

E

e Quinta letra de l'alfabet (e).

E Abreviacion de Èst.

E (mús.) Nòta **mi** dins lu país anglo-saxons e germanics.

e (mat.) Constanta matematica, simbòle de la fucion exponenciala e basa dei logaritmes neperians. Vau approximativament 2,71828.

ebanier n.m. (bot.) Ebenier.

ebanista n.m. Ebenista.

ebanistaria n.f. Ebenistaria.

èbano n.m. Nom dau coar de l'ebanier mai ò mens negre e dur.

ebdomadari, ària adj. 1. Que revèn cada setmana. 2. Que pareisse cada setmana. Sin.: **setmanier**. ♦ n.m. Publicacion que pareisse cada setmana. Sin.: **setmanier**.

ebdomadier, a n. Religiós ò religioa de setmana per presidir l'ofici ò per complir una carga.

ebenacea n.f. *Ebenaceas*: Familha d'aubres e d'aubrilhons dei regions tropicali, que contèn per exemple l'ebène e lo placaminier.

ebène n.m. (bot.) Aubre de la Familha dei Ebenaceas (*Ebenaceae*) e dau genre diospir (*Diospyros*) e especialament lo *Diospyros ebenum* que lo sieu coar ò *duramen*, es negre.

ebenier n.m. (bot.) Ebène. Var. (it.): **ebanier**.

ebenista n.m. Artesan que travalha de boasc de qualitat per lu utilisar generalament en placatges. Var. (it.): **ebanista**.

ebenistaria n.f. Art de l'ebanista e finda li òbras que fa. Var. (it.): **ebanistaria**.

ebonita n.f. Materiau dur obtengut per la vulcanizacion prolongada dau cauchoc.

ebraïc, a adj. Que pertòca lu Ebreus, la sieu lenga, la sieu escriptura o li sieu costumas.

ebraïsan (-izant), a adj. e n.m. Orientalista especialisat en l'estudi de l'ebreu.

ebraïsar (-izar) vt. Far devenir mai ebraïc. ♦ vi. Far d'estudis ebraïcs.

ebraïsme n.m. 1. Usatge o caracteristica de l'ebreu. 2. Manleu lexical d'una autra lenga à l'ebreu. 3. De còups, metode o sistema de pensada dei Ebreus.

ebreu, ea adj. e n. Qu'apartèn ai Ebreus, pòble semitic installat en lo País de Canaan. ♦ n.m. Lenga semítica occidental-a-septentrionala dau grope cananean.

ebri, ébria adj. Qu'es trebolat per aver absorbit una tròup granda quantitat d'alcòl. Sin. (pop.): **choc** (piem.), **embriac**.

ebullicion n.f. Formacion de bullas durant lo passatge de l'estat liquide à l'estat gasós. Sin.: **bulhiment**.

ebulliomètre n.m. Aparelh de mesurar la temperatura de bulhiment. Var.: **ebullioscopi**.

ebulliometria n.f. Mesura dei temperaturas de bulhiment. Var.: **ebullioscopia**.

ebulliometric, a adj. Relatiu a l'ebulliometria. Var.: **ebullioscopic, a**.

ebullioscopi n.m. Ebulliomètre.

ebullioscopia n.f. Ebulliometria.

ebullioscopic, a adj. Ebulliometric.

eburnacion n.f. (med.) Tresmudament patologic d'una crissentèla ò d'un oàs que durcissen en semblant d'evòri.

eburnat, ada adj. Eburneu.

eburneu, èla adj. Qu' a la parença de l'evòri. Var.: **eburnat**.

e.c.a. abrev. E cauas autri. Var.: **etc., eca**.

eca. Varianta de *e.c.a., etc.*

ecatomba n.f. 1. Chaple d'un grand nombre de personas ò de béstias. 2. Grand nombre de personas pertocadi ò eliminadi. Sin. (1 e 2): **chaple, chapladís, mortalatge, masel, carnalatge**. 3. (Antiqu.) Sacrifici de cent bous.

ecce homo n.m. inv. (b.-a.) Representacion dau Crist encoronat d'espinas m'una cana per scèstre.

ecceitat n.f. (filos.) Cen que fa qu'un individú es eu-meme e pas un autre.

ecdisòna n.f. Ormòna que condiciona la muda, per li larvas d'insèctes e de crustaceus.

echarpa n.f. Eissarpa. Sin.: **sarpa**.

eclampsia n.f. (med.) Crisi convulsiva, sovent seguida d'un còma, que pertòca li fremas qu'aspèron un pichon.

eclamptic, a adj. Relatiu à l'eclampsia. ♦ adj. e n. Persona pertocada d'eclampsia.

eclectic, a adj. Que fa sieu tot cen que li sembla boan, dins un ensèms d'ideas, d'opinions.

eclectisme n.m. 1. (filos.) Metòdes qu'emplégon d'un filosòfes que causísson dins diferents sistemes cen que li sembla melhor per n'en faire un sistema noveu.

eclesia n.f. Dins li ciutats de la Grècia antica, assemblada dei ciutadans que gaudissón dei sieus drechs politics.

eclesial, a adj. Relatiu à la Glèia en tant que comunautat de fidèles. Var.: **eclesiau**.

eclesiarca n.f. Sacristan dins l'anciana Glèia ortodoxa.

eclesiastic, a adj. Relatiu à la Glèia, au clergat.

eclesiastic n.m. Membre dau clergat.

eclesiau, ala adj. Eclesial.

ecclisiolatria n.f. Culte desmesurat de la Glèia.

eclesiologia n.f. Part de la teologia que tracta de la natura e de la vida de la Glèia.

eclimètre n.m. Instrument per la mesura topografica dei pendals.

eclipsar vt. 1. (astron.) Provocar l'eclipsi d'un astre.

2. (corrent) Sobrepassar dins l'estima dei autres per un meriti, un prestitge mai grands: *Aquel autor eclipsa toi lu autres de la sieu generacion*. Var.: **esclipsar**. Sin. (2): **superar, escondre**. ♦ s'**eclipsar** v.pr. (fam.) Partir furtivamente, s'esbinhar.

eclipsi n.m. 1. Disparicion temporària completa (*eclipsi total*) ò parciala (*eclipsi parcial*) d'un astre deuguda au sieu passatge dins l'ombra d'un autre: *Eclipsi de Luna*. ◇ *Eclipsi de Soleu*: Ocultacion dau Soleu deuguda à l'interposicion de la Luna entre eu e la Tèrra. ◇ *À eclipsis*: Qu'apareisse e dispareisse alternativament; que produue un lume intermitent. 2. (med.) Perda de la consciéncia ò dau contraròtle de la pensada per un momenet. 3. Disparicion momentanea de quauqu'un, de quauqua ren; baissa de popularitat. Var.: **esclipsi**.

eclptic n.m. (astron.) Plan de l'orbita de la Tèrra à l'entorn dau Soleu; grand ceucle de l'esfera celèsta que lo Soleu descriu dins lo sieu movement apparent annual. ◇ *Obliquitat de l'elptic*: Angle que fórmont lu doi plans de l'eclptic e de l'eqüator celèste. Var.: **escliptic**.

eclogit n.m. Ròca metamorfica facha especialament de grenat e de piroxène sodic, que si forma à una pression foarça auta.

ecmnesia n.f. (psiquiatria) Estat au cors dau quau un subjècte torna viure de scenas dau passat coma se siguésson presenti.

èco n.m. 1. Repeticion d'un son deuguda à la reflexion dei ondas sonòri sus un obstacle; luèc dont si produue l'èco. Var.: **ecò**. Sin.: **resson**. ◇ (psiquiatria) *Èco de la pensada*: Trebolici dau lengatge interior, au cors dau quau la persona a l'impression d'audir la repeticion à votz auta de la sieu pensada. 2. (tecn.) Onda electromagnetica qu'un radar manda e que revèn vers l'aparelh après qu'un obstacle l'a remandada. ◇ (telev.) Imatge parasite leugierament desplaçat per rapoart à l'imatge normal. 3. Prepaus que repoàrton de fachs; nòva: *Avètz augut d'ècos d'aquel acamp?* 4. Evocacion: *Un èco dei preocupacions dau moment*. 5. Acuèlh, respoasta: *Una demanda qu'es demorada sensa èco*.

ecocardiografia n.f. Ecografia dau coar. Sin.: **ressoncardiografia**.

ecocardiograma n.m. (med.) Enregistrament grafic de l'exploracion dau coar per l'ecografia. Sin.: **ressoncardiograma**.

ecoencefalografia n.f. Exploracion de l'encefale per lo biais dei ultrasons. Sin.: **resson-encefalografia**.

ecoencefalograma n.m. (med.) Enregistrament grafic de l'exploracion de l'encefale per l'ecografia. Sin.: **resson-encefalograma**.

ecofasa n.f. Període de la vida d'un animau caracterisada per un regime alimentari e un mitan de vida particuliers.

ecofisiologia n.f. Estudi fisiologic dei organismes dins lo sieu ambient natural.

ecogène, a adj. Que provòca un fenomène d'èco, de resson. Sin.: **ressongène**.

ecografia n.f. (med.) Tecnica d'imatjaria de l'encefale qu'emplega la reflexion (*èco, resson*) d'un fais d'ultrasons per lu organes. Sin.: **ressongrafia**.

ecografic, a adj. Relatiu à l'ecografia. Sin.: **ressongrafic**.

ecograma n.m. Impression ecografica sus placa fotografica.

ecolalia n.f. (psiquiatria) Repeticion maquinala de mòts ò de frasas qu'una autra persona a dich, dins d'una cas d'afasia.

ecolocacion n.f. 1. (zool.) Mòde d'orientacion d'un animaus (ratapinhata, daufins) que màndon d'ultrasons que prodúon un èco en rescontrant un obstacle. Var.: **ecolocalisacion**. 2. Ancian nom dei primiers radars a la començada de la segonda guèrra mondiala. Sin.: **ressonlocacion**.

ecolocalisacion (-izacion) n.f. Ecolocation.

ecología n.f. 1. (didact.) Sciença qu'estudia li relacions dei individús entre elu e m'au mitan dont vívon. 2. (correntament) Ecologisme.

ecologic, a adj. 1. Relatiu à l'ecologia. 2. Relatiu à l'ecologisme.

ecologicament adv. D'un ponch de vista ecologic, d'un biais ecologic.

ecologisme n.m. Corrent de pensada que tende au respècte dei equilibris naturals, à la protecccion de l'ambient còntre lu degalhs de la societat industrial.

ecologista adj. e n. 1. Especialista d'ecologia. Var.: **ecològue**. 2. Partidari de l'ecologisme.

ecològue, òga n. Biologista especialista d'ecologia. Var.: **ecologista**.

ecomène n.m. Partida abitabla de la susfàcia terrèstra.

e-comèrci n.m. Comèrci electronic.

ecomètre n.m. Aparelh electronic per mesurar li prefondors marini au mejan dei ondas ultrasonòri. Sin.: **ressonmètre**.

ecomuseu n.m. Institucion que la sieu tòca es d'estudiar, conservar e metre en valor lo mòde de vida, lo patrimòni natural e cultural d'una region.

econdràsi n.f. (med.) Salhent format per la multiplicacion anormala dau teissut cartilaguenós magerament dins l'artròsi.

economat n.m. 1. Servici encargat de la gestion financiera d'un establiment escolari ò espitalier; lu sieus bureus. 2. Carga d'un èconomie.

econòme, a adj. Que limita li sieu despensa, qu'evita li despensas inutili. Sin.: **acampaire, restaubiaire, espranhaire**. ◇ *Èstre econòme dei sieus esfoarç, dau sieu temps, dei sieus paraulas, etc.*: N'estre gaire prodigue.

econòme, a n. Persona encargada d'un economat.

economètre n.m. Especialista en econometria. Var.: **econometrician, econometrista**.

econometria n.f. Metòde d'analisi dei donadas economiqui que recèrca de correlacions per faire de previsions.

econometric, a adj. De l'econometria.

econometrician, a n. Economètre.

econometrista n. Economètre.

economia n.f. 1. Art de redurre li despensas dins la gestions dei bens, dei revenguts. 2. Cen que non si despensa, s'esparcha. Sin.: **esparnhe, espranhe**. ◇

(fam.) *Faire d'economias de tròc de cordelas*: Faire d'economias que pertòcon de causas qu'an gaire de valor. 3. Ensèms dei activitats d'una collectivitat humana relativi à la produccion, la distribucion e la consumacion dei

economic, a

riquessas. 4. Sistema que regisse aqueli activitats. ◇

Economia liberala: Que limita l'intervencion de l'Estat.

◇ *Economia dirigida ò planificada*: Fondada sobre la planificacion d'Estat. ◇ *Economia concertada*: Fondada sobre la concertacion entre l'Estat e lu partenaris economics. ◇ *Economia sociala*: Partida de l'activitat economica qu'assegúron li cooperativas, li associacions, li mutualas. ◇ *Societat d'economia mixta*: Empresa qu'assòcia lu capitals privats e lu capitals publics. 5. *Economia politica*: Sciença qu'estudia lu mecanismes de l'economia, lu sistemas economics, la pensada economica. Sin.: **sciència economica**. ♦ pl. Esparnhes.

economic, a adj. 1. Relatiu à l'economia. 2. Que permete de limitar la despensa. Sin.: **boan mercat, boan pati**.

economicament adv. 1. D'un biais economic: *Si vestir economicament*. 2. Dau ponch de vist de l'economia, de la sciença economica. 3. *Economicament deble*: Si di d'una persona qu'a de dificultats à afrontar toti li despensas correnti de la vida.

economisaire (-izaire) n.m. Aparelh que permete de limitar la consumacion de gas, d'aiga, etc.

economisar (-izar) vt. 1. Esparnhar. Sin.: **acampar, restaubiar**. 2. Redurre la sieu consumacion de: *Economisar l'essença*.

economisme n.m. Doctrina que privilegia lu fachs economics dins l'explicacion dei fenomènes socials e politics.

economista n. Especialista de sciença economica.

ecopraxia n.f. Repeticion automatica de movements.

ecotoxicologia n.f. Branca de l'ecologia especializada dins li substàncias toxiqui.

ecosistema n.m. (ecol.) Ensèms dei èstres vivents e dei elements non vivents d'un mitan natural (forèst, camp, etc.).

ecotipe n.m. (ecol.) Varietat d'una espècia vegetala ò animala geneticament adaptada à un mitan per seleccion naturala (per oposicion à una espècia *aclimatada*).

ectacròme n.m. Film en color inversible; fotografia facha m'aqueu film.

ectar n.m. Ectara.

ectara n.f. Unitat de mesura de superficia (simb. ha) que vau 10^4 m^2 . Var.: **ectar**.

ectasi n.f. Anevrisme.

ectesi n.f. (teol.) Expausat dei articles de la fe.

ctic, a adj. (med.) *Fèbre ectica*: Fèbre de lònga durada.

ectipal, a adj. Dins lo lengatge de Platon, imatge d'un modèle anterior; s'opaua à *arquetipal* que qualifica lo modèle propriament dich. Var.: **ectipau**.

ectipau, ala adj. Ectipal.

ectipe n.m. Estampadura d'una medalha, d'un sageu.

ectisia n.f. (med.) Granda maigror. Var.: **etisia**.

ecto- ò ect- (davant vocala) Prefixe (simb. h) que multiplica per cent.

ectima n.m. (med.) Ulceracion de la pèu recubèrta d'una gròssa crosta negre.

ectinita n.f. Sòrta de ròca cristallofidiana.

ectoblast n.m. Ectodèrma. Sin.: **ectodèrma**.

ectoblastic, a adj. (med.) Ectodermic.

ectocarpalas n.f.pl. Menas d'algas bruni parasiti, de còups que li a.

ectodèrma n.m. (biol.) Fulhet embrionari extèrne que fornisce la pèu e lo sistema nerviós. Sin.: **ectoblast**.

ectodermic, a adj. (med.) Relatiu à l'ectodèrma, à l'ectodermia. Sin.: **ectoblastic**.

ectograma n.m. Massa de cent gramas (simb. hg).

ectolitre n.m. Volume de cent litres (simb. hl).

ectomètre n.m. Longuessa de cent mètres (simb. hm).

ectometric, a adj. Relatiu à l'ectomètre.

ectomorfisme n.m. Estructura corporala caracterizada per la freularia, la linearitat, l'aplatisament dau pièch, e la delicadessa dau còrs.

ectoparasit(e), a n.m. (zool.) Parasite extèrne.

ectopia n.f. (med.) Anomalia de la posicion d'un organo.

ectopic, a adj. Relatiu à l'ectopia.

ectoplasma n.m. 1. En parapsicologia, substància que si desgatgeria dau còrs d'unu mediums e si materialisera per formar de parts dau còrs uman o un còrs entier. ◇ (fig.) Persona sensa consistència. 2. (citol.) Zòna superficialia dau citoplasma d'un protozoaris.

ectopròcte n.m. *Ectopròctes*: Sotaembrancament d'invertebrats marins fixats, que vívon en colonias dins un esquelèt comun. Sin.: **briozoari**.

ectotermia n.f. Dependéncia totala à respièch dau clima, de la temperatura dau defoara.

ectotròfe n.m. *Ectotròfes*: Mena d'insèctes primitius.

ectowatt n.m. Potència que vau cent watts (simb. hW).

ectozoari n.m. Parasite extèrne.

ectromèl, a n. e adj. Mòstre caracterisat per l'arrèst dau desenvolapment d'un ò mai d'un membre. Var.: **ectromeu**.

ectromeu, èla n. e adj. Ectromèl.

ectropion n.m. (med.) 1. Reversament dei parpèlas, que poàdon plus recurrir lo glòbe de l'uèlh. 2. Revirament de la mucosa dau coal uterin que provòca de faussi ulceracions d'aquesto organo.

ecumenic, a adj. 1. (didact.) Universal. ◇ (relig. cat.) *Concile ecumenic*: Que la sieu convocation es estada notificada à l'ensèms dei evesques. 2. (relig.) Que recampa l'ensèms dei Glèias; relatiu à l'ecumenisme.

ecumenicitat n.f. Caractèr de cen qu'es ecumenic.

ecumenisme n.m. Movement que preconisa de recampar toti li Glèias en una soleta.

eczema n.m. Dermatòsi pruriginoa, da causas variadi, que si caracterisa m'un eritema e per de fini vesiculas epidermiqui.

eczematós, oa adj. Relatiu à l'eczema. ♦ adj. e n. Que sofrisse d'eczema.

eczematida n.f. (med.) Lesion de la pèu eritematò-esquämiosa.

eczematiforma adj. Que sembla l'eczema;

eczematisacion (-zacion) n.f. Tresmudament eczematós d'una dermatòsi.

eczematisar (-izar) (s') v.pr. Si tresmudar en eczema en parlant d'una dermatòsi.

eczematogène, a Que pertòca de substància que poàdon provocar d'eczema.

edafic, a adj. *Factors edafics*: Factors extèrnes ligats au soal e qu'an una influència sobre la reparticion dei èstres vivents.

edam n.m. Fromai d'Olanda au lach de vaca, en forma de glob, generalament recubèrt de parafina colorada de roge.

edat n.f. Atge. ■ *Edat* es la forma classica, *atge* la forma correnta, ja donada da Raynouard: «Pres de l'atge de LXXX ans» (Catequisme dels Apòstols de Roma).

edelweiss n.f. Planta cotonosa que creisse dins li Aups e lu Pireneus, en sobre de 1000 m (Familha dei composeas). Sin.: **estela d'argent**.

edema n.m. (med.) Amolonament anormal de liquide serós dins lu espacis intercellularis dau teissut conjontiu.

edematós, oa adj. De l'edema; qu'a un edema.

edèn n.m. 1. (M'una majuscula) *L'Edèn*: Lo luèc dont la Bibla plaça lo paradís terrèstre. 2. Luèc de delicis, sejorn totplen agradiu.

edenbergit n.m. Silicat natural de ferre e de calci.

edenic, a adj. Que pertòca l'Edèn, qu'evòca lo paradís terrèstre.

edenisme n.m. D'après d'unu sociològues, periòde urós qu'auria davantejat l'estat sauvatge propriament dich.

ederacea n.f. *Ederaceas*: Familha de plantas dei flors en ombellas, coma l'eure. Sin.: **araliacea**.

ederon n.m. Àneda marina dei coastas escandinavi (long.: 60 cm, Familha dei anatides). Sin.: **guit gròs**.

edicion n.f. 1. Publicacion d'un obratge literari; impression e difusion de tota mena d'òbra: *L'edicion d'un disc, d'un juèc*. 2. Ensèms dei exemplaris d'un obratge estampat, en un tiratge solet ò en mai d'un tiratge sensa li portar de modificacion; tèxto d'un òbra que correspoande à-n-un tiratge donat: *La segonda edicion d'un libre*. ◇ Cada còup que quauqua ren si produe: *La quinzena edicion de la Dictada Occitana*. 3. Industria e comèrci dau libre: *Travalhar dins l'edicion*. 4. Ensèms dei exemplaris d'un jornal que son estampat en un còup: *Una edicion speciala*. 5. Cada transmission d'un jornal de la ràdio ò de la television. 6. (inform.) Materialisasion, sota una forma utilisable, de resultats de tractaments fachs au mejan d'un computador.

edicte vt. Prescriure d'un biais absolut.

edicto n.m. En frànca, sota l'Ancian Regime, acte legislatiu dau rèi, pertocant una matèria soleta, una categoria donada de personas ò una partida solament d'un reiaume.

edicul(e) n.m. 1. Pichina construccion plaçada sus la via publica (comun, arrèst dau bus, etc.). 2. Construccion segondària, bastiment en reduccio au dedintre ò en cima d'un edifici.

edificacion n.f. 1. Accion d'edificar, de bastir. 2. Accion de crear, d'elaborar: *L'edificacion d'una òbra*. 3. Accion de portar à la pietat, à la vertut, per la paraula ò

per l'exemple. 4. (lit.) Accion d'esclairar, d'instruire quauqu'un.

edificaire, airitz n. Persona qu'edifica. Sin.: **bastissière**.

edificant, a adj. 1. Que poarta à la vertut, à la pietat. 2. (iron.) Que n'en di lòng; instructiu.

edificar vt. (*edifiqui*) 1. Construire, bastir. 2. Crear, elaborar (un ensèms complèxe). 3. Portar à la pietat, à la vertut, per la paraula ò per l'exemple. 4. (lit.) Informar sobre cen qu'era escondut, dissipar tota illusion: *Coma aquò, seràs edificat sobre li sieu intencions*.

edifici n.m. 1. Obratge d'arquitectura de proporcions importanti, que pòu comportar mantu còrs de bastiment. 2. Ensèms organisat de cauas concreti ò abstrachi: *L'edifici social*.

edil(e) n.m. 1. Magistrat municipal. 2. (ist.) Magistrat roman encargat de l'administracion municipala.

edilitari, ària adj. Relatiu à l'edilitat.

edilitat n.f. Carga d'un edile.

edip n.m. (psican.) *Complèxe d'Edip*: Ensèms dei sentiments amorós e ostiles que cada enfant pròva per la cobla parentala (estacament sexual au parent de sexe opauat e òdi per lo parent dau même sexe).

edipian, a adj. (psican.) Relatiu au complèxe d'Edip.

editar vt. 1. Publicar e metre en venda l'òbra d'un escrivan, d'un artista. 2. Presentar dins una forma e sus un supoart utilisables de resultats de tractaments fachs au mejan d'un computador.

editor, tritz n. 1. Persona ò societat qu'edita. 2. (inform.) *Editor de tèxtos*: Programa que facilita la composicion de tèxtos m'un computador.

editorial, a adj. De l'editor; de la maion d'edicion: *Definir una politica editorialia*. Var.: **editoriau**.

editorial n.m. Article de fond, comentari, signat ò non, que presenta l'opinion d'un jornalista ò de la direccio d'un jornal.

editorialista n. Persona qu'escriu lu editorials dins un jornal. Var.: **editoriau**.

editoriau, ala adj. e n.m. Editorial.

edonisme n.m. Sistema moral que fa dau plaser lo principi ò la finalitat de la vida.

edonista adj. e n. Que pertòca l'edonisme; partidari de l'edonisme.

educabilitat n.f. Aptitud per èstre educat.

educable, a adj. Que pòu èstre educat.

educacion n.f. 1. Accion de formar, d'instruire quauqu'un; biais de capir, de dispensar, de metre en òbra aquesta formacion. ◇ *Educacion permanenta*: Ensenhament dispensat tot au lòng de la vida. ◇

Educacion fisica e esportiva: Ensèms dei activitats corporals que permeton lo desenvolopament dei qualitats fisiqui. ◇ *Educacion especializada*: Ensèms dei mesuras per organizar l'ensenhament dei enfants endecats. ◇

Educacion nacionala: En Frànca, ensèms dei servicis encargats de l'organisacion, de la direccio e de la gestion de toi lu niveus de l'ensenhament public e dau contraròtle de l'ensenhament privat. ◇ *Educacion survelhada ò susvelhada*: Administracion que n'en

educacional, a

depèndon lu establiments de proteccion e de susvelhança à cu son confidats lu minors delinquents ò en perilh moral. 2. Ensèms dei conoissenças intellectuali, dei aquists morals de quauqu'un. 3. Conoissença dei boai usatges d'una societat.

educacional, a adj. (didact.) Relatiu à l'educacion. Var.: **educacionau**.

educacionau, ala adj. Educacional.

educacionisme n.m. Doctrina dau s. XVIII qu'acordava una superioritat à l'educacion dins l'evolucion umana.

educar vt. (*eduqui*) 1. Formar l'esperit de quauqu'un, desenvolopar li sieu facultats intellectuali, fisiqui, lo sieu sens moral. 2. Ensenhar (à quauqu'un) lu usatges de la societat. 3. Desvolopar una facultat ò una fucion particuliera: *Educar lo sieu gost*.

educatiu, iva adj. 1. Relatiu à l'educacion: *Lo sistema educatiu*. 2. Que permete ai enfants d'emparar de causas: *Un juèc educatiu*.

educator, tritz n. e adj. Si di d'una persona que s'entrèva d'educacion. ◇ (espec.) Agent dau ministèri de la Justicia encargat de la reinsercion sociala dei delinquents. ◇ *Educator especialisat*: Educator que s'ocupa d'enfants endecats.

edulcoracion n.f. Accion d'edulcorar.

edulcorant, a adj. e n. Si di d'una substància qu'edulcòra.

edulcorar vt. (*edulcòri*) 1. Adocir una bevanda, un remèdi, en li ajustant de sucre. 2. Afadir (un tèxto, una doctrina, etc.).

èfa n.f. Letra f.

efèbe n.m. 1. (Antiqu. gr.) Adolescent de 18 à 20 ans, que la ciutat sotmetia à d'uni obligacions. 2. (per derision) Jove d'una granda beutat. Sin.: **apollon**.

efebia n.f. (Antiqu. gr.) À Atenas, sistema de formacion civica e militària dau sordat-ciutadan (pertocava lu jovents de 18 à 20 ans e durava doi ans).

efècte n.m. 1. Resultat d'una accion; cen que quauqua ren produue: *Non li a d'efèctes sensa causa, aqueu remèdi es sensa efècte*. ◇ *Sota l'efècte de*: Sota l'influença de. ◇ (dr.) *Pilhar efècte*: Devenir aplicable. 2. Impression producha sobre quauqua ren, sobre quauqu'un: *Lo tieu comportament fa un marrit efècte*. ◇ *Faire l'efècte de*: Aver l'aparença de. ◇ *Faire d'efècte*: Produrre una viva impression; provocar una accion, una reaccion, sobre quauqu'un. 3. Procediment emplegat per atirar l'atencion, comòure. ◇ *Faire d'efèctes de votz, de cambas, etc.*: Jugar abilament de la sieu votz, dau sieu caminar, etc. 4. Fenomène particulier en fisica, en biologia, etc.: *Efècte Joule*. ◇ *Màquina de doble efècte*: Màquina dins la quala la vapor fa pression alternativament sus li doi faças dau piston. 5. Rotacion donada à una bilha, una bala, un balon, per obtenir de trajectòrias ò de rebombs particuliers e inabituals. 6. (dr.) *Efècte de comèrci ò efècte*: Tot títol à òrdre transmissible per via d'endorsament e que constata l'obligacion de pagar una soma à una epòca donada: *Lo bilhet à òrdre, la letra de cambi, lo chèc son d'efèctes de comèrci*. ◇ *Efècte de complasença ò de cavalaria*: Efècte de comèrci

ò de cavalaria mes en circulacion sensa que minga afaire sigue estat sagelat, per obtenir fraudulosament de fonds au mejan de l'escòmpte. ◆ pl. 1. Vestits, pèças de l'abilhament: *D'efèctes militaris*. 2. (dr.) *Efèctes publics*: Títols qu'un Estat emete. 3. *Efèctes especials*: Tecnicas que permeton de modificar l'aparença de l'imatge au moment de filmar ò en laboratori. ◆ loc. conj. *En efècte*: Perqué, vist que: *Non podia venir, en efècte èra malaut*. Sin.: **d'efècte, de fach, ja, per lo fach, de fach**. ◆ adv. Sièrve à exprimir ò à sotalinhar una afirmacion. Sin.: **efectivament, per lo fach**.

efectiu n.m. Nombre vertadier dei individús que compàuon un grope: *L'efectiu d'una classa, d'una escòla*. ◇ (estad.) Nombre d'individús qu'apartènon à-n-una classa donada.

efectiu, iva adj. 1. Qu'existisse vertadierament, que si tradue en accion. 2. (log.) Si di d'un metòde, d'un rasonament que permete d'arribar à una demostracion completa e verificabla.

efectivament adv. 1. D'un biais efectiu; realament. 2. En efècte. Sin.: **per lo fach, vertadierament**.

efectivitat n.f. 1. (dr.) Qualitat de cen qu'es efectiu. 2. (log.) Caractèr efectiu d'un rasonament.

efector, tritz adj. e n. 1. (fisiol.) Si di d'un organ muscular ò glandulari que constituisse lo tèrme d'un circuit nerviós e qu'ièntra en activitat en respoasta à un estímulus donat. 2. (immunol.) *Cellula efectritz*: Cellula que mete en òbra lu mecanismes immunitaris. ◆ n.m. Organe efector.

efectuar vt. (*efectui*) Acomplir, metre à execucion: *Efectuar un pagament*.

efedra n.f. Aubrilhon gimnospèrma dei flors jauni e dei bagas rogi manjadissi.

efedrina n.f. Alcaloïde de l'efedra, que s'emplega en medicina per lu sieus efèctes vasoconstructors.

efelida n.f. Pichina taca jaunenca sus la pèu. Sin.: **lentilha, pigalha, piga, taca de rossor**.

efemèr, a adj. 1. Que viu gaire de temps: *Un insècte efemère*. 2. D'una durada corta; fugitiu: *Un benèstre efemère*.

efemèra n.f. Insècte que, à l'estat adulte, viu solament un jorn ò doi ma que la sieu larva pòu viure d'ans e d'ans, tipe dei *efemeròpters*.

efemeride n.m. 1. Libre ò notícia que contèn lu eveniments arribats dins un meme jorn, ma à d'epòcas differenti. 2. Calendier que cada jorn s'en retira un fuèlh. ◆ pl. (astron.) Taula que dona per cada jorn de l'annada li valors d'uni grandors astronomici variabli, en particular aqueli dei coordenadas dei planetas, de la Luna e dau Soleu.

efemeròpter n.m. *Efemeròpters*: Sota-òrdre dei Arquiptèrs. Òrdre d'insèctes arcaics foarça pichins que si caracteríson per una tèsta pichina e un aparelh bucal mastegador atrofiat.

efeminacion n. f. Accion d'efeminiar; lo sieu resultat. Sin.: **afemeliment**.

efeminador, airitz adj. Qu'efemina.

efeminar vt. Rendre parier à una frema dins lu sieus biais, lo sieu aspècte. Sin.: **afemelir, adomaiselir**. ◆

s'efeminar v.pr. Pilhar un aspècte, de biais pariers à-n aquel d'una frema.

efeminat, ada adj. e n.m. Qu'a lu caractèrs, l'aspècte, lu biais que generalament son aquel dei fremas, en parlant d'un òme, dau sieu comportament. Sin.: **afemelit, adomaiselit**.

efeminatessa n.f. Caractèr efeminat.

efendi n.m. Títol donat ai sapients, dignitaris e magistrats, dins l'Empèri otoman.

eferent, a adj. (anat.) *Nèrvi, vaisseau eferent*: Que soarte d'un organe, que va dau centre vers la periferia. Contr.: **aferent**.

efervescença (-éncia) n.f. 1. Bulhiment que provèn d'un grand desgatjament gas dins un liquide. 2. Agitacion extrêma: *Una ciutat en plena efervescença*.

efervescent, a adj. Qu'es en efervescença ò que pòu intrar en efervescença: *Una bevenda efervescenta*.

efesian, a adj. e n. D'Efès.

eficaç, a adj. 1. Que produe l'efècte asperat: *Un tractament eficaç*. ◇ (filosof.) *Causa eficaça*: Causa vera e unica d'un fenomène. 2. (electr.) *Valor eficaça (d'una grandor periodica)*: Raïç cairada de la mejana dei cairats dei valors instantanei d'aquesta grandor pendant un periode. 3. Si di de quauqu'un que la sieu accion mena à un resultat utile.

eficaçament adv. D'un biais eficaç.

eficàcia n.f. Qualitat d'una caua, d'una persona eficaça. Var.: **eficacitat**.

eficacitat n.f. Eficàcia.

eficiència (-éncia) n.f. Capacitat de rendement, performance: *L'eficiència d'una tecnica, d'una empresa*.

eficient, a adj. 1. Que mena à de boai resultats; eficaç. 2. (filosof.) Causa eficiente: Que produe un efècte, qu'es à l'origina d'una caua.

eficientament adv. D'una mena eficiente.

efigia n.f. Representacion, imatge d'una persona, especialament à l'avèrs d'una moneda, d'una medalha. Sin.: **dessenh, figura, imatge, retrach**.

eflorescença (-éncia) n.f. 1. Delitescensa. 2. Transformacion dei saus idratadi que pèrdon una part de la sieu aiga de cristallisacion au contacte de l'ària e devènon pouverulenti. Sin.: **esflorada**.

eflorescent, a adj. En estat d'eflorescensa.

eflorir vi. (*eflorissi*) Tombar en eflorescensa.

efluent, a adj. (didact.) Que s'escorre d'una foant e s'en aluènha (per op. à *afluent*).

efluent n.m. 1. *Efluent pluvial*: Aigas que s'escòrron. 2. *Efluent urban*: Ensèms dei aigas usadi, dei aigas que s'escòrron e dei aigas superficiali que pàrtont dins li escorrihilas. 3. *Efluent radioactiu*: Fluide (gas ò liquide) que contèn d'elements radioactius e remandats dins l'environament.

efluència (-éncia) n.f. (rare) Emanacion.

efluir vi. (*efluissi*) Sortir, emanar de quauqua ren.

efluvacion n.f. Movement d'un corrent de particulas que carreja de cargas partent d'un còrs cargat à un potencial sufisentament aut.

efluvèire n.m. Aparelh destinat à la produccion d'efluvis.

efluvi n.m. 1. Emanacion que soarte dau còr dei èstres vius, dei flors, dei aliments, etc. 2. (fig.) Emanacion subtila, influència misterioa. 3. (fis.) *Efluvi electric*: Descarga electrica escura ò gaire luminoa, sensa escaufament ni efèctes mecanics.

efòd n.m. (Antiqu.) Pèça dau vestit sacerdotal, en forma de larga cenchà, que portavon lu Ebreus. Var.: **èfodo**.

èfodo n.m. Efòd.

efòr n.m. (Antiqu. gr.) Magistrat d'Esparta elegit cada an (Lu efòrs èron cinc e avíon un poder de contraròtle en matèria de politica, de justicia, de finanças e d'administracion).

eforat n.m. (Antiqu. gr.) Carga, dignitat d'efòr.

efraccion n.f. Fach de forçar una clausura, d'una serralha, etc.

efrit n.m. Dins la mitologia araba, gèni maufasent.

efusion n.f. 1. Manifestacion de sentiments viva e sincèra. 2. *Efusion de sang*: Accion de versar de sang, de nafrar, de tuar. Sin.: **espantegada, escampadura, escampament**.

efusiu, iva adj. (geol.) *Ròca efusiva*: Ròca volcanica qu'es lo produch dau refreiament d'un magma que s'es escorrut à l'ària. ◇ *Volcan efusiu*: Tipe de volcan qu'escampa sobretot de lavas foarça liquidi. Sin.: **volcan roge**. Contr.: **volcan explosiu, volcan gris**.

ega n.f. Femèla dau cavau. Sin.: **cavala**.

egal, a adj. 1. Semblable en natura, en quantitat, en qualitat, en valor: *Doi quantitats egali à-n-una tèrça son egali entre eli*. Sin.: **par, similari, parier**. 2. (mat.) *Figuras egali*: Isometriqui ò sobrepaubigli. ◇ *Ensèms egals*: Constituïts dei memes elements. ◇ *Fonctions egali*: Qu'an lo meme domèni de definicion, lo meme ensèms d'arribada e lu memes imatges per tota valor de la variabla. 3. Que non càmbia, que non presenta de diferéncias brusqui: *La temperatura es egala*. 4. (lit.) Que non presenta d'irregularitats: *Un camin egal*. ◇ Qu'a lu memes drech: *Lu òmes nàisson liures e egals en drechs*. 5. Que s'aplica à toi dins li memi condicions; imparcial: *La justícia es egala*. 6. Qu'es objècte d'indiferència. ◇ *M'es egal*: M'es indiferent. Sin.: **aquò m'es parier**. Var.: **egau**.

egal, a n. 1. Persona qu'es egala à una autra (dins la sieu condicion, lu sieus drechs, etc.). ◇ *Non aver d'egal, èstre sensa egal*: Èstre unic dins lo sieu genre. ◇ *D'egal à egal*: Sus un pen d'egalitat. Var.: **egau**.

egalable, a adj. Que pòu èstre egalat.

egalament adv. 1. D'un biais egal. Sin.: **parierament**. 2. Finda: *L'avètz vist, e ieu egalamet*. Sin.: **tot parier, tambèn**.

egalar vt. 1. Èstre egal à (en quantitat): *Doi e doi egala quatre*. Sin.: **doi e doi fan quatre**. 2. Èstre egal (en meriti, en qualitat, en valor, etc.).

egalejar vt. Egalizar.

egalisation (-izacion) n.f. Accion d'egalizar; lo sieu resultat. Sin.: **aplaniment**. ◇ (esports, juècs) Fach de

egalisaire, (-izaire)

rejónher l'adversari à la marca: *Après l'egalisation, l'OGCN a dominat facilament.*

egalisaire, (-izaire) n.m. (electroacostica) Dispositiu que s'emplega dins lu sistemas de produccion, de transmission ò d'enregistrament dau son per obtenir la respoasta en frequençia desirada, en agissent sobre l'intensitat dau senhal electric ò acostic dins d'uni bendas de frequençias determinadi.

egalisairitz (-izairitz) n.f. Nom generic dau tot dei màquinas que sièrvon a egalizar li susfàcias.

egalizar (-izar) vt. Rendre egal: *Egalizar lu salaris, egalizar un terren.* Sin.: **aplanar, aplanir, egalejar.** ◆ vi. (espòrts, jucés) Marcar un ponch que permete de rejónher l'adversari à la marca.

egalitari, ària adj. Que tende à l'egalitat civila, politica e sociala. ◆ n. Partidari de l'egalitat absoluta.

egalitarisme n.m. Doctrina egalitarista.

egalitarista adj. e n. Relatiu à l'egalitarisme; partidari de l'egalitarisme.

egalitat n.f. 1. Qualitat de cen qu'es egal (en matematicas), equivalent: *L'egalitat de doi nombres.* 2. Qualitat de cen qu'es egal, unit, plat: *Egalitat d'un terren.* 3. Rapoart entre individús, ciutadans, egals en drechs e sotamés ai memi obligacions: *Egalitat civila, politica, sociala.* 4. Uniformitat, persisténcia d'un estat identic: *Egalitat d'un movement.* 5. Caractèr de cen que vària pas, que demòra suau.

egatier, a n. Persona que mena ò que garda d'egas.

egau, ala adj. e n. Egal.

egean, a adj. Egeu.

egemonia n.f. Supremacia, poder preponderant, dominator, d'un Estat, d'un grope social sobre d'autres. Sin.: **superioritat, preponderància, dominacion, senhoratge, predominança.**

egemonic, a adj. Relatiu à l'egemonia. Sin.: **predominant, dominaire, preponderant, senhorejaire.**

egemonisme n.m. Tendença à l'egemonia d'un Estat, d'un grope. Sin.: **suprematisme.**

egemonista adj. e n. De l'egemonisme; que n'es partidari. Sin.: **suprematista.**

egeria n.f. (lit.) Frema qu'agisse coma conselliera d'un òme ò d'un grope politic; inspiratritz d'un artista.

egernia n.f. Lausèrt australian provedit d'escaumas grandi e d'una coa espinoa.

egeu, ea adj. Relatiu à la Mar Egea. ◇ *Civilizacion egeana:* Ensèms dei culturas de l'atge de bronze qu'an fach flòri de la fin dau tèrc milenari av. J.-C. à la fin dau segond, de Cipri fins au Pelopònès e de Creta fins à l'Àsia Minora. Var.: **egean.**

egida n.f. (mit.) Coirassa ò boclier meravilhós de Zeus e d'Atena. 2. (fig. lit.) *Sota l'egide de:* Sota la protecccion de.

egipcian, a adj. e n. D'Egipte. ◆ n.m. Lenga camítosemitica de l'Egipte anciana fins à l'ellenisacion.

egiptologia n.f. Estudi de l'Egipte anciana.

egipciana n.f. (arts graf.) Familha de caractèrs dei empataments quadrangularis.

egiptològue, òga n. Especialista d'egiptologia.

egira n.f. Èra de l'Islam que comença en lo 622 de l'èra cristiana, data à la quala Maumet s'escapa à Medina.

ègloga n.f. (lit.) Pichina poesia pastoral. Var.: **eglòga.**

eglòga n.f. Ègloga.

ego n.m. 1. (filosof.) Subjècte conscient e pensant. 2. (psican.) L'ieu.

egocentric, a adj. e n. Que manifesta d'egocentrisme.

egocentrisme n.m. Tendença à centrar tot sobre la propria persona, à jutjar tot e toi per raport au sieu pròpri interès.

egofonia n.f. (med.) Ressonança particulara d'una voz cabretanta que s'aude quora lo mètge escota lo pièch d'un malaut que patisse d'una pleurèsi.

egoïsme n.m. Tendença que poarta una persona à si preocupar unicament dau sieu pròpri plaser e dau sieu pròpri interès, sensa si socitar dei autres. Contr.: **desinteressament, generositat, altruisme, abnegacion.**

egoïsta adj. e n. Que raporta tot à-n-eu, que considera solament lu sieus interès. Sin.: **gusta-solet.**

egoïstament adv. D'un biais egoïsta, embé egoïsme.

egolatra (adj. e n.) Que fa pròva d'egolatria.

egolatria n.f. Egotisme.

egolàtric, a adj. Relatiu à l'egolatria.

egotic, a adj. Relatiu, à l'egotisme.

egotisme n.m. (lit.) Culte de l'ieu, interès excessiu portat à la pròpria personalitat. Sin.: **egolatria.**

egotista adj. e n. Que si compoarta embé egotisme.

egrègi, ia adj. Insigne, illustre, eminent.

egregiament adv. D'un biais egrègi.

eh! interj. Interjeccion per exprimir l'admiracion ò la sorpresa. Sin.: **ou!**

eidetic, a adj. 1. (filos.) Que pertòca l'essença dei cauas, per oposicion à la sieu realitat sensibla. 2. (psicol.) *Imatge eidetic:* Reviviscència d'una percepcion après un temps de latènça.

eidetisme n.m. (psicol.) Facultat de tornar vèire m'una granda acuitat sensoriala d'objèctes vists lontemps avant, sensa creire à la realitat materiala dau fenomène.

eifelian, a adj. (geol.) Que pertòca la part sotrina dau devonian mejan.

eimina n.f. Anciana mesura de capacitat per lu granatges: «...un nomat Batesin Ferigoza de Rapallo a armat un galleon de portada de mylle et sinc sent emynos de feva....» (A.C. Arle CC 522 L.172). Var.: **emina.**

eminada n.f. Contengut d'una eimina. Var.: **eminada.**

einsteinian, a adj. Relatiu ai teorias d'Einstein.

èime n.m. Esperit.

einsteini n.m. Element artificial (Es) de n° atomic 99.

eiretar vi. Reculhir un eiretatge. Var.: **eretar, eredar.**

◆ vt. ind. (de) 1. Obtenir per lo biais d'una succession: *Eiretar d'una granda fortuna.* 2. Tenir dei sieus parents ò dei generacions precedenti: *A eiretat dau marrit caractèr de son paire.* ◆ vt. 1. Recevre per via d'eiretatge: *Eiretar una maion.* 2. Recevre (un caràcter, una disposicion d'esperit, etc.) per ereditat: *A eiretat de sa maire l'amor de la poesia.*

eiretatge n.m. 1. Ensèms dei bens obtenguts ò transmés per via de succession. 2. Cen que si tèn dei parents, dei generacions precedentí: *L'eiretatge cultural*. Var.: **eretatge**.

eiretier, a n. 1. Persona que reculhissee una succession. 2. Tota persona qu'eireta dei bens d'un moart. 3. (fam.) Enfant. 4. (fig.) Persona que reculhissee e fa viure una tradicion. Var.: **eretier**.

eiriç n.m. Eiriçon.

eiriçadura n.f. Accion, fach d'eiriçar, de s'eiriçar. Var.: **ariçadura, eriçadura, eiriçament, eriçament**.

eiriçament n.m. Eiriçadura.

eiriçar vt. 1. Dreiçar (lo pel, li plumas), en parlant d'un animau. 2. Faire dreiçar (lu pels, lu berris, li plumas). Sin.: **crespar la pèu, pèulevar**. 3. Garnir d'objèctes menaçants, perilhós: *Eiriçar un barri d'esclats de vèire*. 4. Clafit de cauas dificili, desagradivi: Un percors eiriçat de dificultats. Var.: **ariçar, eriçar**. ◆ **s'eiriçar** v.pr. S'irritar, èstre sus la defensiva.

eiriçon n.m. 1. Mamifèr insectívore de l'esquina recubèrta d'espinas, grand predator dei insectes, dei vérps, dei molluscs e dei reptiles. 2. Bròssa metallica esferica dau rasclachaminèia. 3. Ensèms de coronas de metal garnidas de cavilhas per faire secar li botelhas. 4. (anc.) Jaina eiriçada de ponchas de fèrre, emplegada coma cavau de frisa. ◇ (mil.) *Defensa en eiriçon*: Defensa d'un ponch isolat faça à toti li direccions. 5. (agric.) Organe distributor d'un espandèire d'engrais. 6. Dins una construccion, jaça de fondamenta facha de pèiras pauadi verticalament sus la faça mai pichina. Var.: **ariçon, eriçon, eiriç, eriç**.

eisfòra n.f. Contribucion extraordinària perçaupuda dins lo temps a Atenas en periòde de guèrra.

eissagaire n.m. (mar.) Pala de boasc que permete de traire l'aiga que penetra dintre un bateu. Sin.: **agotaire, agotau**.

eissagar vt. (*eissagui*) (mar.) Vuar l'aiga que si tròva au dedintre d'un bateu au mejan d'un eissagaire. Sin.: **agotar**.

eissalancar vt. (*eissalanqui*) Rompre li ancas. Sin.: **desmalugar, amalugar**.

eissalòt n.m. Eissiròc, siròc.

eissam n.m. 1. Grand nombre d'abelhas que s'en van m'una regina per anar formar una autra colonia. 2. (lit.) Grand nombre de personas, fola: *Un eissam de clients asperàvon davant la libraria per crompar lo meu libre*. Sin.: **preissa, molonada, chorma, mondàs, pòble**.

eissamada n.f. Contengut d'un eissam; eissam gròs. Var.: **eissamat**.

eissamar vi. 1. Per li abelhas, s'en anar per formar una autra colonia. 2. Per de gents, una populacion, si dispersar, partir en pichins gropes. Sin.: **si destropelar, si destropar, s'espantegar**. Var.: **eissamenar, eissamejar**.

eissamat n.m. Eissamada.

eissamatge n.m. 1. Multiplicacion dei colonias d'abelhas. 2. Període que li abelhas eissàmon.

eissamejar vi. Eissamar.

eissamenar vi. Eissamar, eissamejar.

eissarpa n.f. Benda d'estòfa que si poarta à l'entorn dau coal, d'una espatla à l'anca opauada, à l'entorn de la cench. Var.: **echarpa, sarpa**. Sin.: **talhòla**.

eissart n.m. Essart.

eissartar vt. Essartar.

eissartàs n.m. Essartàs.

eissartatge n.m. Essartatge.

eissartejar vt. Essartejar.

eissartejar vt. Essartejar.

eissartet n.m. Essartet.

eissarton n.m. Essarton.

eissaugue n.m. Eissàvega.

eissaure n.m. Vent fresc, leugier e agradiu. Sin.: **zefir, ventolet, ventolin, aureta**.

eissàvega n.f. (mar.) 1. Mena de ret de pesca estirassada de dimensions divèrsi segond la natura dau peis. Var.: **eissaugue, traïn, gangui**...1426: «*Reynaut de Lieges de Tollen que entras de ret appellat corona d'eysavegua...*» A.C. Marseille CC 2200 F° 112 V°. 2. Bateu que pesca m'aquela sòrta de ret. Var.: **bateu savegòto**. Var.: **sàvega**. 1551: «....un bregantin a donat la quasa a una isavegua fins au Lavandou...» A.C. Arles CC 560 L 410°.

eissavegaire n.m. Aqueu que pesca mé l'eissàvega.

eissèrva n.f. (mar.) Endrechiera seguida per una nau.

◇ *Tenir l'eissèrva*: Navigar dins lo boan camin, gardar, conservar lo cap. ◇ *Córrer la bèla eissèrva*: Si di d'un vaissieu que manòbra plus.

eissida n.f. 1. Sortida (d'una maion, d'un camp, etc.): *Via sensa eissida, eissida de secors*. 2. (fig.) Fin, solucion: *Eissida de crisi*.

eissir vi. Sortir. Sin.: **nàisser**.

eissiròc n. Siròc.

eissirocada n.f. Ventada provocada per l'eissiròc.

eisson n.m. (mar.) Pichon fèrre mé quatre braç.

eissordir vt. (*eissordissi*) Assordir. Sin.: **embalordir**. Var.: **eissordar**.

eissordissent, a adj. Assordissent. Var.: **eissordós**. Sin.: **embalordissent**.

eissordós, oa adj. Eissordissent.

eissuch, a adj. Sec. Var.: **issuch**. ◇ *Pan eissuch*: Pan qu'a secat (different dau pan sec, pan manjat sensa ren d'autre). ◇ *Si metre à l'eissuch*: Si metre au sec.

eissugada n.m. 1. Accion d'eissugar; lo sieu resultat. 2. Pluèia, raissa.

eissugador n.m. 1. Luèc dont si méton à secar li rets de pesca. Sin.: **palhòla** (cf. la pichona plaia de Niça situada au començament de la levada dau poart). 2. Panier per la salada. 3. Panamans. Var.: **eissugamans**. 4. Eissugavitre de veitura automobila. 5. Eissugador de belices, de lunetas, de lentilhas...

eissugaire, -a n.m. Persona qu'eissuga.

eissugamans n.m. Panamans.

eissugament n.m. Accion d'eissugar, de s'eissugar; lo sieu resultat. Var.: **eissugatge**

eissugant n.m. Secador (luèc per far secar quauqua ren).

eissugar v.t. Secar quauqua ren de banhat m'un lingue que n'en pilha l'umiditat. Var.: **issugar**. Sin.: **panar**. ♦ **s'eissugar** v.pr. Si fretar amb un lingue.

eissugar vt. 1. Faire secar. 2. Panar.

eissugatge n.m. Accion d'eissugar.

eissugatge n.m. Eissugament.

eissugavèire n.m. Eissugavitre.

eissugavèires n.m. Tròc d'estòfa, coma un panaman, ma per panar lu vèires.

ejaculacion n.f. Giscle d'espèrma. ◇ *Ejaculacion precòça*: Ejaculacion qu'intervèn troup rapidament dins lo rapoart sexual, avant l'orgasme de la partenària.

ejaculator n.m. Qu'ejacula: *Un ejaculator precòci*. Var.: **ejaculaire**.

ejaculator, airitz adj. Que contribuisse à l'ejaculacion: *Muscles ejaculadors, contraccion ejaculairitz*. Var.: **ejaculaire, ejaculator**.

ejaculaire, airitz adj. e n.m. Ejaculator.

ejacular vi. Ejectar d'uni secrecions, especialament l'espèrma.

ejaculator, airitz adj. e n.m. Ejaculator.

ejaculatòri, òria adj. Relatiu à l'ejaculacion de l'espèrma.

-EJAR Sufixe frequentatiu, dau latin *-idiare*: *bracejar, verdejar*.

ejeccion n.f. Accion d'ejectar; lo sieu resultat.

ejectable, a adj. Que pòu èstre ejectat: *Sèti ejectable d'avion à reaccion*.

ejectar vt. (*ejècti*) Lançar quauqua ren mé foarça.

ejector n.m. Aparelh ò màquina per ejectar.

ela pron. pers. f. Pronom personal femenin de la 3ª persona.

elaborable, a adj. Que pòu èstre elaborat. Sin.: **amagestrable**.

elaboracion n.f. 1. Accion d'elaborar quauqua ren, per un travalh de reflexion; produccion, creacion: *Elaboracion d'una teoria*. 2. Formacion d'una substància dins un organisme vivent. ◇ Transformacion que li aliments subísson per èstre assimilats. 3. Tractament que permet d'extraire un metal dau sieu minerau, pi de l'afinar per aver un metal pur. 4. (psican.) *Elaboracion psiquica*: Transformacion per l'aparelh psicic dei excitacions intèrni ò extèrni que li arríson e que la sieu acumulacion seria patogèna.

elaborar vt. (*elabòri*) 1. Alestar, produrre au mejan d'un lòng travalh intellectual. 2. (fisiol.) Transformar per rendre assimilable, digerir. 3. (metall.) procedir à l'elaboracion de: *Elaborar un metal*.

elaborat, ada adj. 1. Que resulta d'una elaboracion; perfeccionat: *A mes au ponch un sistema elaborat*. 2. (bot.) *Saba elaborada*: Saba enriquida en substàncias organiqui per l'activitat quimica dei fuèlhas.

elaïdina n.f. Isomèr solide de l'oleïna.

elaïocòca n.f. Euforbiacea arborescenta de China miègjornala que dona l'òli de fusta, emplegat coma solvant dei pinturas, mastics e elastomèrs.

elaïoconiòsi n.f. Dermatòsi professionala que pertòca lu obriers dins la metallurgia.

elamita adj. Relatiu au païs d'Elam.

eland n.m. Granda antilòpa d'Àfrica miègjornala.

elaps n.m. Sòrta de sèrp colubridada, velenosa d'Índia miègjornala, vesina de la sèrp coralh americana.

elasmotèri n.m. Rinoceront grandàs fossile dau quaternari d'Euràsia.

elastic, a adj. 1. Que torna pilhar la sieu forma d'origina après èstre estat desformat; fach d'una matèira qu'a de qualitats d'elasticitat. Sin.: **sople, plegadís**. 2. Si di dei movements d'un èstre vivent qu'es sople e agile. 3. (fig.) *Consciencia elastica*: Que non es gaire escrupuloa; que manca de rigor.

elastic n.m. 1. Ligam, benda circulària de cauchoc. 2. Fieu de cauchoc. 3. Riban elastic que la sieu trama contèn de fieus de cauchoc. Var.: **elastica**.

elastica n.f. Elastic.

elasticimètre n.m. Aparelh per mesurar lu pichoi alongaments elastics.

elasticimetria n.f. Mesura dei constrenchas qu'un còrs subisse e dei desformacions que n'en resúltan.

elasticitat n.f. 1. Proprietat que d'unu còrs, que li permete de tornar pilhar la sieu forma ò lo sieu volume quora la foarça que lu desformava a cessat d'agir. ◇ *Limit d'elasticitat*: Valor de la constrencha qu'un materiau subisse, tala que tota constrencha superiora provòca de desformacions residuali irreversibl. ◇ *Module d'elasticitat*: Quocient de la constrencha qu'agisse sus un còrs per la desformacion obtenguda. 2. (fig.) Absença de rigiditat; soplessa d'esperit. 3. (econ.) Possibilitat de variacion relativa d'un fenomène per raport à un autre: *L'elasticitat de la demanda en fonction dau prètz*.

elastina n.f. Escleroproteïna que constituisse li filandras dau teissut elastic.

elastomèr n.m. (text.) Polimèr natural ò sintetic, qu'a de proprietats elastiqui analògui à-n-aquelí dau cauchoc.

elatèr n.m. Insècte dei fustas vermenadi que la sieu larva devòra aqueli dei autres coleoptèrs (Familha dei elateridats).

elatèr n.m. Cellula provedida d'espessiments espiralats qu'espantega li espòras dei epaticos.

eleteridat n.m. *Elateridats*: familia de coleoptèrs que comprèn mai de 7000 espècias.

elaterita n.f. Varietat elastica de betum. Sin.: **cauchoc mineral**.

elateromètre n.m. Aparelh que determina la pression de la vapor ò dei gas dins lu motors.

elavar Dins l'industria dau papier, lavar d'estraças abondosament.

elavatge n.m. Accion d'elavar.

eldorado n.m. Païs quimeric dont es possible de s'enriquir facilament e dont la vida es foarça agradiva.

lean, a adj. Relatiu à Elea. ♦ adj. e n. Estatjant d'aquela ciutat. ♦ n.m. Dialècte dau grèc ancian.

eleat, a adj. e n. De la ciutat antica d'Elea. Var.: **eleatic**. ◇ *Lu Eleats*: Filosòfes grècs de l'escola d'Elea.

eleatic, a adj. e n. Eleat.

elecció n.f. 1. Causida exprimida au mejan d'un vòte: *Eleccions municipals*. 2. *Pàtria, terra d'elecció*: Aquela dont una persona a causit de viure. ◇ (dr.) *Elecció de domicili*: Indicacion d'un domicili en vista d'un acte juridic determinat.

electiu, iva adj. 1. Nomenat ò conferit per elecció. 2. Que fa una causida, una selecció. ◇ *Amnesia electiva*: Fach d'oblidar d'uni cauas precisi.

electivament adv. Per lo biais dei eleccions.

electivitat n.f. Qualitat d'una persona ò d'una foncion designada per elecció.

elector, tritz n. 1. Persona qu'a lo drech de participar à una elecció, qu'a la capacitat electoral: *Carta d'elector*. ◇ *Grands electors*: Collègi electoral d'una elecció au sufragi indirècte. 2. (ist., m'una majuscula) prince ò evesque que participava à l'elecció de l'emperaire dins lo Sant Impèri roman germanic.

electoral, a adj. Que si rapoarta à una elecció, ai eleccions: *Campanha electoral*. Var.: **electorau**.

electoralament adv. D'una mena electorala.

electoralisme n.m. (pej.) Captenement d'un partit ò d'un govèrn qu'orienta lo sieu programa e li sieu posicions en foncion de consideracions electoralí.

electoralista adj. e n. Que l'electoralisme l'inspira.

electorat n.m. 1. Ensèms dei electors d'un país, d'un partit, d'una region, etc. 2. (dr.) Ensèms dei condicions constitutivi de la qualitat d'elector. 3. (ist.) Dignitat d'Elector dins lo Sant Impèri roman germanic. ◇ Territori sotamés à la juridiccion d'un Elector.

electorau, ala adj. Electoral.

electre n.m. Aligatge natural d'aur e d'argent. Var.: **electrum**.

electret n.m. (fis.) Còrs (ò dielectric) electrisat d'un biais permanent, que li sieu molècules an pilhat una orientacion donada sota l'efècte d'un camp electric temporari (li proprietats de l'electret son emplegadi especialament dins d'un microfòn).

electric, a adj. Que si rapoarta à l'electricitat. 2. Que produe d'electricitat ò que fonciona à l'electricitat. 4. (fig.) Tendut, en parlant d'una relacion, d'un ambient.

electricament adv. Au mejan de l'electricitat.

electrician, a n. 1. Persona que fa ò repara d'installacions electriqui. 2. Negociant que vende d'aparells electrics, d'articles que sièrvon à-n-aquéli installacions. 3. Engenhaire especialista d'electricitat.

electricitat n.f. 1. Manifestacion d'una forma d'energia associada à de cargas electriqui au repaus e en movement: *Electricitat positiva, negativa*. ◇ *Quantitat d'electricitat*: Produc de l'intensitat d'un corrent electric per lo temps de passatge. 2. Aquesta forma d'energia coma foant d'esclairatge e emplegada per d'usatges domestics ò industrials: *Pagar la sieu factura d'electricitat*. 3. *Electricitat animala*: Electricitat que prodúon lu organismes animaus, especialament li espècias de peis que s'oriènton ò detècton li sieu predas per electrolocacion e aqueli que paralísion per de descargas li sieu predas e lu sieus predators.

electrificació n.f. Accion d'electrificar: *Electrificació d'una línia de camin de fèrre*.

electrificar vt. (*electrifiqu*) 1. Dotar d'una ret de distribucion d'energia electrica: *Electrificar una region*. 2. Equipar (una via ferrada) per la traccion electrica.

electrisable (-izable), a adj. Que pòu èstre electrisat.

electrisacion (-izacion) n.f. Accion, biais d'electrisar; fach d'estre electrisat.

electrisant, (-izant), a adj. 1. Qu'electrisa. 2. Que provòca un grand entosiasme.

electrisar (-izar) vt. 1. Desvolopar li cargas electriqui sobre (un còrs): *Electrisar un baston de vèire*. 2. (fig.) Far nàisser un grand interès, l'entosiasme de; galvanisar: *Electrisar l'auditòri*.

electroacostic, a adj. Qu'emplega la tecnica de l'electroacostica. ◇ *Música electroacostica*: Música qu'emplega aquesta tecnica per la produccion de sons destinats à l'escota dirècta ò diferida. ◇ *Guitarra electroacostica*: Guitarra acostica equipada d'un microfòn.

electroacostica n.f. Tecnica de la produccion, de la transmission, de l'enregistrament e de la reproduccio de senhals acostics per de mejans electrics.

electroafinitat n.f. Proprietat qu'un element quimic a e que li permete de si transformar en ion.

electroaimant n.m. Dispositiu que crea un camp magnetic au mejan d'un sistema de bobinas qu'an un nucleu de fèrre e dont passa un corrent electric.

electroanalisi n.f. Depaus electrolitic d'un element ò d'un compauat, per fin de determinar la sieu quantitat dins la solucion electrolisada.

electrobetum n.m. Betum escaufat electricament un còup mes en plaça, per fin de defugir li consequéncias dau frèi en ivèrn e d'abrirar lo durciment quau que sigue lo temps.

electrobiogenèsi n.f. (biol.) Per lu èstres vius, fach de produire d'electricitat.

electrobiologia n.f. Aplicacion de l'electricitat ai estudis biologics. Var.: **electrofisiologia**.

electrocàpilar(i), a (-ària) adj. Relatiu à l'electrocàpilaritat.

electrocàpilaritat n.f. (fis.) Variacion de tension superficialia que resulta de l'accion d'un camp electric.

electrocardiografe n.m. (med.) Aparelh emplegat per obtenir un electrocardiograma.

electrocardiografia n.f. (med.) Tecnica de l'enregistrament e de l'interpretacion dei electrocardiogramas.

electrocardiograma n.m. (med.) Enregistrament grafic de l'activitat electrica dau coar, que permete de diagnosticar li afeccions dau miocardi e lu problemes de ritme cardiac.

electrocardioscopi n.m. Aparelh que permete de projectar sus un fenestron lo traçat provedit per lo biais de l'electrocardiografe.

electrocautèri n.m. Cautèri que la sieu incandescència es provocada per un corrent electric. Sin.: **galvanocautèri**.

electrochòc n.m. Metòde de tractament d'uni malautias mentali, s'emplega un rapide passatge de

corrent au travèrs dau cerveu per provocar de convulsions epileptiqui. Var.: **electrocòup**.

electrocinèsia n.f. (etol.) Desplaçament d'un animau (peis, en particular) provocat per la presenza d'un camp electric.

electrocinetic n.f. Part de la fisica qu'estudia li cargas electriqui en movement independentament dei camps magnetics creats.

electrocoagulacion n.f. (med.) Tecnica de coagulacion dei teissuts vivents per aplicacion d'un corrent d'alta frequència que provoca la sieu seccion ò la sieu destruccion.

electrocòpia n.f. Procediment de reproduccion de documents grafics qu'es fondat sobre l'electrostatica.

electrocorticograma n.m. Traçat obtengut per l'enregistrament dei variacions de diferèncias de potencial produchi per li cellulas cerebrali, en plaçant lu electròdes directament sus la superficia dau cerveu.

electrocòup n.m. Electrochòc.

electrocucion n.f. 1. Fach d'electrocutar, d'estre electrocutat. 2. Execucion dei condemnats à moart per chòc electric.

electrocultura n.f. Avivatge electric dei plantas.

electrocutar vt. 1. Causar una secossa per lo passatge dins l'organisme d'un corrent electric; (espec.) Causar una secossa mortala. 2. Executar (un condamnat à moart) au mejan d'una descarga electrica.

electròde n.m. 1. Extremitat de cadun dei conductors que son fixats ai pòles positiu (*anòde*) e negatiu (*catòde*) d'un generator electric, dins un voltamètre, un tube de gas rareficat ò un dispositiu à arc electric. 2. (med.) Còrs conductor dau corrent electric, emplegat per estimular lo sistema nerviós, la pèu, etc., ò per reculhir lu corrents que l'organisme produe.

electrodeble, a adj. (fis.) Si di de la teoria unificada de l'interaccion electromagnetica e de l'interaccion debla.

electrodecantacion n.f. Decantacion d'una solucion colloïdala sota l'accion d'un corrent electric.

electrodensitografe n.m. Aparelh que permet d'avoir automaticament la desparticion d'un corrent dins un electròde.

electrodepositioñ n.f. (tecn.) Procediment que permet d'obtenir un depaus per electrolisi, un revestiment de pintura per electroforèsi.

electrodermal, a adj. (fisiol.) *Respoasta, reaccion electrodermala:* Variacion de la resistència electrica de la pèu, provocada per una emocion. Var.: **electrodermau**.

electrodermau, ala adj. Electrodermal.

electrodiagnostic n.m. (med.) Diagnostic dei malautias dei nèrvis e dei muscles, establit après examèn dei reaccions ai excitacions d'un corrents electrics.

electrodialisi n.f. (fis.) Procediment de separacion dei ions d'un liquide plaçat entre doi membranas semipermeabli en presenza d'un camp electric.

electrodinamic, a adj. Relatiu à l'electrodinamica.

electrodinamica n.f. Part de la fisica que tracta dei accions dinamiqui entre corrents electrics.

electrodinamomètre n.m. Aparelh per mesurar l'intensitat d'un corrent electric.

electrodisolucion n.f. Procediment de dissolucion au mejan de l'electrolisi d'una substància d'un electròde.

electrodomestic adj. m. e n.m. Si di dei aparelhs electricos destinats à èstre emplegats à maion (aparelhs mainatgiers, autís de bricolatge). Sin.: **electromainatgier**.

electroencefalografia n.f. (med.) Tecnica de l'enregistrament e de l'interpretacion dei electroencefalogramas.

electroencefalografic, a adj. Relatiu à l'encefalografia.

electroencefalograma n.m. (med.) Traçat de l'activitat electrica dau cerveu obtengut per enregistrament dei diferèncias de potencial entre li cellulas cerebrali.

electroendosmòsi n.f. Passatge de fluides a travèrs de diafragmas sota l'accion d'un camp electric.

electroerosion n.f. Procediment d'usinatge de pèças metalliqui per una succession foarça rapida de descargas electriqui dins un liquide isolant.

electrofil(e), a adj. Si di de particulas quimiqui que poàdon acullir un pareu d'electrons.

electrofisiologia n.f. Part de la fisiologia qu'estudia l'activitat bioelectrica dei teissuts vivents, especialament lu teissuts nerviós e muscularis. Sin.: **electrobiologia**.

electrofòne n.m. Aparelh compauat d'un plateau viradisc, d'un amplificador e d'autparlaires, per reprodure lu enregistraments contenguts dins un disc vinil.

electrofòre n.m. Aparelh de demostracion deugut à Volta, que permet de daverar e de multiplicar de pichoni quantitats d'electricitat estatica desenvolupadi per influéncia.

electroforèsi n.f. (tecn.) (quim.) Desplaçament, sota l'efècte d'un camp electric, de granulas, de particulas cargadi, en solucion ò en emulsion (es una tecnica que s'emplega en quimia, en biologia, en medecina e dins l'industria).

electroforic, a adj. Relatiu à l'electrofòre.

electroformatge n.m. (tecn.) Procediment per produire ò reprodure un objècte metallic per electrodeposition.

electrogalvanic, a adj. Produch per una pila electrica.

electrogalvanisme n.m. Estudi dei efèctes congrats au mejan d'una pila electrica.

electrogène, a adj. Que produie d'electricitat. ◇
Grope electrogène: Ensèms format d'un motor termic e d'un generator, que transforma en energia electrica l'energia electrica que lo motor fornisce.

electrogenerator n.m. Generator de corrent electric.

electrografitacion n.f. Metòde de fabricacion dei contactes electrografitics d'un generator electric.

electrografitic, a adj. Definicion donada à un contacte compauat de carbònis variats mesclats en de quítran.

electrolisable (-izable), **a** adj. Que pòu èstre electrolisat.

electrolisaire (-izaire) n.m. Aparelh per faire una electrolisi.

electrolisar (-izar) vt. Sotametre à una electrolisi.

electrolisi n.f. Descomposicion quimica d'uni substàncias en fusion ò en solucion, au mejan d'un corrent electric: *L'alumini s'obtén per electrolisi de l'alumina.*

electrolit n.m. Còrs que, fondut ò en solucion, si pòu descompauar sota l'accion d'un corrent electric.

electrolytic, a adj. 1. Que pertòca un electrolit. 2. Que si fa per electrolisi.

electrolocacion n.f. (zool.) Localisacion dei predas e dei obstacles au mejan d'un camp magnetic que d'un organes especials prodúion, en particular per de peis. Var.: **electrolocalisacion**.

electrolocalisacion n.f. Electrolocacion.

electrologia n.f. 1. Disciplina que tracta dei aplicacions medicali de l'electricitat. Var.: **electroradiologia**. 2. Branca de la fisica que tracta dei fenomènes electric, magnetics e electromagnetics, e finda dei sieus raports embé d'autres fenomènes.

electroluminescència (-éncia) n.f. Luminescència sota l'accion d'un camp electric.

electroluminescent, a adj. Qu'es dotat d'electroluminescència.

electromagnetic, a adj. Que pertòca l'electromagnetisme.

electromagnetisme n.m. Part de la fisica qu'estudia li relacions entre electricitat e magnetisme.

electromainatgier, a adj. Si di d'un aparelh electric à usatge domestic (fèrre per pressar, aspirator, etc.). Sin.: **electrodomestic**.

electromainatgier n.m. Ensèms dei aparelhs electromainatgiers; la sieu fabricacion, lo sieu comèrci. Sin.: **electrodomestic**.

electromainagista n. Persona que vende d'electromainatgier.

electromecanic, a adj. Si di d'un dispositiu mecanic qu'una grand part dei sieus compauants son electric.

electromecanica n.f. Ensèms dei aplicacions de l'electricitat à la mecanica.

electromecanician, a n. Persona especialisada dins lo montatge e l'agençament de dispositius electric e mecanics.

electromecanoterapia n.f. Metode terapeutic qu'acampa li possibletats de l'elettrisacion e de la mecanoterapia.

electromèr n.m. Compauat que presenta lo fenomène d'electromeria.

electromeria n.f. Isomeria presentada per doi compauants químics que son destriats unencament per la distribucion dei electrons.

electrometallurgia n.f. Utilisacion dei proprietats termiqui e electrolitiqui de l'electricitat per la produccion e l'afinatge dei produchs metallurgics.

electrometallurgic, a adj. Que pertòca l'electrometallurgia.

electrometallurgista n. Persona que travalha dins l'electrometallurgia.

electromètre n.m. Aparelh per mesurar de diferéncias de potencial.

electrometria n.f. Ensèms dei metòdes de mesuras qu'emplégon d'electromètres.

electrometric, a adj. Relatiu à l'electrometria.

electromicrometria n.f. Mesura dei tensions electriqui d'ample foarça bas.

electromicrometric, a adj. Relatiu à l'electromicrometria.

electromiografia n.f. (med.) Estudi de la contraccion musculària au mejan d'un electromiograma.

electromiograma n.m. (med.) Enregistrament grafic de l'activitat electrica qu'acompanha la contraccion musculària.

electromotor, tritz adj. (fis.) 1. Que desenvolupa d'electricitat sota l'influença d'una accion mecanica ò quimica. 2. *Foarça electromotritz (f.e.m.):* Tension ai bòrnas de la foant ideal de tension introducha dins la representacion d'un element actiu de circuit, generator ò receptor.

electron n.m. 1. Particula fondamental que poarta una carga electrica negativa ($1,602 \cdot 10^{-19}$ C), e qu'es un constituent universal de la matèria. 2. Aligatge foarça leugier eissit d'un mesclatge de magnesi, d'alumini e de zinc.

electronarcòsi n.f. (med.) Metode de tractament psiquiatric analògue à l'electrocòup, mas que fa usança d'un corrent de tension mai bassa, ma de durada mai esperlongada.

electronegatiu, iva adj. (quim.) *Element electronegatiu:* Element que lu sieus atòmes an una afinitat per lu electrons (lu alogènes, l'oxigène, lu non-metals).

electronegativitat n.f. Estat de cen qu'es electronegatiu.

electroneutralitat n.f. Mancança de carga electrica.

electron-gramma n.m. (fis.) Massa totala dei electrons contenguts dins un atòme-gramma.

electronic, a adj. 1. Relatiu à l'electron: *Flux electronic.* 2. Que fonciona d'après lu principis de l'electronica, qu'emplega de dispositius electronics: *Una màquina per calcular electronic.* ◇ *Annuari electronic:* Annuari que si pòu consultar sus l'internet. ◇ *Música electronică:* Música qu'emplega d'oscillacions electriqui per crear de sons musicals, per l'intermediari d'autparlaires.

electronica n.f. Part de la fisica e de la tecnica qu'estudia e emplega li variacions de grandors electriqui (camps electromagnetics, cargas electriqui, etc.) per captar, transmetre e utilisar d'informacion.

electronicament adv. Per de mejans electronics.

electronician, a n. Especialista de l'electronica.

electroniveu n.m. Equipament automatic que permete d'arrestar l'usinatge d'una pèça sus una rectificadoira ò una màquina per afinar, metre au ponch tre que la quòta vouguda es realisada.

electronografia n.f. 1. Tècnica de l'enregistrament dei imatges obtenguts au mejan d'una càmera o d'un microscòpi electronic. 2. Imatge ensinda obtengut. Sin.: **electronograma**.

electronograma n.m. Electronografia.

electronoterapia n.f. Terapia au mejan d'electrons.

electronucleari, ària adj. *Centrala*

electronucleària: Centrala electrica qu'emplega l'energia termica qu'es producha dins un reactor nucleari.

electronucleari n.m. Ensèms dei tècniques que tèndon a la producció d'electricitat a partir de l'energia nuclearia.

electronvolt n.m. Unitat d'energia (simb. eV) que s'emplega en fisica atomica e nuclearia ($1 \text{ eV} = 1,602 \cdot 10^{-19} \text{ J}$).

electro-optic, a adj. Electroptic.

electro-osmòsi n.f. Electrosmòsi.

electropala n.f. Electrovana.

electropirexia n.f. (med.) Procediment terapeútico qu'a per tòca d'acréisser la temperatura dau còrs per lo biais de l'electricitat.

electroplastia n.f. Pellicula metallica de materiaus per electrolisi.

electroplaxe n.f. Un dei elements de l'organe electric de la torpilha.

electropneumatic, a adj. Qualitat d'un aparell, d'un sistema de fren, etc., que l'accion de l'ària comprimida es comandada per lo biais de valvas manobradi mé l'ajuda d'electroaimants o electrovalvas.

electropompa n.f. Pompa que fonciona a l'electricitat.

electropontura n.f. Metòde terapeútico que consistisse a pónher la pèu mé d'agulhas sotamessi a un corrent electromagnetic. Var.: **electropunctura**.

electroportatiu, iva adj. Si di dei picchins autís electricos que si poàdon portar facilament (especialament quora son equipats d'una bataria).

electropositiu, iva adj. (quim.) Si di d'un element que lu sieus atòmes poàdon cedir facilament d'electrons (lu metals, l'idrogène).

electroptic, a adj. Qualitat d'un fenomène que la preséncia d'un camp electric modifica li proprietats optiqui de l'ambient (efècte Kerr per ex.). Var.: **electro-optic**.

electropunctura n.f. Electropontura.

electroquímia n.f. Sciença e tecnica de transformacions recipròqui de l'energia química e de l'energia electrica.

electroquímic, a adj. Relatiu a l'electroquímia.

electroradiologia n.f. Especialitat medicala qu'emplega li aplicacions de l'electricitat e dei radiacions per establir lo diagnostic dei malautias e li tractar.

electroradiologista n. Mètge especialisat en electroradiologia.

electrorefinatge n.m. Procediment de purificacion per dissolucion electrolitica d'un anòde de metal pur e per depaus dau metal purificat sus un catòde.

electroretinografia n.f. Tècnica de mesura dau potencial electric retinian, provocat per un vanc electric.

electroretinograma n.m. (med.) Enregistrament dei diferencia de potencial au niveau de la retina.

electroscòpi n.m. Instrument que permet de detectar li cargas electriques e de determinar lo sieu signe.

electrosiderurgia n.f. Procediments emplegats en siderurgia au mejan de l'electricitat coma sorgent de calor.

electrosiderurgic, a adj. Relatiu a l'electrosiderurgia.

electrosistòla n.f. (med.) Batement cardiac provocat per un vanc exterior.

electroosmòsi n.f. Fach, per un liquide, de traversar una paret sota l'efècte d'un camp electric. Var.: **electro-osmòsi**.

electrosonda n.f. Electromètre coblat a una radiosonda per mesurar lo potencial electric de l'atmosfèra liura.

electrosoudadura n.f. Soudadura electrica.

electrostatic, a adj. Relatiu a l'electrostatica.

electrostatica n.f. Part de la fisica qu'estudia li fenomènes d'equilibri de l'electricitat sus lu còrs electrisats.

electrostenolisi n.f. Depaus d'ions o de particulas colloïdali dintre de tubes capillaris sota l'accion d'un camp electric.

electrostriccion n.f. Desformacion d'un dielectric sotamés a un camp electric.

electrotampa n.f. Electrovana.

electrotecnic, a adj. Relatiu a l'electrotecnica.

electrotecnica n.f. Aplicacion dei lèis de la fisica a la producció, au tractament, au transpoart e a l'utilisacion de l'energia electrica.

electrotecnician, a n. Especialista dei aplicacions tecniqi de l'electricitat.

electroterapia n.f. Tractament dei malautias per l'electricitat.

electroterapic, a adj. Que pertoca l'electroterapia.

electrotermia n.f. 1. Estudi dei transformacions de l'energia electrica en calor. 2. Utilisacion d'aquesto fenomène en electrometallurgia.

electrotermic, a adj. Relatiu a l'electrotermia.

electrotèst n.m. Aparell que permet d'identificar la natura dei elements màgers d'un aligatge.

electrotonus n.m. Variacion de l'excitabilitat d'un nèrvii, d'un muscle au passatge d'un corrent electric.

electrotropisme n.m. (etol.) Reaccion d'orientacion d'un animaus per rapoart a un camp electric.

electrovalença (-éncia) n.f. (quim.) 1. Tendença per un element químic a aquistar una estructura electronica estable per perda o captura d'electrons. 2. Ligason ionica dintre una molecula.

electrovalva n.f. Electrovalvula.

electrovalvula n.f. Valvula o sopapa comandada au mejan d'un electroaimant. Var.: **electrovalva**.

electrovana n.f. (tecn.) Vana que regla lo débit d'un fluido e es comandada electricament, m'un electroaimant. Sin.: **electrotampa, electropala**.

electroventilator n.m. Veïcule dei pompiers que lu sieus aparelhs perméton d'aspirar lo fum ò de fornir una alimentacion d'ària fresca, e finda l'esclairatge au mejan de projectors e de lumes portables.

electrum n.m. Electre.

electuari n.m. (anc.) Remèdi qu'èra alestit en mesclant de pòuveras dins de meu.

eledòne n.m. Coleoptèr pichon que viu dins lu fonges dei troncs d'aubres.

eledòne n.m. Poprion de la Mediterrània que li sieu banas poàrtan qu'una rengada de ventosas.

elefant n.m. 1. Mamifèr ongulat dau sota-òrdre dei proboscidians, que viu, en fonscion de l'espècia, en Àsia ò en Àfrica, erbívore, caracterisat per la sieu pèu espessa, li sieu incisivas alongadi en defensas, que poàdon pear fins à 100 kg e fornissen l'ivòri dau comèrci, e la sieu trompa prensile, que forma lo nas e la labra superiora (l'elefant es aut de 2 m ò 3,70 m e pòu pear fins à 5 ò 6 tonas. 2. *Elefant de mar*: Gròssa fòca dei Ísolas Kerguelen, que pòu mesurar fins à 6 m e pear fins à 3 tonas.

elefanta n.f. Femèla de l'elefant.

elefantesc, a adj. Endòrme, gigantesc.

elefantet n.m. Elefant jove. Var.: **elefanton**.

elefantiasi n.f. (med.) Espessiment difús de la pèu e dau teissut sotacutaneu ligat à un edema que desforma li parts periferiqui dau còrs.

elefantiasic, a adj. e n. Relatiu à l'elefantiasi; pertocat d'elefantiasi.

elefantin, a adj. Que sembla l'elefant; pròpri de l'elefant.

elefanton n.m. Elefant jove. Var.: **elefantet**.

elegança (-ància) n.f. 1. Gràcia, distincion dins lu biais de faire, lo vestir. Sin.: **gaube, farotaria**. 2. Delicadessa de l'expression, art de causir gaubiosament lu mòts e lu torns de lengatge; gaube: *L'elegança d'un estile*.

elegant, a adj. e n. Qu'a d'elegança: *Una persona eleganta, de braias eleganti*. ♦ adj. 1. Simple e gaubiós: *Una demostracion eleganta*. Sin.: **faròt, lisquet, corós**. 2. Que la sieu forma e lo sieu aspecte son agradius: *Una presentacion eleganta*.

elegantament adv. D'un biais elegant. Sin.: **gaubiosament, farotament, corosament**.

elegeire, eiritz n. Elector. Sin.: **votaire, votant**.

elegia n.f. 1. (Antiqu.) Per lu Grècs e lu Latins, pèça de vers formada d'examètres e de pentamètres alternats. 2. Poema liric que lo sieu ton es sovent tendre e triste.

elegiac, a adj. Qu'apartèn à l'elegia. ♦ adj. e n. Qu'escriu d'elegias.

elegibilitat nf. Capacitat à èstre elegit. Var.: **eligibilitat**.

elegible, a adj. Que pòu èstre elegit; que pòu permetre d'èstre elegit: *Èstre en posicion elegible dins una lista*. Var.: **eligible**.

elegir vt. (*elegissi*) 1. Nomenar à una fonscion au mejan dei sufragis; procedir à l'elecccion de: *Elegir un deputat*. 2. *Elegir domicili*: Causir coma domicili legal; fixar la sieu demòra abituala. Var.: **elièger**.

elegit, ida n. Persona causida au mejan d'una elecccion. Var.: **elet**.

element n.m. 1. Mitan dont un èstre es fach per viure, dont a la sieu activitat: *L'aiga es l'element dei peis, èstre dins lo sieu element*. ◇ *Lu quatre elements*: L'ària, lo fuèc, la tèrra e l'aiga, que lu Ancians consideràron coma lu compauants de la realitat. 2. (quim.) Principi quimic comun ai divèrsi varietats d'un còrs simple e ai combinasons d'aqueu còrs mé d'autres: *Classificacion periodica dei elements*. 3. Cada objècte, cada caua que concorre mé d'autres objèctes ò d'autri cauas à la formacion d'un tot: *Lu elements d'un obratge*. ◇ *Elements de tir*: Donadas de basa que, dins un tir d'artilharia, definisson una trajectòria per fin de tocar un objectiu precís. 4. Persona qu'apartèn à un grop: *L'element melhor d'una equipa*. 5. (mat.) Objècte matemtic qu'acompanha la donada d'un ensèms, concevut m'un tot que recampa un ò mai d'aquelu objèctes. ◇ Element generic, maximal, minimal, neutre, simetric: *Vèire generic, maximal, minimal, neutre, simetric*. 6. (fis.) Coble d'una pila electrica, d'un acumulator. ♦ pl. 1. (lit.) Ensèms dei foarças naturali: *Luchar còntre lu elements descadenats*. 2. Principis fondamentals, nocions de basa: *Elements de fisica*.

elementari, ària adj. 1. (quim.) Que pertoca l'element: *Analisi química elementària*. 2. Totplen simple, reduch à l'essencial: *Un problema elementari*. 3. Que sièrve de basa à un ensèms: *De conoissenças elementari*. ◇ *Cors elementari*: Ensenhament en doi ans après lo cors preparatori. ◇ *Escòla elementària*: Escòla entre l'escòla mairala e lo collègi. 4. (fis.) Si di dei objèctes fisics que si considera en darriera analisi que tot còrs n'es format: *Particula elementària*. 5. (estad.) Si di d'un eveniment reduch à una soleta eventualitat.

elementisme n.m. Filosofia que si consacra à l'estudi dei elements naturals e de la sieu plaça dins l'imaginacion e lu mites de l'umanitat.

elemi n.m. Peresina moala eissida dau *protium*, utilisada coma plastificant d'unu verníç e lacas, dins la fabregacion dei tenchas e divèrsi colors litografiqui.

eleotrague n. m. Antilòpa dei paluns d'Àfrica equatoriala e miègjornala, que la sieu femèla es desprovevida de banas.

elet, a n. Elegit.

eleusina n.f. Graminacea manjadissa dei encontradas caudi d'Àfrica e d'Àsia.

eleusinias n.f. pl. Dins Grècia anciana, fèstas d'Elèusis celebradi en l'onor de Demetèr.

eleuterias n.f. pl. Fèstas grègues celebradi en commemoracion de la liberacion d'una ciutat, en particular à Plateas, en memòria de la victòria sus lu Pèrsas (479 av. J.C.), e e Siracusa en remembre dau bandiment dei tirans per Trasibul. (gr. *eleutheria*).

elevacion n.f. 1. Accion d'elevar, de portar vers lo aut, fach de s'elevar. Sin.: **auçament, enlairament, enauçament**. ◇ (liturgia catol., m'una majuscula) Moment de la messa quora lo preïre elèva l'òstia e lo calici per la consecracion. 2. Accion de portar, de si portar à un niveu superior: *Elevacion de la votz*. Sin.:

auçament 3. (coregr.) Aptitud d'un dançaire à efectuar de figures en l'ària. 4. (mat.) Formacion de la potenza d'un nombre: *Elevacion au cube*. 5. (geom.) Representacion d'un objècte projectat sus un plan vertical parallèle à una dei sieu faças. ◇ (arquit.) Representacion geometrala d'una faça verticala; aquesta faça. 6. Terren en autessa, eminença.

elevador n.m. Elevator.

elevaire, airitz n. Alevaire.

elevament n.m. Alevament.

elevar vt. (*elèvi*) 1. Portar vers lo aut, dreifar, bastir: *Elevar un barri*. Sin.: **enauçar, enaurar**. 2. Portar à un niveu superior: *Elevar au poder*. ◇ *Elevar la votz*: Parlar mai foart. Sin.: **auçar**. 3. Noirir un animau per lo far creïsser: *Elevar de poarcs, de vacas*. 4. Assegurar la formacion fisica e morala d'un enfant, l'educar. Sin.: **ensenhar**. 5. (mat.) Traçar una perpendicularia à una drecha, à un plan. Var.: **alevar**. ♦ **s'elevar** v.pr. 1. Arribar à una cèrta autessa, una cèrta quantitat, un cèrt niveu: *Aquela montanya s'elèva à mai de 2000 m*. Sin.: **s'enauçar**. 2. Arribar à un niveu superior: *La temperatura s'elèva*. Sin.: **s'enauçar**. 3. *Si faire audir*: De votz s'elèvon. 4. Protestar còntra, s'opauar à: *S'elevar còntra una novèla taxa*. Sin.: **s'auborar**.

elevatge n.m. Alevatge. Sin.: **noirigatge**.

elevator n.m. 1. Muscle elevator. 2. Aparelh ò engenh emplegat per transportar verticalament ò sus de foart pendals de cargas ò de materiaus. Var.: **elevador**.

elevator, tritz adj. Que sièrve à auçar: *Muscle elevator, plataforma elevatritz*.

elevatori, òria adj. Que sièrve à elevar de fais, de liquides: *Una pompa elevatoria*.

elefon n.m. Govèrna d'aeronau que sièrve à l'encòup d'aleta e de governalh de prefondor, espec. per lu avions sensa coa.

èlf n.m. (mit. escand.) Gèni que simboleja li foarças naturali, espec. lu fenomènes atmosferics.

elginisme n.m. Forma de vandalisme.

eli pron. pers. f. Pronom personal femenin, plural de *ela*.

èli n.m. Còrs simple gasós totplen leugier (densitat 0,138) e ininflamable, descubèrt dins l'atmosfèra dau soleu e present en pichina quantitat dins l'ària, emplegat per gonflar lu balons e lu aerostats, e, à l'estat liquide, en criogenia; element (He) de n° atomic 2 e de massa atomica 4,0026.

eliac, a adj. (astron.) Si di dau lever ò dau baissar d'un astre que si fa au meme moment qu'aqueu dau soleu.

eliant n.m. Planta que vèn d'Amèrica, cultivada per lu sieus grands capítules jaunes (nom usual: *virasoleu*).

eliantème n.m. Planta vivaça dei flors jauni, vesina dei missugas. Sin.: **èrba d'aur**.

eliantina n.f. (quim.) Indicator colorat, jaune en mitan basic, ròsa en mitan basic. Sin.: **metilorange**.

eliaste n.m. (Antiqu.) Membre de l'Eliea, tribunal populari d'Atenas.

eliç n.m. Eliça.

eliça n.f. 1. Aparelh de propulsion, de traccion ò de sustentacion, constituit de palas (ò alas) que presènton de

susfàcias dispaudi regulierament à l'entorn d'un axe qu'un motor acciona. 2. (geom.) Corba que la sieu tangenta en cada ponch fa un angle m'una direccion fixa.

◇ *Eliça circulària*: Eliça que lu sieus ponchs apartènon à un cilindre de revolucion. 3. (arquit.) Pichina voluta ò cròssa dau capiteu corintian. Var.: **eliç**.

elicicultor, tritz n. Persona que practica l'elicicultura.

elicicultura n.f. Alevatge de limaças.

elicit, a adj. De tot en tot voluntari.

elicoïdal, a adj. En forma d'eliça. ◇ (mat.) *Desplaçament elicoïdal*: Desplaçament dins l'espaci, produch d'una rotacion à l'entorn d'un axe (axe de desplaçament) e d'una translacion que lo sieu vector a la mema direccion que l'axe. Sin.: **vissatge**. Var.: **elicoïdau**.

elicoïdau, ala adj. Elicoïdal.

elicoïde n.m. (mat.) Susfàcia reglada generada per una drecha que s'apontèla sus una drecha D, sus una elicià circulària d'axe D e que rèsta parallèla à un plan donat.

elicon n.m. Instrument de música de vent e à embocadura, de coire, provedit de pistons, contrabassa de la Familha dei tubas.

elicòptèr n.m. Aparelh de transpoart aerenc que li palas que víron assegúron à l'encòup la sustentacion e la translacion pendent tota la durada dau vòl.

elidir vt. (*elidissi*) (ling.) Faire l'elision de: *Elidir una vocala*. Var.: **elidre**.

elidre vt. Elidir.

elièger vt. Elegir.

eligara n.f. Part d'un elipoart messa à la disposicion dau public e dei passatgiers.

eligibilitat n.f. Elegibilitat.

eligible, a adj. Elegible.

eliminable, a adj. Que pòu èstre eliminat.

eliminacion n.f. 1. Accion d'eliminar; lo sieu resultat. 2. (fisiol.) Excrecion. 3. (quim.) *Reaccion d'eliminacion*: Reaccion dins la quala doi radicals equivalents lèisson à l'encòup una molecula organica. 4. (mat.) Tecnica de resolucion d'un sistema d'eqüacions à mai d'una inconoissuda en emplegant l'expression d'una inconoissuda per rapoart ai autri per n'en redurre lo nombre.

eliminaire, airitz adj. Eliminator.

eliminar vt. 1. Levar d'un grop, faire disparéisser: *Eliminar un candidat*. 2. (fisiol.) Faire sortir de l'organisme (de toxinas, etc.). 3. (mat.) Procedir à l'eliminacion de (una inconoissuda).

eliminator, tritz adj. Qu'elimina. Var.: **eliminaire**.

eliminatori, òria adj. Qu'elimina (sens 1): *Una espròva eliminatoria, un zèro eliminatori*.

eliminatòria n.f. (s'emplega generalament au plural) Espròva preliminària per eliminar d'unu candidats denant d'entamenar la competicion vertadiera: *Li eliminatòrias de la Copa dau Monde*.

eliobiologia n.f. Estudi dei fenomènes biologics tocant la solelhada.

eliocentric, a adj. Relatiu à l'eliocentrisme.

eliocentrisme n.m. Conpcion cosmogonica que considèra lo Soleu coma l'astre que li planetas li víron à l'entorn. Contr.: **geocentrisme**.

eliocometa n.f. (astr.) Sembla cometa dau Soleu que pertòca la frangilha lumenoa que seguisse lo movement dau Soleu.

eliocromia n.f. Fotografia dei colors.

eliodinamica n.f. Estudi e usança de la calor dau Soleu.

eliodòre n.m. Peira fina, beril jaune d'aur.

elioelectric, a adj. Que tresmuda li radiacions solari en energia electrica.

eliofil, a Que cerca lo soleu, lu luècs ben ensolelhats.

eliofilia n.f. Amor dau soleu, dei luècs ben ensolelhats.

eliofisica n.f. Estudi dei proprietats fisiqui dau Soleu.

eliofòbe, a adj. Que crenhe totplen lo soleu.

eliofòbia n.f. Crenhença foarta dau soleu.

eliogène, a adj. Que pertòca lu tresmudaments radioactius que porgísson d'èli.

eliografe n.m. (meteor.) Aparelh que sièrve à mesurar la durada de l'ensolellament.

eliografia n.f. 1. (arts graf.) Reproducccion d'originals transparents ò translúcides sus de papiers mé de diazoïcs. 2. Estudi, descripcion dau Soleu.

eliografic, a Que pertòca l'eliografia.

eliogravadura n.f. Procediment d'obtencion, per via fotomecanica, de formas d'estampatges gravadi en cròs; procediment d'estampatge qu'emplega aqueli formas.

eliogravaire, airitz n. Persona que practica l'eliogravadura.

eliolatria n.f. Amor dessenat dau soleu.

eliolit n.m. Varietat translúcida de feldespat provedida de palhetas dauradi ò coiradi.

eliomarin, a adj. Que combina l'elioterapia e lo sejorn en riba de mar: *Lo centre eliomarin de Valàuria*.

eliomètre n.m. (astr.) Aparelh que mesura lo diamètre apparent dau Soleu, de la Luna e d'autri planetas.

eliometric, a adj. Relatiu à l'eliomètre.

elion n.m. Nucleu de l'atòme d'èli, que si di finda *particula alfa*.

elioscòpe, a Que si vira devèrs lo Soleu.

elioscopi n.m. Telescopi per agachar lo Soleu sensa perilh per lu uèlhs.

eliosfera n.f. Luèc qu'enròda lo sistèma solari.

eliòsi n.f. Dermatiti solària. Sin.: **solelhada**.

eliosincròne, a adj. (astron.) Si di de l'orbita artificiala de la Tèrra que lo sieu plan fa un angle constant mé la direccion Tèrra-Soleu. ◇ *Satellite eliosincròne*: Que la sieu orbita es eliosincròna.

eliosintèsi n.f. Formacion de nucleus d'èli per sintesi d'autri particulas pendent l'evolucion de l'Univèrs.

eliostat n.m. (astron.) Instrument que compoarta un mirau plan ò leugierament concav que permete de remandar lu rais dau Soleu dins una direccion fixa en despièch dau movement diurne.

elioterapia n.f. Tractament medical per la lutz dau Soleu (activa per lu sieus rais ultravioleta).

eliotermia n.f. Utilisacion de l'energia calorifica dau Soleu.

eliotropi n.m. 1. Èrba ò sotaubrilhon dei flors perfumadi blavi ò blanqui, dei fuèlhas sovent altèrni, entieri ò denticuladi (Familha dei borrigenaceas). 2. (miner.) Calcedònia d'una varietat vèrd escur, tacada de roge e opaca.

eliotropina n.f. (quim.) Compauat (metilène dioxibenzaldeïc, $C_8H_6O_3$), d'una odor que sembla aquela de l'eliotropè. Sin.: **piperonal**.

eliotropisme n.m. Tendença d'un vegetal à virar li sieu flors ò li sieu fuèlhas en direccions dau Soleu.

elipoart n.m. Aeropoart per elicotèrs.

eliportar vt. (*elipoarti*) Transportar au mejan d'un elicotèr.

eliportat, ada adj. Desbarcat au soal au mejan d'un elicotèr, espec. en parlant de tropas.

eliportatge n.m. Transpoart de personal ò de material au mejan d'un elicotèr.

eliquiença n.f. Talent, gaubi.

elisabetan, a adj. Relatiu à Elisabeta 1^a d'Anglatèrra, ai sieu temps: *Lo teatre elisabetan*.

eliseu, ea adj. 1. Relatiu ai Camps-Eliseus, sojorn dei benurós dins la mitologia grecoramana. 2. (fam.) Relatiu à la Presidència de la República francesa.

elision n.f. (ling.) Supression, dins l'escriptura ò dins la prononciacion, de la vocala finala d'un mòt davant un mòt que comença per una vocala: *L'amic* (elision grafica e orala), *una amiga* [yna'miga] (elision orala unicament). Sin.: **proclisi**.

élita n.f. 1. Pichin grope considerat coma cen que li a de melhor. Sin.: **flor, florada, sanflorada, tria**. ◇ *D'élita*: Que si destria per li sieu grandi qualitats. Sin.: **de tria**. 2. Tropas formadi m'ai joves entre 20 e 32 ans, dins l'armada soíssa.

elitari, ària adj. D'una élita.

elitisme n.m. Sistema que favorisa lu elements melhors d'un grope, au dam de la massa; politica que la sieu amira es la formacion d'una élita.

elitista adj. De l'elitisme; partidari de l'elitisme: *Una politica elitista*.

elitra n.m. (zool.) Ala anteriora, dura, dei coleoptèrs e dei ortoptèrs, que non bate pendent lo vol, ma que protegisse au repaus l'ala posteriora membranoa. Var.: **elitre**.

elitransportar adj. Transportar per elicotèr.

elitre n.m. Elitra.

elix n.m. 1. (anat.) Replec que forma lo torn dau pavilhon de l'aurelha. 2. (zool.) Limaçon.

elixir n.m. 1. Medicament, liquide, format d'una substància ò de mai, après dissolucion dins l'alcòl. 2. Filtre magic: *Elixir d'amor*. 3. Bevenda requista.

elladic, a adj. (preïst.) Si di de l'atge dau bronze (3000 – 1100 av. J.-C.) sus lo continent grèc, que la sieu darriera fasa correspoande à la civilisacion miceniana.

ellebòr n.m. Planta vivaça dei fuèlhas en ventalh, que li sieu flors espelísson en ivèrn (Familha dei renonculaceas). Var.: **ellebòri**. ◇ *Ellebòr blanc*: Varaira,

varaire. («Baissa de Varaire entre Tinea e Vesúbia). ◇
Ellebòr negre: Ròsa de Calenas.

ellebòri n.m. Ellebòr.

ellène, a adj. e n. 1. De la Grècia anciana. 2. (rare) Ellenic de la Grècia anciana o modèrna.

ellenic, a adj. Relatiu à la Grècia.

ellenisacion (-izacion) n.f. Accion d'ellenisar.

ellenisant (-izant), a adj. e n. Ellenista.

ellenisar (-izar) vt. Donar un caractèr ellenic à.

ellenisme n.m. 1. Civilisacion grèga; civilisacion desvolopada en defoara de Grècia sota l'influència de la cultura grèga.

ellenista adj. e n. Si di d'un especialista dei estudis grècs. Var.: **ellenisant**.

ellenistic, a adj. Si di dau periòde de la civilisacion grèga que va de la conquista d'Alexandre fins à la conquista romana.

ellipse n.f. 1. (mat.) Corba plana que toi la soma dei distàncias d'un dei sieus ponchs à doi autres ponchs fixes dichs *fogaus* es totjorn pariera. 2. (astron.) Orbita d'un astre à l'entorn d'un autre.

ellipsi n.f. Sotentendut, escorcha dins l'expresion de la pensada. ◇ (ling.) Fach de sintaxi o d'estile quora s'omete un element (o mai d'un element) dins una frase.

ellipsografe n.m. Instrument que permete de traçar d'ellipses d'un movement contunh.

ellipsoïdal, a adj. Qu'a la forma d'un ellipsoïde. Var.: **ellipsoïdau**.

ellipsoïdau, ala adj. Ellipsoïdal.

ellipsoïde n.m. (mat.) Susfàcia que toti li sieu seccions plani son d'ellipses. ◇ *Ellipsoïde de revolucion*: Generat per la rotacion d'una ellipse à l'entorn d'un dei sieus axes.

ellipsoïdic, a adj. Que pertöca un ellipsoïde.

elliptic, a adj. 1. Que fonciona per sotentenduts. ◇ (ling.) Que compoarta una ellipsi: *Una frase elliptica*. 2. (Bèi-Arts) *Estile elliptic*: Estile grafic que refuda lu detalhs e va directament à l'essencial de la forma. 3. (mat.) Relatiu à l'ellipse, qu'a la forma d'una ellipse.

ellipticament adv. Per ellipsis, per sotentenduts: *Parlar ellipticament*.

ellobiidat n.m. *Ellobiids*: Familha de molluscs gastropodes que vívon sus lu ribatges o en d'endrechs foarça aigaiós, ben que sígon paumonats.

ellobiopsidat n.m. *Ellobiopsids*: Familha de parasites dei cruveluts e dei anellides poliquets.

elm n.m. Èlme.

èlme n.m. À l'Atge-Mejan, grand casco qu'envolopava tota la tèsta e la cara: «*E ven tot dreit, la peira lai on era mestier / E feric si lo comte sobre l'èlm qu'es d'acers....*» (*Cançon de la Crosada*). Var.: **èume**, **elm**.

elmint n.m. (zool. e med.) Vèrp parasite de l'òme e dei vertebrats.

elmintiasi n.f. Malautia parasitària causada per lu elmints.

elmintic, a adj. Relatiu ai elmints.

elmintidi n.f. Verenada cutanea concreada per li toxinas secretadi per lu vèrps intestinals.

elmintologia n.f. Descripcion e estudi dei vèrps intestinals.

elmintosporiòsi n.f. Mena de malautia dei plantas, particularierament de l'òrdi e d'autri cerealas.

elobiala n.f. *Elobialas*: Plantas monocotidelonei enclausant de varietats aigassieri, sigue d'aiga doça, sigue d'aiga de mar.

elocucion n.f. Biais de s'exprimir oralament: *Aver una elocucion rapida, lenta, dificila*.

elodea n.f. Pichina planta d'aiga doça d'origina canadiana (Familha dei idrocaridaceas).

elodèrma n.m. Grand estrapion de la coa espessa, verinós, nuechenc, que viu au Mexic e dins lo sud-oèst dei Estats Units.

elògi n.m. Paraulas o escrich per laudar quauqu'un, quauqua ren: *Faire l'elògi d'una persona*. Sin.: **lauda**. ◇ *Elògi funèbre*: Discors que si fa per l'enterrament de quauqu'un.

elogiós, oa adj. De natura à laudar: *Un discors elogiós*. Sin.: **laudenjaire**.

elogiosament adv. D'un biais elogiós.

eloïsta adj. Si di dei passatges dau Pentateuc dins la Bibla, que Dieu es nomenat *Elohim* en plaça de *Yahvé*.

elomisa n.f. Mosquilhon que la sieu larva degalha li rabassas.

elongacion n.f. 1. (astron.) Distança angulària d'un astre au Soleu, per un observator plaçat sus Tèrra. 2. (fis.) Abscissa, à-nun moment donat, d'un ponch animat d'un movement vibratori (la sieu valor maximala es l'amplituda). 3. (med.) Alongament accidental o terapeutic d'un muscle, d'un nervi, d'un tendon, etc.; lesion ensinda producha.

elongar vt. (*elòngui*) 1. (mar.) Estendre, estirar dins lo sens de la longuessa (un cau, etc.). 2. (med.) Distendre, estirar (un nervi, un muscle, etc.).

elòps n.m. Sòrta de peis ossós, foarça primitiu, caracterisat per la preséncia d'una placa jugularia per l'aparament dei gaunhas.

eloquença (-éncia) n.f. 1. Art, talent de ben parlar, de convéncer, d'esmoure per la paraula. Sin.: **bendiguença, bendiença**. 2. Caractèr de cen qu'es expressiu, significatiu: *L'eloquença dei chifras*.

eloquent, a adj. 1. Qu'a l'art de convéncer per la paraula; persuasiu: *Parlar en termes eloquents*. Sin.: **bendiguent, bendient**. 2. Expressiu, significatiu, revelator: *Un silenci eloquent*.

eloquentament adv. D'un biais eloquent.

elotars n.m. Grand rapaci fauconitat african.

elu pron. pers. Pronom personal, plural de *eu*.

elucidacion n.f. Accion d'elucidar; explicacion, esclarciment.

elucidar vt. Rendre clar, explicar cen qu'era complicat, escur; clarificar, esclarcir: *Elucidar un mistèri, un crimi*.

elucion n.f. (quim.) Separacion de còrs que son absorbits per lavatges successius.

elucubracion n.f. Resultat de recèrcas laborioï e sovent desprovedidi de sens; divagacion, extravagança: *Li tieu teorias son ren que d'elucubrations.* Var.: **lugubracion.** Sin.: **desvari, armanacaria.**

elucubrar vi. (lit.) Produrre de reflexions desrasonabli. Sin.: **desvariar, armanacar.**

eludir vt. (*eludissi*) Evitar, si sostraire adrechament à; escamotar: *Eludir una dificultat.* Var.: **eludre.** Sin.: **defugir, esquivar.**

eludre vt. Eludir.

elusiu, iva adj. Qu'eludisse, qu'evita abilament: *Una respoasta elusiva.*

eluviacion n.f. Accion pedogenetica consistent dins la migracion en prefondor dei elements dei orizonts sobrans dau soal.

eluvial, a adj. Relatiu ai eluvions. Var.: **eluviau, eluvionari.**

eluviau, ala adj. Eluvial.

eluvion n.m. (geol.) Fragment d'una ròca restat sus plaça après la desagregacion d'aquesta ròca.

eluvionari, ària adj. Eluvial.

èlve n.m. Pichona gralha que trèva li roïnas e lu rocàs. Sin.: **gralheta, gralhon, graula.**

elvèlla n.f. Fonge ascomicèt m'au capieu format de lamas soudadi; nom generic de manti varietats: *Elvèlla crescuda, elvèlla lacunosa, elvèlla regada.*

elvèt, a adj. e n. D'Elvècia; soísse.

elvetic, a adj. Relatiu à la Soíssa.

elvetisme n.m. (ling.) Mòt ò expression particuliers au francés parlat en Soíssa.

elzevir n.m. 1. Volume imprimit ò publicat per lu Elzevir, familia d'estampaires dau s. XVIIⁿ. 2. Familia de caracters tipografics dei empataiments tringularis.

elzeviran, a adj. Relatiu ai elzevirs.

em' prep. Embé.

èma n.f. Letra *m*.

email conj. e adv. E finda.

e-mail n.m. Mèl. Var.: **email.** Sin.: **corriel, corrier electronic.**

email n.m. E-mail.

emaciacion n.f. Amaigrement grandàs. Sin.: **estequidura, magror, secarditge, descarnadura.**

emaciat, ada adj. Foarça amaigrit: *Cara emaciada.* Sin.: **estequit, descarnat, secardin.**

emanacion n.f. 1. Odor que s'escapa d'un còrs: *D'emanacions de gas.* Sin.: **efluvi, exalacion.** 2. (fig.) Cen que vèn de quauqua ren; expression, manifestacion: *Emanacion dau poder.* 3. (quim.) Còrs simple gasós que vèn de la desintegracion dau radi, dau tòri e de l'actini, que si soana respectivament *radon, toron* ò *actinon.*

emanar vi. (*de*) 1. Si desgatjar, sortir d'un còrs ò d'un objècte: *La lutz qu'emana dau soleu.* Sin.: **exalar, odorar, odorejar.** 2. Provenir, tirar la sieu origina de: *Una letra qu'emana de la Prefectura.* Sin.: **procedir, resultar.**

emancipacion n.f. 1. Accion d'emancipar, de s'emancipar; lo sieu resultat. Sin.: **liberacion, afanquiment.** 2. (dr.) Decision de justícia, ò efècte legal

dau maridatge, qu'autreja à un minor, assimilat à un major, la plena capacitat juridica.

emancipador, atritz adj. Emancipator.

emancipar vt. 1. Rendre liure, afanquir d'una dominacion, d'un estat de dependernça: *Emancipar un pòble.* Sin.: **liberar.** 2. Autrejar l'emancipacion à un minor. ♦ **s'emancipar** v.pr. S'afanquir dei contrenchas sociali ò morali; si liberar.

emancipat, ada adj. e n. 1. Afanquit de tota constrencha. Sin.: **liberat.** 2. (dr.) Si di d'un minor qu'es estat l'objècte d'una emancipacion.

emancipator, tritz adj. Qu'emancipa. Sin.: **liberator.** Var.: **emancipador.**

emangiòma n.m. (med.) Tumor vasculària formada partent dei capillaris sanguins.

emapofisi n.f. (anat.) Caduna dei apofisis dei vertèbras que son en contacte m'ai vaisseus sanguins.

emartròsi n.f. (med.) Espandiment de sang dintre una articulacion.

emasculacion n.f. Accion ò resultat d'emascular. Sin.: **crestatge, crestadura.**

emascular vt. Privar un òme, un animau de la sieu virilitat, dei sieus testiculs. Sin.: **crestar, demasclar, ematemèsi** n.f. (med.) Fach de vomir de sang.

ematia n.f. (biol.) Globule roge dau sang colorit per l'emoglobina, e que lo sieu nombre per mm³ de sang es pauc ò pron de 5 milions. Sin.: **eritrocit.**

ematic, a adj. Relatiu au sang.

ematidròsi n.f. (med.) Sudor de sang.

ematimètre n.m. Instrument qu'a per tòca de nombrar lu globilhons dau sang.

ematina n.f. (biol.) Combinason anormala dau gropament proteic de l'emoglobina m'un atòme de fèrre trivalent que si forma au cors d'uni toxicacions.

ematite n.f. (miner.) Oxide ferric Fe₂O₃, que n'i a doi varietats, *l'ematite roja* ò *oligista*, e *l'ematite bruna* ò *limonita*, doi mineraus de fèrre recercats.

ematobia n.m. Mosca que ponhe, susceptibla d'espantegar la tripanosomiasi.

ematoblast n.m. Un dei elements cellularis dau sang. Sin.: **plaqueta, trombocit.**

ematocèla n.f. Espandiment de sang enquistat dins la tunica qu'entorna lu testicules e l'utèrus.

ematocolpos n.m. (med.) Espandiment de sang dins la vagina.

ematoconit n.m. Marmo de color roja deuguda à la presenza d'oxide ferric.

ematocrit n.m. (fisiol.) Volume qu'ocúpon lu globules roges dins un volume donat de sang, en percentatge: *L'ematocrit normal es de 40%.*

ematofague, a adj. e n. Que pertòca un animau que si noirisse de sang, sigue per lo biais de la suçada (moissara, sangsuga), sigue en viuguent dins lo sang (ameba de la malària).

ematogène, a adj. 1. Que pertòca la formacion dau sang. 2. Que tròva la sieu origina dins lo sang.

ematoïde, a Que pertòca un minier de la color dau sang.

ematoïdina n.f. Isomèr de la bilirubina present dins lu ematòmas e li lesions vasculari.

ematologia n.f. Especialitat medicala qu'estúdia lo sang, lu organes hematopoietics e li sieu afeccions.

ematologic, a adj. Relatiu à l'ematologia.

ematòlogue, òga n. Especialista d'ematologia.

ematòma n.m. (med.) Escampament de sang dins una cavitat naturala ò sota la peu, consecutiu à una rompedura de vaiseu.

ematomielia n.f. (med.) Emorragia dins la mesolha espinala.

ematopoièsi n.f. (fisiol.) Formacion dei globules dau sang, que si debana dins lu organes hematopoietics e principalament dins la mesolha roja dei oàs. Var.: **emopoièsi**.

ematopoietic, a adj. Relatiu à l'ematopoièsi. Var.:

emopoietic. ■ Lu principals organes hematopoietics son la mesolha ossoa, lu ganglions linfatics e la rata.

ematopòt n.m. Mena de tavan dei uèlhs vèrds, foarça agressiu quora lo temps vira à la chavana.

ematòsi n.f. (fisiol.) Transformacion, dins l'aparelh respiratori, dau sang venós roge escur en sang arterial roge viu per perda de gas carbonic e enriquiment en oxigène.

ematoraquidian, a n.m. Ematovertebral.

ematovertebral n.m. (med.) Emorragia dins lo canal raquidian. Var.: **ematovertebrau**. Sin.: **ematoraquidian**.

ematovertebrau, ala n.m. Ematovertebral.

ematosalpinge n.m. (med.) Espandiment de sang dins la trompa uterina.

ematoporfirina n.f. Compauat non ferruginós que resulta de l'idrolisi de l'ematina.

ematozoari n.m. Protozoari parasite dei globules roges dau sang, agent dau paludisme. Sin.: **plasmòdi**.

ematuria n.f. (med.) Emission de sang per li vias urinari.

ematuric, a adj. Relatiu à l'ematuria.

emb prep. Embé.

embabilhar (s') v.pr. Si di d'un tropeu qu'aganta lu babis en si contaminant dins de luècs umides.

embabilhat, ada adj. Si di d'un estròp qu'a agantat lu babis.

embaboïnar vt. Engalinar, embelinar.

embagar vt. Provedir d'una baga (un auceu migrator). Var.: **bagar**.

embagassar vt. Liurar à la prostitucion. ♦

s'embagassar v.pr. Si liurar à la prostitucion. Sin.: **putejar, putanejar**.

embagatge n.m. Operacion que consistisse à embagar un auceu.

emb'ai art. contractat Contraccion de *embé* e de *lu* ò de *embé* e de *li*. Var.: **m'**ai.

embaissada n.f. Ambassada.

embaissador n.m. Ambassador.

embalaire, airitz n. Persona especialisada dins l'embalatge dei mèrc. Var.: **embalator**.

embalar vt. 1. Metre dins un embalatge: *Embalar de vèires*. Sin.: **empaquetar, envelopar**. 2. *Embalar un motor*: Lo faire virar à un regime excessiu. ♦ **s'embalar** v.pr. 1. S'emportar, en parlant d'un cavau. Sin.: **si descabestrar**. 2. (mecan.) En parlant d'una màquina, d'un aparelh, d'un motor, pilhar un regime excessiu e perilhós. 3. (fam.) Si laissar emportar per la ràbia, l'entosiasme, l'impaciencia, etc. Sin.: **la si pilhar cauda**.

embalastrar vt. 1. Repartir de balastre (sus una via de camin de fèrre). 2. Equilibrar (una nau) en vuant ò en empillassant lu sieu balastres.

embalastratge n.m. Accion d'embalastrar.

embalatge n.m. 1. Accion d'embalar. 2. Tot cen que sièrve à embalar (papier, carton, caissa, etc.). ◇ *Embalatge perdu*: Embalatge que sièrve un còup solet.

embalator, tritz n. Embalaire.

embalordiment n.m. Accion d'embalordir; lo sieu resultat. Sin.: **assordiment, ensordiment, esbaïment**.

embalordir vt. (*embalordissi*) 1. Rendre balord. 2. Importunar en faguent un bosin tròup foart. Sin.: **assordir, ensordir**. (fig.) **espantar, estonar, esbaïr**.

embalordissent, a adj. Qu'embalordisse. Sin.: **assordissent, ensordissent, espantant** (fig.), **esbaïssent** (fig.), **estonant** (fig.).

embanastar vt. Cargar de banastas, metre dins de banastas.

embanastatge n.m. Accion d'embanastar; lo sieu resultat.

embancar vt. (mar.) Provedir de bancs de vòga à una galèra. 1373: «*Et erit dicta galea enbancata de banquis e banqueris...*» A.D. 391 E23 F° 90 R°.

embandiment n.m. Accion d'embandir, resulta. Sin.: **remandament, foarabandiment, descaça**.

embandir vt. (*embandissi*) Descaçar, remandar violentament. Sin.: **foarabandir, virar, levar dau semenat**.

embaranhar vt. Cloure d'una baranha. Var.: **baranhar**. ♦ **s'embranhar** v.pr. 1. Si cloure au mejan d'una baranha. 2. (fig.) Si foaraviar en un marrit afaire.

embarbar (s') (bot.) v.pr. Metre de raíç. Sin.: **s'abarbar**.

embarbolhaire n.m. Escarabochaire.

embarbolhar vt. 1. Barbolhar. 2. (fam.) Trebolar, faire perdre lo fiu dei sieu ideas à. Sin.: **entrebeschiar, entrafegiar, emmesclar**. ♦ **s'embarbolhar** v.pr. (fam.) S'embarrassar, si complicar: *S'embarbolhar dins li sieu explicas*.

embarcacion n.f. Tota nau de pichina talha. Sin.: **naviòu, barca**.

embarcadour n.m. Apontament que permete l'embarcament ò lo desbarcament dei mèrc e dei viatjaires. Sin.: **trepador**.

embarcadura n.f. Gondolatge d'una embarcation.

embarcament n.m. 1. Fach d'embarcar, de s'embarcar. 2. Inscriptcion d'un marinier, au rôle d'equipatge, d'un passatgier sus lo registre de bòrd (d'una nau ò d'un avion).

embarcar vt. (*embarqui*) 1. Faire montar à bòrd d'un avion, d'una nau, d'un veïcule; cargar: *Embarcar de*

viatjaires. 2. En parlant d'una nau, pilhar d'aiga sobre bòrd (en particular sota l'efècte d'una lama que vèn sus la cubèrta). 3. (fam.) Emportar, raubar: *Lu convidats an embarcat lu picbins culhiers.* 4. Menar au comissariat ò en preson: *Matieu Sampeyre a embarcat un ladre.* 5. (fam.) Estirassar dins un afaire complicat: *S'es laissat embarcar dins una combina azardoa.* ♦ vi. 1. Montar à bòrd d'una nau, etc. 2. Penetrar dins un bateu sobre bòrd, en parlant de l'aiga, dei ondas. ♦ **s'embarcar** v.pr. 1. Montar à bòrd d'una nau, etc. 2. S'engatjar dins un afaire riscat, complicat.

embarcatge n.m. Fach d'embarcar. Var.: **embarcament.**

embardada n.f. 1. Escart brusc qu'un veïcule fa, per l'efècte d'un obstacle ò d'una reaccion viva d'aqueu que lo mena. 2. (mar.) Brusc cambiament de direccion d'una nau, sota l'efècte dau vent, de la mar ò d'una manòbra. Sin. (2): **lanç.**

embardar v.i. (mar.) Forçar un naviri d'anar à òrsa ò à poja.

embargament n.m. (mar.) Embargo.

embargo n.m. 1. Defensa facha provisoriament à una nau estrangiera de laissar un poart. 2. Mesura administrativa qu'empacha l'exportacion d'una mèrc, la liura circulacion d'un objècte. Var.: **embargament.**

embarlugada n.f. Passion, gust marcat per quauqua ren. Sin.: **afoament.**

embarlugament n.m. 1. Desturbi de la vista causat per una lutz intensa. 2. (med.) Malastre sovent accompanhat de lorditges. Var.: **barluga.**

embarlugaire, airitz adj. Qu'embarluga. Var.: **embarlugant.**

embarlugant, a adj. Qu'embarluga. Var.: **embarlugaire.**

embarlugar vt. (*embarlugui*) 1. Trebolar la vista m'una lutz foarça viva. 2. Impressionar ò sedurre.

embarra n.f. Embarràs.

embarraire, airitz n. Persona que provòca d'embarràs.

embarrament n.m. Accion d'embarrar, de s'embarrar; lo sieu resultat. Sin.: **empresonament, incarceracion.**

embarrar vt. Cloure, empresonar. Sin.: **incarcerar, estremar, clavar, contenir, enclauar, entanar.** ♦ **s'embarrar** v.pr. 1. S'entanar, refudar de sortir dau sieu. Sin.: **s'estremar, si reclaure.** 2. (fig.) S'obstinar: *S'embarrar dins una opinion perilhoa.*

embarràs n.m. 1. Perplexitat, incertituda: *Aquela decision mi mete dins l'embarràs.* Sin.: **indecision, dubi, dubitança, trastejament.** 2. Obstacle que s'opaua à l'accion de quauqu'un, qu'entrepaucha la realisacion de quauqua ren. Sin.: **embrolh, travèrsa, trabuc, encombrament, repompeu, embara, entrava, entravada.** 3. Situacion dificila, dificultat que n'en resulta: *Tirar quauqu'un d'embarràs.* ◇ *Si tirar foara d'embarràs:* Si tirar d'una situacion malaisada, perilhoa. Sin.: **si tirar de ribas.** 4. *Embarràs gastric:* Ensèms de trebolicis gastro-intestinals de natura e de durada

variabli, que s'obsèrvon sovent après un past tràup cargat.

embarrassacamin n.m. 1. Si di d'una persona que va lentament sus la rota e per aquò ralentisse la circulacion dei autres. 2. Aqueu qu'entraua la libertat, la causida dei autres... Sin.: **cercabeluga, mercant d'estampeu, embarrassaire.**

embarrassant, a adj. Qu'embarrassa. Sin.: **entravadís.**

embarrassar vt. 1. Pilhar tràup de plaça: *Aquel vièlhi glaunhas embarrasson la maion.* Sin.: **encombrar.**

2. Entrepachar lu movements de: *Aquela camia estrecha m'embarrassa per auçar lu braç.* Sin.: **entravar.** 3. Metre dins l'embarràs, desconcertar: *La tieu question m'embarrassa.* Sin.: **desorientar, desturbar.** ♦ **s'embarrassar** v.pr. 1. S'encombrar: *S'embarrassar de vièlhs papiers.* 2. Si preocupar, tenir còmpte de: *Ieu siéu graci, de ren non m'embarrassi.*

embarrassat, a adj. 1. Qu'es dins l'embarràs. Sin.: **enviscat, vergonhós, entreprés.** 2. *Aver l'estòmegue embarrassat:* Sofrir d'un embarràs gastric.

embarrassier, a adj. Que provòca d'embarràs. Var.: **embarrassós.**

embarrassós, oa adj. Embarrassier.

embarrat, ada adj. 1. Claus; empresonat. Sin.: **incarcerat, estremat, entanat, enclaus.** 2. (fig.) Obstinent: *Èstre embarrat dins la sieu opinion.*

embarri n.m. Muralha qu'apara una fortalessa, una vila, etc. Var. **barri.** Sin.: **empara.**

embarriar vt. (*embarri*, classic *embàrri*) Enrodar una ciutat, un castèu au mejan de barris. Sin.: **emparedar.**

embarricular vt. (*embarriqui*) Metre dins de barricas.

embarrilhar vt. Metre dins de barrieus.

embartassar vt. Curbir de bois, d'entoasc. Sin.: **entoscar.**

embasament n.m. (arquit.) Espessor mai importanta d'un barri à la sieu basa. Sin.: **repèn.**

embasta n.f. Soma de moneda jugada ai cartas.

embastar vt. Munir d'un bast. Var.: **bastar.**

embastardiment n.m. Fach d'embastardir, de s'embastardir; estat de cen qu'es embastardit. Sin.: **degenerescença, descendença, alteracion, agusardiment.**

embastardir vt. (*embastardissi*) 1. Faire perdre li qualitats de la sieu raça à. 2. Faire perdre li sieu qualitats d'origina, la sieu vigor; faire degenerar. **degenerar, descalar, agusardir, alterar.** ♦ **s'embastardir** v.pr. Perdre li sieu qualitats d'origina, li qualitats de la sieu raça. Sin.: **si degenerar, s'agusardir, s'alterar.**

embastardit, ida adj. Qu'a percutit li sieu qualitats d'origina, li qualitats de la sieu raça.

embastidura n.f. Fach d'embastir; cen qu'es estat embastit.

embastilhar vt. 1. (anc.) Empresonar à la Bastilha. 2. (lit. ò ironic) Metre en preson. Sin.: **metre en gabiòla, en tòla.**

embastir vt. (*embastissi*) Bastir (per cordurar).

embastonar vt. Armar quauqu'un m'un baston. Picar quauqu'un m'un baston. Var.: **bastonar.**

embat n.m. 1. Vent de mar que bofa dau miègjorn e qu'abutava li naus sus Ròse. 2. Vent d'estiu periodic que bofa cada annada dins l'espaci de quauco jorns dins la Mediterrània.

embatada n.f. Vent ponental foart.

embatatge n.m. Fixacion à caud d'un bendaratge metallic d'una ròda de veituras ipomobili, de vagons e de locomotivas.

embatèire n.m. Obrier que s'entrèva de l'embatatge dei ròdas de veituras ipomobili, de vagons e de locomotivas.

embatoira n.f. Cròs per ceuclar de ròdas.

embatre vt. Faire l'embatatge. **embetumaire, airitz** adj. e n. Betonaire.

embatumar vt. Embetumar.

embatumat, ada adj. Embatumat.

embatumatge n.m. Embatumatge.

embatut, uda adj. Qu'a subit un embatatge.

emb'au art. contractat M'au.

embauç n.m. Avenc, gorg, tomp, debauç.

embauçar vt. Lançar dins un embauç. ◆ **s'embauçar** v.pr. Si lançar dins un embauç. Sin.: **si debauçar**.

embaucha n.f. (fr.) 1. Embauchatge. 2. Possibilitat d'ofrir un emplec à quauqu'un: *En temps de crisi, l'embaucha si fa rara.*

embauchaire, airitz n. (fr.) Persona qu' embaucha.

embauchar vt. (fr.) 1. Engatjar un salariat, passar ensèms m'eu un contracte de travalh. 2. (fam.) Empregar quauqu'un per si faire ajudar: *T'embauchi per fretar en terra.*

embauchatge n.m. (fr.) Fach d'embauchar quauqu'un. Var.: **embaucha**.

embaumadura n.f. Odor foarça agradiva.

embaumaire, airitz adj. Qu' embaumia, que sente boan. Var.: **embaumant**.

embaumaire, airitz n. Aqueu que lo sieu mestier es d'embaumar lu còrs.

embaumament n.m. 1. Accion d'embaumar un còrs. 2. Conservacion artificiala dei còrs à de fins scientificui.

embaumant, a adj. Qu' embaumia, que sente boan. Var.: **embaumaire**.

embaumar vt. 1. Tractar un còrs mé de substàncias que lo presèrvon de la corrupcion. 2. Emplir d'una odor agradiva, perfumar. Sin.: **embausemar, esperfumar**. ◆ vi. Sentir boan. Sin.: **embausemar, esperfumar**.

embaumar vt. Embarrar dins una bauma. ◆ **s'embaumar** v.pr. S'embarrar dins una bauma.

embausemar vt. e vi. Esperfumar, embaumar.

embavar vt. Curbir de bava.

embavosir vt. (*embavosissi*) 1. Faire venir bavós. 2. Envistar.

embe prep. Embé.

embé prep. 1. Sièrve à marcar un rapoart de relacions (acompanhament, apartenença, acòrdi, associacion): *Embé cu soartes?* 2. Sièrve à marcar lo biais: *Avançar embé pena.* 3. Sièrve à marcar lo mejan: *Aqueu bolon si lèva embé la clau de 12.* 4. Sièrve à marcar la causa: *Embé lo temps que fa, non podèm sortir.* 5. Sièrve à

marcar la simultaneïtat: *S'en va embé lo jorn.* Var.: **emb, embe, emé, eme, em', m'**.

embecar vt. (*embèqui*) Donar la becada.

embèfi, ia adj. e n. Bèf, bèfi.

embeguinlar vt. 1. (fam.) Enamorar. 2. Curbir la tèsta m'un berretin. Sin.: **emberretinar**. ◆ **s'embeguinlar** v.pr. 1. S'enamorar. 2. Si curbir la tèsta m'un berretin. Sin.: **s'emberretinar**.

embelida n.f. Moment mai calme dins un temps desturbat. Sin.: **calama, paupada**.

embelidor, eiritz adj. Enjolivaire.

embeliment n.m. 1. Accion d'embelir; lo sieu resultat. Sin.: **enjolivament**. 2. Element que permete d'embelir. Var.: **abeliment**.

embelinaire, airitz adj. Emmanscaire, seductor.

embelinament n.m. Seduccioñ.

embelinlar vt. Sedurre, emmascar.

embelir vt. (*embelissi*) 1. Rendre beu ò mai beu. 2. Faire paréisser quauqua ren sota un aspècte mai beu que la realitat. Var.: **abelir**. Sin.: **apolidir, enjolivar**. ◆ vi. Devenir beu ò mai beu.

emberisidat n.m. *Emberisidats:* Familha d'auceus coma la ciga.

emberretinar vt. Curbir d'un berretin. Sin.: **embonetar**.

emberrir vt. (*emberrissi*) Despenchenar. Sin.: **escarpinar, acrepir**.

embessonable, a adj. Emboitable, encastrable.

embessonament n.m. Emboitament, encastrament.

embessonar vt. 1. Ligar estrechament doi causas, doi personas; encastrar, geminar.

embessonat, ada adj. Geminat.

embessonatge n.m. Accion d'embessonar; lo sieu resultat; emboitatge, encastratge.

embèstia n.f. Embestiadura.

embestiadura n.f. Embestiament. Sin.: **secadura, fàstic, tedi**. Var.: **embèstia**.

embestiaire, airitz adj. Embestiant. Sin.: **enuiant, embarrassant**.

embestiament n.m. Dificultat, problema. Var.: **embestiadura**. Sin.: **embrolh**.

embestiant, a adj. Qu'embèstia. Var.: **embestiaire**. Sin.: **tediós, fastigós, secant**.

embestiar vt. (*embèsti, classic embèstii*) Enuiar, embarrassar, causar de problemes à. Sin.: **fastigar, tediuar, secar, (vulg.) fotre**.

embetonaire, airitz adj. (fr.) e n. Betonaire.

embetonar vt. (fr.) Betonar.

embetonat, ada adj. (fr.) Betonat.

embetonatge n.m. (fr.) Betonatge.

embetumaire, airitz adj. e n. Betonaire.

embetumar vt. 1. Betumar. 2. Embetuminar, bituminar. Sin.: **asfaltar, enquitrinar**. Var.: **embatumar**.

embetumat, ada adj. Betumat. Sin.: **asfaltat, enquitrat**. Var.: **embatumat**.

embetumatge n.m. Betumatge. Var.: **embatumatge**.

embetuminar vt. Curbir de bitume.

embeure vt. Penetrar profondament un còrs, una matèria en parlant d'un líquide. Sin.: **imbibir, embibir.**
 ◆ **s'embeure** v.pr. 1. Surbir un líquide en parlant d'una substància, d'un objècte. 2. Beure d'alçòl mai que de rason. Sin.: **s'embriagar, s'embibir, s'imbibir.**

embiaissar vt. 1. Practicar una profession, un mestier. 2. Sotametre à un adestrament metodic. 3. Metre en usança. Sin.: **engaubiar.** Var.: **abiaissar.**
 ◆ **s'embiaissar** v.pr. Si sotametre à un adestrament. Sin.: **s'engaubiar.** Var.: **s'abiaissar.**

embibicion n.f. Accion d'embibir, de s'embibir; fach d'estre embibit.

embibir vt. (*embibisci*) Banhar, penetrar profondament d'un líquide. ◆ **s'embibir** v.pr. 1. Absorbir un líquide, en parlant d'una substància, d'un objècte. 2. (fam.) Beure de tròup.

embibit, ida adj. 1. Foarça banhat, penetrat per un líquide. 2. (fam.) Embriac.

embilar vt. Faire nàisser ò créisser la ràbia de. Sin.: **encolerir, enrabiatar, empebrinar.** ◆ **s'embilar** v.pr. S'enrabiatar. Sin.: **s'encolerir, s'enrabiatar, s'empebrinar.**

embladar vt. (agric.) Ensemenar de blat. Var.: **bladar, abladar.**

embladatge n.m. Accion d'embladar. Var.: **abladatge, bladatge.**

emblaimar vi. Bleimir. ◆ vt. Faire alalir, faire venir blau. Sin.: **blavir, blavejar.**

emblancar vt. (*emblanqui*) Vestir de blanc.

emblanquiment n.m. Operacion financiera que consistisse à escondre li originas sospìèchi d'unu fonds monetaris: *L'emblanquiment dei sòus de la dròga.*

emblanquir vt. (*emblanquissi*) 1. Curbir de pintura blanca (un barri, etc.). 2. Procedir à l'emblanquiment de moneda. ◆ vi. 1. Devenir blanc. 2. Començar à aver de berris blances.

emblaviment n.m. Fach de devenir blau; passatge d'una color au blau. Var.: **bluiment** (fr.), **blaviment.**

emblema n.m. 1. Figura simbolica: *La crotz occitana es lo noastre emblema.* 2. Atribut, èstre animat ò objècte concret destinat à simbolejar una nocion abstracha ò à representar una collectivitat, una profession, una persona, etc.: *La colomba es l'emblema de la patz.* Sin.: **simbòle.**

emblematic, a adj. Qu'a lo caractèr d'un emblema; allegoric. Sin.: **simbolic.**

emblestar vt. (*emblèsti*) Garnir (una conolha).

emblodat, ada adj. Vestit m'una blòda.

embobinar vt. 1. Enrotlar à l'entorn d'una bobina. Var.: **bobinar.** Sin.: **encanelar, enrotlar.** 2. (fam.) Enganar. Sin.: **encogordar, engusar, colhonar.**

embobinatge n.m. Bobinatge.

embocadura n.f. 1. Boca (d'un fluvi). Sin.: **fos, boca, boçau, grau.** 2. Revestiment (d'un barri). Sin.: **rebocatge.** 3. Part d'un instrument de vent dont si méton li labras per n'en sonar.

embocament n.m. Accion d'embocar; crespiment. Sin.: **rebocament, rebocatge.**

embocar vt. (*emboqui*) 1. Crespir. 2. Portar ai labras l'embocadura d'un instrument de vent. 3. Gorjar (una auca, una àneda).

emboçadura n.m. (mar.) 1. Ormege que s'emplega per emboçar una nau. 2. Grop que si fa sus una manòbra per li ajustar un ormege. Var.: **emboçura.**

emboçar vt. 1. (mar.) Mantenir una nau à l'àncora dins una direcccion determinada. 2. Realisar l'emboçatge d'una carta.

emboçura n.f. Emboçadura.

emboçatge n.m. 1. (mar.) Accion d'emboçar una nau; posicion de la nau emboçada. 2. Estampadura en releu, sus una carta de pagament, de l'identificacion dau titulari.

embodenflar vt. Faire venir bodenfle. Sin.: **embofir.**

embofir vt. (*embofissi*) Embodenflar.

emboissonir (s') v.pr. 1. Si curbir de boissons; si transformar en boisson. 2. Si pilhar dins un boisson.

emboissonit, ida adj. Cubèrt de boissons; que s'es transformat en boisson.

emboitable, a adj. Que si pòu emboitar. Sin.: **embessonable, encastrable, inserible, enfemelable, embostiable.**

emboitadura n.f. Luèc dont doi pèças s'embóiton. Sin.: **encastradura, embostiadura.**

emboitament n.m. Assemblatge de doi cauas que s'embóiton una dins l'autra. Sin.: **encastrament, embostiament, embessonament, inserment, enfemelament.**

emboitar vt. 1. Assemblar, ajustar doi cauas en li faguent intrar una dins l'autra: *Emboitar doi tubes.* 2. En religadura, procedir à l'emboitatge d'un libre. Sin.: **encastrar, embostiar, inserir, enfemelar, embessonar.**
 ◆ **s'emboitar** v.pr. Pilhar plaça exactament un dins l'autre.

emboitatge n.m. 1. Fach de metre en boita. 2. Cubèrta suplementària rigida e mobila, destinada à aculhir un libre de luxe. 3. En religadura, fach d'unir lo còrs d'un obratge e la cubèrta. Sin.: **embostiatge, encastratge, embessonatge, enfemelatge.**

embòl n.m. (med.) Còrs estrangier que, estirassat dins la circulacion, oblitèra un vaisseau e provòca una embolia.

embolectomia n.f. (med.) Acte cirurgical qu'a per tòca de durbir una artèria per n'en traire l'embòl vengut li si tancar.

embolia n.f. Obliteracion brusca d'un vaisseau sanguin à causa de la presenza dins lo sang d'un calhon ò d'un còrs estrangier. ◇ *Embolia gasoa:* Embolia qu'es causada per la migracion de gas qu'acompanha una brusca descompression de l'ària respirada ò que penètra per una plaga.

embolic, a adj. Relatiu à l'embolia.

emboligène, a adj. Que congeea d'embolias.

embolisme n.m. Dins lo calendrier grèc, mes suplementari destinat à faire coïncidir l'annada lunària mé l'annada solària.

embolismic, a Que pertòca l'embolisme.

embolita n.f. Clorobromure natural d'argent de color vèrda grisasta.

embonetar vt. Cargar d'un bonet. Sin.: **embeguinat, emberretinar.**

embordar vt. (*embòrdi*) (mar.) Sostenir una nau dins una forma de rado.

emborginar

emborginar vt. Pilhar dins lo borgin. Envolopar dins una ret de pèsca.

emboric n.m. Emboríglol. Var.: **amboric**, **amboríglol**.

emborigau n.m. Fonge, sòrta de morilha.

emborgesiment n.m. Fach d'emborgesir, de s'emborgesir.

emborgesir vt. (*emborgesissi*) Donar à quauqu'un lu caractèrs, lo genre de vida de la borgesia. ◆ **s'emborgesir** v.pr. 1. Pilhar li manieras, lo biais de pensar d'un borgés. 2. Comportar de mai en mai d'abitants borgés, en parlant d'un quartier, d'una comuna, etc.

emboriga n.f. Emboríglol (2). Var.: **amboriga**.

emboríglol n.m.. 1. Cicatritz dau cordon ombilical, au mitan dau ventre. Var.: **amboric**, **emboric**, **amboríglol**. 2. Estrech que fa comunicar li cambras d'una bordiga. Var.: **amboriga**, **emboriga**.

embornar vt. (*embòrni*) Metre dins la borniera. Sin.: **encaissar**, **tocar**, **ganhar**, **empochar**.

embornau n.m. Bossoniera.

embornelar vt. (*embornèli*) Drenar (2). Sin.: **acanalar**.

embornelatge n.m. Drenatge. Sin.: **acanalatge**.

emborniada n.f. Moment d'emborniament.

emborniador n.m. Miratge.

emborniaire, **airitz** adj. e n. Qu'embòrnia.

emborniament n.m. Accion d'emborniar; lo sieu resultat.

emborniar vt. (*embòrni*, classic *embòrnii*) Embornir.

emborniment n.m. 1. Accion d'embornir; fach d'estre bòrni. 2. (fig.) Mancança de discerniment, fach de non vèire la realitat, de s'obstinar dins una marrida direcció.

embornir 1. Rendre bòrni; crepar un uèlh à. 2. (fig.) Faire perdre lo discerniment à. Var.: **emborniar**.

embornissent, a adj. Qu'embornisse.

emborrare, **airitz** n. Persona qu'emplena embé de borra.

emborrament n.m. Emborratge.

emborrar vt. Garnir de borra. ◆ **s'emborrar** v.pr. Manjar à crepança. Sin.: **s'entripas**, **s'engavar**, **s'engamonar**, **s'engavaiar**.

emborratge n.m. 1. Accion d'emborrar. Var.: **emborrament**. 2. Trama inserida dins lu teissuts dobles. Sin.: **estomiera**.

emborsa n.f. Capsula.

emborsar vt. Metre dins una emborsa.

emboscada n.f. Manòbra que consistisse à s'escondre per atacar un enemic, una víctima en movement. Sin.: **agacha**.

emboscar (s') v.pr. Si metre en emboscada, à l'aspèra.

embosquiment n.m. Fach, accion d'embosquir.

embosquir vt. (*emboasquí*) Plantar d'aubres. Sin.: **boscar**.

embostiable, a adj. Emboitable, encastrable.

embostiadura n.f. Embotiadura, encastradura.

embostiament n.m. Emboitament, encastrament.

embostiar vt. (*embosti*, classic *embóstii*) Emboitar.

embostiatge n.f. Emboitar, encastrar.

embotaire, **airitz** adj. e n. Que mete en bota.

embotar vt. Metre (un liquide) dins una bota.

embotatge n.m. Accion de la messa en bota; lo sieu resultat.

embotelaire, **airitz** n. Botelaire, ligaire.

embotelar vt. (*embotèli*) Metre en bòtas. Sin.: **enrestar**.

embotelat, **ada** adj. Mes en bòtas.

embotelatge n.m. Accion d'embotelar; lo sieu resultat. Sin.: **enrestatge**.

embotelhar vt. 1. Metre en botelha. 2. Encombrar un luèc, una via, li entrepachar la circulacion, en rason d'un nombre troup grand de veïcules, de personas ò d'objèctes. Var.: **embotilhar**.

embotelhatge n.m. 1. Accion de metre en botelhas. 2. Afluença de veïcules, de personas qu'encóbreron una via de comunicacion, un luèc; encombrament. Var.: **embotilhatge**. Sin. (2): **retenguda**, **pegaveituras**, **tapaveituras**.

embotelatge n.m. Accion de metre en bòtas.

embotidor n.m. 1. Aisina que sièrve à embotir à man. 2. Ponchon d'acier trempat per faire de tèstas de claveus.

embotidura n.f. Accion d'embotir de pèças metalliqui; lo sieu resultat. ◇ (espec.) Accion d'embotir una carroçaria en seguida à un auvari. Sin.: **enclotatge**.

embotigar vt. (*embotigui*) 1. Metre en botiga. 2. Emmagasinar.

embotilhar vt. Embotelhar.

embotilhatge n.m. Embotelhatge.

embotir vt. (*embotissi*) 1. Urtar violentament en desfonsant ò en desformant: *Embotir l'ala d'una veitura*. Sin.: **enclotar**. 2. Martelar, comprimir à caud ò à frèi una pèça de metal per li donar una forma determinada.

embotissèire, **eiritz** n. Obrier, obriera que la sieu especialitat es l'embotissatge dei pèças metalliqui.

embotissèira n.f. Màquina, autís que sièrve à embotir.

embraç n.m. 1. Dubertura de fortificacion per tirar m'una arma. Sin.: **arquiera**, **balestriera**, **balestiera**. 2. Dubertura de parete per una fenèstra ò una poarta; espandi entre lu montants d'una fenèstra ò d'una pòrta. Sin.: **escantonament**. 4. Rais d'una ròda. 5. Ornament gotic fina dich *quadrilòbe*. 6. Placa metallica qu'enròda lo conduch d'una chaminèia, una jaina...

embraça n.f. Anèla que mantèn lo plec d'una cortina.

embraçada n.f. Accion de pilhar quauqu'un entre lu braç. Var.: **embraçament** (lit.).

embraçaire, **airitz** adj. e n. Persona qu'embraça una autra persona.

embraçament n.m. (lit.) Embraçada.

embraçar vt. 1. Pilhar dins lu braç. 2. (lit.) *Embraçar dau regard*: Vèire dins lo sieu ensèms. ◆ **s'embraçar** v.pr. Si pilhar dins lu braç.

embracetar (s') v.pr. Si pilhar en bracetas.

embragadura n.f. (mar.) Cau que sièrve à entornar ò à suspender un objècte e à l'auçar. Sin.: **braga**.

embragar vt. (mar.) 1. Tirar a foarça de braç sus una manòbra per la tesar. Sin.: **engranar**, **conjónher**, **embraiar**. 2. Tenir un fais m'una embragadura per l'auçar.

embraiar vt. Metre li braias à. ◆ **s'embraiar** v.pr. Metre de braias; tornar metre en plaça li sieu braias.

embraiar vi. (mecan.) Metre en rapoart (una pèça mobila, un mecanisme) mé l'aubre motor.

embraitge n.m. (tecn.) 1. Accion d'embraiar. 2. Mecanisme que permete d'embraiar: *Pedala d'embraitge*. Sin.: **engranatge**, **conjonta**, **embragatge**.

embrancada n.f. Luèc dont lu forçats èron encadenats.

embrancament n.m. 1. Partiment en brancas d'un fust e, per extension, d'una via, d'un conduch, etc.; ponch de rescòntre d'aquelis vias. 2. Partiment principal dau regne animau ò dau regne vegetal, partit en classas.

embrancar vt. 1. Agantar. 2. Racordar (una via, una canalizacion, etc.) à una branca ja en plaça. ◆ **s'embrancar** v.pr. 1. Embroncar. Var.: **s'embranconar**. 2. Si racordar.

embranconar (s') v.pr. S'embrancar (1).

embrandament n.m. Abrandament.

embrandar vt. Enflamar. Var.: **abrandar**, **abrar**, **embrasar**, **enflambar**, **aflambar**. ◆ **s'embrandar** v.pr. S'enflamar. Var.: **s'enflambar**, **s'aflambar**, **s'abrandar**.

embrasament n.m. 1. (lit.) Accion d'embrasar; fach de s'embrasar; grand incendi. 2. (lit.) Clartat roja e ardenta: *L'embrasament de l'orizont au calabrun*. Sin.: **embrandament**.

embrasar vt. (lit.) 1. Incendiar: *Lo fuèc a embrasat la palha*. 2. Illuminar de roge: *Lo soleu embrasa l'orizont*. 3. Emplir d'una passion ardenta. Sin.: **embrandar**. ◆ **s'embrasar** v.pr. (lit.) 1. Pilhar fuèc; s'illuminar. 2. S'exaltar.

embrecadura n.f. Encrena, talh fachs sus una sieta, una pinhata, etc. Var.: **breca**, **embrecada**.

embrecar vt. (*embrequi*) Faire una òsca, un talh sus una sieta, un vas, etc. Var.: **brecar**. Sin.: **entacar**.

embrenada n.f. 1. Embrenament. Var.: **embrenatge**. 2. Matèrias bruti espantegadi entre lu domicili de doi personas sospiechadi d'entretenir una relacion colpabla ò que non plàson.

embrenaire, airitz n. 1. Que solha; qu'enfècta. 2. Que manda de sòrts. Sin. (2): **emmascaire**.

embrenament n.m. 1. Accion de solhar; accion d'enfectar. 2. Accion de mandar de sòrts. Var.: **embrenatge**, **embrenada**.

embrenar vt. 1. Solhar, gastar, enfectar. Sin.: (vulg.) **emmerdar**. 2. Emmascar (getar un sòrt). Var.: **embrenadar**.

s'embrenar v.pr. 1. Si gastar; s'enfectar. Sin.: (vulg.) **s'emerderar**. 2. S'enganar dins un afaire marrit.

embrenatge n.m. Embrenament.

embrenadar vt. Embrenar.

embrevament n.m. (tecn.) Assemblatge de doi pèças de boasc qu'una es oblica per rapoart à l'autra.

embrevar vt. (*embrèvi*) Assemblar per embrevament.

embriac, aga adj. e n. (fam.) Qu'a troup beugut. Sin.: **choc** (fam.), **encigalat** (fam.), **ebri**, **pintat**.

embriaga n.f. 1. Autre nom dau *sumac* (*Coriaria myrtifolia*). Var.: **briaga**. 2. Bonda d'una bota. Sin.: **margau**, **arguèlh**.

embriagacabra n.m. Mena de lotier. (*Lotus corniculatus*).

embriagada n.f. Fach d'estre embriac. Sin.: (pop.) **choca**, **ganarra**, **cigala**, **pèu**, **peleta**.

embriagadura n.f. Fach de s'embriagar.

embriagant, a adj. Qu'embriaga. Sin.: **capítós**.

embriagar vt. (fam.) Rendre embriac. Sin. (pop.): **empear**, **encigalar**, **pintar**, **enganarrar**. ◆ **s'embriagar** v.pr. Beure troup. Sin. (pop.): **pilhar una pèu**, **una peleta**, **s'enchocar**, **s'enganarrar**.

embriagàs, assa adj. e n. Acostumat à s'embriagar. Sin.: **ibronhàs**.

embriagon, a n. Persona que s'embriaga sovent, regulierament. Sin.: **chocaton**, **ibronha**, **sadolàs**.

embriaguènha n.f. Fach d'estre embriac, de s'embriagar. Var.: **embriaguessa**, **ibronharia**.

embriaguessa n.f. Fach d'estre embriac, de s'embriagar. Var.: **embriaguènha**. Sin.: **choca**.

embrigar vt. (*embriqui*) Trissar. Sin.: **brigonejar**, **esbrigalhar**, **fresumar** (Luceram), **frominar**.

embriegadament n.m. Accion d'embriegadar; fach d'estre embriegadat.

embriegadar vt. 1. (mil.) Fach de recampar (d'òmes, de tropas) per formar una brigada. 2. Faire intrar, per constrencha ò persuasión, dins una associacion, un grop, un partit.

embrigar (s?) v.pr. Avalar de travèrs.

embriocardia n.f. (med.) Modificacion dau ritme cardiac que dona à l'auscultacion la sensacion dau bosin dau coar fetal.

embriogenèsi n.f. (biol.) Formacion e desenvolopament d'un organisme animal ò vegetal de l'estadi de l'embrion à la naissença, à l'espelida. Sin.: **embriogenia**.

embriogenia n.f. Embriogenèsi.

embriogenic, a adj. Relatiu à l'embriogenèsi.

embriologia n.f. Sciença que tracta de l'embriologia.

embriologic, a adj. Relatiu à l'embriologia.

embriologista n. Especialista d'embriologia. Var.: **embriològue**.

embriològue, òga n. Embriologista.

embrion n.m. 1. Organisme en cors de desenvolopament, despí l'òu fecondat fins à la realisacion d'una forma capabla de vida autònoma e activa. 2. Començament: *Un embrion d'organisacion*.

embrionari, ària adj. 1. De l'embrion. ◇ *Sac embrionari*: Ensèms dei cellulas contengudi dins l'ovule dei angiospèrmas e represènton lo protale femeu. 2. (fig.) Rudimentari, que comença: *Un projècte embrionari*.

embrionat, da adj. Relatiu à l'òu que la sieu fecondacion es acertada per la presència d'un embrion.

embriopatia n.f. (med.) (med.) Malautia que tòca l'embrion e provòca una mauformacion.

embrioscopia n.f. (med.) Tecnica de vision dirècta de l'embrion *in utero*, au mejan d'un endoscòpi passat dins lo coal uterin.

embriotòme (med.) Instrument previst per practicar l'embriotomia.

embriotomia n.f. (med.) Intervencion prevista per demenir lo volume d'un embrion moart dins la tòca de lo traire de l'utérus.

embrocacion n.f. Preparacion à basa d'oli leugierament revulsiva emplegada per lo massatge dei muscles.

embrocament n.m. Accion d'embrocari.

embrocari vt. (*embròqui*) 1. Encrocari. ◇ *N'encrocari una*: Capitar dins quauqua ren. 2. Enfilar (una volalha) au mejan d'una bròca. Sin.: **enastar**. ◇ (fam.) Traucar d'un còp d'espada.

embrochar vt. (*embròchi*) Enfilar (una volalha) au mejan d'una bròcha. Var.: **embrocari**.

embrolh n.m. Afaire complicat, estoart, dins la tòca d'enganar; engan, tricharia. Sin.: **garibolada, pegàs, embestiament, fàstic, pastís**.

embrolhaire, airitz adj. e n. Qu'embrolha.

embrolhar vt. 1. Metre en desòrdre, emmesciar. 2. Complicar, rendre escur: *Embrolhar una question*.

garibolar, engarbulhar, entrebescar. ◇ *Embrolhar quauqu'un*: Li faire perdre lo sieu ideas. ◆ **s'embrolhar** Perdre lo sieu ideas, s'embarrassar.

embrolhon n.m. Trichaire. Sin.: **enganaire, engusaire**.

embromat, da adj. (mar.) Atacada per li bromas en parlant de la carena d'un vaisseau.

embroncada n.f. Fach d'urtar, d'embroncar. Var.: **embronchada**. Sin.: **acipada, bassacada, acip**.

embroncar vi. (*embronqui*) Si picar en tèrra en si pilhant lu pens dins un obstacle. Var.: **embronchar**. Sin.: **s'embrancar, s'estramassar, s'embranconar, s'acipar**.

embronchada n.f. Embroncada.

embronchar vi. Embroncar.

embrondar vt. 1. Garnir mé de brancas. 2. Ramar de pèus ò de faiòus. ◆ **s'embrondar** v.pr. Si curbir de rams.

embrugar vt. Garnir de bruga (en particular li cleas dei manhans).

embrugatge n.m. Accion d'embrugar; lo sieu resultat.

embrum n.m. (sobretot au pl.) Pluèia fina formada per l'escrestament dei ondas. Sin.: **esposc, pouvereu**.

embrumar vt. Curbir de bruma. Sin.: **enneblar**. ◆ **s'embrumar** v.pr. Si curbir de bruma.

embrumassar vt. Curbir d'una bruma espessa. ◆

s'embrumar v.pr. Si curbir d'una bruma espessa.

embrumat, ada adj. Brumós. Sin.: **fosc, neblós**.

embrunidura n.f. Accion d'embrunir, fach d'embrunir. Sin.: **escurciment, enfosquiment, embrunir**.

embrunir vi. (*embrunissi*) S'escurcir, si faire nuèch. Sin.: **s'enfosquir**. ◆ vt. Rendre brun. ◆ n.m. Calabrun.

embrunit n.m. Calabrun, entrebrun.

embrutir vt. Brutar.

embugadar vt. Metre lo linge à la bugada. Sin: **colar bugada**.

embulhentar vt. Trempar dins l'aiga bulhenta.

embut n.m. 1. Còne renversat que sièrve à versar un liquide dins un recipient dau coal estrech. Sin.: **totairòu, tortairòu**. 2. Avenc, caraveu.

embutar vt. 1. Vuar dins un embut. 2. Gavar.

embutàs n.m. Embut per emplenar li botas.

embuvatge n.m. (text.) Fach d'acorchar lu sieu de la cadena per lo teissatge.

emé prep. Embé.

emenda n.f. Contravencion. Var.: **esmenda, multa**.

emendable, a adj. Que pòu èstre emendat. Var.: **esmendable**.

emendacion n.f. Transformacion volontària de l'ortografia d'un mòt au moment de la relectura d'un texto.

emendaire, airitz n. Persona qu'emenda, que corregisse. Var.: **esmendaire**.

emendament n.m. Modificacion d'un texte prepausat a l'agrat d'una assemblada deliberanta. Susbtància incorporada dins lo soal per melhorar li sieu proprietats fisiqui. Var.: **esmendament**. Sin.: **bonificacion**.

emendar vt. 1. Condamnar à pagar una emenda. 2. Corregir, melhorar. ◇ Modificar un texte prepausat à l'agrat d'una assemblada deliberanta. 3. Melhorar la terra, la bonificar. Var.: **esmendar**. ◆ **s'emendar** v.pr. Si corregir, si melhorar. Var.: **s'esmendar**.

emeralopia n.f. Endebliment ò perda de la vision dins una lutz gaire intensa (espec. au calabrun).

emergença (-éncia) n.f. 1. Cas accidental, imprevist. 2. Sortida d'un liquide, d'un rais, en defoara d'un mitan: *Emergença d'una foant*. 3. Aparicion, pauc ò pron d'un còup solet, d'una idea, d'un fach social, politic, economic.

emergent, a adj. 1. Imprevist, accidental. 2. (opt.) Que soarte d'un mitan après l'aver traversat. 3. *País emergent*: País que lo sieu PIB es inferior à-n-aqueu dei país desenvolopats ma que conosse una creissença economica rapida.

emergir vi. (*emergissi*) 1. Sortir d'un mitan liquide e aparéisser à la susfàcia. 2. (fig.) Si mostrar, si manifestar: *Una idea novèla emergisse de la discussion*. 3. (fig.) Retenir l'atencion per la sieu qualitat, lo sieu nivel: Un travalh qu'emergisse entre toi lu autres. 4. (fam.) Sortir d'una situacion dificila.

emergit, ida adj. Que soarte de l'aiga: *Li terras emergidi*.

emeric n.m. Esmerilh.

emerit, a adj. Qu'es d'una abiletat remirabla, deuguda à una lònga practica. Sin.: **egrègi, eminent**.

emersion n.f. 1. Accion, fach d'emergir. 2. (astron.) Fach, per un astre, de tornar aparéisser après una occultacion.

emetèire, tritz n. e adj. Si di d'una persona, d'un organisme qu'emete de moneda, de títols, etc. ◆ adj. Qu'emete de senhals, d'imatges: *Una estacion emetritz*.

emetic, a adj. Que fa vomir.

emetic n.m. Nom generic dei còrs que resúlton de la combinason d'un tartrat acide m'un sesquioxide.

emetor n.m. 1. Pòste d'emission de senhals electromagnetics que poàrton de messatges telegrafics de sons, d'imatges. 2. (electron.) Joncion semiconductritz, generalament religada à la massa, qu'embé la basa e lo collector forma un transistor.

emetro-receptor n.m. Ensèms que comprèn un emetor e un receptor radioelectrics, sovent m'una antena e una alimentacion comuni.

emetre vt. 1. Produrre au defoara (d'onadas, de radiacions, de vibracions, de sons). 2. Procedir à la transmission de (un programa de ràdio, de television). 3. Metre en circulacion (de moneda, de sageus, un chèc); prepauar au public (un emprunt, etc.). 4. Exprimir, formular: *Emetre un vejaire*. ♦ vi. Faire una emission de ràdio, de television.

emiacetal n.m. Un emiacetal es un gropo foncial format per reaccion de condensacion, sota catalisi acida, d'un aldeïde e d'un alcòl ò un compauat quimic que contèn aqueu gropo foncial. L'emiacetal constituisse un intermediari de la reaccion d'acetalisacion, entre un equivalent d'aldeïde e doi equivalents d'alcòl (sota catalisi acida), per formar un acetal. Per aquesta rason, lu emiacetals son dificilament isolables, e si rescoàntron rarament en defoara dei compauats ciclics coma dins lo cas des òssas. Var.: **emiacetau**.

emiacetalisacion (-izacion) n.f. Reaccion que dona un emiacetal.

emiacetau n.m. Emiacetal.

emialgia n.f. (med.) Dolor sentida solament dins la mitan dau còrs.

emianastesia n.f. Anestesia aplicada à la mitan dau còrs.

emianopsia n.f. Perda de la vista que tòca solament un costat dau camp visual.

emicicle n.m. 1. Tot espaci qu'a la forma d'un mièg-ceucle. 2. Construccion semicircularia mé de gradins, destinada à d'espectacles, d'acamps, de conferéncias, etc.

emicolectomia n.f. (med.) Reseccion cirurgicala de la mitat dau budèu mèstre.

emicrania n.f. (med.) Mau de tèsta.

emièdre, a adj. Emiedric.

emiedria n.f. (miner.) Proprietat dei cristal que la sieu simetria es la mitan d'aquela de la sieu ret cristallina.

emiedric, a adj. Que presenta lu caractèrs de l'emiedria. Var.: **emièdre**.

emiembrion n.m. Embrión que resulta dau periment, per lo biais de ponheduras, dei doi primiers blastomèrs.

emifonia n.f. Impossibilitat per quauqu'un de parlar autrament que sotavotz.

emigracion n.f. 1. Accion d'emigrar; ensèms dei emigrats. 2. (zool.) Migracion.

emigrant, a n. Si di d'una persona qu'emigra.

emigrar vi. 1. Laissar lo sieu païs per anar dins un autre. 2. (zool.) Laissar periodicament una region per una autra dau clima mai doç, en parlant dei animaus; migrar.

emigrat, ada adj. e n. Persona qu'a emigrat.

emilian, a adj. e n. De la region italiana d'Emília.

emimelia n.f. Mauformacion congenitala caracterizada per la mancança de l'extremitat d'un membre.

emina n.f. (biol.) Substança obtenguda en escaufant una solucion d'emoglobinina mé d'acide acetic e de clorure de sòdi.

emina n.f. 1. *Emina de 2 quartiers*: Anciana mesura dei solides niçarda valent 2,021875 dal. Var.: **emina**. 2. *Emina de 8 moturaus*: Anciana mesura d'aire niçarda valent 7,722450 aras.

eminada n.f. Contengut d'una emina. Var.: **eiminada**.

eminènça (-éncia) n.f. 1. Elevacion dau terren. Sin.: **morre, reauça, autura, puget, puèi, suquet, torreta**. 2. (anat.) Salhida. 3. (relig.) Títol dei cardinals. ◇ (ist.) *L'eminènça grisa*: Lo Paire Joseph du Tremblay, conselhier e agent de Richelieu. ◇ (m'una minuscula) Conselhier qu'agisse dins l'ombra.

minent, a adj. Qu'es en dessobre dau niveu comun: *Un especialista eminent*. Sin.: **egrègi, emerit, illustre, famós**.

minentament adv. Au niveu mai aut; extremament. Sin.: **egregiament**.

eminentissime, a adj. Mai qu'ement. ♦ 1. Títol dau grand Mèstre de l'Òrdre sobeiran de Malta. 2. Títol emplegat oficialament per saludar un cardinal, un legat dau Papa.

emioòbla n.f. Anciana unitat de mesura de massa que valia à l'entorn de 0,39 g.

emioxide n.m. (quim.) Oxide que comprèn un atòme d'oxigène per doi atòmes dau còrs au quau es ligat.

emiparasit(e) n.m. Planta vèrda que suça la saba bruta d'un autre vegetal, coma lo visc.

emiparesia n.f. Demeniment de la foarça musculara dins una mitat dau còrs. Es una forma ateunida de l'emiplegia.

emipermeable, a adj. Pertòca una peleganta que si laissa traversar unicament per d'uni molecules en solucion dins l'aiga, coma li pelegantas cellulari dei èstres vivents.

emiplegia n.f. Paralisia de la mitan dau còrs, deuguda lo mai sovent à una lesion cerebral dins l'emisfèri opauat.

emiplegic, a adj. Relatiu à l'emiplegia; que sofrisse d'emiplegia.

emiptèr n.m. Emipteroïde.

emipteroïde n.m. *Emipteroïdes*: Superòrdre d'insèctes dei pèças bucali ponhenti e suçarèli, partit en doi òrdres, aqueu dei omoptèrs (peolph, cigala, etc.) e aqueu dei eteroptèrs (bertau, etc.). Var.: **emiptèr**.

emir n.m. Governaire, prince, dins lu païs musulmans.

emirat n.m. 1. Dignitat d'emir. 2. Estat qu'un emir govèrna.

emisfèri n.m. 1. Caduna dei mitans dau glòbe terrèstre, d'un astre esferoïdal ò de l'esfèra celèsta, separadi per un plan diametral, en particulier l'eqüator. 2. (anat.) Caduna dei doi mitans dau cerveu anterior. 3. (mat.) Porcion d'esfèra limitada per un grand cercle. 4. *Emisfèris de Magdeborg*: Miègi-esfèras metalliqui vuëii,

emisferic, a

que Otto von Guericke empleguèt en lo 1654 per metre en evidència la pression atmosferica.

emisferic, a adj. Qu'a la forma d'un emisfèri.

emisferoïde n.m. Còrs que la forma es vesina d'aquela d'un emisfèri.

emissari, ària adj. *Boc emissari:* Persona renduda responsabla de tot cen que non va (per allusion à la costuma biblica que cargava un boc de toi lu pecats d'Israël e lo caçava dins lo desèrt).

emissari n.m. Persona encargada d'una mission pauc ò pron secreta ò personala, mandada au près de quauqu'un.

emissari n.m. (geogr.) 1. Cors d'aiga que naisse dins un lac ò que n'en evaca li aigas. 2. Valat ò cors d'aiga que permete d'evacuar l'aiga que s'escorre.

emission n.f. 1. (fis.) Produccion de radiacions, d'ondas, etc. 2. (telecom.) Transmission per li ondas electromagnetiqui de sons, d'imatges. ◇ Programa que la television ò la ràdio transmèton. 3. (fin.) Fach de metre en circulacion de monedas, de títols, etc. 4. (geol.) Sortida d'un volcan de produchs solides, liquides ò gasós. 5. *Emission de votz:* Produccion de sons articulats.

emissionari, ària adj. Que pertòca una persona que fa una emission e un establiment que gaudisse dau privilègi d'emission. ◆ n. Obrier encargat de la mena e de la susvelhança de l'emission de gas dins un malhum de distribucion.

emistiqui n.m. 1. Caduna dei doi parts d'un vers que la cesura talha. 2. La cesura.

emitança n.f. Flux d'energia emés per unitat d'ièra d'una susfàcia que dardalha au ponch considerat de la susfàcia. Si mesura en watt per cm².

emiteu n.m. Insècte pichon icneumonidat que la sieu larva si rende utila en parasitant aquela de totplen d'insectes.

emitròp(e), a adj. Relatiu à l'emitropia.

emitropia n.f. (miner.) Gropament regulier de cristals identics.

emmaganament n.m. Accion, fach d'emmaganinar. Var.: **emmaganatge**.

emmaganinar vt. 1. Metre en mágasin. 2. Amolonar, metre en resèrva: *Emmagasinar d'energia*.

emmaganatge n.m. Emmaganament.

emmainatjament n.m. Accion d'emmainatjar. Sin.: agençament.

emmainatjar vt. Transportar e installar dins un novieu lotjament. Sin.: **agençar**. ◆ vi. S'installar dins un novieu lotjament. Sin.: **faire sant Miquèu**.

emmalaütir vt. Rendre malaut. ◆ **s'emmalaütir** v.pr. Agantar una malautia; venir malaut.

emmaliciar vt. (*emmalici*, classic *emmalicci*) 1. Pervertir. 2. Faire enrabiatar. ◆ **s'emmaliiciar** v.pr. 1. Si pervertir. 2. S'embilar. Sin.: **s'enrabiatar**, **s'encolerir**.

emmalignar vt. Faire venir mai greu, mai perilhós. Sin.: (fig.) **enverinar**, **encanhar**. ◆ Devenir mai greu, mai perilhós. Sin.: (fig.) **s'enverinar**, **s'encanhar**.

emmanelhar vt. Emmanilhar.

emmanegar vt. 1. Ajustar, apariar sus una mànega. 2. Ligar, enganchar una aisina sus lo sieu supoart.

emmanilhar vt. Metre una manilha, una berlera a un cavanhou, un pairòu. Var.: **emmanelhar**.

emmantelar vt. Curbir d'un manteu. Var.: **mantelar**, **amantelar**.

emmarinar vt. Rendre aigaiós sota l'influença dau vent de mar. ◆ **s'emmarinar** v.pr. (mar.) Si virar au miègjorn en parlant dau marin; que bofa dau miègjorn: *Lo temps s'emmarina*.

emmatalotar (s') v.pr. (*m'emmatalòti*) Si faire matalòt.

emmascaire, airitz adj. e n. Qu'emmaasca.

emmascament n.m. Fach d'emmascar. Sin.: **pivelatge, sortilègi**.

emmascant, a adj. Qu'emmaasca. Sin.: **fascinant**, **pivelant**.

emmascar vt. (*emmasqui*) Metre una màsqua à.

emmascar vt. (*emmasqui*) Getar un sòrt. Sin.: **pivelar, fadar, enfadiar, endemoniar**.

emmascatge n.m. Fach d'emmascar.

emmellar vt. (*emmèli*) Mesclar me de meu, per donar un gust sucrat.

emmenagògua, òga adj. e n. (med.) Si di d'un remèdi ò d'un tractament que provòca ò regularisa li menstruacions.

emmenar vt. 1. Menar embe se d'un endrech à un autre. 2. Comandar embé autoritat e envanc. Sin.: **condurre, acompanhar**.

emmental n.m. Fromai de gruïera d'una varietat originària de la Vau d'Emma (Soíssa), que si fa finda en França.

emmerdaire, airitz n. (fig., pop.) Persona que desturba la vida dei autres. Sin.: **gastasaussa**, **rompebalas**, **desturbamestier**, **secamolea**, **trebolarepaus**, **secafetge**, **rompedoças**, **desturbier**.

emmerdament n.m. (pop.) Cruci, dificultat. Sin.: **lagui**, **pensament**, **lanha**, **malantha**, **enuèi**, **desturbi**, **entravadís**.

emmerdant, a adj. (pop.) Qu'emmèrda.

emmerdar vt. (pop.) 1. Embrenar, brutar. Sin.: **concagar**, **esconagar**. 2. Enuiar, cruciar. Sin.: **laguiar**, **pensamentar**, **desturar**, **entravar**, **lanhar**. ◆ **s'emmerdar** v.pr. (pop.) 1. S'enuiar. 2. Si cercar de complicacions, si donar de mau per faire una caua inutila: *Perqué s'emmerdar à reparar aquela vièlha màquina que vau plus ren?*

emmesclar vt. Mesclar, entrebescar.

emmetrar vt. (*emmètri*) (tecn.) Dispauar de materiaus per n'en facilitar lo metratge.

emmetròpe, a adj. (fisiol.) Si di d'un uèlh que la sieu vision es normala. ◆ adj. e n. Qu'a una vision normala.

emetropia n.f. Vision normala.

emmolonar vt. Metre en molon. Var.: **amolonar**.

emmonedament n.m. Amonedament.

emmonedar vt. Amonedar.

emmuralhar vt. Enrodar d'una muralha, d'una paret; enclaure dins una paret. Sin.: **emparedar**.

emmuralhat, ada adj. Enrodat d'una muralha, d'una paret; enclaus dins una paret.

emmurament n.m. 1. Accion d'emmurar; lo sieu resultat. 2. Dau temps de la Crosada còntra l'eresia catara, empresonament perpetual prononciat per l'Inquisicion pertocant lu eretges, en particularier à Carcassona.

emmurar vt. Enclaure entre de barris.

emobilia n.f. (med.) Presença de sang dins la bila.

emobiologista n. Especialista en ematologia, en microbiologia e en bioquimia.

emoblastòsi n.f. (med.) Nom generic dei malautias tumorali.

emocaterèsi n.f. (med.) Destruccion dei cellulas sanguini.

emocianina n.f. Pigment blau verdastre que contèn d'aram e qu'assegura lo transpoart de l'oxigène dins lo sang dei molluscs; es l'equivalent de l'emoglobina dei vertebrats.

emocion n.f. Trebolici, agitacion passatgiera, à causa d'un sentiment viu de paur, de gaug, de plaser, etc. Sin.: **esmoguda, trebolèri**.

emocionable, a adj. Que s'esmóu aisadament.

emocional, a adj. Que procedisse de l'emocion: Una reaccion emocionala. Var.: **emocionau**.

emocionant, a adj. Que provòca d'emocion. Sin.: **esmovent**.

emocionar vt. Esmòure.

emocionat, ada adj. Esmogut.

emocionau, ala adj. Emocional.

emocitoblast n.m. Cellula soca dau tot dei cellulas dau sang, levat lu monocits.

emoclasia n.f. (med.) Alteracion de l'estat fisicoquimic dau plasma sanguin.

emoconcentraciòn n.f. (med.) Dementiment dau volume plasmatic sensa demeniment proporcionau dau volume globular totau.

emoconia n.f. Corpuscule foarça pichon animat de movements desordonats (brownians) que si pòu avistar dins lo sang fresc examinat à l'ultramicroscòpi.

emocromatòsi n.f. (med.) Sobrecarga de ferre dins l'organisme.

emocultura n.f. Ensemenada d'un mitan de cultura bacteriologica m'au sang d'un malaut; permete de descubrir de septicemias.

emodialisi n.f. Metòde d'espurgament extrarenala per lo biais dau ren artificial.

emodilucion n.f. (med.) Acreissement de la quantitat d'aiga dau plasma sanguin, sensa acreissement dei substàncias en solucion nimai dei globilhons.

emodinamica n.f. Part de la fisiologia qu'estudia lu factors intervenents per assegurar à la massa sanguina lu sieus movements e la sieu desparticion dintre lu divèrs organes.

emofil(e), a adj. e n. Pertocat d'emofilia. Var.: **emofilic**.

emofilia n.f. Malautia congenitala caracterisada per un retard ò una absència de coagulacion dau sang e dins la quala la feridura mai pichina pòu causar una emorragia importanta (es una malautia que li fremas transmèton ma tòca solament lu òmes).

emofilic, a adj. Emofile.

emoftalmia n.f. (med.) Escampament de sang dintre l'uèlh.

emogenia n.f. (med.) Emorragia de la pèu e dei mucoas; l'epistaxis n'es un exemple.

emoglobina n.f. Pigment dei globules roges dau sang, qu'assegura lo transpoart de l'oxigène e dau gas carbonic entre l'aparelh respiratori e li cellulas de l'organisme.

emoglobinemia n.f. Liberacion normala d'emoglobina dins lo sang per lo biais de la lisi dei globilhons.

emoglobinomètre n.m. Aparelh que mesura le riquesa dau sang en emoglobina.

emoglobinopatia n.f. Afeccion que pertoca l'emoglobina.

emoglobinuria n.f. Presença d'emoglobina dins li urinas.

emoglobinuric, a adj. Relatiu à l'emoglobinuria.

emograma n.m. Estudi qualitatiu e quantitatius dei globules dau sang, que comprèn la numeracion globulària e la formula leucocitària.

emolient, a adj. e n.m. (med.) Si di d'un medicament, d'una aplicacion, que distende lu teissuts enflamats.

emolinfa n.f. Sang dei invertebrats que pòu èstre incolore, rige, blau ò vèrd, ma que contèn gaire d'ematisias.

emolisi n.f. Destruccion dei globules roges dau sang.

emolisina n.f. Anticòrs que provòca l'emolisi.

emolitic, a adj. Que provòca l'emolisi; que s'acompanha d'emolisi.

emolument n.m. (dr.) Part d'actiu que revèn à quauqu'un dins una succession, un partage. ♦ pl. 1. Onoraris d'un oficier ministerial. 2. (admin.) Salari estacat à-n-una foncion.

emondar vt. 1. Talhar li brancas inutili d'un aubre. Sin.: **rebrondar**. 2. Desbarrassar d'uni granas dau sieu tegument.

emondatge n.m. Accion d'emondar.

emondaduras n.f. pl. Brancas emondadi.

emontòri n.m. (fisiol.) que sièrve à l'evacuacion de matèrias organiqui.

emopatia n.f. Tota malautia dau sang ò dei organes hematopoietics.

emopericardi n.m. (med.) Escampament de sang dintre lo pericardi.

emoperitoneu n.m. (med.) Escapament de sang dintre lo peritoneu.

emoploïc, a adj. Relatiu à l'escupenha de sang.

emopneumopericardi n.m. (med.) Presença d'ària e de sang dintre lo pericardi.

emopneumotorax n.m. (med.) Presença d'ària e de sang dintre la plèura.

emopoièsi n.f. Ematopoiesi.

emopoietic, a adj. Ematopoietic.

emoptisia n.f. Fach d'escupir de sang que vèn dei paumons ò dei broncas.

emoptisic, a adj. Relatiu à l'emoptisia. ♦ adj. e n. Pertocat d'emoptisia.

emorragia n.f. 1. (patol.) Escorrement de sang foara dei vaisseus que lo dévon contenir. 2. (fig.) Perda importanta en vidas umani. 3. (fig.) Fuga, perda de quauqua ren: *Una emorragia de sòus.*

emorragic, a adj. Relatiu à l'emorragia.

emorrèa n.f. Mejan d'aparament relatiu a d'un insectes que fan exsudar per li sieu articulacions, un sang malodorant e caustic.

emorroïda n.f. Varica dei venas de l'anus. Si destrón li *emorroïdas extèrni* e li *emorroïdas intèrni*. Lo gonflament dei emorroïdas, ò *fluxion*, s'acompanha generalament d'una tromboflebiti; una autra complicacion possibla es l'*emorragia*. Sin.: **morena**.

emorroïdal, a adj. Relatiu ai emorroïdas. Var.: **emorroïdau**. Var.: **emorroïdari**.

emorroïdari, ària adj. e n. Relatiu ai emorroïdas; que sofrisse d'emorroïdas. Var.: **emorroïdic**.

emorroïdau, ala adj. Emorroïdal.

emorroïdic, a adj. Emorroïdari.

emosialemèsi n.f. (med.) Vomidura d'escupenha que contén de sang.

emosiderina n.f. Substança ferruginosa que si tròva dins lo fetge e que representa la màger forma de resèrvas dins l'organisme.

emospermia n.f. (med.) Presença de sang dins l'espèrma.

emosporodìa n.f. *Emosporadias*: Protozoaris parasites dau sang dei vertebrats e dei budeus dei insèctes ponhèires, coma lo plasmodium de la malària.

emostasi n.f. Emostàsia.

emostàsia n.f. Arrèst d'una emorragia. Var.: **emostasi**.

emostatic, a adj. e n. Si di d'un agent mecanic, fisic ò medicamentós qu'arresta li emorragias.

emotipologia n.f. Definicion d'un individú per lu caractèrs sanguins.

emotiu, iva adj. De l'emocion: *Trebolicis emotius*. ◆ adj. e n. Que sente facilament d'emocions. Sin.: **emocionable, pertocable**.

emotivitat n.f. Caractèr d'una persona emotiva; disposicion à sentir d'emocions.

empach n.m. Empacha.

empacha n.f. Obstacle, dificultat: *Crear d'empachas, metre d'empachas à l'accion de quauqu'un*. Var.: **empach, empachament, empachador**. Sin.: **entrava**.

empachacamin n.m. Embarrassacamin.

empachaire, airitz adj. e n. (fam.) Persona que mete d'empachas. Var.: **empachier**. Sin.: **entravacaire, desturbamestier**.

empachament n.m. 1. Cen qu'empacha una accion ò li fa obstacle. Sin.: **entrava**. Var.: **empacha, empachador**. 2. (dr. constit.) Interrupcion prematurada dau mandat dau President de la República (en França, en Amèrica). 3. (dr. civ.) Defaut, absençia d'una dei condicions legali per la celebracion d'un maridatge.

empachar vt. Faire obstacle à, rendre impossible. Sin.: **entravar**. ◆ **s'empachar** v.pr. (de) Si retenir de.

empachat, ada adj. Retengut per li sieu obligacions.

empachatiu, iva adj. Que provòca un empachament. Sin.: **entravadís**.

empachier, a n. Empachaire.

empachum n.m. Tot cen qu'empacha.

empadronir (s') vt. ind. (de) (it.) Si rendre mestre de. Sin.: **s'emparar, s'apoderar, s'empatronar**.

empaïsanar vt. Donar un caractèr païsan à. Var.: **empaïsanir, empaisanar**.

empaïsanir vt. (*empaïsanissi*) Empaïsanar. Var.: **empaisanir**.

empaisselar vt. (*empaissèli*) Provedir d'un paisseu. Var.: **paisselar**. Sin.: **escaraçonar**.

empalaficar vt. (*empalafiqui*) Plantar en tèrra. Var.: **palaficar, palficar**.

empalament n.m. 1. Accion d'empalar. 2. Fach de s'empalar, d'estre empalat. 3. Palissadament.

empalar vt. Traucar d'un pal. ◆ **s'empalar** v.pr. Si nafrar en tombant sus un objècte ponchut que s'enfonsa dins lo còrs.

empalar vt. Pilhar m'una pala.

empalhacadiera(s) n. Persona que lo sieu mestier es d'emplahar li cadieras.

empalhaire, airitz n. 1. Persona qu'empalha de cadieras. 2. Taxidermista.

empalhar vt. Garnir de palha: *Empalhar una cadiera*. Envolopar, curbir de palhar: *Empalhar una botilha*. 3. Emplir de palha un animau moart, la sieu pèu per li conservar la sieu forma. Var.: **empalhassar**.

empalhassar vt. Garnir de palha. Var.: **empalhar**.

empalhat, ada adj. (fam.) Si di d'una persona indolenta. Sin.: **flac, flacos, laissa-m'estós, pigre, patanha, patamoala, empastre**.

empalhatge n.m. Accion d'empalhar.

empalissament n.m. Palissadament.

empalissar vt. Palissadar.

empalissonament n.m. Palissadament.

empapeirar vt. Envolopar mé de papier. Var.: **empapierar**.

empapierar vt. Envolopar mé de papier. Var.: **empapeirar**.

empapilhotar vt. (*empapilhòti*) Metre en papilhòta.

empaqueitar vt. Metre en paquet. Sin.: **envolopar, enfardelar**.

empaqueitatge n.m. Accion d'empaqueitar; lo sieu resultat. Sin.: **enfardeletatge**.

empara n.f. Embarri.

emparar vt. Aquistar la conoissença, la practica: *Emparar lo niçard, emparar li matematicas*. Sin.: **apréner, aprene, aprendre**.

emparar (s') v.pr. (de) 1. Pilhar violentament possession de: *S'emparar d'una vila*. 2. Agantar vivament: *S'emparar dau balon*. 3. Agantar quauqu'un, lo faire prisonier. 4. Pilhar possession de, en parlant d'una idea, d'un sentiment, etc. Sin. (1 e 4): **s'apoderar**.

emparadisar vt. Metre au paradís. ◆ **s'emparadisar** v.pr. Anar en paradís.

emparaular (s') v.pr. Donar la sieu paraula; s'engatjar, prometre.

emparaulat, ada adj. Que parla facilament, sensa dificultat. Sin.: **paraulós, barjacaire, paraulier, lengassut, lengatier, charraire.**

emparedar vt. Embarriar.

emparentar vt. Faire devenir parents. Var.: **aparentar.** ♦ **s'emparentar** v.pr. Devenir parents. Var.: **s'aparentar.**

empargar vt. (*empargui*) Claure dins un pargue. 2. Metre dins un luèc claus de baranhas: *Parcar de bèstias.* Var.: **parcar.**

empastament n.m. 1. Accion d'empastar ò de s'empastar. 2. (pint.) Releu produch sus un tableau per l'aplicacion de jaças successivi de matèria picturala. 3. Escafament dei linhas dau còrs deugut à un excès de graissa dins lu teissuts. 4. Accion d'engraissar de volalha.

empastar vt. 1. Curbir ò emplir de pasta. 2. (fig.) Rendre pastós. 3. (pint.) Pintar per empastaments, en superpauant de jaças grassi de pintura. 4. Refaire lo gip. Sin.: **empastrar.** 5. Gonflar lu teissuts. 6. Engraissar (una) volalha. ♦ **s'empastar** v.pr. 1. Devenir espés, pastós. 2. Pilhar de pes au ponch d'aver lu trachs e li linhas dau còrs escafats.

empastat, ada adj. Que presenta d'empastament; gonflat: *Una cara empastada.*

empastissar vt. 1. Brutar, pegar, enviscar. 2. Curbir quauqua ren me de brutícia.

empastissat, ada adj. Brutat: *Aver lo morre tot empastissat de chicolata, li mans empastissadi de carbon.*

empastrar vt. Refaire lo gip. Sin.: **empastar.**

empastràs n.m. Emplastràs.

empastratge n.m. Emplastratge.

empastre n.m. (farm.) Preparacion terapeutica adesiva destinada à un usatge extèrne. Var.: **emplastre.**

empastre, a n. Persona flaca, sensa energia. ♦ Expr.: *Bogre d'empastre fotut.* Var.: **emplastre.** Sin.: **patamoala, patanha.**

empastrolhar vt. Entravar, empachar.

empatament n.m. Distància entre lu axes dei aisseques extrèmes d'un veïcule.

empatanhar vt. Brutar, barbolhar.

empatia n.f. (psicol.) Facultat intuitiva de si metre à la plaça dei autres, de sentir cen que sènton.

empatic, a adj. Relatiu à l'empatia.

empatronar vt. Rendre mèstre. ♦ **s'empatronar (de)** v.pr. S'establir m'autoritat en un luèc, dins una foncion, s'en faire lo mèstre. Sin.: **s'apoderar.**

empatronir vt. (*empatronissi*) Rendre capon. ♦ **s'empatronir** v.pr. Devenir capon. Sin.: **caponejar.**

empaumaire, airitz n. Persona qu'empauma.

empaumar vt. 1. Pilhar à plena man, escondre dins la man. 2. Au juèc de pauma, pilhar la bala dins la pauma de la man.

empauriment n.m. Apauriment.

empaurir vt. Apaurir. ♦ **s'empaurir** v.pr. S'apaurir.

empaurir vt. (*empaurissi*) Rendre paure. Sin.: **arroñar.** ♦ **s'empaurir** v.pr. Devenir paure.

empautar vt. Brutar de pauta, enfangar. ♦ **s'empautar** v.pr. S'enfangar.

empauvador n.m. Fòssa de tanaria.

empavalhonar vt. Ornar d'un pavalhon, de pavalhons. ♦ (mar.) Auçar la bandiera. Sin.: **abandierar.**

empeadura n.f. Accion d'empear; lo sieu resultat. Var.: **empeatge.**

empeaire, airitz n. Persona qu'empea (de teissuts). Sin.: **amidonier.**

empear vt. (*empei*) Amidonar.

empecadar (s') v.pr. S'enfangar dins lo pecat.

empeat, ada adj. Amidonat.

empeatge n.m. Accion d'empear; lo sieu resultat. Var.: **empeadura.** Sin.: **amidonatge.**

empebrar vt. Pebrar.

empebrinar (s') v.pr. S'embilar.

impediment n.m. Empachament. Sin.: **empacha, entrava.**

impedir vt. (*impedissi*) Empachar, embarrassar. Sin.: **entravar, gardar de.**

impedit, ida adj. Embarrassat.

empega n.f. Avís afichat publicament. Sin.: **carteu, placard.**

empegadura n.m. Fach de pegar.

empegaira n.f. Encolaira.

empegaire, airitz n. Persona qu'empega. Sin.: **encolaire.**

empear vt. (*empegui*) 1. Apegonir. Sin.: **encolar.** 2. Placardar.

empegat, ada adj. (fam.) Embriac.

empegatge n.m. 1. Accion de pegar. Sin.: **encolar.** 2. Placardatge.

empegoir vt. (*empegoissi*) Rendre pegós.

empegolar vt. Apegonir. Sin.: **emplastrar, empear,** enviscar.

empeirada n.f. Camin, carriera empeirats. Sin.: **encaladat.**

empeirament n.m. 1. Accion d'empear; lo sieu resultat. 2. Jaça de pèiras roti que si mete sus una rota (en particulier denant de l'enquitranar). Var.: **empeiratge.**

empeirar vt. Curbir d'una jaça de pèiras. Sin.: **encaladar, empeiregar.**

empeirat, ada adj. Cubèrt d'una jaça de pèiras.

empeiratge n.m. Empeirament.

empeiregar vt. (*empeiregui*) Empeirar.

empeissonar vt. Provedir, tornar provedir en peis (un aigau, un lau, un estanh). Var.: **apeissonar.**

empejorament n.m. Fach d'empejorar. Sin.: **agreujament.**

empejorar vt. Devenir pèjor. Var.: **pejorar.** Sin.: **agreujar.** ♦ **s'empejorar** v.pr. Venir pèjor. Sin.: **s'agreujar.**

empelotar vt. (*empelòti*) ♦ **s'empelotar** v.pr.

empena n.f. Garnidura de plumas d'una saeta, destinada à n'estabilisar lo movement; empenatge. Var.: **empenadura.**

empenadura n.f. Empena.

- empenar** vt. Emplumar; garnir d'una empena.
- empenar (s')** v.pr. Si metre en pena.
- empenat, ada** adj. Garnit de plumas.
- empenatge** n.m. 1. Empena. 2. Caduna dei susfàcias plaçadi à l'arrier dei alas d'un avion e destinadi à li donar una estabilitat en prefondor e en direcccion. Sin.: **alairon**, **aleta de popa**. 3. (arm.) Ensèms dei aletas plaçadi à l'arrier d'un projectiles per l'estabilisar.
- empenh** n.m. Engatjament.
- empenhar** vt. Engatjar. ◆ **s'empenhar** v.pr. S'engatjar.
- empénher** vi. (mar.) Pilhar l'auta mar en parlant d'un vassieu: «*E pren m'en cum al marinier / Quant s'es empenhs en auta mar*» (fin s. XII^a).
- empennar** vt. (mar.) Plegar vela en parlant d'una vela latina.
- empensat, da** adj. Que si fa de crucis. Sin.: **cruciós**, **laguiós**, **lanhós**, **pensamentós**.
- empenta** n.f. Nom dau timon dei radeus e dei barcas que navigàvon sus Ròse.
- empeolhar** vt. Emplir, curbir de peolhs. Var.: **empeolhir**.
- empeolhir** vt. (*empeolhissi*) Empeolhar.
- emperaire** n.m. 1. À Roma, títol d'aqueu qu'avia la potència sobeiranana, à partir d'Auguste (27 ap. J.-C.). 2. Cap dau Sant Empèri roman Germanic. 3. Cap sobeiran d'un Estats, que detèn la totalitat dei poder. Var.: **imperaire**.
- emperairitz** n.f. 1. Esposa d'un emperaire. 2. Frema que govèrna un empèri. Var.: **imperairitz**.
- emperaquí** adv. Aproximativament dins aquesto luèc. Var.: **en per aquí**.
- emperar** vt. Apoderar. Var.: **imperar**. Sin.: **renhar**.
- emperator, airitz** n. Emperaire (-airitz). ◆ n.m. (zool.) Varietat d'espodon. Var.: **imperador**, **imperator**.
- emperatorial, a** adj. Relatiu à un emperaire. Var.: **imperatorial**, **emperoriau**.
- emperoriau, ala** adj. Imperatorial.
- empèri** n.m. 1. Regime dins lo quau l'autoritat politica sobeiranana es tenguda per un Emperaire; Estat ò ensèms d'Estats sotamés à-n-un regime parier. Var.: **impèri**. 2. Ensèms dei territòris, dei país governats sota una autoritat unica: *Un empèri colonial*. 3. Grope industrial, financier, comercial, potent e estendut. 4. (ist., m'una majuscula) Periòde quora Napoleon I^r governava la França. Sin.: **Promier Empèri**, **Promier Impèri**. ◇ *Sant Empèri Roman Germanic*: Empèri que, à l'Atge Mejan, s'estendia d'Euròpa dau Nòrd fins en Sicília. 5. (lit.) Autoritat, dominacion, ascendent moral; influència de quauqua ren: *Agir sota l'empèri de l'alçol*. Sin.: **empresa**. ◆ adj. inv. Si di de l'estile decoratiu dau temps de Napoleon I^r e dei objèctes, dei móbles d'aquel estile. ◇ *Estile Segond Empèri*: Si di de l'estile decoratiu dau temps de Napoleon II^d.
- emperit, da** adj. Qu'a percut lo sieu envanc, lo sieu gaube. Sin.: **maladrech**, **desgaubiat**.
- emperlar** vt. (*empèrli*) 1. Garnir de pèrlas. 2. (lit.) Curbir de pichini gotas: *La sudor empèrla lo sieu front*. Var.: **emperlejar**.

- emperlejar** vt. Emperlar.
- emperrucar** vt. (*emperruqui*) Metre una perruca à. Var.: **perrucar**.
- empersonat, da** adj. Si di d'una persona qu'a de gaube, de farotaria, de personalitat.
- empés** n.m. Pega leugiera facha mé d'amidon.
- empestar** vt. (*empèsti*) Donar una odor foarta e desagradiva à. ◆ vi. Sentir mau, desgatjar una odor foarta e desagradiva. Sin.: **pudir**, **empudentir**.
- empestat, ada** adj. 1. Qu'a pilhat una marrida odor. Sin.: **empudentit**. 2. Pestiferat.
- empestiferar** vt. (*empestifèri*) Donar la pèsta (à).
- empeut** n.m. Part que si lèva d'un aubre ò d'un animau per l'empeutar sus una autra entalha. Sin.: **ensèrt**, **insèrt, emplombadura**.
- empeutadís** n.m. 1. Marca laissada per un empeut. 2. Cen qu'es ajustat per un empeut.
- empeutador, adoira** adj. Que pòu èstre empeutat.
- empeutaire, airitz** n. Persona qu'empeuta. Sin.: **ensertèire**, **insertèire**.
- empeutar** vt. 1. Inserir una brota sus una branca ò sus un tronc de biais que fàgon qu'un. 2. Inserir una porcion de pèu, d'oàs ò de carn dins una lesion de biais que fàgon qu'un. Sin.: **emplombar**.
- empeutatge** n.m. Accion d'empeutar; lo sieu resultat. Sin.: **ensertissatge**, **insertissatge**.
- empeuton** n.m. Empeut pichon.
- empicar** vt. (*empiqui*) Metre à moart en suspendent per lo coal. Sin.: **pendre**, **pendolar**. ◆ **s'empicar** v.pr. Si suicidar en si suspendent per lo coal.
- empicat, ada** adj. e n. Qu'es estat empicat.
- empiema** n.m. (patol.) Amolonament de postema dins una cavitat naturala.
- empilable, a** adj. Estudiat per poder èstre empilat. Var.: **apilable**.
- empilada** n.f. Empilament, amolonament. Var.: **apilada**, **apilament**.
- empilaire, airitz** n. Persona qu'empila de mèrc.
- empilament** n.m. Accion d'empilar; ensèms de cauas empiladi. Var.: **empilada**, **apilament**, **empilatge**. Sin.: **amolonament**, **amontelament**.
- empilar** vt. Metre en pila; amolnar: *Empilar de libres*. Var.: **apilar**. Sin.: **amontelar**. ◆ **s'empilar** v.pr. S'amolnar.
- empilatge** n.m. Empilament. Var.: **apilament**, **apilatge**.
- empimentar** vt. Pimentar.
- empintanar** vt. Iteratiu de *pintar*, de si *pintar*.
- empiramidar** vt. Amolnar en forma de piramida.
- empireu** n.m. 1. (ant.) Part celèsta mai auta, dont vivion lu dieus. 2. (poetic) Ceu, paradís.
- empireuma** n.m. (quim.) Sabor e odor aspri qu'una matèria organica pilha quora es sotamessa à una foarta calor.
- empireumatic, a** adj. Caracteristic de l'empireuma.
- empiric, a** adj. Que s'apontèla unicament sobre l'observacion, l'experiència.
- empiricamente** adv. D'un biais empiric.

empiriocriticisme n.m. (filos.) Doctrina naissuda en Alemanha à la fin dau s. XIX^{en}, fondada sus una foarta critica de la valor de la scienza; corrent de pensada que nega la dicotomia matèria / esperit e afirma que li distincions entre fenomènes fisics e fenomènes mentals non depèndon de la sieu natura ma dau contèxt dins lo quau son fachi l'experimentacion e l'observacion.

empirisme n.m. 1. Metòde que repaua unicament sobre l'experiència e refuda lu sistemes a priori. 2. (filos.) Teoria que di que la conoissença vèn de l'experiència. ◇ *Empirisme logic*: Positivisme logic.

empirista adj. e n. Relatiu à l'empirisme; partidaire de l'empirisme.

empivelar vt. Pivelar.

emplaçament n.m. Plaça, luèc ocupat per quauqua ren ò que li es reservat.

emplaçat, da adj. Situat.

emplajar vt. (mar.) Abutar sus la plaja (ò plaia) en parlant d'una nau. Var.: **emplaiar**. ◆ **s'emplajar** v.pr. Estar abutat sus la riba de mar, la plaja. Var. **s'emplaiar**. Sin.: **s'arenar, s'encalar, s'engravar**.

emplastrar vt. Apegonir. Var.: **empastrar**. Sin.: **empear, enviscar, empegolar**.

emplastràs n.m. Aumentatiu d'emplastre; Var.: **empastràs**.

emplastratge n.m. Accion d'emplastrar, lo sieu resultat. Var.: **empastratge**.

emplastre n.m. 1. (farm.) Preparacion terapeutica adesiva destinada à un usatge extèrne. Var.: **empastre**. 2. Persona gaire avisada e finaudèla. ◇ *Bogre d'emplastre fotut que sieés!* Var.: **empastre**. Sin.: **tardòc, auceu, toarca, nèsci, imbecil(e)**.

emplec n.m. 1. Accion, biais d'emplegar una caua. ◇ *Mòde d'emplec*: Noticia qu'explica coma utiliar un aparelh, un produch, etc. 2. Destinacion reservada à una caua: *Empec d'una soma*. ◇ (dr.) Cròmpa d'un ben mé de fonds disponibles. 3. Ocupacion donada à una persona; travalh, foncion, plaça: *Recercar un emplec*. ◇ *Demandaire d'emplec*: Persona que recèrca un travalh pagat. ◇ *Ofèrta d'emplec*: Anonci que prepausa un travalh pagat. ◇ *Empec reservat*: Empec que deu èstre ofert dins li administracions, l'industria ò lo comèrci à de beneficiaris prevists per la lèi, coma d'ancians militaris, victimas de la guèrra, endecats fisics. Sin.: **carga, foncion, estament**. 4. Tipe de ròtle que pòu èstre atribuit à un actor, à un dançaire, en foncion dau sieu fisic, de la sieu sensibilitat, etc.

emplegable, a adj. Que si pòu emplegar.

emplegaire, airitz n. Persona qu'emplega de salariats. Sin.: **mèstre, patron, baile**.

emplegadament adv. Implicitament.

emplegar vt. (*emplegui*) 1. Utilisar, faire usatge de: *Emplegar un marrit metòde*. Sin.: **usar, faire usança de**. 2. Faire travalhar per lo sieu còmpte: *Emplegar una secretària*. ◆ **s'emplegar** v.pr. 1. Èstre utilisat: *Aqueu mòt non s'emplega*. 2. S'aplicar: *S'emplegar à ben faire*. Sin.: **s'apenar, s'engapiar**.

emplegat, ada n. Persona salariada que travalha dins un bureu, una administracion, un negòci ò en cò d'un

particular, sensa aver de responsabilitat d'enquadrament. ◇ *Emplagat (-ada) de maion: Domestic(a)*.

emplegaton n.m. Pichin emplegat sensa importança.

emplenar vt. Emplir.

empliment n.m. Emplissatge.

emplir vt. (*emplissi*) 1. Rendre plen: *Emplir un vèire*.

2. Comolar: *Emplir de gaug*. Var.: **emplenar, clafir**.

emplissatge n.m. Accion d'emplir. Var.: **empliment**.

emplombadura n.f. 1. Accion de ligar ensèms doi cordatges, doi fieus electrics, en entrebescant lu sieus filaments. ◇ (mar.) *Emplombadura à la lònga*: Mena d'emplombadura facha dins la tòca que non li sígon de grops. 2. Empeut.

emplombar vt. Unir au mejan d'una emplobadura.

empluènha n.f. Part d'un solier que va dau coal dau pen fins à la poncha.

emplum n.m. Farça, chaplum.

emplumar vt. 1. Curbir de plumas. 2. Emplenar de plumas. ◆ **s'emplumar** v.pr. Si curbir de plumas.

empoant n.m. 1. Obratge provisòri dreïcat per bastir ò reparar un edifici. 2. Pontin, part dau teatre dont juègon lu actors.

empoart n.m. *Capacitat d'empoart*: Carga qu'un avion pòu portar, transportar.

empoartament n.m. Viu accès de ràbia, fach de s'emportar. Sin.: **bila, colerada, ira**.

empoartapèça n.m. Instrument en acier dur, per traucar ò decopar sota l'efècte d'un còup ò de la pression (per exemple per faire de traucs dins lo cuer).

empochar vt. (*empòchi*) 1. Metre en pòcha. Sin.: **embornar**. 2. Ganhar de sòus: *Empochar una gròssa soma*.

empoderat, da adj. Qu'a de poder. Sin.: **potent, poderós**.

empodrar vt. Podrar.

empoisonaire, airitz adj. Persona qu'empoisona. Var.: **empoisonator**. Sin.: **poisonier**.

empoisonament n.m. Accion d'empoisonar; fach de s'empoisonar. Var.: **empoisonatge**.

empoisonar vt. 1. Faire pilhar de poison à; metre de poison dins: *Empoisonar quauqu'un, empoisonar l'aiga dau potz*.

empoisonator, tritz n. Empoisonaire.

empoisonatge n.m. Empoisonament.

empouverar vt. Curbir de pouvera.

empomadar vt. Passar de pomada sus (quauqua ren, la pèu).

emponha n.f. Emponhada. Sin.: **agantada, arrapada**. ◇ *Fièra d'emponha*: Situacion dins la quala cadun, per obtenir quauque avantatge, deu luchar durament còntra lu autres.

emponhada n.f. Altercacion, discussion violenta. Var.: **emponha, emponhament**.

emponhaire, airitz n. Persona qu'emponha.

emponhament n.m. Emponhada.

emponhar vt. Agantar en sarrant foart mé la man. ♦
s'emponhar v.pr. Si garrolhar, eventualment fins à n'en venir ai mans.

empontaire, airitz n. Metèire en scena.

empontatge n.m. Accion d'empontilar.

empontilar vt. Metre una bota sus doi pèças de fusta per l'auçar au dessobre dau soal. Sin.: **entavelar**.

empòri n.m. Dins l'Antiquitat romana, establiment comercial à l'estrangier. Var.: **empòriom**.

empòriom n.m. Empòri.

emporporar vt. Colorir de porpre, de roge. Var.: **emporprar**.

emporprar vt. Emporporar.

emportable, a adj. Que pòu èstre emportat.

emportar vt. (*empoarti*) 1. Pilhar en laissant un luèc.

2. Levar d'un biais violent e rapide: *Lo vent a emportat lo teule*. 3. Estirassar dins lo sieu movement: *Lo corrent empoarta li brancas*. ♦ Menar à un comportament excessiu: *La ràbia l'emoarta*. 4. *L'emportar (sobre)*: Aver lo dessobre. Sin.: **superar, vencer**. ♦ **s'emportar** v.pr. S'embilar. Sin.: **s'enrabiuar, s'encolerir, s'escaufar**.

emportat, ada adj. Facilament irritable, violent. Sin.: **colerós, enrabiatar, encolerat, bilós**.

emposcar vt. (*emposqui*) Curbir de posca.

empossedir (s') (de) v.pr. (*m'empossedissi*) Si faire mestre (*de*). Var.: **s'empossessar**. Sin.: **s'apoderar**.

empossessar (s') v.pr. S'empossedir.

emprecairat, da adj. Si di de quauqu'un bravament endeutat. Var. **emprecariat**.

emprecariat, ada adj. Emprecariat.

empreissament n.m. 1. Apreissament, accion de s'empreissar. Sin.: **cocha, abrivament**. 2. Ardor: *Respoandre embé empreissament*. Var.: **empressament**.

empreissar (s') v.pr. S'apreissar. Var.: **s'empressar, si preissar**.

emprenhada adj. f. Si di d'una frema qu'aspèra un enfant. Var. **prenha**. Sin.: **gròssa, plena** (vulg.).

emprenhament n. m. Fecondacion.

emprenhar vt. Fecondar una frema, la rendre emprehenda.

emprénher vt. 1. (lit.) Imprimir, marcar per pression. Sin.: **estampar**. 2. (fig.) Marcar: *La sieu cara èra emprencha de tristum*. 3. Faire penetrar un liquide, un odor dins (un còrs): *Emprénher una estòfa m'un liquide*. 4. (fig.) Penetrar d'un biais prefond e insidiós, en parlant d'una influéncia: *La sieu educacion sevèra l'a emprench per la vida*.

empresa n.f. Empresa.

empresa n.f. Ascendent, dominacion.

emprenta n.f. 1. Marca obtenguda per pression. Sin.: **estampadura, estampa**. ♦ *Emprenta digitala*: Marca de la pèu dei dets. Sin.: **detada**. 2. (fig.) Marca duradissa, prefonda: *L'emprenta dau gèni*. 3. (etol.) Fixacion irreversible dau pichon d'animau à pena naissut au promier objècte que si presenta à-n-eu coma objècte d'un besonh instintual.

empresonament n.m. Accion d'empresonar; fach d'èstre empresonat. Sin.: **incarceracion, embarrament**.

empresonar vt. Metre en preson. Sin.: **embarrar, incarcera**.

empressament n.m. Empreissament.

empressar (s') v.pr. 1. S'empreissar. 2. Si faire glòria (*de*). Sin.: **s'engloriar**.

empresurar vt. Addicionar de presura.

emprunt n.m. 1. Accion d'emprumtar. ♦ *Emprunt public*: Deute que l'Estat (ò una collectivitat) contracta sus lu mercats dei capitals. 2. Caua, soma empruntada. 3. Reproduccion, imitacion: *Lu emprunts d'un autor*. 4. (ling. Element, mòt pilhat à una autra lenga. Var.: **emprunt**. Sin.: **manleu**. ♦ loc. adj. *D'emprunt*: Que non apartèn en pròpri à; faus: *Un nom d'emprunt*.

empruntaire, airitz n. Persona qu'emprunta. Var.: **empruntaire, airitz**. Sin.: **manlevaire**.

emprumtar vt. 1. Si faire prestar: *Emprumtar de sòus à un amic*. 2. Pilhar alhors per faire sieu: *Emprumtar l'argument d'un roman à l'actualitat*. Sin.: **manlevar**. 3. Pilhar, seguir (una via): *Emprumtar un camin estrech*. Var.: **empruntar**.

emprunt n.m. Emprunt.

empruntaire, airitz n. Empruntaire.

empruntar vt. Emprumtar.

empudentiment n.m. Accion d'empudentir; estat de cen qu'es empudentit. Sin.: **enfeciment**.

empudentir vt. (*empudentissi*) Empestar, donar una marrida odor à. Sin.: **enfecir, empoisonar**.

empurador, doira n. Persona qu'empura, que semena la discòrdia. Var.: **empuraire**. Sin.: **butafuèc, atissaire, afogaire, bosticaire, bostigaire**.

empuraire, airitz (aira, arèla) adj. e n. Qu'empura, qu'excita.

empurament n.m. Accion d'empurar, d'escitar.

empurar vt. 1. Avivar (un fuèc). 2. Incitar, excitar, far créisser la discòrdia. Sin.: **atissar, bosticar, bostigar, afagar, somòure**.

empuret n.m. Botafuèc.

empusa n.f. 1. (bot.) Mofa parasita dei moscas e de divèrs insèctes. 2. Nom dau pregadieu que viu en Occitània.

empuside n.m. *Empusides*: Familha d'insèctes ortopteràs vesins dau pregadieu.

emul(e), a n. Persona que cèrca à egalar, à devenir superiora à una autra. Sin.: **assajaire**. ♦ *Faire d'emules*: Servir d'exemple à d'autri personas que causísson una dralha pariera.

emulacion n.f. 1. Sentiment que poarta à egalar quauqu'un ò à lo despassar. 2. (inform.) Simulacion dau fonctionament d'un computador sus un autre, generalament mai potent.

emular vt. (inform.) Emplegar la tecnica de l'emulacion.

emulator n.m. (inform.) Computaire que pòu faire una emulacion.

emulsifiable, a adj. Emulsionable.

emulsibilitat n.f. Capacitat pauc ò pron granda marcada per formar d'emulsions.

emulsificant, a adj. e n.m. Emulsiu.

emulsificacion n.f. Accion d'emulsionar.

emulsificar vt. (*emulsifiqui*) Emulsionar.

emulsina n.f. Enzima que vèn especialament de l'amèndola amara e que pòu emulsionar l'oli.

emulsion n.f. 1. Preparacion obtenguda per partiment d'un liquide en globules microscopics dins un autre liquide m'au quau non si pòu mesclar. 2. (fot.) Preparacion sensibla au lume, que n'en son cuberts lu films e lu papiers fotografics.

emulsionable, a adj. Que si pòu metre en emulsion. Var.: **emulsifiable**.

emulsionaire n.m. Aparelh que sièrve à preparar d'emulsions.

emulsionament n.m. Emulsion daverada partent de doi fasas, una dau tipe *oli*, l'autra dau tipe *aiga*, per lo biais d'una quantitat de liquide qu'escampa d'un recipient durant l'unitat de temps.

emulsionant, a adj. e n.m. Emulsiu.

emulsionar vt. Metre en estat d'emulsion. Var.: **emulsificar**.

emulsiu, iva adj. e n.m. Si di d'un produch qu'ajuda à l'emulsion ò à la sieu conservacion. Var.: **emulsificant, emulsionant**.

en prep. Marca lo luèc, l'estat, lo temps, lo biais, la matèria, etc.: *En Occitània, en vila, en montanha, en campanha, en parlant, en fèrre (de fèrre)*. ◇ *En cò de:* À la maion de. Var.: **à cò de, encò de**.

en adv. de luèc Combinat mé *n'*, indica lo luèc de dont si vèn: *N'en vèni*. Var.: **ne**.

en pron. pers. inv. (combinat mé *n'*) D'aquò, d'eu, d'ela, etc.: *N'en siam segurs, n'en volèm encara, n'en parlam*.

en Particula onorifica per lu òmes: *En Jaume*. ■ S'escriu N' davant un nom que comença per una vocala: *N'Aubèrt*.

-en, -ena Sufixe per formar lu adjectius numerals cardinals: *Vinten, centen*.

èna n.f. Quatorzena letra de l'alfabet.

enagrir vt. Enaigrir.

enaigament n.m. Accion d'enaigar; lo sieu resultat. Sin.: **aigat, subrondament, imondament, submersión, ennegament**.

enaigar vt. Alagar, curbir d'aiga. Sin.: **subrondar, submergir, ennegar**.

enaigrir vt. Rendre aigre. Var.: **enagrir**. ◆ **s'enaigrir** v.pr. Venir aigre.

enairament n.m. Accion d'enairar. Sin.: **exalacion**.

enairar vt. 1. Auçar, elevar dins l'ària. 2. Adobar lo blat sus l'aire. ◆ **s'enairar** v.pr. S'auçar, s'elevat dins l'ària.

enamorament n.m. Fach de s'enamorar.

enamorar (s') v.pr. Devenir amorós.

enamorat, ada adj. Amorós.

enanar (s') v.pr. S'en anar.

enançament n.m. Avança, progression, succès.

enançar v.t. Avançar. ◆ **s'enançar** v.pr. S'avançar.

enant n.m. Ombellifèra velenoa, que creisse dins lu luècs umides.

enantema n.m. (med.) Erucion roja sus li mucoas de la cavitat bucalia au cors dei malautias infeccioï.

enantic, a adj. Qu'apartèn au vin.

enantiment n.m. Avançament, progression.

enantiomòrfe, a adj. (didact.) Format dei memi partidas dispauadi en sens invèrse, simetricament per raport a un plan: *Li doi mans son enantiomòrfi*. ◇ (quim.) *Compausats enantiomòrfes*: Que son d'inverses optics.

eniantotrópe, a adj. (quim.) Que si tròva sota doi formas fisiqui diferenti, que li sieu zònas d'estabilitat son de cada costat d'una temperatura ò d'una pression de transformacion.

enantir vt. (*enantissi*) Avançar (un travalh, etc.). Var.: **enançar**. ◆ vi. Avançar dins lo sieu travalh. ◆ **s'enantir** v.pr. Si despachar; èstre avançat dins lo sieu travalh.

enarcar vt. (*enarqui*) Arcar, arquetar, ancolar. ◆ **s'enarcar** v.pr. S'arquetar.

enartròsi n.f. (anat.) Articulacion mobila facha d'una susfàcia convèxa e d'una autra concava.

enaspriment n.m. Accion d'enaspir; fach de s'enaspir.

enasprir vt. Rendre aspre. ◆ **s'enasprir** v.pr. Venir aspre.

enastar vt. 1. Brocar (3); angulhar un tròç de carn; de polalha sus una asta. 2. Passar au talh de l'espada.

enastatge n.m. Accion d'enastar; lo sieu resultat.

enauçament n.m. Accion d'enauçar, fach de s'enauçar.

enauçar vt. Metre dins una posicion mai auta, faire montar. ◆ **s'enauçar** v.pr. S'elevar, s'enairar.

enaurament n.m. Abrivada; accion d'enaurar, fach de s'enaurar.

enaurar vt. 1. Elevar dins l'ària. 2. Expauar au vent. 3. Exaltar. ◆ **s'enaurar** v.pr. 1. S'envolar. 2. S'exaltar, s'emportar. 4. (anc.) Montar en cadiera.

en-avant n.m. inv. Au rugbi, fach per un jugaire de laissar caire lo balon davant d'eu ò de lo mandar en avant à la man.

enavant n.m. Abriva, estrambòrd.

enavisar (s') v.pr. Si rendre còmpte: *M'enavises que non mi capisses*. Var.: **s'avisar**.

enbàs n.m. La partida dau bas, vers lo bas.

-enc, -enca Sufixe per indicar l'origina d'una persona: *Tolosenc, antibolenc*.

-ença Sufixe, dau latin *-entia* (idea d'accion o de resultat): *partença, valença, descasença*.

ençà adv. Deçà, en deçà.

encabalar vt. Provedir una fèrma d'autís e de bestiari.

encabalat, ada adj. Provedit d'autís e de bestiari.

encabanament n.m. Accion d'encabanar, de s'encabanar. Var.: **encabanatge**.

encabanar vt. 1. Claure dins una cabana. 2. Curbir coma una cabana. 3. Ramar lu manhans. ◆ **s'encabanar**

v.pr. 1. Si cloure dins una cabana. 2. Si curbir de neblas ò de neu: *Lo temps s'encabana*.

encabanatge n.m. Encabanament.

encabassar vt. Metre dins un cabàs.

encabestrament n.m. Accion d'encabestrar, de s'encabestrar; lo sieu resultat.

encabestrar vt. (*encabèstri*) 1. Provedir (una bèstia) d'un cabèstre. 2. Mestrejar. 3. (fam.) Maridar. ◆ **s'encabestrar** v.pr. (fam.) Si maridar.

encabladura n.f. (mar.) Mesura sempre en usança dins lo vocabulari maritime, d'una valor ai alentorns de 200 m.

encablar vt. Provedir de cables.

encabrar (s') v.pr. Si quilhar sus li sieu patas de darrer. Sin.: **si cabrar**.

encadastrar vt. Enregarstrar au cadastre.

encadenaire, airitz adj. Qu'encadena.

encadenament n.m. 1. Seguida de causas que s'encadénont per natura ò per un raport de dependència; seria, seguida: *Un encadenament de circumstanças*. 2. (mús.) Juxtaposicion d'acòrdis. 3. Frasa coregràfica facha d'una seguida complèxa de temps e de pas. 4. Biais d'encadenar, de s'encadenar: *Encadenament logic d'un discors*. 5. Dins un espectacle, tèxto que fa lo ligam entre dois scenas, doi tableus.

encadenar vt. 1. Estacar m'una cadena. 2. Privar de libertat; sotmetre, asservir: *Encadenar un pòble*. Sin.: **senhorejar, dominar**. 3. Ligar per un raport natural ò logic; coordinar: *Encadenar d'ideas*. ◆ vi. Repilar rapidament la seguida d'un discors, d'una accion, d'un espectacle. ◆ **s'encadenar** v.pr. Èstre ligat per un raport de dependència logica.

encadenassar vt. Clavar (una poarta, etc.) au mejan d'un cadenàs.

encadenat, ada adj. 1. (coregr.) *Pas encadenats*: Pas executats foarça rapidament mé gaire d'amplituda. 2. (versif.) Si di dei rimas que si segísson ensinda: ABA BCB CDC, etc. ◆ adj. e n.m. (cín.) Fondut encadenat.

encadenetas n.f. pl. Braçalets metàllics que sièrvon per estacar lu ponhets d'una persona plaçada sota lo contraròtle de la polícia ò de la justícia per l'empachar de s'escapar. Sin.: **manetas**.

encadierar (s') v.pr. Puar en cadiera.

encaixar vt. Cloure dins una cavèrna. ◆

s'encaixar v.pr. 1. Si cloure dins una cavèrna. 2. S'abrirà a la lèsta en un luèc: *S'encaixar dintre la veitura*.

encaixornat, ada adj. Escondut dins una cavèrna.

encaïnar (s') v.pr. S'obstinar. Var.: **s'encanhar**. Sin.: **s'encapriciar, s'entestardir, s'entestar, testardejar**.

encaissable, a adj. Que pòu èstre encaissat.

encaissadura n.f. Encaissament. Var.: **encassament**.

encaissaire, airitz adj. Emplegat, emplegada espec. dins una banca, qu'encaissa de sòus.

encaissament n.m. 1. Accion d'encaissar de sòus. Var.: **encassament**. 2. Fach d'estre encaissat, estrech.

encaissar vt. 1. Metre en caissa. 2. Tocar, recevre (de sòus, de valors). 3. (fam.) Subir sensa reagir, suportar. 4.

Non poder encaissar quauqu'un: Non lo suportar. Sin.: **nifar**. 5. Estréñher (un luèc) entre doi pendís escalabros.

encaissant, a adj. Ròca encaissanta: Aquela qu'envelopa, enròda lo minier coma una una ganga.

encaissat, ada adj. Dei bòrds escalabros; esquiçat entre doi montanhas: *Un camin encaissat*. Sin.: **encavat, entraucat, envabrat**.

encaissatge n.m. Accion d'encaissar, de metre en caissa.

encaladar vt. Pavar. Var.: **caladar**.

encaladat adj. Pavat. Var.: **caladat**. Sin.: **empeirat**. ◆ n.m. Camin, carriera empeirats. Sin.: **empeirat**.

encalaminat, ada adj. Calaminat.

encalhament n.m. Fach de s'encalhar.

encalar (s') vt. 1. Ensablar (una nau) sus lo ribatge. Sin.: **s'arenar, s'engravar, s'enrocar, donar proa en terra**. 2. Arrestar d'un còup lo motor d'un veïcule. Sin.: **cotar, acotar**. ◆ **s'encalar** v.pr. 1. Si prefondar: *La maion s'encala*. ◇ *Non s'encalar de*: Non s'embarassar, non s'empachar (*de*). 2. S'ensablar sus lo ribatge, en parlant d'una nau. 3. S'arrestar d'un còup, en parlant d'un motor.

encalat, ada adj. Prefondat.

encalatge n.m. Estament d'una nau qu'a donat proa en terra. Sin.: **engravatge, arenatge, enrocatage, arenament, engravament, encalhatge**.

encalhar (s') v.pr. S'ensablar, en parlant d'una nau.

encalhatge n.m. Encalatge.

encalaror vt. Escaufar. Var.: **encalarir**. ◆ **s'encalaror** v.pr. S'escaufar.

encalarir vt. (*encalarissi*) Encalarar.

encalotar vt. (*encalòti*) Metre una calòta à. ◆ **s'encalotar** v.pr. Si metre una calòta.

encaluquir vt. (*encaluquissi*) Far venir caluc. ◆ **s'encaluquir** v.pr. Venir caluc.

encaluquit, ida adj. Vengut caluc.

encambada n.f. Accion d'encambiar, cambada; espaci encambat.

encambament n.m. 1. En poesia, fach de remandar au vers d'après un mòt ò un grope de mòts estrechament units à-n-aquelu dau vers precedent. 2. (genet.) Entrevescament de doi cromosòmas au cors de la formacion de cellulas reproductritz, que permete de novèli combinasons de caractèrs ereditaris.

encambiar vt. Passar sobre (un obstacle) en tendent la camba denant de pauar lo pen. Var.: **escambarlar**. ◆ vi. (metr.) Faire un encambament.

encambonar vt. 1. Plaçar un aneu au genoll d'un cavau per l'empachar de córrer. 2. Ligar li cambas d'un animau m'una coarda.

encambrar vt. Embarrar dins una cambra. ◆

s'encambrar v.pr. S'embarrar dins una cambra.

encaminament n.m. Accion d'encaminar, de s'encaminar. Var.: **acaminament**. Sin.: **adralhament, endralhament**.

encaminar vt. Metre en camin; menar, adurre. Var.: **acaminar**. Sin.: **adralhar, endralhar**. ◆ **s'encaminar** vt. Si metre en camin.

encanalhament n.m. Fach de s'encanalhar.

encanalhar (s') v.pr. Pilhar d'àries vulgaris; frequentar ò imitar de personas pas gaire recommandabli, de canalhas.

encanalir vt. Canalizar. Sin.: **acanalar, bornelar**.

encanar vt. 1. Agençar embé de canas. 2. Mesurar au mejan de la cana (anc.).

encanatge n.m. Accion d'encanar; lo sieu resultat.

encancrenir vi. (*encancrenissi*) Engangrenir. Var.: **encangrenar**.

encañhar (s') v.pr. S'encañnar.

encant n.m. Enquant.

encantacion n.f. Incantacion.

encantador, airitz adj. Encantaire.

encantaire, airitz adj. Encantareu. Var.: **encantador, agradable, encantareu, gent, graciós, avenent, polit polit**.

encantaire, airitz n.m. Persona que fa d'encantaments; magician. Sin.: **embelinaire, masc, fada, incantator**.

encantament n.m. 1. Accion d'encantar, de sotametre à un poder magic. Sin.: **embelinament**. 2. Procediment magic. Sin.: **mascaria, fadaria**. 3. Cen que provoca un grand plaser: *Aquesta fèsta es un encantament*. Sin.: **agradança, plasentat**. 4. Estat d'aqueu qu'es encantat, meravilhat.

encantar vt. 1. Agir sobre (quaqu'un) per de procediments magics, d'incantacions. Var.: **incantar**. Sin.: **embelinar, emmascar, fadar**. 2. Emplir d'un grand plaser. Sin.: **agradar, plàser, estrambordar, pivelar**.

encantareu, èla adj. Foarça agradiu, qu'encanta: *Una votz encantarela*. Var.: **encantaire**.

encantat, ada adj. 1. Sotamés à un encantament, à un poder magic. Sin.: **embelinat, emmascat, fatat**. 2. Que prova un grand plaser. **satisfach, foarça content, estrambordat, pivelat**.

encantatori, òria adj. Incantatori.

encantelar vi. (*encantèli*) Brancolar.

encantonar vt. Abutar contra un repompeu qu'empacha de s'escapar ò de tirar en darrier. ♦ **s'encantonar** v.pr. S'agromiclar, s'agromelir, s'acoassar, s'acoatar, s'aconilhar.

encap n.m. 1. Talh dau dalh un còup picat. 2. Mòla picada.

encapada n.f. Martelada donada per l'encapaire.

encapaire n.m. 1. Persona qu'encapa lu dalhs. 2. Marteu per encapar lo dalh.

encapaironar vt. 1. (fauconaria) Envolopar la tèsta de l'auceu au mejan d'un capairon. 2. Curbir la tèsta m'un capairon.

encapament n.m. Accion d'encapar. Var.: **encapar, encapatge**.

encapar vt. 1. Levar la jaça superficiala de la mòla d'un molin quora es venguda tròup lisca e equiça plus lo gran. 2. Avivar lo talh d'un dalh en lo picant m'un marteu, en lo faguent repauar sus un pichin enclutge. ♦ vi. Si trobar en situacion de marrit temps.

encapar n.m. Decapatge.

encaparraire, airitz n. Acaparraire.

encaparrament n.m. Accion d'encaparar. Lo resultat d'aquesta accion. Var.: **acaparrament**.

encaparrar vt. Acaparrar.

encapatge n.m. Encapament.

encapelanar (s') v.pr. Si faire prèire, capelan.

encapelar vt. (mar.) *Encapelar lu sartis*: Faire passar lu sartis au dessobre de la cima de l'aubre per lu metre en en plaça. Var.: **capelar**.

encapitar vt. e vi. Capitar. Sin.: **faire flòri**.

encapitelar vt. (*encapitèla*) Curbir eu mejan d'un capiteu.

encapochar vt. Encapuchonar.

encapotar vt. (*encapòti*) Curbir au mejan d'una capòta. ♦ **s'encapotar** v.pr. Si curbir m'una capòta.

encapriciar (s') v.pr. (*m'encaprici*, classic *m'encapríci*) Faire de caprichis; s'encañnar.

encapsular vt. Provedir d'una capsula. Var.: **capsular**.

encaptivar vt. Costrénher à la captivitat: *Lu Ebreus fuguèron encaptivats à Babilònia*.

encapuchar vt. Provedir d'una capucha. Var.: **encapochar, encapuchonar**.

encapuchonar vt. Capuchonar.

encapuchonat, ada vt. Capuchonat.

encar adv. [ɛŋ'ka] Encara.

encara adv. 1. Indica que l'accion (ò l'estat) contunha au moment que si parla: *Lo negòci es encara dubèrt*. 2. Indica la repeticion d'una accion: *Es encara vengut*. Sin.: **mai, tornar mai, tornamai**. 3. Sièrve à renforçar, m'un comparatiu: *Fa encara mai caud que l'an passat*. 4. Marca una restriccion, una resèrva: *Encara s'era aquí!* ♦ *Encara que*: Ben que, maugrat que. ♦ *Encara pron que*: Urosament que. Var.: **encar**. Sin.: **gaug pron que**.

encarable, a adj. Envisatjable.

encaraire, airitz n. Persona que practica lo contradich. Sin.: **contradictor**.

encarar vt. 1. Agachar en fàcia quauqu'un. 2. Considerar clarament un eveniment, un estament dina la tòca de trobar una solucion. Sin.: **prevèire**. 3. Conceure un projècte; envisatjar.

encarceracion n.f. Empresonament. Var.: **incarceracion**.

encarcerar vt. Empresonar. Var.: **incarcerar**. Sin.: **embarrar**.

encarenar vt. 1. Espalmar. 2. (mar.) Sevar la carena d'una galèra.

encarestir vt. e vi. Venir ò rendre mai car. Var.: **encarir**.

encargament n.m. Emplastre de veterinari.

encargar vt. (*encargui*) Donar una mission à: *Encargar quauqu'un de portar un messatge*.

encargat, ada n. 1. *Encargat de mission*: Foncionari ò membre d'un cabinet ministerial responsable d'un estudi determinat. 2. *Encargat de cors*: Professor non titulari de la cadiera dont ensenha. 3. *Encargat d'affaires*: Diplomata que representa lo sieu govèrn pròche d'un cap

encariment

d'estat estranger en l'absència ò en mancança d'ambassador.

encariment n.m. Accion d'encarir.

encarir vt. (*encarissi*) Far montar lo prètz de. ◆ vi. Faire una ofèrta dins una venda à l'enquant. ◆ **s'encarir** v.pr. Venir mai car.

encarnament n.m. Incarnament.

encarnacion n.f. Incarnacion.

encarnar vt. Incarnar. ◆ **s'encarnar** v.pr. S'incarnar.

encarnat, ada adj. Incarnat.

encarnissar (s') v.pr. Pilhar la color de la carn.

encaronhar vi. (*encarònhi*) Pudir.

encarrar vt. e vi. Metre un cavau à.

encarrar vt. e vi. Metre un cavau à la carreta.

encarratge n.m. Accion d'encarrar; lo sieu resultat.

encarraunhar (s') v.pr. S'acoquinar. Sin.: **s'agusardir, mandronejar, s'agusir.**

encarrelar (s') v.pr. En parlant d'una coarda, s'escapar de la rega d'una carrèla per s'anar cotar entre l'aisseu e la capa.

encarrierar vt. 1. Carrejar devèrs un luèc. 2. Metre en camin. Sin.: **adralhar, endralhar, encaminar.** ◆ **s'encarrierar** v.pr. 1. Avançar, progressar fins à l'acompliment d'una accion. 2. Si metre en camin. Sin.: **s'endralhar, s'encaminar, s'adralhar.**

encart n.m. Fuèlh, quasèrn inserits entre lu fuèlhs d'un quasèrn, d'un libre, d'una revista: *Un encart publicitari.*

encartaira n.f. Màquina que sièrve à fixar d'objèctes sus una carta.

encartament n.m. 1. Lèi, règla fondamental, ensèms dei lèis constitucionali d'un Estat: *L'Encartament dei Nacions Unidi, l'Encartament dei lengas minorisadi.* Var.: **carta.** 2. Au Temps Mejans, acte qu'enclusia de drechs, de privilegis ò que reglava d'interès. Var.: **carta.** 3. Encartatge.

encartar vt. 1. Inserir (un encart) entre li pàginas d'un libre, d'una revista, etc. 2. Fixar sus una carta: *Encartar de botons.* 3. Enregistrar, precisar en arrendament per esrich. ◆ **s'encartar** v.pr. Pilhar la carta d'un partit politic, etc.

encartat, ada adj. 1. Fixat sus una carta. 2. Qu'es insrich (dins un partit politic, etc.).

encartatge n.m. Accion d'encartar. Var.: **encartament.**

encartocharie, airitz n. Obrier, obriera qu'encartocha.

encartochar vt. Metre d'explosiu en cartocha.

encartochat, ada adj. Si di d'una municion que si presenta sota la forma d'una cartocha.

encartochatge n.m. Accion d'encartochar; lo sieu resultat.

encartonament n.m. Accion d'encartonar.

encartonar vt. Cartonar.

en-cas n.m. inv. Past leugier preparat en cas de besonh.

encàs n.m. Cas.

encascavelar vt. 1. Embalordir m'au bosin dei cascaveus. 2. (fig.) Embalordir quauqu'un per la sieu lengassada.

encasernament n.m. Accion d'encasernar. Var.: **casernament.**

encasernar vt. (*encasèrni*) Casernar.

encassa n.f. Enquadrament que sostèn una carèla.

encassadura n.f. Encaissadura. Var.: **encassament.**

encassament n.m. Encaissament. Var.: **encassadura.**

encassar vt. Encaissar.

encasteladura n.f. Malautia dau pen dau cavaus, qu'estrenhe lo talon e la forqueta.

encastelar vt. (*encastèli*) 1. Embarrar dintre un casteu; fortificar una ciutat au mejan d'un casteu. Var.: **castelar.** 2. (mar.) Provedir una nau d'un castèu de popa. 1494: «*I tenda del castel de popa...*» 1380: «*Item quod dicta navis erit bene incastellata...*» ◆ **s'encastelar** v.pr. S'embarrar dintre un casteu; si fortificar. Var.: **si castelar.**

encastelar (s') v.pr. (*m'encastèli*) En parlant d'un cavaus, sofrir d'encasteladura.

encastrable, a adj. Emboitable. Sin.: **embessonable, inserible, enfemelable, embostiable.**

encastradura n.f. Emboitadura. Sin.: **embostiadura.**

encastrament n.m. Emboitament. Sin.: **embostiament, embessonament, inserment, enfemelament.**

encastrar vt. Emboitar. Sin.: **embostiar, emboitar, inserir, enfemelar, embessonar.**

encastratge n.f. Emboitatge. Sin.: **embostiatge, emboitatge, enfemelatge, embessonatge, inserment, insercion.**

encastre n.m. 1. Quadre fixe ò mobile, de boasc ò de metal, qu'entorna ò sostèn quauqua ren: *L'encastre d'una fenèstra, d'una poarta.* 2. Quadre de fustaria dont si tende la tela d'un tableau. 3. Assemblatge rectangular que supoarta lo motor e la carroçaria d'un veïcule, la caissa d'un vagon, lo fust d'un canon, etc. ◇ Ensèms dei tubes que constituissont l'armadura d'una bicicleta, d'una mòto. ◇ Sosteniment màger d'una galaria de miniera. 4. Enrodatge, mitan dont si viu. 5. *Encastre d'estamparia:* Quadre metallic per sarrar la composicion. 6. Accessòri que contèn lo film ò la placa sensible d'un aparelh fotografic. 7. Partida centrala d'una baga, dont si mete una pèira ò una pèrla. 8. Cen que limita l'accion de quauqu'un ò de quauqua ren: *Agir dins l'encastre d'una mission especiala, s'acampar dins l'encastre de la Dictada occitana.*

encastre-premsa n.m. Quadre dins lo quau si plaça un negatiu fotografic e lo papier sensible per obtenir lo positiu per exposicion au lume.

encatramar vt. (it. *catrame*) Enquitranar.

encauçar vt. Curbir lu legumes de palha ò de fem per lu faire blanquir, lu preservar dau frèi. Sin.: **palhar.**

encaucinada n.f. Accion d'encaucinar; lo sieu resultat.

encaucinaira n.f. Màquina qu'espandisse de lach de caicina ò d'autres liquides antisèptics sus li vias ferradi.

encaucinar vt. 1. Esmendar lo soal en li metent de caicina per luchar còntra l'aciditat. 2. Passar au lach de caicina (lu aubres, lu barris, lo soal, etc.) per destrúger lu parasites.

encaucinatge n.m. Accion d'encaucinar; lo sieu resultat.

encausa n.f. Causa, motiu: *Èstre l'encausa d'un falliment.*

encausar vt. Causar, provocar, generar.

encaustic n.m. 1. Producir à basa de cera e d'essença per faire brillar lo boasc; cera. 2. *Pintura à l'encaustic:* Pintura facha de colors mescladi de cera fonduada, emplegadi à caud pi travalhadi tornamai m'una espátula metallica escaufada.

encausticar vt. (*encaustiqui*) Passar d'encaustic sus. Sin.: **enceirar, cerar, ceirar.**

encausticatge n.m. Accion d'encausticar. Sin.: **enceiratge.**

encavador n.m. Autís que sièrve à encavar.

encavadura n.f. Accion d'encavar; lo sieu resultat.

encavalar vt. 1. Metre à cavau; metre de cavau. 2. Provenir d'un cavau. 3. Salhir (una cavala). ♦ **encavalar (s')** v.pr. 1. Montar à cavau. 2. Si metre de cavau sus quauqua ren. 3. (fig.) Si metre en colèra.

encavatge n.m. Accion de cavar. Var.: **cavatge.** Sin.: **traucatge.**

encavaucadura n.f. Encavaucament. ♦ (espec.) Posicion de teuls, de lauvas, etc., que si cavàcon en partida.

encavaucament n.m. Accion d'encavaucar ò de s'encavaucar. Var.: **encavaucadura.**

encavaucar vt. (*encavauequi*) Metre quauqua ren de cavau sus quauqua ren d'autre. ♦ **s'encavaucar** v.pr. Estre de cavau (en parlant de causa de cavau una sus l'autra).

encavaucat, ada adj. De cavau un sus l'autre, una sus l'autra.

encavament n.m. Aprofondiment (2).

encavar vt. 1. Metre dins una cròta. Sin.: **encrotar.** 2. Cavar, aprofondir (2). ♦ **s'encavar** v.pr. Si cavar.

encavat, ada adj. Encaissat, estrech: *Una valada encavada.* Sin.: **envabrat, entraucat.**

encavatge n.m. Accion d'encavar. Var.: **cavatge.** Sin.: **traucatge.**

encavernar vt. S'esconde, s'assostar au dedintre d'una cavèrna. ♦ **s'encavernar** v.pr. S'assostar, s'esconde au dedintre d'una cavèrna.

encefal(e) n.m. Ensèms dei centres nerviós, constituits dau cerveu, dau cerebel e dau tronc cerebral, contenguts dins la boîta craniana dei vertebrats.

encefalic, a adj. De l'encefale. Var.: **encefalitic.**

encefalina n.f. (biol.) Substança secretada per lo cerveu, qu'agisse coma un neurotransmetèire e qu'a lu memes efèctes antalgics que la morfina. Sin.: **enquefalina.**

encefaliti n.f. (med.) Inflamacion de l'encefale deuguda à una agression toxica ò infeccioa, que laissa sovent de sequèlas mentali. Sin.: **cerebriti.**

encefalitic, a adj. Encefalic.

encefalocèla n.f. Ernia dau cerveu, d'origina traumática ò congenitala.

encefalografia n.f. (med.) Radiografia de l'encefale.

◇ *Encefalografia gasoa:* Radiografia de l'encefale que permete, en mandant d'aria ò de gas dins lo canal raquidian ò lu ventricules cerebrals, de visualizar per contraste lu espacis dont circula lo liquide céfalo-rachidian.

encefalograma n.m. Electroencefalograma.

encefaloid(e), a adj. Que sembla la consisténcia de l'encefale.

encefalomieliti n.f. (med.) Inflamacion conjugada de l'encefala e de la mesolha espinala.

encefalopatia n.f. (med.) Ensèms dei afeccions neurologiqui e psiquiqui croniqui consecutivi à de lsions de l'encefale, d'etiologias divèrsi. ◇ *Encefalopatia espongiforme boïna:* Nom scientific de la malautia de la vaca foala.

encefalòsi n.f. Sindromes encefàlics que retípon una encefaliti, ma que resúltan d'intoxicacions divèrsi.

enceirada n.f. Encausticatge. Var.: **enceiratge.**

enceirar vt. Ceirar, encausticar.

enceiratge n.m. Encausticatge.

encench, a adj. Provedit d'una encencha. Sin.: **enrodat, claus, entornat.** ♦ adj. f. Emprenhada. «*non tarzet long temps que l'donna se sentia encencha de son cors...*» (R. Feraud.). Sin.: **prenha, emprenha, gròssa, gravida.**

encencha n.f. 1. Clausura, barris. Var.: **cencha.** Sin.: **clausada.** 2. Espaci claus. 3. Encencha acostica: Element d'una cadena auta fidelitat, que comprèn un autparlaire ò una seria d'autparlaires. Var.: **encentra.** 4. (mar.) Linha de carga d'un vaissieu; estat de cen que si mantén à cima d'aiga sensa esfoarç. Sin.: **flotason.**

encenchar vt. Enrodar, encénher. Sin.: **claure, entornar.**

encendi n.m. Incendi. Sin.: **abrandament, embrandament, ardement, afogament.**

encendiar vt. (*encendi, classic encèndii*) Incendiar. Sin.: **abrar, abrandar, embrandar, ardre, afogar.**

encendiari, ària adj. e n. Incendiari.

encendar vt. Tresmudar en cendres. Sin.: **incinerar, cremar.**

encendrosir vt. (*encendrosissi*) Curbir de cendres.

encénher vt. Enrodar, provedir d'una encencha, de barris. Var.: **encenchar.**

encentra n.f. Encencha.

encens n.m. [ɛŋ'sɛ̃] 1. (bot.) (*Artemisia absinthium*) Planta aromatica dei luècs gèrps, que contèn una essència amara e toxica que s'en tira l'absinti (Familha dei compauadas). Sin.: **aissent.** Var.: **incens.** 2. Resina aromatica que si fa cremar à la glèia.

encensacion n.f. Encensament.

encensada n.f. Encensament.

encensament n.m. Accion d'encensar. Var.: **encensacion, encensada.**

encensar vt. Espandir lo fum de l'encensier. Laudar quauqu'un em' exageracion.

encensaire, airitz n. 1. Persona qu'agita l'encensier. 2. Persona que flata à l'excès.

encensier n.m. Caçoleta tenguda per de pichini cadenas dins la quala si crema d'encens au cors de ceremònias religioï. ◇ *Coup d'encensier*: Flataria excessiva.

encepaire, airitz n. Persona que poa la vinha.

encepar vt. e vi. Talhar la vinha.

encepatjament n.m. Ensèms dei socatges d'un vinhòble.

encerclament n.m. Accion d'encerclar; fach d'estre encerclat. Var.: **enceuclament**. Sin.: **enclavament**.

encerclar vt. 1. Enrodar d'un cercle. Sin.: **circoscriure**. 2. Cernar: *La policia a encerclat lo quartier*. Sin.: **entornar, enrodar**. 3. Formar un cercle, una linha corba à l'entorn de.

encervelar vt. Metre dins la cervèla.

enceuclament n.m. Encerclament.

enceuclar vt. Encerclar.

enchambrar (s') v.pr. S'embarrassar li cambas dins un obstacle.

enchapar vt. Encapar.

enchapaira n.f. Pichin enclutge de dalhaire.

enchastralhar vt. Brollhar.

encharmar vt. Atirar m'ai sieu charmas.

enchassar vt. Encastrar.

enche n.m. (mús.) Lengueta que li sieu vibracions prodúon lu sons dins d'unu instruments de vent (clarineta, saxofòne,...). ■ Lu enches si fan en particulier mé de canas de Provença. ◇ pl. *Lu enches*: Lu instruments provedits d'un enche.

enciclica n.f. Letra solemna que lo papa manda ai evesques (e per elu ai cristians) dau monde entier ò d'una region (tira lo sieu nom dei promiers mòts dau tèxto).

enclopèdia n.f. Obratge dont es expauada metodicament ò alfabeticament la totalitat dei conoissenças universali (*enclopèdia universalis*) ò especificui d'un camp dau saber (*enclopèdia especialista*).

enclopedic, a adj. 1. Que tèn de l'enclopèdia: *Diccionari enclopedic*. 2. Qu'a de conoissenças estendudi e universali: *Un esperit enclopedic*.

enclopedisme n.m. Tendença à l'amolonament sistematic de conoissenças dins lu camps lu mai divèrs.

enclopedista n. 1. Autor d'una enclopèdia. (espec.) *Lu Enclopedistas*: Lu collaborators de Diderot e d'Alembert.

encient n.m. Conoissença, vejaire: «*Per lo mieu encient, serpenz los a manjatz o bèstia salvatja*» (Raimond FERAUD). ◇ *A boan encient*: Embé discerniment. Sin.: **à boan èime, à bèl exprèssi**. ◇ *A marrit encient*: À toart. Sin.: **à mal èime, à mal exprèssi**. Var.: **escient**. Sin.: **estòble**.

encigalar (s') v.pr. (fam.) S'embriagar.

encigalat, ada adj. (fam.) Embriac.

encimar vt. Metre a la cima. Var.: **encimelar**.

encisa n.f. Incisa.

encisadura n.f. Incisadura.

encisar vt. Incisar.

encision n.f. Incision.

encisiu, iva adj. Incisiu.

encisiva n.f. Incisiva.

enclastrament n.m. Claustacion.

enclastrar vt. Embarrar dins una clastrera. Var.:

enclastrar, clastrar. ◇ **s'enclastrar** v.pr. S'embarrar dins una clastrera. Var.: **s'enclastrar**.

enclaure vt. 1. Limitar m'una baranha. Var.: **enclausar**. 2. Embarrar. 3. Comprendre, contenir.

enclaus n.m. Terren claus.

enclaus, a adj. 1. Limitat m'una baranha. 2. Embarrat.

3. Si di de cen qu'es mes dins la totalitat, de cen que forma part de.

enclausar vt. Enclaure.

enclastrar vt. Enclastrar. ◇ **s'enclastrar** v.pr. S'enclastrar.

enclava n.f. 1. Terren ò territori totalament contengut dins un autre. 2. (geol.) Porcion de ròca englobada dins una ròca d'origina ò de composicion diferente.

enclavadura n.f. Feridura d'un animau enclavelat.

enclavament n.m. 1. Accion d'enclavar, d'accionar. 2. Accion d'enclavar; fach d'estre enclavat.

enclavar vt. 1. Embarrar. 2. Inserir, plaçar entre: Enclavar un adjectiu entre l'article e lo nom. 3. Contenir coma enclava. 4. Clavelar, enclavelar. 5. Accionar, metre en foncion (un aparelh). 6. Començar (una accion). ◇ **s'enclavar** v.pr. Si metre en accion, començar à foncionar.

enclavat, ada adj. Si di d'un terren ò territori totalament contengut dins un autre.

enclavelar vt. (*enclavèli*) 1. Fixar (una fractura) m'un enclavelatge. 2. Nafrar m'un claveu (un animau que si fèrra).

enclavelatge n.m. Fixacion solida d'una fractura au mejan d'una protèsi en forma de claveu.

enclear vt. (*enclei*) 1. Metre sus de cleas. 2. Enrodar embé de cleas.

enclin, a adj. Portat naturalament à. Var. **clin, aclin**.

enclinacion n.f. Inclinacion.

enclinlar vt. Inclinlar.

encliquetar vt. Sotametre (una ròda à un encliquetatge. Sin.: **endentar**.

encliquetatge n.m. (mecan.) Dispositiu que permet la rotacion d'una ròda dins un sens solet. Sin.: **endentatge**.

enclisi n.f. (ling.) Fach, per un mòt atòne, de s'apontelar sus lo mòt precedent per formar una unitat accentuala.

enclitic, a adj. (ling.) Si di d'un element que si jonhe au precedent per formar ensèms m'eu una soleta unitat accentuala: *Lo pronom la es enclitic dins l'imperatiu cantatz-la!* Sin.: **macadura, embotidura**.

enclotadura n.f. Enclotatge.

enclotar vt. Caboçar, embotir. Sin.: **macar**.

enclotat, ada adj. Boçat, embotit.

enclotatge n.m. Embotidura. Var.: **enclotadura**.

enclua n.f. Obratge entre doi plans d'aiga que non an lo même niveau, per permetre ai embarcaciones de passar d'un à l'autre au mejan de la manòbra d'elements mobiles. Var.: **enclusa**. Sin.: **resclausa**.

encluada n.f. Quantitat d'aiga que la dubertura d'una poarta d'enclua laissa anar. Var.: **enclusada**; Sin.: **resclausada**.

encluar vt. (*enclui*) 1. Provedir (una via d'aiga) d'una enclua. 2. Faire passar (un bateu) per una enclua. 3. (fam.) Beure. Var.: **enclusar**. Sin.: **resclausar**. ♦ (absolut) Beure totplen.

encluïre, airitz n. Enclusier. Var.: **enclusaire**. Sin.: **resclausaire**.

encluatge n.m. Accion d'encluar. Var.: **enclusatge**. Sin.: **resclausatge**.

encludre vt. Comprendre, enclaure.

enclume n.m. Enclutge.

enclusa n.f. Enclua.

enclusada n.f. Encluada.

enclusaire, airitz n. Enclusier.

enclusatge n.m. Encluïre.

enclusier, a adj. D'una enclua: *Poarta enclusiera*. Sin.: **tortoira, tanca, tòuta** (Pelha). ♦ n. Persona qu'assegura la susvelhança e la manòbra d'una enclua.

enclutge n.m. 1. Massa metallica destinada à suportar lu còups dins divèrsi operacions que si fan en picant: *Enclutge de faure, de cordonier, etc.* 2. (anat.) Segond osselet de l'aurelha intèrna.

encò prep. *Encò de:* À la maion de. Var.: **en cò de, à cò de**. Sin.: **da** (it.).

encoblar vt. 1. Religar, assemblar (quauqua ren mé quauqua ren d'autre): *Encoblar doi pèças, coblar de màquinas*. 2. Estacar doi per doi. Sin.: **coblar**.

encoblat, ada adj. Coblat, colejat.

encoblamet n.m. Coblatge.

encocar vt. (*encòqui*) 1. Embotir. 2. (mar.) Far passar una bocla de ferre au long d'una antena.

encocolar (s') v.pr. S'envolopar delicadament en de vestiments cauds. Sin.: **s'envertegar**.

encodaire n.m. Material informatic que sièrve à encodar.

encodaire, airitz n. (inform.) Persona qu'encòda. Var.: **codaire**.

encodar vt. (*encòdi*) Sotametre à un encodatge.

encodatge n.m. 1. (ling.) Operacion que consistisse à donar à un messatge lingüistic una altra forma, d'après un còdi. 2. (inform.) Accion d'encodar; produccion d'un messatge encodat.

encofinar vt. Metre dins un cofin.

encofrar vt. (*encòfri*) 1. Metre dins un còfre. 2. (fam.) Empresonar.

encoírar (s') v.pr. Si curbir de vèrd d'aram.

encoírassar vt. 1. Revestir (quauqu'un) d'una coirassa. 2. Aparar au mejan d'una coirassa, especialament en parlant d'una nau de guèrra.

encoissinat, ada adj. Enviroutat de coissins.

encoissinar (s') v.pr. Si corcar demie de coissins.

encoladura n.f. 1. Part dau còrs dau cavau compresa entre la tèsta, lo garròt e lo pièch. ♦ Dins una corsa ipica, unitat de mesura que sièrve per plaçar lu cavaus d'un rupoart ai autres. 2. Dimension dau torn de coal de l'òme. 3. Part d'un vestit que sostèn lo coal; part dubèrta dau vestit à l'entorn dau coal.

encolaira n.f. Màquina per encolar. Sin.: **empegaira**.

encolaire, airitz n. Persona qu'encòla. Sin.: **empegador**.

encolalar (s') Si metre una colana.

encolar vt. (*encòli*) Curbir (una susfàcia) de pega, de goma, etc. Sin.: **empear**.

encolat, ada adj. Enduch de pega.

encolatge n.m. 1. Accion d'encolar. 2. Preparacion que sièrve à encolar. Sin.: **empegatge**.

encolerar vt. (*encolèri*) Metre en colèra. Var.: **encolerir**. Sin.: **embilar, encorroçar**. ♦ **s'encolerar** v.pr. Si metre en colèra, s'enrabiar.

encolerir vt. (*encolerissi*) Encolerar. ♦ **s'encolerir** v.pr. S'encolerar.

encolorar vt. Colorar. Var.: **encolorir, colorir**. ♦ **s'encolorar** v.pr. Pilhar de colors. Var.: **s'encolorir**.

encolorir vt. (*encolorissi*) Encolorar. ♦ **s'encolorir** v.pr. S'encolorar.

encolpar vt. Inculpar.

encombrament n.m. 1. Accion d'encombrar; estat de cen qu'es encombrat. 2. Afluència excessiva de veïcules qu'entràvon la circulacion. Sin.: **tapaveituras, pegaveituras**. 3. Espaci, volume qu'un objècte ocupa: *L'encombrament d'un armari*.

encombrant, a adj. Qu'encombra; embarrassant. Var.: **encombrós**.

encombrar vt. 1. Embarrassar un luèc, quauqua ren, per amolonament: *De charrafis encómonron lo corredor*. 2. Saturar una linha telefonica, un estandard, un malhum internet. 3. Embarrassar, empachar: *M'encombrés à restar aquí entre li mieu cambas!* 4. Sobrecargar, ocupar à l'excès: *Encombrar la sieu memòria de sovenirs inutiles*. ♦ **s'encombrar** v.pr. (de) Pilhar, conservar (quauqua ren ò quauqu'un) qu'es inutile ò embarrassing.

encombrat, ada adj. Si di d'una via de comunicacion dont li a tròup de veïcules à l'encòup.

encombe n.m. *Sensa encombe:* Sensa empacha, sensa rescontrar de dificultats.

encombrós, oa adj. Encombrant.

encongierar vt. Encombrar de neu.

encomienda n.f. Dina l'Amèrica espanhòla, territori sotamés à l'autoritat d'un conquistador.

enconhar vt. Acantonar. ♦ **s'enconhar** v.pr. S'acantonar.

enconilhar (s') v.pr. 1. Èstre envaït per lu conilhs. 2. S'acoconar coma un conilh.

enòntra n.f. *Anar enòntra, à l'enòntra de:* Faire obstacle, s'opauar à.

encontrada n.f. Territori, estenduda de país. Sin.: **relarg, region**.

encontrar vt. (*encòntri*) Rescontrar.

encopresia n.f. (psicol.) Incontinència dei matèrias fecali, sensa problema neurologic, d'un enfant qu'a despassat l'atge normal (2 ò 3 ans) de saupre contrarotlar lu esfintèrs.

encopretic, a adj. Relatiu à l'encopresia; que sofrisse d'encopresia.

encorador, airitz adj. Encoratjant.

encoraire, airitz adj. e n. Encoratjaire.

encoramet n.m. Encoratjament.

encorar vt. (*encoari*) Encoratjar.

encoratjaire, airitz adj. e n. Qu'encoratja. Sin.: **encoraire, conortaire**.

encoratjament n.m. Accion d'encoratjar; Acte, paraula de natura à encoratjar. Sin.: **conortament, confortiment, encoramet**.

encoratjant, a adj. De natura à encoratjar: *As fach de progrès encoratjants*. Sin.: **encorador**.

encoratjar vt. Donar de coratge à; incitar à agir. Sin.: **conortar, encorar**. 2. Favorisar la realisacion, lo desenvolopament de: *Encoratjar l'industria*.

encorbadura n.f. Cambradura. Sin.: **encorbament**. Var.: **corbadura**.

encorbament n.m. Encorbadura.

encorbar vt. Cambrar. Sin.: **arcar**. Var.: **corbar**.

encorbat, ada adj. Cambrat.

cordar vt. (*encoardi*) Estacar au mejan d'una coarda, especialament en parlant d'alpinistas. ◆ **s'encordar** v.pr. En parlant d'alpinistas, s'estacar au mejan d'una coarda.

cordelar vt. (mar.) Entornar (un cordatge) amé de fiefs mai fins per faire disparéisser lu intersticis.

cornar vt. (*encòrni*) 1. Traucar, nafrar à còups de còrnas. Var.: **encornilhar**. 2. (pop.) Faire portar de cornas à quauqu'un en enganant lo sieu conjont. Sin.: **embanar**.

cornat, ada adj. 1. (lit.) Qu'a de còrnas. Var.: **encornilhat**. Sin.: **banarut**. 2. (pop.) Sin.: **coguu**. 2. (vet.) Si di d'una tumor que si declara sota l'esclòp.

cornetar vt. Metre en un cornet.

cornilhar vt. Encornar.

cornilhat, ada adj. Encornat.

coronar vt. Coronar.

corpcion n.f. Inculpacion.

corpar vt. Inculpar.

corporacion n.f. Incorporacion.

corporar n.f. Incorporar.

correguda n.f. 1. Envaïment de gents de guèrra en païs forestier: *Li encorregudas dei Barbarescs en Provença*. 2. Operacion militària que consistisse à mandar en territòri enemic una tropa foarça movedissa, prevista per semenar lo trebolèri còntra l'aversier per lo biais d'atacs corts e precís. Sin.: **incursion**.

encórrer vt. S'expauar à, riscar (una pena, quauqua ren de desagradui): *Encórrer un an de preson*.

cors n.m. 1. Montant dei efèctes qu'una banca escòmpta que non son encara arribats à la sieu escadença. 2. Espandi de ribiera entre doi barratges.

encorroçar vt. Metre en colèra. Sin.: **encolerar**. ◆ **s'encorroçar** v.pr. Si metre en colèra.

encortesir vt. (*encortessissi*) Rendre cortés. ◆ Venir cortés.

encortinament n.m. 1. Accion d'encortinar, d'enrodar de cortinas, de drap. 2. Cortinas de draparia.

encortinar vt. Curbir, enrodar de cortinas, enrodar de drap.

encoup n.m. À *l'encoup*: En un còup solet, dins lo meme temps. Sin.: **simultaneament, ensemblament**.

encoventar (s') v.pr. 1. Intrar au convent, si claure en un convent.

encramponar vt. Arrapar, crampónar. ◆ **s'encramponar** v.pr. S'arrapar, si crampónar.

encrançar vt. (*encranqui*) (mar.) Faire anar una embarcacion, una nau sobre de ponchetas.

encrassament n.m. Accion d'encrassar; fach de s'encrassar.

encrassar vt. Curbir de crassa: *Lo fum encrassa lu vitres*. Var.: **encrassir**. Sin.: **brutar**. ◆ **s'encrassar** v.pr. Si brutar.

encrassir vt. (*encrassissi*) Encrassar. ◆ **s'encrassir** v.pr. S'encrassar.

encravatar vt. Provedir d'una cravata.

encreire vt. *Faire encreire, laissar encreire*: Far creire (quauqua ren à quauqu'un) per l'enganar. Var.: **acrèire**.

encreïsser vt. Créisser, acréisser.

encrena n.f. Còca, entalha. Sin.: **oasca, merlet**.

encrenadura n.f. Còca, entalha. Sin.: oasca, merlet.

encrenar vt. Entalhar d'encrenas. ◇ *Encrenar una pèça de moneda*: N'en faire l'encrenatge. Sin.: **oscar**.

encrenat, ada adj. 1. Provedit de merlets. Sin.: **merletat**. 2. Provedit d'encrenas sus lu bòrds: *Una fuèlha encrenada*.

encrenatge n.m. (tecn.) Cordon gravat sus lo bòrd d'una pèça de moneda, d'una medalha. Sin.: **listeu**.

encrenier n.m. Pèça de la bobina d'un rodet per filar.

encrestadura n.f. Coronament d'una paret.

encrestar v.t. Encapaironar, coronar una paret.

encrestatge n.m. Accion d'encrestar una paret; lo sieu resultat.

encrocable, a adj. Croquetable.

encrocadura n.f. (med.) Paralisia, anquilòsi d'una articulacion.

encrocaire, airitz adj. Croquetaire.

encrocament n.m. 1. Accion d'encrocjar ò de s'encrocjar. 2. Dispositiu mecanic, electric, etc., per lo quau lo funcionament d'un aparelh es subordenada à l'estat ò à la posicion d'un autre ò de mai d'un autre.

encrocjar vt. (*encròqui*) 1. Croquetar. 2. Metre en marcha (un aparelh) au mejan d'un encrocament. 3.

encrosadura n.f. Fieu crosat durant la teissedura.

encrosar vt. Metre en forma de crotz.

encrosar vt. (*encròsi*) Metre en un cròs.

encrosilhada n.f. Caireforc.

encrosilhadura n.f. Crosament.

encrosilhament n.m. Crosament.

- encrosilhar** vt. Crosar.
- encrostadura** n.f. 1. Incrustacion. 2. Encrostament.
- encrostament** n.m. Accion d'encrostar; fach de s'encrostar. Var.: **encrostadura**.
- encrostar** vt. 1. Incrustar. 2. Recurbir d'una crosta. ♦
- s'encrostar** v.pr. 1. Si curbir d'una crosta, d'un depaus. 2. Si laissar dominar per una rotina qu'empaurisse l'esperit, refudar li ideas novèli.
- encrotar** vt. (*encròti*) Metre dins una cròta: *Encrotar li botilhas*.
- encuèi** adv. Lo jorn present. ◇ *Au jorn d'encuèi*: À la noastra època, actualament. Var.: **ancuèi**, **ancuèi lo jorn**.
- encueissar** vt. Metre entre li cuèssas.
- encuirassar** vt. Encoirassar.
- encular** vt. (vulg.) 1. Sodomisar. 2. Enganar.
- enculhir** vt. Culhir denant la maduretat.
- enculpacion** n.f. Inculpacion.
- enculpar** vt. Inculpar.
- enculpat, ada** adj. e n. Inculpat.
- encusament** n.m. Fach d'encusar. Var.: **acusacion**.
- encusar** vt. Acusar.
- encusat, ada** adj. e n. Acusat.
- endalh** n.m. Rengada de fen dalhat.
- endamatjament** n.m. Accion d'endamatjar; lo sieu resultat. Var.: **damatjament**, **dam**. Sin.: **gast**, **gasta**, **degalh**.
- endamatjar** vt. Causar de damatge à; degalhar. Var.: **endomatjar**, **damatjar**. Sin.: **fracatjar**, **gastar**, **degalhar**.
- endarrier** n.m. Partida posteriora. ◇ *À l'endarrier* loc. adv. En sens opauat, vèrs l'arrier. ◇ *À l'endarrier de* loc. prep. Darrier. ◇ *Sus l'endarrier*. loc. prep. En darrier luèc.
- endarriermanent** n.m. Accion d'arriear, d'endarriar.
- endarriear** vt. Arriear.
- endarrierrat, ada** adj. 1. Arrierrat; passat de mòda. Var.: **arrierrat**. 2. Si di de quauqu'un pertocat per un demeniment ò una mancança de facultat intellectuala: *Endarrierrat mental*. Sin.: **tardòc**. Var.: **arrierrat**.
- endarrierratge** n.m. Fach d'anar en darrier. Var.: **arriacion**, **endarriermanent**.
- endartèria** n.f. (anat.) Espessor intèrna dei artèrias.
- endauradura** n.f. Dauradura.
- endaurar** vt. Daurar.
- endavalar** vt. Davalar.
- endavant** n.m. Partida anteriora. ◇ *À l'endavant* loc. adv. En avant. ◇ *À l'endavant de* loc. prep. Davant.
- endebliment** n.m. Fach de devenir deble. Var.: **endebolir**. Sin.: **aflaquiment**, **desanament**.
- endeblir** vt. (*endeblissi*) Rendre deble. Var.: **endebolir**. Sin.: **aflaquir**, **desanar**.
- endeboliment** n.m. Endebliment.
- endebolir** vt. (*endebolissi*) Endeblir.
- endec** n.m. Defectuositat. Var.: **deca**, **endeca**, **endecum**, **endequitge**. Sin.: **tara**, **alteracion**, **imperfeccion**.
- endeca** n.f. Deca, endec.
- endecadura** n.f. Deca, endec.
- endecagòne** n.m. Figura geometrica de onze costats.
- endecar** vt. (*endequi*) Alterar, corrompre. ♦
- s'endecar** v.pr. S'alterar, si corrompre.
- endecasillabe** adj. e n.m. Si di d'un vèrs que lo sieu accent principal es sobre la desena sillaba (en metrica francesa, es un vèrs de onze pens). Per li accentuacions segondari, vèire *a majori* e *a minòri*.
- endecat, ada** adj. e n. 1. Que sofrisse d'una deca. 2. Andicapat. 2. Si di de quauqu'un, en particular d'una persona annadida, que la sieu sanetat es flaca, marrida. Var.: **endecós**.
- endecum** n.m. 1. Ensèms de decas. 2. Estat malautís que pertòca sobretot de monde annadit. Var.: **endequitge**.
- endedins** n.m. Partida intèrna. Var.: **dintre**, **dedintre**. ◇ *À l'endedins* loc. adv. Dintre. ◇ *À l'endedins de* loc. prep. Dins, dintre. ♦ adv. Dedins.
- en-defoara** n.m. (coregr.) Posicion dei cambas e dei pens que la sieu direcccion es donada per la rotacion vèrs defoara de l'articulacion de l'anca.
- endefoara** n.m. Defoara. ◇ *À l'endefoara* loc. adv. Foara. ◇ *À l'endefoara de* loc. prep. Foara de. ♦ adv. Foara.
- en-delà** adv. Mai luènh qu'un limit donat; de l'autre costat. Var.: **en-là**. ♦ n.m. inv. Lo monde dei moarts.
- endeman** n.m. Jorn d'après.
- endemenir** vt. (*endemenissi*) Demenir.
- endemia** n.f. Malautia particuliera à-n-una region donada, que li si pòu trovar d'un biais quasi permanent, coma lo paludisme.
- endemic, a** adj. 1. Que presenta lu caractèrs de l'endemia. 2. Que paua problema d'un biais permanent: *Un caumatge endemic*. 3. (ecol.) Si di dei espècias viventi pròpri à-n-un luèc determinat.
- endemicitat** n.f. (med.) Caractèr endemic d'una malautia. Var.: **endemisme**.
- endemisme** n.m. Endemicitat.
- endemoniar** vt. (*endemòni*, classic *endemònii*) 1. Agitar; rendre furiós. 2. Emmascar.
- endemoniat, ada** adj. 1. Possedit per lo demòni; emmascat. 2. Foarça agitat. Sin.: **endiaulat**, **endiablat**.
- endenhar** vt. Provocar la colerada, la revòlta. ♦ **s'endenhar** v.pr. S'embilar, si revoltar.
- endenhós, oa** adj. Irritable, iraissós, bilós.
- endent** n.f. Còca, entalha.
- endentament** n.m. (mecan.) 1. Accion d'endentar. Sin.: **encliquetatge**. 2. Dispositiu que permete lo movement de rotacion d'una ròda solament dins un sens. 3. Part d'una ròda provevida de dents.
- endentar** vt. 1. Sotametre (una ròda) à un endentament. Sin.: **encliquetar**. 2. Provedir (una ròda) de dents.
- endentat, ada** adj. (arald.) *Escut endentat*: Partit en triangles d'esmalhs alternats.
- endentelar** vt. (*endentèli*) 1. Garnir au mejan de dentelas. 2. Merletar.

- endequitge** n.m. Endecum.
- endeutament** n.m. Fach de s'endeutar, d'estre endeutat.
- endeutar** vt. Faire suportar un deute à. ♦ **s'endeutar** v.pr. Contractar un deute.
- endevenença** n.f. Escadença, azard.
- endevenir** vt. e vi. (*endevèni*) Devenir, arribar, capitar, arribar a talh.
- endévia** n.f. Endívia.
- endevinaire** n.m. 1. Chaman. 2. Curandier.
- endevinaire, airtz** n. Devin.
- endevinaire, airtz** adj. Devinaire.
- endevinalha** n.f. Devinòla.
- endevinar** vt. Devinar.
- endiablar** vt. Rendre furiós; endemoniar.
- endiablat, ada** adj. Endemoniat.
- endiamantar** vt. Ornar embe de diamants.
- endiaulat, ada** adj. Endemoniat.
- endigament** n.m. Accion d'endigar.
- endigar** vt. (*endigui*) 1. Contenir (un cors d'aiga, etc.) au mejan de digas. 2. (fig.) Contenir, faire obstacle à: *Endigar la colera de la populacion*. Sin.: **entravar**, **entrepachar**.
- endilh** n.m. Crit dau cavau. Sin.: **rossinhament**. Var.: **endilhada**.
- endilhada** n.f. Endilh.
- endilhar** vt. Faire audir una endilhada en parlant dau cavau. Sin.: **rossinhar**, **anilhar**.
- endimenjar** vt. Vestir d'un biais mai elegant qu'à l'acostumada. ♦ **s'endimenjar** v.pr. Portar lu vestits dau dimènegue, si vestir d'un biais mai elegant que lu autres jorns.
- endimenjat, ada** adj. Vestit d'un biais mai elegant qu'à l'acostumada.
- endintrar** vt. 1. Intrar, s'embarrar dintre. 2. (fig.) Faire penetrar, intrar de foarça. ♦ **s'endintrar** v.pr. Intrar, s'embarrar dintre.
- endívia** n.f. Grèlh ipertrofiat e compacte de la chicòria de Brussèlas, obtengut per forçatge dins l'escur e que si manja en salada ò coma legume. Var.: **endévia**.
- endividionament** n.m. Accion d'endividionar; lo sieu resultat.
- endivisionar** vt. (mil.) Gropar (d'unitats militàries) per formar una division.
- endoamnioscopia** n.f. (med.) Examèn visual dau prenhon *in utero*.
- endoarteriti** n.f. (med.) Inflamacion de la tunica intèrna de la paret arteriala.
- endoblast** n.m. (biol.) Fulhet embrionari intèrne, que fornisce lu aparelhs digestiu e respiratori. Sin.: **endodèrma**.
- endoblastic, a** adj. De l'endoblast. Sin.: **endodermic**.
- endoçainar** vt. Docejar.
- endocardi** n.m. (anat.) Membrana que tapissa la cavitat dau coar.
- endocarditi** n.f. Inflamacion de l'endocardio.
- endocarp(e)** n.m. (bot.) Partida mai intèrna dau fruch (constituisse lo merilhon de la cerièia, de la pruna).
- endocervical** n.m. (anat.) Part intèrna dau coal de l'utèrus, constituïda per lo canal uterin. Var.: **endocervicau**. Sin.: **endocoal**.
- endocervicau** n.m. Endocervical.
- endocerviti** n.f. (med.) Inflamacion de la mucoa dau canal cervical uterin.
- endocistiti** n.f. (med.) Inflamacion de la mucoa de la vessiga.
- endocitòsi** n.f. Mecanisme de transpoart de moleculas ò de particulas (virali, bacteriani, etc.) vers lo dedintre de la cellula. Contr.: **exocitòsi**.
- endocolpiti** n.f. (med.) Inflamacion de la mucoa vaginala.
- endocranian, a** adj. Que si tròva au dedintre dau crani.
- endocrani** n.f. (anat.) Susfàcia interiora de la cavitat craniana.
- endocrin, a** adj. (anat.) *Glandas endocrini*: Glandas, coma la tiroïda, l'ipofisi, que vuèjon lo produch dei sieu secrecions (ormòna) directament dins lo sang; Contr.: **exocrin**.
- endocrinian, a** adj. Relatiu ai gladas endocrini. Var.: **endocrin**.
- endocrinologia** n.f. Partida de la biologia, de la medecina, qu'estúdia lo desenvolopament, li foncions e li malautias dei glandas endocrini.
- endocrinòlogue, òga** n. Biologista ò mètge especialista de l'endocrinologia.
- endocrinopatia** n.f. Maulautias dai glàndolas endocrini.
- endoctrinament** n.m. Accion d'endoctrinar; lo sieu resultat.
- endoctrinar** vt. Faire adoptar ò impauar una doctrina, d'ideas à (quaqu'un).
- endodèrma** n.m. Endoblast.
- endodermic, a** adj. Endoblastic.
- endodònt** n.m. Pulpa dentària.
- endodontia** n.f. (med.) Partida de l'odontostomatologia qu'estúdia lu teissuts pulpari e radiculari de la dent e li sieu malautias.
- endodontiti** n.f. (med.) Inflamacion de la pulpa dentària.
- endoenergetic, a** adj. Que pertòca un tresmudament que suèrbe d'energia.
- endoenzima** n.f. Enzima qu'a la sieu activitat dins la cellula.
- endofasia** n.f. Lengatge interior.
- endofit, a** adj. e n.m. 1. Que viu dins un vegetau. 2. Endoparasit dei plantas coma lu fonges intracellularis.
- endoflebiti** n.f. (med.) Inflamacion de la tunica intèrna dei venas.
- endogame, a** adj. e n. Que practica l'endogamia. Contr.: **exogame**.
- endogamia** n.f. (etnol.) Obligacion, per un membre d'un grope social, de si maridar mé quauqu'un dau meme grope. Contr.: **exogamia**.
- endogamic, a** adj. Relatiu à l'endogamia. Contr.: **exogamic**.

endogène, a adj. 1. (didact.) Que quauqua ren produue sensa apoart exterior. Contr.: **exogène**. 2. (geol.) *Ròca endogèna*: Que la sieu matèria provèn d'una planeta tellurica.

endolentiment n.m. Endoloriment.

endolentir vt. (*endolentissi*) Endolorir.

endolentit, ida adj. Endolorit.

endolinfa n.f. Liquide contengut dins lo laberint membranós de l'aurella interne dei vertebrats.

endoloriment n.m. Accion d'endolorir; fach d'estre endolorit. Var.: **endolentiment**.

endolorir vt. (*endolorissi*) Rendre dolorós. Var.: **endolentir**.

endolorit, ida adj. Que fa mau: Ai la man endolorida. Var.: **endolentit**.

endomaiselir vt. (*endomasèli*, *endomaselissi*) Adomaiselir. ♦ **s'endomaiselir** v.pr. S'adomaiselir.

endomatjar vt. Endamatjar.

endomètre n.m. Mucoa que tapissa la cavitat uterina. Var.: **endometri**.

endometri n.m. Endomètre.

endometriòma n.m. (med.) Tumor constituida d'elements epitelials e conjontius identics à-n-aquelu de l'endomètre, e que si desenvolupa en defoara de l'utèrus.

endometriòsi n.f. (med.) Afeccion caracterisada per lo desenvolapament d'endometriòmas.

endometriti n.f. (med.) Inflamacion de l'endomètre.

endomicòsi n.f. (med.) Malautia que pertòca l'estre uman, deuguda à un fonge ascomicèt. Sin.: **mau blanc**.

endomitòsi n. f. (med.) Forma particuliera de la mitòsi, caracterisada per la multiplicacion dau nombre dei cromosòmas, mentre que li autri parts de la cellula estan au repaus. Pertòca lu protozoaris, lu artropòdes, etc.

endomòrfe, a adj. Caracterisat per l'endomorfisme.

endomorfina n.f. (biol.) Ormòna secretada per l'ipotalàmus e que presenta de qualitats antalgiqui. Var.: **endorfina**.

endomorfisme n.m. (mat.) Morfisme d'un ensemble dins eu-meme.

endoparosit(e) adj. e n.m. Parasite que viu au dedins d'un organ vegetal ò animau.

endoplasma n.m. (biol.) Partida centrala dau citoplasma dei amebians.

endopodít n.m. Part interiora de la pata dei crustaceus.

endoprotèsí n.f. Remplaçament d'un oàs ò d'una articulacion per una peça artificiala, lo mai sovent en matèria plastica.

endoradioterapia n.f. Metòde que fa usança dei rais X per lo tractament d'afeccions que pertòcon li mucoas dei cavitats naturali (rectum, vagina, etc.)

endorcar vt. (*endorqui*) Vuar (un liquide) dintre una dorca.

endoreïc, a adj. Que presenta lu caractèrs de l'endoreïsme.

endoreïsme n.m. (geogr.) Caractèr d'una region que lu sieus cors d'aiga non arríbon fins à la mar e si pèrdon dins li depressions interiori.

endorfina n.f. Endomorfina.

endorsable, a adj. Endossable.

endorsaire n.m. Endossaire.

endorsament n.m. Endossament.

endorsar vt. (*endòrsi*) Endossar.

endorsatari, ària n. Endossatari.

endoscòpi n.m. (med.) Aparelh optic provedit d'un dispositiu d'esclairatge, destinat à èstre introduch dins una cavitat dau còrs uman per l'examinar.

endoscòpia n.f. (med.) Examèn d'una cavitat intèrna dau còrs uman au mejan d'un endoscòpi.

endoscopic, a adj. Relatiu à l'endoscopia.

endosmomètre n.m. Instrument que permete de mesurar l'intensitat de l'endosmòsi.

endosmòsi n.f. (fis.) Corrent que s'establisce quora doi solucions de concentracions desparieri son separadi per una membrana porosa, de la solucion plus pauc concentrada vers la solucion mai concentrada. Contr.: **endosmòsi**.

endosmotic, a adj. Relatiu à l'endosmòsi.

endospèrma n.m. (bot.) Teissut qu'assegura la nutricion de l'embrion dei plantas gimnospèrmi.

endossable, a adj. Que pòu èstre endossat: *Chèc endossable*. Var.: **endorsable**.

endossaire n.m. (dr. e banca) Persona qu'endòssa (una letra de cambi, un chèc, etc.). Var.: **endorsaire**.

endossament n.m. (banca e dr. com.) 1. Transmission dei efèctes de comèrci ò dei chècs au mejan d'una signatura au revèrs, per la quala lo beneficiarie (**endossaire**) dona ordre au sieu debitor de n'en pagar lo montant à un noveu beneficiari (**endossatari**). 2. Autorisacion que permete à-n-un viatjaire d'emplegar lo títol de transpoart d'una companhia aerena sus li linhas d'una autre companhia.

endossar vt. (*endòssi*) 1. Si metre (un vestit) sus l'esquina. Sin.: **cargar**, **enfillar**. 2. Assumir la responsabilitat de. 3. (dr. e banca) Operar l'endossament de. Var.: **endorsar**.

endossatari, ària n. (dr. e banca) Persona qu'un chèc ò un efècte de comèrci es endossat au sieu profièch.

endotèli n.m. (istol.) Teissut compauat de cellulas plati e jontivi que recuèrbe la paret intèrna dei vaisseus e dau coar.

endotelial, a adj. (istol.) Relatiu à l'endotèli; que n'a l'estructura. Var.: **endotelieu**.

endotelieu, ala adj. Endotelial.

endoteliti n.f. (med.) Inflamacion dei endotèlis.

endotèrme, a adj. Si di d'un animau que la sieu temperatura centrala es generada per un mecanisme intèrne.

endotermic, a adj. (quim.) Que s'acompanha d'una absorcion de calor.

endotoxina n.f. (biol., med.) Toxina contenguda dins la paret d'uni bacterias e que n'es desliurada dins lo mitan solament après la destruccion dau gèrme.

endraiar vt. Endralhar.

endralhada n.f. 1. Camin traçat. Var.: **adralhada**, **dralha**. 2. Entraïnament (2).

endralhar vt. 1. Metre en camin; metre sus lo boan camin. 2. Lançar, aviari, metre en rota: *Endralhar un projècte*. Var.: **endraiar, adralhar**. ♦ **s'endralhar** v.pr. Si metre en camin. Sin.: **s'encaminar**.

endre n.m. Planta de la Familha dei lamiaceas, dei flors mauvi, finda sonada *glecòme*, eure terrèstre, èrba de Sant Joan.

endrech n.m. 1. Luèc determinat; lo luèc dont una persona si tròva, la localitat. Sin.: **ròdol, plaça**. 2. Lo costat que si presenta (d'una caua qu'a doi façà): *Pressar un vestit sus l'endrech*. Contr.: **revèrs**. ◇ *À l'endrech*: Dau boan costat; dins lo boan sens.

endrechiera n.f. 1. Direcccion (dau vent, per ex.). 2. Camin direète.

endreiçar vt. Organisar, engimbrar, bailejar una manifestacion, un projècte, etc.

endrujar vt. Femar (una tèrra) mé de druja. Sin.: **engraissar, fertilisar**.

enduch n.m. 1. (contr.) Jaça de mortier aplicada sus un barri per l'isolacion e la decoracion. Sin.: **revestiment, aliscatge**. 2. (pint.) preparacion aplicada sus una susfàcia. 3. (med.) Secrecion

enduire vt. Recurbir (una susfàcia) m'un enduch. Sin.: **revestir, aliscar**. Var.: **endurre**.

endura n.f. Privacion, dejun, practicats en Occitània medievala dau temps de la Crosada contra l'eretgia catara, per de malaunts *consolats*, pauc ò pron en ponch de moart, sensa obligat vorgut per lo clergat catar.

endurable, a adj. Suportable.

endurança n.f. Aptitud a resistir à l'esfoarç prolongat, à la fatiga fisica e moral, à la sofrença. ◇ *Corsa d'endurança*: Corsa sus una longa distanca.

endurant, a adj. Resistent.

endurar vt. 1. Suportar (una sofrença, una situacion dificila, etc.). 2. Rendre dur.

endurciment n.m. Durciment.

endurcir vt. (*endurcissi*) 1. Rendre dur, resistent. 2. Rendre mens sensible: *Aquela marrida passa l'a endurcit*. ♦ **s'endurcir** v.pr. Devenir dur, insensible.

enduriment n.m. Accion d'endurir; lo sieu resultat.

endurir vt. Rendre dur.

endurmèire, eiritz adj. Endurment.

endurment, a adj. Qu'enduermé.

endurmida n.f. 1. Somnifèr. 2. Temps de soam.

endurmiment n.m. Fach de s'endurmir.

endurmir vt. (*enduermi*) 1. Faire durmir, faire tombar dins lo soam. 2. Faire perdre l'atencion, lu reflèxes: *Endurmir l'adversari*. 3. Engordir. ♦ **s'endurmir** v.pr. 1. Tombar dins lo soam. 2. Perdre de la sieu atencion, dei sieus reflèxes; arrestar de faire d'esfoarç: *Avia ben començat, ma après s'es endurmí*. 3. S'engordir.

endurmit, ida adj. 1. Que duermé. 2. (fam.) Indolent, apatic. Sin.: **ensucat**.

endurre vt. (endui) Enduire.

enebir vt. (*enebissi*) Defendre, empachar quauqu'un de faire, d'emplegar (quauqua ren). Sin.: **interdire; bandir, proibir**.

enebit, ida adj. Qu'es l'objècte d'una interdiccion. Sin.: **interdich, bandit, proibit**.

enebriament n.m. Accion d'enebriar, de s'enebriar; lo sieu resultat. Var.: **enebriadura**. Sin.: **embriagada**, (pop.) **ganarra, cigala, pèu, peleta, embriagadura**.

enebriant, a adj. Qu'a lo poder d'enebriar.

enebriar vt. (*enebri*, classic *enébrii*) Rendre ebri. Sin.: **embriagar, enhocar**, (pop.) **enganarrar, pintar, encigalar**. ♦ **s'enebriar** v.pr. Beure au ponch de si rendre ebri. Sin.: **s'embriagar, s'enchocar**. Sin.: (pop.) **pilhar una pèu, una peleta, s'enganarrar**.

en efècte loc. conj. Perqué: *Non es vengut; en efècte, èra malaut*. Sin.: **d'efècte, de fach, ja, per lo fach, de fach**. ♦ adv. Efectivament, segurament.

enema n.m. (med.) Pera mé doi valvas que s'emplega per lavar lo conduch auditiu.

enembrar (s') v.pr. Si sovenir. Var.: **si renembrar**.

enemic, iga n. e adj. 1. Si di d'una persona que vòu de mau à una autra. ◇ *Enemic public*: Persona considerada particularment perilhoa per la societat. 2. (sing. collectiu ò pl.) Grope, país, etc., opauat, especialament en temps de guèrra; adversari. ◇ *Passar à l'enemic*: Tradir; passar à la partida advèrsa. 3. Persona que s'opaua, qu'a d'aversion per quauqua ren: *Un enemic de l'injustícia*. 4. Cen que s'opaua à quauqua ren: *Lo mièlhs es l'enemic dau ben*.

enemigar (s') (de) v.pr. Si faire enemic (de).

enemistat n.f. Inimistat.

eneolitic, a adj. e n.m. (preïst.) Calcolitic.

enerbar vt. (*enèrbi*) Faire créisser d'èrba sus (un terren, etc.). ♦ **s'enerbar** v.pr. Si curbir d'èrba.

energetic, a adj. Relatiu à l'energia, ai foants d'energia.

energetica n.f. Sciença e tecnica de la produccion de l'energia, dei sieus emplecs e dei conversions dei sieu diferent formes.

energetician, a n. Especialista d'energetica.

energetisme n.m. Teoria filosofica que considèra l'energia en tant que foant e substància dei causas.

energetista adj. e n. Que profèssa l'energetisme.

energia n.f. 1. Foarça moral, vigor, potenza: *L'energia dau desespèr*. Sin.: **enavant**. 2. Vigor dins lo biais de s'exprimir: *Parlar embé energia*. Sin.: **enavant**. 3. Foarça fisica, vitalitat. 4. (psican.) *Energia psíquica*: Libido. 5. (fis.) Grandor que caracterisa un sistema e qu'exprimisse la sieu capacitat à modificar l'estat d'autres sistemes m'ai quaus ièntra en interaccion (unitat: lo *joule*); cadun dei mòdes qu'aqueu sistema pòu presentar: *Energia mecanica, nucleària*. 6. (fis.) *Foants d'energia*: Ensèms dei matèrias promieri ò dei fenomènes naturals emplegats per la produccion d'energia (carbon, idrogène, aiga, vent, etc.).

energic, a adj. 1. Qu'agisse foartament; eficaç. Sin.: **ferm(e)**. 2. Qu'es plen d'energia; que manifesta.

energicament adv. Embé foarça e energia: *Respoandre energicament*. Sin.: **fermament**.

energisant, a adj. e n.m. Si di d'un produch que dona d'energia: *Una bevenda energisanta*.

energisme n. m. Morala que profèssa que lo ben soberan consistisse dins l'accion.

energumène n.m. Persona exaltada, que parla e agisse mé veemença, sensa gaire de cortesia. Sin.: **agitat, atissat, fanatic, violent, encolerat**.

enermassir vt. (*enermassissi*) Laissar à l'abandon, en parlant d'una tèrra. Sin.: **acampestrir. ♦ s'enermassir** v.pr. Si tranformar en èrm. Var.: **s'ermassir**. Sin.: **s'acampestrir**.

enervacion n.f. 1. (ist.) Suplici dins lo quau si cremàvon ò si seccionàvon lu tendons dei garrets. 2. (cir.) Ablacion dei nèrvis d'un muscle ò d'un organ. 3. Excitacion, atissament, afogament.

enervament n.m. Estat d'una persona enervada; agaçament. Var.: **esnervament**.

enervant, a adj. Qu'enèrva. Var.: **esnervant**.

enervar vt. (*enèrvi*) Provocar de nerviositat, d'irritacion; agaçar. Var.: **esnervar**. Sin.: **embilar, atissar, afogar, excitar. ♦ s'enervar** v.pr. Perdre lo contraròtle dei sieus nèrvis; s'impacientar. Sin.: **s'embilar, s'emportar, s'enrabiar, s'atissar, s'excitar, s'afogar, si despacientar**.

enervat, ada n. 1. Qu'a percut lo contraròtle dei sieus nèrvis; irritat, agaçat. Var.: **esnervat**. Sin.: **embilat, enrabiat, atissat, afogat, despacientat, excitat**. 2. (rare) Qu'a subit lo suplici de l'enervacion.

enfaciabile, a adj. Envisatjable.

enfaciart vt. (*enfaci, classic enfaci*) 1. Agachar en façã. 2. Conceure un projècte. Sin.: **encarar**. 3. Envisatjar.

enfadart vt. Emmascar.

enfadesir vt. (*enfadesissi*) Faire venir foal. Var.: **enfadir. ♦ s'enfadesir** v.pr. Venir caluc.

enfadir vt. (*enfadissi*) 1. Rendre fade. Var.: **afadir**. 2. Faire devenir caluc. Var.: **enfadesir. ♦ s'enfadir** v.pr. Venir caluc.

enfagotadura n.f. 1. Accion d'enfagotar. Var.: **enfagotadura**. Sin.: **enfaissament, enfaissinament**. 2. Fach d'estre enfagotat.

enfagotar vt. (*enfagòti*) 1. Metre en fagòt. Sin.: **enfaissinar**. 2. Vestir basta que sigue. Sin.: **gimbrar. ♦ s'enfagotar** v.pr. Si vestir basta que sigue. Sin.: **si gimbrar**.

enfagotat, ada adj. Vestit basta que sigue, desbalhat.

enfagotatge n.m. Accion d'enfagotar. Sin.: **enfaissatge**.

enfaissadura n.f. 1. Enfaissament; accion d'enfaissar un pichon. 2. (mar.) Accion e resulta d'enfaissar.

enfaissament n.m. Accion d'enfaissar. Var.: **enfaissadura**.

enfaissar vt. 1. Metre en fais. 2. Vestir basta que sigue. Sin. (1 e 2): **enfagotar**. 3. Vestir un pichon mé de peaç. 4. Enfaisselar. 5. (mar.) Enrodar un cau, una gúmena au mejan d'una envelopa de tela ò de coardas per lu aparar dau contacte embé de rocàs. **♦ s'enfaissar** v.pr. Si vestir basta que sigue.

enfaissatge n.m. Biais ridicule de si vestir. Sin.: **enfagotatge**.

enfaisselar vt. (*enfaissèli*) Metre de calhat dins de faissèlas. Var.: **enfaissar**.

enfaissinament n.m. Enfagotadura.

enfalcar vt. (*enfalqui*) (mar.) Garnir au mejan de falcas: «*Item la nau es enfalcada e lo castel de proha*» (A.D. 351 E 652 F° 67 V°, 1380).

enfança n.f. 1. Període de la vida umana que va de la naissença fins à la pubertat. 2. Lu enfants. Var.: **enfantuènha**. 3. (fig.) Començament: *L'enfança de l'umanitat*. **◊** (fam.) Es l'enfança de l'art: *Es aisat, facile*.

enfangar vt. (*enfangui*) Curbir de fanga. **♦ s'enfangar** v.pr. 1. Si curbir de fanga; si retrovar presonier de la fanga. 2. (mar.) Donar de proa dins la fanga: «*et en la varant si enfanguet dintre lo port...*» (1539). 3. (fig.) Si metre de mai en mai dins una situacion complicada, desagradiva.

enfant n. 1. Persona dins l'atge de l'enfança. Sin.: **minòt, niston, mainau, dròlle, pichon. ♦ Faire l'enfant**: Faire lo niais, l'innocent, s'obstinar coma un enfant. **◊ Enfant de Maria**: Membre d'una congregacion de filhas qu'an una devucion particulara à la Vierge Maria. 2. Fiú ò filha: *Una familia de tres enfants*. **◊** (espec.) Fiú: *Pèire, l'enfant de Matieu*. **◊ Asperar un enfant**: Èstre prenya. **◊ Enfant adoptiu**: Enfant per efècta d'una adopcion. **◊ Enfant legitime**: Naissut de parents maridats. **◊ Enfant natural**: Naissut de parents non maridats. 3. Persona originària de: *Siam enfants de Niça maritima*. 4. Persona considerada coma restacada à una persona, à una caua: *Enfant de la pàtria*. **♦ adj.** À l'atge de l'enfança, ò qu'a gardat l'espontaneïtat d'un enfant: *Son restats enfants*.

enfanta n.f. Filha dau rèi d'Espanha.

enfantament n.m. 1. Accion d'enfantar, de metre au monde un enfant. Sin.: **(it.) parto**. 2. Produccion, elaboracion, creacion (d'una obra).

enfantar vt. Metre au monde (un enfant). 2. (fig.) Produrre, crear, provocar. Sin.: **(it.) partorir**.

enfantat, ada adj. Qu'es estat mes au monde.

enfantejar vi. Si comportar coma un enfant.

enfanticida adj. e n. Si di d'una persona que comete un enfanticidi.

enfanticidi n.m. Accion de tuar un enfant, espec. un niston.

enfantilhar vi. Tornar en enfança.

enfantilhatge n.m. Paraula, accion que convèn mai à un enfant qu'à un adult. Var.: **enfantolitge**.

enfantin, a adj. 1. Relatiu à l'enfança, à l'enfant: *De juècs enfantins*. 2. Pas gaire complicat, facile ò pueril: *Un rasonament enfantin*.

enfantolitge n.m. Enfantilhatge.

enfanton n.m. Enfant jove. Sin.: **niston, drollet**.

enfantonier, a n. Persona que li agràdon lu enfants.

enfantuènha n.f. (pej.) Ensèms dei enfants.

enfardar vt. Fardar.

enfardelear vt. Empaquetar.

enfardeletatge n.m. (*enfardeletgi*) Empaquetatge.

enfarinar vt. Farinar.

enfarinat, ada adj. Cubèrt de farina, d'un pòuvera blanca. ◇ (fam.) *Aver lo morre enfarinat*: Si fidar d'un biais nèsci, ridicule.

enfasi n.f. Exageracion pompoa dins lo ton, lu tèrme emplegats; grandiloquència.

enfastigar vt. (*enfastigui*) Provocar lo fasti, lo descoar, l'escufea. Var.: **fastigar**. Sin.: **descorar, faire escufea**.

enfatic, a adj. Plen d'enfasi, pompós, solemne. Sin.: **ampolós**.

enfaticament adv. Embé enfasi, d'un biais enfatic.

enfebrar vt. (*enfèbri*) Donar de fèbre à; excitar, exaltar. Var.: **afebrir, enfebrir, enfèbresir**. ◆ **s'enfebrar** v.pr. Agantar la fèbre. Var.: **s'enfebrir, s'afebrir**.

enfebrat, ada adj. Qu'a la fèbre; exaltat.

enfèbresir vt. (*enfèbresissi*) Enfebrar.

enfebrir vt. Enfebrar.

enfebrit, ida adj. 1. Enfebrat. 2. (fig.) Passionat.

enfeccion n.f. Infeccio.

enfeciment n.m. 1. Accion d'enfectar. Sin.: **enverinadura**. 2. Accion d'empudentir.

enfecimentós, oa adj. Infectat.

enfecir vt. (*enfecissi*) 1. Infectar, enfectar. Sin.: **enverinar**. 2. Empudentir.

enfectacion n.f. Fach d'enuiar, d'obsedir.

enfectant, a adj. 1. Qu'empudentisse. 2. Enuiant, embestiant; qu'obsedisse.

enfectar vt. (*enfècti*) 1. Empudentir. 2. Enuiar; obsedir.

enfectaria n.f. Embestiament, lagui, cruci.

enfècte, a adj. Qu'enfecisse, qu'enuèia. Var.: **infècte**.

enfelibrar vt. (pej.) Faire devenir felibre. ◆ **s'enfelibrar** v.pr. Devenir felibre.

enfemelable, a adj. Emboitable. Sin.: **encastrable, embessonable, embostiable, inserible**.

enfemelament n.m. Emboitament. Sin.: **embostiament, encastrament, embessonament, inserment**.

enfemelar vt. (*enfemèli*) Emboitar, encastrar. Sin.: **encastrar, embessonar, inserir, embostiar**.

enfemelatge n.f. Accion d'emboitar. Sin.: **encastratge, embessonatge, embostiatge**.

enfenar (s') v.pr. S'entortilhar.

enfenat, ada adj. Entortilhat.

enfenestrar vt. (*enfenèstri*) Metre à la fenèstra. ◆ **s'enfenestrar** v.pr. Si metre à la fenèstra.

enfenestrat, ada adj. Que s'es mes à la fenèstra.

enfenierar vt. Estremar lo fen dins la feniera. Sin.: **estremar, engranjar**.

enferrar vt. (*enfèrri*) 1. Enclavelar (nafrar m'un claveu per ferrar) 2. Traucar (quaqu'un) m'au fèrre d'una espada. ◆ **s'enferrar** v.pr. 1. Si nafrar m'un claveu dins lo pen. Sin.: **s'enastar**. 2. Si lançar sus l'espada dau sieu adversari. 3. Si pilhar à l'esca, en parlant d'un peis. 4. (fig.) Si pilhar à la leca dei pròpri mençònegas; s'enfonsar.

enferriar vt. (*enfèrri*, classic *enfèrrii*) 1. Entravar un presonier embé de fèrres. 2. Metre de fèrres à un presonier.

enfèrias n.f. pl. Enfèrris.

enfèrris n.m. pl. Entravas per li bèstias ò per lu presoniers. Var.: **enfèrias**.

enfestar vt. (*enfèsti*) Metre en festa.

enfestonar vt. Decorar embé de festons. Var.: **festonar**.

enfeudacion n.f. Accion d'enfeudar; fach d'estre enfeudat. Var.: **infeudacion**.

enfeudar vt. Metre (quaqu'un, quaqua ren) sota la dependència de. Var.: **infeudar**. Sin.: **asservir, senhorejar, esclavar**. 2. (feud.) Donar (una terra) per que sigue tenguda en feu. ◆ **s'enfeudar** v.pr. Si metre sota la dependència de.

enfeudat, ada adj. Que si pòu noirir à dam d'una soleta espècia. Var.: **infeudat**.

enficable, a adj. Enfichable.

enfichable, a adj. Que pòu èstre enfichat. Var.: **enficable**.

enfichar vt. Inserir (un element mascle) dins una presa femèla, un connector. Var.: **enficar, brocar, palficar**.

enfichoírар vt. Arponar, rampinar.

enfilada n.f. 1. Ensèms de causas situadi una après l'autra; fila. 2. (mil.) *Tir d'enfilada*: Qu'es dirigit dins lo sens de la dimension mai granda de l'objectiu.

enfilaire, airitz n. Persona qu'enfila quauqua ren: Un enfilaire de pèrlas.

enfilatge n.m. Accion de passar un fieu dintre.

enfiler vt. 1. Passar un fieu dintre, lo trauc d'una agulha, d'una pèrla, etc.). 2. (fam.) Passar rapidament (un vestit): *Enfiler un pareu de braias*.

enfin adv. Advèrbi per marcar la fin d'una enumeracion, l'acabament de quauq ren: *A enfin capit cen que volii dire!* Sin.: **finalament, fin finala**.

enfisema n.m. 1. *Enfisema cellulari*: Gonflament produch per l'introduccio d'ària ò lo desgatjament de gas au dedintre dau teissut cellulari. 2. *Enfisema pulmonari*: Dilatacion excessiva e permanenta dei alveòles, mé rompedura dei parets interalveolari.

enfisematós, oa adj. e n. Relatiu à l'enfisema; pertocat d'enfisema.

enfiteòsi n.f. Enfiteusi.

enfiteòta n.m. Enfiteutic.

enfiteotic, a adj. Enfiteutic.

enfiteusi n.f. (dr.) Drec real de gaudiment de la caua d'un autre, que resulta de la conclusion d'un balh de longa durada, dich *balh enfiteutic*. Var.: **enfiteòsi**.

enfiteutic, a adj. (dr.) *Balh efiteutic*: Balh de longa durada (de 18 à 99 ans), qu'autreja au prenèire un drec real, susceptible d'ipoteca. Var.: **enfiteotic**.

enflada n.f. Tabassada.

enfladura n.f. Fach de venir enflenar, de s'enflar. Sin.: **bodenflitge, gonfladissa, bunha**.

enflamable, a adj. Que pòu pilhar fuèc; que s'enflama rapidament. Var.: **inflamable, enflammable.** Sin.: **cremable.**

enflamacion n.f. (med.) Reaccion consecutiva à una agression traumática, química ò microbiana de l'organisme, e que si manifesta de mai d'un biais (calor, dolor, roge, etc.); lu signes manifestats. Var.: **inflamacion.**

enflamar vt. 1. Far cremar. Var.: **enflamar, embrandar.** 2. (med.) Metre en estat d'enflamacion. 3. Exacerbar una passion. Var.: **inflamar.** ◆ **s'enflamar** v.pr. 1. Pilhar fuèc. Var.: **s'enflamar, s'embrandar.** 2. S'encolerir. 3. Si passionar; s'excitar, s'embilar. 4. S'enamorar. Var.: **s'inflamar.**

enflamat, ada adj. 1. Que crema. 2. (med.) En estat d'enflamacion. 3. Plen d'ardor, de passion: *Un discors enflamat.* Var.: **inflamat.**

enflamatiu, iva adj. 1. Relatiu à una enflamacion. 2. Que si transforma en enflamacion.

enflamable, a adj. Enflamable.

enflamar vt. Enflamar. ◆ **s'enflamar** v.pr. S'enflamar.

enflament n.m. Accion d'enflar, de se gonflar, de venir enflé; part enflada.

enflaquiment n.m. Aflaquiment.

enflaquir vt. (*enflaquissi*) Rendre flac. Var.: **aflaquir, afclar.**

enflar vi. Aumentar de volume: *A li cambas qu'an enflat.* Sin.: **bodenflar.** ◆ vt. 1. Aumentar, grossir, rendre mai important. 2. Gonflar en emplissant d'aria, de gas: *Enflar li sieu gautas.* ◇ *Èstre enflat de:* Èstre emplit de. ◆ **s'enflar** v.pr. Si gonflar, si vantart.

enfle, a adj. Gonflé.

enflor n.f. 1. Gonflament. Var.: **enfladura.** 2. Exageracion, enfasi.

enflorada n.f. Extraccion dau perfum d'una flor per contacte mé de matèrias grassas. Var.: **enfloratge.**

enflorar vt. Practicar l'enfloratge de.

enfloratge n.m. Enflorada.

enfloriment n.m. 1. Decoracion. 2. Accion d'enflorir; lo sieu resultat.

enflorir vt. (*enflorissi*) Ornar mé de flors. Var.: **florir.**

enfoirar vt. Embrutar m'una gisclada de caganha. ◆ **s'enfoirar** v.pr. 1. Agantar la foira, la caganha. 2. S'embrutar m'una gisclada de caganha. Sin.: (pop.) **s'esconçagar.**

enfolesir vt. (*enfolesissi*) Enfolir.

enfoirat, ada adj. (vulg) Imbecile.

enfolir vt. (*enfolissi*) Faire venir caluc. Var.: **enfolesir.**

enfolitge n.m. Fach de venir foal, de perdre la tèsta.

enfolopant, a adj. Envolopant.

enfolopar vt. Envolopar.

enfondre vt. Injectar.

enfongar vt. (*enfongui*) Enfonsar, submergir.

enfonsada n.f. 1. Accion d'enfonsar ò de s'enfonzar; lo sieu resultat. 2. Depression de terren; clòt. Var.: **enfonsament, afonsada.**

enfonsadura n.f. Partida enfonsada; clòt. Var.: **afonsadura.**

enfonsaire, airitz n. (fam.) *Enfonsaire de poartas dubèrti:* Persona que si dona de mau per faire quauqua ren qu'es ja fach, ò dire quauqua ren qu'es ja dich.

enfonsament n.m. 1. Accion d'enfonsar; fach de s'enfonsar. 2. Partida en cròs ò en arrier. 3. (mar.) Distança orizontal entre lo plan de flotason e lo ponch mai bas d'una nau. Var.: **enfonsada, enfonsadura.** Sin.: **afonsada, afonsadura.**

enfonsar vt. 1. Botar vers lo fond, faire penetrar prefondament dins: *Enfonsar un claveu dins lo boasc.* Sin.: **ficar, tancar.** 2. Faire cedir ò plegar per una pression ò un còup: *Enfonsar l'ala d'una veitura.* 3. Vèncer, desfaire: *Enfonsar li linhas de l'armada enemiga.* 4. (fam.) Vèncer largament, eventualment fins à l'umiliacion: *Enfonsar un adversari.* ◆ **s'enfonsar** v.pr. 1. Anar au fond de, vers lo fond, intrar prefondament: *S'enfonsar dins la forèst.* 2. Cedir, sota un còup ò una pression. 3. S'eferrar, agravar lo sieu estat.

enfonsat, ada adj. Au dedintre, dins lo fond: *Aver lu uèlhs enfonsats.* Sin.: **encavat.**

enfonson n.m. Peis dei lacs e dei cors d'aiga lents, mé doi alas dorsali, voraç, de la carn preada (fins à 50 cm de long). Sin.: **pèrca.** (donat unicament dins Castellana).

enforcada n.f. 1. Accion d'enforcar; lo sieu resultat. 2. Quantitat d'èrba, de palha, etc., que s'enforca en un còup. Var.: **forcada.**

enforcadura n.f. 1. Ponch dau còrs dont li cambas si jónhon au tronc, entrecambas. 2. (equit.) Partida dau còrs dau cavau que si trova entre li cambas dau cavalier.

enforcament n.m. 1. Assemblatge de doi pèças bot à bot, que fórmont un empeut vertical. 2. (mar.) Accion d'enforcar una nau; lo sieu resultat. Var.: **aforcament.**

enforcar vt. (*enforqui*) 1. Si metre, èstre à cavau sobre. Sin.: **acavalar, encambar.** ◇ (fig.) *Enforcar lo sieu cavau de batalha:* Desvolopar encara un còup lo sieu tema de predilecccion, una idea que s'apara sovent. 2. Amolonar d'èrba, de fen, de palha, etc., au mejan d'una forca. 3. (mar.) Ancorar una nau mé doi fèrres. Var.: **aforcar.** Sin.: **escrancar.**

enfornada n.f. Accion de metre lo pan, un aprestatge dins lo forn. Var.: **enfornament, enfornatge.**

enfornaire, airitz n. Persona qu'enforna. Sin.: **mestre de pala** (fornaria).

enfornament n.m. Enfornatge.

enfornar vt. 1. Metre dins un forn. 2. (fig.) Metre dins la boca per grandi quantitats.

enfornatge n.m. Accion d'enfornar. Var.: **enfornament.**

enfortiment n.m. Afortiment.

enfortir vt. (*enfortissi*) Afortir, renfortir.

enfortunar vt. Faire venir ric. Sin.: **enriquir, portar revengut.** ◆ **s'enfortunar** v.pr. Venir ric. Sin.: **s'enriquir, s'apadoir, s'argentar.**

enfoscar vt. (*enfosqui*) Enfosquir. ◆ **s'enfoscar** v.pr. S'enfosquir.

enfosquiment n.m. Sin.: **embrunidura, escirciment.**

enfosquir vt. (*enfosquissi*) Rendre fosc. Var.: **enfoscar**. Sin.: **escurcir**. ♦ **s'enfosquir** v.pr. S'escurcir. **enfrairejar** vt. Faire venir fraires. ♦ **s'enfrairejar** v.pr. Venir fraires.

enfràner vt. Transgressar.

enfreiolit, ida adj. Gord.

enfresquierar vt. Rendre aigaiós. Sin.: **banholejar**, **umejar**.

enfrocar vt. (*enfròqui*) Faire venir monge, mónega ò prèire. ♦ **s'enfrocar** v.pr. Venir monge, mónega ò prèire. Contr.: **si desfrocar**.

enfronhar (s') v.pr. Manifestar la sieu mala umor, lo sieu maucontentament en reguinhat la cara. Sin.: **si reguinhar, faire lo morre, èstre morrut**.

enfruchar vt. Garnir me de frucha. ♦ **s'enfruchar** v.pr. Si garnir mé de frucha.

enfruchir vt. (*enfruchissi*) Plantar d'aubres fruchiers.

enfuecament n.m. Accion d'infuecar; fach d'estre infuecat. Sin.: **abrandament, embrandament**.

infuecar vt. (*enfuèqui*) 1. Calar fuèc à. Sin.: **abrar, abrandar, enflamar, embrandar**. 2. Donar una sensacion de fuèc à. ♦ **s'infuecar** v.pr. 1. Pilhar fuèc. 2. S'enfuriar.

enfugir (s') v.pr. Fugir, s'escapar.

enfumacar vt. (*enfumaqui*) Enfumar.

enfumar vt. 1. Emplir (un luèc) de fum. 2. Faire sortir ò assuausar un animau au mejan de fum: *Enfumar li abelhas*. ♦ **s'enfumar** v.pr. 1. Si faire venir lo fum sobre en faguent un fuèc. 2. Negrejar mé de fum.

enfumatge n.m. Accion d'enfumar.

enfuriar (s') v.pr. (*m'enfuri*, classic *m'enfírii*) Si metre en furor. Sin.: **s'embilar, s'enrabiar, s'infuecar**.

enfustar vt. 1. Plantar d'aubres. Sin.: **boscar**. 2. Plaçar li jainas d'una maion.

engabiar vt. (*engabi*, classic *engàbii*) 1. Metre dins una gàbia. 2. Metre en preson. Sin.: **empresonar, embarrar**.

engabiolar vt. (*engabiòli*) (pop.) Empresonar.

engafetaira n.f. Aparelh per pauar d'agrafas. Var.: **agrafaira**.

engafetar vt. Agrafar.

engafetatge n.m. Agrafatge.

engainant, a adj. (bot.) Que la sieu gaina entorna lo pen: *Una fuèlha engainanta*.

engainar vt. Metre dins una gaina.

engainat, ada adj. Mes dins una gaina.

engalhardir vt. (*engalhardissi*) Rendre galhard.

engalinada n.f. Blandícia. Sin.: **blandiment, catimèla**.

engalinar vt. Embaboïnar. Sin.: **blandir, calinhar, flatonejar, amigadar, amistosar, catimellar**.

engambi n.m. 1. Cambalèva. Sin.: **cambeta**. 2. Mejan desvirat de si traire de ribas. Sin.: **escampa, escapatori**.

engamonar (s') v.pr. Manjar à crepança. Sin.: **s'engavaiar, si tamponar, s'engavar, si faire una forra**.

engan n.m. Accion d'enganar ò de s'enganar; lo sieu resultat. Var.: **engana, enganada**. Sin.: **trufaria**.

engana n.f. Engan.

engana n.f. Salicòrn.

enganacolhon(s) n.m. (pop.) Engana, leca. Sin.: **agantacolhon(s)**.

enganadoira n.f. Artifici, biais d'atraire per enganar. Sin.: **leca**, (pop.) **enganacolhon(s)**.

enganaire, airitz, airèla adj. e n. Qu'engana. Sin.: **blufaire, engusaire, engarçaire**.

engana-l'uèlh n.m. inv. Trompe-l'œil.

enganament n.m. Accion d'enganar.

enganapastre n.m. Cholh. Sin.: **pastorèla, galapastre, guinhacoa, brandacoa, peracha de la tèsta escura**.

enganar vt. 1. Abusar de quauqu'un que si fidava en emplegant la mençònga, la dissimulacion. ◇ (espec.) Èstre infidèle à quauqu'un, aver una aventura amoroa, sexuala, m'una autre persona. Sin.: **tradir, trompar**. 2. Blufar. 3. Escapar à l'atencion de quauqu'un: *Enganar la vigilança d'un garda*. 4. Destornar un besonh, una dificultat, per una diversion: *Enganar la fam, lo temps*. Sin.: **engusar, trufar, engarçar**. ♦ **s'enganar** v.pr. Faire un error. ◇ *S'enganar de*: Pilhar una caua per una autra.

enganarrar (s') v.pr. Si pilhar una ganarra. Sin.: **s'embriagar**.

enganator, tritz adj. Qu'es de natura à enganar.

enganchar vt. Agantar. Var.: **aganchar**. Sin.: **arrapar**.

enganche n.m. 1. Estraçadura, esgarradura. Sin.: **esgarron, arrap, arrapada**. 2. (fig.) Entravada.

engangrenir vi. (*engangrenissi*) Pilhar la gangrena.

♦ vt. Donar la gangrena à. Var.: **encancrenir, encangrenar**. ♦ **s'engangrenir** v.pr. Èstre pertocat per la gangrena.

engangrenit, ida adj. 1. Pertocat per la gangrena. 2. (fig.) Corromput.

enganiu, iva adj. Furbo.

engansar vt. Estacar m'una gansa.

engantar vt. Cargar de gants.

engarbada n.f. Garbejatge.

engarbairar vt. Metre en garbas. Var.: **engarbar, engarbeirar, garbejar**.

engarbar vt. Metre en garbas. Var.: **engarbairar**. Sin.: **garbejar**.

engarbeirar vt. Engarbairar.

engarbulhar vt. Embrolhar.

engarçaire, airitz adj. e n. Dupaire.

engarçar vt. Enganar, escrocuar. ♦ **s'engarçar (de)** v.pr. Si trufar (de).

engardar vt. Regarjar. Sin.: **agachar, regardar, avistar, alucar**.

engasconir vt. (*engasconissi*) Faire semblar à un gascon, donar un caractèr gascon à, donar de biais de faire gascons à. ♦ **s'engasconir** v.pr. Pilhar un caractèr gascon, pilhar de biais de faire gascons: *Au temps dau rèi Enric, la Cort s'engasconissa*.

engatge n.m. Gatge.

engatjament n.m. 1. Accion d'engatjar quauqu'un, de li donar un travalh; acòrdi escrich ò verbal que l'atèsta. ◇ (mil.) Contracte que liga una persona à l'armada per una durada determinada. 2. Fach de s'engatjar à quauqua ren, per una promessa, un contracte, etc.: *Faire onor ai sieus engatjaments*. 3. Accion de metre quauqua ren en gatge; recevuda donada per l'atestar. 4. Accion d'engatjar quauqu'un, quauqua ren, dins una empresa, una accion; fach de s'engatjar dins un luèc, etc. Sin.: **convencion, avenença**. 5. Fach de pilhar partit e d'intervenir publicament sobre lu problemas socials, politics, etc. de la sieu època. 6. (med.) Promiera fasa de l'acochament. 7. (mil.) Combat de corta durada e foarça localisat. 8. (espòrts) Accion de metre lo balon en juèc au començament d'una partida ò après un ponch. ◇ En escrima, accion de tocar l'arma dau sieu aversier embé la sieua. 9. (fin.) Fasa prealbla e obligatòria denant de la messa en òbra d'una despensa publica. 10. (fin.) *Engatjament(s) financier(s)*: Montant dei devisas d'un país donat, detengudi per d'estrangiers ò à l'estrangier, que la banca centrala d'aqueu país deu faire faça à la sieu conversion, en cas de demanda.

engatjant, a adj. Qu'atira, que sedue.

engatjar vt. 1. Ligar per una promessa, una obligacion, un contracte. 2. Donar un travalh à, recrutar. 3. Metre en gatge. 4. Introduire, faire penetrar, dirigir (quauqua ren) dintre: *Engatjar la sieu veitura dins una androna*. 5. Faire participar à, afectar à un usatge precís: *Engatjar una division dins una batalha*. 6. (fin.) Efectuar l'engatjament d'una despensa publica. 7. Començar, entamenar: *Engatjar una discutida*. 8. Exortar, incitar (quauqu'un). ◆ vi. Metre lo balon en juèc au començament d'una partida ò après un ponch. ◇ En escrima, tocar l'arma dau sieu aversier embé la sieua. ◆ **s'engatjar** v.pr. 1. Contractar un engatjament professional ò militari; s'inscriure à una competicion. 2. S'avançar, penetrar: *S'engatjar dins un marrí camin*. 3. Començar: *La discussió s'engatja mau!* 4. *S'engatjar à*: Prometre de. 5. Exprimir publicament, en actes ò en paraulas, una presa de posicion sociala ò politica.

engatjat, ada adj. 1. Que tradue un engatjament, especialament politic: *Un cantaire engatjat*. 2. (arquit.) *Colomna engatjada*: Integrada parcialament dins un barri.

engatjat, ada adj. e n. Persona qu'a contractat un engatjament dins l'armada.

engaubar vt. 1. Colorar de terralha avant de la verniçar. 2. Trempar un teule dins una solucion d'argila blanca ò roja denant de lo cuèire.

engaubatge n.m. Accion d'engaubar.

engaube n.m. Solucion d'argila blanca ò roja

engaubi n.m. Gaubi.

engaubiadura n.f. Saupre-faire, gaubi.

engaudir vt. Regaudir.

engaunhada n.f. Regaunhada. Sin.: **guinha, moninaria**.

engaunhare, airitz n. Persona qu'engaunha.

engaunhar vt. Regaunhar. ◆ **s'engaunhar** v.pr. Si pilhar per li gaunhas dins la ret de pesca en parlant dau peis.

engautar vt. 1. Agautar (un fusiu). Sin.: **afustar**. 2. Simecar, calotar. Var.: **desgautar, gautar**.

engautejar (s') v.pr. Si brutar li gautas en manjant.

engavachament n.m. Engavaïament.

engavachar (s') v.pr. S'engavaiar.

engavaiament n.m. Accion s'engavaiar. Sin.: **engavachament**.

engavaiar (s') v.pr. Manjar à crepança. Sin.: **s'engavar, s'engamonar, s'engavachar**.

engavar (s') v.pr. Manjar à crepança. Sin.: **s'engavaiar**.

engavelar vt. (*engavèli*) Faire, rabalhar de gaveus.

engeissada n.f. Engipada.

engeissar vt. Engipar.

engeladura n.f. Lesion dei extremitats (mans, pens, nas e aurelhas) provocada per lo frèi. Sin.: **tinha**.

engelosir vt. (*engelosissi*) Rendre gelós. Var.: **engilosir**. ◆ vi. Venir gelós. ◆ **s'engelosir** v.pr. Venir gelós.

engendrable, a adj. Que pòu èstre engendrat. Sin.: **generable, congreable**.

engendraire, airitz adj. e n. Qu'engendra. Sin.: **generaire, congreaire**.

engendrament n.m. Accion d'engendar. Sin.: **congreacion**.

engendrar vt. 1. Procrear, reprodure per generacion. 2. Èstre à l'origina de, causar, provocar. 3. (mat.) Per un sistema d'elements d'un ensemble proudit d'una lèi de composicion intèrna ò extèrna, aver la proprietat de donar per li sieu composicions toi lu elements d'aquel ensemble. Sin.: **generar, congrear**.

engendar (s') v.pr. Maridar la sieu filha.

engenh n.m. 1. Aparelh, instrument, màquina, destinats à un usatge particulier. 2. (espec. mil.) Material de guèrra.

engenh n.m. Engèni, gèni.

engenhadament adv. Engenosament.

engenhaire, airitz n. Persona que li sieu conoissenças li permeton d'abiaissar de foncions scientifici ò tecniqui activi, dins l'estigança de crear, d'engimbrar, de bailejar lu travalhs que li son ligats, au mejan d'un diplòma obtengut dins una escòla superiora espacialisada.

engenhar vt. Engimbrar, agençar.

engenharia n.f. 1. Art d'engimbrar, d'abiaissar. 2. Estudi d'un projècte industrial sota toi lu sieus aspèctes (tecnics, economics, financiers, monetaris e socials) e que necessita un travalh de sintesi dei travalhs de diferents gropes d'especialistas; disciplina, especialitat que constituisse lo camp d'aquelu estudis. 3. *Engenharia genetica*: Gèni genetic.

engenhós, oa adj. Qu'a d'engèni, qu'es abiaissat.

engenhosament adv. D'un biais engenhós, mé gaube.

engenhositat n.f. Caractèr d'una persona engenhoa.
Sin.: **engivana**.

engèni n.m. Gaube, biais.

engenistar vt. Provedir li cleas dei manhans embé de ginèstre.

engengivar vt. Refrenir li gengivas.

engilosir vt. e vi. (*engilosissi*) Engelosir. ◆
s'**engilosir** v.pr. S'engelosir.

engimbrament n.m. Accion d'engimbrar; lo sieu resultat. Var.: **engimbradura**.

engimbradura n.f. Accion d'engimbrar; lo sieu resultat. Var.: **engimbrament**.

engimbrar vt. Metre en plaça, organisar. Sin.: **agençar, aprestar**.

enginadura n.f. (mar.) Assemblatge de cordatges que lligon li doi parts d'una antena de vela latina.

enginar vt. (mar.) Ligar li doi parts (lo quart e la penna) d'una antena de vela latina.

engipada n.f. Accion d'engipar; lo sieu resultat. Var.: **gipada**. Sin.: **engeissada**.

engipar vt. Enduire de gip. Var.: **gipar**. Sin.: **engeissar**.

engitar vt. Injectar.

engivana n.f. Dexteritat, engenhositat.

engivanar (s') v.pr. S'engauijar, s'abiaissar.

engivanós, oa adj. Ingeniós.

englandar vt. Acanar d'aglands.

englenaire, airitz n. Persona qu'englena. Var.: **glenaire**. Sin.: **espigaire**.

englenar vt. Rabalhar li espigas de cereals dins un camp, passat la meisson. Var.: **glenar**. Sin.: **espigar**.

englenatge n.m. Accion d'englenar, lo sieu resultat. Var.: **glenatge**. Sin.: **espigatge**.

englés, esa adj. e n. Anglés. Var.: **inglés**.

englobant, a adj. Que recampa, que recuerbe: *Una grafia englobanta*.

englobar vt. (*englòbi*) Acampar en un tot, contenir: *Una critica qu'englòba toi*. Sin.: **comprendre, curbir, enclaustra**.

engloriar vt. (*englòri*, classic *englòrii*) Glorificar. Var.: **gloriar**. ◆ **s'engloriar** v.pr. Si glorificar. Var.: **si gloriari**.

englotiment n.m. Accion d'englotir; fach d'estre englotit. Sin.: **afondament, prefondament**.

englotir vt. (*englottissi*) 1. Absorbir, avalar golosament (de manjar). Sin.: **engavaijar, engolar**. 2. (fig.) Far disparéisser: *La mar a englotit la nau*. Sin.: **afondar, prefondar, afondre**. ◇ *Englotir la sieu fortuna*: La despensar completament. ◆ **s'englotir** v.pr. Disparéisser. Sin.: **si prefondar, s'afondar, s'afondre**.

engoïr vi. (*engoïssi*) S'engorgar.

engolar vt. 1. Manjar, avalar, absorbir (d'aliments) golosament. Var.: **engolir**. Sin.: **englotir**. 2. Despensar completament una soma (generalament importanta). ◆

s'engolar v.pr. Intrar, penetrar rapidament ò en massa dins (un luèc): *Lo vent s'engola dins la carriera*. Sin.: **s'encafornar, s'ensacar, s'enfilar**.

engolavent n.m. Auceu micropodiforme, dau plumatge brun-ros, que, la nuèch caça lu insèctes en volant m'au bèc grand dubèrt (lòng 30 cm). Sin.: **tartarassa**.

engoleimés, a adj D'Engoleime e dau sieu relarg.

engolir vt. (*engolissi*) Engolar. ◆ **s'engolir** v.pr. S'engolar.

engomar vt. Enduire de goma.

engomatge n.m. Accion d'engomar; lo sieu resultat.

engord, a adj. (it.) Golós.

engordament adv. (it.) Golosament.

engordícia n.f. (it.) Aviditat, golositat.

engordiment n.m. Accion d'engordir; fach d'estre engordit.

engordir vt. (*engordissi*) 1. Rendre insensible, coma paralisat (quaqu'un, una partida dau còrs): *Lo frèi m'engordisse li mans*. 2. Ralentir lo movement, l'activitat: *Lo lassitge li engordisse l'esperit*. ◆ **s'engordir** v.pr. Venir insensible, coma paralisat.

engorgament n.m. Obstrucción; saturacion.

engorgar vt. 1. Embarrassar, tapar, per amolonament de matèria: *Engorgar una canalisacion*. 2. Encombrar, saturar. Var.: **engorjar**. Sin.: **tapar**. ◆ **s'engorgar** v.pr. 1. Var.: **s'engorjar**. 2. Admirar vivament, s'encaprichar.

engorgat, ada adj. Encombrat, saturat, tapat. Var.: **engorjat**.

engorgue n.m. Engorgament.

engorjament n.m. Engorgament.

engorjar vt. (*engòrgi*) Engorgar. ◆ **s'engorjar** v.pr. S'engorgar.

engorjat, ada adj. Engorgat.

engorrinar (s') v.pr. Venir marrit e corromput. Sin.: **si pervertir, bagassar, si desaviar, bagassejar, putanejrar, si desvergonhar**.

engrais n.m. Produk organic ò mineral incorporat au soal per n'en mantenir ò n'acréisser la fertilitat. ◇ *Engrais verd*: Planta soterrada au moment de laurir en plaça de la dalhar, per fertilisar lo soal.

engraissament n.m. Engraissatge.

engraissapoarcs n.m. (bot.) Pissanlièch.

engraissar vt. 1. Faire grossir, rendre gras (un animau): *Engraissar una auca*. 2. Fertilisar (una terra) mé d'engrais. Sin.: **endrujar**. 3. (fam.) Enriquir, faire prosperar. ◆ vi. Grossir, pilhar de pes.

engraissatge n.m. 1. Accion d'engraissar (un animau); lo sieu resultat. 2. Aumentacion dau volume de sabla d'una plaja en rason dei depaus deuguts ai corrents. Var.: **engraissament**.

engrama n.m. (psicol.) Traça que tot eveniment laissa dins la memòria, dins lo funcionament bioelectric dau cerveu.

engranadura n.f. Disposicion de doi ròdas que s'engrànon.

engranaira n.f. Aparelh qu'engrana mechanicament una batedoira.

engranaire, a n. Obrier encargat d'alimentar una batedoira.

engranalhar vt. Redurre (un metal) à l'estat de granalha.

engranament n.m. (agric.) Accion d'engranar.

engranar vt. 1. Alimentar en grans (un molin), en espigas (una batadoira). 2. Donar de gran à (un auceu, per l'atirar). Var.: **engrunar**.

engranar vt. Metre en presa un element d'engranatge dins l'autre. Sin.: **conjónher**. ♦ vi. 1. Èstre en presa, en parlant dei elements d'un engranatge. 2. Embraiar.

engranatge n.m. (tecn.) 1. Mecanisme format de doi ròdas en contacte que si transmeton un movement de rotacion. 2. (fig.) Endevenença, encadenament de fachs ò de circumstanças. ◇ *Metre lo det dins l'engranatge*: S'engatjar imprudentament dins un afaire.

engranatge n.m. (agric.) Accion d'engranar.

engrandiment n.m. Accion d'engrandir.

engrandir vt. (*engrandissi*) Rendre mai grand. Var.: **agrandir**.

engrandisseire n.m. (fot.) Agrandissière.

engranjament n.m. Accion d'engranjar.

engranjar vt. (*engrangi*) Metre (de fen, de palha, de cerealas, etc.) dins una granja. Sin.: **estremar**, **enfenierar**. 2. (fig.) Amolonar en vista d'una utilisacion ulteriora.

engrasilhat, ada adj. provedit d'una grasilha.

engraulidat n.m. Engrauidats (peis coma l'amploa)

engravadura n.f. Engravament.

engravament n.m. Entalh practicat dins una maçonaria. Var.: **engravadura**.

engravar vt. 1. Curbir de grava. 2. Practicar una gravadura. ♦ **s'engravar** v.pr. S'arenar, en parlant d'una nau. Sin.: **donar proa en terra, s'encaiar**.

engravat, ada adj. Arenat, en parlant d'un vaisseau, d'una nau.

engravatge n.m. Fach d'engravar, de s'engravar. Sin.: **encaiatge**.

engravidar vt. Emprenhar.

engrear (s') v.pr. (*m'engrei*) S'incrutar. Sin.: **s'encrostar**.

engredonar vt. Gredonar.

engrelada n.f. 1. Partida auta d'una dentela, sovent reportada, que sièrve à la fixar sus un autre supoart. Sin.: **picòt**. 2. (arald.) Ornament en forma de dentela au sobran d'un blason. Sin.: **bordura**.

engrelat, ada adj. (arald.) Provedit d'una engrelada.

engrolar vt. Frustar (lu sieus soliers).

engromicelar vt. (*engromicèli*) Metre en pelòta. Var.: **agromicelar, gromicelar**.

engrès n.m. À *l'engrès*: En gròs (comèrci). ◇ Aproximativament. Sin.: **à l'entorn, à vista de nas, pauc ò pron, de promiera vista**.

engrossament n.m. Accion d'engrossar; lo sieu resultat. Sin.: **emprenhament**.

engrossar vt. (*engrôssi*) (pop.) Emprenhar. Sin.: (vulg.) **emplenar**, (vulg.) **embalonar, feondar**.

engrossiment n.m. Accion d'engrossir; lo sieu resultat.

engrossir vt. (*engrossissi*) Rendre mai gròs. Var.: **grossir**.

engrumar (s') v.pr. Formar de grums. Var.: **s'engrumelar, s'agrumelar**.

engrumelar (s') v.pr. S'engrumar.

engrumelat, ada adj. Plen de grums.

engrunar vt. Engranar.

engrupiar vt. Metre una bèstia à la grúpia

engue n.m. Partida dau còrs entre l'aut de la cuèssa e lo bas-ventre. Sin.: **anguinalha**.

enguent n.m. Produk farmaceutic qu'enclau de còrs gras, per d'aplicacions sus la pèu.

enguentar vt. Espalmar la pèu au mejan de còrs gras.

enguentier, a n. Persona que fa ò que vende d'enguents.

engulhar vt. Enfilar una agulha.

engusaire, airitz adj. e n. Embrolhon. Sin.: **enganaire, trufaire**.

engusar vt. Embrolhar, enganar.

enigma n.f. 1. Juèc d'esperit dins lo quau si deu devinar una caua descricha en tèrmes escurs, sovent m'un doble sens. 2. Problema dificile; caua ò persona que si capisse dificilament. Sin.: **mistèri, problema**.

enigmatic, a adj. Que contén una enigma; que tèn de l'enigma, escur. Sin.: **misteriós, impenetrable, incomprensible, incomprendable, fosc, inexplicable, inintelligible**.

enigmaticament adv. D'una biais enigmatic.

enilisme n.m. Alcolisme deugut à un abús de vin.

Var.: **enolisme**.

enjaçament n.m. Accion d'enjaçar, fach d'èstre enjaçat.

enjaçar vt. Ensartir, encastrar. ◇ **s'enjaçar** v.pr. S'ensartir, encastrar.

enjarrar vt. Metre en jarra.

enjaulement n.m. Blandícia.

enjaulaire, -airitz n. e adj. Si di d'una persona qu'embelina, que sedue.

enjaular vt. Embelinar, sedurre.

enjolivadura n.f. Ornament qu'enjoliva. Sin.: **embelidura, abelidura**.

enjolivaire n.m. Pèça de decoracion d'una carroçaria automobila. ◇ (espec.) Pèça metallica ò de matèria plastica que recuèrbe la part centrala de la ròda.

enjolivaire, airitz n. Persona qu'enjoliva. Sin.: **embelidor, abelidor**.

enjolivament n.m. Detalh qu'enjoliva. Sin.: **embeliment, abeliment**.

enjolivar vt. Rendre beu, mai beu, en ajustant d'ornaments; agreementar: *Enjolivar un racònte*. Sin.: **embelir, abelir, apolidir**.

enjoncar vt. (*enjonqui*) Curbir embe de jons.

enjónher vt. (lit.) Ordenar, comandar, metre en demòra.

enjovenir v.i. (*enjovenissi*) Faire semblar ò tornar mai jove. Var.: **renjovenir**. ♦ **s'enjovenir** v.pr. Semblar mai jove. Var.: **si renjovenir**.

enjudivar vt. Donar un caractèr judieu à. ◇
s'enjudivar v.pr. Pilhar un caractèr judieu.

enjudivat, ada adj. Qu'a pilhat un caractèr judieu.

enjuèc n.m. 1. Soma, objècte qu'una persona risca dins un juèc e que revèn à cu ganha. 2. Cen que si pòu ganhar o perdre dins una competicion, un juèc: *Una partida sensa enjuèc*. 3. Cen que si pòu ganhar o perdre dins una empresa: *L'enjuèc d'una guèrra*. Sin.: **messa, risca, escomessa**.

enlaçament n.m. 1. Accion d'enlaçar; disposicion de causas enlaçadi. 2. Fach de s'enlaçar, estrencha.

enlaçadura n.f. (tecn.) Trauc practicat dins un assemblatge per li ficar una cavilha.

enlaçar vt. 1. Passar una caua à l'entorn d'una autra; entrebescar. 2. Abraçar, estrénher. ♦ **s'enlaçar** v.pr. S'abraçar, s'estréñher.

enlagremar vt. Enlagrimar.

enlagremat, ada adj. Enlagrimat.

enlagrimar vt. Emplir de làgrimas. Var.: **enlagremar**.

enlagrimat, ada adj. Plen de làgrima: *Un regard enlagrimat*. Var.: **enlagremat**.

enlaidiment n.m. Accion de venir laid o de rendre laid; lo sieu resultat.

enlaidir vt. (*enlaidissi*) Rendre laid. Sin.: **rendre brut**. ♦ vi. Devenir laid. ♦ **s'enlaidir** v.pr. Devenir laid.

enlairament Accion de s'enlairar en parlant d'un aeronau, d'un elicotèr; lo sieu resultat.

enlairar vt. Enauçar, enaurar, exaltar. ♦ **s'enlairar** v.pr. S'enauçar au dessobre dau soal en parlant d'un avion, d'un elicotèr.

enlanar (s') v.pr. Si vestir de lana.

enlançolar vt. Envolopar dintre un lançou.

enlardar vt. Enrodar un rostit, una auçelalha embé de lescas de lard. Var.: **lardar**. Sin.: **lardonar**.

enlatinar vt. Clafir un tèxto, un discors, de tèrmes latins.

enlaurar vt. Curbir de lauriers. Var.: **enlaurierar**.

enlaurierar vt. Curbir de lauriers. Var.: **enlaurar**.

enlauvar vt. Curbir de lauvas. Var.: **lauvar**.

enlevament n.m. Accion d'enlevar (quaqu'un, quaqua ren); lo sieu resultat. Sin.: **raubatòri**.

enlevar vt. (*enlèvi*) 1. Portar vers una posicion mai auta. Sin.: **auçar, enauçar**. 2. Retirar de la plaça qu'ocupava (espec. per portar dins un autre luèc): *Enlevar una mèrc*. 3. Faire disparéisser, suprimir. Var.: **levar**. 4. Faire perdre, retirar, privar de. Var.: **levar**. 5. Ganhar: *Enlevar una competicion*. 6. Pilhar, s'empadronir de (una posicion militària). 7. Pilhar per la foarça o per engan. Sin. (6 e 7): **s'apoderar**.

enliamar vt. Enliassar.

enliassar vt. 1. Metre en liassa. Sin.: **enliamar**. 2. (tecn.) Dispauar (de pèiras, etc.) per alternar lu jonchs.

enlinhament n.m. 1. Alinhament. Sin.: **empesentiment**. 2. Resultat de donar lo lorditge.

enlinhar vt. Alinhar.

enlordiment n.m. Accion de rendre lord; lo sieu resultat.

enlordir vt. (*enlordissi*) 1. Rendre lord. Sin.: **empesantir**. 2. Provocar lo lorditge.

enluèc adv. En un autre luèc à respièch d'aquí. Sin.: **foara**.

enalumenable, a adj. Illuminable.

enalumenaire, airitz adj. e.n. Illuminaire.

enlumenament n.m. Illuminacion.

enalumenant, a adj. Illuminant.

enalumenar vt. Illuminar.

enalumenat, ada adj. Illuminat.

enluminadura n.f. Art d'illustrar e de decorar lu libres, lu manescrichs, etc., de letrinas e d'iniciais coloradi e decoradi, d'enquadraments, de miniaturas, etc.; la decoracion ensin realisada.

enluminaire, airitz n. Artista qu'enlumina.

enluminament n. m. Alumenament, illuminacion.

enluminar vt. 1. Ornar d'enluminuras. 2. (lit.) Colorar vivament. Sin.: **alumenar, illuminar**.

enlunhar vt. (*enluènhì*) Alunhar.

enlusida n.f. Clartat. Sin.: **claror, esclare, esclairada, treslutz, clarum**.

enlusiment n.m. 1. Accion d'enlusir; lo sieu resultat. 2. Engana dei sens o de l'èime que fa pilhar la parença per la realitat. Sin.: **farfantèla, illusions, sembla-faussa**.

enlusir vt. (*enlusissi*) 1. Far lusir. 2. Enduire una paret.

3. Esclairar. 4. Illustrar. 5. Enganar per lo fach d'un enlusiment. Sin.: **pivelar, embelinar, illusionar**. ♦ **s'enlusir** v.pr. 1. Venir lusent. 2. Si faire d'enlusiments, de farfantèlas. Sin.: **s'illusionar**.

enneada n.f. (rare) Acampament de nòu cauas parieri; acampament de nòu personas.

enneagonal, a adj. (mat.) Relatiu à un enneagòne; qu'a la forma d'un enneagòne. Var.: **enneagonau**.

enneagonau, ala adj. Enneagonal.

enneagòne n.m. (mat.) Poligòne de nòu angles e nòu costats.

enneasillaba n.m. Vèrs de nòu sillabas.

enneasillabic, a adj. De nòu sillabas.

enneblar vt. Curbir de neblaresc o de neblas.

enneblat, ada adj. Cubèrt de neblaresc o de neblas.

ennegament n.m. Enaigament, ennegatge.

ennegar vt. (*ennegui*) 1. Enaigar. 2. En parlant de la mar, recurbir una zòna continentala.

ennegatge n.m. (geol.) 1. Disparicion progressiva d'una estructura sota una jaça de sediments o d'un releu sota lu sieus degalhs. 2. Invasion d'una region continentala per la mar. Var.: **ennegament**.

ennegrar vt. 1. Ennegrir. 2. Vestir de negre.

ennegriment n.m. Accion d'ennegrir; lo sieu resultat.

ennegrir vt. (*ennegrissi*) Tenchar de negre. Var.: **ennegrar**.

ennevament n.m. Estat d'un luèc ennevat. ◇ *Bulletin d'ennevament*: Bulletin d'informacion qu'indica l'espessor de la neu dins un luèc donat, especialament dins li estacions d'espòrts d'ivèrn.

ennevar vt. (*ennèvi*) Curbir de neu. Var.: **ennevassar**.

ennevassar vt. Curbir de neu. Var.: **ennevar**.

ennevat, ada adj. Cubèrt de neu.

ennen, ena adj. (mat.) D'ordre *n.*

ennobliment n.m. Accion d'ennobrir; lo sieu resultat; estat de cen que s'es enauçat moralament.

ennoblir vt. (*ennoblissi*) Rendre nòble, enauçar moralament.

ennuechat, ada adj. Rendut escur per la nuèch.

enofil(e), a n. Amic dau vin.

enofòbe, a n. Enemic dau vin.

enoftalmia n.f. (patol.) Enfonsament dau glòbe oculari dins l'orbita.

enografia n.f. Descripcion dau tot dei sòrtas de vin.

enolic, a adj. *Acides enolics*: Matèrias coloranti que si tròvon dins lu vins roges.

enolisme n.m. Enilisme.

enologia n.f. Sciença e tecnica de la fabricacion e de la conservacion dau vin.

enologic, a adj. Relatiu à l'enologia.

enològue, òga n. Especialista d'enologia.

enomètre n.m. Aparelh que mesura la quantitat d'alcòl dins lo vin.

enometria n.f. Determinacion de la riquesa en alcòl d'un vin.

enometric, a adj. Relatiu à l'enometria.

enonçar vt. Enonciar.

enonçat n.m. Enonciat.

enonciacion n.f. 1. Accion de produrre un enonciat, de dire. ◇ (dr.) Declaracion facha dins un acte juridic. 2. (ling.) Produccion individuala d'un enonciat dins de condicions espaciotemporali precisi.

enonciar vt. (*enonci, classic enónci*) Exprimir, per de paraulas ò per escrich, per de formulas. Var.: **enonçar**.

enonciat n.m. 1. Accion d'enonciar; lo tèxto enonciat. Var.: **enonçat**.

enonciatiu, iva adj. (ling.) Relatiu à l'enonciacion.

enorgulhir vt. Faire venir orgulhós. ♦ **s'enorgulhir** v.pr. (*m'enorgulhissi*) Èstre fièr (*de*), si vantar (*de*). Sin.: **si faire gloària, s'engloriar**.

enormament adv. Excessivament. Sin.: **totplen, foarça, mai que mai**.

enòrme, a adj. 1. Grandaràs, excessiu, en quantitat ò en qualitat; desmesurat. 2. (fam.) Qu'es pas de crèire, extraordinari. Sin.: **colossal, fantastic, formidable, gigantesc, immense, monumental, fenomenal**.

enormitat n.f. 1. Caractèr de cen qu'es enòrme. 2. (fam.) Paraula extravaganta.

enostòsi n.f. (med.) Tumor desenvolopada dins lo canal medullari d'un oàs.

enoteca n.f. Negòci especialisat dins la venda de grangs vins.

enotèr n.m. Planta erbacea dei grandi flors jauni ò rogi recampadi en grapas (Familha dei enoteraceas).

Var.: **enotèra**. Sin.: **onagra**.

enotèra n.m. Enotèr.

enoteracea n.f. *Enoteraceas*: Familha de plantas dei fruchs lòngs coma lo fúcsia ò l'enotèr. Sin.: **onagracea**.

enquadraire, airitz n. Persona que lo sieu mestier es d'enquadrar de tableus.

enquadrat n.m. (arts grafics) Dins una pàgina, tèxte enrodat d'un filet que lo mete en valor.

enquadrament n.m. 1. Accion d'enquadrar: *S'entrevar de l'enquadrament d'un tableau*. 2. Cen qu'enquadra, quadre: *Un enquadrament daurat*. 3. Cen qu'es à l'entorn d'una dubertura, d'un paneu: *L'enquadrament d'una poarta*. 4. Ensèms dei quadres d'una entrepresa, d'una tropa; ensèms dei personas qu'an la responsabilitat d'un grop: *Enquadrament d'una escorreguda*. 5. Ensèms dei mesuras que lu poders publics píthon per limitar l'aumentacion dei prètz ò l'atribucion de crèdits bancaris ai empresas ò ai particuliers.

enquadrar vt. 1. Enrodat d'un quadre: *Enquadrar una fotografia*. 2. Faire una bordadura que sembla un quadre, per metre en valor: *Enquadrar un article, un paragrafe, lo resultat d'una operacion*. 3. Formar coma un quadre à l'entorn de: *Lu sieus berris blonds li enquadràron la cara*. Sin. (1, 2 e 3): **encastrar**. 4. Si tenir de cada costat (d'una persona) per la survejar: *Lu policiers enquàdron lo ladre*. 5. Assegurar un ròtle de direccion, de formacion; contrarotlar: *Enquadrar un grop d'enfants*. 6. (mil.) Plaçar de còups regulierament repartits à l'entorn de l'objectiu.

enquant n.m. 1. Venda publica à la persona que n'en donerà lo mai. 2. Luèc dont si fa aquela venda publica.

enquantaire, airitz n. Persona encargada de l'enquant.

enquantar vt. Vendre à l'enquant.

enquaresmar (s') v.pr. Intrar en quaresma.

enquefalina n.f. Encefalina.

enquerir (s') v.pr. S'informar, s'entreseñhar.

enquèsta n.f. Enquista.

enquestaire, airitz n. Enquistaire.

enquestar vt. (*enquèsti*) Enquista.

enquestat, ada n. Enquistat.

enquiquinant, a adj. (fam.) Enuant.

enquiquinar vt. (fam.) Importunar.

enquiquinaire, airitz adj. e n. Si di d'una persona qu'importuna.

enquista n.f. 1. Estudi d'una question, que recampa de testimoniatges, d'experiéncias, de documents: Una enquista sociologica. 2. Recèrca qu'una autoritat administrativa ò judiciària demanda. Var.: **enquèsta**.

enquistaire, airitz n. Persona que fa d'enquistas (sociologiqui, policieri, etc.). Var.: **enquestaire**.

enquistament n.m. (med.) Produccion, à l'entorn d'un còrs estrangier ò d'una lesion, d'un teissut conjontiu: *L'enquistament es una defensa d'l'organisme*.

enquistar vt. Faire, menar una enquista.

Var.: **enquestar**. Sin.: **indagar**.

enquistar (s') v.pr. (med.) S'envolopar d'una còca de teissut conjontiu: *Tumor que s'enquistat*.

enquistat, ada n. Subjècte sotamés à un sondatge, à una enquista. Var.: **enquestat**.

enquistat, ada adj. 1. (med.) Si di d'un còrs estrangier ò d'una lesion que rèsta dins l'organisme sensa inflamacion e s'envelopa d'un teissut conjontiu. 2. (zool.)

Si di d'un animau que la siéu vida es ralentida dins un quist.

enquitranaire, airitz n.m. Obrier qu'alestisse, emplega de quitran.

enquitranar vt. Recurbir de quitran.

enquitranatge n.m. Accion d'enquitranar.

enrabiadura n.f. Gròssa ràbia.

enrabiatment n.m. Fach de s'enrabiar, d'estre enrabiat.

enrabiant, a adj. De natura à enrabiart. Sin.: **irritant, exasperant**.

enrabiar vi. (*enrabi*, classic *enràbi*) S'embilar. ◆ **s'enrabiar** v.pr. S'embilar.

enrabiat, a adj. e n. Fanatic, apassionat. ◆ adj. 1. Pertocat per la malautia de la ràbia. Sin.: **rabiós**. 2. (fig.) *Manjar de vaca enrabiada*: Menar una vida materialament dificila. 3. En colèra. Sin.: **rabiós**.

enracinament n.m. Enraiçament.

enracinar vt. Enraiçar. ◆ **s'enracinar** v.pr. S'enraiçar.

enraiament n.m. Accion d'enraiar; lo sieu resultat; Fach de s'enraiar. Sin.: **cotatge, acotatge**.

enraiar vt. 1. Metre lu rais à (una ròda). 2. Blocar (un mecanisme). ◆ **s'enraiar** v.pr. S'arrestar, si blocar (ròda, engranatge, pistòla). Sin.: **si cotar, s'acotar**.

enraicament n.m. Accion d'enraicar; lo sieu resultat. Fach de s'enraicar. Sin.: **enracinament**.

enraicar vt. 1. Faire pilhar raïc à: *Enraicar un aubre*. 2. Fixar prefondament dins l'esperit, dins lo coar. Sin.: **enracinar**. ◆ **s'enraicar** v.pr. 1. Pilhar raïc. 2. (fig.) Si fixar dins l'esperit.

enrairir vt. Enrarir. ◆ **s'enrairir** v.pr. S'enrarir.

enramada n.f. Espandida de rama.

enramar vt. 1. Recurbir mé de rama. 2. Embrancar lu plants de faiòus. 3. Metre de brancas sus li cleas dei manhans.

enramatge n.m. Accion de ramar lu faiòus, lu manhans.

enrampesir vt. (*enrampessi*) Provocar de ràmpeas.

enrantelar v.t. Recurbir de taranhinas. ◆ **s'enrantelar** Si curbir de taranhinas.

enrarir vt. (*enrarissi*) Rendre rare. Var.: **arrarir, enrairir**. Sin.: **rareficar**. ◆ **s'enrarir** v.pr. Devenir rare.

enraucament n.m. Fach de devenir rauc. Var.: **enrauquiment**.

enraucar vt. (*enrauqui*) Far venir rauc. ◆ **s'enraucar** v.pr. Venir rauc.

enraumar vt. Donar un raumàs à. Var.: **enreumar**. ◆ **s'enraumar** v.pr. Agantar un raumàs. Sin.: **pilhar frèi**.

enraumassar vt. Enraumar. ◆ **s'enraumassar** v.pr. S'enraumar.

enrauquiment n.m. Enraucament.

enrauquir vt. Enrauquiment. ◆ **s'enrauquir** v.pr. S'enraucar.

enrausar vt. Enrauselar. ◆ **s'enrausar** v.pr. S'enrauselar.

enrauselar vt. (*enrausèli*) Curbir de rausa. Var.: **enrausar**. Sin.: **grear**. ◆ **s'enrauselar** v.pr. Si curbir de rausa.

enredadesiment n.m. Enregdesiment.

enrededesir vt. Enregdesir.

enredondiment n.m. Accion d'enredondir, fach de s'enredondir; lo sieu resultat.

enredondir vt. Faire venir redon. Var.: **arredonir**. ◆ **s'enredondir** v.pr. Venir redon. Var.: **s'enredonir, s'arredonir**.

enregada n.f. (agric.) Promiera rega facha en laurant. Var.: **enregatge**.

enregar vt. (*enregui*) 1. Traçar la promiera rega dins un camp que si deu laurart. 2. Començar (un travalh, per exemple). 3. Plantar en linha.

enregatge n.m. Enregada.

enregdesiment n.m. Accion d'enregdesir; lo sieu resultat. Var.: **enredadesiment, enreidiment**.

enregdesir vt. (*enregdesissi*) Rendre regde. Var.: **enrededesir, enreidir**.

enregimentar vt. 1. Gropar (d'unitats militari) en regiment. 2. (pej.) Faire intrar (quaqu'un) dins un grope, un partit, etc., que la sieu disciplina e la sieu ierarquia evòcon aqueli d'un regiment.

enregisterable, a adj. Que pòu èstre enregistrat.

enregistraire, airitz adj. e n. Si di d'un aparelh que s'serve à enregistrar.

enregistrament n.m. 1. Accion de consignar dins un registre; lo sieu resultat. 2. Formalitat fiscal que consistisse à inscriure d'actes sus lu registres oficials, m'au pagament dei drechs que li correspoàndon; administracion encargada d'aquesta fucion. 3. Ensèms dei tecnicas que permeton de fixar, de conservar e eventualament de reprodure de sons e d'imatges. 4. Accion de notar au mejan d'un aparelh, d'unu fachs, d'unu fenomènes fisics, quimics, etc., que la sieu observacion dirècta seria impossibla. 5. Lu sons e lu imatges ensinda enregistrats. 6. Diagrama qu'un enregistraire traça.

enregistrar vt. 1. Consignar per escrich una informacion per fin de la conservar. Sin.: **encartar**. 2. Constatar objectivament (un fenomène, un estat, etc.). 3. Insciriure o faire inscriure lo depaus de: *Enregistrar de bagatges*. 4. Memorizar. 5. Procedir à l'enregistrament (d'un acte juridic). Sin.: **encartar**. 6. Transciure e fixar (una informacion) sus un supoart material. ◇ (espec.) Transciure e fixar un son, un imatge, de donadas, etc., sus un supoart material sensible (disc, film, benda magnetica, supoart informatic) per lu conservar, lu modificar, lu reprodure.

enregoír vt. (*enregoíssi*) Reguinhar. Var.: **regoír**.

enreidiment n.m. Enregdesiment.

enreidir vt. Enregdesir.

enrelhar (s') v.pr. Si macar, si ferir mé la poncha de la relha d'un araire.

enrengament n.m. 1. Accion d'enregar; lo sieu resultat. 2. Lo tot dei cauas enregadi. Sin.: **arrengament, alinhament, atierament, fila, filanha, rega**.

enrengar vt. Metre en plaça sus una rega drecha. Sin.: **alinhar, atierar, enlinhar, entierar, arrengar.** ♦ **s'enrengar** v.pr. Si metre en fila. Sin.: **s'alinhar, s'atierar, s'enlinhar, s'entierar, s'arrengar.**

enrestar vt. (*enresti*) Metre en bòtas. Sin.: **embotellar, entrenar, trenar.**

enrestatge n.m. Accion d'enrestar; lo sieu resultat; embotelatge.

enreumar vt. Enraumar. ♦ **s'enreumar** v.pr. S'enraumar.

enrevirar vt. Susvelhar.

enribanar vt. Decorar de ribans.

enriquidor, a adj. Qu'enriuisse; que melhora.

enriquidor n.m. Amodaire.

enriquiment n.m. 1. Accion d'enriquir, fach de s'enriquir, de venir ric. 2. Fach d'enriquir, de s'enriquir per l'addicion d'elements noveus: *L'enriquiment de l'esperit au mejan de la lectura.* ♦ (ind.) *Enriquiment dei tascas:* Bias de tornar estructurar lo travalh per donar un contengut mai qualificat e mai responsable à-n-aqueu que lo fa. 3. (min.) Aumentacion de la concentracion utila dei mineraus per divèrs procediments mecanics, fisics o fisicoquimics. ♦ (nucl.) Aumentacion de la tenor d'un element en un isotòpe determinat (isotòpe radioactiu en particular), obtenguda per diferents procediments fisics e fisicoquimics.

enriquir vt. (*enriquissi*) 1. Rendre ric ò mai ric. 2. Aumentar la riquesa, la valor, l'importança de (quaqua ren) en ajustant d'elements; abelir. 3. Aumentar la tenor en un element, una substància de (un minerau, espec.). ♦ **s'enriquir** v.pr. Venir ric, mai ric. Sin.: (pop.) **s'engraissar, si daurar.**

enriquissent, a adj. 1. Qu'enriuisse l'esperit. 2. *Plantas enriquissent:* Qu'enriússon lo soal en li portant d'azòt.

enriquit, ida adj. 1. Qu'a fach fortuna; que la sieu fortuna es recenta e rapida. Sin.: **peoll revengut.** 2. Qu'es estat aumentat d'elements noveus. 3. (min., nucl.) Qu'a subit un enriquiment: *Urani enriquit.*

enrocament n.m. 1. Ensèms de gròs blòcs de ròca emplegats per la proteccio dei partidas d'un barratge ò d'un poant que si tròvon sota l'aiga; barratge en enrocament. 2. (mar.) Fach de s'enrocar; lo sieu resultat.

enrocar vt. (*enròqui*) Procedir à l'enrocament de: *Enrocar un poant.* ♦ **s'enrocar** v.pr. (mar.) S'acipar còntra un rocàs en parlant d'una barca.

enrodar vt. (*enròdi*) 1. Bobinar. Sin.: **entornissar, entornejar, enviolar.** 2. Encerclar; èstre à l'entorn de. Sin.: **envioutar.**

enrodatge n.m. 1. Tot cen qu'enròda. 2. Li gents que vívon à l'entorn de quauqu'un.

enrogiment n.m. Fach d'enrogir, de vènir roge.

enrogir vt. (*enrogissi*) Far venir roge.

enrolhar vi. Rolhar, enrovilhar. Sin.: **pilhar lo rolh.** ♦ **s'enrolhar** v.pr. Rolhar.

enromegar (s') v.pr. S'entravar dintre lu romegàs.

enromegat, ada adj. Cubèrt de romegàs.

enronhar vt. (med.) Donar la ronha à.

enropar vt. Envolopar dins una ropa.

enrosir vt. (*enrosissi*) Far venir ròse.

enrotaire n.m. Estàrter.

enrotlable, a adj. 1. Que pòu èstre enrotlat, mes en rotleu. 2. Que pòu èstre engatjat (armada, etc.).

enrotladour n.m. Arrotlator.

enrotlaire, airitz adj. Que sièrve à enrotlar (un fiu dins un bobinatge, per exemple).

enrotlaire n.m. Arrotlator. Sin.: **entornissaire, entornejaire, envirolaire.**

enrotlaire n.m. Sistema que sièrve à enrotlar. ◇ (mecan.) Dispositiu plaçat sus lo percors d'una corrèia, d'un film, d'un riban, etc., per augmentar l'arc de contacte de la corrèia m'ai carrèlas.

enrotlament n.m. 1. Accion d'enrotlar; lo sieu resultat. Sin.: **envirolament, entornejament.** ◇ Disposicion de cen qu'es enrotlat. ◇ Motiu decoratiu en espirala. 2. Bobinatge d'una màquina electrica. 3. Accion d'enrotlar, engatjament; accion de s'engatjar. Sin.: **levada:** *Levada de tropas.* 4. (dr.) Accion de metre au ròtle.

enrotlar vt. 1. Rotlar (una caua) à l'entorn de quaqua ren ò d'ela-mema. Sin.: **enviolar, entornejar.** 2. Engatjar (dins l'armada). Sin. **levar:** *Levar una armada.* 3. Faire aderir à un partit, faire intrar dins un grop. 4. (dr.) Metre au ròtle.

enrovilhar vi. Si curbir de rolh. Var.: **rolhar, enrolhar, rovilhar.**

ensa n.f. (mar.) Mena d'ormege per remorcar. 1382: «...et barca predictum tirarem cum dicta ensa...». AC Arle DD 37 F° 13 R° (etim. lat. *ansa*).

ensabatat, ada n. Escais dei catars, à causa dei sabatas que portàvon.

ensablament n.m. 1. Accion d'ensablar, fach de s'ensablar. Sin.: **ensorrament, ensorratge, arenatge.** 2. Molon de sabla format per l'aiga ò lo vent; estat d'un luèc ensablat.

ensablar vt. 1. Curbir, tapar de sabla. 2. Faire encalar (una nau) sus la sabla. ◇ Immobilisar (un veïcule) dins la sabla. Sin.: **arenar.** ♦ **s'ensablar** v.pr. 1. Si curbir, si tapar de sabla. 2. S'encalar sus la sabla en parlant d'una nau. ◇ S'immobilisar dins la sabla, en parlant d'un veïcule). Sin.: **s'arenar.**

ensablat, ada adj. Cubèrt, tapat de sabla. Sin.: **arenat.**

ensabonar vt. Lavar mé de sabon.

ensabrat, ada adj. Armat d'un sabre.

ensacada n.f. Gacilhada. Sin.: **bassacada, gangassada.**

ensacadoira n.f. Màquina per ensacar de matèrias pouverulenti.

ensacadura n.f. 1. Accion d'entassar de gran ò una autra matèria dins un sac. 2. Afaissament de terren.

ensacaire, airitz n. Persona que fa d'ensacatges.

ensacament n.m. Accion d'ensacar ò de s'ensacar; lo sieu resultat.

ensacar vt. (*ensaqui*) 1. Metre dins un sac, un saquet. 2. Amolonar dins un sac. ♦ **s'ensacar** v.pr. 1. Intrar dins un luèc estrech. 2. Faire un marrit afaire.

ensacatge n.m. Accion d'ensacar. Var.: **ensacament**.

ensafranar vt. 1. Tintar mé de safran. 2. (fig.) Donar la color dau safran à: *Lo soleu ensafrana l'orizont.* ◆ **s'ensafranar** v.pr. Si barbolhar de safran.

ensafrar vt. Passar lo safre sus lo talh de la volama per l'amotlar.

ensage n.m. 1. Pròva, temptativa, experimentacion. 2. Au rugbi, fach de pauar lo balon derrier lo limit de l'equipa advèrsa: *Marcar un ensage, transformar un ensage.* 3. (lit.) Obratge en pròsa que recampa de reflexions divèrsi ò tracta un subjècte sensa l'agotar. Sin.: **assai**. Var.: **assage**.

ensagista n. Autor que fa d'ensages literaris. Var.: **assagista**.

ensagnar vt. 1. Tacar, curbir de sang. 2. (lit.) Faire colar lo sang, provocar de combats que fan colar lo sang. Var.: **ensagnosir, ensanguinar**.

ensagnat, ada adj. Tacat, cubèrt de sang. Var.: **ensagnosit, ensanguenat**.

ensagnosir vt. (*ensagnosissi*) Ensagnar.

ensagnosit, ida adj. Ensagnat.

ensaïnar vt. Graissar mé de saïn. ◆ **s'ensaïnar** v.pr. 1. Si metre de saïn. 2. Metre de ventre.

ensajaire, airitz n. Persona que fa d'ensages. Var.: **assajaire**.

ensajar vt. Provar, temptar. Var.: **assajar**.

ensalada n.f. Salada.

ensaladier n.m. Recipient que contén l'ensalada. Var.: **saladier**.

ensanguinar vt. Ensagnar.

ensanguenat, ada adj. Ensagnat.

ensanhar vt. Empalhar mé de sanhas.

ensarcidura n.f. Accion d'ensarcir; lo sieu resultat. Var.: **sarcidura**.

ensarcir vt. (*ensarcissi*) Reparar una estòfa esgarrada. Var.: **sarcir**.

ensarrar vt. 1. Sarrar estrechament, estréñher. 2. Enclaure, tenir (quaqu'un ò quauqua ren) embarrat.

ensartir vt. Enserir.

ensatanat, ada adj. Endemoniat.

enseadura n.f. Pichina fendedura. Sin.: **ascla, ascladura, fendascla, fendilha**.

ensear vt. (*enseï*) Provocar una pichina fendedura. Sin.: **asclar, fendasclar, fendilhar**. ◆ **s'ensear** v.pr. Si fendre leugierament.

ensebeliment n.m. Enterrament. Sin.: **sosterrament, soterrament**.

ensebelir vt. (*ensebelissi*) Enterrar. Sin.: **sosterrar, soterrar**.

ensebelit, ida adj. Enterrat.

ensedar vt. (sabataria) Metre de sedas de poarc sus lo linhou.

ensedatge n.m. Accion d'ensedar; lo sieu resultat.

ensegre vt. Enseguir. ◆ **s'ensegre** v.pr. S'enseguir.

enseguir vt. (*enseguissi*) 1. Seguir, anar derrier (quaqu'un). 2. Imitar. Var.: **ensegre**. ◆ **s'enseguir** v.pr. Var.: **s'ensegre**. Resultar coma consequència.

enselament n.m. (geogr.) Fach per un terren de s'encalar.

enselar vt. (*ensèli*) Metre en sèla.

enselat, ada adj. Si di d'un cavau que la sieu esquina presenta una concavitat exagerada.

ensemblament adv. (rare) À l'encòup.

ensemble n.m. 1. Acampament d'elements que fórmont un tot: *L'ensemble dau personal.* ◆ *Dins l'ensemble:* En general. ◆ *Dins lo sieu ensemble:* Dins la sieu totalitat. 2. (mat.) Collecccion d'elements ò de nombres qu'an en comun au manco una propietat que lu caracterisa. ◆ *Ensemble finit:* Que lo nombre dei sieus elements es un entier definible. ◆ *Ensemble infinit:* Que contén un nombre illimitat d'elements. ◆ *Ensemble quotient:* Ensemble dei classas d'equivalença constituidi dins un ensemble E per una relacion d'equivalença R; si nòta E/R. ◆ *Teoria dei ensembles:* Sistema d'enonciats axiomatisats que definisse lo quadre operacional de la nocion d'ensemble. 3. Unitat que resulta dau concors armoniós dei divèrsi parts d'un tot: *Formar un bel ensèms.* 4. Simultaneïtat d'accion, sincronisacion totala: *Cànton m'un bel ensemble.* 5. Collecccion d'elements armonisats, assortits: *Un ensemble immobilier.* 6. Costume femenin compauat de doi ò tres pèças. 7. Groupe de musicians, de cantaires, etc.: formacion: Música d'ensemble. 8. *Grand ensemble:* Groupe important d'immòbles d'abitacion mé d'equipaments collectius. Var. (toi lu sens): **ensèms**.

ensemble adv. Ensèms.

ensemblista n. (mat.) Relatiu à la teoria di ensèms.

ensemendar n.f. Camp ensememat. Var.: **semenada**.

ensemendar vt. 1. Provedir (una tèrra) de grans en li semenant. 2. Introduire de micròbis dins (un mitan de cultura) per lu faire proliferar. Var.: **semenar**.

ensèms adv. 1. Un mé l'autre, m'ai autres: *Pàrlon toi ensèms.* ◆ *Anar (ben) ensèms:* S'armonisar. Sin.: **anar cotria**. 2. Dins lo meme temps: *Au senhal, partiretz ensèms.* Var.: ensemble. ◆ loc. *Ensèms mé:* Embé. Sin.: **conjontament**.

ensèms n.m. Ensemble. Sin.: **lo tot de**.

ensenha n.f. 1. Marca distintiva plaçada sus la façada d'una maion de comèrci: *Ensenha luminoa.* 2. (lit.) Drapeu. 3. Badge, ensigne. 4. (mar.) Element arremarcable visible sus la riba de mar que sièrve de ponch d'amira per la navigacion. Var.: **senha, insenha**. 5. (mar.) Estèla que balha l'eissèrva ai navigators: *Li Ensenhas*, dins la constellacion dei Tres Reis. 5. (mar.) Marca distintiva (bandiera) dei amiraus caps de division naval, auborada sus la nau de guèrra dont es embarcat lo cap de division.

ensenha n.m. 1. Ancianament, oficier poartadrapeu. 2. *Ensenha de vaisseau de 1ª classa, de 2ª classa:* Oficier de marina que lo sieu grade corresponade à-n-aqueu de luetenant ò de sotaluetenant dei armadas de tèrra e de l'ària. Var.: **insenha**.

ensenitable, a adj. Que pòu èstre ensenhat.

ensenhadour n.m. Lista dei capítols d'un libre. Sin.: **indèx**.

ensenhare, airitz adj. e n. Que dona un ensenhamant: *Un ensenhare d'italian.* Var.: **ensenhat**. ◇ *Lo còrs ensenhare:* L'ensèms dei professors e dei magistres.

ensenhamant n.m. 1. Accion, biais d'ensenhar, de transmetre de conoissenças. Sin.: **educacion**. 2. Caduna dei branças de l'organisacion de l'escola e de l'universitat. ◇ *Ensenhamant primari ò elementari* (escolas primari), *segondari* (collègis e liceus), *superior* (universitats e grandi escolas). ◇ *Ensenhamant tecnic, professional:* Per la formacion d'obriers qualificats e especialisats, de tecnicians. ◇ *Ensenhamant privat* (ò *liure*): Dispensat dins d'establiments que non depèndon de l'Estat, au contrari de l'*ensenhamant public*. 3. Profession, activitat de la persona qu'ensenha: *Intrar dins l'ensenhamant*. 4. Cen qu'es ensenhat; leïçon donada per lu fachs, per l'experiència: *Tirar lu ensenhamants d'una desfacha*.

ensenhat, a adj. Ensenhare.

ensenhar vt. 1. Faire aquistar la conoissença ò la practica de (una sciéncia, un art, etc.): *Ensenhar l'occitan.* Sin.: **educar**. 2. Aprendre, faire capir: *L'Istòria n'ensenha totplen de cauas*.

ensenhareu, èla adj. Instructiu.

ensenhat, ada adj. 1. Qu'es l'objècte d'un ensenhamant. 2. Ben educat. ♦ n. Persona que reçaup un ensenhamant.

ensenhorir Faire senhor de quauqua ren. ♦ **s'ensenhorir** v.pr. Si far senhor de quauqua ren.

ensentir (s') v.pr. Si ressentir. 2. Sorfir d'una ernia.

ensentit, ida adj. Que sofrisse d'una ernia.

enserbar vt. (*ensèrbi*) Erbejar (Luceram).

ensèrt n.m. Empeut.

ensertar vt. (*ensèrti*) Empeutar.

ensertatge n.m. Accion d'ensertar; lo sieu resultat.

ensertèire, eiritz n. Empeutaire.

ensertir vt. (*ensertissi*) Ensartar. Var.: **ensartir**.

ensigne n.m. 1. Marca distintiva d'una denhetat, d'una foncion: *Ensigne de pilòt*. 2. Signe distintiu dei sòcis d'una associacion. Var.: **ensenha**. Sin.: **badge**.

ensin adv. D'aqueu biais, coma aquò. Var.: **ensinda**.

ensinda adv. Ensin.

ensobla n.f. Ensoble.

ensoble n.m. Rotleu sus lo quau s'enróton lu fieu de cadena d'un teissut e qu'alimenta lo mestier de teissir. Var.: **ensobla, ensople**.

ensoflacion n.f. (med.) Accion d'ensoflar. Var.: **insuflacion**.

ensoflaire n.m. (med.) Instrument que sièrve à ensoflar dins la laringe e dins li nharris d'ària ò de medicaments pouverulents. Var.: **insuflaire**.

ensoflar vt. 1. (med.) Introduire (d'ària, de gas) mé l'ajuda de la respiracion ò d'un aparelh. Var.: **insuflar**. 2. Inspirar, transmetre, comunicar: *Ensoflar de coratge ai sieu tropas.* Sin.: **aflatir**.

ensofrar vt. Ensoplar.

ensolelhada n.f. Assolelhada.

ensolelhament n.m. 1. Estat de cen que reçaup la lutz dau soleu. 2. (meteor.) Temps pendent lo quau un luèc es ensolehat. Sin.: **insolacion**.

ensolelhar vt. 1. Emplir de la lutz dau soleu. 2. (lit.) Rendre particulerament gai, urós; illuminar: La naissença d'aqueu pichon ensolella la vida dei sieus parents.

ensolehat, ada adj. 1. Expauat au soleu: *Una maion ensolelhada*. 2. Que ve lo soleu luse: *Una jornada ensolelhada*.

ensolprada n.f. Resultat de l'ensolpratge.

ensolpar vt. Metre de solpre à: *Ensolpar la vinha.* Sin.: **ensofrar**.

ensolpratge n.m. Sofratge.

ensople n.m. Ensoble.

ensordament n.m. Fach d'ensordar. Var.: **ensordiment, assordiment, eissordament, eissordiment, ensordiment**. Sin.: **embalordiment**.

ensordant, a adj. Qu'ensorda. Sin.: **embalordissent, assordissent**. Var.: **eissordós, eissordissent**.

ensordar vt. Rendre balord. Var.: **eissordar, ensordir**. Sin.: **assordir, embalordir**.

ensordiment n.m. Ensordament.

ensordir vt. (*ensordissi*) Ensordar.

ensornir vt. (*ensornissi*) Rendre escur. ♦ **s'ensornir** v.pr. Venir escur. Sin.: **escurcir, fosquejar**.

ensortiment n.m. Seria de cauas que van ensèms; seria d'articles presentats dins un negòci; ensèms dei cauas que fórmun un tot d'un biais que presenta una varietat, una armonisacion. Var.: **assortiment**.

ensortir vt. (*ensortissi*) 1. Provedir un comèrci de tota mena d'articles. 2. Acampar de cauas que convènon, que s'armonízan. Sin.: **apariar, armonisar, atrencar**. Var.: **assortir**.

ensotanar (s') v.pr. Cargar la sotana.

ensovenir (s') v.pr. Si sovenir. Sin.: **si recordar, si remembrar**.

ensubrar vt. Metre de flotons de suve sus una ret de pesca.

ensucant, a adj. e n. Qu'ensuca.

ensucar vt. (*ensuqui*) Picar foart, assomar: *Lu ladres an ensucat la sieu victima; lo soleu d'estiu m'ensuca.* Sin.: **matrassar, amaçolar, amassar**. Var.: **assucar**.

ensucat, ada adj. 1. Assomat. 2. (fig.) Que sembla naias, sensa reaccion.

ensucatge n.m. Accion d'ensucar; fach d'estre ensucat. Var.: **assucatge**. Sin.: **amaçolatge**.

ensucrar vt. 1. Sucrar. 2. Drageificar. ♦ **s'ensucrar** v.pr. (fig.) Si ganhar de sòus d'una mena contestable. Sin.: **s'engraissar, si daurar**.

ensugat, ada adj. Negre de suga.

ensuperbir vt. (*ensuperbissi*) Far venir orgulhós. ♦ **s'ensuperbir** v.pr. Venir orgulhós.

ensús adv. En aut. ♦ n.m. Aut, montanha.

ent n.m. Èstre.

entacar vt. (*entaqüi*) 1. Tacar, faire una taca à. 2. Brutar moralament: *Entacar l'onor, la reputacion de*

quaqu'un. 3. (dr.) *Entacat de nullitat:* Considerat nul, en parlant d'un contracte, d'un tèxto.

entalentament n.m. Fach d'entalentar.

entalentar vt. Donar envuèia à.

entalh n.m. 1. Talh practicat en levant de matèria; entalhatge. Var.: **entalha, entalhadura.** Sin.: **encrena.** 2. Nafradura facha m'un objècte trencant.

entalha n.f. Entalh.

entalhadura n.f. Entalh.

entalhament n.m. Entalhatge.

entalhar vt. Faire un entalh dins.

entalhatge n.m. Accion d'entalhar. Var.: **entalh, entalhament.**

entalpia n.f. (fis.) Grandor termodinamica egala à la soma de l'energia intèrna e dau produch de la pression per lo volume (aquesta grandor s'emplega sobretot per calcular l'energia escambiada au moment d'un canbiament d'estat ò d'una reaccion quimica).

entamenada n.f. 1. Començament; promiera part de quauqua ren que si talha. Sin.: **debuta.** Contr.: **fin.** 2. (lit.) Introduccio. Contr.: **clavadura.**

entamenadura n.f. 1. Pichina plaga, entalhadura. 2. Dins una carriera, extraccion dei promieri pèiras; ensemble dei promieri pèiras extrachí. 1. Var.: **entamenura.**

entamenaire, airitz adj. e n. Qu'entamena.

entamenar vt. Començar. ♦ **s'entamenar** v.pr. Si faire una entamenadura.

entamenura n.f. Entamenadura.

entanar (s') v.pr. 1. Per un animau, intrar dins la sieu tana. 2. S'embarrar.

entandoment n.m. Entretant.

entapissar vt. Curbir de tapís.

entartugar vt. 1. Embestiar. 2. Embriagar. 3. Estordir. ♦ **s'entartugar** v.pr. S'embriagar.

entascar v.t. (*entasqui*) 1. Metre dins la biaça. 2. Acampar, amassar. 3. Beure. ♦ **s'entascar** v.pr. S'encigalar, s'embriagar.

entat, ada adj. (arald.) Partit orizontalament en seguisseint de linhas corbi que s'engrànon una dins l'autra.

entauladura n.f. Ponch de rotacion dei doi lamas d'un pareu de ciseus.

entaulament n.m. 1. (arquit.) Arquitrau, frisa d'un edifici. 2. Coronament d'un móble, d'una poarta. 3. (mar.) Recubriment de la cenza d'una nau. Sin.: **bordatge, banda.**

entaular vt. Ajustar doi pèças à mièja espessor: *Entaular li lamas d'un pareu de ciseus.* ♦ **s'entaular** v.pr. Si metre à taula.

entavelar vt. (*entavèli*) Empontilar.

entelar vt. 1. Renforçar en fixant quauqua ren sus una tela per lo sieu revèrs. 2. Recubrir de tela.

entelatge n.m. 1. Accion d'entelar; lo sieu resultat. 2. Tela per entelar.

entendar vt. Curbir m'una tenda.

entendedor, doira adj. e n. 1. Que capisse ben. 2. Que prea quauqua ren e conoisse ben un subjècte.

entendement n.m. 1. Aptitudà à capir. Boan sens, rasonament: *Aquò despassa l'entendement.* 2. (filos.) facultat de capir, diferente de la sensibilitat. Var.: **entendiment.**

entendiment n.m. Entendement.

entendidor, tritz adj. e n. Entendedor.

entendre vt. 1. Audir. 2. (lit.) Consentir à escotar, à seguir un conseu, à respoandre à una demanda: *Entendre li preguieras de quauqu'un.* 3. Capir: *Entendi pas grand caua en matematicas.* 4. Voler dire: *Qu'entendes per aquel adjectiu?* 5. Conóisser; saupre prear. 6. Voler, exigir: *Entendi d'estre obeït.* ♦ **s'entendre** v.pr. 1. Si metre d'acòrdi: *Si son entenduts sobre lo prètz.* 2. Anar d'acòrdi: *M'entendi ben mé mon fraire.* 3. Aver de conoissenças sobre un subjècte donat, de gaubi dins un camp particulier.

entenduda adj. 1. Intelligença, facultat de capir. 2. Ententa.

entendut, uda adj. 1. Decidit, convengut, reglat. ◇ (fam.) Entendut!: *D'acòrdi!* ◇ *Ben entendut:* Naturalament, segurament, evidentament. 2. *Pilhar una ària entenduda:* Faire aqueu qu'a tot capit, qu'es informat.

entenebrar vt. (*entenèbri*) Curbir de tenèbras, escurcir. Var.: **entenebrir.**

entenebrir vt. (*entenebrissi*) Entenebrar.

ententa n.f. Accion de s'entendre, acòrdi; relacions amicali entre doi personas.

enteralgia n.f. (med.) Dolor intestinal.

enteric, a adj. Intestinal.

entèriga n.f. Agaçament (deugut à un problema de dents ò d'aurelha).

enterinament n.m. Accion d'enterinar; lo sieu resultat.

enterinar vt. 1. Rendre valide, consacrar. 2. Ratificar, confirmar un acte que la sieu validitat depende d'aquesta formalitat.

enteriti n.f. Enflamacion de l'intestin greule, generalament acompañada de diarrea.

enterobacteria n.f. Bacteria dau tube digestiu de l'òme e dei animaus.

enterocelia n.f. Nom de diferenti tumors formadi per l'intestin desplaçat: *Enterocelia femoralia, ombilicala, sotapubiana, sciatica, suspubiana, epigastrica, dorsala, anomala, perineala, vaginala.*

enterocit n.m. Cellula de la paret de l'intestin encargada d'absorbir divèrsi moleculas d'aliments e de li transportar au dedintre de l'organisme.

enterocòc n.m. Micròbi diplocòc Gram positiu de l'intestin (normala dins l'intestin, la sieu presençia es patogèna dins d'autres organes).

enterocoliti n.m. (med.) Enflamacion de l'intestin greule e dau colon.

enteropneuste n.m. *Enteropneustes:* Classa de vermicòrmes estomocòrdes marins, que lo sieu solet representant es lo balanoglòs.

enteroptòsi n.f. (med.) Desplaçament de l'intestin dins lo bas de la cavitat abdominala, entirant una relaxacion dau tube digestiu.

enteroquinasi n.f. Enzima secretada per la mucoa intestinala, e qu'activa la secrecion pancreatica.

enterorragia n.f. (med.) Emorragia intestinala.

enterorenal, a adj. (med.) *Sindròma enterorenal*: Ensèms dei incidents infeccions urinari d'origina intestinala. Var.: **enterorenau**.

enterorenau, ala adj. Enterorenal.

enteroscopia n.f. Divinacion per lo biais de l'examèn dei budeus dei victimas.

enterospasme n.m. (med.) Contractura espasmodica dau budeu.

enterostomia n.f. (med.) Anastomòsi temporària o definitiva d'una cavitat intestinala à la paret abdominala.

enterotomia n.f. (cir.) Encisa d'una cavitat intestinala.

enterotoxemia n.f. Malautia provocada per lo manjamant de toxinas bacterianas au niveu dei budeus (pertòca essencialament lu romiaires).

enterovaccin n.m. (med.) Vaccin introduch per la boca e absorbit per l'intestin.

enterovirus n.m. Virus qu'a la particularitat de siificar dins lo tube digestiu.

enterozoaris n.m.pl. Parasites de l'intestin.

enterrada n.f. Procession d'enterrament. Sin.: funeralhas. Var.: **soterrament, enterrament**.

enterraire n.m. Persona encargada d'encavar lu cròs per enterrar lu moarts. Sin.: **tombassier, soterramoarts, becamoarts**, (pop.) **becalin, aclapaire, aclapamoarts**.

enterrament n.m. 1. Accion de metre un moart en tèrra; inumacion; ceremonia qu'acompanha la messa en tèrra. Var.: **enterrada**. Sin.: **soterrament, sebeliment**. ◇ *Tèsta, figura d'enterrament*: Trista, lugubra. ◇ Cortègi funèbre. 2. (fig.) Accion d'abandonar definitivament (un projècte, un espèr, etc.); renonciacion.

enterrar vt. (*entèrri*) 1. Metre en tèrra. Sin.: **soterrar**. 2. Metre (un moart) en tèrra, inumar. Sin.: **soterrar, sebelir**. 3. Sobreuire à: *A enterrat tota la sieu familha*. 4. (fig.) Cessar de s'ocupar de, abandonar: *Enterrar un projècte*. ◆ **s'enterrar** v.pr. (fig.) Anar viure dins un luèc isolat.

enterratge n.m. (metall.) Accion de tassar de tèrra à l'entorn d'un mòtle de fondaria.

entèsta n.f. Cen qu'es estampat, esrich au sobran d'una letra, d'un fuèlh. Var.: **entestacion, testada**.

entestacion n.f. Entèsta.

entestament n.m. Fach d'estre estacat embé obstinacion ai sieus gusts, ai sieu ideas, etc.; obstinacion; tenacitat. Sin.: **testardisa, testardaria, testarditge**.

entestant, a adj. Qu'entèsta.

entestar vt. (*entèsti*) Portar à la tèsta, estordir (quauqu'un). ◇ (absol.) *Aqueu perfum entèsta*. ◆ **s'entestar** v.pr. S'obstinhar, s'encañnar.

entestardir (s') v.pr. S'obstinhar, s'encañnar. Var.: **s'entestar, s'entestardir**.

entestat, da adj. e n. Si di d'una persona testarda. Sin. **borricat**.

enteular vt. Curbir de teules. Var.: **teular**. Sin.: **teulissar**.

entier, a adj. 1. Que ren li es estat levat; complet, integral: *Sobra un pan entier*. 2. Si di d'un animau non castrat. 3. Total, absolut, sensa restriccion: *La tieu libertat es entiera*. 4. Sensa cambiament: *La question r'esta entiera*. 5. (mat.) *Nombré entier o entier, n.m.*: Tot element de l'ensemble Ω. ◇ *Entier natural o positiu*: De signe +. «*Tot nombre que non es entier es rot*» (F.Pellos). 6. Que non supoarta la compromission; categoric: *Un caractèr entier*.

entier n.m. 1. Totalitat. ◇ *En entier*: Completament. 2. (mat.) *Nombré entier*.

entierada n.f. Fila, rega, filanha.

entierament adv. Totalament, completament. Sin.: **absoludament, completament, complidament, plenierament, de tot en tot, integralment, plenament**.

entimema n.m. (filos.) Sillogisme dins lo quau una dei premissas es sotentenduda: *Lo coratge, coma es una vertut, merita lu elògis* (es sotentendut qu'una vertut merita necessariament lu elògis).

entimonar vt. Metre un timon à.

entimorir vt. (*entimorissi*) Intimidir.

entinar vt. Metre dins una tina.

entiponar (s') v.pr. S'engavaiar, s'engamonar.

entirar vt. Provocar, menar à.

entinar vt. Entinelar. Var.: **entinelar**.

entinelar vt. (*entinèli*) Entinar.

entinelatge n.m. Accion d'entinar, d'entinelar.

entirament n.m. Entraïnament (2).

entirar vt. Entraïnar.

entissar (s') v.pr. S'atissar.

entitat n.f. 1. Realitat abstracha que pòu èstre concebuda unicament per l'esperit. ◇ (filos.) Essença d'un èstre, ensèms complet dei proprietats que lo constituissón. 2. (med.) *Entitat morbida*: Ensèms dei simptòmas d'una malautia.

entitolar vt. Intitular.

entoàrcer vt. Dispauar la vinha en espaliera.

entoasc n.m. Brossalha. Sin.: **bois, boisson**. Var.: **toasc**: *Lo quartier dau Toasc à l'Abadia*.

entoissiar vt. (*intoissi, classic intóissii*) Entoissegar.

entoissegar vt. Intoxicar, empoisonar. Var.: **entoissiar**.

entolhament n.m. (mar.) Accion d'entolhar.

entolhar vt. (mar.) Faire virar un ormege à l'argue.

entolòma n.m. Fonge dei boasc, dei lamas ròsas. ■ La varietat *entolòma blavejanta* es foartament toxica.

entomofague, aga n. (zool.) Que si noirisse d'insèctes. Sin.: **insectívore**.

entomofil(e), a adj. (bot.) Si di d'una planta que lu insèctes n'assegúron la pollinisacion.

entomofilia n.f. Pollinisacion per lu insèctes.

entomoftorale n.m. *Entomoftorales*: Òrdre de fonges oomicèts, parasits dei insèctes e dei protozoaris.

entomologia n.f. Estudi scientific dei insèctes.

entomologic, a adj. Relatiu à l'entomologia, ai insèctes.

entomologista n. Especialista d'entomologia. Var.: entomològue.

- entomològue, òga** n. Entomologista.
- entomoscèlis** n.m. Coleoptèr parasite dau còlza.
- entomosporiòsi** n.f. Malautia criptogamica dau codonhier.
- entomostraçat** n.m. *Entomostraçats*: Sotaclassa de crustaceus inferiors coma la dafnea, lo ciclòpe, etc.
- entonacion** n.f. 1. Melodia de la paraula. Var.: **intonacion**. 2. Accion o biais d'entonar.
- entonador** n.m. Totairòu. Sin.: **embut**.
- entonar** vt. Metre en tona. Sin.: **embotar**.
- entonar** vt. Començar à cantar; donar lo ton.
- entopinar** vt. Metre dins un topin; metre en consèrva.
- entopròcte** n.m. *Entopròctes*: Sotaclassa de briozoaris enclausant de varietats marini.
- entoptic, a** adj. (med.) Que pertòca de sensacions luminoï qu'an la sieu origina au dedintre de l'uèlh.
- entòrca** n.f. 1. Flambeu fach d'un baston resinós ò d'una coarda entortilhada à l'extremitat d'un baston e cubèrta de resina ò de cèira. Var.: **entòrcha, tòrcha, antòrca, antòrcha**. 2. *Entòrca electrica*: Lampa de borniera cilindrica, de foarta potència. 3. Installacion per brutlar dins l'atmosfera un sotaproduch gasós, dins l'industria dau petròli. 4. Tap de palha tortilhada que si plaça entre li pèiras de talha per li protegir pendent lo sieu transpoart. 5. *Paratombant en entòrca*: Paratombant que non s'es desplegat completament e non pòu, doncas, ralentir la tombada.
- entorcar** vt. (*entoarqui*) Entortilhar.
- entòrcha** n.f. Entòrca.
- entorn** n.m. Cen qu'enròda quauqu'un ò quauqua ren. ♦ **à l'entorn** (loc. adv.) Dins lo vesinatge. ♦ **à l'entorn de** (loc. prep.) Dins l'espaci pròche de (quauqua ren, quauqu'un).
- entornar** vt. Tornar portar, tornar menar: *Vos ai entornat la voastra frucha, qu'èra degalhada*. ♦ **s'entornar** v.pr. Tornar partir, tornar venir: *M'en torni au país*.
- entornejador** n.m. Bobinador.
- entornejaire, airitz** n. Bobinaire. Sin.: **envirolaire, enrodaire**.
- entornejar** vt. Bobinar. Sin.: **entornissar, envirolar, enrodar**.
- entornissador** n.m. Bobinador.
- entornissaire, airitz** n. Bobinaire.
- entornissar** vt. Bobinar. Sin.: **entornejar, envirolar, enrodar**.
- entòrsa** n.f. Lesion traumática d'una articulacion, que resulta de la sieu distorsion brutalà m'una elongacion ò una rompedura dei ligaments sensa desplaçament permanent dei susfàcias articulari e que tòca especialament la cavilha e lo ginolh. ◇ (fig.) *Faire una entòrsa à (un reglament, una lei)*: Non li si conformar. Var.: **estòrsa**. Sin.: **esfoarç, estoarta**.
- entortilhament** n.m. Accion d'entortilhar, de s'entortilhar. Sin.: **entornejament, envirolament, enrodament, entornissatge, envedilhament**.
- entortilhar** vt. 1. Envolopar mé quauqua ren qu'es tortilhat. 2. Tortilhar (quauqua ren). Sin. (1 e 2):
- entornejar, envirolar, enrodar, entornissar, envedilhar**. 3. (fig.) Sedurre (quauqu'un) mé de paraulas d'engan. 4. Formular (lu sieus prepaus, li sieu frasas, etc.) d'un biais foarça complicat. ♦ **s'entortilhar** v.pr. 1. S'enrotlar totplen de còups à l'entorn de quauqua ren. 2. (fig.) S'embrolhar dins lu sieus prepaus.
- entoscar** vt. (*entoasqui*) Curbir de bois, d'entoascs. Sin.: **embartassar, emboissonir**.
- entosiasmant, a** adj. Qu'entosiasma. Sin.: **estrambordant, afogant**.
- entosiasmar** vt. Emplir d'entosiasme. ♦ **s'entosiasmar** v.pr. Si passionar per (quauqua ren, quauqu'un). Sin.: **estrambordar, afogar**.
- entosiasme** n.m. 1. Admiracion passionada, ardor: *Parlar d'un autor embé entosiasme*. 2. Exaltacion, passion, excitacion: *Un libre escrich dins l'entosiasme, una decision pilhada dins l'entosiasme dau moment*. Sin.: **estrambòrd, afogament**.
- entosiasta** adj. e n. Que sente ò manifèsta d'entosiasme. Sin.: **estrambordat, afogat**.
- entrà** prep. Entre: *Entrà nautres sigue digne dich*.
- entrabrun** n.m. Entrebrun. Sin.: **calabrun, embrunit, embrunir, luscre**.
- entrabucar** v.i. (*entrabuqui*) Acipar m'au pen còntra quauqu'un ò quauqua ren. Var. **trabucar**. Sin.: **s'embranconar, s'embrancar, brancolar, farastelar** (Luceram).
- entrach** n.m. Pèça orizontal de l'armadura dau cubèrt (fustatge) que jonhe doi balestiers. 2. Pèça de boasc pauada orizontalament sus lu pals d'un cindre, quora si bastisse una vòuta.
- entrachar (s')** v.pr. S'aviar.
- entraute** n.m. Moment entre lu actes d'una pèça de teatre, entre li divèrsi partidas d'un espectacle. 2. (fig.) Pausa.
- entracujança** n.f. Otracujança.
- entracujat, ada** adj. Otracujat.
- entrada** n.f. Intrada.
- entrafegaire, airitz** n. 1. Persona que s'entremete en d'affaires amorós. Sin. **entremetèire**. 2. Persona que fa d'intrigas, de tramas. Sin.: **intrigaire**.
- entrafegar** vt. (*entrafegui*) Entrebescar.
- entraimar (s')** v.pr. (lit.) S'aimar un l'autre.
- entraïnaira** n.f. Frema d'establiment de nuèch que lo sieu travalh es d'atirar la practica e de la far beure.
- entraïnaire, a** n. Persona encargada d'adestrar d'esportius, de cavaus de corsa, etc.
- entraïnement** n.m. 1. Ensèms d'exercicis per entraïnar, s'entraïnar. Sin.: **adestrament**. 2. Ensèms dei dispositius qu'an per tòca de solidarisar un organè que comanda e l'organè comandat. Sin.: **entirament, endralhada, adralhada**.
- entraïnar** vt. 1. Metre en movement, estirassar. 2. Adestrar. ♦ **s'entraïnar** v.pr. S'adestrar.
- entraire** vt. (*entrai*) Tirar quauqu'un d'un marrit estament, d'un marrit afaire. Sin.: **tirar de ribas**.
- entrajuda** n.f. Ajuda mutuala.
- entrajudar (s')** v.pr. S'ajudar mutualament.

entalhas n.f. pl. 1. Viscèras e budeus. Sin.: **budelalha, ventralha, tripalha**. 2. (lit.) part dau còrs de la frema dont l'enfant es en gestacion. 3. Part mai prefonda: *Li entralhas de la terra*. 4. Sensibilitat, coar: *Pilhar quauqu'un ai entralhas*.

entrant adj. e n. Intract.

entrapar vt. Entraplar.

entrapelar vt. (*entrapèli*) Faire passar (de fen) per una trapa. Var.: **entrapar**. ♦ **s'entrapelar** v.pr. Cabussar dins una trapa.

entrar vi. Intrar.

entraucar vt. (*entrauqui*) Faire intrar dins un trauc.

♦ **s'entraucar** v.pr. S'escondre dins un trauc.

entraucat, ada adj. Encaissat. Sin.: **envabrat**.

entraudir vt. Audir parcialament.

entrava n.f. 1. Ligam fixat ai pens d'un cavau, d'un animau, per empachar lo sieu caminar. Sin.: **enferris**. 2. (fig.) Obstacle, empachament.

entravacaire, airitz adj. e n. Empachaire.

entravacar vt. (*entravaqui*) Empachar, entravar, faire obstacle à.

entravacós, oa adj. Que vèn à mau à destriar, à desmesclar. Sin.: **entrebescat, entrafegat, emmesclat, inextricable**.

entravacosament adv. Inextricablament.

entravada n.f. Embarràs, empach.

entravadís, issa adj. Empachatiu.

entravadís n.m. Empachament.

entravar vt. 1. Metre una entrava à (un animau, à un presonier). Sin. **enferriar**. 2. Empachar, embarrassar dins lu sieus movements, lu sieus actes. 3. Metre d'obstacles, d'empachaments à.

entraversadura n.f. Accion d'entravarsar.

entraversar n.f. (*entravèrsi*) 1. Metre en travèrs. 2. Provocar d'entravas dins lu projèctes de quauqu'un, devariar li ideas de quauqu'un. Sin.: **metre de bròcas en li ròdas**.

entraxe n.m. 1. Diamètre dau ceucle que passa per toi lu bolons que tènon una gelha. 2. (ferrov.) Distança que dessepara lu axes de doi vias vesini, de doi aubres de ròdas vesins.

entre prep. 1. Indica un interval de temps: *Vendrai entre miègjorn e una ora*. 2. Indica un estat intermediari: *Entre jaune e verd*. Sin.(1 e 2): **demièg**. 3. Indica un ensèms, una mena de complicitat: *Dinnerèm entre amics, resterèm entre nautres*.

entrebädada n.f. Dubertura laissada per un objècte leugierament dubèrt.

entrebadar vt. Entredurbir leugierament.

entrebamat, ada adj. Entredubèrt.

entrebadaire n.m. Dispositiu per mantenir una poarta, una fenèstra entredubèrtà ò per l'empachar de si durbir completament.

entrebaiar (s') v.pr. Si baiar mutualament. Sin.: **si potonejar**.

entrebast n.m. Mitan dau bast.

entrebatre (s') v.pr. Si batre un còntra l'autre, lu uns còntra lu autres.

entrebenda n.f. Caduna dei bendas travalhadi m'una cadena de color diferenta ai extremits d'una pèça d'estòfa.

entrebescament n.m. Accion d'entrebescar; fach d'estre entebescat; confusion, desordre. Sin.: **entrafegament, emmesclada**.

entrebescar vt. (*entrebesqui*) 1. Mesclar d'un biais complicat (de fieus...). 2. (fig.) Complicar, embrolhar. Sin.: **entrafegar, emmesclar**. ♦ **s'entrebescar** v.pr. 1. S'engatjar una dins l'autra, en parlant de causas; s'embrolhar, si mesclar. 2. En parlant d'un cavau, si pilhar dins la cauçana.

entrebrun n.m. Calabrun. Var.: **entrabrun**. Sin.: **embrunit, luscre, entrelutz**.

entrebulh n.m. Accion d'entrebulhir; lo sieu resultat.

entrebulhir vt. Laissar bulhir gaire de temps.

entreçadura n.f. Accion d'entreçar; caua entreçada. Var.: **entreçament, entreçatge**. Sin.: **entrenatge, enrestatge**.

entrecamba(s) n.m. 1. Part dau còrs situada entre li cambas; entrecuèissa. 2. Part dei braias situada entre li cambas. Sin.: **forcadura**. 3. Travèrsa que religa lu pens d'un seti. 4. Espaci entre lu pens d'un móble.

entrecambiablament adv. Intercambiablament.

entrecambiable, a adj. Intercambiable.

entreçament n.m. Entreçadura.

entreçar vt. 1. Ordenar en treça. 2. Confeccionar en treçant: *Entreçar un panier*.

entrecareçar (s') v.pr. S'entrecareïcar.

entrecareïçar (s') v.pr. Si careïçar mutualament. Var.: **s'entrecareçar**.

entrechaplar (s') v.pr. Si chaplar mutualament.

entrecilhas n.m. Espaci entre li cilhas.

entrecoasta n.f. Lesca de bòu talhada entre li coastas.

entrecolomna n.m. (arquit.) Espaci entre doi colomnas d'una colomnada.

entrecombatre (s') v.pr. Si combatre mutualament.

entrecompreneson n.f. Intercompreneson: *Li variantas de l'occitan perméton l'entrecompreneson entre lu sieus dialèctes*.

entreconóisser (s') v.pr. Faire conoissença mutualament.

entreconsolar (s') v.pr. Si consolar mutualament.

entrecopada n.f. Accion d'entrecopar; lo sieu resultat. Sin.: **interrupcion, descontunha, cessament**.

entrecopar vt. Interrompre per intervals. Sin.: **interrompre, desrompre**.

♦ **s'entrecopar** v.pr. S'interrompre per intervals.

entrecréñher (s') v.pr. Si crénher mutualament.

entrecridar (s') v.pr. Si cridar l'un e l'autre.

entrecrosada n.f. Entrecrosament.

entrecrosament n.m. Disposicion de cauas que s'entrecróson. Var.: **entrecrosada**.

entrecrosar vt. Crosar en divèrs sens ò un grand totplen de còups. ♦ **s'entrecrosar** v.pr. Si crosar en divèrs sens ò un grand totplen de còups.

entrecuèissa(s) n.f. Espaci entre li cuèssas. Sin.: **entrecamba(s)**.

entrecujuança n.f. Orguèlh, prepotença.

entrecujat, a adj. e n. Prepotent, orgulhós, estrofoisson.

entreculhir vt. (*entrecuèlhi*) Culhir de fruchas denant la sieu maduretat.

entredevorar (s') v.pr. Si devorar mutualament.

entredestrúger (s') v.pr. Si destrúger mutualament.

entredich, a adj. Nec, desparaulat, desconcertat, tancat.

entredire (s') v.pr. Si dire au dedintre de se.

entredoi n.m. 1. Part situada au mitan de doi causas; estat intermediari entre doi extrèmes. Sin.: **entrepàs**, **cambra estanca** (sotamarin), **entremitan**. 2. Mòble plaçat à l'auçada de l'abaïn de doi fenèstras. 3. Benda de brodaria, de dentela dei bòrds drechs, cordurada de cada costat, per decorar una pèça de linjaria. 4. (esports) Accion de mandar lo balon entre doi adversaris per lo tornar metre en juèc.

entre-doi-guèrras n.m. Període que va de la fin de la promiera guèrra mondiala (1918) fins au començament de la segonda (1939).

entredonar (s') v.pr. Si donar (quaqua ren) mutualament.

entredubèrt, a adj. Mièg dubèrt.

entredurbir vt. (*entreduèrbì*) 1. Durbir en escartant leugierament: *Entredurbir lu rideus*. 2. Durbir un pauc: *Entredurbir una poarta, una fenèstra*.

entredurmir vi. Durmir leugierament. Sin.: **choquear, penequejar, penecar**. ♦ **s'entredurmir** v.pr.

entrefachas n.f. pl. *Sus aqueli entrefachas*: Pròpi à-naueu moment. Sin.: **entremièjas**.

entrefenèstra n.m. 1. Part d'un barri entre doi fenèstras. 2. Paneu de tapissaria aut e estrech.

entreferir (s') v.pr. Si ferir mutualament.

entrefèrre n.m. Part d'un circuit d'induccioñ dont lo flux d'induccioñ non circula dins lo fèrre.

entrefilet n.m. Pichin article dins un jornal. Sin.: **articlòt, articlon, articulet**.

entrefuèlh n.m. Tèrc estòmegue dei romiaires.

entregelar vt. (*entregèli*) Gelar à mitan. ♦ **s'entregelar** v.pr. Si gelar parcialament.

entregratar (s') v.pr. Si gratar mutualament.

entrelaç n.m. Ornament format de linhas entrelaçadi.

entrelaçament n.m. Accion d'entrelaçar; ret, entrelaç.

entrelaçar vt. Enlaçar un dins l'autre: *Entrelaçar de fieus*. Sin.: **entrebescar, entreligar, entrecrosar, mesclar, trenar**. ♦ **s'entrelaçar** v.pr. S'entrebescar.

entrelard n.m. Lard mesclat mé de maigre.

entrelardar vt. 1. Metre de pichins morseus de lard dins una carn. 2. (fig.) Mesclar, farcir: *Entrelardar un discors de citacions*.

entrelardat, ada adj. Si di d'una carn que contèn de parts grassi e d'autri maigri.

entrelescas n.m. Lescas de pan dins li quali si metre de cambajon, de fromai, etc. Sin.: **entrepàn, sandwich** (angl.).

entreligar vt. (*entreligui*) Entrelaçar.

entrelinha n.f. Interlinha.

entrelinhar vt. Interlinhar, interlinear.

entrelinhatge n.m. Interlinhatge.

entrelusent, a adj. Transparent.

entrelúser vi. Entrelusir.

entrelusida n.f. Claror ò lusor que non dúron. Sin.: **entrelutz**.

entrelusir vi. (*entrelusissi*) 1. Lusir au travèrs de quaqua ren. 2. Lusir à mièg. Var.: **entrelúser**.

entrelutz n.m. Calabrun.

entremacar (s') v.pr. S'entreferir.

entremalh n.m. Ret de pesca facha de tres ret sobrepaudi, qu'aquela dau mitan a de malhas mai estrechi (lo peis passa la promiera ret e s'entortilha dins la seguenta). Var.: **tremalh**.

entremalhada n.f. Contengut d'un entremalh.

entremalhaire n.m. Pescador mé l'entremalh: «*Ordonnance des entremaillaires que non porran portar...*» (1617).

entremalhar vt. Enclaure dins un tremalh.

entremèia n.f. Dins un molin, caissa en forma de tronc de piramida ò de còne invertits, que fonciona coma un embut. Sin.: **tremièja, tremuèja**.

entremesa n.f. Accion de s'entremetre: *Ofrir la sieu entremesa*. ◇ *Per l'entremesa de*: Per l'intermediari de.

entremesclada n.f. Accion d'entremesclar, de s'entremesclar; lo sieu resultat. Var.: **entremescladís**.

entremescladís n.m. Entremesclada.

entremesclar vt. Mesclar estrechament. Sin.: **entrebescar**. ♦ **s'entremesclar** v.pr. Si mesclar estrechament.

entremesclat, ada adj. Mesclat estrechament. Sin.: **entrebescat**.

entremet n.m. Plat sucrat servit entre lo fromai e avant la frucha. Sin.: **entremièg**.

entremetèire, eititz n. (pej.) Persona que s'entremete per de sòus dins d'affaires galants. Sin.: **entrafegaire**.

entremetre (s') v.pr. Intervenir activament dins un afaire per metre de personas en relacion. Sin.: **s'ingerir**.

entremièg n.m. Entremet.

entremièjas n.f. pl. Entrefachas.

entremiejar vt. Clausonar, compartimentar.

entremitan n.m. Entredoi.

entremuèja n.f. (mar.) Enrodatge de taulas dreicadi au dessobre dei escotilhas. Sin.: **batipoarta**.

entrenafrar (s') v.pr. Si nafrar mutualament.

entrenar vt. Enrestar.

entrenatge n.m. Entreçadura, enrestatge.

entrenc, a adj. Si di d'una tèrra aleugierida e ben laurada.

entrenegar (s') v.pr. S'ennegar a mitat.

entrenèrvis n.m. (rel.) Espaci que separa lu nèrvis en releu au dòrs d'un libre.

entrenós n.m. (bot.) Espaci contengut entre doi nos dau pen d'una planta.

entrenosar vt. Faire de nos un sobre l'autre. Sin.: **entregropar**.

entrepachaire, airitz adj. e n. Qu'entrepacha. Var.: **entrepachós**. Sin.: **embarrassacamin, embarrassaire, cèrcabeluga, mercant d'estampeu**.

entrepachament n.m. Accion d'entrepachar; lo sieu resultat. Sin.: **entrava, embarràs, empacha, empachador, entravadís**.

entrepachar vt. Entravar, empachar, embarrassar.

entrepachós, oa adj. Entrepachaire. Sin.: **entravadís**.

entrepan n.m. Entrelescas.

entrepralair, airitz n. Persona que convèrsa m'una autra. Sin.: **interlocutor**.

entreprapartir vt. (*entrepratissi*) Compartir, despartir, desseparar.

entrepauaire, airitz n. 1. Persona que tèn un entrepaus. 2. Grossista que vende de produchs que l'Estat n'a lo monopòli.

entrepauament n.m. Accion d'entrepauar, de metre dins un entrepaus.

entrepauar vt. 1. Metre en entrepaus (de mèrç). 2. Depauar provisoriament.

entrepaus n.m. Luèc, bastiment dont son depauadi de mèrç per un temps limitat. Var.: **entrepoast**. Sin.: **magazin**.

entrepensat, ada adj. Desorientat. Sin.: **desaviat, desvariat**.

entrepicar (s') v.pr. Si picar mutualament.

entrepoant n.m. Espaci comprés entre doi poants d'un bateu.

entrepoast n.m. Local per entrepauar de mèrç. Var.: **entrepaus**. Sin.: **magazin**.

entrepositari, ària n. Persona ò entrepresa que consèrva dins un entrepaus de mèrç per lo còmpte d'una autra persona.

entreprendre vt. 1. Entamenar (un travalh, etc.). 2. Temtar de convéncer, de sedurre (quauqu'un). Var.: **entreprene**.

entreprene vt. Entreprendre.

entrepreneur, eiritz n. 1. Cap d'una entrepresa, especialament d'una entrepresa dau bastiment ò de travalhs publics. 2. (dr.) Persona que, dins un contracte d'entrepresa, s'engatja à efectuar un travalh per lo còmpte dau mestre de l'obratge. Sin.: **prètzfachier**.

entrepreneuriat n.m. Fach de menar una activitat après l'aver iniciada.

entrepreneur, a adj. 1. Ardit à entreprendre: *Un ôme actiu e entrepreneur*. 2. Ardit en matèria de seducción.

entrepresa n.f. 1. Cen que quauqu'un entrepren. 2. Afaire comercial ò industrial; unitat econòmica de produccion. Sin.: **empresa**. ◇ *Liura entrepresa*: Libertat de crear d'entrepresas.

entreralh n.m. Escartament entre doi ralhs.

entresagatar (s') v.pr. Si sagatar mutualament.

entresec, a adj. Mièg sec.

entresenha n.f. Informacion, indicacion, precision: *Demandar d'entresenhas sobre l'espectacle d'un cantaire*. Var.: **entre-senha**.

entresenhar vt. Informar. Var.: **entre-senhar**. ◆ **s'entresenhar** v.pr. S'informar.

entresentiment n.f. Sensacion de dolor. Var.: **entre-sentiment**

entresoal n.m. Dins un immòble, plan bas de plafond, sovent entre lo planpen e lo promier plan.

entresolat, ada adj. *Plan entresolat*: Plas bas de plafond, establit (ò que sembla establit) dins la part sobrana d'un plan d'una autessa màger.

entretalh n.m. Entretalha.

entretalha n.f. (grav.) Talha leugiera entre de talhas mai foarti, per donar d'efèctes à d'uni parts d'una gravadura. Var.: **entretalh**.

entretalhar vt. (grav.) Practicar una entretalha. ◆ **s'entretalhar** v.pr. Si nafrar en si picant li cambas una còntra l'autra, en parlant d'un cavau.

entretalhat, ada adj. (grav;) Que comprèn d'entretalhas.

entretant adv. En asperant, pendent aqueu temps. Var.: **mentretant**. Sin.: **entandoment**.

entretéisser vt. Téisser ensèms.

entretela n.f. Mena de ret ò de dentela que si mete entre doi faissas de tela per decorar.

entreteneire, eiritz n. Persona qu'entretèn quauqua ren ò quauqu'un. Sin.: **macareu, rufian, proxeneta**.

entretenguda n.f. Frema entreteneguda.

entretengut, uda adj. 1. Tengut en estat: *Una maion entretenguda*. 2. Que viu dei sòus que li dona un amant ò una mestressa. 3. *Oscillacions entretengudi*: Que la sieu amplituda es mantenguda constanta per apoart d'energia exteriora.

entretenir vt. 1. Tenir en boan estat. 2. Faire durar, mantenir dins un estat que non còmbia: *Entretenir la patz*. 3. Provedir à la subsistència de. Var.: **mantenir**. ◇ *Si faire entretenir per quauqu'un*: Viure ai costs de quauqu'un. 4. *Entretenir quauqu'un de quauqua ren*: N'i en parlar. ◆ **s'entretenir** v.pr. 1. Conversar mé quauqu'un. 2. (fig.) Si noirir de: *S'entretenir de faus espèrs*.

entretuar (s') v.pr. Si tuar mutualament; si batre violentament.

entretustada n.f. Fach de s'entretestar.

entretustar (s') v.pr. Picar un còntra l'autre: *Lu gòts si son entretustats dins l'aiguier*.

entreval n.m. Interval.

entrevar (s') v.pr. (*m'entrèvi*) (de) S'enquerir, s'ocupar de. Sin.: **s'engimbrar**.

entrevèire vt. (*entreveï*) 1. Vèire parcialament, rapidament ò confusament. 2. Si faire una idea encara imprecisa de; pressentir: *Entrevèire la solucion*.

entrevia n.f. Enspaci comprés entre doi via de camin de ferre.

entrevista n.f. 1. Discutida entre doi personas ò de mai) per reglar un problema, etc.: *Demandar un entrevista au director*. 2. Discutida entre un jornalista e una persona: *L'entrevista d'un autor*.

entrevistaire, airitz n. Persona que fa una entrevista.

entrevistar vt. Interrogar, faire l'entrevista de.

entripas vt. Emplir li tripas netejadi embé de carn de saussissa, de trule... ♦ **s'entripas** v.pr. Manjar à crepanança. Sin.: **s'engavaiar**, **s'engamonar**.

entrisme n.m. Introduccion sistematica dins un partit, una organisacion sindicala, de noveus militants que vènon d'una autra organisacion, per n'en modificar la linha politica.

entrista adj. e n. Relatiu à l'entrisme; que practica l'entrisme.

entristar vt. Rendre triste. Var.: **entristesir**, **atristar**. Sin.: **alanguir**. ♦ **s'entristar** v.pr. Venir triste.

entristesir vt (*entristesissi*) Rendre triste. Var.: **atristar**, **entristar**. Sin.: **alanguir**. ♦ **s'entristesir** v.pr. Venir triste.

entropia n.f. 1. (fis.) Grandor que, en termodinamica, permete d'evaluar la degradacion d'energia d'un sistema. 2. (cibern.) Dins la teoria de la comunicacion, nombre que mesura l'incertitud de la natura d'un messatge donat à partir d'aqueu que vèn avant (l'entropia es nulla quora non li a d'incertitud).

entropic, a adj. Relatiu à l'entropia.

entropion n.m. (med.) Renversament dei parpèlas vers lo glòbe de l'uèlh.

entubar vt. (pop.) Enganar.

enturbanat, ada adj. Qu'a la tèsta cubèrta m'un turban.

enucleacion n.f. 1. Accion d'extirpar un organo après incision. 2. Extraccion dau nucleu d'un fruch.

enuclear vt. (*enuclei*) Extirpar per enucleacion.

enuèi n.m. 1. Cen que desagrada; problema, preocupacion: *Aver d'enuëis de santat*. 2. Lassitge, abatiment, provocats per l'inaccion e lo desinterès.

enuant, a adj. Qu'enuèia. Var.: **noiós**.

enuiar vt. (*enuèii*) 1. Causar de contrarietat à, preocupar. Lassar, per mancança d'interès, monotonía, etc. ♦ **s'enuiar** v.pr. Provar d'enuèi.

enumerable, a adj. Que pòu èstre enumerat. Sin.: **nombrable**.

enumeracion n.f. Accion d'enumerar; cen qu'es enumerat. Sin.: **nombrada**, **nombratge**.

enumerar vt. (*enumèri*) Enonciar una après l'autra li partidas d'un tot. Sin.: **nombrar**.

enumeratiu, iva adj. Que contén una enumeracion. Sin.: **nombratiu**.

enumidir vt. (*enumidissi*) Rendre umide. Var.: **inumidir**. ♦ **s'enumidir** v.pr. Devenir umide.

enuresia n.f. Emission involontària d'urina, generalament de nuèch, que perdura ò apareisse à un atge que la netícia es normalament assegurada.

enuretic, a adj. e n. Pertocat d'enuresia.

envabrat, ada adj. Encaissat, entraucat.

envaïda n.f. Envaïment.

envaïdor n.m. Envaïssèire. Var.: **invasor**.

envaïment n.m. 1. Accion d'envaïr; lo sieu resultat. Var.: **envaïda**. Sin.: **invasion**. 2. (lit.) Usurpcion progressiva.

envaïr vt. (*envaïssi*) 1. Penetrar per la foarça e en nombre dins un païs, una region, e l'ocupar. 2. Emplir, s'espantegar dins ò sobre. 3. Si faire mestre de l'esprit de quauqu'un: *Lo dubi l'envaïsse*.

envaïssèire, eiritz n. Aqueu qu'envaïsse (un territori, un autre païs, etc.). Var.: **envaïdor**, **invasor**.

envaïscent, a adj. Qu'envaïsse; importun, indiscret. Var.: **envasiu**.

envalar vt. Avalar, surbir, assurbir.

envanc n.m. Estrambòrd, entosiasme; abriva.

envarairar (s') v.pr. S'empoisonar mé de varaire.

envasion n.f. Invasion.

envasiu, iva adj. Envaïscent.

envèia n.f. Envèia.

enveiós, oa adj. Enviós.

enveiosament adv. Enviosament.

enveirinar vt. Donar la consistenza dau vèire.

envejós, oa adj. Envidiós.

envelar vt. Velar. ♦ **s'envelar** v.pr. si velar.

enveleguit, ida adj. Brossalhós (Bendejun).

envelenar vt. (it.) Empoisonar.

enventar vt. Metre au vent.

enverenadura n.f. Enfeciment. Var.: **enverinadura**.

enverenament n.m. Enverinament.

enverenar vt. Enverinar. ♦ **s'enverenar** v.pr. S'enverinar.

enverenat, ada adj. Enverinat.

envergadura n.f. 1. Dimension d'una ala d'avion, mesurada perpendiculariament au sieu plan de simetria verticala. 2. Distança entre li extremitats dei alas desplegadi d'un auceu. 3. Amplessa de l'intelligença, de la volontat. 4. Importança d'una accion, amplessa d'un project. 5. (mar.) Longuessa d'una vela pilhada dau costat qu'es fixada à l'antena.

envergar vt. (*envergui*) 1. (mar.) Fixar à una verga. 2. Crosar sus lu dets lu fieus d'una cadena per pi lu aplicar sus li cavitias de l'ordidor. 3. Balançar la forma per lo papier per que la matèria s'estende dins lo sens de la verjura. 4. Garnir mé de vergas d'amarina. 5. Sodomisar.

envergonhar vt. Faire sentir de vergonha à.

enverinadura n.f. Enfeciment. Var.: **enverenadura**.

enverinament n.m. 1. Penetracion de verin dins l'organisme. 2. Accion d'enverinar; lo sieu resultat. Var.: **enverenament**.

enverinar vt. 1. Enfecir, provocar l'irritacion de. 2. Complicar, rendre mai greu: *Enverinar la situacion*. Var.: **enverenar**. ♦ **s'enverinar** v.pr. 1. S'enfecir. 2. (fig.) Si degalhar, venir ostile: *Li sieu relacions si son enverinadi*.

enverinat, ada adj. 1. Enfecit. 2. Plen de virulença: *De prepaus enverinats*. Var.: **enverenat**.

enverniçaire, airitz n. Verniçaire.

enverniçar vt. Verniçar.

enverniçat, ada adj. Verniçat.

enverniçatge n.m. Verniçatge.

envernissaire, airitz n. Verniçaire.

envernissar vt. Verniçar.

envernissat, ada adj. Verniçat.

envernissatge n.m. Verniciatge.

envèrs prep. Per rapoart à: *Èstre brave envèrs lu sieus amics.* Sin.: **respièch à, à respièch de.** ◇ *Envèrs e còntra toi* (ò tot): En despièch de toi, en despièch de toi lu obstacles.

envèrs n.m. 1. Costat d'una caua que non es destinat à èstre vist. Contr.: **endrech.** 2. À *l'envers*: Dau marrit costat. Contr.: **à l'endrech.** ◇ *En desòrdre*: Lu sieus afaires son à l'envers. Sin.: **forra-borra.** 3. Contrari: *L'envers de la veritat.*

envèrs, a adj. Inversat, sota-sobre.

enversaire n.m. Inversor.

enversar vt. Inversar.

enversat, ada adj. Inversat.

envertregar (s') v.pr. S'encocolar.

envesinança n.f. Vesinança, vesinatge.

envesinar vt. Enrodar de vesins. Var.: **vesinar.** ◆ **s'envesinar** v.pr. Venir vesin de quauqu'un. Var.: **si vesinar.**

envestidura n.f. Investidura.

envestir vt. (*envestissi*) Investir.

enviar vt. (*envii*) Mandar.

enviat, ada adj. e n. Mandat. ◇ Enviat especial: Jornalista mandat en quauque luèc per curbir un eveniment.

envielhiment n.m. Fach d'envielhir, de s'envielhir. Var.: **vielhiment.**

envielhir vt. (*envielhissi*) Rendre vièlh. Var.: **vielhir.** ◆ vi. Venir vièlh. Var.: **vielhir.** ◆ **s'envielhir** v.pr. Si faire vièlh, s'annadir.

envídia n.f. Gelosia. Var.: **invídia.**

enviable, a adj. Digne d'envídia.

envidiós, oa adj. e n. Gelós. Var.: **enviós, invidiós.**

envidiosament adv. D'un biais envidiós.

envinagrar vt. Envinaigrar.

envinagrat, ada adj. Envinaigrat.

envinaigrar vt. Metre, ajustar de vinagre à. Var.: **envinagrar.**

envinaigrat, ada adj. *Pèu envinaigrada:* Pèu coparosada. Var.: **envinagrat.**

envinar vt. Faire beure totplen de vin à quauqu'un. Var.: **envinassar.** ◆ **s'envinar** v.pr. Si clafir de vin, beure de vin d'una mena desmesurada.

envinat, ada adj. Qu'a pilhat l'odor dau vin, en parlant d'un recipient (bota, etc.).

enviós, oa adj. Envidiós. Var.: **enveiós.** Sin.: **cobés.**

enviosament adv. D'un biais enviós. Var.: **enveiosament.**

envirolador n.m. Bobinador.

envirolaire, airitz n. Bobinaire. Sin.: **entornejaire, entornissaire.**

enviolar vt. (*enviròli*) Bobinar. Sin.: **entornissar, entornejar, enrodar.**

environ adv. Pauc ò pron, à pauc près, à l'entorn, à quauqua ren près.

environment n.m. 1. Cen qu'es à l'entorn, que constituisse lo vesinatge. 2. Ensèms dei elements naturals à l'entorn d'un individú uman, animau ò vegetal: *Aparar*

l'environament. 3. Ensèms dei elements objectius e subjectius que constituísson lo quadre de vida d'un individú. Var.(1, 2 e 3): **environa.** 4. (art contemp.) Òbra facha d'elements arbitrariament causits, repartits dins un espaci que si pòu percórrer. Sin.: **installacion.** 5. (inform.) Ensemble dei recors materiaus e logiciaus necessaris a l'abiaissament d'una aplicacion au mejan d'un computaire donat.

environmental, a adj. Relatiu à l'environament. Var.: **environamentau.**

environmentalista n. Especialista dei problemas d'environament.

environmentalista, ala adj. Environmental.

environant, a adj. Qu'es à l'entorn; pròche, vesin.

environar vt. Si trovar à l'entorn, constituir lo vesinatge de.

environs n.m. pl. Luècs que son à l'entorn. Sin.: **relarg.** ◆ loc. prep. *Ai environs de:* Vèrs, pròche de (per un luèc, l'ora, etc.). Sin.: **à l'entorn de.**

envisatjable, a adj. Que pòu èstre envisatjat. Sin.: **encarable, enfaciabile.**

envisatjar vt. 1. Considerar, tenir còmpte de: *Envisatjar una question.* Sin.: **encarar, enfaciar.** 2. Projectar, imaginar.

envisc n.m. Visc, pega.

enviscada n.f. Enviscament.

enviscadura n.f. 1. Caractèr de cen qu'es viscós. 2. Resisténcia d'un fluidè à l'escorrement unifòrme e sensa turbulència: *L'enviscadura dei òlis de motors termics (automobilas...).*

enviscaire n.m. Caçaire que fa usança dau visc.

enviscament n.m. Accion d'enviscar; lo sieu resultat. Var.: **enviscada.**

enviscant, a adj. De natura viscoa. Sin.: **pegant, viscós.**

enviscar vt. (*envisqui*) Pilhar mé de visc. Sin.: **emplastrar, empear, empégolar, empastissar..** ◆ **s'enviscar** v.pr. 1. Si pilhar, si laissar pilhar au visc. 2. (fig.) S'enamorar.

envitriada n.f. 1. Cubertura facha d'una armadura de fèrre e de vèire. 2. Granda susfàcia de vèire dins lo barri d'un edifici.

envòl n.m. Accion de s'envolar. Sin.: **enaurament, envolada, enauçament, enlairament.**

envolada n.f. 1. Accion de s'envolar. Var.: **envòl.** 2. Aumentacion brutalà d'una valor: *L'envolada d'una moneda.* 3. Envanc oratòri ò poetic: *Una envolada lirica.*

envolamada n.f. Accion d'envolamar.

envolamar vt. Talhar embé la volama.

envolar (s') v.pr. (*m'envòli*) 1. Pilhar lo sieu vol, s'escapar dins l'ària. 2. (espòrts) Pilhar rapidament una avança importanta dins una competicion, un classament: *Lo ciclista s'es envolat.* Sin.: **s'escapar.** 3. Aumentar rapidament, bruscament, en parlant d'una valor, d'un prètz. 4. Decolar (en parlant d'un avion, etc.). Sin. toi lu sens): **s'enauçar, s'enaurar, s'enlairar.**

envolopa n.f. 1. Cen que sièrve à envelopar. 2. Tròç de papier plegat per contenir una letra, una carta, etc. 3. Soma remessa à quauqu'un (normalament dins una

envolopa). 4. **Envolopa budgetària**: Massa globala dei crèdits d'un budget, que la sieu reparticion pòu variar. 5. Membrana à l'entorn d'un organ. 6. (mat.) Corba (ò susfàcia) à la quala cada element d'una familia de corbas (ò de susfàcias) es tangent. 7. (bot.) *Envolopas florali*: Calici e coròlla.

envolopada n.f. (mat.) Corba plana considerada per rapoart à la sieu envolopa.

envolopant, a adj. Qu'envolopa.

envolopar vt. Curbir totalament d'un teissut, d'un papier, d'una matèria quala que sigue: *Envolopar de fruchs dins un papier*. Sin.: **emmantlar, enrodar, envertolhar, recubrir, entornar, enrotlar**.

envolopat n.m. (coregr.) Rotacion dau còrs facha dau dedintre au defoara, en pilhant virant sus una camba.

envoutar vt. Voutar.

envuèia n.f. 1. Desidèri d'aver quauqua ren, de faire quauqua ren: *Aver envuèia d'un moment de tranquillitat*. Var.: **envèia**. 2. Besonh que si vòu satisfaire: *Aver envuèia de manjar*. Sin. (1 e 2): **talent**. 3. Desidèri d'aver cen qu'una autra persona a. Var.: **envídia, invídia**. Sin.: **gelosia, cobesia**. 4. Taca roja qu'un enfant a sus la pèu à la naissença. Sin.: **angiòma**.

enzima n.f. Substança organica solubla que catalisa una reaccion bioquimica. Sin.: **diastasa**.

enzimatic, a adj. Relatiu ai enzimas; que si fa per li enzimas.

enzimologia n.f. Estudi scientific dei enzimas.

enzimopatia n.f. Malautia ereditària deuguda à un trebolici dau metabolisme d'una enzima ò d'un grope d'enzimas.

enzootia n.f. Epizootia limitada ai animaus d'una soleta localitat, que pòu tocar una espècia soleta ò mai d'una espècia.

eocambrian, a adj. e n.m. Part inferiora dau cambrian, sota lu promiers jaç, fossilifèrs.

eocène n.m. (geol.) Període de l'èra terciària, marcat per la diversificacion dei mamífers e lo començament de la formacion dei Aups.

eod n.m. Mena de laüt arabe, bessai d'origina iraniana, ancestor dau laüt modèrme.

eogène, a adj. e n. Nom dau periòde nummulitic.

eoipús n.m. Equide american qu'avia encara quatre dets à cada pata, de la grandor d'una volp, fossile dins l'eocène.

olian, a adj. 1. Que lo vent n'assegura lo movement: *Motor olian*. 2. Qu'es provocat per lo vent: *Erosion olliana*. 3. (mús.) *Mòde olian*: Correspoande au mòde de la (ma, dins la música grèga antica, podia variar d'una època à una autra e d'un tractat à un autre. ◇ *Arpa olliana*: Instrument de música «jugat» per lo vent, que rende de sons armoniós quora es suspendut e que lo vent lo vén picar.

olian, a adj. e n. D'Eolia.

oliana n.f. Motor accionat per lo vent, que s'emplega especialament per la produccion d'electricitat. Sin.: **aeromotor**.

olidà n.f. Mollusc marin que sembla una bavoa, mé l'esquina cubèrta de papilhas cilindriques.

eolipile n.m. Aparelh qu'avia imaginat Eron d'Alexandria per metre en evidència la foarça motritz de la vapor d'aiga.

elolit n.m. Fragment de pèira façonat sota l'accion d'agents naturals e que pòu semblar à de pèiras que l'òme a travalhat.

elolitic, a adj. Definicion dei industrias que d'un avion pensat destriar à respièch dei elolits.

eon n.m. (filos.) per lu neoplatonicians e lu gnostics, ensèms dei potenças etèrni qu'emànون de l'estre e rendon possible la sieu accion sobre li causas.

eonisme n.m. Travestisme.

eosina n.f. Matèria coloranta roja, que vèn de la fluoresceïna.

eosinocit n.m. Leucocit eosinofile.

eosinofil(e), a adj. e n. 1. (biol.) Que pilha lu colorants acides: *Leucocites eosinofiles*. Sin.: **acidofile**. 2. Definicion dei leucocits que contènon de granulacions citoplasmiqui qu'an una afinitat per si colorar de roge.

eosinofilia n.f. (patol.) Presença excessiva d'eosinofiles dins lo sang.

epacnidacea n.f. *Epacnidaceas*: Familha de plantas australiani, dei bèli flors rogi, vesinas dau bruc.

epacta n.f. Nombre que dona l'atge de la Luna au 1^r de janvier, en convenient de representar per 0 lo jorn qu'es novèla.

epactal, a adj. Relatiu à l'epacta. Var.: **epactau**.

epactau, ala adj. Epactal.

epagogic, a adj. Argument per lo biais de l'induccio.

epagomène, a adj. (Antiqu.) 1. En Grècia, jorns ò mes intercalaris que restablissón la concordança de l'annada civila embé l'annada solària. 2. Dins l'Egipte ancian, si diifa dei cinc jorns que s'ajustàvon ai 360 jorns de l'annada civila qu'enclausia dotze mes de trenta jorns.

epanalepsi n.m. (ling.) Doblament dau subjècte, nom e pronom, à respièch d'una proposicion: *Lo Reinat, l'ai incontrat li a doi jorns* (Etim gr. *epanalēpsis*).

eparca n.m. 1. Governador d'una eparquia. 2. Prefècte de Constantinòple, sota l'Empèri bisantin.

eparina n.f. Substança anticoagulanta extracha dau fetge e emplegada dins toti li afeccions que fan crénher una trombosi.

eparquia n.f. 1. (Antiqu.) Circonscripcion administrativa, dins l'Empèri roman d'Orient. 2. (relig.) Dins li Glèias orientali, sotadivision territoriala, que correspoande à la diocesi de la Glèia latina.

epatalgia n.f. Dolor au fetge.

epatectomia n.f. (cir.) Reseccion d'una part dau fetge.

epatic, a adj. e n. Que sofrisse dau fetge. ◆ adj. Relatiu au fetge. ◇ *Insufisença epatica*: Ensèms dei trebolicis deugut à l'alteracion d'una foncion dau fetge ò d'uni foncions dau fetge.

epatica n.f. 1. *Epaticas*: Classa de plantas briofiti, nombroï dins li regions caudi e umidi. 2. Pichina flor blava printaniera dei boasc (Familha dei renonculaceas).

epaticostomia n.f. (med.) Anastomòsi dau canal epatic e de la pèu.

epaticotomia n.f. (cir.) Encisa dau canal epatic.

epatisacion (-izacion) n.f. (patol.) Alteracion inflamatòria d'un teissut organic, e espec. d'aqueu dei paumons, que li dona un aspècte e una consisténcia analògues à-n-aquelu dau fetge.

epatisme n.m. Afeccion cronica dau fetge.

epatiti n.f. Inflamacion dau fetge, d'origina toxica ò infeccioa. ◇ *Epatiti viralia*: Causada per un virus e caracterisada per l'elevacion dei transaminasas à la quala son associats de signes d'insufisença epatica.

epatobiliari, ària adj. Que pertòca lo fetge e lu conducths biliaris.

epatocèla n.f. (med.) Ernia dau fetge.

epatogène, a adj. Provocat per lo fetge.

epatografia n.f. Radiografia dau fetge.

epatologia n.f. Estudi dau fetge e dei sieu malautias.

epatòlogue, òga n. Especialista dau fetge.

epatomegalia n.f. (anat.) Aumentacion anormala dau volume dau fetge.

epatonefriti n.f. (patol.) Afeccion grèva que pertòca à l'encòup lo fetge e lu rens.

epatopancreàs n.m. (zool.) Organe d'unu invertebrats, qu'assegura à l'encòup li foncions dau fetge e dau pancreàs.

epatoptòsi n.f. (med.) Abaissament dau fetge deugut à l'aflaquiment dei sieus mejans de suspension.

epatorafia n.f. (med.) Sutura d'una plaga dau fetge.

epatorexia n.f. (med.) Esclatament, rompedura dau fetge.

epatoscopia n.f. 1. (med.) Examèn dau fetge au mejan d'un endoscòpi. 2. (Antiqu.) Divinacion per lo biais de l'examèn dau fetge, dau temps dei Assiriò-Babilonencs.

epatotomia n.f. (cir.) Encisa dau fetge.

ependima n.m. (anat.) Membrana fina que tapissa lu ventricules cerebrals e lo canal central de la mesolha espinala.

ependimari, ària adj. Que pertòca l'ependima.

ependimiti n.f. (med.) Enfeciment dau canal de l'ependima.

epentèsi n.f. Aparicion d'una letra non etimologica dins un mòt: *Li a una epentèsi dins cambra, que vèn dau latin camera*.

epentetic, a adj. Ajustat per epentèsi.

epiaire n.m. Èrba pudenta de la Familha dei labiaceas.

epibdela n.f. Vèrp trematòde que viu en parasite sus la pèu de diversi sòrtas de peis.

epiblast n.m. Jaç unic de cellulas poliedriqui que fórmont lo revestiment de l'embrion.

epibòla n.f. Multa que pagàvon lu foncionaris atenencs à la fin de la sieu carga, quora la sieu gestion èra condemnada.

epibolia n.f. Mòde de desenvolopament de la gastrula, partent d'una blastula desprovedida de cavitat de segmentacion.

epibromidrina n.f. Compauvat de formula C_3H_5OBr , analògue à l'epicloridrina.

epic, a adj. 1. Pròpri de l'epopea: *Poema, estile epic*. 2. Memorable per lo sieu caractèr extraordinari: *Una discussion epica*.

epicardi n.m. (anat.) Fulhet visceral dau pericardi que recuèrbe directament lo miocardi.

epicarditi n.f. Inflamacion de l'epicardi.

epicarp(e) n.m. (bot.) Pèu que recuèrbe un fruch.

epicauta n.f. Cantarida dei regas grisi e blanqui que la sieu larva es utila en devorant lu òus de divèrsi lingostas nosibili.

epicène n.m. 1. Si di d'un nom comun à la femèla e au mascle: Aigla *es un epicène*. 2. Si di d'un nom, d'un adjectiu, d'un pronom que non còmbion en foncion dau genre: Enfant *e tu son epicènes*.

epicentre n.m. (geol.) Ponch de la susfàcia terrèstra dont un terratremoal es lo mai foart.

epicicle n.m. (astron.) Pichin cercle qu'un astre devia descriure, que lo sieu centre descrivia un autre cercle à l'entorn de la Tèrra.

epiclèsi n.f. (liturgia) Invacion dau Sant Esperit.

epicicloïda n.f. (geom.) Corba plana descricha per un ponch fixe d'un cercle que rotla en defoara sensa esquilhar sus un cercle donat.

epicicloïdal, a adj. (geom.) Relatiu à l'epicicloïda.

Var.: **epicicloïdau**.

epicicloïdau, ala adj. Epicicloïdal.

epicloridrina n.f. Liquide incolor m'una odor que ponhe coma l'alh e es insolubile dins l'aiga ma mesclable mé la màger part dei souvents organics polaris. Es un compauat autament reactiu mé d'acides ò de basas foarti e s'emplega coma element de basa dins la fabricacion de matèrias plastiqui, de resinas epoxidiqui, e d'autres polimèrs.

epicondialgia n.f. (med.) Dolor au niveau de l'epicondile.

epicondile n.m. (anat.) Apofisi de l'extremitat inferiora de l'umèrus.

epicondilian, a adj. Relatiu à l'epicondile.

epicondiliti n.f. (med.) Sindròme dolorós que tradue l'inflamacion de la region de l'epicondile: *Epicondiliti d'au jugaire de tennis ò tennis-elbow*.

epicontinental, a adj. (geogr.) Si di dei mars ò oceans que recuèrbon la plataforma continentala. Var.: **epicontinentau**.

epicontinentau, ala adj. Epicontinental.

epicotilat, ada adj. Que pertòca l'axe que fa partida de la plantula situada au dessobre de l'insersion dei cotiledons, que si tresmuderà esquasi tota en part aerencia de la planta.

epicrani n.m. Ensèms dei parts qu'enròdan lo crani.

epicranian, a adj. (anat.) Qu'es à l'entorn dau crani.

epicuresc, a adj. Epicurian.

epicurian, a adj. e n. 1. D'Epicure e dei sieus disciples. 2. Que pensa solament au plaser sensual.

epicurisme n.m. Doctrina d'Epicure e dei epicurians.

epidèmia n.f. Fach, per una malautia contagiosa, de tocar un grand nombre d'individús d'un país ò d'una region.

epidemic, a

epidemic, a adj. 1. Que tèn de l'epidèmia: *Malautia epidemica*. 2. (fig.) Que s'espandisse coma una epidèmia; contagiós, comunicatiu.

epidemicitat n.f. (med.) Caractèr epidemic d'una malautia.

epidemiologia n.f. Disciplina qu'estudia lu diferents factors qu'intervènon dins l'aparicion dei malautias ò de fenòmènes morbides determinats e la sieu freqüència, lo sieu mode de distribucion, la sieu evolucion e la messa en òbra dei mejans necessaris à la sieu prevencion.

epidemiologic, a adj. Relatiu à l'epidemiologia.

epidemiologista n. Especialista d'epidemiologia.

epidèrma n.m. 1. Partida extèrna de la pèu, constituida d'uni jaç de celulas que la mai superficialia es cornada e desquiamada (pels, plumas, onglas son de produccions de l'epidèrma). 2. (fam.) Pèu. ◇ (fig.) *Aver l'epidèrma sensible*: Èstre susceptible. 3. (bot.) Pellicula que recuèrbe li fuèlhas, lu pens e li raïc jovi.

epidermic, a adj. Relatiu à l'epidèrma. ◇ (fig.) Reaccion epidermica: Comportament d'una persona que reagisse vivament à una critica, una contrarietat.

epidermofitia n.f. (med.) Malautia de la pèu, de natura eritematò-escaumoa deuguda à un fonge que generalament non pertòca lu annèxes epidermics (pels, onglas...).

epidermoïde, a adj. Que sembla l'epidèrma.

epidermolisi n.f. (med.) Deperiment de l'epidèrma.

epidermomicòsi n.f. Micòsi superficialia de la pèu.

epidermoreaccion n.f. Tèst de sensibilitat cutanea per destoscar d'allergias.

epidiascopi n.m. Aparelh per projectar d'imatges fixes per reflexion e transparença.

epidiascopic, a adj; Relatiu à l'epidiascopi.

epididime n.m. (anat.) Organe situat sus lo bòrd superior dau testicule, format d'un canal dont passa l'espèrma.

epididimi n.f. (med.) Inflamacion aguda ò cronica de l'epididime.

epidòta n.m. (miner.) Silicat idratat natural d'alumini, de calci e de ferre que si tròva dins li ròcas metamorfiqüis.

epidural, a adj. *Espaci epidural dau canal raquidian*: Que si tròva entre la duramaire e la vertèbra. Var.: *epidurau*.

epidurau, ala adj. Epidural.

epiduriti n.f. (med.) Inflamacion dei espacis epidurals.

epiestratège n.m. Epistratège.

epiestrategia n.f. Epistrategia.

epifane, a adj. 1. Escais-nom d'unu dieus grècs benfasents. 2. Epítèt que portàvon d'unu rèi ellenistic.

epifania n.f. Fèsta cristiana que celèbra la manifestacion dau Crist ai Mages venguts l'adorar, que per aquesta rason si di *finda jorn ò fèsta dei Rèis*.

epifaringe n.f. Element dorsal de la trompa dei moissaras e dei tavans.

epifenomène n.m. 1. Fenomène segondari, sensa importança en regard d'un autre. 2. (filos.) Cen que si vèn ajustar à un fenomène sensa aver d'influença sobre d'eu.

epifenomenisme n.m. (filos.) Teoria que di que la consciència non seria qu'un fenomène segond per raport à la matèria.

epifenomenista adj. e n. Que si raporta à l'epifenomenisme.

epifille, a adj. (bot.) Que creisse sus li fuèlhas dei plantas: *Un fonge epifille*.

epifilòpsi n.f. Cactacea ornamental arbustiva dei bèli flors blanqui ò rosenqui.

epifisaire, a adj. Relatiu à l'epifisi.

epifisi n.f. 1. (anat.) Extremitat d'un oàs long. 2. Glanda situada au plafond dau diencefale. Sin.: *glanda pineala*.

epifisiti n.f. Inflamacion de l'extremitat dei oàs de l'enfant e de l'adolescent, localizada sobretot à l'extremitat dau femur e dei vertèbras.

epifit, a adj. e n.m. SI di d'un vegetal que viu fixat sus de plantas ma sensa li parasitar; aeròcola.

epifitia n.f. Malautia que tòca rapidament de plantas d'una mema espècia.

epifonema n.m. Exclamacion sentencioa que clau un racònte.

epifragma n.m. Mena de paret compauada de muc durcit, que sièrve ai limaças per tapar l'entrada de la sieu cauquilha, magerament d'inverèn e quora la calor es foarta.

epigastralgia n.f. (med.) Dolor de l'epigastri.

epigastri n.m. Boca de l'estòmegue.

epigastric, a adj. Que si raporta à l'epigastri: *Enterocelia epigastrica*.

epigenèsi n.f. (biol.) Teoria que di que l'embrion si constituisse gradualament dins l'òu per formacion successiva de partidas novèli.

epigenetic, a adj. Relatiu à l'epigenèsi.

epigenia n.f. 1. (miner.) Remplaçament Remplaçament d'un mineral per un autre, au dedintre d'una ròca. 2. (geomorf.) Sobrimposicion, sobrepaument.

epigeu, ea adj. (bot.) Si di d'un biais de germinacion dins lo quau lu cotiledons son auçats en dessobre dau soal (coma per lo faiòu).

epigin, a adj. e n.f. (bot.) Si di d'una pèça florala inserida en dessobre de l'ovari, d'una flor que lo sieu periant e l'androceu son inserits en dessobre de l'ovari. Contr.: **ipogin**. ♦ n.f. Placa quitina, pauc ò pron espessa, que sobremonta l'orifici genital dei femèlas dei araneïdes.

epiglòti n.f. (anat.) Langueta cartilatginoa que clava la glòti au moment de la degluticion.

epiglotic, a adj. Relatiu à l'epiglòti.

epigòne n.m. (lit.) Disciple, successor sensa originalitat personala.

epigrafe n.m. 1. Inscripcion gravada sus un edifici e qu'indica la sieu data de construccion, la sieu destinacion, etc. 2. Citacion plaçada en tèsta d'un libre, d'un capítol, etc., per n'en resumir l'objècte ò l'esperit.

epigrafia n.f. Sciença auxiliària de l'istòria, qu'estudia li inscripcions sus de matèrias duradissi (pèira, metal, boasc).

epigrafic, a adj. Relatiu à l'epigrafia.

epigrafista n. Especialista d'epigrafia.

epigrama n.f. 1. Pichina pèça satírica en vers, que finisse per un trach mordent. 2. (lit.) Mòt satíric, menchonada mordenta. 3. Dau temps dei Ancians, esrich cort en vers ò en pròsa escrincelat sus un monument.

epigrama n.m. Aut d'una costeleta d'anheu.

epigramatic, a adj. Relatiu à l'epigrama.

epigramista n. Persona qu'escriu d'epigramas.

epiipus n.m. Equide que cada pata comportava tres dets, fossile d'Amèrica nordenca.

epilacion n.f. Accion d'epilar.

epilaire, airitz n. Persona que fa profession d'epilar.

epilar vt. Arrancar, faire tombar lu pels.

epilaringat, da adj. Que si tròva ò que si debana au dessobre de la laringe.

epilatori, òria adj. e n.m. Que sièrve à epilar.

epilepsia n.f. Malautia que si manifesta sota forma de crisis violenti mé de convulsions que correspoàndon à de descargas encefaliqui bilateral o localisadi, eventualment acompanhadi de perda de consciència ò d'allucinacions. Sin.: **mau de la terra**.

epileptic, a adj. Que pertoca l'epilepsia; que sofrisse d'epilepsia.

epileptiforme, a adj. (med.) Que dona d'ària à una crisi d'epilepsia.

epileptogène, a adj. Que provòca l'epilepsia coma de lesions dau cerveu ò d'insulina à dòsis foarti.

epileptoïde, a Que presenta li parenças de l'epilepsia.

epilobi n.m. Planta dei flors rogi comuna dins lu luècs umides (Familha dei enoteraceas).

epilogaire, airitz n. Persona qu'epiloga.

epilogar vi. (*epilògui*) Donar d'explicas, de comentaris que la finisson plus e sovent gaire pertinents. Sin.: **glosar**.

epilogatge n.m. Fach d'epilogar.

epilogue n.m. 1. Clavadura d'un obratge literari. 2. (fig.) Fin, conclusion d'un afaire.

epimac n.m. Paradisier de Novèla-Guinea, dei colors metalliqui.

epimèr, a n.m. e adj. Denominacion dei isomèrs que si destrón d'unu e d'autres dins la disposicion dins l'espaci, dei atòmes e dei radicals sus un carbòni vesin.

epineurian, a n.m. e adj. Animau que lo sieu sistema nerviós es dorsal (coma lu vertebrats). Contr.: **iponeurian**.

epipaleolitic, a adj. e n.m. (preïst.) Periode situat entre lo paleolitic e lo neolitic, que li si perpetua l'economia de la predacion e li si desvolópon lu autís microlítics.

epipelagic, a adj. (geo.) *Zòna epipelagica*: Zòna oceanica que recuèrbe la plataforma continentala (fins à 250 m de prefondor).

epiploon n.m. (anat.) Cadun dei doi replecs dau peritòni, lo *grand epiploon* que religa l'estòmegue au colon e lo *pichin epiploon* que religa lo fetge à l'estòmegue.

epirogenèsi n.f. (geol.) Soslevament ò abaissament d'ensèms que pertoca una part de la crosta terrèstra.

epirogenic, a adj. Relatiu à l'epirogenèsi.

epiròta adj. e n. D'Epir. ♦ Dialècte grèc ancian parlat à l'ubac d'Epir.

episceni n.m. Dins lu teatres ancians, colomnada ò galaria que coronava lo barri de l'empoant e qu'assostava de màquinas.

episcleriti n.f. (med.) Inflamacion de l'esclerotica que si manifesta per una rojor localizada dau blanc de l'uèlh.

episcopal, a adj. 1. Relatiu à un evesque, à l'episcopat. 2. *Glèia episcopal*: Glèia episcopaliana. Var.: **episcopau**. Sin.: **evescal**.

episcopalalian, a adj. *Glèia episcopaliana*: Glèia anglicana dei Estats-Units que, coma aquela d'Angletèrra, a conservat la ierarquia dei archivesques, evesques, etc. ♦ adj. e n. Partidari de l'episcopalisme.

episcopalisme n.m. (relig.) Teoria que di que l'assemblada dei evesques a mai de poder que lo papa.

episcopat n.m. 1. Dignitat d'evesque. 2. Temps pendant lo quau un evesque ocupa lo sieu seti. 3. Ensèms dei evesques: L'episcopat occitan.

episcopau, ala adj. Episcopal.

episcòpi n.m. 1. Aparelh optic per la projeccio per reflexion. 2. Instrument d'optica mé de miraus, que permete d'observar lo terren despí lo dedintre d'un carri de combat.

episilogisme n.m. Rasonament per lo biais de doi sillogismes, dins lo quau si pilha per la clavadura dau primier, una dei premissas dau segond.

episiotomia n.f. Incision de la vulva e dei muscles dau perineu, practicada per facilitar d'un jacilhas.

episòdi n.m. 1. Division d'un roman, d'un film, etc. 2. Part d'una obra narrativa ò dramatica que s'intègra à un ensèms ma a li sieu caracteristicas pròpri. 3. Circonstança qu'apartèn à una seria d'eveniments que fórmون un ensèms.

episodic, a adj. Que constituisse un simple episòdi; segondari, intermitent: *Un fenomène episodic*.

episodicament adv. D'un biais episodic.

epispadiàs n.m. (med.) Vici de conformacion de l'urètra que si duèrbe sus la façá superiora de la verga.

epispade, a adj. e n. Pertocat per l'epispadiàs.

epistasi n.f. (biol.) Accion d'un gène sobre un autre gène que non es allèle.

epistat n.m. (Antiqu. gr.) Títol de divèrs foncionaris politics e tecnicos.

epistatia n.f. Dins la Grècia anciana, foncion d'epipat.

epistatic, a adj. Que possedisse l'epistasi.

epistaxis n.m. (med.) Sagnament de nas.

epistème n.m. 1. (filos.) Dins la filosofia platonica, lo saber segur, espec. en contraposicion à l'opinion individuala. ♦ (ext.) Sciença exacta. 2. Configuracion dau saber que rende possibl li diferenti formas de sciença à una epòca donada.

epistemologia n.f. Partida de la filosofia qu'estudia l'istòria, lu metòdes, lu principis dei sciéncias. ◇

epistemologic, a

Epistemologia genetica: Teoria de la conoissença científica, fondada sobre l'analisi dau desenvolapament de la conoissença de l'enfant e sobre aquela de la constitucion dau sistema de nocions emplegadi per cada sciéncia particuliera au cors de la sieu istòria.

epistemologic, a adj. Que pertòca l'epistemologia.

epistemologista n. Especialista d'epistemologia.

Var.: **epistemològue.**

epistemològue, òga n. Epistemologista.

epistile n.m. (arquit. gr.) Part de l'entaulament que repaua directament sus li colomnas.

epístola n.f. 1. Letra escrita per un autor ancian. ◇

(lit.) Letra escrita à quauqu'un. ◇ (vièlh) *Epístola dedicatòria*: Que si mete en tèsta d'un libre per lo dedicar à quauqu'un. 2. (lit.) Letra en vers adreçada à quauqu'un e que tracta de subjèctes politics, filosofics, etc., sovent dins un biais satiric. 3. (liturgia) Tèxto pilhat dins li quatre Epístolas dau Noveu Testament ò de l'Apocalipsi, qu'es lejut à la messa avant l'Evangèli. Var.: **epitra**.

epistolar(i), a (-ària) adj. Que si rapoarta à la correspondenza, ai letres. ◇ *Roman epistolari*: Roman que la sieu accion si desenvolopa dins una correspondenza escambiada entre lu personatges.

epistolier, a n. Autor de letres, especialament literari.

epistòma n.f. (anat.) Region de la tèsta dei insèctes ò dei briozoaris, plaçada au dessobre de la boca.

epistratège n.m. Dins l'Egipte ancian, foncionari que bailejava li epistrategias. Var.: **epiestratège**.

epistrategia n.f. Division administrativa d'Egipte a l'epòca romana. var.: **epiestrategia**.

epitacna n.f. Catarineta que la sieu larva manja li fuèlhas de cogorda.

epitafi n.m. Inscriptioón gravada sus un tombeu.

epitalame n.m. (lit.) Poema liric compauat per un maridatge. Var.: **epitalami**.

epitalami n.m. Epitalame.

epitaxi n.f. Epitaxia.

epitaxia n.f. (fis.) Fenomène d'orientacion mutuala de cristals de substàncias differenti, deuguda à d'analogias estrechi d'arregament atomic dins la sieu faç comuna, emplegat per l'elaboracion d'unu transistòrs. Var.: **epitaxi**.

epitèli n.m. (istol.) Teissut format d'una jaça de cellulas ò d'uni jaças de cellulas, e que recuèrbe lo còrs (epidèrma), li cavitats intèrnies (mucoas) ò que constituisse de glandas.

epitelial, a adj. Relatiu à l'epitèli. Var.: **epitelieu**.

epitelieu, ala adj. Epitelial.

epitelòma n.m. Carcinòma.

epitema n.m. Medicament topic de consisténcia moala, obtengut mé d'extrachs dei electuaris.

epitermal, a adj. Dins li encontradas d'activitats volcaniqui recenti, jaça que lo sieu emplenament s'es complit en de prefondors bassi e à una temperatura moderada. Var.: **epitermau**.

epitermau, ala adj. Epitermal.

epitèt n.m. 1. Mòt, generalament un adjectiu, emplegat per qualificar quauqu'un, quauqua ren. 2.

(gram.) Foncion de l'adjectiu qualificatiu que determina lo nom sensa l'intermediari d'un verbó, per oposicion à l'atribut.

epitòga n.f. Faissa d'estòfa distintiva que lu rectors e lu inspectors d'acadèmia, lu avocats e lu magistrats poàrton sus l'espatala. Var.: **epitògi**.

epitògi n.m. Epitòga.

epitòme n.m. (didact.) Abreujat d'un obratge istoric.

epitoquia n.f. Mòde de reproduccioón d'unu anelides poliquets dei fonds oceanics.

epitra n.f. Epítola.

epitroclea n.f. (anat.) Tuberositat situada dins la part sostrana de l'umèrus, que balha l'inseriment au ligament lateral interne dau coide à de muscles nombrós.

epitroclean, a adj. Que pertòca l'epitroclea: *Muscle epitroclean de l'avantbraç que s'inserisse sus l'epitroclea*.

epizoant n.m. Celenterat que viu sus li espongas, li gorgònias, li cauquilhas dei piadas (bernart l'ermita).

epizoocia n.f. Epizootia.

epizootia n.f. Malautia contagiosa que tòca un grand nombre d'animaus. Var.: **epizoocia**.

epizootic, a adj. Que si rapoarta à l'epizootia.

epòca n.f. 1. Moment de l'istòria marcat per d'eveniments ò de personatges importants. 2. Moment determinat de l'annada, de la vida de quauqu'un ò d'un grop: *L'epòca dei vendèmias*. 3. Període caracterisat per un estile artistic. Sin. (1, 2 e 3): **passada, temporada, temps**. ◇ *D'epòca*: Que data vertadierament à una epòca donada, en parlant d'un objècte, d'un móble, etc. 4. Sotadivison d'una durada geologica.

epòda n.f. 1. Coblet liric format de doi vers despariers en longuessa. 2. Poema liric compauat d'una seguida d'aquelu coblets. 3. Tèrça part lirica dins lu còrs dei tragèdias grègues.

eponime, a adj. Que dona lo sieu nom à quauqua ren.

◇ (Antiqu.) *Magistrat eponime*: Magistrat en foncion per un an, que donava lo sieu nom à l'annada.

eponimia n.f. (Antiqu.) Foncion dei magistrats eponimes; durada de la sieu foncion.

epopea n.f. 1. Racònte poetic en vers ò en pròsa, que cuènta li prodessas d'un eroi e dont intervèn lo meravilhós. 2. Seguida d'accions reali ma extraordinari e eroïqui.

epòxy adj. inv. (quim.) Si di d'un compauat macromoleculari format à partir d'un epoxide.

epoxide n.m. (quim.) Foncion constituida per la ligason de doi atòmes vesins d'una cadena carbonada à un meme atòme d'oxigène exterior à la cadena.

epoxidic, a adj. Caracteristic d'un epoxide. ◇ *Resina epoxidica*: Formada de macromolecules e totplen emplegada dins l'industria dei adesius, dins l'electronica e dins l'electrotecnica.

epsilon n.m. inv. Quinta letra de l'alfabet grèc (E, ε), que correspoande à l'e breu.

epsomit n.m. Sulfat natural idratat de magnesi.

ep tacòrdie, a adj. e n.m. 1. Lira antica de sèt coardas. 2. Ensemble omogène de sèt notas consecutivi.

eptaèdre n.m. (mat.) Polièdre de sèt faças.

eptaedric, a adj. Relatiu à l'eptaèdre.

eptagonal, a adj. 1. Relatiu à l'epthagone. 2. Qu'a per basa un eptagone. Var.: **eptagonau**.

eptagonau, ala adj. Eptagonal.

epthagone n.m. (geom.) Poligòne de sèt costats.

eptamètre adj. m. e n.m. Vèrs de sèt pens.

epan(e) n.m. Idrocarbire saturat (C_7H_{16}) contengut dins d'unu petròlis e emplegat coma solvent.

eptarquia n.f. Governament simultaneu de sèt personas.

eptasillabe adj. m. e n.m. Qu'a sèt sillabes.

epatlon n.m. Espròva d'atletisme femenin que combina sèt concors (100 m baranhas, 200 m, 800 m, autessa, longuessa, pes, bigatana).

epulia n.f. Epulida.

epulida n.f. (patol.) Tumor inflamatòria de la gengiva. Var.: **epulia**.

epulon n.m. (Antiqu.) Preire roman que preparava lu banquets publics e sacrats.

epura conj. (it.) Pura. Sin.: **pasmens, maugrat tot, totun, tantotun**.

epuracion n.f. 1. Accion d'epurar, de purificar quauqua ren; resultat d'aquesta accion: *Epuracion d'un oli*. Var.: **epurament**. Sin.: **espurgament, purificacion, depuracion**. ◇ (med.) *Epuracion extrarenala*: Tecnica que permete l'eliminacion artificialia dei impuretats de l'organisme quora lu rens foncionon plus (dialisis peritoneal, ren artificial). 2. Accion de metre foara d'una administracion, d'un partit, d'un grop, etc. li personas que lo sieu comportament non correspoande à cen qu'es asperat. ◇ *Epuracion etnica*: Accion d'eliminar de personas en rason de la sieu apartença etnica.

epurament n.m. Epuracion.

epurar vt. 1. Rendre pur, mai pur. Sin.: **espurgar, purificar, depurar**. ◇ (fig.) Rendre la sieu puretat, la sieu omogeneïtat à: *Epurar una lenga*. 2. *Epurar un grop, un partit*: Lo desbarrassar dei individús considerats indesirables.

epuratge n.m. Accion qu'a per tòca d'epurar, de netear. Sin.: **espurgatge, depurgatge**.

epurator n.m. Aparelh per eliminar li impuretats d'un produch.

epuratiu, iva adj. Epuratòri.

epuratòri, òria adj. Que sièrve à epurar. Var.: **epuratiu**.

eqüacion n.f. 1. (mat.) Egalitat condicionala, verificada gràcias à de paramètres indeterminats ò d'inconoissudas: *Eqüacion mé doi inconoissudas*. ◇ *Resòlver l'eqüacion f(x) = g(x) dins lo domèni D*: Trovar lu elements de D que, substituïts à x, ràndon l'egalitat vera, e que son li solucions, ò raïç, de l'eqüacion. 2. (geom.) *Eqüacion d'una corba*: Relacion entre li coordenadas d'un ponch M dau plan ò de l'espaci, que son l'expression de la presenza dau ponch sus aqueu plan ò aquel espaci. ◇ *Eqüacion parametrica*: Eqüacion particuliera que definisse un ensemble geometric, coma una drecha ò un arc geometric. 3. (quim.) Escriptura

simbolica d'una reaccion quimica. 4. (astron.) Quantitat de la quala cau modificar la posicion d'un còrs celèste per la tornar portar à cen que deuria èstre se lo movement d'au còrs siguesse unifòrme. ◇ *Eqüacion dau temps*: Excès dau temps solari mejan sobre lo temps solari vèr. 5. *Eqüacion personala*: Ensèms dei caracteristicas pròpri à un observator e qu'afècton d'un biais sistematic li sieu observacions; ensèms dei caracteristicas que definissont quauqu'un.

eqüiant n.m. Ceucle que representa li trajectòrias dei planetas à l'entorn de la Tèrra, dins lo sistema dei ancians astrònòmes.

eqüianimitat n.f. (lit.) Egalitat d'umor, serenitat.

eqüiator n.m. 1. Grand cercle de l'esfera terrèstra que lo sieu plan es perpendiculari à la linha dei pôles. ◇ *Eqüiator celèste*: Grand cercle de l'esfera celèsta, perpendiculari à l'axe dau monde e que sièrve de plan de referencia per li coordenadas eqüatoriali. 2. *Eqüiator magnetic*: Luèc dei ponchs de la susfàcia terrèstra dont l'inclinason es nulla.

eqüatorial, a adj. 1. De l'eqüiator; relatiu à l'eqüiator.

◇ *Clima eqüatorial*: Dei regions pròchi de l'eqüiator, caracterisat per una calor constanta e de pluèias regulieri, mé doi ponches que correspoandon ai doi equinòxis. 2. (astron.) *Coordenadas eqüatoriali (d'un astre)*: Ascension drecha e declinason. ◇ *Montadura eqüatorialia*: Dispositiu que permete de faire virar un instrument astronomic à l'entorn de doi axes perpendicularis, que un es parallèle à l'axe dau monde. 3. (citol.) *Placa eqüatorialia*: Plan median d'una cellula dont lu cromosòmas fendilhats si recàmpont pendent la mitòsi, denant de si separar en doi gropes separats. ◆ n.m. Luneta astronomica ò telescopi de la montadura eqüatorialia. Var.: **eqüatoriau**.

eqüatoriau, a adj. D'Eqüiator.

eqüatoriau, ala adj. Eqüatorial.

equesin, a adj. 1. Relatiu au cavau. ◇ *Serum equesin*: Que vèn dau cavau. 2. (med.) *Pen equesin*: Pertocat d'equinisme. Var.: **equin**.

eqüestre, a adj. 1. D'equitacion; relatiu à l'equitacion, ai cavalier: *Espòrts equestres*. 2. *Estàtua eqüestra*: Que representa un personatge à cavau. 3. (ist.) *Órdre eqüestre*: Órdre dei cavaliers romans.

equian, a adj. Si di d'un poblament format de naturas umani de temps identics.

eqüiangle, a adj. Que lu sieus angles son pariers: *Un triangle eqüiangle es eqüilateral*.

eqüiconcau, va adj. Si di d'una lente biconcava que li doi faças an un rai de corbadura identic.

eqüiconvèxe, a adj. Si di d'una lente biconvèxa que li doi faças an un rai de corbadura identic.

equide n.m. *Equides*: Familha de mamifèrs ongulats m'un det solet per pata, coma lo cavau e l'ae.

eqüidistança (-ància) n.f. Qualitat de cen qu'es eqüidistant.

eqüidistant, a adj. Situat à una distança pariera (de quauqua ren, d'un ponch): *Toi lu ponchs d'un cercle son eqüidistants dau centre*.

equidna n.m. Mamifèr ovipar e insectívore d'Austràlia e de Novèla-Guinea, que poarta un bèc cornat (long. 25 cm).

equidomoïde n.m. Figura arquitecturala poligonal que corona un dòma.

eqüilatèr adj. (mat.) *Iperbòla eqüilatèra*: Que li sieu asimptòtas son perpendiculari.

eqüilateral, a adj. Que lu sieus costats son pariers: *Triangle eqüilateral*. Var.: **eqüilaterau**.

eqüilaterau, ala adj. Eqüilateral.

equilibracion n.f. (fisiol.) Foncion qu'assegura l'equilibri dau còrs e que lo sieu centre es lo cervelet (que reagisse ai messatges de l'aurelha intèrna).

equilibraire n.m. Organe que mantèn l'equilibri: Lu avions an d'equilibriaires automatics. Sin.: **estabilisador**.

equilibrant, a adj. Qu'equilibra.

equilibrar vt. (tecn.) 1. Metre en equilibri: Equilibrar un budget. ◇ (quim.) *Equilibrar una eqüiació*: Procedir à l'ajustament dei divèrs coeficients per aver de cada costat de l'egalitat la mema quantitat de cada tipus d'atòmes. 2. (tecn.) Eliminar lo desequilibri d'una peça que vira e que lo sieu centre de gravitat non si tròva sus l'axe de rotacion. ♦ **s'equilibrar** v.pr. Èstre equivalent, en equilibri.

equilibrat, ada adj. 1. Qu'es en equilibre; que lu sieus compauants son en armonia. 2. Mentalament san.

equilibratge n.m. 1. Accion d'equilibrar; lo sieu resultat. 2. (mecan.) Reparticion dei massas d'un sistema en rotacion (ròda, màquina, etc.), obtenguda en plaçant lo centre de gravitat sus l'axe de rotacion (*equilibratge estatic*) ò en faguent que li foarças d'inercias si compènson (*equilibratge dinamic*).

equilibri n.m. 1. Estat de repaus que resulta de foarças que s'anúllon; posicion estable: *Èstre en equilibri, perdre l'equilibri*. ◇ *Equilibre estable*: Quora un còrs escartat de la sieu posicion d'equilibri tende à li tornar (per op. à *equilibri instable*). ◇ *Equilibri indiferent*: Quora un còrs escartat de la sieu posicion d'equilibri s'establiga dins la sieu novèla posicion. 2. Pòsa acrobatica tenguda mé la tèsta en bas e lo còrs quilhat à la verticala. ◇ (coregr.) Fach de mantenir lo còrs en posicion estable sus un pen ò sus lu doi pens. 3.

equilibrista n. Persona que lo sieu mestier es de faire de torns d'adreiça ò d'equilibri acrobatic.

eqüimolari, ària adj. (quim.) Que contèn un nombre parier de mòles de diferents constituents.

eqüimoleculari, ària adj. (quim.) Que contèn en nombre egal de molècules de diferents còrs.

equimòsi n.f. Blavairòu, macadura, macada.

eqüimultiple, a adj. En matematica, si di de doi nombres rapoart à doi autres, quora resúltou de la multiplicacion d'aquelu doi darriers per un autre nombre.

equin, a adj. Equesin.

equinocactus n.m. Cactacea espinoa dau pen larg.

equinòcci n.m. Equinòxi.

equinocial, a adj. Equinòzial.

equinocciau, ala adj. Equinoxial.

equinocòc n.m. Tènia que viu à l'estat adulte dins l'intestin dei carnívòres e que la sieu larva si desenvolupa dins lo fetge de nombrós animaus.

equinococòsi n.f. Malautia provocada per l'equinocòc ò per la sieu larva.

equinodèrma n.m. *Equinodèrmes*: Embrancament d'animaus marins que presèntou una simetria axiala d'ordre 5 e un sistema de ventosas coma l'estela de mar.

equinisme n.m. (med.) Diformitat caracterizada per una extension anormala e irreductibla dau pen.

equinòxi n.m. 1. Epòca de l'annada quora lo Soleu, dins lo sieu movement pròpri apparent sus l'ecliptic, talha l'eqüator celèste, e que correspoande à l'egalitat de durada entre lo jorn e la nuèch: *Equinòxi de printemps lo 20 ò lo 24 de març, equinòxi d'auton lo 22 ò lo 23 de setembre*. ◇ *Precession dei equinòxis*: Avança dau moment dei equinòxis, deuguda au lent desplaçament de l'axe dei pôles à l'entorn d'una posicion mejana, en seguida de l'atraccion dau Soleu e de la Luna sobre lo gonflament eqüatorial de la Terra. 2. Ponch de l'eqüator celèste dont si fa aqueu passatge. ◇ *Linha dei equinòxis*: Linha d'interseccions dei doi plans de l'ecliptic e de l'eqüator celèste. Var.: **equinòcci**.

equinozial, a adj. Relatiu à un equinòxi. Var.: **equinoxial, equinòcial**.

equinoxial, ala adj. Equinozial. Var.: **equinocciau**.

equipa n.f. (fr.) 1. Grop de personas que travàlhon ensèms ò qu'unisson lu sieus esfoarç dins una mema tòca. Sin.: **còla, chorma, banda**. 2. Grope de jugaires, d'esportius associats en nombre determinat: *L'equipa d'Occitània de balon*. ◇ *Esperit d'equipa*: Esperit de solidarietat qu'anima lu membres d'un grop. ◇ *Faire equipa*: S'associar.

equipada n.f. 1. Aventura dins la quala de personas si lánçon, sovent tròup leugierament. 2. Passejada, escorreguda.

equipament n.m. 1. Accion d'equipar, de provedir dei installacions necessari, dau material necessari. 2. Ensèms dau material necessari à una activitat. Sin.: **garniment, armejadura** (mar.), **arnescatge, provediment**. ◇ *Equipaments especials*: Accessòris automobiles necessaris en cas de neu ò de verglaç.

equipamentier vt. Fabricant d'equipaments per lu avions, li veituras, lu esportius, etc. Var.: **equipaire**. Sin.: **provedidor**.

equipar vt. Provedir dau necessari en vista d'una activitat determinada, d'un emplec donat. Var.: **equipatjar**. Sin.: **arnescar, acotrar, armejar** (mar.). ♦ **s'equipar** v.pr. Si provedir dau necessari.

eqüiparticion n.f. (didact.) Reparticion egala (dei parts d'un tot).

equipatge n.m. (fr.) 1. Ensèms dau personal embarcat sus una nau, un avion, etc., per n'assegurar la manòbra e lo servici. Sin.: **marinaria, taïfa**. ◇ *Còrs dei equipatges de la flòta*: Personal non oficier de la Marina nacionala. 2. (anc.) *Lu equipatges*: Ensèms dau material e dei veituras afectats à una armada en campanha. 3. (anc.) Veituras, cavaus e personal que n'a la carga: *Anar en*

grand equipatge. 4. Ensèms dei personas, di cans e dei cavaus que participón à una caça. Sin. (2, 3 e 4): **traïn**.

equipatjar vt. Equipar.

equipier, a n. Qu'es dins una equipa, un equipatge. Sin.: **colier, membre, jogaire**.

equiplanament n.m. Dins li encontradas periglaciari, aterritment dei cròs de terrens, en seguida à l'amolonament de brigalhas que mènon à un nivelament d'aquel terrens.

eqüipollat adj. m. (arald.) *Ponchs eqüipollats*: Cairats d'esmauts alternats produchs per l'assemblatge dau terçat en pal e dau terçat en faissa.

eqüipollença (-éncia) n.f. (geom.) Relacion definida entre doi biponchs eqüipollents.

eqüipollent, a adj. 1. (geom.) *Biponchs eqüipollents*: Biponchs (A,B) e (C,D) taus que lu segments AD e BC an lo meme mitan. 2. (log.) *Sistemas deductius eqüipollents*: Dins lu quaus tot teorema d'un es teorema ò axioma de l'autre.

eqüipotència (-éncia) n.f. (mat.) Caractèr de doi ensèms eqüipotents.

eqüipotencial, a adj. (electr.) D'un meme potencial. Var.: **eqüipotenciu**.

eqüipotenciau, ala adj. Eqüipotencial.

eqüipotent adj. m. (mat.) *Ensèms eqüipotents*: Qu'an la mema potència ò meme nombre cardinal e per lu quaus li a una bijecció d'un sobre l'autre.

eqüiprobable, a adj. (mat.) *Eveniments eqüiprobables*: Qu'an la mema probabilitat.

eqüisetala n.f. *Eqüisetatas*: Òrdre de plantas sensa flors, que la cavalina n'es l'unica representanta.

eqüisetinea n.f. *Eqüisetineas*: Classa dei equisetatas.

equitablament adv. D'un biais equitable.

equitable, a adj. 1. Si di d'una persona que respècta l'equitat. 2. Equilibrat, que non fa de toart à una partida ni à una autra, uitat: *Un partiment equitable*. ◇ *Comèrci equitable*: Dins lo quau lo productor es pagat à un prètz mai just (en contrapartida, respècta d'uni règles socials e environmentali).

equitacion n.f. Accion, art de montar à cavau.

equitant, a adj. (bot.) *Organes vegetals equitants*: Indentics, que son un en façà de l'autre, encastrats un dins l'autres. Sin.: **cavaucant**.

equitat n.f. 1. Vertut d'aqueu qu'a un sens natural da justícia, que respècta lu drechs dei autres; imparcialitat: *Decidir en tota equitat*. 2. Justícia naturala ò moralà, considerada en defoara dau drech en vigor: *L'equitat d'un partatge*.

equivalència (-éncia) n.f. 1. Qualitat de cen qu'es equivalent: *Equivalència de diplòmas, equivalència de la calor e dau travalh mecanic*. 2. *Equivalència logica*: Relacion qu'exprimisse que doi proposicions P e Q son consequèncias una de l'autra. ◇ *Relacion d'equivalència*: Relacion binària dins un ensèms E, qu'es reflexiva, simetrica e transitiva.

equivalent, a adj. 1. Qu'a la mema valor, egal: *D'expressions equivalents*. Sin.: **tot parier**. 2. (mat.) *Elements aquivalents*: Ligats per una relacion d'equivalència. ◇ *Eqüacions equivalents*: Qu'an lo meme

ensèms de solucions. 3. *Projeccion equivalenta*: Projeccion cartografica que respècta li susfàcias e li proporcions ma desforma lo dessenh dei continents. 4. (log.) *Teorias deductivi equivalenti*: Teorias deductivi qu'an lu memes teoremas.

equivalent n.m. 1. Cen qu'equivau, caua equivalenta. 2. (med.) Manifestacion patologica considerada coma auguent la mema significacion que la crisi clinica tipica d'uni afeccions paroxistiqui (asma, epilepsia, etc.). 3. (fis.) *Equivalent mecanic de la calorìa*: Valor en joules d'una calorìa (4,1855 joules).

equivaler vi. (à) Èstre de la mema valor, de la mema importança, dau meme efècte que: *Lo prètz d'aquela maion equivau au travalh de tota una vida*.

equivòc, a adj. 1. Ambigú, qu'a un doble sens. Sin.: **anfibologic**. 2. Que fa nàisser de maufidança. Sin.: **suspècte, dubitós, trebol**.

equivòc n.m. Situacion, expression que non es neta, que laissa dins lo dubi. Var.: **equivòca**.

equivòca n.f. Equivòc.

equivocar vi. (*equivòqui*) (lit.) Parlar per equivòcs.

Er Simbòle de l'èrbi.

èr n.m. Ària. Sin.: **aire**.

èra n.f. 1. Ponch de pertença d'una cronologia particularia. 2. Període istoric que correspoande à-naquesta cronologia: *Èra cristiana*. 3. Període caracterisat per d'unu fachs de civilisacion ò marcat per un estat particular: *Èra industriala*. 4. (geol.) Principau partiment cronologic de l'istòria de la Tèrra: *Èra primària*.

eradicacion n.f. Accion d'eradicar. Sin.: **desplantament, arrancament, desraïçament**.

eradicar vt. (*eradiqui*) Faire disparéisser totalament (una planta, un mau). Sin.: **desraïçar, desplantar, traire, arrancar**.

eraldic, a adj. Araldic.

eraldica n.f. Araldica.

eraldista n. Araldista.

erari n.m. Tresauraria, tresaur public.

eraud n.m. 1. À l'Atge Mejan, oficier public encargat de portar li declaracions de guèrra, li somacions, de reglar li ceremònias e lu juècs, de susvelhar lu blasons, etc. Sin.: **rei d'armas, messatgier**. 2. (fig. e lit.) Aqueu qu'anòncia la venguda de quauqu'un ò de quauqua ren.

èrba n.f. 1. Planta non linhoa que li sieu parts aerenqui, e finda lo pen, moaron cada an. ◇ *Èrba dei cats*: Cage. ◇ *Èrba crosada*: Verbena. ◇ *Èrba de grapaud*: Aristolòquia. Sin.: **fautèrla, fautèrna**. ◇ *Èrba plagada*: Planta erbacea dei boases, veluda, dei flors blavi, que s'emplegava còntra li malautias dau paumon (Familha dei borraginaceas). Sin.: **pulmonària, èrba dau paumon, paumonèla**. ◇ *Èrba dau poarc*: Planta erbacea monocotiledonea que n'i a de nombroï espècies espontaneï, coma la serpentària, ò cultivadi (Familha dei araceas). ◇ *Èrba dei canaris*: Estelària dei pichini flors (Familha dei cariofilaceas). Sin.: **morrelon**. ◇ *Èrba de coguu*: Digitala (*verbascum thapsus*). ◇ *Èrba dau diau*: Moreleta. ◇ *Èrba d'aur*: Elantème. ◇ *Èrba dau lach*: Eufòrbi, eufòrbia. ◇ *Èrba matri*: Tanasia (*tanacetum*

erbaceu, ea

vulgare). ◇ Èrba mèdica: Lusèrna (*medicago lupulina*). ◇ Èrba au musc, au nosc: Erodion muscat (*erodion moschatum* Wild). ◇ Èrba de la rata: Escolopendra (*apleinum scolopendrium*). ◇ Èrba de la ronha: Escabioa dei camps (scabiosa arvensis). ◇ Èrba dau sabon: Sabonària. Sin.: **sabonèla, saboneta**. ◇ Èrba de Santa Clara: Celidònìa (*chelidonium majus*). Sin.: **clareta, blanqueta, èrba dei verrugas**. ◇ Èrba dau siège (fr.): Escrofulària (*scrofularia aquatica*). Sin.: **assèti, èrba dau sètge**. ◇ Èrba dau tondut: Globulària (*globularia apylum*). Sin.: **pompareleta, èrba terribla**. ◇ Èrba dau trescalan: **trescalan, èrba de l'òli roge, pèlica, èrba dau tall, èrba de Sant Saturnin** (*hyperium perforatum*). ◇ Èrba dei peolhs: Estafisaigra. ◇ Èrba aromatica: Que s'emplega coma condiment. ◇ Èrba vivaça: Que li sieu parts sota tèrra rèston vivi pendent l'ivèrn. ◇ Marrida èrba: Èrba sauvatja que poarta prejudici ai culturas. ◇ Marrida èrba (fig.): Persona (espec. enfant) que s'en aspèra ren de boan per l'avenir. ◇ En èrba: Qu'es pas'ncara madur; (fig.) Qu'a de disposicions per una activitat donada, en parlant de quauqu'un de jove. 2. Ensèms de plantas erbaceas que fórmont una vegetacion naturala: *Durmir dins l'èrba*. 3. Marijuana, haschish.

erbaceu, ea adj. (bot.) Qu'a l'aspècte, qu'es de la natura de l'èrba, per oposicion à *linhós*. Var: **erbós**. ◇ *Plantas erbaceas* ò *erbaceas*, n.f. pl.: Plantas non linhoï, que li sieu parts aerenqui moàron après la fructificacion.

erbalha n.f. Èrba menuda.

erbar vt. (*èrbi*) 1. Brotar (d'èrba). 2. Sin.: **metre à l'èrba, noirir embé d'èrba, pàisser d'èrba**.

erbari n.m. Erbier.

erbassa n.f. Èrba marrida.

erbat n.m. Lo tot dei èrbas.

erbatge n.m. Pastura dont si noirisse lo bestiari.

erbatgier, a n. Persona qu'utilisa d'herbatges per engrassiar de bovins.

erbejar vt. Metre (de bestiari) dins un erbatge. Sin.: **seuclar, enserbar** (Luceram).

erbeta n.f. Èrba corta e fina.

èrbi n.m. Metal dau grop de lantanides, conoissut sota la forma d'erbina; element (Er) de n° atomic 68 e de massa atomica 167,26.

erbicida adj. Si di d'un produch que destruge l'èrba.

erbicidi n.m. Produch que destruge l'èrba.

erbier n.m. 1. Collecion de plantas dessecadi e conservadi entre de fuèlhs de papier, que sièrve per li estudis botanics. Var.: **erbari**. 2. Fond sotamarin dont créisson de plantas.

erbina n.f. Oxide d'èrbi.

erbivòre, a adj. e n.m. Si di d'un animau que si noirisse d'èrbas, de substàncias vegetali.

erbociera n.f. Arbociera. Var.: **nerbociera**.

erborisacion (-izacion) n.f. Accion d'erboristar; lo sieu resultat.

erborisar (-izar) vt. Culhir de plantas per li estudiar.

erborista n. Professional titulari d'un diplòma que l'abilita à vendre de plantas medicinali.

erboristaria n.f. Comèrci, botiga de l'erborista.

erbós, oa adj. Dont creisse l'èrba.

erbut, uda adj. Cubèrt d'una èrba abondoa.

ercinian, a adj. (geol.) Si di dau darrier plegament primari que si debanèt au carbonifèr e creèt tota una seria de massís.

ercinita n.f. Aluminat natural de ferre e de magnèsi.

ercul n.m. Òme d'una granda foarça fisica.

erculean, a adj. Digne d'Ercules. Var.: **erculenc, erculeu**.

erculenc, a adj. Erculean.

erculeu, ea adj. Erculean.

ère n.m. Eure.

ereccion n.f. 1. (lit.) Accion d'erigir; construccio. 2. (lit.) Accion de crear, d'instituir. 3. (fisiol.) Gonflament d'un teissuts organics (espec. de la verga). Sin.: **bandament**.

erectil(e), a adj. (fisiol.) Capable de si dreifar, en devenent regde, dur e gonflat, en parlant d'un teissut ò d'un organe.

erectilitat n.f. Qualitat de cen qu'es erectile.

erector, tritz adj. (fisiol.) Que produe l'ereccion.

eredar vi. Eretar.

ereditari, ària adj. 1. Que si transmete segond li lèis genetiqui de l'ereditat. 2. Transmés per via de succession.

ereditariament adv. D'un biais ereditari.

ereditarisme n.m. Sistema que à d'unu, coma Spencer, per explicar lu caràcters fisics e psicologics de l'òme per lo biais dei costumas ereditari.

ereditat n.f. 1. Transmission dei caràcters genetics d'una generacion ai seguenti. 2. Ensèms dei caràcters fisics ò morals que lu parents transmèton ai enfants. 3. Caractèr d'un ben, d'una denhetat, d'una carga, transmés per via de succession. 4. Eiretatge, ensèms dei bens qu'una persona laissa ai sieus successors.

eredoataxia n.f. Afeccion familiala ereditària qu'apareisse à l'adolescència, ligada à un sindròme cerebellós associat à un sindròme piramidal.

eredosifilis n.f. Sifilis transmessa per la maire au prenhon.

eredosifilitic, a adj. Pertocat per l'eredosifilis.

eremialila n.f. Pregadieu dei deserts.

eremitisme n.m. Mòde de vita dei ermitas.

eremitic, a adj. Dei ermitas.

eremobia n.f. Lingosta grandassa, solitària, que viu en lu deserts.

eremofila n.f. Calandra d'Euròpa e d'Amèrica nordenca, que li sieu ussas poàrton de plumas, e que lo sieu pièch presenta de tacas negri.

erepsina n.f. Enzima dau suc intestinal que transforma li peptònas en acides aminats.

eresia n.f. 1. (relig.) Doctrina d'origina cristiana contrària à la fe catolica e que la Glèia condamna: *L'eresia catara*. 2. Idea, concepcion retenguda contrària

ai ideas, ai concepcions, generalament admessi. 3. (fig.) Biais d'agir jutjat aberrant, contrari au boan sens e ai usatges. Var.: **eretgia**.

eresiarca n.m. Persona que crea o espandisse una eresia.

eresipèla n.m. Erisipèla.

eresipelatiu, iva adj. e n. (med.) Erisipelatiu.

eretar vi. e vt. ind. Eiretar.

eretatge n.m. Eiretatge.

eretier, a adj. e n. Eiretier.

erètge, ètja adj. e n. Eretic.

eretgia n.f. Eresia.

eretic, a adj. e n. Que professa o sostén una eresia. ♦ adj. Que tèn de l'eresia; que constituisse una eresia. Var.: **erètge**.

eretical, a adj. Eretic. Var.: **ereticau**.

ereticament adv. D'un biais eretic.

ereticau, ala adj. Eretical.

ereticitat n.f. Natura d'una doctrina erètja.

eretisme n.m. (med.) Estat anormal d'iperexcitacion d'un organes, en particular dau coar e dei vaisseus.

ereutofòbia n.f. Paur obsessionala de rogir en public. Var.: **eritrofòbia**.

èrg n.m. Unitat de travalh dins lo sistema c.g.s., valent 10^{-7} joule.

èrg n.m. Dins la Saara, encontrada formada de montilhas.

ergasil n.m. Crustaceu pichon parasite que pòu èstre mortal per lu peis d'aiga doça.

ergatoplasma n.m. (citol.) Organit intracellulari que forma una ret de parets dont si fixon lu ribosòmas.

ergastul(e) n.m. (Antiqu.) Dins la Roma anciana, croton, preson soterrana; local que servia per lotjar lu esclaus e lu gladiators.

ergatiu, iva adj. (ling.) Cas gramatical qu'indica l'agent dau procès, dins d'uni engas flexionali (basc, tibetan).

ergatogin, a adj. Que pertòca li formigas de parença intermediària entre l'obriera e la femèla.

ergocalciferòl n.m. Vitamina D2 qu'a una accion antiraquitica.

ergografe n.m. (fisiol.) Aparelh que sièrve à enregistrar lo travalh musculari.

ergografic, a adj. Relatiu à la representacion grafica d'un travalh complit.

ergòl n.m. Comburant o combustible qu'ièntra dins la composicion d'un propergòl.

ergologia n.f. Estudi dau travalh musculari.

ergomètre n.m. Aparelh emplegat en ergometria.

ergometria n.f. Tecnica d'estudi e de mesura dau travalh musculari.

ergonòme, a n. Ergonomista.

ergonomia n.f. Estudi quantitatius e qualitatius d'unes condicions de travalh e acréisser la productivitat.

ergonomic, a adj. De l'ergonomia.

ergonomista n. Especialista d'ergonomia. Var.: **ergonòme**.

ergosteròl n.m. (biol.) 1. Esteròl present dins lu teissuts animals e vegetals, e que si pòu transformar en vitamina D sota l'influença dei raios ultravioleta. 2. Esteròl que si tròva dins l'esperon dau sègala banut e dins la levadura de cervesa.

ergotaire, airitz adj. e n. Que li agrada d'ergotar. Sin.: **chicotaire, cavilhaire, espepidaire, espepissonaire**.

ergotamina n.f. Alacaloïde dau sègala banut.

ergotar vi. (*ergòti*) Contestar sensa rason, cercar de nièras. Sin.: **cavilhejar, cavilhar, espepissonar, espepidar, chicotar**.

ergotaria n.f. Mania d'ergotar. Var.: **ergotaria**.

ergotat, ada adj. Banut, en parlant dei cereals, dau sègala.

ergotatge n.m. Ergotaria.

ergoterapeuta n. Especialista d'ergoterapia.

ergoterapia n.f. Ensèms de travalhs manuals simples per calmar e ocupar los malauds mentals.

ergotina n.f. Extrach liquide emostatic e vasoconstrictor dau sègala banut.

ergotinina n.f. Un dei alcaloïdes dau sègala banut.

ergotisme n.m. Intoxicacions provocadi per una utilisacion alimentària esperlongada dau sègala banut.

ergotoxina n.f. Grope de dètz alcaloïdes extrachs dau sègala banut, qu'enclau l'ergotinina.

eriç n.m. Eiriçon.

ericacea n.f. *Ericaceas*: Familha de plantas gamopetalis linhoï, que comprèn en particular lu brucs, la mortèla e lu rododendrons.

eriçadura n.f. Eiriçadura.

eriçament n.m. Eiriçament.

eriçar vt. Eiriçar.

ericicòla adj. Que viu dins li landas de brucs.

ericoïde, a adj. Que sembla lo bruc.

eriçon n.m. Eiriçon.

eriger vt. (lit.) 1. Enauçar, bastir: *Eriger un monument*. 2. Crear, instituir: *Eriger un tribunal*. 3. Enauçar au reng de, donar lo caractèr de: Eriger una glèia en catedrala. Var.: **erigir**. ♦ **s'eriger** v.pr. S'atribuir un drech, si far passar per: *S'eriger en jutge*.

erigir vt. (*erigissi*) Eriger.

erina n.f. (cir.) Instrument que sièrve, dins li operacions, à mantenir d'uni partidas escartadi.

erisifacea n.f. *Erysifaceas*: Familha de fonges ascomicèts parasites, responsables de la cendro(s)a.

erisipèla n.m. Malautia infeccioa deuguda à un estreptocòc, caracterizada per una inflamacion de la pèu, lo mai sovent sus la cara. Var.: **eresipèla, risipèla, sipèla**. Sin.: **serpentina**.

erisipelatiu, iva adj. Relatiu à l'eresipèla; que sofrisse d'eresipèla. Var.: **eresipelatiu**.

eristala n.f. Gròssa mosca de l'abdomèn jaune e negre, que sembla una vèspa.

eristic, a adj. De la controvèrsa. ♦ n.f. Art de la controvèrsa.

eritabilitat n.f. (biol.) Semblança d'individús aparentats, per un caractèr donat, deuguda à de causas genetiqui ò environamentali.

eritatge n.m. Eiritatge.

eritema n.m. (med.) Congestion de la pèu ò dei mucoas que provòca una rogor (*l'exantema* es la part extèrna dei fèbres eruptivi, *l'enantema* n'es la part intèrna).

eritematos, oa adj. (med.) Qu'a lu caractèrs de l'eritema.

eritier, a n. Eiretier.

eritrasma n.m. (med.) Dermatòsi dei engues, foarça frequenta, deuguda à un bacille e caracterisada per una placa roge-brun simetrica.

eritremia n.f. Malautia caracterisada per un creis dei globilhons roges, dau volume globulari total, e per una iperplasia de la mesola ossuda.

eritreu, ea adj. D'Eritrea.

eritrina n.f. Aubre exotic dei flors rogi, dau boasc foarça resistent, que li sieu granas sièrvon à faire de colanas (Familha dei papilionaceas).

eritrina n. f. Arseniat idratat natural dau cobalt.

eritroblast n.m. Cellula maire dei eritrocits, que compoarta encara un nucleu (à l'estat normal, lu eritroblasts si tròvon unicament dins lu organes hematopoietics).

eritroblastòsi n.f. Presença patologica d'eritroblasts dins lo sang que circula.

eritrocit n.m. Ematia.

eritrocitari, ària adj. Relatiu ai eritrocits.

eritrodermia n.f. Dermatòsi caracterisada per una rogor intèrna generalisada à tot lo còrs, que pòu èstre d'origina toxica (medicamentoa), infeccioa (per l'enfant pichon) ò associada à una afecion maligna (leucemia).

eritrofòbia n.f. Ereutofòbia.

eritrofagia n.f. (med.) Fagocitòsi dei globilhons roges.

eritrogène, a adj. Que fa venir la pèu roja.

eritrolisi n.f. (med.) Emolisi.

eritromicina n.f. Antibiotic actiu còntra li bacteria dau Gram positiu e còntra li brucellas.

eritropatia n.f. (med.) Malautia dei ematias.

eritroplasia n.f. (med.) Taca roja permanenta sus la fava de la verga, que pòu virar au cancre. Sin.: **emopoièsi**.

eritropoièsi n.f. (fisiol.) Formacion dei globules roges à partir dei cellulas socas.

eritropsina n.f. Pigment roge retinian que sembla presentar un dei pigments visuals dintre l'uèlh dei vertebrats.

eritrosi n.f. (med.) Rojor difusa de la pèu, en particular sus la cara.

eritrosina n.f. (quim.) Substança roja emplegada per colorir d'uni preparacions e coma colorant alimentari.

eritruria n.f. (med.) Coloracion roja de l'urina.

èrm(e), a adj. e n.m. Si di d'un luèc non cultivat.

ermafrodisme n.m. Presença, dins un meme individú, dei organes reproductors dei doi sèxes.

ermafrodita adj. e n. Si di d'un èstre vivent dins lo quau si tròvon lu organes reproductors dei doi sèxes. Sin.: **bisexuat**.

ermàs n.m. Bèl èrm.

ermassir (s') v.pr. (*m'ermassissi*) Devenir èrm. Var.: **s'enermassir**.

èrme n.m. Èrm.

ermelin n.m. 1. Mamifèr carnivòre pròche de la mustela, que lo sieu pelam, fauve d'estiu, devèn blanc d'ivèrn (en defoara de l'extremitat de la coa, que demòra negra) e que constituisse una pelica preada. Sin.: **ermina**. 2. Benda de pelica d'ermelin, fixada à d'unu costume de ceremònia.

ermenèutica n.f. 1. Sciença de la critica e de l'interpretacion dei tèxtos bíblics. 2. (filos.) Teoria de l'interpretacion dei signes coma elements simbolics d'una cultura. ♦ adj. Relatiu à l'ermenèutica.

ermetic, a adj. 1. Si di d'una barradura completa e de l'objècte que n'es provedit. 2. Que si capisse dificilament: *Un tèxto ermetic*. Sin. (1 e 2): **impenetrable, misteriós, barrat, clus, tapat, esoteric, escur**. 3. *Cara ermetica*: Que non laissa pareisse li sieu emocions, lu sieus sentiments. 4. Relatiu à l'ermetisme (doctrina).

ermeticament adv. D'un biais ermetic.

ermeticitat n.f. (didact.) Caractèr ermetic de quauqua ren.

ermetisme n.m. 1. Caractèr de cen qu'es ermetic, que si capisse dificilament. 2. Doctrina esoterica fondata sobre d'esrichs de l'època grecoromana atribuit à l'inspiracion dau dieu Ermès Trismegista. 3. Doctrina dei alquimistas, à l'Atge Mejan e à la Renaissença.

ermetista n. (anc.) Persona qu'estudiava o professava l'ermetisme.

ermina n.f. 1. Ermelin. 2. (arald.) Una dei doi pelicas (m'au vaire), compauada de mosquetaduras de sable sus un camp d'argent.

erminat n.m. Nom donat à l'ermina quora a d'autres esmauts que lo sable e l'argent.

ermineta n.f. 1. Destrau de fustier, dau fèrre recorbat, que lo trencant si tròva dins un plan perpendiculari au mànegue. Sin.: **aissa, aisseta**. 2. Pelam d'estiu de l'ermina.

ermita n. 1. Monge ò religioa que viu dins la solutida per pregar e faire penitença. 2. Persona que viu retirada: *Viure en ermita*. Var.: **ermitan**.

ermitan, a adj. Ermita.

ermitatge n.m. Luèc solitari dont viu un ermita. 2. Maion de campanha à l'escart. Var.: **ermitòri**.

ermitòri n.m. Var.: **ermitatge**.

èrnha n.f. Lagui, cruci, pensament.

ernhós, oa adj. Laguiós, cruciós, ronhós.

ernia n.f. 1. Sortida d'un organa ò d'una partida d'organe en defoara de la cavitat dont si tròva normalament, per un orifici natural ò accidental; tumefaccion qu'aquel organa forma sota la pèu: *Ernia discala*. ♦ *Ernia estranglada*: Que non si pòu faire intrar torna mai per de mejans extèrnes e deu èstre operada d'urgença per evitar de complicacions importanti. 2.

Salhida d'una cambra d'ària au travèrs d'un pneumatic esgarrat ò traucat. Sin. (1 e 2): (pop.) **bofiga**. 3. *Ernia dau caulet*: Malautia criptogamica dau caulet.

erniari, ària adj. Relatiu ai ernias.

erniat, ada adj. Que fa ernia: *Un intestin erniat*.

erniós, oa adj. e n. Qu'a una ernia.

eròe n.m. (it.) Eròi.

erogène, a adj. Si di d'una partida dau còrs que pòu provocar una excitacion sexuala: *Una zòna erogèna*.

eròi n.m. 1. (mit. gr.) Dieu ò grand òme divinisat. 2. Personatge legendari que li son atribuïdi de prodessas extraordinari.

eròi, eroïna n. 1. Persona que si fa remarcar per li sieu qualitats ò d'accions excepcionali, per lo sieu coratge davant lo perilh. 2. Personatge principal d'una òbra de fiction. Sin.: **protagonista**. 3. Persona que tèn lo ròtle principal dins un eveniment: *Es estada l'eroïna d'un fach estrange*. Var.: **eròe** (it.).

eroïc, a adj. 1. Que si compoarta en eròi. 2. Denhe d'un eròi; plen d'eroïsme: *Una decision eroïca*. 3. Que si rapoarta ai eròi de l'Antiquitat. ◇ *Temps eroïcs*: Temps fabulós, quora vivíon lu eròis; (per ext.) Temps ancians, quora si son produchs de fachs remirables: *Lu temps eroïcs dei promiers avions*. 4. Que canta li prodessas dei eròis: *Un poema eroïc*.

eroïcament adv. D'un biais eroïc; embé eroïsme.

eroïcitat n.f. Qualitat de cen qu'es eroïc: *L'eroïcitat d'un acte*.

eroïcomic, a adj. 1. Que compoarta d'episòdis tragics e extravagants. 2. Si di d'una òbra literària que mescla l'eroïc e lo comic, que tracta coma una epopea un tema comun ò ridicule.

eroïda n.f. (lit.) Epistola en vers dins la quala l'autor fa parlar un eròi famós.

eroïna n.f. Estupefaguent que vèn de la morina; Sin.: **diacetilmorfina**.

eroïnoman, a n. Toxicoman à l'eroïna.

eroïnomania n.f. Toxicomania à l'eroïna.

eroïsme n.m. 1. Coratge excepcional: *Acte d'eroïsme*. 2. Caractèr de cen qu'es eroïc.

eròs n.m. (psican.) Ensèms dei pulsions de vida, dins la teoria freudiana.

erosion n.f. 1. Accion d'una substància, d'un agent que rolha, que frusta; lo sieu resultat. ◇ (espec.) Ensèms dei accions extèrni (aiga, glaç, etc.) que provòcon la degradacion dau releu. ◇ *Erosion pluviala, eoliania, glaciària*: Provocada per la pluèia, lo vent, lo glaç. ◇ *Erosion litorala*: Erosion qu'agisse sus li coastas. 2. (fig.) Degradacion progressiva e lenta. ◇ *Erosion monetària*: Deterioracion progressiva dau poder de cròmpa d'una moneda.

erosiu, iva adj. Que produe l'erosion; que li es sensible.

erotematic, a adj. Que pertòca un metòde d'ensenhamant ò d'argumentacion per lo biais de l'interrogacion.

erotic, a adj. Relatiu à l'amor fisic, à la sexualitat: *Un film erotic, la literatura erotica*.

eroticament adv. D'un biais erotic.

erotisacion (-izacion) n.f. Accion d'erotisar; lo sieu resultat.

erotisar (-izar) vt. Donar un caractèr erotic à.

erotisant (-izant), a adj. Qu'erotisa: *Publicitat erotisanta*.

erotisme n.m. 1. Caractèr erotic (de quauqua ren, de quauqu'un). 2. Recerca variada de l'excitacion sexuala.

erotofòbe, a adj. e n. Pertocat per l'erotofòbia.

erotofòbia n.f. Crenhença patologica de la sexualitat.

erotogène, a adj. Erogène.

erotografomania n.f. Tissa d'escriure, de dessenhlar, de pintar quauqua ren d'erotic.

erotologia n.f. Estudi scientific de l'amor fisic e dei obratges erotics.

erotologic, a adj. Relatiu à l'erotologia.

erotològue, òga n. Especialista d'erotologia.

erotoman, a adj. e n. Persona pertocada d'erotomania.

erotomania n.f. 1. (psicopat.) Illusion deliranta d'estre aimat. 2. Obsession sexuala.

erotomaniac, a adj. Relatiu à l'erotomania.

erpès n.m. Afeccion aguda de la pèu e dei mucoas, d'origina viral, caracterizada per una erupcion d'evesiculas gropadi sobre una basa inflamada e que vènon après una impression de cremadura. Var.: **èrpete**.

erpeta d'aubre n.f. (micol.) Florier.

erpeta de terra n.f. (micol.) Riqueta rossa.

èrpete n.m. (it.) Erpès.

erpetologia n.f. (zool.) Relatiu à l'estudi dei reptiles e dei batracians.

erpetologic, a adj. Relatiu à l'erpetologia.

erpetològista n. Especialista d'erpetologia.

èrpia n.f. Erpic.

erpiar vt. (*èrpi, classic èrpia*) Erpicar.

erpiatge n.m. Erpicatge.

erpic n.m. Instrument agricòla format d'un encastre provedit de dents metalliqui, que s'estirassa sus lo soal per lo travalhar en susfàcia. Var.: **èrpia**. Sin.: **rascle**.

erpicaire, airitz n. Persona qu'erpica la tèrra.

erpicar vt. (*erpiqui*) Passar l'erpic sus (un soal). Var.: **erpiar**.

erpicatge n.m. Accion d'erpicar; lo sieu resulta. Var.: **erpiatge**.

èrra n.f. 18ª letra de l'alfabet. Var.: **èrre**.

erraments n.m. pl. Biais d'agir criticable: *Tornar cabussar dins lu sieus erraments d'autrifés*. Sin.: **fautas, pecats, decas, errors**.

errança n.f. (lit.) Accion d'errar.

errant, a adj. 1. Qu'èrra; que non a una demòra fixa.

◇ *Can errant*: Can perdot. 2. Qu'es pròpri ai personas nomadi: *Vida erranta*. 3. (lit.) Que viatja sensa relambi.

◇ *Cavalier errant*: Cavalier de l'Atge Mejan que la tradicion representa anant de país en país per cercar d'aventuras e faire justícia.

errar vi. (*èrri*) Anar d'aquí d'aià, sensa tòca. Sin.: **barrutlar, vagar**.

errata n.m. pl. (mòt latin) Plural de *erratum*: *Lista dei errata*.

erratic, a adj. 1. Instable, inconstant: *Fluctuacions erratiqui d'una moneda*. ◇ (med.) *Fèbre erratica*: Fèbre irregularia, qu'aumenta e baissa tot lo temps. 2. (geol.) *Blòc erratic*: Blòc de ròca que non apartèn au site dont si tròva e es generalament portat per un glacier.

erratum n.m. (mòt latin) Error dins l'estampatge d'un obrage; la mencion d'aquela error.

èrre n.m. Èrra, letra de l'alfabet.

erriera n.f. Camp d'èrs.

erroneu, ea adj. Que compoarta un error, d'errors. Sin.: **faus, foaravertadier**.

erroneament adv. D'un biais erroneu. Sin.: **faussament**.

error n.f. 1. Accion de s'enganar; cen que si comete en s'enganant: *Error de calcul, error gramatical*. Sin.: **enganada, foaraveritat, bescòmpte**. ◇ *Faire error*: S'enganar. 2. Estat de quauqu'un que s'engana: *Siatz dins l'error*. 3. Accion inconsiderada, gofaria: *Aquesta intervencion fuguèt una error*. 4. (dr.) Vici de consentiment que pòu provocar la nullitat d'un acte. 5. *Error judiciària*: Error d'una juridiccion que poarta sus la culpabilitat d'una persona condemnada. 6. (metrol.) *Error absoluta*: Diferència entre la valor exacta d'una grandor e la valor obtenguda per mesura. ◇ *Error relativa*: raport de l'error absoluta à la valor de la grandor mesurada.

èrs n.m. Lentilha d'una varietat forratgiera (Familha dei leguminoas).

èrs, a adj. Relatiu ai abitants d'Auta Escòcia.

ersa n.f. Manigeu. Var.: **ersada, erseja**.

ersada n.f. Ersa.

erseja n.f. Ersa.

ersipèla n.f. Erisipèla.

èrt, a adj. Rèbe. Sin.: **ribassut, escalabrós, regde**.

ertessa n.f. Caractèr de cen qu'es èrt.

erubescença (-éncia) n.f. 1. Accion de rogar. 2. Estat de cen que comença à rogar.

erubescènt, a adj. Que vèn roge.

erubescit n.m. Sulfure natural d'aram e de fèrre.

erucic, a adj. *Acide erucic*: Present dins lu òlis de mostarda, de pepins de raïm, d'uni varietats de còlza.

erucifòrme, a adj. (zool.) Qu'a l'aspècte d'una toara, en parlant d'una larva d'insècte.

eructacion n.f. Emission per la boca, en faguent de bosin, de gas amolonats dins l'estòmegue. Sin.: **ròt**.

eructar vi. Remandar per la boca, en faguent de bosin, lu gas amolonats dins l'estòmegue. Sin.: **rotar**. ◆ vt. (lit.) Proferir.

erudicion n.f. Saber aprefondit dins un domèni de conoissença. Sin.: **sapiençà, sabentura, cultura**.

erudit, a adj. e n. Qu'a d'erudicion; qu'es una foant d'erudicion: *Un istorian erudit, una tèsi erudita*. Sin.: **saberut, sabentós, sapient**.

eruginós, oa adj. Qu'a l'aspècte dau rolh.

erupcion n.f. 1. Aparicion subitanea de botons, de tacas, de rojors que si fórmon sus la pèu: *Erupcion*

cutanea. Sin.: **botonadura**. ◇ *Erucion dentària*: Caminament de la dent en defoara de l'alveòle vers la sieu posicion definitiva. 2. Emission de materiaus volcanics à la susfàcia de la Tèrra (projeccions, lava, gas). 3. (astron.) *Erucion solària*: Acreissement brutal e temporari de l'intensitat dau raionament dins una region dau Soleu, que constituisse una manifestacion de l'activitat solària.

eruptiu, va adj. 1. (med.) Que si produe per erupcion: *Fèbre eruptiva*. 2. *Ròca eruptiva*: Ròca magmatica.

Es Simbòle de l'einsteini.

ès prep. En (contraccion de *en li*): *Doctor ès scièncias*. **escasc, a** adj. e n. D'Esa.

esauriment n.m. (it.) Accion d'esaurir; lo sieu resultat.

esaurir vt. (it.) (*esaurissi*) 1. Alassar totplen. 2. Agotar.

esbadalhar vt. Faire badalhar, entredurbir.

esbaïment n.m. Accion d'esbaïr ò de s'esbaïr; lo sieu resultat. Sin.: **espantament**.

esbaïr vt. (*esbaïssi*) 1. Estabosir, estonar, meravilhar. 2. Embalordir. Sin.: **espantar**. ◆ **s'esbaïr** v.pr. S'estonar, si meravilhar.

esbaïssent, a adj. Embalordissent; espantant.

esbalançar (s') v.pr. Pilhar l'envanc. Sin.: **s'abrir, pilhar l'abriba**.

esbarbar vt. Levar li bavaduras. Var.: **desbarbar**.

esbarc n.m. Desbarcament.

esbatre (s') v.pr. Si bolegar, si donar de movement.

esbaudir vt. (*esbaudissi*) Alegrar, regaudir. ◆ **s'esbaudir** v.pr. Si regaudir.

esbaug, ja adj. Foal.

esbinhar (s') vt. (fam.) S'escapar, fugir davant un perilò davant li responsabilitats. Var.: **la s'esbinhar**.

esbirro n.m. Nèrvi, sicari. Var.: **sbiro**.

esbleugiment n.m. Accion d'esbleugir; lo sieu resultat. Sin.: **embarlugament**.

esbleugir vt. (*esbleugissi*) 1. Ofuscar la vista m'una lutz troup viva. 2. (fig.) Impressionar per li sieu qualitats. Sin.: **embarlugar**.

esbleugissent, a adj. Qu'a la facultat d'esbleugir.

esbloar vt. (*esbloï*) Culhir li olivas en li envelopant mé la man e en tirant sus la rama (Luceram).

esboc n.m. Desbocament.

esbocar vi. Desbocar.

esbof n.m. Bofada.

esbofada n.f. Bofada.

esbifar vt. Bofar.

esborsament n.m. Desborsament.

esborsar vt. Desborsar.

esbraçar (s') v.pr. S'esforçar, si bolegar.

esbraçat n.m. Auceu dau continent antartic, desproveedit de plumas e d' alas e que si desplaça drech.

esbraçat, da adj. e n. Que li defauta una man ò un braç. Sin.: **manquèt, manhòt, manchon**. Var.: **esbraçolat**.

esbraçolat, ada adj. e n. Esbraçat.

esbrancaire n.m. 1. Poiera provedida d'un mànegue lòng per esbrancar. 2. Persona que procedisse à l'esbrancatge. Var.: **desbrancaire, rebrondaire**.

esbrancar vt. Desbrancar (Luceram).

esbrancatge n.m. Desbrancatge, rebrondatge.

esbrandament n.m. Accion d'esbrandar; lo sieu resultat. Var.: **brandament**. Sin.: **gacilhada, gangassada**.

esbrandar vt. Faire tremolar, cascar. Sin.: **gangassar, bassacar, gacilhar**.

esbrenadura n.f. Esbrenatge.

esbrenar vt. Desbrenar.

esbrenatge n.m. Desbrenatge.

esbrigalhar vt. Desbrigar, esbrigar.

esbrigar vt. (*esbrigui*) Redurre en brigas. Sin.: **brigonejar, fresumar** (Luceram), **frominar, brigalhar**. Var.: **esbrigalhar**.

esbrilhaudar vt. Embarlugar, enlusir.

esbroar vt. (*esbroi*) Pelar (la salada, à Esa).

esbrof(e) n.m. (fam.) Accion d'esbrofar. Var.: **esbrofa**. ◇ *Raubarici à l'esbrofa*: Raubarici practicat en butassant la victima.

esbrofa n.f. 1. Esbrof. 2. Fanfaronada.

esbrofaire n.m. 1. Arlèri, persona que fa d'esbrofe. ◇ Sin.: **marjassa, bulo, sautareu**. 2. Blufaire.

esbrofar vt. Enganar, blufar; impressionar.

esbudelar vt. (*esbudèli*) 1. Levar lu budeus à. 2. Esventrar. Var.: **desbudelar**. Sin.: **estripar, destripar, esviscerar**.

esbulhentar vt. Trempar dins l'aiga bulhenta ò passar à la vapor; aigar, brutlar m'un liquide bulhent. Var.: **embulhentar, bulhentar**. ◆ **s'esbulhentar** v.pr. Si brutlar m'un liquide bulhent.

esbulhentatge n.m. Accion d'esbulhentar.

esburtar vt. Desburtar.

esca n.f. 1. À la pesca, bromeg que si mete au mosclau. 2. Substança espongoa que provèn dau bolet d'esca dau rore, aprestada per pilhar fuèc aisadament.

escabecchar vt. Talhar la tèsta (dau peis).

escabèla n.f. Pichin escalier portatiu que sièrve d'escala. Var.: **escabeu**.

escabeu n.m. Escabèla.

escabin n.f. Oficier municipal dau Temps Mejan. (lat. *scabinus*). Var.: **excavin**.

escabinat n.m. Carga, fonicion d'un escabin. Var.: **excavinat**.

escabioa n.f. Planta dei flors blanqui, blavi ò lilàs, qu'ancianament s'emplegava còntra li malautias de la pèu (*Scabiosa columbaria*, Familha dei dipsacaceas). Sin.: **èrba de la ronha, flor de veusa**.

escabiós, oa adj. (med.) Pertocat per la gala: *Una lesion escabioa*.

escaboot n.m. Pichin estròp de bèstias à còrnas.

escabotar vt. (*escabòti*) Bergolar lo lin, lo cànebe.

escac n.m. Falhiment. Sin.: **revèrs, auvari, cagada** (pop.), **fallida, fracàs, fogassa, contratemps**. ◆ pl. Juèc que demanda à doi adversaris de desplaçar sus un plateau de 64 casas doi series de 15 pèças de valors divèrsi;

li pèças que sièrvon à-n-aqueu juèc. (persan *shah*). ◇ *Escac*: Situacion dau rèi en posicion d'estre pilhat per l'adversari. ◇ *Escac mat*: Còup decisiu que mete lo rèi de l'adversari dins l'impossibilitat de si sauvar e assegura doncas la victòria. ◆ adj. inv. En escac: *Èstre escac, èstre escac mat*.

escaça n.f. Baston lòng provedit d'una mena d'estriu, que permete de caminar en estent en autessa.

escaçament n.m. Accion d'escaçar; lo sieu resultat.

escaçar vt. Escaraçonar, paissellar.

escaçar vt. Caçar, faire fugir. Var.: **escacegar**.

escacat, ada adj. (arald.) Partit en cairats alternats, coma un escaquier.

escacegar vt. Escaçar.

escacier n.m. *Escaciers*: Superòrdre d'auceu carnívores dei paluns, dei patas lòngui, que recampa lu ardeifòrmes, lu rallifòrmes e lu caradriifòrmes. Sin.: **cambarut**.

escadença n.f. 1. Contingença. 2. Data à la quala si pòu exigir lo pagament d'un deute ò l'execucion d'una obligacion. ◇ *Tombar à escadença*: Arribar à la sieu data d'escadença. 3. Ensèms dei reglaments que dévon èstre fachs à un periòde donat. 4. Temps entre la data d'un engatjament e la sieu exigibilitat. 5. Moment que quauqua ren si deu produrre e que marca la fin d'un temps, d'un periòde: *Escadença electoralà*.

escadent, a adj. (dr.) Qu'arriba à la sieu escadença.

escadra n.f. Esquadra.

escadrilha n.f. Esquadrilha.

escadron n.m. Esquadron.

escafable, a adj. Que pòu èstre escafat. Sin.: **esfaçable**.

escafadura n.f. Escafament.

escafaire, airitz adj. e n. Qu'escafa. Sin.: **esfaçaire**.

escafament n.m. Accion d'escafafar; lo sieu resultat. Var.: **escafadura**. Sin.: **esfaçament**.

escafandre n.m. 1. Equipament ermeticament claus, dont la circulacion de l'ària es assegurada au mejan d'una pompa, que s'emplega per anar travalhar sota l'aiga. 2. *Escafandre autonòme*: Aparelh respiratori individual, que permet d'anar sota l'aiga sensa ligam m'au defoara.

escafandrier n.m. Plonjaire qu'emplega un escafandre (dau tipe mencionat aquí sobre).

escafafar vt. 1. Faire disparéisser en fretant, en lavant, en faguent passar devant una tèsta d'escafament, etc. 2. (lit.) Faire oblidar: *Escafafar un sovenir*. 3. Empachar (quauqu'un ò quauqua ren) d'estre remarcat. Sin.: **esfaçar**. ◆ **s'escafafar** v.pr. 1. Si virar un pauc de costat, per non tenir tant de plaça: *S'escafafar per laisser quauqu'un intrar*. 2. Si tenir à l'escart, per non si faire remarcar. 3. *S'escafafar devant quauqu'un*: S'inclinhar devant la sieu superioritat.

escaferlati n.m. Tabac talhat en lamellas per la pipa ò li cigarretas rotladi à la man.

escafít n.m. (geol.) Ammonita dau cretaceu, de la gruèllha en forma d'espirala pi prolongada d'una cròssa.

escafoïde, a adj. e n.m. (anat.) Si di d'un dei oàs dau carpe e dau tarse.

escafopòde n.m. *Escapofòdes*: Classa de molluscs de la gruèllha en forma de tube.

escafonhar vt. Estraçar, reguinhar. Var.: **estrafonhar**.

escafonhatge n.m. Accion d'escafonhar.

escaganhar (s') v.pr S'esforçar de defecar.

escagassatge n.m. Fach d'escagassar.

escagassar vt. 1. Degalhar (quaqua ren). 2. Alassar (quaqu'un).

escairaire, airitz n. Persona qu'escaira lo boasc ò la pèira.

escairar vt. 1. Dreiçar una pèira, una pèça de boasc, per li donar una forma vesina à-n-aquela d'un parallepipède de seccion cairada ò rectangulària. 2. Aumentar li dimensions d'un trauc.

escairatge n.m. 1. Accion d'escairar. 2. (tecn.) Accion de metre à angle drech d'elements d'una estructura ò n'en verificar la perpendicularitat e lo parallelisme.

escaire n.m. 1. Pèça de boasc ò de metal que la sieu forma presenta un angle drech. 2. Pèça metallica en forma de T ò de L que sièrve à consolidar d'assemblatges de fustaria. 3. Instrument en forma de T ò de triangle rectangle, que sièrve à traçar d'angles drechs. ◇ (tecn.) *Metre d'escaire*: Procedir à l'escairatge de.

escaire vi. Endevenir, capitar, arribar a talh.

escais n.m. Escais-nom.

escais-nom n.m. Nom ajustat ò substituit au nom d'una persona. Sin.: **nomenaia, sobrenom**.

escaisnomenar vt. Donar un escais-nom à. Sin.: **sobrenomendar**.

escaissar vt. Fendilhar.

escaissat, ada adj. Fendilhat.

escala n.f. 1. Accion de s'arrestar per si reforinar, per embarcar ò de mèrc, de passatgers, per una nau ò un avion: *Faire escala*. 1529: «avem ressauput unas letras.....que porton grans nombre de gent ambe d'escalas per intrar en terra...» A.C. Arles CC538 L: *Li escalas dau Levant*. 2. Luèc dont s'arrèsta una nau ò un avion per faire escala. 3. Temps de sosta: *La nau a fach una escala d'una ora*. 4. (mar.) Camin de varacion d'una nau au dedintre d'una forma de radob. 5. Dispositiu fach de doi armaduras religadi entre eli per una seria de barrons transversals que sièrvon d'escalons.

escalabarris n.m. Passeron foarça pichon mé la coa regda, de costumas escalairitz. (*Certhia familiaris*). Sin.: **lecapertús, curapertús**.

escalabró, oa adj. 1. De natura à urtar la decenza: Una istòria escalabroa. Sin.: **aspre, indecent, amoral, immoral, vergonhós, licenciós, descorós**. 2. (lit.) Perilhós, dificile: *Una empresa escalabroa*.

escalada n.f. 1. Accion d'escaladar. 2. (dr.) Accion de s'introduire dins un luèc en passant per una grisilha, una fenèstra, cen que constituisse una circonstància agravanta de l'infraccion.

escaladar vt. 1. Passar per dessobre: *Escaladar un portau*. 2. Puar mé d'esfoarç: *Escaladar una montanya*.

escaladís, issa adj. Que si pòu escaladar.

escalador n.m. Escalator.

escalaire, airitz n. Persona que practica l'escalada, sobretot en montanha. Sin.: **alpinista**.

escalant, a adj. Si di d'una planta que creisse au long d'un còrs vesin, sigue per enrotlament dau pen, sigue au mejan d'organes fixators.

escalar vt. 1. Escaladar. 2. Despartir en degràs; Sin.: **graduar**.

escalari, ària adj. (mat.) Si di d'una grandor totalament definida per la sieu mesura (per op. à *vectorial* ò *tensorial*). ◇ *Producit escalar de doi vectors*: Soma dei produchs dei sieu compauantas d'un meme reng, relativament à una basa ortogonal. ◆ n.m. Element dau còrs dei reals ò dei complèxes sobre lo quau es definit un espaci vectorial.

escalari n.m. Peis dau còrs aplatis verticalament, originari d'Amèrica dau Sud (long pauc ò pron de 15 cm).

escalasson n.m. Pal provedit de barrons. Sin.: **escarràs**.

escalat, da adj. Despartit en degràs. Sin.: **graduat**.

escalatge n.m. Escalada.

escalator n.m. (nom depauat) Escalier mecanic. Var.: **escalator**.

escalène, a adj. e n.m. (anat.) Si di dei muscles inspiradors entre li vertèbras cervicali e lu doi promiers pareus de costatas. ◆ adj. (mat.) Si di d'un triangle que lu sieus tres costats son desparliers.

escaleta n.f. 1. Pichina escala. 2. *Faire l'escleta à quaqu'un*: L'ajudar à s'enauçar en li ofrent li mans e li espatlas per li s'apontelar.

escalha n.f. 1. Caduna dei placas duri, cornadi (reptiles) ò ossoï (peis) que recuèrbon lo còrs d'un animaus; aquesta matèria, que vèn de la carapaça d'uni tartugas, que s'emplégon en tabletaria ò en marquetaria. 2. Caduna dei valvas d'un mollusc bivalve. 3. (bot.) Fuèlha à l'entorn dau grèlh ò dau bulbe d'uni plantas (ceba, lis, etc.). 4. (anat.) Part aplatida e lateralala de l'oàs temporal e de l'oàs occipital. 5. Cen que si destaca en pichini placas d'una susfàcia. Sin.: **escauma**. ◆ pl. (arquit.) Motiu ornamental format de mièg-discs que si cavàucon.

escalhador n.m. Escalhaire.

escalhaire n.m. Instrument de la lama dentada e talhanta que sièrve à escalhar lu peis. Var.: **escalhador**. Sin.: **escaumador**.

escalhaire, airitz n. Negociant especialisat dins la venda e la dubertura d'òstregas e d'autres cauquilhatges. Sin.: **escaumaire**.

escalhar vt. 1. Gratar un peis crud per li levar li escalhas. 2. Durbir una òstrega, un mollusc bivalve en separant li escalhas, li valvas. Sin.: **escaumar**. ◆ **s'escalhar** v.pr. Si destacar en placas finis, en escalhas.

escalhat, ada adj. Que s'escalha: *Una pintura escalhada*.

escalhatge n.m. Accion d'escalhar; lo sieu resultat. Fach de s'escalhar. Sin.: **escaumatge**.

escalheta n.f. Escalhon.

escalhòla n.f. 1. Nom d'una graminacea que li sieu granas agràdon ai passerons. Sin.: **alpista**. 2. (fam.) Sòus: *Aver d'escalhòla*.

escalhon n.m. Ròca ò marna estèrla e rompedissa. Var.: **escalheta**.

escalhós, oa adj. 1. Cubèrt d'escalhas. 2. Que si destaca per escalhas. Sin.: **escaumós**.

escalier n.m. 1. (correntament au pl.) Ensèms de gradins que perméton de puar ò de davalar. 2. Cadun dei gradins. 3. Escalinada. 4. *Escalier mecanic*: Escalier dei gradins articulats que transpoarta lu usanciers d'un plan à un autre. Sin.: **escalator, escalador**.

escalierista n. Persona que mete au ponch ò installa d'escaliers. Var.: **escalinaire**.

escalin n.m. Anciana moneda d'argent dei País Bas; Moneda batuda à Sant Domingo despí lo s. XVIIIⁿ.

escalinada n.f. Grands escaliers, especialament davant un monument.

escalinaire, airitz n. Escalierista.

escalon n.m. 1. Barreu transversal d'una escala. 2. Cada niveau d'una seria, d'una ierarquia. ◇ Posicion d'un fucionari au dedintre d'un grade, d'una classa. ◇ Niveu: *L'escalon regional*.

escalonament n.m. Accion d'escalonar; fach d'estre escalonat.

escalonar vt. 1. Dispauar de distança en distança: *Escalonar de tropas*. 2. Repartir dins lo temps, d'un biais pauc ò pron regulier, espaçar: Escalonar un pagament.

escalòpa n.f. Lesca fina de carn blanca ò de peis: *Escalòpa de vedeu, de ton*.

escalp n.m. Bèrris destacats dau crani mé la pèu, e que d'un Indians d'Amèrica conservàvon coma trofeu.

escalpèl n.m. Mena de pichin coteu dau mànegue estrech que sièrve per faire d'incisions e dissecar. Var.: **escalpeu**. Sin.: **bistorin**.

escalpar vt. 1. Destacar la pèu dau crani au mejan d'un autòís talhant. 2. Arrancar per accident e violentament la pèu dau crani.

escalpeu n.m. Escalpèl.

escalpre n.m. 1. (mar.) Aisina de calafat, instrument lòng d'un pen, cairat, unit e ponchut que sièrve per durbir l'extremitat d'una cavilha de boasc per li plaçar un conhet. 2. Poncha per escrincelar. 3. Ciseu de fustier, de mestre d'aissa, de rodier, de picapèira... Var.: **escaupre**.

escaluènha Planta orteanca, vesina de la ceba que losieu bulbe es utilisat coma condiment.

escambaissar vt. Alargar li cambas.

escambiar vt. Privar de cambas; rompre li cambar à.

escambarlada n.f. 1. Cambada. 2. Accion d'escambarlar, d'encambar. 3. Incartada.

escambarlar vt. Encambar.

escambarlons (d') loc. adv. *S'assetar d'escambarlons*: S'assetar m'una camba de costat e una de l'autre. Sin.: **camba ençà, camba delà**.

escambatar vi. Cambadejar.

escambi n.m. 1. Operacion per la quala s'escàmbia quauqua ren: *Un escambi de prisoniers*. ◇ *En escambi*: En contrapartida, en compensacion. ◇ (dr.) Convencion per la quala doi proprietaris si dónon mutualament un ben còntra un autre ben. 2. Fach de s'adreiçar, de si mandar mutualament quauqua ren; comunicacion recipròca: *Escambi de correspondença*. 3. (econ.) Tròc, comèrci;

operacion comerciala. Sin.: **barata**. ◇ Escambis internacionals: *Comèrci exterior*. ◇ *Valor d'escambi*: Facultat qu'un ben dona de n'aquistar un autre, diferent de la valor d'usatge. 4. (biol.) Passatge e circulacion de substàncias entre una cellula e lo mitan exterior. 5. (espòrts) Dins lu espòrts de bala, juèc per s'escaufar denant d'entamenar una partida. ◇ Au tennis e dins lu espòrts semblables, seria de balas après cada servici: *Un escambi de cinc minutats*. 6. (sovent au pl.) Ensèms dei relacions entre de gropes, de país diferents, que si tradúon per la circulacion d'òmes e d'ideas.

escambiable, a adj. Que pòu èstre escambiati.

escambiador n.m. 1. Dispositiu de racordament entre de rotas e d'autorotas sensa minga crosament à niveu. 2. *Escambiador (de calor)*: Aparelh destinat à rescaufar ò à refreiar un fluide au mejan d'un autre fluide que circula à una temperatura diferente. ◇ *Escambiador d'ions*: Substança solida, naturala ò sintetica, qu'a lu caractèrs d'un acide ò d'una basa e que fixa lu anions ò lu cations.

escambaire, airitz n. Persona que fa un escambi.

escambiar vt. (*escambi*, classic *escàmbii*) 1. Donar una caua còntra una autra. 2. Adreiçar e reçaupre en retorn; s'adreiçar mutualament: Escambiar de presents, de sorrides.

escambisme n.m. Practica de l'escambi de partenaris sexuals entre doi coblas ò de mai.

escambista n. 1. (dr.) Persona que fa un escambi de bens. 2. Persona que practica l'escambisme.

escamonea n.f. (farm.) Goma resina extracha dau risòma de l'escamònìa, emplegada coma purgatiu.

escamònìa n.f. (bot.) Planta erbacea vivaça de la familiaa dei convolvulaceas (*Convolvulus scammonia*), dei pens volubiles, dei fulles sagitadi, dau risòma de la quau es extracha l'escamonea.

escamotada n.f. Torn de passa-passa. Var.: **escamotatge**.

escamotaire, airitz n. Persona qu'escamòta.

escamotar vt. (*escamòti*) 1. Far disparéisser per un torn de passa-passa. 2. Raubar subtilament. Sin.: **desraubar, destroçar, desvalisar, estampar** (fig.). 3. (tecn.) Faire disparéisser automaticament (un organa salhent d'un aparelh): *Escamotar li ròdas d'un avion*. 4. Escamotar un mòt: Lo prononciar rapidament e bas; lo suprimir. 5. Evitar (cen qu'es difficile): Escamotar una question. Sin.: **defugir, esquivar, s'aparar de, eludir**. Var. (toiu sens): **escamotejar**.

escamotatge n.m. Accion d'escamotar. Var.: **escamotada**.

escamotejar vt. Escamotar.

escamp n.m. Eissida, sortida.

escampa n.f. 1. Mejan desvirat per si traire d'embarràs. Sin.: **bescontorn, escapatori, engambi, pretèxe, excusa**. 2. Exalamant.

escampador n.m. Orifici que permete de faire escorrer lo demai d'aiga d'un restanc, d'un canal... Sin.: **escolador**.

escampadura n.f. Escampament.

escampaire, airitz

escampaire, airitz n. Persona que despensa troup, sensa comptar. Sin.: **acabaire, degalhaire, despensier, prodigue.**

escampament n.m. (med.) Amolonament patologic d'un liquide o d'un gas dintre una cavitat naturala: *Escampament de sang, de sinovia*. Sin.: **efusion**. Var.: **escampadura**.

escampar vt. 1. Sauvar, preservar. ◇ (fam.) *Escampar d'aiga*: Urinar. 2. (mar.) *Escampar lo fèrre*: **ancorar, donar lo fèrre.** ♦ vi. S'escórrer, s'escapar, en parlant d'un liquide.

escampat, ada adj. Que s'es sauvat d'un perilh.

escampatge n.m. (fig.) Perda de mèrc raubada o degalhada.

escampeta n.f. Fugida, evasion.

escampilh n.m. Espandiment; degalhadís. Var.: **escampilhada**.

escampilhada n.f. Espandiment.

escampilhaire, airitz n. Degalhaire.

escampilar vt. Dispersar, espandir; despensar, degalhar.

escanador n.m. Luèc perilihós, escur, dont lo risc d'un atac es sempre possible. Sin.: **copagarganta, copagargamèla**.

escanaire, airitz n. Persona qu'escana. Sin.: **estrangolaire, sagataire**.

escanar vt. Estrangolar, estofar, sagatar.

escanat, ada adj. Foarça mau vestit.

escandal(e) n.m. 1. Marrit efècte, indignacion, produchs dins l'opinion publica per un fach, un acte estimat contrari à la moralà, ai usatges. 2. Afaire malonèst que provòca una emocion dins l'opinion publica: *Un escandale financier*. 3. Garrolha que fa de bosin: *Faire d'escandale*. 4. Fach que va còntra la consciéncia, lo boan sens, la moralà, sucita una emocion: *L'escandale de la fam dins lo monde*. 5. (relig.) Paraula o acte que son per lu autres una ocasion de pecat o de damatge espiritual. Var.: **escande**.

escandalh n.m. 1. Balança romana. 2. Objècte o instrument que materialisa una unitat de mesura e sièrve de referencia, de modèle legal: *Mètre escandalh*. 3. (econ.) *Escandalh monetari*: Valor o metal retengut per un país o d'un país coma referencia dau sieu sistema monetari. 4. (mar.) Sonda. Var.: **escandau**.

escandalhada n.f. 1. (mar.) Sondatge. Var.: **escandalhatge**. 2. *Escandalhada de soleu*: Escandalhada.

escandalhaire n.m. 1. (sc.) Aparelh que fa l'escandalhatge d'una grandor, d'un senhau. Var.: **escandilhaire**. 2. (mar.) Aparelh que mesura la prefondor de l'aiga per lo biais d'ultrasons. Sin.: **sondaire**.

escandalhaire, airitz n. Persona que fa d'escandalhatges. Var.: **escandilhaire**.

escandalhar vt. 1. Causir, recampar d'escandalhons. ◇ (estad.) Determinar un escandalhon dins una populacion, en particular en vista d'un sondatge. 2. (cibern.) Definir la variacion d'una grandor au debanar dau temps per la seguida dei sieu valors, dichi *escandalhons*, à de moments precís, generalament

periodics. Var.: **escandilhar**. Sin.: **escapolonar**. 3. (mar.) Sondar.

escandalhatge n.m. 1. Accion d'escandalhonar; ensèms d'escandalhons. 2. (mar.) Ensèms dei dimensions (mai particularerament li mesuras de seccions) d'una pèça de nau, especialament lo fustatge. 3. (mar.) Escandalhada.

escandalhier n.m. Escandalhaire.

escandalhon n.m. 1. Pichina quantitat d'una mèrc per donar una idèia dau tot. ◇ *Escandalhon de vin*: Tasta. ◇ *Escandalhon d'estòfa*: Mai precisament dich *escapolon*. 2. Especimen representatiu: *Un escandalhon de la poesia medievala*. ◇ Vista parciala, exemple: *Mostrar un escandalhon dei sieu qualitats*. 3. (estad.) Fraccion representativa de la populacion o d'un ensèms estatistic. 4. (cibern.) Valor d'una grandor donada au moment d'un escandalhatge. Var.: **escandilhon**. Sin.: **escapolon**.

escandalisar (-izar) vt. 1. Far nàisser l'indignacion: *Lo sieu comportament escandalisa la sieu familha*. Sin.: **ofensar, faire broncar**. 2. (relig.) Metre en perilh de pecat. ♦ **s'escandalisar** v.pr. Sentir d'indignacion. Var.: **s'indignar**.

escandalós, oa adj. 1. Que causa o risca de causar un escandale: *Una vida escandaloa*. 2. Vergonhós; que pòu ofensar, anar còntra la moralà, la consciéncia, lo boan sens, per lo sieu excès: *Un prètz escandalós*.

escandalosament adv. D'un biais escandalós.

escandau n.m. Escandalh.

escande n.m. Escandal(e).

escandi n.m. Còrs simple metallic foarça leugier, dei proprietats parieri à-n-aquelui dei lantanides; element (Sc) de n° atomic 21 e de massa atomica 44,956.

escandilhada n.f. Esclarçida. Var.: **escandalhada**.

escandilhaire n.m. Escandalhaire.

escandilhaire, airitz n. Escandalhaire.

escandilhar vt. Escandalhar.

escandilhatge n.m. Escandalhatge.

escandilhon n.m. Escandalhon.

escandinau, ava adj. e n. D'Escandinàvia. ◇ *Lengas escandinavi*: Dau Nòrd d'Euròpa.

escendir vt. (*escandissi*) 1. (metr.) Prononciar un vers grèc o latin en lo ritmant, en marcant l'alternança dei lòngui e dei brèvi en insistent sobre lu temps foarts. 2. Prononciar una frasa, de mòts, en destacant lu gropes de mòts, de sillabas. Var.: **escandre**.

escandòla n.f. (mar.) 1. Cambra de galèra, generalament reservada a l'argosin. 2. Resèrva de noiridura per lu oficiers.

escandre vt. Escendir.

escannejar vt. Scannerisar.

escanh n.m. Aspa.

escanha n.f. 1. Debanador, travolh. 2. Assemblatge de fieus textiles ligats entre elu per un fier de ligatge.

escanhar vt. Debanar lo fier per n'en faire d'escanhas.

escanhier n.m. Debanador.

escanhon n.m. Pichin debanador.

escànnner n.m. 1. Aparelh de teledeteccion capable de captar, au mejan d'un dispositiu de repassada, li radiacions electromagnetiqui mandadi per de susfàcias estendudi. 2. (med.) Aparelh de radiodagnostic, compauat d'un sistema de tomografia e d'un computador, que fa d'analisis de densitat radiologica per tornar constituir d'imatges dei divèrsi partidas de l'organisme. Sin.: **escannografe, tomodensiòmetre, numerisador**. 3. (inform.) Aparelh que sièrve à faire, per repassada electronica d'un document, una còpia numerisada.

scannerizar (-izar) vt. Numerisar un document (escrich ò fotografic) au mejan d'un escànnner. Var.: **escannejar**.

escannografe n.m. (med.) Escànnner.

escannografia n.f. (med.) 1. Procediment de radiodiagnostic qu'emplega un escànnner. Sin.: **tomodensitometria**. 2. Imatge obtengut m'aqueu procediment.

escannografiar vt. (*escanografi*, classic *escannogràfi*) (med.) Sotametre à un examèn au mejan d'un escannografe.

escansion n.f. (metr.) Accion ò biais d'escendir.

escansonament n.m. Alargament de la dubertura d'una fenèstra. Sin.: **escorsat**.

escansonar vt. Alargar la dubertura d'una fenèstra per donar mai de lutz. Sin.: **escorsar**.

escap n.m. (arquit.) 1. Fust d'una colomna. 2. Partida inferiora d'aqueu fust. Var.: **escapa**.

escapa n.f. Escap.

escapada n.f. 1. Accion de s'escapar. 2. Accion de s'escapar en desòrdre davant un perilh. 3. Accion de si sostraire per un moment à d'obligacions, à la rotina: *Faire una escapada en campanha*. 4. Accion, per un ciclista ò d'unu ciclistas, de distanciar lu autres; l'ensèms dei ciclistas escapats.

escapador n.m. Mejan calculat ò desviat per si traire d'embarràs.. Var.: **escapatori**.

escapafatiga n. (fam.) Si di d'una persona qu'evita tot cen que la porria lassar, tot cen que demanda troup d'esfoarç. Sin.: **pealandron, pigre, manjapan à tradiment, flac, fugisse l'òbra, gastalançous, farassonier**.

escapaire, airitz n. Persona que s'escapa. Sin.: **fugitiu**.

escapament n.m. 1. Fach de mandar dins l'atmosfèra lu gas de combustion d'un motor termic; dispositiu que lo permete. ◇ *Escapament liure*: Desprovedit de silencios. 2. Mecanisme de relojaria que sièrve à regularizar lo movement d'un relòtge, d'una moastra.

escapar vi. ò vt. ind. (*à, de*) 1. Si sostraire à quauqu'un, à la sieu susvelhança: *Laissar escapar un presonier*. 2. Non èstre pertocat: *Escapar à una malautia*. 3. Cessar d'estre tengut, retengut: *Lo libre que tenii m'a escapat dei mans*. 4. Cessar d'estre sota lo contraròtle de quauqu'un: *Plan plan, lo poder li escapa*. 5. Cessar d'estre present à l'esperit, èstre oblidat: *Lo nom d' aquela persona m'escapa*. 6. Èstre dich ò fach involontariament: *Li a escapat una marrida paraula*. 7. Non èstre sentit (quau que sigue lo sens): *Ren escapa au sieu regard*. 8.

Non èstre capit: *Es un rasonament que m'escapa*. 9. Non èstre obtengut: *La vistòria li a encara escapat!* 10. Non èstre sotamés: *Aquelu revenguts escàpon ai taxas*. ◆ vt. *L'escapar bèla*: Si sauvar d'un marrit pas. ◆ **s'escapar** v.pr. 1. Fugir, si sauvar d'un luèc dont si èra presonier. Sin.: **auçar li bèrgolas, s'esbinhar, pilhar lo doi de copas**. ◇ Si liberar (d'una constrencha). 2. Sortir, s'espandir rapidament: *La vapor s'escapa*. 3. (espòrts) Pilhar d'avança: *Un ciclista s'es escapat dins la puada, una equipa s'es escapada au classament*.

escaparon n.m. Escapolon de drap.

escapat n.m. 1. (coregr.) 2. (espòrts) Ciclista que s'es destacat, qu' a pilhat d'avança sus lu autres.

escapatori n.m. Biais gaubiós per si traire d'empacha. Var.: **escapador**.

escapitada n.f. Descapitacion.

escapitar vt. Descapitar.

escapocho n.m. Escapuco.

escàpol n.m. (mar.) Part de l'àncora que jonhe li patas à l'organeu. Sin.: **asta**.

escapolar vi. 1. Si tirar d'afaire. 2. (mar.): Si di de l'àncora que tèn pas aferrada sus lo fond sota l'accion dei corrents ò dau vent còntre la nau. Sin.: **escorrer**.

escapolari, ària adj. Escapulari, ària.

escapolari n.m. Escapulari.

escapolon n.m. Escandalhon.

escapolonar vt. Escandalhar.

escapicho n.m. Si di de quauqu'un que non tèn la sieu paraula. Var.: **escapocho**.

escapulari, ària adj. Relatiu à l'espata. ◇ *Cencha escapulària*: Esquelèt de l'espata, format de tres oàs: la clavícula, l'omoplat e la coracoïda (per lu mamifèrs, es reducha e estacada à l'omoplat). Var.: **escapolari**.

escapulari n.m. (relig. cat.) Pèça dau vestit monastic, fach d'un capochon e de doi pans d'estòfa rectangularis que cuèrbon li espatlás e retómbon sus l'esquina e lo pièch fins ai pens. Var.: **escapolari**.

escaquier n.m. Plateu per jugar ai escacs.

escar vt. Provedir d'una esca.

escara n.f. 1. Onchesc de la tèsta. 2. Zòna tissulara necrosada.

escarabassa n.f. Plaga de la pèu ò dei mucoas, deuguda especialament au frèi. Sin.: **crebassa**.

escarabat n.m. Insècte coleoptèr fitofague ò coprofague, provedit d'antenas mé de lamellas à la sieu extremitat, e un còrs massís.

escarabeïdat n.m. Escarabeïde.

escarabeïde n.m. *Escarabeïdes*: Familha d'insèctes coleoptèrs dei antenas en lamellas, coma la cetònia. Var.: **escarabeïdat**.

escarbicada n.f. Frasca.

escarabilha n.f. Pichin fragment de carbon incandescent que si retròva dins lu cendres ò que s'escapa d'un fuèc. Var.: **escarbilha**. Sin.: **carbonilha**.

escarabòcho n.m. Barbolhatge. Sin.: **pintorlatge, graufinhatge**.

escarabochaire, airitz n. Persona qu'escarabòcha. Sin.: **graufinhaire, embarbolhaire**.

escarabochar vt. e vi. (*escarabòchi*) Barbolhar, pintar maudestrament. Sin.: **pintorlar, embarbolhar**.

escaraçon n.m. Paisseu.

escaraçonar vt. Paisselar.

escaraire n.m. (mar.) Aisina de calafa; pichon recipient de fusta que contèn de seu e d'estopa banhada. 1503: «...que adobaran la barca per metre en *la escaraire per calafatar.*» (A.C. Marseille).

escaramocha n.f. 1. Combat localisat, de corta durada, entre de pichins gropes armats. 2. (fig.) Prepaus ostiles qu'anóncion una polemica mai importanta.

escaramochar vt. Atacar dins una escaramocha.

escaravissa n.f. Chambre.

escarbicada n.f. 1. Escart de comportament. 2. Accion folesca, destartavelada. Sin.: **farlanda, frasca**.

escarbilha n.f. Escarabilha.

escarbilha n.f. Escarabilha.

escarboncle n.m. 1. Gemma roja de l'esclat viu. 2. (arald.) Pèça que representa vuèch rais flor delisats à l'entorn d'un cercle.

escarcèla n.f. Benda de cuèr ò d'estòfa portada de galís sus lo pièch per sostener un instrument, un sacon, una arma.... ◇ *En escarcèla:* Portar quauqua ren en travèrs dau pièch, de l'espatla à l'anca opausada.

escarceladura n.f. (mar.) Accion d'escarcelar; lo sieu resultat.

escarcelar vt. (*escarcèli*) (mar.) Crosar doi ormeges qu'apertènon à doi naus desparieri, e lu estacar dins la tòca de lu aparar dau fretament.

escarchadura n.f. Accion d'escarchar; lo sieu resultat. Sin.: **esgarradura, estracament**.

escarchar vt. Esgarrar, metre en morseus. Sin.: **estraçar**.

escardassar vt. Cardar. Sin.: **desblestar**.

escardenc, a adj. Escarlat.

escarificacion n.f. 1. Pichina incision superficialia de la pèu (especialament per una cutireaccion ò d'uni vaccinacions). Var.: **escarificatge**. 2. (espec., sovent au plural) En Àfrica, incision superficialia facha sus la pèu per fin de laissar una cicatritz, dins una tòca simbolica ò rituala; cicatritz qu'aquela incision laissa.

escarificador n.m. Escarificador.

escarificar vt. (*escarifiqui*) Practicar d'incisions sobre: *Escarificar la pèu.*

escarificatge n.m. 1. Accion d'escarificar; lo sieu resultat. Var.: **escarificacion**. 2. (agric.) travalh dau soal mé d'autís dentats.

escarificador n.m. 1. (agric.) Instrument agricòla provedit de dents metalliqui, per amobrir la tèrra sensa la revirar. 2. (cir.) Instrument per faire de pichini incisions sus la pèu. Var.: **escarificador**.

escarir vt. Aimar totplen quauqu'un. Var.: **carir**.

escarlat, a adj. Roge viu. Sin.: **escardenc**.

escarlata n.f. Matèria coloranta d'un roge viu.

escarlatin, a adj. Cramesit.

escarlatina n.f. Malautia febrila contagioa, caracterisada per l'existença de placas escarlati sus la pèu e li mucoas.

escarmilhar vt. Despenchenar, metre lu bèrris en desòrdre. Sin.: **escarpinar, acrespir, emberrir**.

escarmilhat, ada adj. Qu'a lu bèrris en desòrdre. Sin.: **despenchenat, escarpinat, acrespit, emberrit**.

escarmonir (s') v.pr. (*m'escarmonissi*) Si confinar, morir d'enuèi, d'amor.

escarni n.m. Trufaria. Var.: **escarniment, escòrn**.

escarniment n.m. Mena de faire ò paraula qu'a per estigança d'ofensar. Var.: **escarni**. Sin.: **afront, otratge, insolènça, injúria, ofensa, invectiva, avania**.

escarnir vt. Si trufar de; ofensar per lo biais de la paraula. Sin.: **injuriar, insolentiar**.

escaròla n.f. Chicòria dei fuèlhas largui, que si manja en salada.

escarpa n.f. Riba interiora dau valat d'un obratge fortificat.

escarpament n.m. 1. Estat de cen qu'es escarpat; pendís rèbe d'una montanha, d'un bauç, etc. 2. Penda importanta d'un obstacle. Sin.: **brec**.

escarpar vt. Demenir l'espessor d'un barri, d'un plan à un autre.

escarpat, ada adj. Qu'a una penda importanta. Sin.: **ert, rèbe**.

escarpenar vt. Despelhar (Luceram).

escarpida n.f. Produc obtingut en esfilant ò en gratant una tela frusta, que s'emplegava per curbir li plagas.

escarpin n.m. Solier elegant, descubèrt, de la sòla fina, provedida ò non d'un talon.

escarpinada n.f. 1. Accion d'escarpinar. 2. Garrolha. 3. Cardatge. Var.: **escarpinadura**.

escarpinadura n.f. Escarpinada.

escarpinar vt. 1. Metre lu bèrris en desòrdre. Sin.: **acrespir, emberrir**. 2. Cridar, carpinhar, carpinar. 3. Destruíger d'èrbas, de plantas: *Li sieu galinas mi vènon escarpinar li semenças*. 3. Cardar (la lana). ◆

s'escarpinar v.pr. 1. *S'escarpinar (lu bèrris):* Si garrolhar, si batre. 2. S'arrancar lu bèrris per desespèr, per dolor.

escarpinat, ada adj. Qu'a lu bèrris en desòrdre.

escarpir vt. 1. Cardar, penchenar. 2. Esfilar.

escarpoleta n.f. Sèti (eventualament rudimentari) tengut per doi coardas, que sièrve à si balançar.

escarra n.f. Deca, error, fauta.

escarrabilhadura n.f. Gaube, agilitat, lestitge.

escarrabilhar vt. Desvelhar, rengorir, abelugar, revisolar.

escarrar (s') v.pr. Si foaraviar. ◇ Anar pàisser en cò dau vesin, en parlant dei bèstias (Esa).

escarràs n.m. Escala m'un solet montant. Sin.: **escalasson**.

escarraunhada n.f. Accion d'escarraunhar, lo sieu resultat. Sin.: **maselatge, trocejament, chaple**.

escarraunhaire, airitz n. Persona que degalha una òbra, una lenga, etc... Sin.: **maselaire, trocejaire, chaplin**.

escarraunhar vt. 1. Degalhar, descarcar, una òbra, una lenga, etc. 2. Operar un malaut d'una mena maladrecha ò brutala. Sin.: **maselar, chaplar, trocejar**.

escarraunhós, oa adj. Rufe, raspinhós.

escars, a adj. 1. Estrech. Var.: **escàs**. 2. Rare, de pauc de valor.

escarsa n.f. Caneladura.

escarsament adv. Estrechament.

escarsèla n.f. (anc.) Borsa portada à la cintura.

escarselier n.m. Fabricant d'escarsèlas.

escarsessa n.f. Mesquinaria, mesquinatge.

escarsitat n.f. Caractèr de cen qu'es escars, estrech.

escart n.m. 1. Distança, diferença entre de cauas ò de personas: *L'escart entre lu ciclistas aumenta.* ◇ À *l'escart*: À despart; alunhat. ◇ *Grand escart*: Movement dins lo quau li doi cambas, alongadi en sens contrari una de l'autra, tòcon completament lo soal sus tota la sieu longuessa. ◇ (fig.) *Faire lo grand escart*: Si trovar entre doi posicions opauadi. Sin. (pop.): **aver lo cuu entre doi cadieras**. 2. Accion de s'escartar, de si destornar dau sieu comportament abitual: *Faire d'escarts à un regime.* ◇ Cambiar bruscament de direcció: *Faire un escart à bicicleta.* ◇ *Escart de lengatge*: Paraula que transgrèssa li convencions. 3. Pichina aglomeracion diferenta dau centre de la comuna à la quala apartèn. Sin.: **masatge, casatge, vilar**. 4. (estad.) Valor absoluda de la diferença entre doi valors. ◇ *Escart-type*: Raïç cairada de la variança. 5. (ling.) Acte de paraula que s'aluènha d'una nòrma donada. 6. (econ.) *Escart d'inflacion*: Diferencial d'inflacion.

escart n.m. (mar.) Joncion de doi bordatges.

escartada n.f. Incartada.

escartairament n.m. Suplici au cors dau quau de cauas tiràvon lo condamnat per lu membres fins que siguesson destacats. Var.: **esquartairament**.

escartairar vt. 1. Faire subir lo suplici de l'escartairament à. 2. Faire esitar quauqu'un entre doi posicions opauadi. 3. (arald.) Partir (un escut) en quatre quartiers. Var.: **escarteirar, escarteriar, esquartairar**.

escartairat adj. m. e n.m. (arald.) Partiment d'un escut en quatre quartiers pariers au mejan d'una línia orizontalà e d'una perpendicularia. Var.: **esquartairat**.

escartament n.m. Accion d'escartar ò de s'escartar; distança entre doi cauas.

escartar vt. 1. Metre una distança entre (de cauas); alunhar, separar: *Escartar un objècte dau fuèc, escartar lu braç.* Sin.: **apartar, despartar**. 2. Remandar quauqu'un, lo tenir à distança: *Escartar la fola, lu curiós.* Sin.: **forviar, extraviar**. ◇ Eliminar: *Escartar un candidat.* ◇ Non prendre en compte, eliminar: *Escartar una solucion.* ♦ **s'escartar** v.pr. S'alunhar, si destornar de: *S'escartar dau drech camin.* Sin.: **s'apartar, si forviar**.

escartar vt. Eliminar una carta dau sieu juèc per n'en pilhar una autra.

escartat n.m. Juèc de cartas dins lo quau lu jugaires (de doi à quatre) an la possibilitat de pauar d'uni cartas.

escartat, ada adj. Situat à l'escart, alunhat: *Una maion escartada.*

escarteirar vt. Escartairar.

escarteriar vt. (*escartèri*, classic *escartèrii*) Escartairar.

escarton n.m. 1. Bled. 2. (m'una majuscula)

República dei Escartons: Ensèms de territoris de montanha dei Auti-Aups, de la Província de Turin e d'aquela de Coni (vèire dins lu noms pròpris).

escàs, assa adj. Rare; estrech: *So pas escàs* (carrierà de Torretas de Lop). Var.: **escars**.

escassament adv. En pichina quantitat; de mena mesquina, parsimoniosament.

escassejar vt. (*escassei*) Rendre estrech.

escatament n.m. (mar.) Accion d'escatar; lo sieu resultat. Sin. **desriba, deriva**.

escatar vi. (mar.) Desviar de la sieu endrechiera sota l'accion dau vent ò dei corrents quora si parle d'una nau.

escatofagia n.f. Accion patologica de manjar lu sieus excrements.

escatofague, a adj. Que ni noirisse d'excrements.

escatofil(e), a adj. (sc. de la v.) 1. Que viu ò creisse sus lu excrements. 2. Pertocat per l'escatofilia.

escatofilia n.f. Comportament patologic de contemplar ò de tocar d'excrements.

escatòl n.m. (quim.) Compauat qu'a l'odor de matèria fecala e naisse de la putrefaccion dei proteïnas.

escatologia n.f. Prepaus ò esrichs grossiers dont es question d'excrements.

escatologia n.f. Ensèms dei doctrinas e dei credenças que poàrtan sus lo sòrt ultime de l'òme (*escatologia individuala*) e de l'Univèrs (*escatologia universal*).

escatologic, a adj. Relatiu à l'escatologia (per lu doi sens).

escatòma n.m. (med.) Amolonament considerable de matèrias fecali que sembla una tumor intestinala.

escastocòpia n.f. Examèn medical dei femsas.

escaucelar vt. (*escaucèli*) Sarclar lo pen d'una planta, d'un aubre, lo desgatjar: *Escaucelar la vinha.* Var.: **descaucelar**. Sin.: **desmotar**.

escaucelatge n.m. Desgatjament de la basa d'un aubre, d'una planta. Var.: **descaucelatge**. Sin.: **desmotatge**.

escaudada n.f. Accion d'escaudar. Var.: **escaudament, escaudatge**.

escaudament n.m. Escaudada.

escaudar vt. 1. Plonjar dins l'aiga bulhenta. 2. Cremar m'un liquide caud. Sin.: **esbulhentar**.

escaudat, a adj. Qu'a subit una escaudada.

escaudatge n.m. Escaudada.

escaufabanh(e) n.m. Aparelh per produure rapidament d'aiga cauda per lo banh. Var.: **caufabanh(e)**.

escaufabiberon n.m. Escaufatetareu. Var.: **caufabiberon**. Sin.: **caufatetareu**.

escaufabrieta n.f. (pop.) Frema que tempta d'atraire lu òmes. Sin.: **alumaira**.

escaufada n.f. Ràbia, colèra. Var.: **escaufestre**. Sin.: **chacotada, satonada**.

escaufador n.m. Escaufalièch. Var.: **escaufatòri**.

escaufaiga n.m. Aparelh que produe d'aiga cauda (à partir d'electricitat, de gas, etc.). Var.: **escaufaiga**.

escaufaire n.m. 1. Aqueu que mena un veïcule motorisat (especialament una locomotiva). Var.: **caufaire**. 2. (mar.) Espacialitat d'un persona encargada dei caudieras d'una nau, sobretot dins la marina militària.

escaufalièch n.m. Dispositiu que permete d'escaufar lo lièch. Var.: **caufalièch**. Sin.: **escaufador**.

escaufaman(s) n.m. Escaufeta. Var.: **caufaman(s)**.

escaufament n.m. 1. Accion d'escaufar; fach de s'escaufar; estat que n'en resulta. 2. Estat de colèra, de sobrexcitacion. 3. Adestrament leugier destinat à escaufar lu muscles per lu assoplir denant d'un exercici esportiu, d'un esfoarç fisic, etc. 4. Començament de fermentacion dei cerealas ò dei farinas, sota l'efècte de la calor.

escaufant, a adj. 1. Que produe de calor. Var.: **caufant**. 2. Excitant.

escaufapança n.m. Chaminèia d'apartament.

escaufapen(s) n.m. Escaufeta. Var.: **caufapen(s)**.

escaufaplat n.m. Aparelh que permete de tenir lu plats au caud sus lo taulier. Var.: **caufaplat**.

escaufar vt. 1. Rendre caud ò mai caud; donar una impression de caud. 2. (fig.) Excitar, animar: *Lo cantaire a ben escaufat lo sieu public.* Var.: **caufar**. ♦ vi. 1. Devenir caud: *Lo motor escaufa.* ♦ Produrre de calor: *En estiu, lo soleu escaufa d'ora!* 2. Provocar d'animacion, de desòrdre. ♦ **s'escaufar** v.pr. 1. S'expauar à una foant de calor. 2. Escaufar lo luèc dont si viu: *M'escaufi au boasc*.

escaufaria n.f. Local dont si tròvon lu aparelhs de produccion de calor, dins una nau, un immòble, una usina, etc. Var.: **caufaria**.

escaufa-sieta(s) n.m. Aparelh electric per escaufar li sietas. Var.: **caufa-sieta(s)**.

escaufatetareu n.m. Dispositiu, aparelh per escaufar lo tetareu. Var.: **caufatetareu**. Sin.: **caufabiberon**, **escaufabiberon**.

escaufatge n.m. 1. Accion d'escaufar, de s'escaufar; biais d'escaufar. ♦ *Boasc d'escaufatge*: Boasc destinat à èstre cremat per escaufar. 2. Aparelh, installacion per produre de calor: *Un escaufatge electric.* ♦ *Escaufatge central*: Distribucion de calor dins lu apartaments ò dins li pèças d'una maion à partir d'una foant unica. ♦ *Escaufatge urban*: Escaufatge dei immòbles au mejan de centralas qu'alimènton de zònas urbani entieri. Var.: **caufatge**.

escaufatgista n. Especialista de l'installacion e dau manteniment de l'escaufatge central. Var.: **caufatgista**.

escaufatòri n.m. Escaufador.

escaufejar vt. 1. Escaufar pauc à pauc. 2. Tramar, fomentar.

escaufestar (s') v.pr. 1. Si metre en esmoguda. 2. S'encolerar, s'embilar.

escaufestre n.m. Granda paur, espavent. Sin.: **esmoguda grandassa, atissament**.

escaufeta n.f. Boita m'un cubice, que contén de brasa ò d'aiga cauda, per si rescaufar lu pens. Var.: **caufeta**. ♦ Aparelh per s'escaufar li mans ò lu pens (aparelh electric,

resèrva d'aiga cauda, etc.). Sin.: **escaufapen(s)**, **escaufaman(s)**.

escauma n.f. Escalha.

escaumada n.f. (mar.) Bordatge que supoarta lu escaumes e li escaumieras. Sin.: **òrle**, **breganèu**, **parescau**.

escaumador n.m. Escalhaira.

escaumaire, airitz n. Escalhaira.

escaumar vt. Escalhar.

escaume n.m. (mar.) Asta ficada dins lo plat-bòrd d'una barca, dont si plaça l'estròpa d'un aviron per mantenir lo rem.

escaumiera n.f. (mar.) Pèça dont si fícon lu escaumes.

escaumós, oa adj. Escalhós.

escauquilhar vt. Traire de la sieu cauquilha una frucha, un mollusc...

escaupre n.m. Clavet. Var.: **escalpre**.

escavena n.f. Vèrp de fanga dei paluns d'aiga salada.

escavin n.m. Escabin.

escavinat n.m. Escabinat.

escient n.m. Conoissença, saber, vejaire. ◇ *À boan escient*: Embé discerniment. Sin.: **à boan èime**, **à bèl exprèssi**. ◇ *À marrit escient*: À toart. **à mal èime**, **à mal exprèssi**. Var.: **encient**. Sin.: **estòble**.

escientament adv. En tota conoissença de causa.

esciuride n.m. *Esciurides*: Sota-òrdre dei roseigaires, que contén per exemple l'equiròt e la marmòta.

esclairada n.f. Endrech desprovedit d'aubres dins una seuva, un boasc. Sin.: **desboscada**.

esclairament n.m. 1. (opt.) Quocient dau flux luminós qu'una susfàcia receu per l'aire d'aquela susfàcia (unitat: *lux*). Var.: **esclarament**. 2. Accion,biais, mejan d'esclairar. Sin.: **esclairatge**.

esclairant, a adj. Qu'esclaira. Var.: **esclarant**. Sin.: **luminós**.

esclairar vt. 1. Espandir, donar de lutz sobre: *Lu fanaus de la veitura esclairon la rota.* 2. Fornir à quauqu'un la lutz necessària per que vegue: *T'esclairi, coma aquò li veiràs mai ben dins lu escaliers.* Sin.: **faire lume**, **enlusir**, **alumenar**. 3. (fig.) Rendre clar (una question, de fachs); donar una explica à (quauqu'un). Var.: **esclarar**. ♦ **s'esclairar** v.pr. 1. Devenir luminós. Sin.: **s'enlusir**, **s'alumenar**. 2. Devenir clar, comprensible: *Tot s'esclaira!* 3. Exprimir la satisfaccion, lo gaug: *La sieu cara s'esclaira*.

esclairat, ada adj. Instruit dins una especialitat. Var.: **esclarat**. Sin.: **saberut**, **sapient**, **engaubiat**, **assabentat**.

esclairatge n.m. 1. Accion, biais, mejan d'esclairar. Sin.: **esclairament**. ♦ *Esclairatge indirècte*: Dirigit vers lo plafond. 2. Ensèms d'aparelhs qu'esclairon, espec. un espectacle; lo sieu reglatge. 3. (fig.) Biais de faire capir una question, de fach: *Estudiar un afaire sota un autre esclairatge*. 4. (mil.) Mission de recèrca d'informacion, afidada à una unitat que deu evitar de si batre. Var.: **esclaratge**.

esclairatisme n.m. Ensèms dei tecnicas d'esclairatge racional. Var.: **esclaratisme**.

esclairatgista n. 1. Tecnician que s'ocupa de l'esclairatge d'un espectacle. 2. Especialista d'esclairagisme. Var.: **esclaratgista**.

esclare n.m. Esclat, lutz viva.

esclairon n.m. Esclairada de durada corta. Sin.: treslutz, entrelutz.

esclantida n.f. Son remandat embé foarça. Sin.: rebomb, fracàs, bosin, resson, rebombida, retroniament, resclantiment. Var.: **resclantida**.

esclantir vi. (*esclantissi*) Remandar un son poderós e esclatant. Sin.: **rebombir**, **retronar**, **ressonar**. Var.: **resclantida**.

esclap n.m. Esclapa (tròç de boasc).

esclapa n.f. 1. Tròç de boasc per l'escaufatge. Var.: esclap. Sin.: **estèla**, **busca**. 2. Li doi partidas d'un fruch dubèrt. 3. (pop.) *Esclapas dau cuu*: Gaunhas.

esclapaboasc n.m. Persona que fende lo boasc.

esclapadura n.f. Fenda. Sin.: **ascla**, **ascladura**, **fendascla**.

esclapaire, **airitz** n.f. Persona qu'esclapa de fusta. Sin.: **asclare**, **fendasclare**.

esclapar vt. Fendre: *Esclapar de boasc per l'ivèrn*. Sin.: **estelar**, **asclar**.

esclapatge n.m. Accion d'esclapar. Sin.: **fendasclatge**, **asclatge**.

esclapon n.m. Ascla, estèla pichoni. Sin.: **bòfa**.

esclarament n.m. (opt.) Esclairament.

esclarant, a adj. Esclarant. Sin.: **luminós**.

esclarar vt. Esclairar.

esclapàs n.m. Estèla gròssa (tròç de boasc).

esclarat, ada adj. Esclairat.

esclaratge n.m. Esclairatge.

esclaratgisme n.m. Esclairatisme.

esclaratgista n. Esclairatgista.

esclarida n.f. 1. Espaci clar dins un ciel neblós; melhorament breu entre doi raissas. 2.(fig.) Cambiament favorable dins una situacion. 3. Operacion que permete d'esclarcir una forèst.

esclarciment n.m. 1. Accion d'esclarcir, fach de s'esclarcir. 2. (sobretot au pl.) Explicacion, justificacion: *Vos caurà donar d'esclarciments sobre d'aquest afaire*.

esclarcir vt. (*esclarcissi*) 1. Rendre mai clar, pas tant escur, en parlant d'un temps neblós. 2. Rendre pas tant espés: *Esclarcir una saussa*. 3. (agric. e silv.) Rendre pas tant dense, faire una esclarcida. 4. (fig.) Rendre mai clar, mai comprensible: *Esclarcir una question*. ♦ **s'esclarcir** v.pr. 1. Devenir mai clar, en parlant d'un temps neblós. 2. Baissar en nombre: *En venent vièlh, lu mieus bèrris s'esclarcisson*. 3. Devenir mai comprensible: *M'aquò, tot s'esclarisse!*

esclarcitat n.f. Clartat, treslutz.

esclarir vt. (*esclarissi*) Clarsemenar.

esclarit, ida adj. Clarsemenat.

esclat n.m. 1. Fragment d'un objècte rot: *Un esclat de vèire*. Sin.: **esquirla**, **estèla**, **ascla** (boasc). 2. (preïst.) Fragment de pèira debitada. 3. Bosin violent: *L'esclat dau tròn, un esclat de votz*. Sin.: **espetadura**, **resclantida**, **retroniment**. 4. *Faire un esclat*: Si senhalar

à l'atencion m'un bosin violent, un escandale. 5. Fach de lusir; lutz viva: *L'esclat dau soleu*. ♦ (astron.) Intensitat luminoa d'un astre; la sieu mesura astronomica. Sin.: **treslume**, **lusiment**, **esclare**. ♦ *Esclat aparent*: Esclairament qu'un astre fornisso sobre una susfàcia perpendicularia ai rais luminós, en un ponch donat. 6. Qualitat d'una color viva. 7. (fig.) Esplendor, grandor: *L'esclat de la glòria*. ♦ *Accion d'esclat*: Accion remirabla, prodessa. Sin.: **valentia**.

esclatament n.m. Fach d'esclatar. Sin.: **espetadura**, **crep**.

esclatant, a adj. 1. Qu'a d'esclat; que lusisse. **resclantissent**, **beluguejant**, **treslusement**. 2. (lit.) remirable: *Una victòria esclatanta*.

esclatar vi. 1. Si rompre brutalament per efècte mecanic (pression, calor, etc.). Sin.: **petar**, **espetar**, **matiblar** (per li cerièias, à Luceram). 2. Faire audir un bosin sec. ♦ *Esclatar dau rire*: Si metre à rire foart, d'un còup solet. Sin.: **petar**, **s'escranhar dau rire**. 3. (fig.) Si manifestar, si produre bruscament: *La guèrra a esclatat*. 4. Accedir d'un còup solet à la celebritat: *Aqueu jugaire a esclatat en venent jugar à Niça*. 5. *Esclatar de santat*: Aver, manifestar una santat foarça boana.

esclatat, ada adj. e n. (tecn.) *Dessenh esclatat ò esclatat*, n.m.: Que representa li divèrsi partidas d'un ensèms, d'un aparelh complèxe, d'un móble per montar, etc., dins la sieu disposicion relativa, ma en lu dissociant clarament.

esclau, esclava n. 1. Persona de condicion non liura, considerada coma una mèrç que si pòu vendre e crompar, sota la dependençia d'un mestre. 2. Persona sota la totala dependençia d'una autra: *Es l'esclava de la sieu frema*. ♦ adj. 1. Qu'es sotamés à l'esclavatge: *Un pòble esclau*. 2. Qu'es sota la dependençia totala de quauqua ren: *Èstre esclau dei sieu ideas*. ♦ *Èstre esclau de la sieu paraula*: Tenir estrechament li sieu promessas.

esclavar vt. Enfeudar, asservir; metre en condicions d'esclaus. Var.: **esclavistar**, **senhorejar**, **dominar**.

esclavatge n.m. 1. Estat, condicion d'esclau. 2. Estat d'aquelu que son sota una dominacion tiranica. 3. Dependençia estrecha de quauqu'un sota quauqua ren ò quauqu'un. Var.: **esclavitud**.

esclavatisme n.m. (fr.) Esclavisme.

esclavatgista n. (fr.) Esclavista.

esclavistar (-izar) vt. Redurre à la condicion d'esclau. Var.: **esclavar**.

esclavisme n.m. Doctrina qu'admete l'esclavatge; sistema social e economic fondat sobre l'esclavatge. Var.: **esclavatgisme**.

esclavista n. Qu'es partidari de l'esclavatge; qu'admete l'esclavatge. Var.: **esclavatgita**.

esclavitat n.f. Esclavatge. Var.: **esclavitud**.

esclavitud n.f. Esclavitat.

esclenir v. (*esclenissi*) 1. Grinhar. 2. Cricar. Sin.: **grunir**, **cruissir**, **cracinar**. ♦ **s'esclenir** v.pr. Si desjónher. Sin.: **si fenesclar**.

esclenissent, a adj. Si di d'un son agut.

esclenit, ida adj. 1. Fendasclat. 2. (fig.) Sovent malaut, d'una santat delicata.

escleral, a

escleral, a adj. De l'esclerotica. ◇ *Vèire escleral*: Vèire de contacte que s'adapta sus la faça anteriora dau glòbe oculari. Var.: **esclerau**.

esclerant n.m. Pichina èrba dei flors verdastrí, que creisse dins lu luècs rocalhós (Familha dei cariofilaceas).

esclerau, ala adj. Escleral.

esclerectasia n.f. (med.) Ernia de l'esclerotica.

esclerectomia n.f. (cir.) Reseccion de l'esclerotica.

esclerenquime n.m. (bot.) Teissut vegetal de sostèn linhificat.

escleriti n.f. (med.) Inflamacion de l'esclerotica.

esclerodèrma n.m. Sòrta de fonge vesin de la vessina de lop (lat. *Scleroderma vulgaris*).

esclerodermia n.f. Malautia dei fibras collagèni dau dèrma, que durcissee la pèu e n'en redue la soplessa e la mobilitat.

esclerofil(e), a adj. (bot.) Qu'a li fuèlhas duri, m'una curtícula espessa e, per aquò, ben adaptadi à la secaressa.

esclerogène, a adj. (med.) Que genera la formacion de teissuts escleros.

escleromètre n.m. Instrument que sièrve à mesurar la duretat dei solides, d'après l'esfoarç necessari per lu regar.

escleroproteïna n.f. Proteïna insolubla dins l'aiga, coma la queratina, lo collagène e l'elastina.

esclerós, oa adj. (med.) Espessit, fibrós.

esclerosant, a adj. Qu'escleròsa.

esclerosar vt. (*escleròsi*) 1. (med.) Provocar l'escleròsi de (un organo, un teissut). 2. (fig.) Empachar de progressar. ♦ **s'esclerosar** v.pr. 1. (med.) S'alterar, si durcir sota l'efècte de l'escleròsi. 2. Perdre tota capacitat de reagir à de situacions novèli: *S'esclerosar dins li sieu abitudas*.

esclerosat, ada adj. e n. Pertocat d'escleròsi.

escleròsi n.f. 1. (med.) Induracion patologica d'un organo o d'un teissut, deuguda à una aumentacion dau teissut conjontiu que contèn. ◇ *Escleròsi en placas*: Afeccion de la substància blanca dins lo sistema nerviós, que si manifesta per de multiples fogaus d'escleròsi d'aquela substància, e que mena à de trebolicis nerviós variats e regressius (sobretot au començament de la malautia). 2. Incapacitat à anar de l'avant, à progressar, à s'adaptar à una novèla situacion per mancança de dinamisme, per vielhiment.

escleròt n.m. Tubercule que d'unu fonges fórmón sota terra e que resistisse ben au gel.

esclerotica n.f. (anatomia de l'uèlh) Membrana extèrna dins lo glòbe oculari, resistenta, de natura conjontiva, que forma lo blanc de l'uèlh.

esclin n.m. Bosin que s'aude quora quauqua ren esclenissee.

esclipsar vt. Eclipsar. ♦ **s'esclipsar** v.pr. S'eclipsar.

esclipsi n.m. Eclipsi.

escliptic n.m. Ecliptic.

esclòp n.m. Cauçadura facha d'una pèça de boasc encavat, en usança sobretot dins lo monde paisan d'un temps. Sin.: **sòc**.

esclopejar vi. Caminar embe d'esclòps en faguent foarça bosin.

escoleta n.f. Cauçadura de cuer m'una sòla de boasc.

esclopier, a n. Fabregaire d'esclòps.

escoa n.f. (mar.) Pèça de fusta corbada, clavelada sus lu flancs de la carena per l'aparar quora la barca es à tèrra.

escoada n.f. 1. Pichin gropé de fantassins ò de cavaliers sota lu òrdres d'un caporal ò d'un brigadier. 2. Pichin gropé de personas.

escoai n.m. Escodeson.

escoaire n.m. Escossoira.

escoar vt. (*escoi*) Talhar la coa, acorchar. Var.: **descoar**.

escoare vt. Descorar. Var.: **faire escoare**.

escoba n.f. 1. Bruga, ginèsta per faire li ramassa. 2. Ramassa facha m'aquel plantas.

escobada n.f. Còup d'escoba. Var.: **escobatge**. Sin.: **ramassada**.

escobadura n.f. Cen qu'es rabalhat m'una escoba. Sin.: **rementa, bordilha**.

escobaire, airitz n. Persona que fa usança d'una escoba.

escobalhon n.m. 1. Bròssa m'un mànegue, generalament cilindrica, per netear li botilhas, lu vas, etc. 2. Bròssa m'un mànegue, generalament cilindrica, per netear lo canon d'una arma de fuèc. 3. (cir.) Pichina bròssa que sièrve à faire de prelevaments dins de cavitats naturali. Var.: **escobilhon**.

escobalhonar vt. Netejar m'un escobalhon. Var.: **escobilhonar**.

escobar vt. e vi. Netejar m'una escoba; passar l'escobar. Sin.: **ramassar**.

escobavèire n.m. Agrion. Sin.: **copavèire**.

escobet n.m. Plumas ligadas à la cima d'un mànegue que sièrvon per espostar. Sin.: **plumalh**.

escobeta n.f. Pichona escoba. Sin.: **bròssa**.

escobetada n.f. Còup d'escobeta, accion d'escobetar. Sin.: **ramassada**.

escobetar vt. Netejar m'una escobeta.

escobilhon n.m. Escobalhon.

escobilhonar vt. Escobalhonar.

escocés, esa adj. e n. D'Escòcia.

escòch n.m. Scòtch (bevenda).

escòch n.m. (nom depauat) Scòtch (papier adesi).

escochar vt. (*escòchi*) Scotchar.

escoda n.f. 1. Marteu de talhaire de pèira, provedit de doi tèstas cairadi e talhadi en ponchas de diamant. Sin.: **martelina**. 2. *Escoda pneumatica*: aparelh tengut a man que fonciona me d'aire comprimit, provedit d'una poncha d'acier per traucar lo soal dins lu trabalhs dau bastiment e de la via publica. Sin.: **esmillà, marteu pneumatic, marteu picaire**.

3. Rotleu metallic que la sieu periferia presenta de pichini asperitats per lissar un mortier.

escodar vt. Travalhar au mejan d'una escoda. Sin.: **esmillar**.

escodatge n.m. Travallh au mejan d'una escoda. Sin.: **esmillatge**.

escodèire, eiritz n. Persona que bate lo blat.

escodenç n.m. Escodenh.

escodenh n.m. Escoïn. Var.: **escodenç**. Sin.: **refenta**.

escodeson n.f. Escossura. Sin.: **escoai**.

escodre vt. Batre, en parlant dau blat. Sin.: **escossonar**.

escoduda n.f. Quantitat de blat batut, passat una escossura.

escófia n.f. Coifa.

escofier n.m. Persona que fa ò vende d'escófias ò de cauçás.

escoïn n.m. 1. Quora si debita un aubre, promiera ò darriera taula que consèrva la sieu escòrça. 2. Peu de moton tonduda. Sin.: **escoden(h)**.

escòla n.f. 1. Establiment dont si dona un ensenhamant; lu sieus bastiments. 2. Establiment dont es donat un ensenhamant collectiu general ai enfants d'atge escolari ò periscolari; aquell ensenhamant. ◇ *Granda escòla*: Establiment d'ensenhamant superior caracterisat per una selecció à l'intrada, generalament per concors ò sus títol, e un aut niveu d'estudis. 3. Ensèms dei escolans e dau personal d'una escòla. 4. *Auta escòla*: Equitacion sabenta, academica. 5. Ensèms dei partidaris d'un doctrina filosofica, literària, artística, etc.; lo moviment ensin constituit; aquella doctrina. ◇ *Faire escòla*: S'espandir, en parlant d'una idea, d'una opinion; suscitar un molon de discípols. ◇ *Èstre à boana escòla*: Èstre ben accompanhat per anar de l'avant, aver de boai exemples sota lu uèlhs. 6. Ensèms dei artistas d'una mema nacion, d'una mema vila, d'una mema tendença: *L'escòla de Niça, l'escòla italiana, l'escòla impressionista*. 7. Foant de conoissença e d'experiència: *Enfant qu'a creissut à l'escòla de la carriera*.

escolabotilhas n.m. Aisina dont si méton li botilhas per li faire secar.

escolacion n.f. Blennoragia. Sin.: **gonorrea**. Sin.: (pop.) **castapiana, pissacauda**.

escolecita n.f. Espècia minerala dau grope dei silicats.

escolada n.f. Cen que s'escorre en un còup solet.

escolador n.m. 1. Cloaca (1). 2. Goarga, goàrgola.

escoladura n.f. 1. Excavadura; coal d'un vestit. 2. Fach de s'escorrer, tot cen que s'escorre.

escolament n.m. 1. Fach de s'escolar, de s'escorrer; movement d'un fluid, d'un cors viscós que s'escorre. 2. Accion ò possibilitat d'escolar de mèrc; venda.

escolan, a n. 1. Enfant que va à l'escòla elementària. 2. Persona que seguisse un cors, que frequenta una escòla. 3. Fondière.

escolania n.f. Escòla de cant.

escolar vt. 1. Vendre, debitari de mèrc. 2. Si desbarrassar progressivament de, en metent en circulacion: *Escolar de bilhets faus*. Sin.: **espandir**. ◆ **s'escolar** v.pr. S'escorrer.

escolarament adv. D'un biais escolari.

escolari, ària adj. 1. Relatiu à l'escòla, à l'ensenhamant. Var.: **escolaresc**. ◇ *Atge escolari*: Període de la vida qu'anar à l'escòla es una obligacion. 2. (pej.) Libresc, sensa originalitat.

escolar(i), a (-ària) n. Enfant d'atge escolari.

escolaresc, a adj. De l'escòla.

escolarisable (-izable), a adj. Que rempliesse toti li condicions per èstre escolarisat.

escolarisacion (-izacion) n.f. Fach de metre à l'escòla, accion d'escolarizar.

escolarizar (-izar) vt. 1. Fach de proveir (un país, una region) dei establiments necessaris à l'ensenhamant de tota una populacion. 2. Admetre (un enfant, un grop) à seguir l'ensenhamant d'un establiment.

escolaritat n.f. Fach de seguir de cors dins una escòla; durada dei estudis.

escolastic, a adj. 1. Relatiu à l'escolastica. 2. Si di de tota doctrina considerada coma dogmatica e esclerosada.

escolastica n.f. Ensenhamant filosofic e teologic fondat sobre la tradicion aristotelicana segond l'interpretacion dei theologians.

escolastic n.m. 1. Filosòfe ò theologian escolastic. 2. Jove religiós qu'estòdia dins un escolasticat.

escolasticat n.m. Maion dont lu joves religiós, après lo sieu noviciat, fan lu sieus estudis de filosofia e de teologia.

escolavinachieras n.m. Aisina per metre à secar li vinachieras.

escolet n.m (zool.) Promier aneu ò segment dei cestòdes à partir dau quau crèisson lu autres aneus.

escolhandrar vt. Talhar lu testicules. Sin.: **demasclar, crestiar, escolhar**.

escolia n.f. Remarca gramatical, critica ò istorica que dins l'Antiquitat si fafa sus un tèxto.

escoliasta n.f. Autor d'escolias.

escoliòsi n.f. Deviaciòn lateralà de la colomna vertebral.

escoliotic, a adj. Relatiu à l'escoliòsi; que sofisse d'escoliòsi.

escolit n.m. Insècte coleoptèr que cava de galarias dins lu aubres dei forêts e fa totplen de degalhs (lòng de 5 mm). ◇ *Escolit de l'olivier*: **nebron, neiron**.

escolopacidat n.m. *Escolopacids*: Familha d'auceus de l'òrdre dei caradiridats, coma lo corliu.

escolopendra n.f. 1. Feuse dei fuèlhas en fèrre de lança, que pòu faire fins à 50 cm de lòng. Sin.: **èrba de la rata**. 2. Milapatas verinós que la sieu mordadura est dolorosa.

escombres n.m. pl. Caucinàs, clapisas. Sin.: **frachas, terradas**.

escombridat n.m. *Escombridats*: Familha de peis ossós de mar larga, coma lo ton ò lo macareu.

escombriera n.f. Bateu per la pesca dei peis gròs, coma lo ton. Sin.: **tonier**.

escombulh n.m. Paur, espavent., esglai.

escombulhada n.f. Desrèi, espavent.

escombulhar vt. Espaventiar.

escomenge n.m. Excomunicacion. Var.: **escumenge**.

escomeniar vt. (*escomèni*, classic *escomèni*) Escomenjar. Var.: **escumenjar**.

escomenjable, a adj. Que pòu èstre escomenjat. Var.: **escumenjable**.

escomenjar vt. Excomuniar. Var.: **escumenjar**, **escomeniar**.

escomesa n.f. Escomessa.

escomessa n.f. 1. Convencion per la quala de personas que sostènon d'opinions contradictòri s'engatjón à versar una soma à-n-aquela qu'aurà rason (ò à li autrejar un avantatge quau que sigue). ◇ Afirmacion que quauqua ren si debanerà, sensa enjuèc definit. ◇ (filos.) *Escomessa de Pascal*: Argument dei **Pensadas** destinat à mostrar à-n-aquelu que non crésion qu'en escometent sobre l'existència de Dieu an tot à ganhar e ren à perdre. 2. Juèc de sòus dins lo quau lo gasanh depende dau resultat d'una competicion esportiva (corsa de cavaus, partida de balon, etc.). Var.: **escomesa**.

escometèire, eiritz n. Persona que fa d'escomessas.

escometre vt. 1. Faire una escomessa. 2. Metre en juèc (una soma) dins una escomessa. 3. Afirmar, sostenir coma probable, coma esquasi segur.

escomogut, da adj. Esmogut, comogut.

escomòure vt. (*escomòvi*) Esmòure, comòure.

escompassament n.m. Despassament. Var.: **rescompassament, descompassament**.

escompassar vt. Despassar. Var.: **rescompassar, descompassar**. ◆ **s'escompassar** v.pr. Si despassar.

escompissar vt. Comissar. ◆ **s'escompissar** v.pr. Si compissar.

escomptable, a adj. Que pòu èstre escomptat.

escomptaire, airitz adj. e n. Qu'escòmpta (d'efèctes de comèrci).

escomptar vt. (*escòmpti*) 1. Comptar sobre, esperar. 2. (banca) Faire una operacion d'escòmpte; pagar un efècte de comèrci non tombat à escadença, après deduccion de l'escòmpte. Var.: **descomptar**.

escòmpte n.m. 1. (banca) Operacion de crèdit que consistisse à crompar un efècte de comèrci denant que tombe à escadença, en levant un interès correspondent au temps que l'efècte deu encara córrer. ◇ Per ext., aquest interès: *Faire un escòmpte à 2 %*. 2. (comèrci) Reduccion consentida à quauqu'un que paga comptant ò denant de l'escadença. Var.: **descòmpte**.

esconçagar vt. (*esconçagui*) Concagar. ◆

s'esconçagar v.pr. Si concagar.

esconçàs n.m. Concàs.

esconcassar vt. Fracassar. ◆ **s'esconcassar** v.pr. Si fracassar, si prefondar.

esconçon n.m. Pèire de canton au pen de l'escansonament d'una poarta; Sin.: **cantoniera**.

escondalha n.f. Luèc causit per escondre quauqua ren ò per s'escondre. Var.: **escondedor, escondon**. Sin.: **amagador, celada**.

escondèire, eiritz Que li agrada d'escondre de causas. Sin.: **cacholeta**.

escondedor n.m. Amagador.

escondilhon n.m. Amagador. ◇ *D'escondilhons*: Sensa si far vèire; discretament. Var.: **d'esconds, d'escondut**.

escondon n.m. Luèc per escondre quauqua ren ò per s'escondre. ◇ *D'esconds*: D'escondilhons, d'escondut. Sin.: **d'amagat, d'amagatons**.

escondre vt. 1. Metre, plaçar dins un luèc secret, per sostraire à la vista, ai recèrcas. 2. Dissimular, non exprimir: *Escondre lo sieu gaug, li sieu emocions*. Sin.: **amagar**. Var.: **rescondre**. ◆ **s'escondre** v.pr. Si sostraire, èstre sostrach ai regards, ai recèrcas. Var.: **si rescondre**.

◇ *S'escondre de (quauqu'un)*: Li escondre de causas.

esconduda n.f. Amagador.

escondut, uda adj. Sostrach au regard. ◇ *D'escondut*: D'escondilhons.

esconilhar (s') v.pr. S'escondre coma un coniu.

esconjurar n.m. Invacion, suplicacion. 2. Conjuracion.

esconjuracion n.f. Complòt; concertacion secreta per capvirar l'òrdre d'un estat. Var.: **conjuracion**.

esconjurada n.f. Accion de conjurar, d'invocar, de suplicar.

esconjuradura n.f. Exorcisme.

esconjurador, airitz adj. e n. Esconjuraire.

esconjuraire, airitz n. persona que fa d'invocacions.

esconjurament vt. Accion d'esconjurar, de suplicar.

esconjurar vt. Invocar, suplicar. Var.: **conjurar**.

esconjurat n.m. Conjurat (membre secret d'una conjuracion).

esconjurament n.m. Conjurament.

esconoissut, uda adj. Desconoissut.

esconsolar vt. Desconsolar.

esconsolat, ada adj. Desconsolat. Sin.: **adolentit, maucorat**.

escop n.m. (angl. *scoop*) Informacion importanta ò sensacionala qu'un jornalista dona en exclusivitat.

escopeta n.f. (anc.) Pichina arma de fuèc de la boca larga. Sin.: **espachafòss**.

escopetada n.f. Còup d'escopeta.

escopetar vi. Faire usatge d'una escopeta.

escopetier n.m. Sordat armat d'una escopeta.

scopeu n.m. Escòpere.

escopia n.f. (med.) Radioscopia.

escopolamina n.f. Alcaloïde extrach dau jusquiame e de l'estramònìa, pròche de l'atropina e m'ai efèctes pariers.

escòpre n.m. Ciseu de marmier, de fustier. Var.: **scopeu**.

escoprear vt. (*escoprei*) Travalhar au mejan d'un escòpre. Sin.: **ciselar, escrinclar**.

escoratar vt. Si precipitar, anar dapertot per trovar quauqua ren. Sin.: **coratar**.

escorau n.m. Terebentina extracha dau mele.

escorbut n.m. 1. Malautia generala, avitaminòsi C, caracterisada per d'emorragias multipli, per una caquexia progressiva, que lo sieu tractament es una alimentacion à basa d'ortalalhas e de frucha seca e l'administracion de vitamina C. Sin.: (pop.) **mau de terror**. 2. *Escorbut infantile*: Escorbut que tòca lu enfants noiros de lach esterilisat, que si di finda *malautia de Barlow*.

escorbutic, a adj. e n. Relatiu à l'escorbut; que sofrisse d'escorbut.

escòrça n.f. 1. Partida superficialia e protectritz dei fusts, dei brancas e dei rameus, rica en suve e en tanins. 2. Region extèrnia dei raïç e dei pens joves. 3. Envelopa d'un fruchs. Sin. (1, 2 e3): **rusca**. 4. *Escòrça terrèstra*: Crosta terrèstra. Sin.: **pèu de la Tèrra**. 5. (anat., vièlh) *Escòrça cerebral*: Cortèx.

escorçaire, airitz n. Persona que lèva l'escòrça dei aubres.

escorçar vt. (*escòrci*) Levar l'escòrça d'un aubre, d'un fruch.

escorch n.m. Escorcha. Var.: **acorcha**.

escorcha n.f. 1. Camin mai cort que la rota normala: *Pilhar una escorcha*. Var.: **acorcha**. 2. Biais de s'exprimir en tèrmes concís. Var.: **escorch**. 3. Diminucion dei dimensions sota l'efècte de la perspectiva. 4. (coregr.) Posicion derivada, mé la camba en l'ària qu'es plegada.

escorchament n.m. Accion d'escorchar quauqua ren, de diminuir la sieu longuessa; lo sieu resultat. Var.: **racorchament, acorchament**.

escorchapin n.m. Pichon velier de transpoart d'origina iberica: «*ung escorchapin d'Espagne...*» (1554).

escorchar vt. Rendre mai cort. Var.: **acorchar, racorchar**. ♦ **s'escorchar** v.pr. Devenir mai cort. Var.: **s'acorchar**.

escorchan n.m. Pichona escorcha. Var.: **acorchan**.

escorçonèla n.f. *Escorçonèla blanca*: Salsific. Var.: **escorçonèra**. escorçonèla negra n.f. ♦ **Escorçonèla negra**: Planta cultivada per la sieu raïç negra, que sembla à-n-aquela dau salsific (Familha dei compauadas).

escorçonèla n.f. Var.: **escorçonèra**.

escorçonèra n.f. Escorçonèla.

escordiu n.m. (bot.) Labiacea aromatica e medicinala, comuna en lu endrechs sècs. Sin.: **calamàndria, calamandrina**.

escorcossonar vt. Levar lu corcosson que degàlhan li ortalhas.

escòria n.f. 1. Sotaproduch d'operacion d'elaboracion metallurgica, qu'a una composicion à basa de silicats. ♦ *Escòria de desfosforacion*: Residú de la desfosforacion dau minerau de fèrre, emplegat coma engrais. 2. (geol.) Lava bofigoa, ruda au tocar.

escoriaçat, ada adj. De la natura dei escòrias.

escorjadura n.f. Pichina entalha dins la pèu; grafinhadura.

escorjar vt. (*escòrgi*) Grafinhar.

escorjatiu, iva adj. Excoriatiu.

escòrn n.m. Umilicacion, ofensa; vergonha que n'en resulta. Var.: **escòrna**. Sin.: **afront, ofensa, injúria, avania, escarni**.

escòrna n.f. Escòrn.

escornar vt. (*escòrni*) Faire subir un escòrn à. Sin.: **insolentiar, escarnir, ofensar, injuriar, insultar**.

escorpena n.f. Rascassa.

escorpenidat n.m. *Escorpenidats*: Familha de divèrs peis, coma la rascassa.

escòrpi n.m. Antropòde dei encontradas tropicali e mediterranenqui, que poarta en davant un pareu de peçugas, e que lo sieu abdomèn mobile s'acaba per un agulhon velenós. Var.: **escorpiu, escorpion**.

escorcion n.m. Escòrpi.

escorpiu n.m. Escòrpi.

escopolamina n.f. Alcaloïde contengut en divèrs vegetals, utilisat còntra lo mau dei transpoarts e la malautia de Parkinson.

escorregar vt. (*escorregui*) Complir un itinerari determinat: «...*las fustas de Morou an escorregut lo plan de Ramatuelle et pres tres homes...*» (A.C. Arles, 1507). Sin.: **percórrer, passar, compassejar**.

escorreguda n.f. 1. Viatge complit dins una encontrada per la visitar. 2. Accion de s'escapar d'un luèc, de si dispensar d'un obligacion per lo plaser. Sin.: **escapada**.

escorrement n.m. Fach d'escórrer, de s'escórrer (per un fludie, un liquide).

escorrença n.f. 1. Corsa, fuga. ♦ *Si pilhar l'escorrença*: Si metre à còrrer. 2. Diarrea, correnta. Sin.: (pop.) **caganha, foira, escorrement**.

escorrençar (s') v.pr. Agantar l'escorrença.

escorrent, a adj. Que s'escorre. Sin.: **abrivat, rapide, brivent, velòç**.

escorreón n.m. Laç de cuer.

escórrer vi. Esquilhar au fond, en parlant d'un fèrre de nau.

escórrer vi. Colar, en parlant d'un liquide. ♦

s'escórrer v.pr. Colar, s'escapar, en parlant d'un liquide.

escorresalada n.m. Panier ò aparelh per escórrer la salada. Sin.: **esposcasalada**.

escorrilhas n.f. pl. Sediments.

escorriu n.m. Canal que torna menar l'aiga dau molin à la ribiera.

escorsar vt. Escansonar.

escorsa n.f. 1. Tròc de camin. 2. Còrrer velòç. ♦ *Donar una escorsa*: Legir un obratge, un jornal, à la lèsta, sensa l'espelucar.

escorsat n.m. Biais donat ai costats d'una fenèstra per donar mai de lutz ò per facilitar lo movement dei batents. Sin.: **escansonament**.

escorsiera n.f. Camin de ronda. Var.: **corsiera**.

escòrta n.f. 1. Formacion militària terrèstra, aerènca ò ò naval encargada d'escortar. 2. Ensèms de personas qu'acompanhon. ♦ *Faire escòrta*: Acompanhar.

escortada n.f. Cortègi.

escortaire n.m. Bastiment de guèrra especialament equipat per la proteccions dei comunicacions e la lucha antisotamarina.

escortar vt. (*escòrti*) Acompanhar per protegir, per susvelhar, ò faire onor.

escortegada n.f. Accion d'escortegar. Var.: **escortegadura**.

escortegadura n.f. Escortegada.

escortegaire, airitz n. Persona qu'escortega li bestias.

escortegar vt. (*escortegui*) Metre en pèças una bèstia en n'en separant la pèu, la carn e lu oàs. Sin.: **espelhar**, **despelhar**.

escortin n.m. Esportin.

escortinar vt. Descortinar; esportinar.

escòssa n.f. Gacilhada.

escoxoira n.f. Batedoira (màquina per batre lo gran). Sin.: **escoaire**.

escossonar vt. Batre, en parlant dau blat. Sin.: **escodre**.

escossura n.f. Batatge dei cereals. Sin.: **caucadura**.

escot n.m. Escota: *Èstre à l'escot*.

escot n.m. Jovent que practica l'escotisme. Var.: **scot**, **escotista**.

escòt n.m. Part que cadun paga, dins un past pilhat en comun. ◇ *Pagar lo sieu escòt*: Portar la sieu contribucion à una despensa comuna. Var.: **escotisson**. Sin.: **quòta-part**, **rata-part**.

escòt n.m. Estòfa crosada que servia à faire de raubas de dòu e de vestits de religioas.

escot, a adj. Que pertòca l'escotisme. Var.: **scot**, **escotista**.

escota n.f. 1. Accion d'escotar (un programa radiofonic, una conversacion telefonica, etc.): *Restar à l'escota*. ◇ Ora de granda escota: Ora que lu auditors ò lu telespectators son lo mai nombrós. ◇ *Taula d'escotas*: Installacion que permete de susvelhar li conversacions telefoniqui. 2. Accion d'escotar cen que si di. ◇ *Èstre à l'escota*: Èstre atentiu à cen que si di, à cen que si debana. 3. Capacitat à escotar lu autres, à èstre atentiu e receptiu à la paraula dei autres: *Aver una boana escota*. 4. (mil.) Deteccion per lo son de la presenza e de l'activitat de l'enemic. ◇ *Poast d'escota*: Poast de reperatge per lo son. Var.: **escot**. ♦ pl. Aurelas dau singular.

escota n.f. (mar.) Cordatge que sièrve à orientar una vela.

escotada n.f. 1. Audicion. 2. (mús.) Ponch d'òrguena. 3. (fig.) Interrupcion que la sieu durada sembla totplen lònga, peanta.

escotaire n.m. Element d'un receptor telefonic, radiofonic, etc., que si mete à l'aurelha per audir lo son. Var.: **escotor**.

escotar vt. 1. Prestar l'aurelha à; s'aplicar à audir: *Escotar de música*. 2. Èstre atentiu à, tenir còmpte de cen que quauqu'un di, de la sieu volontat, dei sieus desidèris: *Escotar lu conseus de sa maire*. 3. *Escotar la sieu rason, la sieu ràbia, la sieu dolor, la sieu fam, etc.*: Si laissar menar per eli, li si abandonar. 4. Auscultar. ♦ **s'escotar** v.pr. 1. Acordar una importança tròup granda ai pròpris picins problemas. 2. *S'escotar parlar*: Parlar mé complasença. 3. *Se m'escotessi!*: Se mi laissessi anar ai mieu impulsions, ai mieu emocions!

escotelaire, airitz n. 1. Persona que dona un còup (de còups) de coteu. Sin.: **sagataire**. 2. Persona encargada de tuar lo poarcs en lu sagnant.

escotelar vt. (*escoteli*) 1. Donar un còup (de còups) de coteu à. Sin.: **ponhardar**, **sagatar**, **estiletar**. 2. Tuar (un poarc) en lu sagnant.

escotelatge n.m. Accion d'escotelar. Sin.: **sagatada**.

escóter n.m. (angl. *scooter*) Veïcule à motor, mé doi ròdas generalament picchini, de l'encastre dubèrt e pauc ò pron carenat, sus lo quau non es forçadament setat à cavau. Var.: **escotèr**.

escotèr n.m. Escóter.

escoterista n. Persona que mena un escóter.

escoticha n.f. Dança de salon, d'origina escocesa.

escotilha n.f. (mar.) Dubertura rectangulària practicada dins lo poant d'una nau per accedir ai entrepoants e ai estivas.

escotilhon n.m. (mar.) Escotilha de dimension picchona.

escotisson n.f. 1. Picnic. Sin.: **repaissada campèstra**.

◇ *Manjar à escotisson*: Manjar en picnic, quora cadun poarta la sieu biaça. 2. Cotisacion, espec. aquela que si paga per èstre sòcia d'una associacion, d'un partit.

escotisme n.m. Doctrina filosofica de *Duns Scotus*, movement fondat per Baden Powell en lo 1909 per balhar ai joves de qualitats morali e esportivi.

escotista adj. e n. Escot, scot.

escotòma n.m. Perda ò alteracion de la vision dins una zòna limitada dau camp visual.

escotometria n.f. (med.) Cèrca medicala d'un escotòma.

escotomisacion (-izacion) n.f. Accion d'escotomisar.

escotomisar (-izar) vt. (psicol.) Metre à l'escart dau camp de consciéncia (una part importanta e sovent desconaussuda de la realitat psicologica individual).

escotopic, a adj. Relatiu à la vision dins l'escurcina.

escotor n.m. Escotaire.

escotós, oa adj. Atentiu.

escrabblar vi. Jugar à l'Escrabble.

escrabblaire, airitz n. Persona que juèga à l'Escrabble.

escrable n.m. (angl. *Scrabble*, nom depauat) Juèc d'origina americana, dins lo quau si fòrmon de mòts en li plaçant sobre una grisilha especiala, en marcant de ponchs en foncion dei letres emplegadi e de l'emplaçament causit per li pauar.

escracanhada n.f. Forra de rire.

escracanhar (s') v.pr. Si faire una forra de rire. Sin.: **petar dau rire**.

escrach n.m. Matèria que provèn dei vias respiratori que si remanda per la boca; expectoracion. Sin.: **escuèp**.

escrach adj. inv. (angl. *scratch*) 1. Si di d'un jugaire que, au gòlf, a minga ponch dins una competicion à andicap. 2. *Corsa escrach* ò *escrach*, n.m.: Espràva dins la quala toi lu concurrents pàrtont de la mema linha, sensa avantatge ni andicap. Var.: **escratch**, **scratch**.

escrachada n.f. 1. Accion d'escrachar; projeccion. Sin.: **escupiment**. 2. Crepitacion.

escrachaire, airitz n. Qu'escracha sovent. Sin.: **escupière**.

escrachar vt. 1. Mandar foara de la boca: *Escrachar lo sang*. Sin.: **escupir**. 2. Projectar, laissar s'escòrrer: *Volcan qu'escracha de lava*. 3. Crepitari (per exemple en parlant d'un autparlaire). ♦ vi. 1. Mandar d'escrachs;

esposcar. 2. *Escrachar sobre quauqua ren, quauqu'un:* Lo mespresar. ◇ *Escrachar sobre quauqu'un:* L'insultar.

escrancar n.f. (mar.) *Escrancar lu fèrres:* Donar fond à doi fèrres quora una nau es au sorgidor, en cas que lo vent ò lu corrents vèngon à créisser. Sin.: **aforcar, enforcar.**

escrapia n.f. Varietat ovina d'encefalopatia espongiforma aguda. Sin.: **tremolanta de la fea.**

escrasament n.m. Accion d'escrasar. Sin.: **escrissençada.**

escrasant, a adj. Qu'escrasa, acaba.

escrasar vt. 1. Esquiçar. 2. Impauar una carga troup peanta à. 3. Batre completament. Sin.: **escrissençar.**

escraviadura n.f. Grafinhadura.

escraviar vt. (*escravi, classic escràvii*) Grafinhar.

escreançat, ada adj. Descortés. Sin.: **maucreat, malaprés, malensenhat.**

escrebassar (s') v.pr. Si curbir de crebassas.

escremar vt. Descremar. Sin.: **dessanflorar.**

escremason n.f. Descrematge.

escrematge n.m. Descrematge.

escremir (s') v.pr. (à) S'aplicar, faire toi lu esfoarç possibles en vista d'un resultat que non es aisat à obtenir. Sin.: **s'escrimar, s'afanar, s'esforçar.**

escremitor, tritz n. (it.) Escrimaire.

escriba n.m. 1. Dins l'Egipte anciana, funcionari encargat de la redaccion dei actes administratius, religiós ò juridics. 2. (pej.) Emplegat de bureu, encargat dei escripturas, dei còpies. 3. Doctor judieu, interprète oficial dei escripturas Santi, dins lo Noveu Testament.

escribachar vi. (pej.) Escriure d'òbras de qualitat mediòcra, escriure sensa talent. Var.: **escrivassar, escrivassejar.**

escribachon n.m. Persona qu'escru totplen e mau. Var.: **escribòcho, escrivassier, plumassier.**

escribòcho n.m. Escribachon.

esrich, a adj. 1. Notat per l'escriptura. 2. Cubèrt de signes d'escriptura. 3. Exprimit per lo biais de l'escriptura. 4. Exprimit per de signes visibles: *La malícia es esricha sobre la sieu cara.* 5. Irrevocable, coma d'arrèsts divins. ◇ *Èra esrich:* Si devia produrre, èra fatal.

esrich n.m. 1. Papier que poarta testimoniatge, convencion signada. 2. Ensèms dei espròvas esrichi d'un examèn, d'un concors. 3. Obratge literari ò scientific. 4. *Per esrich:* Sota la forma esricha, sus lo papier: *Metre li sieu ideas per esrich.*

esridament n.m. Crit mandat d'un biais confús e tumultuós. Sin.: **clamor, clamadissas, bramada.**

escridar vt. 1. Publicar. 2. Difamar. Var.: **descridar.**

◆ **s'escridar** v.pr. Dire quauqua ren en cridant.

esridassada n.f. Accion d'esridassar. Sin.: **bramada, bramadissa, esbramassada, chabra.**

esridassar vt. Manifestar la contèsta, l'ira, per lo biais de bramadissas.

escrima n.f. 1. Art dau manejamenr de l'espada, dau sabre, dau floret. 2. Espòrt qu'opaua doi adversaris au floret, à l'espada, au sabre. Var.: **esquèrma.**

escrimaire, airitz (escrimaira) n. Persona que practica l'escrima.

escrimar (s') v.pr. 1. S'esforçar, s'aplicar, en vista d'un resultat dificile à obtenir. 2. S'aplicar dins lo compliment d'un trabalh, d'una òbra, etc., m'au tot dei sieus mejans en capitant pauc ò pron dins la sieu realisacion.. Sin.: **s'escrenir, s'esperforçar, s'afanar.**

escriñ n.m. Boita, cofret per plaçar ò presentar à la venda de jòias, d'argentaria, d'objèctes de qualitat. Var.: **escrinh.**

escrincelat, ada adj. 1. Burinat. 2. Ciselat.

escrinceladura n.f. Ciseladura.

escrincelaire, airitz n. Ciselaire.

escrincelar v.t. Cislar.

escrincelatge n.m. Ciselament.

escriñh n.m. Escrin.

escripofil(e), a n. Persona que practica l'escripofilia.

escripofilia n.f. Recèrca, colleccio dei accions e obligacions que non son plus quotadi en Borsa.

escript n.m. (angl. *script*) 1. (cín.) Document esrich que fa vèire scena per scena cen que serà virat. 2. Tipe d'escriptura manescricha simplificada que li sieu letras son vesini dei capitalas d'estamparia. 3. (fin.) Document que representa la fraccion dei interès ò dau capital remborsable deuguts à un obligatari que la collectivitat debitritz non pòu plus pagar à l'escadença.

escript, a n. (cín.) Assistent dau realisator d'un film ò d'un programa televisiu encargat de notar toi lu detalhs tecnics e artistics relativs à cada presa de vista.

escript-girl n.f. (angl.) Escripta.

escriptòri n.m. Necessari que recampa tot cen que cau per escriure.

escriptura n.f. 1. Representacion de la paraula e de la pensada au mejan de signes grafics convencionals. 2. Sistema de signes grafics que permeton aquela representacion: *Escriptura cuneifòrma.* 3. Biais personal d'escriure, de formar li letras: *Aver una bella escriptura.* Sin.: **calligrafia.** 4. (inform.) Enregistrament d'una informacion dins una memòria. 5. Biais de s'exprimir, dins una òbra literària: *Aver una escriptura recercada.* 6. Tecnica, metòde d'expression (en literatura, en música). 7. *L'Escriptura santa ò li Escripturas:* Toi lu libres de la Bibla. 8. (dr.) Esrich qu'a una valor probatòria. ◇ *Escriptura privada:* Passada entre de personas privadi per lu sieus afaires particuliers. ◇ *Escriptura publica:* passada per afaires, m'un caractèr de publicitat e d'autenticitat. Var.: **escritura.** ♦ pl. (com.) Ensèms dei registres d'un negociant, d'un banquier, que presenta la seguida e la natura de toti li sieu operacions; comptabilitat.

escriptural, a adj. 1. Relatiu à l'escriptura. Contr.: **oral.** 2. *Moneda escripturala:* Ensèms dei mejans de pagament autres que lu bilhets de bancas e li pèças, que circúlon per de juècs d'escriptura. Var.: **escritural, escripturau.**

escripturari, ària adj. Relatiu à l'Escriptura santa.

escrissençar vt. Esquiçar, aplatir.

escriptor n. Escriptor.

escritura n.f. Escriptura.

escritural, a

escritural, a adj. Escriptural. Var.: **escriturau, escritura, ala** adj. Escriptural.

escriure vt. (*escrivi*) 1. Traçar lu signes d'un sistema d'escriptura, lu assemblar per representar la paraula ò la pensada: *Escriure lo sieu nom.* ◇ *Escriure coma un mètge*: Escriure mau, d'un biais que si pòu dificilament lièger. 2. Ortografiar: *Sabes escriure aqueu mòt?* 3. Informar per letra, per corrier: *Li ai esrich que siam d'acòrdi.* 4. Exprimir la sieu pensada per un esrich; compauar un obratge esrich: *Escriure un roman, una cançon.* ♦ vi. 1. Emplegar lu signes grafics, l'escriptura: *Ai emparat à escriure qu'avii quatre ans.* ◇ *Màquina per escriure*: Aparelh à clavier qu'acciona de caractèrs qu'estàmpom sus lo papier gràcies à un dispositiu que li depaua la tencha. 2. Compauar una òbra literària, faire mestier d'escrivan. 3. Laissar una traça, en parlant d'un instrument que sièrve per l'escriptura: *Un gredon qu'escriu mau.*

escrivalha n.f. (pej.) Escriptura de gaire de valor, sensa interès.

escrivan n.m. 1. Persona que compaua d'obratges literari, scientifics, etc. 2. (mar.) Dins la marina anciana, persona qu'assegurava l'intendença à bord d'una nau (ròtle que pilhèt mai tardi lo comissari de bord): 1341: «*e l'escrivan de la galea o de panfil sia tengut de retenir o a qualqun marinier en la dicha moneda...*»; 1492: «...es per veritat en lo libre de l'escriva de la dicha nau.» (F.Pellos). Sin.: **secretari**. 3. *Escrivan public*: Persona que fa profession de redigir de tèxtos divèrs per lo còmpte d'aquel que non sàbon escriure ò qu'escrivon mé dificultat.

escrivania n.f. Taula provedida de tiradors, que sièrve per escriure. Sin.: **bureau, secretari**.

escrivassar vt. Escribachar, escrivassejar.

escrivassier, a n. Escribachon.

escrivèire n.m. Persona que li agrada escriure.

escribeu n.m. Crivela. ◇ *Escriveu esparriver*: Auceu de preda diurne qu'ataca lu colombs e lu cervidats (Familha dei accipitrides). Sin.: **astor, moisset gròs** (*Accipiter gentilis*). ◇ *Escriveu de coala*: Pichin farcon totplen viu qu'ivèrna en Euròpa occidentalala (Familha dei falconidats). Sin.: **moisset pichon** (*Falco columbarius*).

escroa n.f. Escrova.

escròc n.m. Persona qu'escròca. Var.: **escrocaire**. Sin.: **arpian, arpalhand, arrapaire, raubaire, rapin, talhaborsa, grego, grèc, rapinaire, gusàs, baratier, pacau, raubafigas, lairon, trufador, tiraborsa**.

escrocaire, airitz n. Escròc.

escrocar vt. (*escròqui*) 1. S'empadronir de quauqua ren d'un biais malonèste. *Escrocar una gròssa soma.* 2. Obtenir per sorpresa ò per frauda. 3. *Escrocar quauqu'un*: L'enganar. Sin.: **engarçar, arrapar, raubar, trufar**.

escrocaria n.f. 1. Accion d'escrocar. 2. Delicte que consistisse à pilhar lo ben de quauqu'un d'un biais fraudulós. Sin.: **engan, raubaria, trufaria**.

escrofola n.f. Escrofula.

escrofolós, oa adj. e n. Escrofulós.

escrofula n.f. Malautia dei escròlas. Var.: **escròfola**. Sin.: **estruma, vaira**.

escrofulària n.f. Planta erbacea vivaça, dau pen que pòu èstre alat. Sin.: **èrba dei escròlas, èrba de Santa Clara**.

escrofulariacea n.f. *Escrofulariaceas*: Familha de plantas gamopetali coma la digitala e l'escrofulària.

escrofulós, oa adj. e n. Relatiu à l'escrofula; que sofrisse d'escrofula. Var.: **escrofolós, escrolós**.

escròlas n.f. pl. Inflamacion e abscès d'origina tuberculoa, que pertòca sobretot lu ganglions linfatics dau coal. Sin.: **escrofula**. ◇ *Èrba dei escròlas*: Escrofulària.

escrolós, oa adj. Escrofulós.

escrosena n.f. Làmia dei mars caudi mé la testa aplatida en doi lòbes, que poàrtan lu uèlhs ai sieu extremitats, que poàdon presentar un perilh per l'òme (Familha dei esfirnatudes). Sin.: **peis marteu, marteu**.

escrostàr vt. Desbarrassar de la sieu crosta. Var.: **descrostàr**.

escrotar vt. Levar la pauta, li femsas: *Escrotar li cauçaduras*. Var.: **descrotar**.

escrotlament n.m. 1. Fach de s'escrotlar. Sin.: **concàs, afondrament, boira**. 2. (fig.) Roïna totala, anientament: *L'escrotlament d'una teoria*.

escrotlar (s') v.pr. (m'escròtlí) 1. Si prefondar. Sin.: **s'afondre, si concassar, s'aboírar**. 2. (fig.) Èstre destruch, anientat; perdre tota valor: *Lu sieus espèrs si son escrotlats*. 3. Èstre tocat d'una defalhença brutal au cors d'un esfoarç (espec. esportiu).

escrotlon n.m. Gacilhada.

escrotoira n.f. Lama metallica orizontalala plaçada dapé de l'entrada d'una maion, per descrotar li sòlas dei cauçaduras.

escrotom n.m. Envolopa cutanea dei testicules; borsas. Var.: **borsonada**.

escrova n.f. Pèça traucada d'un trauc cilindric, que la sieu susfàcia intèrna es cavada d'una rega per lo lotjament dau filet d'una vit. Var.: **escroa**.

escrupulejar vi. Aver d'escrupules.

escrupul(e) n.m. Preocupacion de consciència, esitacion, per de rasons morali. Sin.: **crenta, dubitança, retenença, trastejament**.

escrupul(e) n.m. Anciana unitat de pes que valia la 24ª part d'una onça.

escrupulós, oa adj. 1. D'una granda exigença d'onestetat. 2. Minuciós dins tot cen que fa, menimós.

escrupulosament adv. D'un biais escrupulós.

escrutar vt. 1. Analisar, temptar de capir dins lu detalhs: *Escrutar li intencions de quauqu'un*. Sin.: **espelucar, investigar, escandalhar, agachar**. 2. Examinar atentivament en percorrent dau regard: *Escrutar l'orizont*.

escrutator, airitz adj. (lit.) Que vòu descurbir quauqua ren en observant atentivament.

escrutator, airitz n. Persona encargada dau debanament d'un scrutin.

scrutin n.m. Ensèms dei operacions d'un vòte ò d'una elecccion. Sin.: **descòmpte**.

escubi n.m. Escut.

escuçon n.m. 1. (arald.) Pichin escut. 2. Cartoche decoratiu que poarta de pèças araldiqui, d'inscripcions. 3. (mil.) Pichin tròc de drap cordurat au coal ò à l'espatal d'un militari per indicar l'arma e lo número de còrs de tropa. 4. Pichina targa metallica en forma d'escut, plaçada sus la serralha d'una poarta. 5. Placa calcària que recuèrbe una part ò la totalitat dau còrs d'un peis. 6. Mesotorax (dei insèctes). 7. (agric.) Tròc d'escòrça que poarta un uèlh ò un boton per ensertir. Var.: **escudet**, **escurçon**.

escuçonar vt. 1. Fixar un escuçon sus. 2. (agric.) Ensartir m'un escuçon.

escuçonatge n.m. (agric.) Accion d'ensartir m'un escuçon.

escudaria n.f. 1. Luèc destinat ai cavaus, ai muus, ai aes. 2. Ensèms dei cavaus de corsas d'un proprietari. 3. Ensèms dei ciclistas ò dei pilòts de corsa e dei sieu màquinas (veituras, bicicletas, motocicletas) que córron per una marca donada. 4. Ensèms dei escrivans, dei autors que travàlon per una maion d'edicion.

escudèla n.f. Sieta cava sensa rebòrd; lo sieu contengut. ◇ *Escudèla d'aiga*: Espècia d'èrba dei fuèlhas redoni, que viu dins li paluds (Familha dei ombellifèras).

escudelada n.f. Contengut d'una escudèla.

escudellar vt. (*escudèli*) 1. Trempar la sopa. 2. Servir la sopa. 3. Vuar la saca, parlar, confessar, avoar, divulgar. Sin.: **reconóisser**, **vuar lo canèstre**.

escudelet n.m. Pichina escudèla. Var.: **escudelon**. Sin.: **sieton**.

escudeleta n.f. Idrocotila.

escudelier n.m. Bufet. Var.: **escudeliera**.

escudeliera n.f. Escudelier.

escudelon n.m. 1. Escudelet. 2. Recipient à l'usatge dei pintres, m'un compartiment que contèn l'òli per li colors e un autre d'essença per netejar lu pinceus. Sin.: **pincelier**.

escudet n.m. Pichin escut.

escudier, a n. 1. Persona que saup montar à cavau. 2. Persona que fa d'exercicis d'equitacion dins un circ. 3. Instructor d'equitacion. ◇ *Bòtas à l'escudiera*: Bòtas auti per montar à cavau. ♦ n.m. 1. (ist.) Gentilòme qu'acompanhava lo cavalier e portava lo sieu escut. Sin.: **cavalerís**. 2. Títol que portàvon lu joves nòbles pas'ncara armats cavaliars. 3. Oficier encargat de s'ocupar dei cavaus d'un rèi, d'un grand senhor. ◇ *Grand escudier*: Grand intendent encargat dei cavaus dau rèi.

escudiera n.f. Amazona.

escudo n.m. (port.) Anciana unitat monetària principala dau Portugal.

escuèlh n.m. Rocàs a cima d'aiga foarça perilhós per la navigacion: «*Corsari sarrasi qu'estavan aplatat / els escuellz de la mar...*» (1300). Sin.: **seca**, **secan**, **esteu**.

escuèp n.m. Escrach. Var.: **escupenha**.

escufea n.f. Escufenha.

escufenha n.f. Nausea, desgust, descoar. ◇ *Faire escufenha*: desgustar, descorar, faire venir la nausea. Var.: **escufea**.

escufinhós, oa adj. Que provòca l'escufenha. Var.: **escufós**.

escufós, oa adj. Escufinhós.

esculpir vt. (*escupissi*) Esculptar.

esculptar vt. 1. Talhar (la pèira, lo boasc, etc.) au mejan de divèrs autís per desgatjar de formas, de volumes d'un efècte artistic. 2. Crear una òbra d'art de tres dimensions. Var.: **esculpir**. ♦ vi. Practicar l'esculptura.

esculptor, tritz n. Artista qu'esculpta.

esculptura n.f. 1. Art d'esculptar. 2. Ensèms d'òbras esculptadi. 3. Òbra esculptada.

esculptural, a adj. 1. Relatiu à l'esculptura, qu'evoca l'esculptura. 2. Qu'evoca la beutat formala d'una esculprura classica. Var.: **esculptura**.

escuma n.f. 1. Mofa blanca que si forma sus un liquide agitat ò à mand de bùlher. 2. *Escuma de mar*: Silicat natural de magnèsia idratat, que sièrve à faire de pipas.

escumadoira n.f. Escumoirà.

escumaire n.m. *Escumaire de mar*: autre nom dei pirates e faribustiers que trevàvon sobretot la mar dei Antilhas ai s. XVIIⁿ e XVIIIⁿ.

escumant, a adj. (lit.) Que produe d'escuma. Var.: **escumós**.

escumar vt. Levar l'escuma de. ◇ *Escumar li mars*: Practicar la pirataria en mar. ♦ vi. Si curbir d'escuma; produire d'escuma.

escumatge n.m. Accion d'escumar.

escumenjable, a adj. Que pòu èstre escumenjat. Var.: **escomenjable**.

escumenjar vt. Escomenjar.

escumasòus n.m. Cròcasòus.

escumoirà n.f. Grand culhier plat, mé de traucs, per escumar ò levar d'aliments dau liquide dont son estats cuèchs. Var.: **escumadoira**.

escumós, oa adj. (lit.) Cubèrt d'escuma. Var.: **escumant**.

escuòi n.m. Batatge dau blat. Sin.: **escossura**, **caucadura**.

escuòire vt. Batre lo blat, li cereals. Sin.: **escossonar**, **escodre**.

escupàs n.m. Escuèp gròs. Var.: **escupinhàs**.

escupèire, a n. Persona qu'escupisse.

escupenha n.f. Escupuènha.

escupidor n.m. Recipient dont s'escupisse.

escupiment n.m. Fach d'escupir.

escupihàs n.m. Escupàs.

escupinhejar vi. Escupir sovent en pichina quantitat.

escupinhet, a n. Persona qu'escupisse sovent.

escupinhon n.m. Pichin escuèp.

escupinhós, oa adj. Salivós.

escupir v. (*escupissi*) Escrachar.

escupuènha n.f. 1. Escuèp. 2. Saliva, salivacion. Var.: **escupenha**.

escur n.m. Persiana. Sin.: **contravent**.

escur, a adj. 1. Gaire ò pas esclairat. Sin.: **fosc, sorne, solombrós**. 2. Que si capisse dificilament: *Una pensada escura*. Sin.: **clus, sornut**. 3. Gaire conoissut, que non es au promier plan: *Un escur emplegat dei archius*.

escura-escudèlas n.m. Cèrcadinnar.

escurajatas n.m. Cèrcadinnar.

escurament n.m. Escuratge. Sin.: **netejament, netícia**.

escurantisme n.m. Comportament d'oposicion à la conoissença, à la rason, au progrès.

escurantista adj. e n. Qu'es ligat à l'escurantisme, partidari, aparaire de l'escurantisme.

escuraplats n.m. Cèrcadinnar.

escurar vt. Curar, netejar.

escuratge n.m. Accion d'escurar.

escruciment n.m. Var.: **escuriment**. Sin.: **enfosquiment, embrunidura**.

escrucina n.f. Escuresina.

escurcir vt. (*escurcissi*) Rendre escur. Var.: **escurir**. Sin.: **enfosquir**. ♦ **s'escurcir** v.pr. Devenir escur. Var.: **s'escurir**. Sin.: **s'enfosquir**.

escurçon n.m. Escuçon.

escuresina n.f. Escuritat. Var.: **escurcina, escurina**.

escuriment n.m. Accion d'escurcir; fach de s'escurcir. Var.: **escruciment**. Sin.: **enfosquiment**.

escurina n.f. Escuresina.

escurir vt. (*escurissi*) Escurcir. ♦ **s'escurir** v.pr. S'escurcir.

escuritat n.f. 1. Estat de cen qu'es escur. 2. (fig.) Mancança de clartat, d'intelligibilitat. 3. (lit., fig.) Estat d'una persona escura, sensa notorietat.

escuron n.m. Pèça de teissut d'esponga que sièrve à escurar (espec. li sietas, etc.).

escut n.m. 1. Boclier dei òmes d'armas de l'Atge-Mejan. 2. Anciana moneda d'aur pi d'argent, que portava d'armas sus una dei sieu faças. 3. (arald.) Còrs de tot blason, ordinariament en forma de boclier.

escutelària n.f. Planta dei luècs umides (Familha dei labiadas).

esèquias n.f. pl. (it.) Enterrament.

esfaçable, a adj. Que pòu èstre esfaçat. Sin.: **escafable**.

esfaçament n.m. Escafament.

esfaçar vt. Escafatar.

esfaçat, ada adj. Desvergonhat.

esfacèl(e) n.m. Esfaceu.

esfacelar vt. (med.) Tresmudar en esfaceu.

esfacelat, da adj. Pertocat per l'esfaceu.

esfaceu n.m. (med.) Mortificacion dei teissuts, mena de gangrena seca; teissut necrosat en via d'eliminacion. Var.: **esfacèl(e)**.

esfagna n.f. Mofa que la sieu descomposicion concorre à la formacion de la torba.

esfagnala n.f. *Esfagnalas*: Mofa dei torbieras que lo type n'es l'esfagna.

esfenisc n.m. Nom scientific de l'esbraçat dau Cap.

esfeniscidat n.m. *Esfeniscidats*: Familha d'aueus qu'enclau unencament lu esbraçats.

esferita n.f. Autre nom de la blenda.

esferotec n.m. Fonge parasit, agent de la cendrosa dau rosier e de l'agrassonier

esfenocefal(e), a adj. Qu'es pertocat per l'esfenocefalia.

esfenocefalia n.f. (med.) Mauformacion dau crani en forma de conhet.

esfenodon n.m. Reptile oceanian, solet sobrevivent actual dau grope dei rincocéfals.

esfenoïdal, a adj. Relatiu à l'esfenoïde. Var.: **esfenoïdau**.

esfenoïdau, ala adj. Esfenoïdal.

esfenoïde n.m. *Oàs esfenoïdal ò esfenoïde*, n.m.: Un dei oàs de la tèsta, au niveau de la basa dau crani.

esfenoïditi n.f. (med.) Inflamacion dei sinus.

esfera n.f. 1. Susfàcia clausa que toi lu sieu ponchs son à la mema distança (*rai*) d'un ponch interior (*centre*); solide limitat per aquesta susfàcia. ♦ (astron.) *Esfera celèsta*: Esfera imaginària de rai indeterminat, qu'a per centre l'uèlh de l'observator e sièrve à definir la direccio dei astres independentament de la sieu distança. 2. Camp d'una activitat, d'una influència, d'una accion: *Alargar l'esfera dei conoissenças umani, li auti esfera de la finança*. ♦ *Esfera d'atribucions*: Ensèms dei matèrias de competència d'un agent, d'una autoritat. ♦ *Esfera d'influència*: Part dau monde dont una granda potència a de drechs d'intervencion que li autri nacions li reconóisson implicitament ò explicitament.

esferencia n.f. Grafinhadura. Var.: **esferenga**.

esferancar vt. (*esferenqui*) Grafinhar. Var.: **esferengar**.

esferenga n.f. Esferencia.

esferengar vt. (*esferengui*) Esferencar.

esferic, a adj. 1. Qu'a la forma d'una esfera. 2. (mat.) Relatiu à l'esfera. ♦ *Aneu esferic*: Solide generat per la rotacion d'un segment de ceucle à l'entorn d'un diamètre que non travèrsa aqueu segment. ♦ *Calòta esferica ò calòta d'esfera*: Porcion d'una esfera limitada per un plan que non passa per lo centre de l'esfera. ♦ *Sector esferic*: Solide generat per un sector circulari que vira à l'entorn d'un diamètre dau ceucle que non travèrsa aqueu sector. ♦ *Segment esferic*: Porcion dau volume de l'esfera compresa entre doi parallèlas. ♦ *Triangle esferic*: Triangle traçat sus l'esfera, que lu sieus costats son d'arcs de grands ceuckles. ♦ *Trigonometria esferica*: Estudi dei relacions entre lu costats e lu angles d'un triangle esferic. ♦ *Zòna esferica*: Porcion de la susfàcia d'una esfera limitada per doi ponchs parrallèles que la cópon.

esfericitat n.f. Estat de cen qu'es esferic.

esferoïdal, a adj. Qu'a la forma d'un esferoïde. Var.: **esferoidau**.

esferoïdau, ala adj. Esferoïdal.

esferoïde n.m. Susfàcia que la sieu forma s'avesina à-n-aquela de l'esfera.

esferomètre n.m. Instrument que permet de mesurar la corbadura dei susfàcias esferiqui.

esfetjar vt. Arrancar lo fetge. ♦ **s'esfetjar** v.pr. S'allassar à foarça de cridar. Sin.: **s'espaumonar**.

esfèx n.m. Insècte imenòptèr vesin dei vèspas, que paralisa de lingostàs, de grilhets, etc., e li mena à la sieu tana coma aliments per li sieu larvas (lòng de 2 cm).

esfigmic, a adj. (med.) Que pertòca lo pols.

esfigmografe n.m. Aparelh per enregistrar lu batements dau pols ò li variacions de la pression arteriala.

esfigmografia n.f. Enregistrament grafic dau pols.

esfigmograma n.m. Grafic du pols obtengut m'un esfigmografe.

esfigmomanomètre n.m. Aparelh que permete la mesura de la pression arteriala. Sin.: **tensiòmetre**.

esfilar vt. Desfaire (una estòfa) fieu à fier.

esfilargar vt. Desfilargar. ♦ **si desfilargar** v.pr. S'esfilagnar.

esfinctèr n.m. Muscle anulari qu'estrenhe ò barra un orifici ò un canal natural.

esfincterian, a adj. Relatiu à un esfinctèr.

esfinge n.m. 1. Mostre mitic dau còrs de leon e de la testa humana, eventualment provedit d' alas, que gardava lu santuaris funeraris dins l'Egipte faraonica, sota forma d'estàtua. Sin.: **esfinx**. 2. Persona enigmatica. 3. Parpalhon de nuèch que li sieu divèrsi espècias son ligadi à de plantas diferent. Sin.: **parpalhon dau diau**.

esfingide n.m. *Esfingides*: Familha de parpalhons de la lònga trompa, dei alas anteriori lòngui e estrechi, coma l'esfinge.

esfinx n.m. Esfinge.

esfirena n.f. Barracuda. Sin.: **becuna, luci**.

esfirenidat n.m. Esfirenide.

esfirenide n.m. *Esfirenides*: Familha de peis totplen voraç, coma lo barracuda. Var.: **esfirenidats**.

erfirnatude n.m. Esfirnatudes: Familha de peis coma l'escrosera.

esflorada n.f. 1. Transformacion dei saus idratadi que pèrdon una part de la sieu aiga de cristallisacion au contacte de l'ària e devènon pouverulents. 2. Poussa naturala que recuèrbe d'unu fruchs, coma lo pèrsegue. Var.: **esfloradura**. Sin.: **eflorescència**.

esfloradura n.f. (bot.) Esflorada.

esfloramènt n.m. Accion d'esflorar; lo sieu resultat.

esflorar vt. 1. Tocar à pena, leugierament. 2. Examinar superficialament. 3. (quim.) (tecn.) Levar una jaça fina du costat flor (epidèrma) d'un cuer, per faire disparéisser lu defauts superficials. ♦ **s'esflorar** v.pr. 1. Perdre li sieu flors. 2. (quim.) Tombar en esflorada, en parlant d'un mineral.

esfloratge n.m. Fach de cascar, en parlant dei flors.

esflotar vt. (*esflòti*) Despenchenar, emberrir.

esfoarç n.m. 1. Messa en accion dei foarças (fisiologi e intellectual) per véncher una dificultat, una resistència, passar un obstacle, rejónher un objectiu, etc. 2. (anc.) Dolor à causa d'una tension tròup viva dei muscles. 3. (fisi.) Foarça que tende à desformar un materiau per traccion, compression, flexion, torsion ò cisalhament.

esfogar vt. (*esfògui*) Donar liure cors à. Sin.: **desbondar, destravar**. ♦ **s'esfogar** v.pr. Si laissar anar, si solaçar. Sin.: **si desbondar, si destravar**.

esfògue n.m. Efusion (espec. de sentiments). ◇ (med.) Evacuacion brusca e abondoia d'una matèria liquida, aparicion de botons, etc.: *Esfògue de sang*. Sin.: **raizada, escampadura, espantegada**.

esfondar vt. Levar lo fond de (una bota, una caissa).

esfondrament n.m. Afondrament, concàs, esfonduda.

esfondrar vt. Afondrar, esfondre, desfondre.

esforçadament adv. D'un biais forçat. Sin.: **foarça forcada, per foarça, naturalament**. Var.: **forçadament**.

esforçar (s') v.pr. (*m'esfoarci*) Faire toi lu esfoarç possible (per arribar à quauqua ren); s'aplicar à: *S'esfoarça de ben ben faire*. Var.: **s'esperforçar**. Sin.: **s'afanar, s'escagassar**.

esfortunat, ada adj. Que manca d'astre. Var.: **desfortunat**. Sin.: **malastrat, malastruc, desastrat, malastrós, desgraciat**.

esfoscar vt. (*esfosqui*) Faire venir fosc, escur. Sin.: **escurcir, embrunir**.

esfoscor n.f. Escurcina.

esfrai n.m. Espavent. Sin.: **esglai, esglari, esglasí**.

esfriable, a adj. Espaventable. Sin.: **espaventós, orresc**.

esfriablament adv. D'un biais esfriable. Sin.: **espaventablament, espaventosament**.

esfriant, a adj. Qu'espaventa. Var.: **esfriós**. Sin.: **espaventant, espantant, esfriós, espaurugant, esglasiant**.

esfriar vt. Faire paür, espaventar. Sin.: **esglariar, esglasiar, espantar, espaurugar**. ♦ **s'esfriar** v.pr. Aver paür; s'inquietar.

esfriós, oa adj. Esfriant.

esfriosament adv. D'un biais esfriós.

esfrandalhar vt. Metre en morsèus, en peças. Var.: **frandalhar**. Sin.: **esgarrar, estraçar**.

esfrontadament adv. Embé esfrontaria: *Mentir esfrontadament*.

esfrontaria n.f. Comportament, biais d'agir d'una persona esfrontada; impudènça, mancança de retenguda. Var.: **esfrontatessa, desfrontaria, afrontaria**.

esfrontat, ada adj. e n. Qu'agisse sensa retenguda vers lu autres; impudent. Var.: **afrontat, afrontaire**.

esfrontatesssa n.f. Esfrontaria.

esfruchar vt. Levar la possibletat de donar de frucha. Var.: **desfruchar**.

esfulhar vt. (*esfuèlhi*) Levar li fuèlhas de: *Esfulhar la vinha*. Var.: **desfulhar**. ◇ **s'esfulhar** v.pr. Perdre li sieu fuèlhas. Var.: **si desfulhar**.

esfulhatge n.m. Accion d'esfulhar lu aubres e li plantas. Var.: **desfulhatge**.

esfulhetar vt. Fulhetar (un libre, etc.).

esgaïament n.m. Accion d'esgaiar; fach de s'esgaiar. Sin.: **regaudiment**.

esgaiant, a adj. Que rende gai. Sin.: **regaudissent**.

esgaiar vt. (*esgaii*) Rendre gai. Var.: **gaiejar**. Sin.: **alegar, regaudir**. ♦ **s'esgaiar** v.pr. Si divertir. Sin.: **si ralegar, si regaudir**.

esganassar (s') v.pr. S'esgargamelar.

esganguilhar vt. Desganguilhar.

esganguilhat, ada adj. Descanguilhat.

egard n.m. Consideracion, estima per quauqu'un, per quauqua ren. Sin.: **deferença**. ♦ pl. Marca de respecte; atencions.

egardar vt. Aver d'esgards per.

esgargamelar (s') v.pr. (*m'esgargamèli*) Cridar tant foart que possible. Sin.: **s'esanassar, urlar, bramar**.

esgarradura n.f. Part esgarrada de quauqua ren; esgarron. Sin.: **frandalhada**. ◇ *Esgarradura muscularia*: Rompedura violenta d'un nombre important de fibras musculari.

esgarrapapier n.m. Chapamoscas negre (passeron), boscrala quinsoniera negra.

esgarrar vt. 1. Metre en pèças, à tròç: *Esgarrar un tròç de papier*. Sin.: **esfrandalhar, frandalhar**. ◇ Degalhar (una estòfa) en l'entalhant: *A esgarrat li braias dau dimènegue*. 2. (fig.) Causar una dolor viva, fisica coma moral: *Aquò m'esgarra lo coar*.

esgarrat, ada adj. 1. Qu'a subit una esgarradura, que presenta un esgarron. 2. Que lu sieus vestits son frusts.

esgarron n.m. Esgarradura qu'un objècte fa per accident dins una estòfa. Sin.: **arrap**.

esgaunhar vt. Rompre li maissèlas à. Var.: **desgaunhar**. Sin.: **descarar**.

esglai n.m. Espavent. Var.: **esglari, esglasí**.

esglari n.m. Esglai.

esglariant, a adj. Que provòca l'esglari. Var.: **esglasiant**.

esglariar vt. (esglari, classic esglàrii) Espaventar. Var.: **esglasiar**.

esglasí n.m. Esglari.

esglasiant, a adj. Qu'esglàsia. Var.: **esglariant, esglasiaire**.

esglasiar vt. (*esglasi, classic esglàsii*) Var.: **esglariar**.

esgrafit n.m. Decoracion murala obtenguda per aplicacion, sus un fond de color, d'un revestiment de mortier blanc qu'es pi gratat per faire aparéisser lo dessenh vorzugt.

esgravar vt. Destaxar.

esguinharar (s') v.pr. Si fendasclar, si crebassar.

esguinhassada n.f. Fach d'esguinhassar. Sin.: **reganhament**.

esguinhassar vi. Rire d'un biais mespreant, sarcastic ò estupide. Sin.: **reganhar**.

esicasme n.m. Escòla d'espiritualitat de la Glèia ortodòxa, fondada sobre la contemplacion e l'invacion reiterada dau nom de Jèsus.

esicasta adj. Relatiu ò pertinent à l'esicasme. ♦ n. Que seguisse l'esicasme.

esitacion n.f. Fach d'esitar, dubi, indecision; moment d'arrèst dins l'accion que marca l'indecision. Sin.: **dubitacion**, (pop.) **vira e va, trastejar**.

esitant, a adj. 1. Qu'esita, indecís. 2. Que non es segur: *Anar d'un pas esitant*.

esitar vi. 1. Èstre dins un estat d'indecision, de dubi, d'irresolucion, qu'empacha ò retarda l'accion: *Esitar à*

partir. 2. Marcar la sieu indecision, lo sieu embarràs (espec. en parlant, m'un temps d'arrèst, un silenci). Sin.: **dubitar, trastejar, longuejar**.

eslabrar vt. 1. Rompre lo bòrd de, lo degalhar, en parlant d'un vas, d'un vèire, etc. 2. Degalhar, fendasclar li labras. ♦ **s'eslabrar** v.pr. 1. Si fendasclar li labras. 2. Si degalhar sus l'òrle (vas, topin, pinhata, etc.). Sin.: **brecar, embrecar**.

eslalòm n.m. 1. Espròva d'esquí que consistisse à davalar en passant de poartas materialisadi au mejan de pals m'una bandiera au sobran. 2. Percors que comprèn totplen de corbas.

eslalomaire, a n. Esportiu que fa d'eslalòm.

eslalomar vi. (*eslalòmi*) 1. Efectuar un percors en eslalòm. 2. (fig.) Evitar li dificultats.

eslam n.m. Fach de recitar ò de lièger de poesia sus una scena dubèrta.

eslamaire, airitz n. Persona que fa d'eslam.

eslamar vi. Faire d'eslam.

eslanç n.m. Abriva. Sin.: **estrambòrd, vanc**.

eslançar (s') v.pr. S'abrir.

eslançat, ada adj. Grand e pusleu maigre.

eslargament n.m. Accion d'eslargar; lo sieu resultat. Var.: **alargament**.

eslargar vt. (*eslargui*) 1. Rendre mai larg. Var.: **alargar**. 2. Faire pròva de generositat. Var.: **deslargar**.

eslau, ava adj. e n. Dau grope que comprèn lu Rus, lu Bielorús, lu Ucraïnians, lu Polonés, lu Sèrbes, lu Chècs, lu Eslovacs, etc. ♦ n.m. Grope de lengas indoeuropeï parladi en Euròpa centrala e orientala e en Rússia.

eslavejant, a adj. Eslavista.

eslavisacion (-izacion) n.f. Caractèr eslau donat à quauqu'un, à quauqua ren.

eslavistar (-izar) vt. Donar un caractèr eslau à.

eslavisme n.m. Paneslavisme.

eslavista n. Especialisat dei lengas eslavi. Var.: **eslavejant, a**.

eslavistica n.f. Estudi dei lengas eslavi.

eslavofil(e), a adj. e n. Si diía à partir dei annadas 1840 d'aquelu qu'aparàvon li ideas espirituali tradicionali pròpri à la Rússia (per oposicion à *occidentalista*).

eslavon n.m. Lenga liturgica dei eslaus ortodoxes, eissida de la revirada dei Evangèlis de Ciril e Metòde.

eslesa n.f. Veïcule provedit de patins e que si fa esquilhar sus la neu e la glaça.

eslip n.m. (mòt anglés) Brajetas de la talha bassa que sièrvon de sotavestit ò per lo banh.

eslogan n.m. (mòt anglés) 1. Formula corteta mandada per difusar una opinion, sostener una accion: *Un eslogan politic*. 2. En publicitat, frasa corta e originala, destinada à ben ficar lo nom d'un produch dins la tèsta dei gents. Sin.: **getat publicitari**.

eslovac, a adj. e n. D'Eslovàquia. ♦ n.m. Lenga eslava parlada en Eslovaquia.

eslovène, a adj. D'Eslovènia. ♦ n.m. Lenga eslava parlada en Eslovènia.

eslunhar vt. (*esluènhi*) Alunhar.

- esmai** n.m. Escaufèstre, trebolèri, tresvirament.
- esmaiar (s')** v.pr. Èstre preocupat, trebolat, esmogut, s'espaventar; si faire de marrit sang.
- esmalt** n.m. Esmaut.
- esmaltaire, airitz** n. Esmautaire. Var.: **esmaltista**.
- esmaltar** vt. Esmautar. Var.: **esmautir**.
- esmaltidura** n.f. Esmautadura.
- esmaltir** vt. (*esmaltissi*) Esmautar. Var.: **esmautir**.
- esmaltista** n. Esmautaire.
- esmanegat, da** adj. e n.m. (arald.) Partiment congregat per una linha en ziga-zaga que travèrsa l'escut de banda à banda.
- esmarjament** n.m. 1. Accion de portar dins lo marge. 2. Cen qu'es esmarjat ò portat en marge.
- esmarjar** vt. 1. Diminuir lo marge de. 2. Metre la sieu firma en bas de per provar la sieu presència à un acamp, per provar qu'una persona a pilhat conoissença d'un document, etc. ♦ vt. ind. Receure lo tractament ligat à un emplec.
- esmarrador** n.m. Luèc dont un si pòu perdre.
- esmarrar** vt. Foaraviar, estraviar. ♦ **s'esmarrar** v.pr. Si perdre, si foaraviar.
- esmarratge** n.m. Accion de s'esmarrar; lo sieu resultat.
- esmaut** n.m. 1. Substança vitroa opaca ò transparenta, fonduda à caud, que sièrve à recubrir d'uni matèrias per li donar d'esclat ò li colorir d'un biais inalterable. 2. Materiau esmautat. 3. Objècte d'art, sovent metallic, decorat d'esmauts. 4. (arald.) Caduna dei colors dau blason. 5. Substança dura e blanca que recuèrbe la corona dei dents de l'òme e d'uni bèstia.
- esmautadura** n.f. 1. Art d'esmautar. 2. Obratge esmalhat. Var.: **esmaltidura**.
- esmautaire, airitz** n. Professional de l'esmautatge, de l'esmautaria. Var.: **esmaltaire, esmaltista**.
- esmautar** vt. Aplicar d'esmaut sus un objècte, una susfàcia. Var.: **esmaltar, esmaltir, esmautir**.
- esmautaria** n.f. Art de decorar mé d'esmauts; objèctes fach d'aqueu biais.
- esmautatge** n.m. Accion d'esmautar; lo sieu resultat.
- esmectic, a** adj. 1. Si di d'una substància que sièrve per desgraissar la lana. 2. (fis.) Si di d'un estat mesomòrfic dins lo quau lu centres dei molecules son situats dins de plans parallèles.
- esmeralda** n.f. Esmerauda.
- esmenda** n.f. 1. Cen que si paga per reparar un mancament à la lèi. 2. *Faire esmenda*: Reconóisser la sieu error: *Del seu tòrt farai esmenda* (Peiròl). Var.: **emenda**.
- esmendale, a** adj. Que pòu èstre melhorat ò corregit. Var.: **emendale**.
- esmendaleire, airitz** n. Persona que melhora, que corregisse. Var.: **emendaleire**.
- esmendament** n.m. Accion d'esmendar ò de s'esmendar; lo sieu resultat. Var.: **esmendança, emendament**.
- esmendança** n.f. Esmendament.
- esmendar** vt. 1. Melhorar. 2. Corregir, reparar. 3. Condamnar à una esmenda. 4. Bonificar, melhorar, en parlant de la terra. Var.: **emendar**. ♦ **s'esmendar** v.pr. Si melhorar, si corregir. Var.: **s'emendar**.
- esmeraldin, a** adj. Color d'esmerauda.
- esmerauda** n.f. Pèira preciosa verda, varietat de bericle. Var.: **esmeralda**.
- esmeravilhament** n.m. Fach de s'esmeravilhar, de si meravilhar, d'estre meravilhat.
- esmeravilhar** vt. Inspirar una viva admiracion à. Var.: **meravilhar**. ♦ **s'esmeravilhar** v.pr.
- esmerilh** n.m. Ròca que contèn una foarta proporcion de corindon, que la sieu pòuvera s'emplega coma abrasiu. Var.: **emeric**.
- esmerilhon** n.m. 1. Pichin faucon qu'ibèrnia en europa occidental, que s'emplegava ancianament per la fauconaria. Sin.: **moisset pichon, escribeu de coala**. 2. Cròc ò bocla tengut au mejan d'una pichina tija dins un aneu, per que li poasque virar liurament.
- esmilla** n.f. Marteu mé doi ponchas que s'emplega per talhar li pèiras. Sin.: **escoda, estampin**.
- esmillar** vt. Talhar la pèira au mejan d'una esmilla. Sin.: **escodar**.
- esmillatge** n.m. Accion de desgrossir una pèire au mejan d'una esmilla. Sin.: **escodatge**.
- esmoguda** n.f. Foarta emocion. Var.: **esmòu**. Sin.: **emocion**.
- esmogut, uda** adj. Que pròva una emocion. Sin.: **emocionat, coartocat, coarmacat**.
- esmolut, uda** adj. Amolat.
- esmonedar** vt. Escambiar de bilhets de banca còntre de moneda.
- esmoquing** n.m. Costume elegant d'òme, m'un revèrs de seda. Var.: **smoking** (angl.).
- esmossal** vt. 1. Faire perdre de son talhent. 2. (fig.) Faire perdre lo sieu envanc à.
- esmossat, ada** adj. 1. Qu'a percut de son talhent. 2. Qu'a percut lo sieu envanc.
- esmotar** vt. (*esmòti*) Desmotar.
- esmòu** n.m. Esmoguda.
- esmòure** vt. (*esmòvi*) Commòure.
- esmovent, a** adj. Commovent. Sin.: **emocionant**.
- esmovible, a** adj. Commovible.
- esnac** n.m. Esnac-bar.
- esnac-bar** n.m. (de l'anglés *snack-bar*) Cafè-restaurant que sièrve de plats estandardisats. Var.: **esnac, snack-bar**.
- esnaturar** vt. Desnaturar.
- esnervament** n.m. Fach d'esnervar; lo sieu resultat. Sin.: **bila, ràbia**. Var.: **enervament**.
- esnervant, a** adj. Que fa embilar. Var.: **enervant**.
- esnervar** vt. (*esnèrvi*) Faire embilar, enrabiatar. Var.: **enervar**.
- esnervat, ada** adj. En preda à l'esnervament. Var.: **enervant**.
- esnieran** vt. Desbarassar dei sieu nieras.
- esnòb** adj. e n. Que si compoarta embé esnobisme. Sin.: **ponchut**.

esnobar vt. (*esnòbi*) Pilhar quauqu'un de aut, embé mesprètz, en l'escartant e en l'evitant. Sin.: **morgar**.

esnobisme n.m. 1. Admiracion per tot cen qu'es tengut per èstre de mòda dins lu mitans de l'auta societat. 2. Accion d'esnobar; lo sieu resultat. Sin.: **aire ponchut**.

esofagian, a adj. Relatiu à l'esofague. Var.: **esofagic**.
esofagic, a adj. Esofagian.

esofagiti n.f. (med.) Inflamacion de l'esofague.

esofagomalacia n.f. (med.) Digestion de la paret esofagica per lo suc gastric.

esofagoplastia n.f. Operacion qu'a per amira de remplaçar una part de l'esofague.

esofagoscòpi n.m. (med.) Endoscòpi destinat à l'examen intérne de l'esofague per li vias naturali.

esofagoscopia n.f. (med.) Examèn de l'esofague au mejan d'un esofagoscòpi.

esofagotomia n.f. (cir.) Encisa de l'esofague.

esofage n.m. Promiera partida dau tube digestiu despí la faringe fins au càrdia de l'estòmegue, que li sieu pares anteriora e posteriora, normalament aplicadi una còntra l'autra, s'escàrton unicament au passatge de la bòla alimentària.

esoforia n.f. (med.) Desturbi de la vision binoculària.

esoteric, a adj. 1. Relatiu à l'esoterisme. 2. Que si pòu capir dificilament; ermetic, gaire clar. Sin.: **escur, fosc**.

esoterisme n.m. 1. Partida d'uni filosofias anciani que dévon restar escondudi ai personas que non son iniciadi. 2. Caractèr esoteric (de quauqua ren).

espa adj. Impar, dins lu juècs dei enfants (cf. *parme e espa*).

espaçament n.m. 1. Accion d'espaçar. 2. Distança entre doi còrs. Sin.: **escartament, escart, estenduda, interval(le), separacion, entredoï, desseparacion, desseparament**. 3. (arts graf.) Biais d'espaçar lu mòts.

espaçar vt. 1. Separar d'un espaci, d'un temps donat: *Espaçar lu aubres, li visitas*. 2. (arts graf.) Separar lu mòts d'un espaci. Var.: **espaciar**.

espacejar (s') v.pr. 1. Pilhar lu sieus aises. 2. S'espandir.

espachafòsso n.m. Anciana arma de fuèc de la boca larga. Sin.: **escopeta**.

espaci n.m. 1. Estenduda indefinida que contén e enviròuta toi lu objèctes. Sin.: **espandi, espandida**. ◇ (mat.) Ensèms (de ponchs, de vectors etc.) provedit d'una estructura. ◇ *Espaci escalari*: Qu'à cadun dei sieus ponchs es associat una soleta valor numerica. ◇ *Espaci de Higgs*: Espaci ipotetic, constant dins tot l'espaci, que li particulas elementari gànhon en massa quora lo travèrson. ◇ *Espaci vectorial*: Espaci qu'en cadun dei sieus ponchs es definit un vector. ◇ *Espaci euclidian*: Espaci vectorial provedit d'un produch escalari. ◇ (fis.) Region de l'espaci que dins cadun dei sieus ponchs es definida una grandor fisica mesurabla. 2. (psicol.) Representacion d'aquesta estenduda; cen que lu noastres sens n'en conóisson: *Espaci auditiu, visual*. 3. Volume que quauqua ren ocupa: *Una maion qu'occupa gaire d'espaci*. Sin.: **espandi, espandida**. 4. Interval de temps: *Dins l'espaci d'un an*. Sin.: **espandi, espandida**. 5. Susfàcia, mitan afectats à una activitat, un usatge

particulier: *Espaci publicitari*. ◇ *Espacis vèrds*: Jardins, pargues d'una aglomeracion. 5. *Espaci vital*: Territori qu'una nacion jutja necessària per viure; espaci qu'una persona n'a besonh per non si sentir embarrassada per lu autres. 6. Estenduda dont víron lu astres. ◇ (espec.) Mitan extraterrestre: *Conquista de l'espaci*. ◇ (dr.) *Espaci aerian ò espaci aerenc*: Partida de l'atmosfera dont un Estat contraròtla la circulacion aerena.

espacial, a adj. 1. Que pertòca l'espaci, l'estenduda.

◇ *Carga espaciala*: Acumulacion d'electrons à l'entorn dau catòde d'un tube electronic. 2. (telecom.) *Commutacion espaciala*: Commutacion dins la quala una comunicacion ocupa una soleta via de transmission. 3. Relatiu à l'espaci interplanetari, intersideral: *Recèrca espaciala*. ◇ *Guerra espaciala*: Conflicte entre grandi potenças, caracterisat per l'emplec, dins l'espaci orbital, de mejans militaris ofensius ò defensius. Var.: **espaciau**.

espacialisacion (-izacion) n.f. Accion d'espacialisar.

espacialisar (-izar) vt. 1. Adaptar ai condicions de l'espaci. 2. (fisiol.) Localisar una sensacion auditiva ò visuala.

espacialitat n.f. Caractèr de cen qu'es dins l'espaci ò s'organisa dins l'espaci.

espaciar vt. (*espaci, classic espàcii*) Espaçar.

espaciau, ala adj. Espacial.

espacionau n.f. Astronau.

espacionauta n. Que viatja dins l'espaci. Sin.: **cosmonauta**.

espaciós, oa adj. Dont li a totplen d'espaci: *Una maion espaciaoa*. Sin.: **espandiós, ample, vast**.

espaciosament adv. D'un biais espaciós.

espaciotemporal, a adj. Relatiu à l'encòup à l'espaci e au temps. Var.: **espaciotemporau**.

espaciotemporau, ala adj. Espaciotemporal.

espaci-temps n.m. (fis.) Espaci de quatre dimensions ligadi entre eli, que li tres promieri son aqueli de l'espaci ordinari e la quarta es lo temps, necessari à un observator donat, d'après la teoria de la relativitat, per situar un eveniment.

espada n.f. 1. Arma facha d'una lama d'acier ponchuda fixada à una ponhada provedida d'una garda.

◇ *Espada tracha*: Espada sortida (òrdre militari). ◇ *Peis espada*: Espadon. ◇ *Espada de Damocles*: Perilh que si pòu abatre sobre d'una persona d'un moment à l'autre. ◇ *Èstre à espada e coteu*: M'un sentiment d'odi recipròc. 2. (cast.) Torero encargat de la messa à moart dau taur. Sin.: **matador**. 3. (esports) Una dei tres armas de l'esquèrma, que mesura fins à 1,10 m (0,90 m per la lama); disciplina qu'emplega aquesta arma, que còmpta lu còups portats de la poncha sobre la totalitat dau còrs.

espadici n.m. (bot.) Inflorescència facha d'una espiga envelopat dins una bractea que si soana *espata*, que s'atròva dins lu paumoliers e l'èrba dau poarc.

espadaire n.m. Persona que maneja l'espada.

espadar vt. Picar au mejan de l'espada.

espadassa n.f. Èrba foarça comuna dins lu prats, lu boasc, lu luècs enermassits e lu gasts. Sin.: **traucasac**, **peu de can**, **crepacavala**.

espadassin n.m. (de l'italian *spadaccino*) 1. (vièlh) Que li agràdon lu duèls. Var.: **espadier**. 2. (lit.) Assassin à pretzfach. Sin.: **tuaire**, **escotelaire**.

espadiciflòra n.f. *Espadicifloras*: Òrdre de plantas monocotilodoneï qu'an d'espadicis.

espadier n.m. (vièlh) Que li agradava si batre à l'espada. Var.: **espadassin**. Sin.: **ferralhaire**, **ferratejaire**.

espadon n.m. 1. Granda espada larga que si tenia m'ai doi mans. 2. Peis dei mars caudi e temperadi, que pòu mesurar fins à 4 mètres de lòng, que la sieu maissela sobrina es alongada coma la lama d'una espada (òrdre dei percomòrfes). Sin.: **peis-espada**.

espadonar vt. Donar un gròs còup d'espada à.

espadrilha n.f. Cauçadura de tela m'una sola de coarda. Var.: **espardelha**, **espardilha**.

espadrilhier, a n. Persona que fa d'espadrilhas. Var.: **espardilhier**, **espardelhier**.

espaguèti n.m. (it. *spaghetto*) Pèça de pasta de farina, semblant à una cordeleta: *Espaguètis à la bolonhesa*.

espaimar (s') v.pr. 1. Èstre pertocat per un spaime. 2. Èstre en ponch de s'esvanir per encausa d'un sentiment viu e agradiu. 3. (lit.) Tombar en sincòpa, s'esvanir.

spaime n.m. Contraccion patologica dei muscles liscs dei viscèras.

espaís n.m. Cavalier de l'armada francesa qu'apartenia à un còrs creat en lo 1834 en Argeria, mèm un recrutament autoctòne.

espalafifar (s') v.pr. Tombar de aut, si lançar.

espalancament n.m. Accion d'espalancar; lo sieu resultat.

espalancar vt. (*espalanqui*) Durbir en grand (una poarta, una fenèstra, lu uèlhs).

espalancat, ada adj. Grand dubèrt.

espalax n.m. Rosigaire d'Euròpa centrala (lòng 20 cm), que cava de galaries prefondi. Sin.: **garri-taupa**.

espalhadoira n.f. Criveu per desseparar la farina dau bren. Sin.: **burat**, **baruteliera**.

espalhaire, airitz n. Persona que procedisse au barutelatge.

espalhar vt. Desseparar la farina dau bren. Sin.: **desbrenar**, **barutelar**.

espalhassar (s') v.pr. Si picar en tèrra. Sin.: **s'estramassar**.

espalhatge n.m. Desseparament de la farina e dau bren. Sin.: **barutelatge**, **buratatge**.

espalhetjar vt. Bolegar la palha dau temps dau barutelatge.

espalihera n.f. Peça de l'armadura que curbia li espatlles. Var.: **espatliera**.

espalhon n.m. Brandon de palha. Var.: **palhon**.

espalissar vt. Espandir sobre de pals.

espallacion n.f. (fis.) Esclatament, en nombroï particulas, dau nucleu d'un atòme sota l'efècte d'un bombardament corpusculari pusleu intense.

espamar vt. Recurbir lo fons d'una barca, d'una nau, mè de pega, de quitran, etc. Var.: **espaumar**. Sin.: **encarenar**.

espalme n.m. Enduch de seu, de quitran. Var.: **espaume**.

espanabanken n.m. Ociós. Sin.: **boana vòlha**, **manja pan à tradiment**.

espanandria n.f. (biol.) Estat d'una espècia animala dins la quala lu mascles son rares e la partenogenèsi es la règla.

espanar vt. 1. Levar en netejant, escobar, ramassar. 2. Portar via.

espançar vt. Durbir la pança de. Sin.: **esventrar**.

espandi n.m. Espandida.

espandida n.f. 1. Espaci. 2. Accion de florir ò de fulhar. 2. Movement per lo quau un pòble, una nacion, s'espandísson en delà deu sieu termieras: *L'espandida coloniala au s. XIX^{en}*. Sin.: **expansion**.

espandiment n.m. 1. Florida. 2. Accion d'espandir; fach d'estre espandit.

espandiós, oa adj. Espaciós.

espandir vt. (*espandissi*) Escampilhar. Sin.: **esparpalhar**, **esparpilhar**, **espantegar**. ♦ s'espandir v.pr. S'espacejar.

espandre vt. Espantegar. ◇ (espec.) *Espandre de fem, d'engrais*: Lu espantegar dins un camp.

espanholejant, a adj. (ling.) Que dona d'ària à l'espanhòu, qu'imita l'espanhòu, que n'es influençat. Sin.: **castelhanisant**.

espanholejar vi. (sin.) 1. Si laissar influençar per l'espanhòu. 2. Parlar un marrit espanhòu. Sin.: **castelhanisar**.

espanholeta n.f. (constr.) Mecanisme per barrar una fenèstra, fach d'una pichina barra metallica m'un cròc à l'extremitat, manobrada au mejan d'una manelha.

espanholisar (-izar) vt. Donar un caractèr espanhòu à: *Espanholisar un mòt anglés*.

espanholisme n.m. Mòt ò expression pròpris à la lenga espanhòla.

espanhòu, òla adj. e n. D'Espanha. ♦ n.m. Lenga latina parlada en Espanha e dins d'unu país d'Amèrica dau Sud. Sin.: **castelhan**.

espaniomenorrea n.f. (med.) Raretat e espaçament excessiu dei menstruacions.

espant n.m. 1. Aparicion sobrenaturala ligada à la cresença d'una existència pertocant una persona defuntada ò desapareissuda. Sin.: **fantaume**, **trèva**. 2. estupefaccion.

espantament n.m. Fach d'estre espantat. Sin.: **esbaïment**, **estupefaccion**.

espantant, a adj. Estonant. Sin.: **esbaïssent**, **estupefasant**.

espantar vt. Estonar, meravilhar. Sin.: **esbaïr**, **estupefaire**.

espantat, ada adj. Sota lo còup d'un espantament. Sin.: **nec**, **estupefasant**.

espantegada n.f. Dispersion. Sin.: **espandiment**, **espandida**, **espandi**, **exalament**.

espantegar vt. (*espantegui*) Dispersar. Sin.: **espandre, esparpalhar, escampilhar, espandir, exalar**.

espantegat, ada adj. Espars.

espantós, oa adj. Espaventable.

espar n.m. Esperlin.

esparada n.f. 1. Detonacion, seguida de detonacions. 2. Fach d'esparar, d'esquilhar. Sin.: **desparada**. Sin.: **tronament, tir, tiradís**.

esparadrap n.m. benda de papier, de teissut ò d'una matèria plastica, qu'una dei sieu faças, destinada à estre aplicada sus la pèu, es cubèrta d'una substància adesiva e, eventualment, de produchs farmaceutics actius.

esparar vt. (it.) Tirar, m'una arma de fuèc. Var.: **desparar**.

esparcet n.m. Planta forratjera vivaça emplegada dins li pradarías artificiali (Familha dei papilionaceas): Espancet bastard, d'Espanha, jaune, sauvatge.

esparciat(a), a adj. e n. 1. D'Esparta. 2. Que fa pensar à la rigor, à l'austeritat dei costumas d'Esparta. ◇ *A l'esparciata:* Severament. Var.: **espantenc**.

esparciata n.f. Sabata mé de lanieres.

espardelha n.f. Espadrilha. Var.: **espardilha**.

espardelhier, a n. Persona que fa ò vende d'espadrilhas. Var.: **espadrilhier, espardilhier**.

espardilha n.f. Espadrilha.

espadrilhier, a n. Persona que fa d'espadrilhas. Var.: **espadrilhier, espardelhier**.

esparèla n.f. Planta nomada, resistenta e qu'a de grandi facultats d'adaptacion, pròcha dau pissanlièch.

espargiment n.m. Accion d'espargir; lo sieu resultat.

espargir vt. (*espargissi*) Espantegar.

espàrgo(l) n.m. Espargue.

espargoliera n.f. Luèc dont créisson lu espargues. Var.: **esparguiera**.

espargue n.m. 1. Planta que s'en mènjon lu grèlhs ò turions (Familha dei liliaceas). 2. (fam.) Persona granda e maigra. Var.: **espargue, asperge** (fr.). Var.: **espargo(l)**.

esparguiera n.f. Luèc dont créisson lu espargues. Var.: **espargoliera**.

esparide n.m. *Esparides*: Familha de peis dei alas pelviani inseridi sota lo torax, m'una dorsala soleta qu'a un rai espinós, coma la daurada, la buga.

esparmada n.f. Jaça de gras. Var.: **espalmada, espaumada**.

esparmar vt. Graissar, curbir, fretar mé de gras. Var.: **espamar, spaumar**.

esparnha n.f. Esparnhe. Var.: **espranhe**.

esparnhaire, airitz n. Qu'esparnha, mete de sòus de costat. Var.: **esparnhant, espranhant, espranhaire**.

esparnhant, a n. Esparnhaira.

esparnhar vt. 1. Metre en resèrva, amolonar: *Esparnhar un sòu après l'autre, un sòu quora l'autre.* ◇ *Esparnhar d'escorreons de sabatas, de blest de candelas:* Faire d'economias de somas sensa gaire d'importança. Sin.: **economistar, acampar**. 2. Pas emplegar totalament: *Esparnhar li sieu foarças*. 3. *Esparnhar quaqua ren à quaqu'un:* Lo li evitar. 4. Laissar la vida à quaqu'un: *Esparnhar li fremas e lu enfants*. 5. Non degalhar, non

destrúger: *La chavana a esparnhat la region.* Var.: **espranhar**. ◆ **s'esparrhar** v.pr. Si dispensar de.

esparnhe n.m. 1. Accion de metre en resèrva de sòus, una part dau revengut individual ò nacional. Sin.: **economia, parsimonia**. ◇ *Faire d'esparnhes de maigrand:* Esparnhar de somas tant pichini que sièrve de ren. ◇ *Esparnha-lotjament, esparnha-retirada:* Sistemas d'encoratjament à l'esparnha dei particuliers per poder crompar, bastir ò amainatjar un lotjament ò per si garantir una pension mai auta. ◇ *Caissa d'esparnha:* Establiment financier que pilha de depaus en numerari que n'en capitalisa cada an lu interès. Var.: **esparnha, espranhe**.

esparnhós, oa adj. Econòme, acampaire.

esparpalhada n.f. Accion d'esparpalhar.

esparpalhament n.m. Accion d'esparpalhar; lo sieu resultat.

esparpalhar vt. Espantegar.

esparpèlar vt. (*esparpèli*) Desvelhar, faire durbir li parpèlas. Sin.: **desbarlugar**. Var.: **esparpelugar**.

esparpelugar vt. Esparpèlar.

esparra n.f. Travèrsa de l'encastre d'una carreta.

esparrar vi. Esquilhar, perdre l'equilibri.

esparron n.m. Escalon.

esparronar vt. Dispauar en esparrons, de distància en distància. Sin.: **escalonar**.

espars, a adj. Espantegat, en desòrdre. Sin.: **arratge**.

espars n.m. Qualitat de raïm negre dau ròrol de Nimes.

esparsar vt. Espantegar, dispersar.

espart n.m. Graminea que li sieu fuèlhas s'emplégon en espartaria. Sin.: **aufa**.

espartaquisme n.m. Movement socialista pi comunista alemand que recampava d'elements minoritaris de la social-democracia e fuguèt vencut en lo 1919 per li foarças conservairitz.

espartaquista adj. e n. Qu'apartèn à l'espartaquisme.

espartaria n.f. Obratge coma la coarda, un panier, etc., treçat en espart; fabricacion d'aquestu objèctes.

esparteïna n.f. Alcaloïde extrach de la ginèsta, tonic dau coar e diuretic, emplegat especialament per facilitar lu acochaments.

espantenc, a adj. Esparciat(a).

espartir vt. (*espartissi*) Despartir.

esparvairon n.m. Esparvier pichon.

esparvier n.m. 1. Auceu rapaci diurne, comun dins lu boasc, dont caça lu auceus pichins (30 à 40 cm de lòng). Sin.: **moisset gris**. 2. Ret de pesca de forma conica, garnit de plombs, que si lanza à la man. Sin.: **rasal, rasau, resalh, resau**.

esparviera n.f. Luèc que frequènton lu esparviers.

espasme n.m. Contraccion patologica dei muscles.

espasmodic, a adj. Relatiu à l'espasme; qu'a lu caràcters de l'espasme.

espasmofil(e), a adj. e n. Que sofrisse d'espasmofilia.

espasmofilia n.f. Afecion caracterisada per un estat d'iperexcitabilitat neuromusculària que si manifèsta per

de crampas, de formiguaments, de crisis d'agitacion e de malandrescs.

espasmofilic, a adj. Relatiu à l'espasmofilia.

espasmogène, a adj. Que provòca d'espasmes.

espasmolisi n.f. (med.): Eliminacion dei espasmes.

espasmolitic, a adj. e n. Antiespasmodic.

espashionar (s') v.pr. Si passionar.

espashionat, ada adj. 1. (it.) Imparcial. 2. (it.) Apatic. 3. Apassionat.

espat n.m. (miner.) Minerau de l'estructura lamelària e cristallina. ◇ *Espat d'Islandia*: Varietat pura de calcita cristallisada.

espata n.f. (bot.) Bractea à l'entorn de l'espiga dins lu espadicis.

espatatar vt. Divulgar, faire saupre.

espatassar (s') v.pr. Retombar sus li sieu patas.

espat-fluòr n. m. Nom comercial de la fluorina.

espatla n.f. 1. Articulacion qu'unisse lo braç au torax; (au pl.) espaci comprés entre caduna d'aquel articulacions. ◇ (fig.) *Aver la tèsta sus li espatlas*: Èstre plen de boan sens. ◇ *Auçar li espatlas*: Faire un movement d'espatlas per marcar lo mesprètz, lo desdenh. Sin.: **espatlejar**. 2. Part superiora dau membre superior ò anterior dei animaus. 3. Cima montanhosa plaçada en devant d'una cima màger: *L'espatla de Gelàs*.

espatlada n.f. 1. Còup donat mé l'espatla. 2. Carga que si poarta sus l'espatla.

espatlament n.m. 1. Terrassament per protegir una boca de fuèc e li personas que la sièrvon còntra lo fuèc de l'enemic. 2. Barri de sostèn. 3. Costat salhent d'un tenon per donar de soliditat à l'assemblatge. 4. Cambiament de seccion d'una pèça mecanica, destinat à servir d'aponteu ò de butada. 5. (geogr.) Dins una valada glaciària, replan que, à una autessa donada dei pendís, seguisse li parets de la part inferiora. 6. Part situada sota la tèsta dau ralh que jonhe aquela d'aquí a la sòla.

espatlar vt. 1. Ajudar, sostenir (quauqu'un). 2. Apontelar còntra l'espatla. 3. Practicar l'espatlament d'un tenon. 4. Sostenir (quauqu'un). Var.: **espatlejar**. ◆ **s'espatlar** v.pr. 1. Tombar sus li espatlas. 2. Si rompre, si deslugar una espatla.

espatlat, ada adj. Si di d'un vestit que compoarta una espaleta de remborratge.

espatlat n.m. (esports) En alterofilia, movement que consistisse à menar la barra, en un temps solet, à l'autessa dei espatlas.

espatlat-jetat n.m. Movement d'alterofilia que consistisse, après aver auçat la barra fins ai espatlas, à l'auçat en un segond temps en tendent lu braç.

espatlejar vt. Espatlar. ◆ vi. 1. Auçar li espatlas en signe de protestacion. 2. (coregr.) Esfaçar una espatla en arrier en avançant l'autra vers lo public. Sin.: **auçar li espatlas**.

espatleta n.f. 1. Pata que d'unu militaris poàrton sus cada espatla, e que sièrve sovent à designar lo sieu grade; simbòle dau grade d'oficier. 2. Benda de teissut que retèn un vestit femenin ai espatlas. 3. Emborratge que la sieu forma seguisse aquela de l'espatla e sièrve à alargar la carrura d'un vestit. Var.: **espatliera**.

espatlier n.m. (mar.) Promier remador dau banc d'una galèra. Sin.: **vogavant**.

espatliera n.f. 1. Reng d'aubres, generalament fruchiers, palissonats dins un plan vertical. 2. Escala fixada à un barri, que lu sieus barreus sièrvon à de movements de gimnastica. 3. Part d'un seti dont s'apontèla l'esquina. 4. Espalhiera, pèça de l'armadura que recuèrbe l'espatla. 5. (mar.) Plataforma situada entre lo jolh de popa e lo primier banc de vòga d'una galèra.

espatlut, da adj. Si di de quauqu'un qu'a d'espatlas largui.

espatuf n.m. Faste, vanitat, esbrofa.

espatufada n.f. Manifestacion de faste, de vanitat.

espatula n.f. 1. Instrument de metal, de boasc, etc., en forma de pichina pala. 2. Partida anterior e recorbada d'un esquí. 3. Auceu escacier dau bèc larg, que nida sus li coastas ò dins li canas (longuessa 80 cm).

espatulat, ada adj. En forma d'espatula.

espuau n.m. Lançadoira.

espaumada n.f. Espalmada.

espaumar vt. Espalmar, encarenar.

espaumonar (s') v.pr. S'allassar à foarça de cridar, de parlar.

espauriment n.m. Paur grandassa provocada per un perilh vertadier ò apparent. Sin.: **crenta, espavent, espaurugada, afre, tresvirament, escombulh, esfrai, terror**.

espauirir vt. (*espaurissi*) Faire paur à. Sin.: **espaventar, tresvirar, escombulhar, esfriar**.

espaurugada n.f. Espauriment.

espaurugant, a adj. Que provòca l'espauriment. Sin.: **espaventós, esfriant, tresvirant, espaventable**.

espavent n.m. Gròssa paur; terror. Sin.: **espaurugada, afre, terror, tresvirament, escombulh, crenta, esfrai**.

espaventablament adv. D'un biais espaventable.

espaventable, a adj. 1. Que causa d'espavent. 2. Foarça disagradiu: *Un temps espaventable*. 3. Estrange, un pauc inquietant. Var.: **espaventós**. Sin.: **tresvirable, espantable, afrós**.

espaventalh n.m. 1. Manequin grossier cubèrt de vestits vièlhs, plaçat dins un camp per faire paur ai auceus. Sin.: **espaventa-pàsseras**. 2. (fig.) Persona, gropé que fa paur, qu'impressiona: *Dins li annadas '70, l'OGCN èra un espaventalh dau campionat*. 3. Personatge creat per faire paur ai mainaus. Sin.: **babau**. 4. Cen que fa paur sensa rason.

espaventa-pàsseras n.f. Espaventalh, espaventau.

espaventar vt. Faire una granda paur à. Sin.: **espaurir, terrorisar, terreficar**. ◆ **s'espaventar** v.pr. Si pilhar una paur bèla en seguida à un eveniment, una manifestacion naturala ò sobrenaturala, un incident, un auvari.

espaventat, ada adj. Que pròva una granda paur.

espaventau n.m. Espaventalh.

espaventós, oa adj. Espaventable.

espeçaire, airitz adj. e n. Que rompe.

espeçaire n.m. Aparelh previst per espeçar li matèrias industriali eterogeneï.

espeçar vt. (*espèci*) Rompre, metre en pèças. Sin.: **frandalhar, esfrandalhar, destrocelar, estracejar**. Var.: **despeçar**.

espeçatge n.m. Accion d'espeçar; lo sieu resultat. Var.: **despeçatge, frandalhatge....**

espècia n.f. 1. Ensèms d'èstres animats ò de causas qu'un caractèr comun destria dei autres dau meme genre; categoria, mena: *Espècia minerala, espècia umana*. ◇ (biol.) Ensèms d'individús animaus ò vegetals semblables per lo sieu aspècte, lo sieu abitat, feconds entre elu ma ordinariament estèrles m'un individú d'una autra espècia. ◇ *Espècia química*: Còrs pur. 2. *Una espècia de...*: Una caua que, en mancança de precision, es definida au mejan d'una assimilacion à una autra. Sin.: **mena, sòrta**. ◇ (fam.) *Espècia de...*: Tèrme de mesprètz. Sin.: **raça d'un..., tròc de...** 3. (dr.) Ponch en litigi, cas particulier. ◇ *Cas d'espècia*: Que non ièntra dins la règla generala; excepcion. ◇ *En l'espècia*: En la matèria, en la circonstància. ♦ pl. 1. Moneda qu'a cors legal: *Pagar per chèc ò en espècias*. 2. (teol.) Aparença dau pan e dau vin après la transsubstanciaciò: *Comuniar sota li doi espècias*.

espècia n.f. Substança aromatica d'origina vegetala per lo condiment dei aliments.

especiaciòn n.f. (biol.) Aparicion de diferéncias entre doi espècias vesini, que provòca la sieu separacion definitiva.

especial, a adj. 1. Particulier à una espècia de personas ò de causas, que correspoande à una tòca: *Formacion especiala, tren especial*. ◇ Matematicas especiali: Classa d'ensenhamant superior que seguisse la classa de matematicas superiori e prepara ai grandi escòlas scientifiqui. 2. Que constituisse una excepcion. 3. Que non es comun: Una mentalitat un pauc especiala. Var.: **especiau**.

especiala n.f. 1. Òstrega mai grassa, qu'es restada mai longtemps dins lo pesquier. 2. Dins un rallye de veituras, espròva sus un percors impauat.

especialament adv. D'un biais especial. Sin.: **particularament, particularierament**.

especialisacion (-izaciòn) n.f. Accion d'especialisar; lo sieu resultat; fach de s'especialisar.

especialisar (-izar) vt. 1. Rendre competent dins un domèni determinat, rendre apte à un mestier, à un travalh particulier. 2. Restrénher lo camp d'accion d'una activitat, d'una entreprise tot en lu rendent mai performants dins la via causida. ♦ **s'especialisar** v.pr. Si dedicar à una branca determinada, à un camp particulier: *S'especialisar en pediatria*.

especialisat, ada adj. Que s'es perfeccionat dins un domèni; qu'intervèn dins un domèni particulier, estreich: *Obrier especialisat*.

especialista n. 1. Persona qu'a de conoissenças teoriqui ò practiqui dins un domèni precís. 2. Mètge que si dedica à una disciplina medicala ò ai malautias d'un sistema, d'un organe en particulier (per op. à *generalista*).

especialitat n.f. 1. Activitat à la quala una persona si dedica particulierament; ensèms dei conoissenças aprefondidi dins una branca determinada. ◇ *Especialitat medicala*: Branca particuliera de la medecina, dins la quala òbra un mètge especialista. 2. Producit characteristic d'un restaurant, d'una region, etc.: *La sòca es una especialitat niçarda*. ◇ (farm.) Medicament preparat d'avanza, presentat sota un condicionament particulier, caracterisat per una denominacion e enregistrat au ministèri de la Santat. 3. (fam.) Mania particuliera de quauqu'un, sovent agaçanta. Sin.: **tissa, mena de faire**. 4. (dr.) Principi dau drech budgetari ai tèrmes dau quau lu costs, au moment dau vòte de la lèi de finanças, son presentats au Parlament d'un biais detalhat. ◇ *Especialitat administrativa*: Principi dau drech public que di que lo poder de cada autoritat administrativa es limitat à l'espèra dei sieu atribucions.

especiar vt. (*espèci, classic espècii*) 1. Condir (un plat) mé d'espècias. 2. Renforçar (un tèxto, un discors, etc.) en li metent de trachs osats.

especiaria n.f. 1. Ensèms de denreas de consumacion correnta (espècias, sucre, cafè, etc.). 2. Comèrci, magasin de l'especier.

especiat, ada adj. 1. Que lo sieu gust es renforçat au mejan d'espècias. 2. Que contèn de trachs desconvenents, pebrats: *Un racònte especiat*.

especiau, ala adj. Especial.

especier, a n. Negociant que vende en gròs ò en detalh de produchs manjadís, d'espècias, de sucres, de cafè, etc.

especific, a adj. 1. Qu'apartèn en pròpri à una espècia, à una caua. ◇ (sc. de la v.) *Nom especific*: Nom latin pròpri à una espècia soleta à l'interior dau genre. 2. (mec.) *Potència especifica*: Performance d'un motor termic d'una valor donada en cavaus, calculada proporcionalament sus la basa d'una cilindrada d'un litre (1000 cm³). 3. *Drechs especifics*: Drechs doaniers calculats sobre li quantitats fisiqui dei produchs pertocats.

especificacion n.f. 1. Accion de determinar especificament quauqua ren: *Sensa especificacion d'ora ni de data*. 2. Definicion dei caracteristicas essenciali (qualitat, dimensions, etc.) qu'una mèrç ò un produch deu aver.

especificament adv. D'un biais especific.

especificar vt. (*especificiqui*) Exprimir d'un biais precís, determinar en detalh.

especificitat n.f. Caractèr de cen qu'es especific.

especimèn n.m. 1. Escapolon, modèle d'una categoria. 2. Exemplari d'un libre, d'una revista, ofert à gratis. Sin.: **escandalhon, prototipe**.

especiós, oa adj. Qu'a solament una aparença de veritat, sensa minga valor. Sin.: **artificiós**.

especiosament adv. D'un biais especiós.

especiositat n.f. Caractèr de cen qu'es especiós.

espectacle n.m. 1. Cen que si repesenta au regard, à l'atencion, e es capable d'evelhar un sentiment: *Contempler l'espectacle d'un eclipsi*. 2. Representacion teatrala, projeccion cinematografica, etc. ◇ *À grand spectacle*: Si di d'un film, d'una pèça, d'una revista, que

méton en òbra de mejans importants e que la sieu messa en scena es luxuoa. 3. Ensèms dei activitats de teatre, cinema, etc.: *L'industria de l'espectacle*. 4. Si donar, s'oferir en espectacle: Si mostrar en public, atirar l'atencion, quora cauria èstre mai discret.

espectaclós, oa adj. Que marca l'imaginacion, que fa sensacion; prodigiós: *Un accident espectaclós*. Sin.: meravilhós, remirable, fabulós, fenomenau, fantastic.

espectaclosament adv. D'un biais espectaclós.

spectator, tritz n. 1. Persona qu'es testimòni oculari d'un eveniment. 2. Persona qu'assistisse à un espectacle artistic, à una manifestacion esportiva, etc.

espectral, a adj. 1. Qu'a lo caractèr d'un espèctre, d'un fantaume. 2. (mat.) Que si rapoarta à l'espèctre d'una matritz. 3. (fis.) Que pertòca un espèctre luminós. Var.: **espectrau**.

espectrau, ala adj. Espectral.

espèctre n.m. 1. Aparicion fantastica e espaventoa d'un moart; fantaume. Sin.: **trèva**. 2. Representacion espaventoa d'una idea, d'un eveniment: *L'espèctre de la guerra*. Sin.: **trèva**. 3. (fis.) Ensèms dei radiacions monocromatiqui que resúltan de la descomposicion d'una lutz complèxa e, mai generalament, reparticion de l'intensitat d'una onda (acostica, electromagnetic), d'un fais de particulas, en fucion de la frequençia, de l'energia. ◇ *Espèctre acostic*: Reparticion de l'intensitat acostica en fucion de la frequençia. ◇ *Espèctre d'emission*: Espèctre dau raionament electromagnetic que provèn d'una foant excitada coma si deu (flamba, arc electric, descarga electrica, beluga). ◇ *Espèctre magnetic, electric*: Dessenh dei linhas de foarça d'un camp magnetic ò electric, obtengut en espantegant de la limalha de ferre ò d'autri particulas conductriz dins lo plan d'aqueu camp. ◇ *Espèctre d'absorcion*: Espèctre obtengut quora un raionament continú en frequençia travèrsa una substància qu'absorbisse d'uni radiacions caracteristiqui d'aquela substància. ◇ *Espèctre atomic, moleculari*: Espèctre dau raionament emés per excitacion dei atòmes (espèctre de regas) ò dei moleculas (*espèctre de faissas*). 4. (med.) 5. (mat.) *Espèctre d'una matritz*: Ensèms dei valors pròpri d'aquela matritz.

espectroeliografe n.m. Instrument que sièrve à fotografiar lu detalhs de la susfàcia dau Soleu en emplegant la lutz que vèn d'una radiacion unica de l'espèctre.

espectrofotomètre n.m. Aparelh que sièrve à mesurar, en fucion de la longuessa d'onda, lo raport dei valors d'una mema grandor fotometrica relativi à doi fais de raionament.

espectrofotometria n.f. Estudi realisat au mejan d'un espectrofotomètre.

espectrografe n.m. 1. Aparelh que sièrve à enregistrar lu espèctres luminós sus una placa fotografica. 2. *Especrografe de massa*: Aparelh que sièrve à separar lu atòmes d'un còrs ò de diferents còrs en fucion dei sieus massas.

espectrografia n.f. Estudi dei espèctres au mejan d'espectrografes.

espectrografic, a adj. Relatiu à l'espectrografia.

spectrograma n.m. Fotografia d'un espèctre luminós.

spectromètre n.m. Aparelh qu'enregistra e mesura lu espèctres element per element mé l'ajuda d'un detector fotoelectric e d'un sistema de mesura.

spectrometria n.f. Estudi dei espèctres au mejan d'spectromètres.

spectrometric, a adj. Relatiu à l'espectrometria.

espectroquimia n.f. Procediment d'analisi química basada sus l'estudi de l'espèctre que cau analisar.

espectroquimic, a adj. *Analisi spectroquímica*: Aplicacion dei tecnicas espectroscopiqui à l'analisi química.

espectroscòpi n.m. Aparelh destinat à observar lu espèctres luminós.

espectroscopia n.f. (fis.) Estudi dei espèctres luminós. ◇ *Espectroscopia nucleària*: Estudi de la reparticion en energia dei raionaments electromagnetics e dei particulas emés per un nucleu excitat. ◇ *Espectroscopia dei radiofrequências* ò *espectroscopia hertziana*: Ensèms dei estudis fachs sobre lu fenomènes d'interaccion resonanta (espec. resonança magnetica) entre atòmes, moleculas e ondas hertziani.

espectroscopic, a adj. Relatiu à l'espectroscopia.

especulacion n.f. 1. Operacion sobre de bens móbles ò immòbles, per ganhar de sòus en lu faguent fruchar ò, mai sovent, en lu vendent. 2. (filos.) Recèrca abstracha; teoria, per oposicion à la practica.

especulaire, airitz adj. e n. Especulator.

especular vt. 1. Faire d'operacions comerciali ò financieri sobre de cauas negociabli, per tirar profièch dei variacions dau sieu cors. 2. Comptar sobre quauqua ren per n'en tirar avantatge, per obtenir quauqua ren. 3. (lit.) Chifrar sobre d'una question, n'en faire un subjècte de reflexion.

especular(i), ara (-ària) adj. 1. Relatiu au miralh.

◇ *Allucinacion especularia*: Allucinacion dins la quala lo subjècte ve lo sieu imatge dins un miralh. 2. *Poliment especulari*: Poliment perfècte d'una pèça mecanica.

especularia n.f. Planta erbacea dei flors violeti (Familha dei campanulaceas). Sin.: **miralh de Vènus**.

especulatiu, iva adj. 1. Relatiu à una especulacion comerciala ò financiera. 2. (filos.) Que s'estaca à la teoria sensa si preocupar de la practica ni de l'experiència.

especulativament adv. D'un biais especulatiu.

especulator, tritz adj. e n. Persona que fa d'especulacions financieri ò comerciali. Var.: **especulaire**.

especulòs n.m. Bescuèch sec totplen sucrat de Belgica.

especulum n.m. (med.) Instrument que sièrve à alargar d'uni cavitats dau còrs (vagina, conductu auditiu, fòssas nasali) per n'en facilitar l'examèn.

espeirador n.m. Luèc de batèsta au mejan de pèiras. Var.: **espeiregador**.

espeirar vt. 1. Lapidar. Var.: **peiregar**. Sin.: **acodolar, apeirassar, apeirar, apeiregar, clapairar**. 2. Despeirar. ♦ **s'espeirar** v.pr. Si mandar de pèiras. Var.: **s'espeiregar, s'apeiregar**

espeiratge n.m. Accion d'espeirar (toti accepçions); lo sieu resultat. Var.: **espeiregada**. Sin.: **lapidacion**, **peiregada**, **clapairada**....

espeiregador n.m. Espeirador.

espeiregaire, airitz n. Persona que manda de pèiras. Sin.: **apeiregaire**, **peiregaire**.

espeleologia n.f. Sciença e espòrt qu'an per objècte l'estudi ò l'exploracion dei cavitats dau sotasoal.

espeleologic, a adj. Relatiu à l'espeleologia.

espeleològue, òga n. Especialista en espeleologia.

espelhacan n.m. Mau vestit, cubèrt d'estraças. Var.: **espelhacat**, **espelhandre**.

espelhacat n.m. Espelhacan.

espelhacrestian n.m. Espelhacristian.

espelhacristian n.m. Persona que viu ai despens d'una altra, que n'aprofiecha. Var.: **espelhacrestian**.

espelhadura n.f. Grafinhadura.

espelhaire, airitz n. Persona qu'espelha lu animaus.

espelhandre n.m. Espelhacan.

espelhar vt. 1. Despelhar; espeçar un animau per n'en recuperar la pèu, li graissas, etc. Sin.: **escarpenar** (Luceram) 2. (fig.) Aprofichar de (quauqu'un), viure ai sieu espesas.

espelhatge n.m. Accion d'espelhar; lo sieu resultat.

espelida n.f. 1. Fach d'espelir: *L'espelida d'una flor*. 2. (fig.) Naissença, aparicion. Var.: **espeliment**, **espelison**.

espelidoira n.f. Espelidor.

espelidor n.m. Luèc dont nàisson e créisson lu manhans, li aucelalhas....Var.: **espelidoira**.

espeliment n.m. Espelida.

espelir vi. (*espelissi*) 1. Nàisser en sortent de l'òu. ◇ (per ext.) Si durbir, en parlant de l'òu. 2. (lit.) Si durbir, en parlant dei flors. 3. Nàisser, aparéisser: *Lo jorn venia d'espelir*.

espelison n.f. Espelida.

espelonca n.f. Bauma, cavèrna.

espeltirar vt. Sollicitar de divèrs caires d'una mena contradicòria. Sin.: **trastejar**, **tirassar**. Var.: **peltifar**.

espelucaire, airitz n. Qu'espelua.

espelucament n.m. Espelucatge.

espelucar vt. (*espeluqui*) 1. Levar la pèu (d'un fruch). 2. Triar, destriar. 3. (fig.) Estudiar à fond, analisar dins lo detalh; criticar. Var.: **espeluconar**.

espelucatge n.m. Accion d'espelucar. Var.: **espelucament**.

espeluconar vt. Espelucar.

espelufar (s') v.pr. S'aliscar li plumas en parlant dei auceus.

espendre vt. Despensar.

espensierat, ada adj. Estordit, inatentiu. Sin.: **tèsta** èrda, **destartavelat**.

espensieradament adv. D'un biais espensierat.

espeolhar vt. Despeolhar.

espepidaire, airitz adj. e n. Ergotaire.

espepidar vi. Ergotar.

espepissaire, airitz n. Qu'espepissa.

espepissar vt. Analisar minuciosament. Sin.: **espelucar**. ◆ vt. e vi. Fotrassejar.

espepissonaire, airitz adj. e n. Ergotaire.

espepissonar vi. Ergotar.

esper (d') (+ ieu, tu, eu, ela, se, nautres, vautres, eli, elu) Dau sieu pròpri judici, personalament. Var.: **de per ieu, de per tu**, etc.

espèr n.m. Estat de quauqu'un qu'aspèra embé assegurança; objècte d'aqueu sentiment. ◇ *Dins l'espèr de ò que*: En pensant à ò en pensant que. ◇ *Non li a plus d'espèr*: Si di quora una persona malauta es à mand de morir, quora un projècte va cabussar, quora non si retròva una caua perduda ò una persona dispareissuda, etc.

esperança n.f. 1. Sentiment que poarta à considerar coma realisabla una caua desiderada: *Èstre plen d'esperança, noirir d'esperanças*. ◇ *Esperança de vida*: Durada mejana de vida asperada, dins un grope uman determinat. 2. Objècte d'aqueu sentiment: *Siés tota la mieu esperança*. 3. (teol.) Vertut teologala per la quala s'aspèra de Dieu la sieu gràcia e la vida èterna. 4. Mejana, dins una seria estadistica, dei valors que la variabla pilha, ponderadi per la frequençà d'aparicion respectiva de cada valor.

esperantista adj. e n. Relatiu à l'esperanto; que practica l'esperanto.

esperanto n.m. Lenga auxiliària internacionala, creada en lo 1887 per Zamenhof à partir de raïç qu'apartènon essencialament ai lengas romaniqui.

esperar vt. (*espèri*) Considerar una caua desiderada coma realisabla; asperar embé una part d'assegurança: *Esperar una recompensa*. ◇ *L'esperavi plus!*: Si di de quauqu'un (ò de quauqua ren) qu'a totplen tardat denant d'arribar.

esperbulhir vt. Escaudar mé d'aiga bulhenta. Sin.: **bulhentar**.

esperdre vt. Perdre. ◆ **s'esperdre** v.pr. 1. Si perdre, si foaraviar. 2. S'avalir, si consumir.

esperdudament adv. D'un biais esperdut.

esperdut, uda adj. Foal de dolor.

esperela (d') loc. adv. Ela soleta, sensa ajuda: *A trovat la solucion d'esperela*.

espereli (d') loc. adv. Eli soleti, sensa ajuda.

esperelu (d') loc. adv. Elu solets, sensa ajuda.

esperenc n.m. Mena de leca per agantar d'auceus. Var.: **esperanca**.

esperanca n.f. Esperenc.

espereu (d') loc. adv. Eeu solet, sensa ajuda.

esperfoarç n.m. Esfoarç violent.

esperforçar (s') v.pr. S'escagassar, s'esforçar violentament, s'afanar, si crepar.

esperfum n.m. 1. Perfum. 2. Fumigacion.

esperfumada n.f. Accion d'enfumar.

esperfumar vt. Enfumar.

esperieu (d') loc. adv. Ieu solet, sensa ajuda.

esperiment n.m. Experiment.

esperit n.m. 1. Principi immetarial vital, substància incorporala; ànima (per op. à *còrs*). Sin.: **èime**. 2. Èstre incorporal ò imaginari (fantaume, ànima d'un moart...).

3. Principi de la pensada; activitat intel·lectual, intelligença: *Aver l'esperit viu.* Sin.: **èime**. ◇ *Presença d'esperit:* Promptitudà à faire ò à dire cen que convèn dins una situacion donada. ◇ *Perdre l'esperit:* Perdre la rason, venir foal. ◇ *Tornar pilhar lu sieus esperits:* Retrovar la sieu calma. ◇ (pej.) *Una vista de l'esperit:* Una idea quimérica, utòpica. ◇ *Dins lo mieu esperit:* D'après ieu. 4. Biais de pensar, comportament, intencion definida: *Esperit d'invencion, d'entrepresa.* ◇ *Aver boan esperit, marrit esperit:* Aver de disposicions benvolenti, mauvolenti. 5. Umor, ironia: *Faire d'esperit.* ◇ *Trach d'esperit, mòt d'esperit:* Idea interessanta, respoasta ironica. 6. Persona considerada sus lo plan de la sieu activitat intel·lectual: *Lu grands esperits si rescoàntron.* ◇ (lit.) *Bèl esperit:* Persona cultivada, que si destinguisse per lo sieu gust e la sieu practica dei letres. ◇ *Esperit foart:* Persona que fronda la vejaires aquistats, en particular aquelu que pertòcon la religion, e que si plaça au dessobre dei ideas comunament admissi. 7. Caractèr essencial, idea directritz, sens: *L'esperit d'una època, l'esperit de la lèi.* 8. (quim., anc.) Part mai volatila dei còrs sotamés à destillacion. ◇ *Esperit de boasc:* Alcòl metilic. ◇ *Esperit de sau:* Acide cloridric. ◇ *Esperit de vin:* Alcòl etilic. 9. (ling.) *Esperit rude ('):* En grèc, signe que marca l'aspiracion d'una vocala, per op. à *l'esperit doç (').*

esperital, a adj. Qu'es de l'òrdre de l'esperit, de l'ànima. Var.: **esperitau**.

esperitalament adv. D'un biais esperital.

esperitar vt. e vi. Esclarir per lo biais dei lutz de l'esperit.

esperitàs n.m. Esperit vulgari, espés.

esperitau, ala adj. Esperital.

esperitos, oa adj. Engenhós; plen d'esperit.

esperjur n.m. Faus jurament; violacion de jurament: *Cometre un esperjur.*

esperjur, a adj. e n. Que pronòncia un faus jurament; que renega lo sieu jurament.

esperjurament n.m. Fach de s'esperjurar.

esperjurar (s') v.pr. Faire un faus jurament; renegar lo sieu jurament.

esperlecada n.f. Fach de s'esperlecar.

esperlecar (s') v.pr. (fam.) Si passar la lenga sus li labras en signe de satisfaccion, de golositat.

esperlengada n.f. Denigrament.

esperlengar vt. Denigrar.

esperlin n.m. 1. Daurada. 2. Peis de la Familha dei esparidats, vesin dau sargue.

esperlongaire, airitz n. Persona sempre tardiva per faire quauqua ren, per pilhar una decision. Sin.: **atermenaire, temporisaire, alongaire.**

esperlongar vt. (*esperlòngui*) Alongar, faire durar. Sin.: **temporisar, atermenar, longuejar.** ♦ **s'esperlongar** v.pr. Pilhar tròup de temps per faire quauqua ren, per pilhar una decision.

esperlucar vt. (*esperluqui*) Esparpèlar.

esperlucat, da adj. Si di de quauqu'un de viu, alègre, desvelhat.

espèrma n.m. Liquida que vèn dei glandas reproductritz mascli e que contèn lu espermatozoïdes.

espermacia n.f. (bot.) Espòra m'un solet nucleu, que si tròva dins d'un fonges.

espermafít n.m. Espermatofit.

espermatic, a adj. Relatiu à l'espèrma. ◇ *Cordon espermatic:* Ensèms dau canal deferent e dei venas e artèrias dau testicule.

espermatida n.f. (bio.) Gameta mascle pas'ncara madur destinat à si transformar en espermatozoïde.

espermatoblast n.m. Cellula sexuala primordiala dau testicule.

espermatoçèla n.f. (med.) Dilatacion deuguda a l'amolonament d'espèrma dins lo testicule e l'épididime.

espermatoçit n.m. Cellula germinala que subisse la promiera o la segonda division de la meiòsi.

espermatofit n.m. (bot) Fanerogame, planta mé de granas. Var.: **espermafít**.

espermatofor(e) n.m. (zool.) Organe que contèn lu espermatozoïdes dins divèrs vertebrats que s'en poàdon separar per lo presentar à la femèla.

espermatojenèsi n.f. Formacion dei cellulas reproductritz mascli.

espermatoçonia n.f. (zool.) Cellula sexuala immatura e diploïda.

espermatorrea n.f. (med.). Emission involontària d'espèrma.

espermatozoïde n.m. (biol.) Gameta mascle dei animaus e d'uni plantas, abitualament format d'una tèsta, que contèn lo nucleu aploïde, e d'una flagèla, qu'assegura lo sieu desplaçament.

espermaturia n.f. (med.) Presència d'espèrma dins l'urina.

espermicida adj. e n.m. Si di d'una substància que, plaçada dins li vias genitali femenini, agisse coma anticoncepcional en destrugent lu espermatozoïdes.

espermofil(e), a adj. Animau vesin de l'esquiròt, qu'un espècia viu en Euròpa centrala, e que si noirissé de grans.

espermograma n.m. Examèn en laboratori de l'espèrma; Resultat d'aquel examèn.

espèro n.m. Còup de talon donat au juèc de sautamoton.

esperon n.m. 1. Arceu de metal, que si finisse m'una poncha o una moleta, que lo cavalier fixa à la partida posteriora dei sieu bòtas per pónher lo sieu cavau e lo faire accelerar. Sin.: **abrivau.** 2. Organe, objècte que forma una salhida. ◇ Poncha de còrna darrier la pata d'uni animau, coma lo gal o lo can. ◇ (bot.) Protuberança à la basa dei sepales o dei petales. 3. (geogr.) Salhida d'un contrafoart montanhós, d'una costiera. 4. (mar.) Part salhenta e renforçada de la proa d'uni nau per prefondar lu vaiseus aversiers. 5. À la pesca, flotaire multiple format de flòtas de diamètre variable enfiladi e que si dispaua cada 25 m dins li rets flotanti. ◇ (per ext.) Longuessa de ret de 25 m. Sin.: **cardoniera.** 6. Part salhenta d'una fortificacion, d'una pila de poant. Sin.: **bèc.**

esperonada n.f. Còup d'esperon.

-
- esperonaire, airitz** n. Qu'esperona.
- esperonar** vt. 1. Pónher m'ai esperons: *Esperonar un cavau.* 2. Provedir d'esperons: *Esperonar un gal de combat.* 3. (lit.) Excitar, estimular, tarabustar. 4. (mar.) *Esperonar una nau:* L'abordar mé la ròda de proa.
- esperonet** n.m. Pichin esperon.
- esperonier** n.m. Faisan de Malàisia, dau plumatge ulhetat, provedit d'un esperon doble sus lo tars dau mascle.
- espertú (d')** loc. adv. Tu solet, sensa ajuda.
- espés, espessa** adj. 1. Qu'a d'espessor: Un barri espés, un carton espés de tres millimètres. 2. Massís: *Un òme espés.* 3. (fig.) Grossier, que manca de finessa. Sin.: **maucreat, desgaubiat, fufe.** 4. Dense, consistent.
- espesas** n.f. pl. (it.) Despensa, cost. ◇ *Viure ai espesas de:* Viure sus l'esquina de, profichar de.
- espesar** vt. Despensar.
- espessidor, oira** adj. Qu'espessisse.
- espessiment** n.m. Accion d'espessir; lo sieu resultat. Fach de s'espessir.
- espessir** vt. (*espessissi*) Rendre espés, mai espés: *Espessir una saussa.* ◆ vi. ò **s'espessir** v.pr. Venir mai espés, mai consistent.
- espessissent, a** adj. e n.m. Qu'espessisse, qu'aumenta la viscositat.
- espessor** n.f. 1. Tèrça dimension d'un solide, que li doi autri son la longuessa (ò l'autessa) e la larguessa. 2. La mai pichina dimension d'un còrs. 3. Estat de cen qu'es massís. 4. (fig.) Lentor d'esperit, d'intelligença. 5. Estat de cen qu'es dense, sarrat: *L'espessor d'un fulhatge.* ◇ (fig.) Profondessa: *L'espessor de la nuèch.*
- espetadura** n.f. Accion d'esclatar violentament (per lo tròn, per exemple). Var.: **espet.** Sin.: **explosion.**
- espetar** vt. Esclatar violentament, petar.
- espeut** n.m. Froment rustic. Var.: **espeuta.**
- espeuta** n.f. Espeut.
- espeutera** n.f. Camp semenat d'espeuta.
- esquia** n.f. (ò n.m.) 1. Agent secret encargat d'espionar, de reculhir d'informacions, de descurbir de secrets, per lo còmpte d'una autra persona, dau sieu país. 2. Pichin lume que fa vèire se un aparelh es brançat, en servici. 3. Miralh oblic installat davant una fenèstra. ■ D'origina germanica, lo mòt es basicament femenin, ma lo catalan a li doi formas. Var.: **espion** (aumentatiu italian).
- espiament** n.m. Accion d'espiar.
- espiar** vt. (*espíi*) 1. Observar atentivament e secretament. 2. Espionar.
- espiatge** n.m. (agric.) Aparicion de l'espiga dei cerealas en defoara de la gaina foliària; epòca d'aquela aparicion. Sin.: **espigadura.**
- espic** n.m. (bot.) Granda lavanda.
- espic** n.m. Fronton triangulari d'un monument, d'un edifici.
- espicar** vt. (*espiqui*) Descrocàr.
- espiciforma** adj. En forma d'espiga.
- espieglaria** n.f. Caractèr d'una persona, d'una caua espiègla; malícia. Sin.: **despièch, tarabustada.**
- espiègle, a** adj. Viu e maliciós, sensa marridum; Un enfant espiègle. Sin.: **despiechós.**
- espieut** n.m. Arma d'asta, facha d'un baston lòng ferrat, per la caça ò la guèrra.
- espiga** n.f. 1. Inflorescència dins la quala li flors sensa pedoncule son inseridi au lòng d'un axe principal. 2. Flòta de berris ò de pels que creïsson en sens contrari dei autres. Sin.: **cost.** 3. Paret mobila dreicada perpendiculariament à un barri per aumentar li susfàcias verticali emplegabli. 4. Obratge leugier establit perpendiculariament à la riba d'un cors d'aiga ò au litoral per evitar l'erosion. 5. (constr.) Ornament de metal ò de ceramica per decorar la cresta d'una teulissa.
- espigadura** n.f. Espiatge.
- espigaire, airitz** n. Persona qu'espiga. Sin.: **glenaire, rabalhaire.**
- espigar** vi. Créisser en espiga; si di especialament d'una salada, etc., que non es rabalhada à temps e creisse en autessa fins à produrre una inflorescència. ◆ vt. Recampar li espigas qu'an escapat ai meissoniers. Sin.: **glenar, englenar, rabalhar.**
- espigarda** n.f. Gròs fusiu cort, dau canon larc, en usatge au siècle XVI^a. Var.: **espingala, espingòla.**
- espigat, ada** adj. Si di d'un vegetal que, non rabalhat à temps, creisse fins à produrre una inflorescència: *Una salada espigada.*
- espigueda** n.f. Terren cubèrt d'espic.
- espigueta** n.f. Pichina espiga.
- espilla** n.f. Joieu provist d'una esplinga per tenir sus un vestit. Var.: **espilleta.** Sin.: **bròca.**
- espillar** vt. Ponchar, fixar m'una espilla.
- espillaria** n.f. Esplingaria.
- espilleta** n.f. Espilla.
- espillier, a** n. Esplinguier. ◆ n.m. Estuch per li espillas, pelòta per li espillas. Sin.: **espingolier, agulhier.**
- espin** n.m. (fis.) Moment cinetic pròpri d'una particula.
- espinha** n.f. 1. Poncha qu'apareisse sus d'unu vegetals: *Lu espinas d'un rosier.* ◇ *Espina blanca:* Aubespine. Sin.: **aubrespin.** ◆ *Levar una espina dau pen à quauqu'un:* Lo desbarrassar d'una preocupacion. 2. (anat.) *Espina dorsala:* Colomna vertebral. Sin.: **rasteu, cadena de l'espina.**
- espinabèc** n.m. Espinarguet.
- espinada** n.f. Entoasc espinós.
- espinha negra** n.f. (bot.) Pruniera pichona me li branças espinosi que creisse dins li baranhás, que dona una frucha foarça acida. Sin.: **agrenier, agranhonier.** (*prunus spinosa*)
- espinarc** n.m. Espinoàs.
- espinarguet** n.m. Peis d'aiga doça, que la sieu esquina e lu sieus flancs son provedits d'espines. Sin.: **estenhecat, sabatier, espinabèc** (*Gasterosteus aculeatus*, familia dei gasterosteifòrmes).
- espinàs** n.m. Boisson. Sin.: **toasc, entoasc.**
- espinassa** n.f. Gròssa espina.

espinha-vineta n.f. Entoasc de la Familha dei berberidaceas, m'ai flors sauri, que li sieu fruchas son manjadissi; es una planta que la sieu rusca es febriguga.

espinchada n.f. Còup d'uèlh rapide. Sin.: **alucada, agachada**.

espinchaire, airitz adj. e n. Persona qu'espinya. Sin.: **alucaire, agachaire**.

espinchar vt. Espiar, regarjar de la coa de l'uèlh. Sin.: **alucar, agachar**.

espinèla n.f. Estròfa de dètz vers de vuèch sillabas, m'un repaus au vers quatren.

espinèla n.f. Aluminat natural de magnesi, que pòu donar de pèiras finis de colors variadi.

espineta n.f. Pichin clavecin.

espineu n.m. Aluminat natural de magnesi, que pòu donar de pèiras finis de colors variadi.

espingala n.f. Espingola. Var.: **espicarda**.

espingòla n.f. Gròs fusiu cort, dau canon larc, en usatge au siècle XVIⁿ. Var.: **espicarda, espingarda**.

espingòla n.f. Espilla.

espingolar vt. (*espingòli*) Adornar, vestir dau dimènega. ◆ **s'espingleolar** v.pr. Si vestir dau dimènega.

espingolier, a n. Estuch per li espillas.

espinnàquer n.m. Granda vela triangulària, leugiera e cava, mandada dins l'eissèrva au vent arrier e portant (anglés *spinnaker*).

espinoàs n.m. Ortalalha que s'en mànjon li fuèlhas que son de forma alongada, vèrd escur. Var.: **espinarc**.

◆ pl. Fuèlhas d'espinoàs. ◇ (fig.) *Metre de burre dins lu espinoàs*: Melhorar lu sieus revenguts.

espinós, oa adj. 1. Cubèrt d'espinas. 2. (fig.) Complicat: *Una question espinoaa*.

espinós n.m. Aubre espinós.

espintar vt. Ficar, tancar una poncha, una espilla.

espion, a n. Espia.

espionar vt. Observar secretament, per recampar d'informacions. Var.: **espiar**.

espionatge n.m. 1. Accion d'espionar; Susvelhança clandestina. 2. Activitat dei espions, que dévon faire toart à una empresa o à un país au profièch d'un autre. 3. *Espionatge industrial*: Recerca d'entresenhas que pertòcon l'industria.

espioniti n.f. (fam.) Obsession d'aquel que véon d'espias dapertot.

espira n.f. 1. Torn complet d'una espirala, d'una elica. 2. Part elementari d'un enrotlament electric que li sieu extremitats son, generalament, foarça vesini una de l'autra. 3. Ensèms dei torns d'una cauquilha enrotlada, coma aquela dei gastropòdes; cadun d'aquel torns.

espiracle n.m. (zool.) Orifici d'evacuacion de l'aiga qu'a banhat li branquias intèrnas dei cassetas anors.

espiral, a adj. En forma d'espirala.

espiral n.m. Pichina moala en espirala que fa oscillar à una frequència constanta lo balancier d'una mostra.

espirala n.f. 1. (mat.) Corba plana que descriu de revolucions à l'entorn d'un ponch fixe en s'en alunhat.

◇ *En espirala*: En forma d'espirala. 2. Seguida de

circonvolucions: *Espirals de fum*. 3. Acreissement rapido e irresistible de fenomènes interactius: *L'espirala dei prètz e dei salaris*. 4. Fieu metallic elicoïdal que religa lu fuèlhs d'un quasèrn.

espiralat, ada adj. Enrotlat en espirala.

espiralh n.m. Dubertura prevista per donar d'ària e de lutz dins una cròta, un sota-soal. Sin.: **alenador, ventilhon**.

espiraloïde, a adj. En forma d'espirala.

espirea n.f. Planta de la Familha dei rosaceas, que d'uni espècias son cultivadi per li sieu flors odoroï e qu'una espècia sauvatja dei luècs umides es la *filipendula*.

espirifèr n.m. Braquiopòde fossile de l'èra primària.

espirille n.m. (biol.) Bacteria en forma de filaments alongats e enrotlats en espirala (nom generic).

espirillòsi n.f. Malautia provocada per un espirille.

espirita adj. e n. Relatiu à l'espiritisme; que practica l'espiritisme. Var.: **spiritista**.

espiritan n.m. Membre de la congregacion dau Sant-Esperit, fondada en lo 1703 per assegurar lo servici religiós dei colonias francesi.

espiritat, ada adj. Endemoniat.

espiritisme n.m. Doctrina fondata sobre l'existència e li manifestacions dei esperits, en particular dei esperits umans desincarnats; practica que consistisse à temptar d'intrar en comunicacion m'aquelu esperits au mejan de supoarts paternals o de subjèctes en estat d'estansi ipnotic.

spiritista adj. e n. Espirita.

espirítós, oa adj. Fin, que mostra d'engenh, d'esperit. Var.: **spiritual**.

espiritosament adv. D'un bias espirítós.

spiritual, a adj. 1. Qu'es de l'òrdre de l'esperit, de l'ànima: Vida espirituala. 2. Relatiu au camp de l'intelligença, de l'esperit, de la moral: *Valors espirituali*. 3. Relatiu à la religion, à la Glèia: *Poder espiritual*. ◇ *Concèrt espiritual*: Compauat de tròç de música religioa. 4. Qu'a de vivacitat d'esperit, de finessa, d'intelligença.

spiritual n.m. Membre d'un corrent extremista de l'òrdre dei Francescans que, per fidelitat à l'ideal de pauretat absoluta, si separèt de l'òrdre au siècle XIIIⁿ e s'opauèt à la papautat.

spiritualament adv. 1. Per l'esperit: *Comuniar espiritualament*. 2. Embé esperit: *Respoandre espiritualament*.

spiritualisacion (-izacion) n.f. 1. Accion d'espiritualisar; fach d'estre espiritualisat. 2. Interpretacion d'un tèxto dins un sens espiritual.

spiritualisar (-izar) vt. Donar un caractèr espiritual à; desgatjar de tota materialitat, de tota sensualitat: *Espiritualisar un sentiment*.

spiritualisme n.m. Filosofia que considèra l'esperit coma una realitat irreductibla e promiera (per op. à *materialisme*).

spiritualista adj. e n. Relatiu à l'espiritisme; que n'es partidari.

espirituós, oa

espiritualitat n.f. 1. Qualitat de cen qu'es esperit, de cen qu'es desgatjat de tota materialitat: *Espiritualitat de l'ànima*. 2. Cen que pertòca l'espiritualisme, la vida espiritualista.

espirituós, oa adj. Si di d'una bevenda que contèn totplen d'alçol.

espirituós n.m. Bevenda espirituosa.

espirocercòsi n.f. Malautia parasitària dei cans.

espirogire n.m. Alga àverda comuna dins li aigas doci, que lu sieus filaments poàrton un riban espiralat de clorofilla (sotaclassa dei conjugadas).

espirografe n.m. Vèrp marin que bastisse dins la sabla betoa un tube sople, de dont soarte lo sieu plumet branquial en elica (long. 30 cm; embrancament dei anelides).

espiroïdal, a adj. En forma d'espirala. Var.: **espiroïdau**.

espiroïdau, ala adj. Espiroïdal.

espiromètre n.m. Aparelh que sièrve à mesurar la capacitat respiratòria dei paumons.

espirometria n.f. Mesura e estudi de la capacitat respiratòria dei paumons.

espiromon n.m. Dubertura pichona per donar d'ària a una bota.

espiroqueta n.f. Bacteria en forma de lòng filament espiralat (tres tipus d'espiroquetas son patogèni: *borrelia, leptospire e treponema*).

espiroquetòsi n.f. Malautia causada per una espiroqueta e, espec., la *leptospiròsi* (ancianament *espiroquetòsi icteroemorragica*).

espiròbe n.m. Pichin àverp marin qu'abonda sus li costas, dont bastisse un tube calcari blanc espiralat, de 2 mm de diamètre (embrancament dei anelides).

espirulina n.f. Alga blava dei aigas saumatri d'Africa, manjadissa, foarça rica en proteïnas e que la sieu creissença es rapida (classa dei cianoficeas).

espitalet n.m. Ostau pichin. Var.: **ospitalet**.

espitalier n.m. Membre d'un ordre espitalier. Var.: **ospitalier**.

espitalier, a adj. 1. Relatiu ai espitaus, ai clinicas, ai ospicis: *Servici espitalier*. 2. Que manifèsta d'ospitalitat, qu'aculhisce voluntiers lu estrangiers. 3. Relatiu ai ordres religiòs que si dedicàvon au servici dei viatjaires, dei pelegrins ò dei malauts (cavaliars dau sant Sepulcre, Templiers,...) ò que an encara una activitat caritativa (ordre de Malta, etc.). Var.: **ospitalier**. ♦ adj. e n. Persona emplegada dins lo servici dei espitaus.

espitalisacion (-izacion) n.f. Admision e sejorn dins un establiment espitalier. ♦ *Espitalisacion à domicili*: Sistema de presa en carga d'un malaut que rèsta au sieu. Var.: **ospitalisacion**.

espitalisar (-izar) vt. Faire intrar dins un establiment espitalier. Var.: **ospitalisar**.

espitalisme n.m. Ensèms dei trebolicis psiquics e somatics que pertòcon un enfant pichonet (generalament en dessota de 15 mes) en seguida à una ospitalisacion lònga que lo priva dei relacions afectivi mé sa maire. Var.: **ospitalisme**.

espitalo-universitari, ària adj. *Centre espitalo-universitari*: Centre espitalier dei vilas de facultat de medecina, dont es dispensat l'ensenhamant medical. Var.: **ospitalo-universitari**.

espitaú n.m. Establiment, public ò privat, dont son pilhat en carga lu malauts per èstre curats, operats, li fremas per li naissenças, etc. Var.: **ospitaú**. ♦ *Espitaú de jorn*: Servici espitalier dont lu malauts son pilhats en carga unicament la jornada e s'en tòrnon passar la nuèch au sieu. ♦ *Espitaú psiquiatric*: Establiment espitalier especialisat dins lo tractament dei trebolicis mentals. Sin.: **asile, centre psicoterapic, centre especialisat**.

espitlòri n.m. Pal que li èra estacada una persona condemnada à la vergonha publica. Sin.: **pilòri, carcan**.

esplanada n.f. Terren plat, unit e descubèrt, en avant d'una fortificacion ò davant un edifici.

esplanar vt. Aplanar, egalizar un terren.

esplanàs n.m. Estenduda plana.

esplanchaire n.m. Dins un molin, planca que sièrve à destornar l'aiga.

esplech n.m. 1. Accion memorabla qu'escompassa lu limits ordinaris. 2. Accion de coratge complit à la guèrra. Var.: **esplet**.

esplecha n.f. 1. Tenement agricòla. 2. Ensèms dei autís e dei màquinas d'una fèrma. 3. Revengut d'un tenement agricòla. 4. Accion d'esplechar. ♦ (inform.) *Sistema d'esplecha*: Logicial que, dins un aparèlh electronic, pilòta lu dispositius materials e reçaup d'instruccions de l'usancier ò d'autres logicials (ò aplicacions). Dins un computador, lo sistema d'esplecha gestisse lo processor la memòria. Fa funcionar lu periferics. Dins un aparelh fotografic, fa funcionar lu diferents mecanismes, gestisse l'afichatge de l'ecran e detècta li accions de l'usancier.

esplechable, a adj. Que pòu èstre esplechat. Var.: **espletiable**.

esplechament n.m. Accion, fach d'esplechar. Var.: **espletament**.

esplechar vt. 1. Tirar profièch de. 2. Travalhar una proprietat. Var.: **espletar**. Sin.: **administrar**.

esplena n.f. Aparelh ortopedic per mantenir una fracha, una estoarça. Sin.: **estela, faissòla**.

esplenalgia n.m. (med.) Dolor que pertòca la ratèla.

esplendent, a adj. Qu'esplendisse.

esplendidament adv. D'un biais esplendide.

esplendide, a adj. 1. Magnific, somptuós: Un paisatge esplendide. 2. D'un esclat luminós: *Un temps esplendide*. Sin.: **sobrebeu**.

esplendidessa n.f. Esplendor.

esplendir vi. (lit.) Brilar m'un grand esclat: *La sieu cara esplendisse de gaug*. Var.: **esplendre**.

esplendor n.f. 1. Magnificència, esclat, luxe: *Esplendor d'un espectacle*. 2. Caua esplendida. 3. Grand esclat de lutz: *L'esplendor dau Soleu*. Var.: **esplendidessa**. Sin.: **treslutz, treslusença, treslusor**.

esplendre vi. Esplendir.

esplenectomia n.f. (cir.) Ablacion de la rata.

esplenic, a adj. (anat.) Que pertòca la rata.

espleni n.m. (anat.) Muscle situat à la partida posteriora dau coal e superiora de l'esquina.

espleniti n.f. Inflamacion de la rata.

esplenogène, a adj. Provocat per la ratèla.

esplenografia n.f. Radiografiade la ratèla.

esplenoiðe, a adj. Que sembla la ratèla.

esplenomegalia n.f. Aumentacion dau volume de la rata.

esplenomegalic, a adj. Relatiu à l'esplenomegalia.

esplenopatia n.f. (med.) Nom generic dei afeccions de la ratèla.

esplet n.m. Esplech.

espletable, a adj. Que pòu èstre espletat. Var.: **esplechable**.

espletar vt. Esplechar.

esplinga n.f. 1. Pichina asta de metal ponchuda à una extremitat e garnida d'una tèsta de l'autre costat, que sièrve à fixar, à estacar quauqua ren, etc. 2. *Esplinga de seguretat*: Pichina asta de metal recorbada sobre d'eumeme e que forma una moala, que la sieu poncha es retenguda dins un cròc plat. Sin.: **esplinga de noirissa**. 3. *Esplinga per lu berris*: Pichina asta corbada mé doi branças per tenir lu berris. Sin.: **forcoleta**. ◇ *Corba en esplinga*: Corba brusca e sarrada. 4. Joieu en forma d'esplinga: *Esplinga de cravata*. ◇ (fig.) *Montar (quauqua ren) en esplinga*: Lo metre en evidència, li donar una importança excessiva. ◇ *Èstre sus li quatre esplingas, èstre tirat à quatre esplingas*: Si di de quauqu'un de lisquet, vestit menimosament, embé gaube. Sin. (toi lu sens): **espilla, espinòla** (Luceram).

esplingar vt. (*esplingui*) 1. Estacar, fixar m'una esplinga, mé d'esplingas. 2. (fam.) Arrestar: *L'an jamai esplingat*. Sin.: **peçugar, espillar, agantar**.

esplingaria n.f. 1. Fabrica d'esplingas. 2. Comèrci dei esplingas. Sin.: **espillaria**.

esplingat, ada adj. e n.m. Si di d'una estòfa mé de fini coastas: *Un velut esplingat*.

esplingatge n.m. Accion d'esplingar.

esplingolier n.m. Estuch per li agulhas. Sin.: **agulhier**.

esplingueta n.f. 1. (anc.) Agulha per destapar la lutz dei armas de fuèc. 2. Insigne dei melhors tiraires.

esplinguier, a n. Persona que fa ò vende d'esplingas. Sin.: **espillier**.

esplumassada n.f. Accion d'esplumassar; lo sieu resultat. Sin.: **frandacion, rasclada, fretada, barcelada**.

esplumassar vt. Desplumar. Sin.: **estrilhar, gratar li ronhas, ronsar, matiblar, sagatar, barcelar, cascar li nièras**.

espoàrger (it.) vi. (arquit.) Salhir. ♦ vt. Presentar, portar en avant.

espoassaire, ra n. Espodassaire.

espoassar vt. Espodassar.

espoassatge n.m. Espoassatge.

espodassaire, ra n. Persona qu'espodassa. Var.: **espoassaire**.

espodassar vt. Podar la vinha pusleu lòng, per fin que porgisse mai de fruchas. Var.: **espoassar**.

espodassatge n.m. Accion d'espodassar la vinha. Var.: **espoassatge**.

espodumèn n.m. Trifan.

espoñidada n.f. Forra de rire.

espoñidaira, airitz adj. Desopilant.

espoñidar vt. Desopilar. Var.: **s'espoñidar**. Sin.: **petar dau rire**.

espoleta n.f. Espatleta.

espoliaciòn n.f. Accion d'espoliar. Sin.: **despoladura, despulhiment**.

espolaire, airitz n. Aqueu qu'espòlia. Var.: **espoliator**.

espoliar vt. (*espòli*, classic *espòlii*) Despolhar (quauqu'un de quauqua ren) per la foarça ò la malícia: *Espoliar un orfaneu dau sieu eiretatge*. Sin.: **despulhir, despolar, despossedir**.

espoliator, tritz adj. e n. Qu'espòlia. Var.: **espoliaire**.

espolin n.m. Pichina naveta de teissèire.

esponch n.m. (med.) Dolor localisada sus lo costat dau pièch ò de l'abdomèn, que s'endevèn sobretot en seguida à un esfoarç fisic. Sin.: **ponch de costat, mau de costat, ponchada**.

esponchament n.m. Esponchatge.

esponchar vt. Rompre ò frustar la poncha de (un instrument, un autís).

esponchatge n.m. Accion d'esponchar; fach d'èstre esponchat. Var.: **esponchament**.

esponda n.f. 1. Riba (d'una ribiera, d'un lac). Var.: **espondiera**. 2. Caduna dei parets estèrli d'un filon de minerau. 3. Extremitat de caduna dei branças d'un fèrre de cavau. 4. Costat dau lièch.

espondeu n.m. Pen compauat de doi sillabas lòngui.

espondiàs n.m. Aubre fruchier tahitian.

espondiera n.f. Esponda (d'un lac, etc.).

espondilartriti n.f. *Espondilartriti anquilosanta*: Inflamacion reumatismala cronica dau raqui's e dei articulacions sacro-iliaqui.

espondilalgia n.f. (med.) Dolor vertebral.

espondile n.m. Mollusc bivalve dei mars caudi, totplen colorat.

espondil(e) n.m. Nom ancian dei vertèbras, e particularament *axis*.

espondiliti n.f. Inflamacion dei vertèbras.

espondilodisciti n.f. (med.) Inflamacion d'una vertèbra e dei discs invertebrals vesins.

espondilolisi n.f. (med.) Mauformacion de l'arc vertebral.

espondilolistèsi n.f. (med.) Desplaçament en davant dau còrs d'una vertèbra.

espondiloptosi n.f. (med.) Agreujament de l'espondilolistèsi.

espondilòsi n.f. (med.) Afeccion vertebrala d'origina reumatismala.

espondre vt. Expauar.

esponga n.f. 1. Espangiària. 2. Substança leugiera e poroa que forma l'esquelèt d'aquel animau, que s'emplega à divèrs usatges domestics en rason de la sieu

proprietat de retenir lu liquides. 3. Objècte pauc ò pron espongiós que s'emplegar per panar, netejar, etc.: *Esponga metallica, esponga sintetica.* ◇ *Passar l'esponga sobre:* pardonar, demembrar (una error, etc.). 4. *Esponga vegetala:* Carn fibroa, dessecada, d'una cucurbitacea d'Àfrica e d'Àsia, emplegada coma esponga. 5. Servieta esponga: En teissut-esponga. 6. Risòma de la cana (Esa).

espongar vt. (*espongui*) 1. Recuperar un liquide au mejan d'una esponga ò d'un objècte espongiós. 2. (fig.) Resorbir (un excedent). 3. Comolar (un retard). ◇

Espongar un deute: Lo pagar. ◆ **s'espongar** v.pr. Si panar: *S'espongar lo front.*

espongatge n.m. Accion d'espongar.

espongiari n.m. Espongiària.

espongiària n.f. *Espongiàrias:* Embrancament dau règne animau, finda sonat *espóngas*, constituit d'animaus aquàtics, esquasi totjorn marins, foarça primitius, que vívon fixats e an de cellulas que creón un corrent d'aiga au travèrs dei sieus nombrós orificis. Var.: **espongiaris**.

espongilla n.f. Esponga d'aiga doça.

espongiós, oa adj. 1. Que beu lo liquide coma una esponga: *Un soal espongiós.* 2. De la natura de l'esponga; porós: *Un teissut espongiós.*

espongiositat n.f. Caractèr de cen qu'es espongiós.

esponsòr n.m. Comanditari que paga per la preparacion d'un esportiu, per lo debanar d'una competicion, etc. Sin.: **pairin, mecènias, comanditari**.

esponsorat n.m. Activitat d'un esponsòr. Var. (angl.): **esponsoring**. Sin.: **mecenat, pairinatge**.

esponsoring n.m. (angl.) Esponsorat.

esponsorisacion (-zacion) n.f. (angl.) Accion d'esponsorisar.

esponsorisar (-izar) vt. Finançar, parcialament ò completament (la preparacion d'un esportiu, una competicion, etc.), dins una tòca publicitària. Sin.: **pairinar**.

espontar vi. Ponchejar.

espontaneament adv. D'un biais espontaneu.

espontaneïsme n.m. Actituda ò doctrina que privelègia l'espontaneïtat dei massas ò de l'individú, dins l'accion politica ò sociala.

espontaneïsta adj. e n. Relatiu à l'espontaneïsme; que n'es partidari.

espontaneïtat n.f. Caractèr de cen qu'es espontaneu; sinceritat.

espontaneu, ea adj. Qu'agisse, que si produe d'espereu, sensa intervencion exteriora. 2. Qu'agisse, que si produe sensa calcul, sensa bestorn.

esponton n.m. Mièja pica, de l'asta corta, que portavon lu oficiers d'infantaria ai siècles XVIIⁿ e XVIIIⁿ.

espontonada n.f. Còup donat au mejan d'un esponton.

espòra n.f. (bot.) Element unicellulari produch e disseminat per lu vegetaus e que la sieu germinacion dona sigue un novèl individú (bacterias), sigue una forma preparatòria à la reproduccion sexuada (mofa, tube

pollinic dei plantas à flors). L'espòra mascla dei plantas à flors es lo grum de pollen.

esporadic, a adj. 1. Que s'encòntra d'aquí d'aià, de tant en tant. 2. *Espècias sporadiqui:* Que lu sieus individús son esparpalhats dins divèrsi regions. 3. (med.) *Malautia sporadica:* Que pertöca d'individús isolats (per op. à *epidemica*).

esporadicament adv. D'un biais sporadic. Sin.: **rarament**.

esporadicitat n.f. Caractèr de cen qu'es sporadic. Sin.: **raretat**.

esporangi n.m. (bot.) Estuch que contèn li espòras dei mofas, dei algas, etc.

esporgent, a adj. (it.) Prominent, salhent.

esporifèr, a adj. Que poarta d'espòras ò d'esporangis.

esporiu, iva adj. De qualitat promiera, de tria.

esporjadura n.f. (it.) Proeminència, releu.

espòrla n.f. 1. Ancian drech senhorial. 2. Salari d'un expert.

esporlar vt. (*espòrli*) Pagar l'espòrla.

esporocarp(e) n.m. (bot.) Contenen d'esporangis.

esporocist n.m. (bot.) Estadi de la formacion dei espòras.

esporofit n.m. Individú vegetal eissit d'un òu fecondat e que, à maturitat, poarta li espòras.

esporofitic, a adj. Relatiu ai esporofits.

esporogène, a adj. Generator d'espòras.

esporogenic, a adj. Que congea d'espòras.

esporogòne n.m. Esporofit dei mofas, implantat dins lo pen femeu e format d'una seda finida per un esporangi, ò urna.

esporotric n.m. Fonge inferior parasite agent de l'esporotricosi.

esporotricòsi n.f. (med.) Micòsi deuguda à un esporotric particular, *sporotichum schenckii*.

esporozoari n.m. *Esporozoaris:* Embrancament de protozoaris capables de formar d'espòras, que contèn de parasites de l'òme, coma lo plasmòdi dau paludisme, la coccidi, que parasita li cellulas epitheliali de vertebrats e d'invertebrats, e li gregarinas.

espòrt n.m. 1. Ensèms dei exercicis fisics que si presènton sota la forma de juècs individuals ò collectius, que poàdon donar luèc à de competicions e son practicats en observant de règlas; caduna dei formas particulieri d'aquel exercicis. ◇ *Espòrts de combat:* Dins lu quaus l'eliminacion de l'adversari es recercada per de còups ò de presas. ◇ *Espòrts d'ivèrn:* Espòrts de neu ò de glaç; vacanças passadi en montanya, sensa practicar obligatoriament un espòrt. 2. Activitat que necessita d'abiletat e d'atencion. ◇ (fam.) *Es d'espòrt!*: Es difficile. ◇ (fam.) *Va li aver d'espòrt!*: Va èstre un afaire complicat, una garrolha.

espòrt adj. inv. 1. D'espòrt: *Un costume espòrt.* 2. Leial.

esportin n.m. Cabàs per esquiçar li olivas. Var.: **escortin**.

esportinar vt. Descortinar.

esportiu, iva adj. 1. Que pertòca un espòrt, l'espòrt: *Una competicion esportiva.* 2. Que manifèsta d'esportivitat, de leialessa.

esportiu, iva n. Persona que fa d'espòrt.

esportivament adv. Leialament.

esportivitat n.f. Caractèr esportiu; leialessa.

esportula n.f. (Antiqu. rom.) Don que lu patrons faion distribuir ai sieus clients.

esporulacion n.f. (biol.) Reproduccion per espòras; emission d'espòras.

esporular vi. (biol.) Formar d'espòras ò passar à l'estat d'espòras quora li condicions de vida vènon desfavorabli.

espós, esposa n. Persona unida à una autra per lo maridatge. ◇ (fam.) L'òme maridat, la frema maridada.

◆ n.m. pl. L'òme e la frema, la cobla.

esposa n.f. Molher, frema.

esposada n.f. Nòvia maridada.

esposaire n.m. (lit.) Aqueu que fa la cort à una frema per l'esposar.

esposalhas n.f. pl. (vielhit) Celebracion dau maridatge. Var.: **esposament**. Sin.: **maridatge**.

esposament n.m. Esposalhas.

esposar vt. 1. Si maridar mé. Sin.: **si molherar, pilhar frema; si maridar**. 2. S'adaptar exactament à la forma de. 3. (fig.) Partatjar, raliar (li ideas, l'opinion).

esposc n.m. 1. Embrum. 2. Regiscle, esposcada. Sin.: **pouvereu**.

esposcada n.f. Breniada, ramada, raissa.

esposcador n.m. Desc per esposcar la salada. Sin.: **esposcasalada, escorresalada, panier à salada**.

esposcar vi. (*esposqui*) Breniar. ◆ vt. Aspergir.

esposcar vt. (*esposqui*) Levar la poussa. Var.: **espoussar**. ◆ **s'esposcar** v.pr. Si cascar vivement per si desbarassar de l'aiga, à l'imatge dei cans.

esposcasalada n.m. Esposcador.

esposelet n.m. Anulari.

esposqueta n.f. Juguet que lu enfants tâlon dins una branca de sambluc per mandar d'aiga coma m'una seringa.

espossar vt. Levar la poussa de. Var.: **esposcar**.

espòt n.m. (angl.) 1. Pichin projector orientable qu'assegura un esclairatge localisat (en part. d'un comedian, d'una partida de decor). 2. Taca luminoa qu'un fais d'electrons forma sus l'ecran d'un tube catodic. 3. Imatge luminós format sus l'escala dei instruments de mesura dau mirall viradís, que sièrve d'indèx. 4. Messatge publicitari. Sin.: **vist publicitari**.

espotenciar vt. (*espotenci*, classic *espoténcii*) Destripiar, mautractar, matrassar.

espotida n.f. Macadura; accion d'espotir.

espotidura n.f. Cen qu'es espotit.

espotilhar vt. Espotir. ◆ **s'espotilhar**: S'espotir.

espotiment n.m. Accion d'espotir ò de s'espotir; lo sieu resultat.

espotir vt. (*espotissi*) vt. Esquiçar.

espranha n.f. Esparnhe.

espranhaire, airitz n. Esparnhaire.

espranhant, a n. Esparnhant.

espranhar vt. Esparnhar.

espranhe n.m. Esparnhe.

espranheta n.f. Supoart per candela.

esprepaus n.m. pl. Prepaus desplaçats.

esprefondar (s') v.pr. S'encalar: *La maion s'esprefondada*. Var.: **si prefondar**.

espremida n.f. Accion d'espremir; lo sieu resultat. Sin.: **pression, esquiçada**.

espremir vt. Esquiçar foartament per n'en traire lo suc, en parlant d'una frucha, d'una ortalha, etc.

espressivo adj. inv. e adv. (mòt it., mús.) Expressiu, plen de sentiment.

esprint n.m.(angl.) 1. Acceleracion d'un corredor quora s'avesina à la linha d'arribada. Sin.: **abrivada, desbridada**. 2. Corsa disputada sus una corta distància.

esprintaire, airitz n. Corredor que participa à una corsa sus una pichina distància ò capable d'accelerar bruscamente en fin d'una corsa llònga.

esprintar vi. Aumentar la sieu velocitat en arribant pròche de la linha d'arribada.

esprontar vt. *Esprontar taula*: Desservir.

espròva n.f. 1. Dificultat, conflicte qu'espròva lo coratge, la resistència de quauqu'un. ◇ *À tota espròva*: Que pòu resistir à tot. 2. Dolor, moment dolorós: *La sieu moart es estada per nautes una espròva terribla*. 3. Competicion esportiva. 4. *Espròva de foarça*: Afrontament fisic ò moral. 5. Composicion ò interrogacion dins un examèn. 6. Verificacion de la qualitat de quauqua ren. ◇ *Metre à l'espròva*: Esprovar, testar. ◇ *À l'espròva de*: En estat de resistir à. Sin.: **à pròva de**. 7. (cín.) *Espròvas de filmatge*: Presas de vistas coma aparéisson denant dau montatge. Sin.: **rushes** (angl.). 8. (estamp.) Promiers fuèlhs de contraròtles que sièrvon ai correccions. 9. (fot.) Imatge obtengut per tiratge.

esprovaire, airitz n. Persona que fa d'espròva, d'ensages. Sin.: **ensajaire, assajaire, provaire**.

esprovar vt. (*espròvi*) 1. Sentir: *Esprovar de vergonha, de gaug*. Sin.: **provar**. 2. Metre à l'espròva, verificar li qualitats ò la valor de: *Esprovar la resistència d'un materiau*. 3. Faire sofrir: *Aquela tragèdia l'a esproxat*. 4. Subir (de dams, un auvari).

esproxat, ada adj. 1. Tocat per un mau, un malastre, una espròva. 2. Que la sieu valor es reconoissuda: *Una tecnica esproxada*. Sin.: **macat, aflligit, tormentat, adolentit, desturbat, anequelit, adolorit**.

esproxeta n.f. Aparelh que sièrve ai ensages tocant de pichoni quantitats de matèries, sota la forma d'un tube de vèire ò de plastic graduat, emplegat dins lu laboratòris. Var.: **proxeta**.

espuracion n.f. Accion d'espurar. Var.: **epuracion, despuracion**. Sin.: **espurgament, netejament**.

espurar vt. 1. Rendre pur ò mai pur. 2. Foarabandir de sòcis d'una associacion, d'un partit politic, considerats coma ostiles ò pas denhes d'en faire partida... Sin.: **purificar, espurgar**.

espurgament n.m. Espuracion, netejament.

espurgar vt. (*espurgui*) Espurar, netear.

espurgatge n.m. Epuratge.

espurgatori n.m. Purgatori.

esquadra n.f. 1. (mar. mil.) Foarça navalai ai òrdre s'una vicemiral. 2. (aviac.) Unitat de combat constituïda d'au manco doi esquadrons. Var.: **escadra**.

esquadrilha n.f. 1. (mar. mil.) Esquadra de pichins bastiments. 2. (aviac.) Unitat elementària de combat. Var.: **escadrilha**.

esquadron n.f. 1. Unitat de la cavalaria, de l'armada blindada ò de la gendarmeria, analòga à la companhia. ◇ *Cap d'esquadron*: 2. Dins la cavalaria, capitani que comanda un esquadron; dins l'artilleria, la gendarmeria e lo tren, oficier superior dau grade de comandant. ◇ *Cap d'esquadrons*: Comandant, dins la cavalaria e l'armada blindada. 2. (aviac.) Unitat de l'armada de l'aria. Var.: **escadron**.

esquial(e) n.m. Nom generic dau peis-can e principalament dau peis-can de la Familha dei esquialidats, embé doi nadarèlas provedidi d'espines (agulhat).

esqualoïde n.m. *Esquialoides*: Autre nom dei peis-cans cartilatginós fusiformas e denedaires velòç, nomenats esquiales ò pleurotrèmes.

esquüama n.f. (med.) Lamella epidermica que si destaca de la pèu, especialament dins li dermatòsis.

esquüamifèr, a adj. (zool.) Revestit d'esquüamas, coma la màger part dei peis.

esquüamós, oa adj. (med.) Cubèrt d'esquüamas; caracterisat per li esquüamas.

esquüamula n.f. Pichina escauma, coma aqueli que recuèrbon li alas dei parpalhons.

esquartairament n.m. Au Temps-Mejan e sota la reiautat, suplici aplicat en particulier ai regicidas, que consistissia à faire arrancar lu membres ai supliciats estacats à quatre cavaus. Var.: **escartairament**.

esquartairar vt. 1. Faire subir lo suplici de l'esquartairament. 2. (arald.) Partejar un escut en quatre canteus. Var.: **escartairar**.

esquartairat adj. m. e n.m.(arald.) Escartairat.

esquaw n.f. [es'kwɔ] En cò dei Indians d'Amèrica dau Nòrd, frema maridada.

esquasi prep. À quauqua ren pròche, pas exactament: *Ai esquasi finit*. Var.: **quasi, quasiment**. Sin.: **gaireben, censat**.

esqueda n.f. (it.) Bulletin de vòte.

esquelèt n.m. 1. Armadura ossoa dau còrs, d'una partida dau còrs de l'òme e dei animaus. Var.: **esqueleta** (n.f.). Sin.: **ossamenta**. 2. Armadura d'una construccion. 3. Persona foaça maigra. 4. Plan, organisacion essenciala d'una òbra, d'un discors.

esqueleta n.f. Esquelèt.

esqueletic, a adj. 1. Relatiu à l'esquelèt. 2. Foarça maigre. 3. Foarça reduch, pas gaire important. Var.: **esquèltero** (it.).

esquèltero n.m. (it.) Esquelèt.

esquema n.m. 1. Dessenh, traçat per figurar lu elements essencials d'un objècte, d'un ensèms complèxe, d'un fenomène, e destinats à faire capir la sieu conformacion e lo sieu funcionament; plan. 2. Grandi

linhas, ponchs principals que permeton de capir un projècte, un obratge, etc. ◇ *Esquema director d'amainatjament e d'urbanisme*: Esquema que determina li grandi orientacions de l'evolucion de l'urbanisme per lo territori au quau s'aplica. 3. (psicol.) *Esquema corporal*: Imatge que cadun si fa dau sieu còrs. 4. Estructura d'ensèms d'un procès. ◇ (psicol.) *Ensèms d'imatges ò de sensacions quinestesiqui*. ◇ (filos.) *Esquema transcendental*: Representacion intermediària entre lo concèpte e li donadas de la percepcion.

esquematic, a adj. 1. Qu'a lo caractèr d'un esquema; simplificat. 2. Qu'esquematisa à l'excès: *Un esperit esquematic*.

esquematicament adv. D'un biais esquematic.

esquematisacion (-izacion) n.f. Accion d'esquematisar; lo sieu resultat.

esquematisar (-izar) vt. 1. Representar au mejan d'un esquema. 2. Simplificar à l'excès.

esquematisme n.m. 1. Caractèr esquematic, simplificador de quauqua ren. 2. (filos.) Teoria de l'aplicacion dei categorias ai fenomènes dins la filosofia transcendentala de Kant.

esquèrma n.f. Escrima.

esquerrier, a adj. Malandreich, enfardelat, desgaubiat.

esquèrs, a adj. Contrafach.

esquí n.m. 1. Cadun dei doi longs patins emplegats per esquilar sus la neu ò sus l'aiga. Var.: **esquilih**. 2. Espòrt practicat sus aqueli patins. ◇ *Esquí alpenc ò esquí de pista*: Esquí practicat sus de pendís generalament foarça inclinats. ◇ *Esquí de fond*: Esquí practicats sus de terrens plans ò esquasi plans. ◇ *Esquí nordic*: Disciplina esportiva que comprèn esquí de fond, saut à esquis e biatlón. ◇ *Esquí de randolada*: Esquí practicat en montanya mejana e en defoara dei percors balisats. ◇ *Esquí artistic*: Esquí que mescla figures e acrobacias sautadi. 3. (fam.) Espòrts d'ivèrn: *Anar à l'esquí*. 4. *Esquí nautic*: Espòrt dins lo quau la persona, sus un esquí ò doi, esquilha sus l'aiga en estent tractada per un bateu.

esquiable, a adj. Dont si pòu esquiar. Var.: **esquilhable**.

esquiaire, airitz n. Persona que practica l'esquí. Var.: **esquilhaire**.

esquiar vi. (esquí) Faire d'esquí. Var.: **esquilhar**.

esquiascopia n.f. Metòde que permet de determinar d'un biais objectiu li caracteristicas optiqui de l'uèlh e fondat sobre l'estudi de l'ombra que la pupilha projècta sus la retina.

esquiç n.m. Accion de sarrar, de quichar, de cachar, de preissar, de comprimir, de picar.

esquiç n.m. 1. Promiera forma, tractada à grands trachs e generalament en dimensions reduchi, dau projècte d'una òbra plastica, d'una òbra d'art aplicat ò d'una construccion (pòu èstre un dessenh, una pintura, etc.). 2. Indicacion somària de l'ensèms d'una òbra literària e dei sieu partidas; plan general. 3. (fig.) Començament: *L'esquiç d'un sorrire*.

esquiçabinhetas n. inv. Avare, arpagon. Sin.: **rabeu**, **grincho**, **rabincho**, **cagadur**, **racho**.

esquiçada n.f. Accion d'esquiçar; lo sieu resultat.

esquiçadura n.f. Resultat d'un esquiç. Sin.: **macada**, **macadura**.

esquiçaire, airitz n. Persona qu'oprimisse lu autres.

◆ adj. Qu'esquiça: *Rotleu esquiçaire*.

esquiçament n.m. 1. Opression. 2. Constipacion.

esquiçanàs n.m. Belicres que li sieu doi lentalhas encastradi dins una montura si fixon sus lo nas.

esquiçapurea n.m. Aisina de coïna per esquiçar lu legumes. Sin.: **passapurea**.

esquiçar vt. Sarrar, comprimir. ◆ s'**esquiçar** v.pr. 1.

Si sarrar; s'acoconar. 2. Si forçar, s'esperforçar: *S'esquiçar per cagar*. ◇ *S'esquiçar per rire*: Rire per fòrça.

esquiçar vt. 1. Faire l'esquiç de, descriure à grands trachs: *Esquiçar un retrach, lo plan d'un roman*. Sin.: **entamenar**, **traçar**, **esboçar**, **escapolar**. 2. (fig.) Començar à faire: *Esquiçar un gèst*.

esquiçum n.m. Jus de cen qu'es esquiçat: *Un esquiçum de tomatis*. Sin.: **extrach**.

esquier n.m. Batifùec.

esquif n.m. 1. Pichina embarcacion leugiera. 2. Bateu d'espòrt foarça estrech e lòng, m'un remaire solet. 3. Pichona embarcacion annèxa d'una nau. 1469: «*Item, lo dich jorn ay pagat de Jenoveses per I esquiff...*»

esquifolada n.f. (mar.) Contengut d'un esquif. 1502: «*Item una boleta de Honorat Rochas per VIII esquifoladas d'arena...*»

esquifozoari adj. e n.f. Si di d'una medusa (*pelagia noctiluca*) foarça presenta en Mediterranea occidental.

esquila n.f. Sonalha de forma cilindrica. Var.: **esquilon**.

esquilada n.f. Sonaria d'esquila.

esquilar vi. 1. Brandir una esquila. 2. Cridar d'una votz aguda. Var.: **esquilassar**.

esquilassada n.f. Crit estrident.

esquilassar vi. Si desgosilhar, cridar d'una votz aguda. Var.: **esquilar**. Sin.: **si desgargamelar**, **s'eganassar**, **si desgargantar**.

esquileta n.f. Pichina esquila.

esquilh n.m. Esquí.

esquilhable, a adj. Esquiable.

esquilhada n.f. Accion d'esquilhar.

esquilhaire, airitz n. Esquiaire.

esquilhar vi. 1. Si desplaçar d'un movement continú sus una suspàcia lisca, unida, ò donar aquela impression. 2. Esquiar. 3. Perdre d'un còup l'equilibri ò lo contraròtle de la sieu direcccion. Sin.: **esparrar**. 4. Èstre esquilhós. 5. *Esquilhar dei mans*: Escapar accidentalament dei mans. 6. Escapar. 7. Passar gradualment, insensiblement, d'un estat à un autre. ◆ vt. Coaire (un òu) sus lo plat. ◆ s'**esquilhar** v.pr. S'escapar furtivamente. Sin.: **s'esbinhar**.

esquilhatge n.m. 1. Accion d'esquilhar, movement de cen qu'esquilha. 2. Passatge progressiu d'un estat à un

autre. 3. Desplaçament de terren sus un pendís sensa cambiament de releu.

esquilheta n.f. Bruna (*locustella naevia*).

esquilhós, oa adj. 1. À la suspàcia de que s'esquilha facilament: *Una rota esquilhoa*. 2. Qu'escapa dei mans, que non permete de si retenir.

esquilon n.m. Esquila.

esquimaud, a adj. e n. Qu'apartèn au pòble dei Esquimauds; inuit. ◆ n.m. Lenga que pàrlon lu Esquimaud.

esquimautatge n.m. Acrobacia d'un caiaquista que fa faire un torn complet à la sieu embarcacion en la faguent virar dins l'aiga.

esquina n.f. 1. Faça posteriora dau còrs de l'òme, dei espatlas fins ai rens. ◇ *Calar sus l'esquina de quauqu'un*: Arribar improvisament per faire de repròchis à quauqu'un. ◇ *N'aver en l'esquina*: N'aver pron. ◇ *Metre quauqua ren sus l'esquina de quauqu'un*: L'acusar, n'i en faire portar la responsabletat. ◇ *Aver l'esquina larga*: Èstre injustament pilhat coma pretèxte, coma excusa, per quauqu'un que si vòu disculpar. ◇ *Èstre totjorn sus l'esquina de quauqu'un*: Lo constrénher, èstre preissant. ◇ *L'aver dins l'esquina* (fam.): Èstre enganat; subir un faliment. ◇ *Esquina d'ae*: Elevacion de terren arredonida, espec. en travèrs d'una rota per faire ralentir lu veïcules. 2. Faça superiora dau còrs dei vertebrats e d'unu autres animaus (insèctes, etc.). 3. (natacion) Estile caracterisat per la posicion sus l'esquina, mé la cara virada en aut.

esquinada n.f. Travall forçat, alassant; corrogada.

esquinada n.f. Nom generic d'un grand nombre de crustaceus, e mai precisament l'aranha de mar..

esquina d'ae n.m. (micol.) Fonge que poarta un aneu (*Coprinus comatus*). Lo capeu es alongat, es quasi cilindric quora es jove. De color blanca pi leugierament rosat, negreja fin finala, e es cubèrt d'una mena d'escaumas largui encastradi. Lo pen es lòng, enflen a la basa, e blanc. Sin.: **coprin pelós**. Var.: **esquina d'ase**.

esquinança (-ància) n.f. Angina.

esquinar (s') v.pr. S'esforçar, si donar de mau. Sin.: **s'afanar**, **si derenar**, **trampinar**.

esquinassar vt. Alassar totplen. ◆ s'**esquinassar** v.pr. Si derenar complidament, si crepar (fam.).

esquinatge n.m. Lassitge grandàs. Var.: **esquinarota**, **esquinassada**.

esquinci n.m. Dragea de batejar que si lança ai enfants.

esquintament n.m. (fam.) Accion d'esquintar; lo sieu resultat. Sin.: **lassitge**, **allassament**, **esquinassada**.

esquintant, a adj. (fam.) Qu'alassa totplen.

esquintar vt. (fam.) 1. Alassar totplen. Sin.: **esquinassar**. 2. Degalhar.

esquipòt n.m. 1. Tiralira. 2. Banquet en forma de còfre à la popa dei bateus non pontats. Sin.: **cambron**, **tèume**. Var.: **esquipon**.

esquirincho n.m. (fam.) Persona maigra. Sin.: **magrineu**.

esquirla n.f. Pichin fragment ponchut d'un còrs estrangier (boasc, lo mai sovent) qu'es intrat accidentalament sota la pèu. Sin.: **arescla**.

esquirlar vi. S'en anar à tròç (espec. susceptibles de devenir d'esquirlas).

esquirlós, oa adj. Qu'a la forma d'una esquirla; plen d'esquirlas.

esquiròt n.m. Mamifèr roseig arboricòla, dau pel generalament ros e de la coa fornida, que si noirisse sobretot de granas e de frucha seca (pauc ò pron 25 cm de lòng per lo còrs e 25 cm per la coa; Familha dei escurrides).

esquisma n.m. 1. Rompedura de l'union dins la Glèia cristiana. 2. Rompedura dins un partit, un gropament. Sin.: **dissidença, separacion, division, discòrda, dissension, desseparament**.

esquismatic, a adj. e n. Que provòca un esquisma; partidari d'un esquisma.

esquisoficia n.f. 1. *Esquisoficias*: (bot.) Classa de microorganismes procariotics d'organizacion pariera à-n-aquela dei bacterias. 2. Microorganisme d'aquesta classa.

esquist n.m. Sistre.

esquist, a adj. Deliciós, recercat. Var.: **requist**.

esquistament adv. D'un biais request.

esquistocèrc n.m. Nom generic de la mai redobtable dei lingostas migratori, responsabli dei envaïments devastaires dau Marròc à l'Iran sobretot dins lo debanament dei annadas 1920 à 1940 (Familha dei acrididats).

esquistoïde, a adj. Que sembla d'esquist.

esquistós, oa adj. De la natura de l'esquist.

esquistòsi n.f. Afeccion pulmonària amodada per la respiracion de posca de lauva.

esquistós, oa adj. De la natura de l'esquist.

esquistositat n.f. Estat d'una ròca que si pòu partir en fuèlhs fins.

esquistosòmi n.m. Vèrp parasit dei vaisseus sanguins dei mamifèrs e dei auceus, qu'entira l'esquistosomiasi ò biliarsòsi.

esquistosomiasi n.f. Bilarsiòsi.

esquiva n.f. Accion d'evitar un còup en desplaçant lo còrs.

esquivable, a adj. Que pòu èstre esquivat. Sin.: **evitable, defugible**.

esquivança n.f. Accion d'esquivar.

esquivar vt. 1. Evitar adrechament (un còup, etc.). 2. Si sostraire abilament à: *Esquivar una question*. Sin.: **defugir**. ♦ **s'esquivar** v.pr. Si retirar furtivament. Sin.: **s'esbinhar, foaraviar, (fam.) l'escapar bèla**.

esquizocèla n.f. (anat.) Caduna dei cavitas dau còrs que contèn de sang.

esquizofasia n.f. (psiquiatria) Trebolici dau lengatge parlat caracterisat per lo destornament dau sens abitual dei mòts e l'abús de neologismes, lo caractèr incomprendible dau discors.

esquizofrène, a adj. e n. Malaut d'esquizofrenia.

esquizofrenia n.f. Psicòsi deliranta cronica caracterisada per una discordança de la pensada, de la vida emocionala e dau rapoart au monde exterior.

esquizofrenic, a adj. Relatiu à l'esquizofrenia.

esquizogamia n.f. (biol.) Mòde de reproduccio d'un anelides per division de l'organisme.

esquizogenèsi n.f. Mòde de multiplicacion dei anelides per lo biais dau trocejament.

esquizogonia n.f. (biol.) Mòde de multiplicacion dei esporozoaris, que compoarta un partiment tardiu dei cellulas.

esquizografia n.f. Desturbi dau lengatge escrich.

esquitoïde, a adj. Si di d'una construccio mentala caracterisada per lo replec sobre se.

esquitoïdia n.f. Sòrta de constitucion mentala que pòu amodar l'esquizofrenia.

esquizomania n.f. Forma amendrida de l'esquizofrenia.

esquizometameria n.f. Mòde de reproduccio asexuat per lo biais d'un borronament metameric.

esquizomicèt n.m. *Esquizomicèts*: Nom donat à l'embrancament dei bacterias.

esquizonèure n.m. Nom scientific dau nieron american, foarça nosible ai pomiers e ai perieras.

esquizònt n.m. Fasa de l'evolucion asexuada dei esporozoaris.

esquizopòde n.m. *Esquizopòdes*: Ancian grope de crustaceus.

esquizoprosopia n.f. Desseparament marcat de la cara per l'esperlongament vers lo aut de la bocaenduda.

esquizòsi n.f. (psiquiatria) Esquizofrenia gaire evolutiva marcada per de crisi d'excitacion.

esquizotime, a adj. e n. Esquizotimic.

esquizotimia n.f. Temperament caracterisat per l'introversion.

esquizotimic, a adj. e n. Relatiu à l'esquizotimia; que sofrisse d'esquizotimia. Var.: **esquizotime**.

esregolat, ada adj. Desreglat.

èssa n.f. 1. 19ª letra de l'alfabet. 2. Cròc en forma d'èssa. 3. Sinuositat (d'una rota, etc.). Sin.: **corba e contracorba, bescontorn**. 4. Dubertura en S sus la taula d'un violon, d'una guitarra jazz ò electrica. Var.: **èsse** (n.m.).

essart n.m. Tèrra essartada. Var.: **eissart, issart**.

essartament n.m. Essartatge.

essartar vt. Practicar l'essartatge de. Var.: **eissartar, issartar**.

essartàs n.m. Essart estendut. Var.: **eissartàs, issartàs**.

essartatge n.m. Desboscamet, en cremant lu boascos inutiles e en espantegant lo cendre produch, per metre lo terren en cultura. Var.: **eissartatge, issartatge, essartament**.

essartejar vt. Essartar. Var.: **eissartejar, issartejar**.

essartet n.m. Pichin essart. Var.: **eissartet, issartet**.

essarton n.m. Pichin essart. Var.: **eissarton, issarton**.

èsse n.m. Èssa.

essença (-éncia) n.f. 1. (filos.) Cen que constituisse lo caractèr fondamental, la realitat permanenta d'una caua, per op. à *accident*; natura d'un èstre, independentament de la sieu existència. 2. (filos.) Natura intima, caractèr pròpri à una caua, à un èstre: *Essença divina*. ◇ *Per essença*: Per la sieu natura. 3. (silv.) Espècia d'aubre: *Li essenças resinoï*. 4. Liquide petrolier leugier, de l'odor caracteristica, emplegant coma carburant, coma souvent ò per divèrs usatges industrials. 5. Extrach, concentrat d'uni substàncies aromatiqui ò alimentari obtengut per destillacion: *Essença de ròse, de cafè*.

essencial, a adj. 1. (filos.) Relatiu à l'essença, à la natura intima d'una caua ò d'un èstre, per op. à *accidental*. 2 Sin.: **capital, characteristic, constitutiū, fundamentau, intrinsèc, pròpri**. Necessari, indispensable, foarça important: *Es un ponch essencial*. 3. (med.) Si di d'una malautia que la sieu causa non es conoissuda. 4. Relatiu à una essença alimentària ò aromatica: *Un òli essencial*. Var.: **essenciau**.

essencial n.m. 1. Lo ponch mai important, lo principal. Sin.: **lo caporau**. 2. Objèctes necessaris, indispensables: *Emportar l'essencial*. 3. La màger part de: *Passar l'essencial dau sieu temps à travalhar*. Sin.: **lo picar de la dalha**.

essencialament adv. Sobretot, particulierament, sobretot, principalament. Sin.: **au dessobre de tot, magerment, absolutament, per natura**.

essencialisme n.m. Filosofia que considèra que l'essença es mai importanta que l'existença.

essencialista adj. e n. Si di d'un partidari de l'essencialisme.

essenciau, ala adj. e n.m. Essencial.

essenian, a adj. e n. Si di d'una sècta judiva (s. II av. J.-C. – Ier s. ap. J.-C.) que lu sieus membres formàvon de comunautats que menàvon una vida ascetica. Lu famós Manesrichs de la Mar Moarta li son atribuits.

essenisme n.m. Doctrina dei Essenians.

est adj. dem. Aquesto, esto: *Est an*.

èst n.m. inv. 1. Un dei quatre ponchs cardinals; costat de l'orizont dont apareisse lo solelh, orient. Sin.: **levant, grèc**. Contr.: **ponent, occident, tresmont**. 2. Luèc situat d'aqueu costat. 3. (m'una majuscula) Ensèms dei païs situats à l'est d'Euròpa. 4. (m'una majuscula) Region orientala d'un païs. ◇ adj. inv. Situat dau costat de l'orient: La costa èst.

esta adj. dem. Aquesta: *Esta nuèch*.

estabat n.m. Pròsa que si cantava tre li originas de la Glèia, per onorar la dolor de la Santa Verge au pen de la crotz (dau lat. *Stabat Mater*: Drec si tenia la Maire.)

estabilisacion (-izacion) n.f. Accion d'estabilizar, fach de s'estabilizar; lo sieu resultat.

estabilisador (-izador) n.m. 1. Mecanisme, dispositiu destinat à evitar ò à amortir li oscillacions. ◇ (mar.) *Estabilisador de bràndol*: Aparelh que permete una reduccioin dau bràndol dei naus au mejan d' alas sus cada bòrd. 2. Cadun dei plans fixes que fórmont l'empenatge d'un avion, un orizontal, l'autre vertical. Sin.: **equilibraire**.

estabilisaire (-izaire), airitz adj. Qu'estabilisa.

estabilisar (-izar) vt. Rendre estable: *Estabilisar lu prètz*. ◇ **s'estabilisar** v.pr. Venir estable.

estabilitat n.f. Establetat.

establada n.f. Contengut d'un estable en parlant dei animaus que li son dintre.

establaire, airitz n. Persona que lòtja li bèstias dins un estable.

establar vt. Metre à l'estable, en parlant dau bestiari.

establarria n.f. Lo tot dei estables d'un mas, d'una bòria.

establatge n.m. Estabulacion.

estable, a adj. 1. Qu'es dins un estat, una situacion fèrma; solide, que non risca de tombar: *Un edifici estable*.

◇ (espec.) Qu'a una boana posicion d'equilibre: *Una veitura establa*. Sin.: **equilibrat**. 2. Que si mantèn dins lo meme estat; duradís, permanent: *Situacion establa*. Sin.: **constant**. 3. Que lo sieu comportament es marcat per la constança, la permanència; equilibrat: *Umor establa*. 4. (quim.) *Compauat estable*: Que resistisse à la descomposicion. 5. (mecan.) *Equilibri estable*: Qu'una pichina variacion dei condicions non pòu destrúger. 6. (mat.) *Part establa d'un ensemble (provedit d'una operacion)*: Tala que tot pareu d'elements d'aquela part a lo sieu compauat qu'apartèn à la mema part.

estable n.m. Bastiment destinat à lotjar li bèstias, en particular li vacas. Sin.: **vacaira, vacaria**.

establetat n.f. Caractèr de cen qu'es estable. Var.: **estabilitat**.

establda n.f. 1. Ancian drech senhorial. 2. Establiment, accion d'estabrir, de s'estabrir. 3. Demòra.

establier n.m. Varlet d'escudaria, d'estable.

establiment n.m. 1. Accion d'estabrir, de s'estabrir. 2. Maion dont es donat un ensenhamant (escòla, collègi, liceu): *Un cap d'establiment*. 3. Empresa comerciala ò industriala. ◇ *Establiment classat*: Establiment afectat à una industria perilhoa ò incomòda per lo vesinatge. ◇ *Establiment financier*: Empresa que, sensa aver la qualificacion de banca, participa à d'operacions coma lo finançament de vendas à crèdit, li operacions sus títols, etc. ◇ *Establiment public*: Persona morala de drech public, qu'a l'autonomia financiera, generalament encargada d'assegurar un servici public. ◇ *Establiment d'utilitat publica*: Organisme privat qu'a una tòca de servici public.

estabrir vt. (*establlissi*) 1. Fixar, installar dins un luèc, una posicion: *Estabrir lo sieu domicili à Niça*. 2. Instituir, metre en vigor, en aplicacion: *Estabrir un usatge, un reglament*. 3. Redigir, dreicar una lista, un inventari, etc. 4. (lit.) Provedir d'una situacion sociala, d'un emplec: *Estabrir lu sieus enfants*. 5. Demostrar la realitat de, provar: *Estabrir l'innocència d'un acusat*. ◇ **s'estabrir** v.pr. Fixar la sieu demòra, lo sieu comèrci, la sieu activitat.

establishment n.m. (angl.) Grope potent de gents en plaça qu'aparon l'òrdre establit, lu sieus privilegis.

establit, ida adj. 1. Estable, solide: *Una reputacion establda*. 2. Admés, respectat: *Lu usatges establlits*. 3. En plaça, au poder: *L'òrdre establit*.

estabosiment n.m. Accion d'estabosir; lo sieu resultat; fach d'estre estabosit. Sin.: **espantament**, **estupor**.

estabosir vt. (*estabosissi*) Estonar, estupefar. Sin.: **espantar**.

estabosit, ida adj. Estonat. Sin.: **espantat**.

estabulacion n.f. Sejorn dei bèstias dins l'estable. ◇ *Estabulacion liura*: Mena d'estabulacion dins la quala li bèstias non son estacadi. Var.: **establafge**.

estac n.m. 1. Cen que siève à estacar; ligam. 2. Part dau còrs dont es fixat un muscle, un ligament. 3. (inform.) Ligam que permete d'anar à una adreça donada, de durbir una pàgina. Var.: **estaca**.

estaca n.f. 1. Estac, ligam. ◇ (espec.) Ligam per lo bestiari. 2. (mar.) Drecch d'ormejament. s. XIIIⁿ: «...si alcuns lins (una varietat de galèra: n.d.l.r.) ven a la boca del port e non descargui ren non deu pagar estacha....».

estacada n.f. Restanca.

estacada n.f. Espècia de lavanda (*Lavandula Stachys*).

estacada n.f. 1. Plataforma sobreauçada per descargar de materiaus per gravitat. 2. Levada provedida de cleas per canalizar lo corrent ò per aparar d'installacions idrauliqui. 3. Poant establit sus de pals per escompassar de paluns, de riberas, de temps.... 4. (mar.) Arrestador previst per aparar l'intrada d'un poart, d'una rada, còntra una escorreguda de naus enemigui, completat per lo biais de rets còntra un atac de sotamarins e li sieu torpilhas.

estacadura n.f. 1. Estat de quauqua ren de troupe estacat. 2. Avarícia. 3. Tenacitat.

estacaire, airitz n. Persona qu'estaca.

estacament n.m. Afeccion, amistat foarta.

estakanovisme n.m. Dins lu païs socialistas, metòde de rendement fondat sus li innovacions tecniqui e l'emulacion dei travalhaires, que fuguèt aplicat dau 1930 au 1950.

estakanovista adj. e n. Que pertòca l'estakanovisme; que practica l'estakanovisme.

estacant, a adj. Agradiu; que provòca d'afeccion.

estacar vt. (*estaqui*) 1. Fixar à quauqua ren, mantenir en un luèc ò tenir enséms m'una cadena, una coarda, etc. 2. Acordar, donar: *Estaca troupe d'importança ai criticas*. 3. Ligar, associar lo sieu nom durablament à: *Estacar lo sieu nom à una invencion*. ♦ vi. Pegar au fond d'un recipient. ♦ **s'estacar** v.pr. 1. *S'estacar à quauqu'un, à quauqua ren*: Devenir pròche de quauqu'un, s'interessar à quauqua ren. 2. *S'estacar à*: S'aplicar à.

estaci n.m. Imbecile, niais: *Non faire l'estaci! Paure estaci!* Sin.: **toarca, colhon, nèsci, balós, badòc, caluc, babeu**.

estacion n.f. 1. Arrèst, de durada variabla, au cors d'un desplaçament. ◇ (relig.) Caduna dei quatòrza pauas dau camin de crotz; la sieu representacion artistica. ◇ (relig.) Seguida de sermons pendent un avent ò una quaresma. 2. Luèc dont s'arrèston lu veïcules de transpoart public per pilhar ò laissar de viatjaires: *Estacion d'autobús*. ◇ (espec.) Luèc dont s'arrèston lu trens. Sin.: **gara**. 3. Establiment de recèrcas scientifici: *Estacion meteorologica*. 4. Installacion, fixa ò mobila,

destinat à de missions determinadi. ◇ *Estacion d'emission*: Pòste emetèire de ràdio ò de television. *Estacion-servici*: Establiment que vende de carburants.

◇ *Estacion orbitala ò espaciala*: Veïcule espacial non recuperable, satellisat à l'entorn de la Tèrra, que pòu aculhir d'astronautas per de sejorns de lònga durada. ◇ *Estacion-aval*: (astronaut.) Installacion situada à una distància determinada de la basa de llançament per assegurar la comunicacion m'ai engenhs lançats quora non son plus en vista de la basa. 5. Luèc de sejorn temporari que permete d'unu trataments ò d'uni activitats: *Estacion balneària, estacion d'esquí, estacion termala*.

estacionament n.m. Fach d'estacionar, de s'arrestar dins un luèc. ◇ *Disc d'estacionament*: Dispositiu plaçat darrer lo vitre d'una veitura per indicar l'ora d'arribada de l'automobilista, dins d'uni zònas dont l'estacionament a una durada limitada.

estacionar vi. S'arrestar momentaneament dins un luèc. ◇ *Èstre estacionat*: Èstre en estacionament.

estacionari, ària adj. 1. Que non subisse d'evolucion, que demòra dins lo meme estat: *L'estat dau malaut es estacionari*. Sin.: **estadís**. 2. Que conserva la mema valor ò li memi proprietats. 3. (mat.) *Seguida estacionària*: Seguida a_n tala qu'existe un nombre natural p tau que $a_n = a_p$ per tot $n > p$. 4. (fis.) *Ondas estacionari*: Dins li quali lu fenomènes d'oscillacion son, en tot ponch, sigue en concordança, sigue en oposicion de fasa.

estadi n.m. 1. Terren amainatjat per li practicar d'espòrt, que pòu finda aculhir d'espectadors. 2. Període, niveu d'un desenvolopament: *L'estadi decisiu d'una crisi, l'estadi critic d'una malautia, l'estadi de l'enfança*. 3. Dins la Grècia antica, unitat de longuessa de 600 pens, que variava en fucion dei regions entre 142 e 192 m (per l'estadi olímpic).

estàdia n.f. (tecn.) Mira graduada emplegada per mesurar m'un taqueomètre la distància entre doi ponchs.

estadier, a n. Persona encargada de l'acuèlh, dau plaçament e de la seguretat dau public dins un estadi.

estadimètre n.m. (tecn.) Dispositiu enclaus dins una luneta per mesurar li distancies en alinhant una mira graduada en cm.

estadimetric, a adj. Que pertòca l'estadimètre.

estadís, issa adj. Estacionari. Sin.: **immobile**.

estadistic, a adj. Relatiu à l'estadistica: *Metòde estadistic*. Var.: **estatistic**.

estadistica n.f. 1. Ensèms dei metòdes matematics que, à partir dau recuèlh e de l'analisi de donadas reali, perméton l'elaboracion de modèles probabilistas per faire de previsions. 2. Tableu numeric d'un fenomène que si presta à l'analisi estadistica: *Estadistica dei naissenças*. Var.: **estatistica**.

estadisticament adv. D'un biais estadistic. Var.: **estatisticament**.

estadistician, a n. Persona encargada d'estudiar li estadisticas, que procedisse à de cèrcas estadistiqui. Var.: **estatistician**.

estafa n.f. 1. Pèça metallica, tenguda de cada costat de la sèla, dont lo cavalier mete lo pen. 2. Pèça metallica de l'avant d'un esquí, que sièrve à mantenir la cauçadura.

estafeta n.f. 1. Militari encarbat de portar lu messatges. 2. Mena de forgon.

estafier n.m. 1. Varlet. 2. Varlet armat, espadassin.

estafieu n.m. Foit.

estafilada n.f. 1. Còup de foit. 2. Entalha facha per un còup de foit, etc.

estafilaire, airitz n. Persona que foiteja.

estafilar vt. Foitejar.

estafilematòma n.m. (med.) Espandiment de sang dins la nioleta.

estafilin, a adj. (anat.) Qu'apartèn à la nioleta.

estafilin n.m. Insecte coleoptèr carnassier dei elitres corts e de l'abdomèn mobile (22 000 espècias).

estafililiti n.f. (med.) Inflamacion de la nioleta.

estafilocòc n.m. Bacteria que lu sieu individús son recampats en pendons (produïe lo floronc, una septicemia, l'antrax, etc.).

estafilococcia n.f. Infeccion per l'estafilocòc.

estafilòma n.m. Tumor de la cornea de l'uèlh.

estafilomatós, oa adj. Que pertòca l'estafilòma.

estafiloplastia n. f. (cir.) Radobament cirurgicau dau ceu dau palat.

estafilografia n.f. (cir.) Sutura dau ceu dau palat.

estafilotomia n.f. (cir.) Ablacion cirurgicala de la nioleta.

estafisagra n.f. Èrba que la sieu decoccion es toxica per lu peolhs (Familha dei renonculaceas). Sin.: **èrba dei peolhs**. Var.: **estafisària**.

estafisària n.f. Estafisagra.

estagfacion n.f. (econ.) Situacion d'un país que sofrisse de l'inflacion sensa conóisser un desenvolopament economic important ni lo plen emplec.

estagi n.m. 1. Període d'estudis practiqui demandat ai candidats à d'uni professions. 2. Període de formacion qu'una persona fa, à títol temporari, dins una empresa.

estagiari, ària n. Persona que fa un estagi.

estagnacion n.m. 1. Estat d'una aiga estagnanta. 2. Absença de progrès, d'activitat; inercia: *Estagnacion economica*.

estagnant, a adj. 1. Qu'estagna, que non s'escorre: *Aiga estagnanta*. Sin.: **aiga moarta, aiga jaçada**. 2. Que non fa de progrès: *L'estat estagnant d'un afaire*.

estagnar vi. 1. Èstre estagnant, en parlan d'un fluide. 2. Foncionar au ralentit, en parlant d'una activitat.

estaire vi. Estar.

estaís, estaïssa adj. Qu'es plus fresc, sensa èstre dur, en parlant dau pan.

estala n.f. Bancaria. Var.: **estalla**.

estalacion n.f. Estalatge.

estalactita n.f. Colomna, formada per de concrecions calcari, que cala de la vòuta d'una bauma. Sin.: **candelon**.

estalagmita n.f. Colomna formada per de concrecions calcari, à partir dau soal d'una bauma.

estalagmomètre n.m. (fis.) Instrument per mesurar la massa dei gotas.

estalagmometria n.f. (fis.) Mesura de la tension superficiala per determinacion d la massa ò dau volume d'una gota de liquide à l'extremitat d'un tube capillari.

estalaire, airitz n. Persona que vende de mèrc estalada sus un banc.

estalament n.m. Accion d'estalar.

estalar vt. 1. Expauar de mèrc per la venda. Var.: **installar**. 2. Dispauar d'objèctes un à costat de l'autre sus una susfàcia: *Estalar de libre sus un taulier*. ◇ *Estalar lo sieu juèc, li sieu cartas*: Pauar li sieu cartas sus lo taulier en li faguent vèire, abatre lo sieu juèc. Sin.: **desplegar**. ◇ (fig.) Parlar dubertament, sensa ren escondre. 3. Dispauar à plat (una caua plegada, rotlada): *Estalar una carta rotiera*. 4. Estendre (una jaça de matèira): *Estalar la marmelada sus lo pan*. Sin.: **espandir**. 5. Repartir (quaqua ren, una accion) en alongant la durada: *Estalar un pagament*. 6. Mostrar embé ostentacion: *Estalar la sieu erudicion*. ♦ **s'estalar**

v.pr. (fam.) 1. Pilhar tota la plaça, tròup de plaça. 2. Si pica en terra.
3. **estalatge** n.m. 1. Banc, taulier dont es estalada la mèrc per vendre. 2. *Faire stalatge de*: Metre en moastra. Sin.: **faire desplega de, faire parada**.
4. **estalatgista** n. 1. Persona que desplega la sieu mèrc dins la tòca de vendre. 2. Decorator que mete en valor la mèrc destinada à la venda per lo biais de la presentacion e l'onradura d'un estalatge ò d'una veirina.

est-alemand, a adj. e n. De l'anciana República Democrática d'Alemanha.
estalinian, a adj. e n. Relatiu à Estalin; que n'es partidari. Var.: **stalinian**.
estalinisme n.m. Doctrina, practica d'Estalin e d'aquel que si restàcon ai sieu concepcions ideologiqui e politiqui e ai sieus metòdes. Var.: **stalinisme**.

estalla n.f. 1. Dins una escudaria, un estable, emplaçament qu'un animau ocupa, separat dei autres per de parets. 2. Cadun dei sètis de boasc que garnisson lu doi costats dau còr d'uni glèias, reservats au clergat. Var.: **estala**. Sin.: **bancaria**.
estalon n.m. Cavau entier destinat à la reproduccio. Sin.: **garanhon**.

estam n.m. Organe mascle d'una flor. Var.: **estamina** (fr.).

estam(e) n.m. Estanh (metal).

estamacacaròla n. Estanhacaçaròla.

estamador n.m. Aisina que sièrve d'estamar. Var.: **estanhador**.
estamadura n.f. Jaça d'aliatge sus un objècte estamat. Var.: **estanhadura**.

estamaire, airitz n. Obrier qu'estama. Var.: **estanhaire**.

Estamainaire n.m. (mar.) Estamenaire.

estamar vt. Recurbir (un metal) d'una jaça d'estam que lo presèrva de l'oxidacion. Var.: **estanhär**.

estamat, ada adj. Qu'a subit una estamadura. Var.: **estanhat**.

estamatge n.m. Accion d'estamar; lo sieu resultat.
Var.: **estamadura, estanhatge.**

estambòt n.m. (mar.) Pèça de boasc ò de metal que forma lo limit arrier de la carena. Sin.: **ròda de popa** (forma preferibla).

estamenaire (mar.) Part prolongada dei corbams de la carena d'un bateu. 1448: «*unum pontonum...alectia drecha sic corban, estamenayras...*». Var.: **estamanaire.**

estamenha n.f. (bot.) Estamina.

estament n.m. Estat, situacion.

estamier, a n. Estamaire.

estamina n.f. 1. Estòfa leugiera e non crosada. 2. Cairat de tela ò de lana que sièrve à filtrar una preparacion.

estamina n.f. (bot.) Organe mascle dei plantas à flors, format d'una part estrecha, lo *filet*, e d'una part gonflada, l'*antera*, que contèn lo pollèn. Var.: **estam, estamenha.**

estaminal, a adj. Dei estaminas. Var.: **estaminau.**

estaminat, ada adj. (bot.) Qu'a d'estaminas ma pas de pistil.

estaminau, ala adj. Estaminal.

estaminet n.m. (vièlh) Pichin bar. Sin.: **tubet, estanquet.**

estaminier, era n. Persona que fa d'estamina.

estaminifèr, a adj. Que poarta d'estaminas.

estamós n.m. Varietat de lavanda (*lavandula spica*).

estampa n.f. Autís per estampar.

estampa n.f. 1. Imatge imprimit, lo mai sovent sus papier, après èstre estat gravat sus metal, sus boasc, etc., ò dessenhat sus un supoart litografic. 2. Imprimeria. 3. Marrit subjècte; escròc. Sin.: **esplumassaire, arpalhand, trufador, enganaire.**

estampable, a adj. Ques pòu èstre estampat.

estampadoira n.f. Estampanta.

estampador, airitz n. Estampaire.

estampaire, airitz adj. Que permete d'estampar: Element *estampaire d'una rotativa*.

estampaire, airitz n. 1. Persona que lo sieu mestier es de faire d'estampas. 2. Imprimèire. 3. Escròc. Var.: **estampa.**

estampanta n.f. (inform.) Organe periferic d'un computador que sièrve à editar sus papier lu resultats d'un tractament. Var.: **estamparèla, estampadoira.**

estampar vt. 1. Imprimir. 2. (tecn.) Imprimir en releu ò en cròs per embotissatge, au mejan d'una matritz: *Estampar de monedas.* ◇ Metre en forma per estampatge. 3. (fam.) Escrocar. Sin.: **trufar, faire estrapagar.**

estamparèla n.f. Estampanta.

estamparia n.f. 1. Ensèms dei tecnicas e dei mestiers que concòrron à la fabricacion d'obratges imprimits. 2. Establiment dont son estampats de libres, de jornals, de carteus, etc.

estampat n.m. 1. Libre, jornal, brocadura estampats. 2. Papier ò teissut imprimit mé de motius.

estampatge n.m. 1. Façonatge, per desformacion plastica, d'una massa de metal au mejan de matritz, que

permete de li donar una forma e de dimensions vesini de la pèça finida. 2. Emprenta d'una inscripcion, d'un sageu ò d'un bas-releu, obtenguda per pression sus un fuèlh de papier banhat, un blòc de gip umide, una terralha denant de cuèire. 3. (fam.) Escrocaria. Sin.: **trufaria, raubatge.**

estampeu n.m. Prepaus sensa importància, chacharronada. ◇ *Mercant d'estampeu:* Pastrolhaire. Sin.: **parladissa, semblant, faussa parença, engana.**

estampia n.f. Cançon à dançar ò dança instrumentalala de l'Atge Mejan, que pertòca la poesia d'oïl.

estampidor n.m. Aisina qu'emplega lo factor d'òrguenas per donar au metal una forma en releu ò per plegar de lamas de coire per faire lu enches d'un tubes.

estampilha n.f. Marca aplicada sus un objècte d'art coma signatura ò sus un produch industrial coma garantia d'autenticitat.

estampilhaira n.f. Màquina emplegada per estampilar.

estampilhar vt. Marcar d'una estampilha.

estampilhatge n.m. Accion d'estampilar; lo sieu resultat.

estampin n.m. Marteu de murador.

estampon n.m. 1. Espròva d'estamparia. 2. Fuèlh, placa de carton, de metal, etc., que si traucha ò si decopa per coloriar facilament li formas vuadi.

estanc n.m. Estanh (estenduda d'aiga).

estanc, a adj. Que laissa pas passar un liquide. Var.: **estanhe.**

estança n.f. Estanci.

estança (-ància) n.f. Estròfa.

estancada n.f. Barri de sostèn; terren sostengut per un barri. Sin.: **paredat.**

estancar vt. (*estanqui*) Arrestar l'escorredura d'un liquide; Rendre estanc.

estanci n.m. Pichon poart, calanca, dont si van aparar de naus quora fa marrit temps. 1618: «*...pourra anar querre sa tonaire et segui d'un estancy a l'autre...*» AD 250 E5 p.310. Var.: **estança.**

estància n.f. (esp.) En Amèrica latina, granda fèrma ò establiment d'alevatge.

estand n.m. (angl.) 1. Banc, taulier (au mercat, etc.). 2. (espòrt) Pòste de ravitalhament d'un veïcule sus una pista: *La linha drecha dei estands.*

estandard n.m. 1. Règle fixada au dedintre d'une entreprise per caracterisar un metòde de travalh, una quantitat que cau produrre, etc. 2. Aparelh que permete de desservir un grand nombre de pòstes telefonics connectats à un gropé limitat de linhas. 3. (telev.) Nòrma de codatge d'un senhal. 4. (tecn.) En informatica e dins l'audiovisual, nòrma (de produccion, de fabricacion). 5. (mús.) Tema classic de jazz, sobre que si pòu improvisar. 6. *Estandard de vida:* Niveu de vida. ◆ adj. inv. 1. Confòrme à una nòrma de fabricacion, à un modèle, à un tipe. ◇ *Prètz estandard:* Prètz d'un ben ò d'uns ervici previst per un periòde donat dins lo budget d'una empresa. 2. Que correspoande à un tipe corrent, abitual, sensa originalitat. 3. Si di de la lenga correntament emplegada dins una comunautat lingüistica ò que vòu èstre referenciala: *Occitan estandard.*

estandardisacion (-izacion) n.f. Accion d'estandardisar; lo sieu resultat. Sin. **normalisacion**.

estandardisar (-izar) vt. Rendre conforme à una norma, à un estandard; simplificar, uniformisar. Sin.: **normalizar**.

estandardista n. Persona que travalha à un estandard telefonic.

estanh n.m. Estenduda d'aiga estagnanta, naturala o artificiala, gaire prefonda e generalament reducha en susfàcia, que resulta de impermeabilitat dau soal. Var.: **estanc**.

estanh(e) n.m. 1. Metal blanc, lusent, totplen malleable; element (Sn) de n° atomic 50 e de massa atomica 118,69. 2. Pèça d'aisamenta, objècte en estanh. Var.: **estam**.

estanhacaçaròla n.m. Obrier que torna estamar de caceròlas e d'autres objèctes. Var.: **estamacacaçaròla**.

estanhador n.m. Estamador.

estanhadura n.f. 1. (tecn.) Jaça d'aliatge sus un objècte estanhat. Var.: **estamadura**. 2. Caractèr de cen qu'es estanhe.

estanhaire, airitz n. Obrier qu'estanha. Var.: **estamaire, estanhier**.

estanhament n.m. Estanhatge.

estanhlar vt. Recurbir (un metal) d'una jaça d'estanh que lo presèrva de l'oxidacion. Var.: **estamar**.

estanhatge n.m. Accion d'estanhlar; lo sieu resultat. Var.: **estanhament, estanhadura, estamadura**.

estanhe, a adj. Que non perde, que non laissa passar l'aiga. Var.: **estanc**.

estanhier, a n. Estanhaire. Var.: **estamier**.

estanhier n.m. Escolador per la terralha, l'aisamenta.

estanhin n.m. Estamaire.

estanhon n.m. Recipient metallic destinat à contenir de liquides. Sin.: **bidon**.

estannic, a adj. (quim.) Si di dei compauats de l'estanh quadrivalent.

estannifèr, a adj. Que contèn d'estanh.

estannós, oa adj. (quim.) Si di dei compauats de l'estanh bivalent.

estanquet n.m. Beguda.

estant (d'aquí) (loc. adv.) D'aquí; partent d'aqueu luèc: *Vos ai telefonat de Niça estant*.

estant que (loc. conj. de sub.) Dau moment que, vist que, donat que. Var.: **estent que**.

estanteiròu n.m. (mar.) Au s. XVI^a, colomneta que suportava lo brèç de la popa d'una galèra e finda l'estandard sus una galèra reiala.

estapa n.f. 1. Luèc dont una persona s'arrèsta pendent un viatge, una corsa, etc., per si repauar. 2. Distança d'un d'aquelu luècs fins à un autre; espròva esportiva que consistisse à percórrer aquela distança. 3. Període, fasa d'una evolucion: *Li estapas d'una carriera*. Var.: **etapa**.

estaquet n.m. 1. Tròc de fieu que religa li pèças d'una ret de pesca. 2. Ligaduras que jónhon d'uni à d'autri li bandas d'una ret de pesca.

estar vi. 1. Èstre, restar. ◇ *Laisse-mi estar*: Laisse-mi tranquille. ◇ *Totjorn està que*: Cen qu'es segur... 2.

Convenir, anar ben: *Aqueu manteu t'està ben*. 3. Pòu *estar que*: Pòu arribar que. 3. Abitar, restar: *Dont estàs?* Var.: **estaire**. 4. (dr.) *Estar en justícia*: Intentar una accion davant un tribunal.

estarculia n.f. Mena d'aubre dei encontradas caudi, qu'enclau mai de cent varietats, preadi d'uni per lo sieu boasc e d'autri per lu sieus fruchs.

estarda n.f. Auceu escacier dau còrs peant, recercat per la sieu carn (si rescoantra sobretot la *pichina estarda*, que mesura pauc ò pron 50 cm, alora que la *granda estarda*, que mesura esquasi lo doble, es venguda rara).

estardon n.m. Pichin de l'estarda.

estaria n.m. (mar.) Temps fixat per cargar ò descargar una nau.

estarleta n.f. (angl.) Actritz de cinema que tempta de si faire un nom: *Un còup per an, Canas ve desfilar totplen d'estarletas*.

estartavelat, ada adj. Estordit, tèsta en l'ària. Var.: **destartavelat**.

estàrter n.m. (angl.) 1. Persona que, dins li corsas ò sus un terren d'aviacion militària, dona lo senhal de la partença. Sin.: **judge de partença**. 2. Dispositiu auxiliari dau carburator que facilita l'aviament à frèi d'un motor en augmentant la riquesa en carburant dau mesclum gasós. Sin.: **enrotaire**.

estasi n.f. (patol.) Arrèst ò ralentiment de la circulacion d'un liquide organic.

est-asiatic, a adj. e n. D'Àsia de l'Èst.

estat n.m. 1. Biais d'èstre fisic ò moral d'una persona: *Lo sieu estat de santat mi preocupa*. ◇ *Estat d'esperit*: Disposicion d'esperit à un moment donat. ◇ (loc.) *Èstre en estat de*: Èstre capable de, dispauat à. ◇ (fam.) *Èstre dins toi lu sieus estats*: Èstre totplen agitat, trebolat. 2. Situacion d'una persona au regard dau drech, de la religion: *Èstre en estat d'arrestacion, en estat de pecat*. ◇ *Estat civil*: Ensèms dei qualitats e dei drechs civils d'una persona (nacionalitat, nom, domicili, etc.); servici encargat dei actes de l'estat civil dins una comuna. ◇ *Estat dei personas*: Ensèms dei condicions d'existencia juridica e de situacion familiara d'una persona (maridatge, filiaciòn, etc.). ◇ *Accion d'estat*: Accion en justicia, per la quala una persona demanda à una juridiccion civila de modificar ò de declarar la consistenza verificabla d'un estat civil, es a dire en reclamacion ò en contèsta d'estat d'enfant illegitime, ò en accion de cèrca de maternitat ò de paternitat. ◇ *Estat de gràcia*: Dins la religion crestiana, estat dau fideu, pur de tot pecat mortal. ◇ *Estat d'innocència*: Dins la religion cristiana, estat privilegiat dins lo quau si trovava l'òme denant la caduda originèla. ◇ *Estat de seti*: Circonstàncias excepcionali eissidi de la guerra ò d'una revòlta armada, qu'entira un acreissement dei poders de polícia fidats ai autoritats militari. ◇ *Estat d'urgença*: Circonstàncias excepcionali naissudi d'un perilh imminent en seguida à d'accions grèvi còntra l'òrdre public, entirant un alargament dei poders dau prefècte e dei autoritats administrativi. 3. (lit.) Condicion sociala, profession: *L'estat militari*. 4. *Vèrbo d'estat*:

Qu'exprimisse lo fach que lo subjècte es dins un estat donat (per op. à *vèrbo d'accion*). 5. Biais d'estre d'una caua à-n-un moment donat: *Una maion en marrit estat*.

◇ *Metre, tenir, tornar metre en estat (quauqua ren)*: Lo prepapar, lo mantener, lo tornar metre lèst à servir. ◇ *Estat de cauas*: Ensèms de circonstàncas particulieri. 6. (fis. quim.) Biais d'estre d'un còrs relativament à la sieu coesión, la disposicion ò l'ionisacion dei sieus atòmes, etc.: *Estat solide, liquide*, etc. ◇ *Eqüacion d'estat*: Relacion qu'existisse à l'equilibri entre li grandors que definissón l'estat d'un còrs pur. 7. Ensèms dei donadas caracteristiqui d'un sistema termodinamic ò cibernetic. 8. Lista enumerativa que constata l'estat dei cauas, la situacion dei personas: *Estat dau personal*. ◇ *Faire estat de*: Mencionar, tenir còmpte de: *Faire estat dei sieus diplòmas*. 8. *Estat dei luècs*: Rapoart escrich que constata l'estat vertadier d'un lotjament que si vòu fitar. – Constatacion d'una situacion à-n-un moment donat. 9. Biais d'estre, situacion d'una collectivitat: *Estat de guerra, estat de patz*. ◇ *Estat de natura*: Condicion ipotetica de l'umanitat, anteriora à tota vida en societat. 10. (lit.) Forma de govèrn: *Estat monarquic, republican*. ◆ pl. Lu tres òrdres ò categorias socials, en França, sota l'Ancian Regime. ◇ *Lu estats generals*: L'assemblada dei deputats qu'apartenón ai tres òrdres.

estat n.m. Entitat politica constituida d'un territori delimitat per de frontieras, d'una populacion e d'un poder institucionalisat: *Cap d'Estat, secret d'Estat*. ◇ *Afaire d'Estat*: Que pertòca l'interès public; (fig.) Afaire important, ò considerat coma tau d'un biais exagerat. ◇ *Òme d'Estat*: Que dirigisse ò a dirigit un país. ◇ *Ministre d'Estat*: Personalitat politica que porgisse lo supoart dau sieu partit ò de la sieu autoritat au govèrn, sensa que li sigue fidat un departament ministerial particulier. ◇ *Religion d'Estat*: Religion aparada per un govèrn, en defoara de tota altra. ◇ *Secretari d'Estat*: Foncionari plaçat dapé d'un ministre a la tèsta d'un servici restacat a un ministèri. ◇ *Còup d'Estat*: Presa illegala dau poder per una persona ò un grope qu'a de foncions au dedintre de l'aparelh estatic. ◇ *Rason d'Estat*: Consideracion de l'interès public per justificar una accion. 2. Ensèms dei poders publics. 3. Comunautat establida sus un territori definit en formant una unitat politica: *Estat federal*.

estatal, a adj. Que pertòca ò que depende de l'Estat. Var.: **estatau, estatic**.

estatau, ala adj. Estatal.

estatèr n.m. Unitat de pes e de moneda dins la Grècia antica.

estatgiera n.f. 1. Tauleta fixada orizontalament. Sin.: **laissa**. 2. Mòble format d'un ensèms de tauletas dispauadi una sobre l'autra.

estatic, a adj. Estatal.

estatic, a adj. De l'Estat.

estatic, a adj. 1. En estat de repaus ò d'equilibri, que demòra au meme ponch, per op. à *dinamic*. 2. (fis.) Que si rapoarta à l'equilibri, ai foarças.

estatica n.f. Branca de la mecanica qu'a per objècte l'equilibri dei sistema de foarças. Var.: **estàtica**.

estàtica n.f. Estatica.

esticament adv. D'un biais estatic.

estatisacion (-izacion) n.f. Accion d'estatisar; lo sieu resultat.

estatisar (-izar) vt. 1. Transferir à l'Estat (de proprietats, d'accions privadi); nacionalisar. 2. Faire contrarotolar, gerir per l'Estat.

estatisme n.m. Doctrina que preconisa l'intervencion de l'Estat dins l'economia e lo social; sistema qu'aplica aquesta doctrina.

estatista adj. e n. De l'estatisme; partidari de l'estatisme.

estatistic, a adj. Estadistic.

estatistica n.f. Estadistica.

estatisticament adv. Estadisticament.

estatistician, a n. Estadistician.

estatjan(t), a n. Abitant.

estat major n.m. 1. Grope d'oficiers encargat d'assistir un cap militari dins l'exercici dau sieu comandament. 2. Ensèms dei collaborators mai pròches d'un cap, dei personas mai importants d'un grope: *L'estat major d'un partit*.

estatocist n.m. (fisiol.) Organe cau que contén de grums peants (*estatolits*), protegit per una paret sensibla, qu'entresenya de nombrós gropes d'animaus sobre la sieu orientacion dins lo camp de la pesantor.

estatolit n.m. Grums peants continguts dins l'estatocist.

estator n.m. (tecn.) Partida fixa d'una màquina que vira (per op. à la partida mobila ò *rotor*).

estatoreactor n.m. (aeron.) Propulsor à reaccion sensa organes mobiles, constituit d'una tuvièra termopropulsiva, que demanda de velocitat elevadi per funcionar.

estatsunenc, a adj. Dei Estats Units d'Amèrica. Var.: **estatsunian, estatunidenc**.

estatsunian, a adj. Dei Estats Units d'Amèrica. Var.: **estatsunenc**.

estàtua n.f. Obratge d'esculptura que representa un èstre animat entier e isolat, que la sieu autessa es au manco la mitan d'aquela de l'èstre vertadier.

estàtua-colomna n.f. Estàtua adossada à una colomnete e talhada dins lo meme blòc, dins l'art gotic.

estatuari, ària adj. Relatiu ai estàtuas.

estatuari, ària n. Persona qu'esculpta d'estàtuas.

estatuària n.f. Art de faire d'estàtuas.

estatueta n.f. Pichina estàtua (mai granda qu'una *figurina*).

estatuficar vt. (*estatufiqui*) 1. Dreíçar una estàtua à quauqu'un, lo representar en estàtua. 2. Rendre parier à una estàtua.

estatuir vi. (*estatuissi*) Reglar embé autoritat, decidir. Sin.: **establir, ordenar, decretar**.

estatunidenc, a adj. Estatsunian.

estatura n.f. Talha d'una persona. Sin.: **autor, talha, auçada**.

estaturoponderal, a adj. Relatiu à l'estatura e au pes. Var.: **estaturioponderau**.

estaturoponderau, ala adj. Estaturoponderal.

estatut n.m. 1. Tèxto ò ensèms de tèxtos per fixar li garantias fondamentali acordadi à una collectivitat, à un còrs. 2. Situacion de fach, posicion per raport à la societat: *L'estatut de la frema*. ♦ pl. Acte constitutiu d'una societat ò d'una associacion, que n'en fixa legalament li règla de funcionament.

estatutari, ària adj. Conforme ai estatuts, designat per lu estatuts.

estatutariament adv. Corformament à un estatut donat.

estau n.m Ostau.

estaudeu n.m. Supoart que permete de mantener un objècte que sus lo quau si travalha. Sin.: **cavalet, cabra, trasteu**.

estaurigon n.m. Baceu. Sin.: **estornigon**.

estavanida n.f. Accion, estat d'una persona que s'estavanisse. Var.: **estavaniment**. Sin.: **espaime, defalhiment**.

estavanir (s') v.pr. 1. Defalhir, s'esvanir. 2. Esprovar una esmoguda foarta, vesina d'un esvaniment. Sin.: **s'espaimar**.

èste, a adj. e n. (ling.) Estonian.

estearat n.m. Sau ò estèr de l'acide estearic.

estearic, a adj. Si di d'un acide contengut dins li graissas animali e que sièrve sobretot à fabricar de candelas.

estearil(e) n. (quim.) Radical univalent que resulta de la supresion de l'idroxile de l'acide estearic: *Clorure d'estearile*.

estearina n.f. Còrs gras, constituent principal dei graissas animali.

estearinaria n.f. Fabrica d'estearina.

estearinier, a n. Persona que fabrica d'estearina.

esteatita n.f. Ròca metamorfica facha de talc, ma compacta e non fulhetada.

esteatocit n.m. Cellula constituenta dau teissut adipós.

esteatòma n.m. (med.) Tumor graissoa benigna.

esteatomeria n.f. (med.) Depaus graissós sus la faça extèrna dei cuèssas e dei ancas.

esteatopige, ija adj. Caracterisat per l'esteatopia: *Estàtua esteatopiga*.

esteatopigia n.f. Presença d'un matalàs adipós espès au niveu dei gaunhas.

esteatorrea n.f. (med.) Eliminacion grandassa de matèrias grassi per li femsas, deuguda à un atac dau fetge ò dau pancreàs.

esteatòsi n.f. (med.) Degenerescença graissoa d'un teissut.

estèc n.m. Pichina pèça de boasc, de metal, de plastic, per mantenir un oàs rot. Sin.: **atèla, estèla**.

esteca n.f. 1. Soma qu'un client dona coma gratificacion, en mai dau prètz d'un servici. Sin.: **boanaman, pèça, estrena**. 2. Mena de pinça de boasc que servia à castrar lu cavaus.

esteganografia n.f. Criptografia.

esteganografic, a adj. Criptografic.

esteganopòde n.m. Pelecaniforme.

estegocefale n.m. *Estegocefales*: Sotaclasse d'anfibis fossiles dau primari e dau trias, dau crani particularment ben ossificat.

estegodon n.m. Mamifèr provedit d'una trompa, fossile dins lo pliocène de l'Índia, intermediari entre lo mastodont e lu elefants.

estegomia n.f. Moissara dei païs cauds, qu'en ponhent espantega la fèbre jauna (*Ædes aegypti*).

estegosaure n.m. Grand dinosaure (7 m) erbivòre dau cretaceu d'Amèrica, de la testa minuscula e dau còrs recubèrt d'una coirassa.

estel adj. dem. Forma eufonica per *est*, dins *estel estiu* (per *aquest estiu*), *estel ivèrn* (per *aquest ivèrn*).

estel n.m. Esteu.

estela n.f. Monument monolit vertical, lo mai sovent funerari, m'un decòr epigràfic ò figurat.

estela n.f. 1. Tot astre que lusisse dins lo ceu, en defoara de la Luna e dau Soleu. 2. (astron.) Astre que lusisse d'un esclat pròpri. ◇ *Estela filaira*: Meteòre. ◇

Estela à neutrons: Estela totplen densa e de pichini dimensions, constituida d'un gas e de neutrons. ◇ *Estela Polària*: Estela que si pòu vèire à l'uèlh nud, la mai pròcha dau Pòle Nòrd e de l'esfera celèsta. Sin.: **estela artica, trasmontana**.

1274: «*Polus arthic es aquesta estela que totz temps appar...*», Bibl. Ste Geneviève Ms. 1300: «*Non val li caramida puecan segré l'estela...*», R.Feraud p.175. ◇ *Estela variabla*: Sotamessa à de variacions sensibl d'esclat. ◇ *Estela dobla*: Sistema de doi estelas qu'aparéisson vesini dins lo ceu (de còups, lo rapprochament es solament apparent). ◇ *Estela giganta*: Estela qu'a una granda luminositat e una pichina densitat.

◇ *Estela nana*: Estela de pichina luminositat e de granda densitat mejana. 3. Astre considerat coma influençant la destinada umana. 4. Cen que, per lo sieu dessenh, la sieu forma, fa pensar à una estela. ◇ *Estela de Dàvid*: Simbòle judaic constituit d'una estela de sièis brancas. ◇

Estela dei Felibres: Estela de sèt brancas, simbòle dau Felibritge. ◇ Decoracion en forma d'estela de cinc brancas; insigne dau grade de general e d'amiral. 5. (mat.) Poligòne regulier non convèxe. 6. Mena de caireforc circulari, dont desbócon mai d'una rota ò d'una carriera. Sin.: **ponchredon, giratòri**.

7. Indici de classament atribuit à d'unu sites, d'unu produchs, etc.: *Un restaurant cinc estelas*. 8. (com.) Unitat de frèi, qu'equival a - 6° C, emplegada per indicar una temperatura de refrigeracion ò de congelacion. 9. *Estela de mar ò asteria*: Animau marin en forma d'estela de cinc brancas largui, carnassier, dei braç sòples que si poàdon regenerar facilament (diamètre max. 50 cm, embrancament dei equinodèrmes, classa dei asterides).

10. Artista celèbre. Sin.: (angl.) **star**. 11. Balarin, balarina de classa internacionala; escalon ierarquic ultime dins d'unu còrs de balet.

estèla n.f. Estèc.

estèla n.f. Tròc de boasc talhat per anar au fuèc. Sin.: **esclapa, busca**.

estela d'argent n.f. Nom corrent de l'edelweiss.

estelaire, airitz n. Persona que fende de boasc.

estelam n.m. Lo tot dei estelas. Var.: **estelum**.

estelament n.m. 1. Accion d'estellar, de s'estellar. 2. Fendadura en forma d'estela.

estellar vt. 1. Fendasclar en estela. 2. Esclapar (de boasc). 3. Picar (quauqu'un mé d'esclapas de boasc). 4. (lit.) Curbir d'estelas ò d'objèctes en forma d'estelas. ◆ **s'estellar** v.pr. Si fendasclar.

estelar(i), ara (-ària) adj. Que pertòca li estelas.

estelària n.f. Planta dei petales bifides, de la familia cariofilaceas.

estelat, ada adj. Plen d'estelas: *Un ceu estelat*. Var.: **estelós**.

estelatge n. m. Mena de mercat à tèrme enclausant una opcion.

estelejar vt. Beluguejar, miralhejar, mirgalhar. ◆ vi. Si clavelar d'estelas: *Lo ceu esteleja, deman aurèm seu temps*.

estelestiu (estel estiu) loc. Aquest estiu, l'estiu que vèn ò aqueu que vèn de passar.

esteleta n.f. Pichina estela; asterisc.

esteleta n.f. Pichina esclapa de boasc.

estelivèrn (estel ivèrn) loc. Aquest ivèrn, l'ivèrn que vèn ò aqueu que vèn de passar.

estelon n.m. Esteleta.

estelós, oa adj. Estelat.

estelum n.m. Estelam.

estenalha(s) n.f. Autís compauat de doi pèças crosadi, mobili à l'entorn d'un axe, per agantar ò talhar d'unu objèctes. ◇ (mil.) *Pilhar en estenalha*: Atacar dei doi costats à l'encòup. Var.: **tenalha(s)**.

estenalhada n.f. Coup d'estenalhas.

estenalhar vt. Faire sofrir, tormentar: *La fam m'estenalha*.

estench, a adj. (part. passat de *esténher*) Sufocat.

estencil n.m. Matritz d'impression constituida per un paper parafinat especial rendut permeable à la tencha fluida en picant à la màquina ò en escrivent.

estandard n.m. 1. Ensenha de guèrra e, especialament, bandiera dei tropas à cavau. ◇ (mar.) Bandiera auçada à la popa d'una galèra; 1538: «...que tant de artilheria que afforso bandieros e standars...». Sin.: **assenhau, drapeu**. 2. (fig.) Simbòle d'una causa per la quala si combat. 3. (bot.) Petale superior de la corolla d'una papilionacea.

estendaria n.f. (tecn.) Forn per refreiar lo riban de vèire plat que sorte de l'autís de formatge.

estendatge n.m. 1. Accion d'estendre lo linge per lo faire secar. 2. (text.) Bastiment aerat dont si fan secar lu fieu e lu teissuts tenchs.

estendedor n.m. Secador; coarda, fieu, dispositiu per faire secar lo linge..

estendèire, eiritz adj. e n. Qu'estende, qu'espandisse quauqua ren.

estendre vt. 1. Desplegar en lòng e en larg: *Estendre de linge per lo faire secar*. 2. Donar tota la sieu estenduda à (una partida dau còrs): *Estendre lo braç*. 3. Alongar, metre à jaire (una persona): *Estendre un ferit sus un lièch*. 4. Aplicar una jaça de matèria per que cuèrbe una susfàcia mai granda. 5. Aumentar d'aiga: *Estendre de vin mé*

d'aiga. Sin.: **diluir**. 6. Acréisser, aumentar, desenvolopar: *Estendre la sieu proprietat*. Sin.: espalancar, espandre. ◆ **s'estendre** v.pr. 1. S'alongar, si jaire. Sin.: **s'ajaçar**. 2. Aver una estenduda important dins l'espaci ò dins lo temps. 3. (fig.) Aumentar en importància, en amplessa: *L'epidèmia s'estende rapidament*. 4. S'estendre sobre un subjècte: *Lo desenvolopar longament*.

estenduda n.f. 1. (filos.) Proprietat dei còrs d'ocupar d'espaci. 2. Espaci que quauqua ren ocupa: *Un país d'una granda estenduda*. Sin.: **espandi, esplanida, relarg, emplanada, ròtol**. 3. (mús.) Escart entre lo son mai grave e lo son mai agut d'una votz, d'una melodia, d'un instrument. Sin.: **registre**. 4. (estad.) *Estenduda d'un escapolon*: Diferència entre li valors extremi qu'un caractèr quantitatius pòu pilhar. 5. Importància, amplessa: *L'estenduda dau desastre*.

estendut, uda adj. 1. Larg, d'una granda superficia: *Un lac estendut*. Sin.: **espandit, emplantat**. 2. (fig.) Important: *Aver de poders estenduts*. 3. Desplegat: *Braç estenduts*. 4. Que li es estada ajustada d'aiga: *Un alcòl estendut*.

estène n.m. Anciana unitat de mesura de foarça (simb. sn).

estenhecat n.m. Espinarguet.

estenhemement n.m. Fach d'esténher, de s'esténher. Sin.: **estofament, sufocacion, estofegament, estenhidura**.

esténher vt. Estofar, estranglar. Sin.: **estofegar**.

estenhidura n.f. Estofament, sufocacion. Sin.: **estofegament, estenhemement**.

estenia n.f. Estat de plena activitat de funcionament normal (d'un organisme). Contr.: **astenia**.

estenoalin, a adj. (zool.) Si di dei animaus marins que poàdon viure unicament dins d'aigas de la salinitat constanta.

estenobiòt n.m. Organisme animau ò vegetau que sobreviu unencament en de condicions de mitan foarça gaire cambiadissi, especialament en parlant de la temperatura. Sin.: **estenotèrme**. Contr.: **euribiòt**.

estenocardia n.f; (med.) Angina dau pièch.

estenocefalia n.f. (med.) Estrechessa dau crani.

estenocoregrafia n.f. Escriptura de la dança au mejan de senhaus abreujats e convencionals.

estenodactilografe, a n. Persona qualificada per enregistrar, per de signes escrichs, lu elements d'un discors, d'una dictada, d'una conversacion.

estenodactilografia n.f. Emplec de l'estenografia e de la dactilografia combinadi.

estenografe, a adj. Persona capabla de notar en dictada à la velocitat de la conversacion, au mejan de signes d'estenografia.

estenografia n.f. Procediment d'escriptura format de signes abreviatius e convencionals, que sièrve à transcriure la paraula à la velocitat de l'elocucion.

estenografiar vt. (*estenografi*, classic *estenogràfi*) Pilhar en dictada au mejan de l'estenografia.

estenografic, a adj. Relatiu à l'estenografia.

estenograficament adv. D'un biais estenografic.

estenograma n.m. Traçat en estenografia d'una sillaba ò d'un mòt.

estenopeu n.m. Pichon trauc pertuat dins una placa teuna, per servir d'objectiu. Sin.: **trauquilihon**.

estenosat, da adj. Qu'es anormalament estrech.

estenosatge n.m. (tecn.) Tractament dei fibras cellulosiqui per li durcir.

estenòsi n.f. (med.) Estrechiment d'un conduch ò d'un orifici.

estenotèrme, a adj. (zool.) Si di dei animaus marins que poàdon viure unicament dins d'aigas qu'an una temperatura pauc ò pron constanta. ♦ n.m. Estenobiòt.

estenotipe n.m. Màquina per transcriure à la velocitat mai rapida de tèxtos sota una forma fonética simplificada.

estenotipia n.f. Tècnica d'escriptura de la paraula au mejan d'un estenotipe.

estenotipista n. Emplegat capable d'estenografiar au mejan d'un estenotipe.

estent (participi passat dau verbò èstre) *Estent que:* Vist que. Sin.: **estant que, donat que, ja que, coma que**.

estentament adv. Peniblament.

estentar vi. (it.) Penar.

estentòr n.m. *Votz d'estentòr:* Votz potenta e sonòra.

estentòr n.m. Protozoari d'aiga doça en forma de tromba ò de poartavotz (lòng pauc ò pron d'1 mm, embrancament dei ciliats).

estepa n.f. 1. Formacion discontinua de vegetals xerofiles, sovent erbaceus, dei regions tropicali, e dei regions de clima continental miègi-aridi. 2. *Art dei estepas:* Produccion artistica, à l'atge dau bronze e dau ferre, dei pòbles nomades dei estepas (Sibèria e nòrd de la mar Negra), qu'arriba au sieu apogeu entre lo s. VIIⁿ e lo s. III^s av. J.-C.

estepic, a adj. Format d'estepas.

estequidura n.f. Amaigriment grandàs. Sin.: **emaciacion.**

estequiometria n.f. (quim.) Estudi dei proporcions segond li quali lu còrs si combínon entre elu.

estequiometric, a adj. Relatiu à l'estequiometria.

estequir (s') v.pr. Venir foarça maigre.

estequit, ida adj. Foarça amaigrit. Sin.: **emaciat, descarnat, secardin.**

estèr n.m. (quim.) Còrs que resulta de l'accion d'un acide carboxilic sobre un alcòl, embé eliminacion d'aiga (nom generic).

esteradiant n.m. Unitat de mesura d'angle solide (simbòle sr), equivalent à l'angle solide qu'a lo sieu som au centre d'una esfèra e decopa, sus la suspècchia d'aquela esfèra, una aira qu'equivau à-n-aquela d'un cairat que lo sieu costat es egal au rai de l'esfèra. Var.: **estereoradiant.**

esterar vt. (*estèri*) 1. Dispauar de boasc en estères. 2. Evaluar lo volume d'una quantitat de boasc.

esterasa n.f. Enzima que catalisa l'idrogène d'una ligason estèr, coma l'acetilcolinesterasi, li fosfatasi. Var.: **esterasi.**

esterasi n.f. Esterasa.

esteratge n.m. Accion d'estesar; lo sieu resultat.

estercoral, a adj. Que pertòca lu excrements. Var.: **estercorau.**

estercorari n.m. Auceu palmipède de la familia dei Caradriifòrmes (*Stercorarius*). ◇ *Estercorari de la coa lònga:* Gabian brun que si noirisse de predas arrancadi à d'autres aucès de mar (*Stercorarius longicaudatus*). ◇ *Estercorari artic:* Lo mai corrent dei estercoraris, d'una talha entre l'*estercorari de la coa lònga* e l'*estercorari mejan* (*Stercorarius parasiticus*). ◇ *Estercorai mejan:* Estercorari d'una talha mejana entre l'*estercorari artic* e l'*estercorari gròs* (*Stercorarius pomarinus*). ◇ *Estercorari gròs:* Lo mai gròs dei estercoraris (*Stercorarius skua*).

estercorari, ària adj. Que creisse sus lu excrements.

◇ *Fistula estercorària:* Fistula en comunicacion embe lo budèu mèstre que dona passatge ai femsas. Var.: **estercorau.**

estercorau, ala adj. Estercoral. Var.: **estercorari.**

esterculiacea n.f. *Esterculiaceas:* Familha de plantas dialipetalas, coma lo cacaoier.

estèr n.m. Quantitat de boasc que corresponde à un volume exterior de 1 m³ (simbòle st).

estereobat n.m. Embassament sensa motladura d'un edifici.

estereocomparator n.m. Aparelh emplegat dins li levats de plans per la fotografia, per efectuar de mesuras de coordenadas d'una precision foarça granda e per n'en dedurre la posicion de ponchs fotografics.

estereocromia n.f. Metòde de fixacion sus li parets de pinturas à l'aiga, per lo biais d'una solucion de silicat de potassi.

estereocromic, a adj. Relatiu à l'estereocromia.

estereodinamic, a adj. Relatiu à la dinamica dei solides.

estereodinamica n.f. Dinamica dei solides.

estereodduc n.m. (tecn.) Dispositiu per adurre de produchs solides.

estereoespecific, a adj. (quim.) Si di d'una reaccion quimica que pòu menar à diferents estereo-isomèrs ma n'en dona un solet à causa dau mecanisme.

estereofonia n.f. Tecnica de la reproduccio dei sons enregistrats ò transmés per la ràdio, caracterisada per la reconstitucion dei foants sonòri.

estereofonic, a adj. Relatiu à l'estereofonia; que pertòca tot sistema acostic que dona ai auditòrs, au moment de la reproduccio dei sons, un sentiment de distribucion espaciala, un releu sonore.

estereofotografia n.f. Art de representar lu solides per projeccio sus un plan. Var.: **estereografia.**

estereognosia n.f. (fisiol.) Percepcion de la forma e dau volume dei còrs, qu'emplega li sensibilitats tactila e muscularia.

estereografia n.f. Estereofotografia.

estereografic, a adj. *Projeccio estereografica (de som O):* Transformacion pontuala que, à un ponch M d'una mièja-esfèra de som O, assòcia lo ponch d'interseccio de la drecha (OM) e dau plan equatorial.

estereograma n.m. Ensèms de doi clichats d'un membre subjècte destinats à la restitucion dau releu per estereoscopia.

estereo-isomèr n.m. e adj. Compauat isomèr esteric d'un autre compauant.

estereo-isomeria n.f. (quim.) Isomeria de natura esterica.

estereomètre n.m. Instrument que sièrve per mesurar lu solides.

estereometria n.f. Ensèms dei metòdes geometrics emplegats dins la mesura dei volumes; geometria de l'espaci.

estereometric, a adj. De l'estereometria.

estereomodèle n.m. Imatge en releu perçapuda per aqueu que fa usança d'un estereomètre.

estereoquimia n.f. Partida de la químia qu'estudia la disposicion tridimensionala dei atòmes dins li moleculas.

estereoquimic, a adj. De l'estereoquimia.

estereoradiant n.m. Esteradiant.

estereorama n.m. Mapa topografica en releu.

estereoscòpi n.m. Aparelh que permete de vèire un imatge en releu per examèn d'un coble estereoscopic.

estereoscopia n.f. Procediment que dona l'impression dau releu per examèn de doi imatges d'un subjècte pilhats m'un escartament parier à-n-aqueu dei uèlhs.

estereoscopic, a adj. Relatiu à l'estereoscopia.

estereotaxia n.f. Procediment per localisar rigorosament d'estructuras cerebrali prefondi, emplegat en neurocirurgia.

estereotaxiat, ada adj. Efectuat au mejan de l'estereotaxia.

estereotipat, ada adj. Que si presenta totjorn sota la mema forma forma: *De formulas estereotipadi*.

estereotipe n.m. 1. Clichat tipografic obtengut per colatge de plomb dins una emprenta. 2. Formula banala, opinion sensa minga originalitat.

estereotipia n.f. 1. (estamp.) Branca que permete la reproduccio de formes au mejan d'emprentas. 2. (psicol.) Repeticion non motivada, automatica e inadaptada à la situacion, de mòts, de movements o de comportaments.

estereotomia n.f. Sciença tradicionala de la talha dei materiaus emplegats dins la construccion.

estereotomic, a adj. Relatiu à l'estereotomia.

estereovision n.f. (opt.) Vision estereoscopica dau releu.

esteric, a adj. (quim.) Relatiu à la configuracion espaciala d'un compauat quimic. ◇ *Efècte esteric*: Influença de l'encombrament dei gropes e dei atòmes que constituisson una molecula sobre li interaccions que pòu aver mé d'autri.

esteride n.m. Liquide simple que resulta de l'esterificacion d'un esteròl per un acide gras.

esterificacion n.f. (quim.) Reaccion de formacion d'un estèr à partir d'un acide e d'un estèr.

esterificar vt. (*esterifiqui*) Sotametre à una esterificacion.

esterigau n.m. Luèc estèrle. Sin.: **gast, ermàs**.

esterilament adv. 1. D'un biais esterile. 2. D'una mena estèrla.

esteril(e), a adj. 1. Que non poarta de fruchs, que non produe: *Un aubre esterile, una terra esterila*. 2. Qu'es inapte à la generacion: *Femèla esterila*. 3. (med.) Que contèn minga gèrme microbian. 4. (fig.) Que produe ren, qu'es sensa imaginacion. 5. Sensa resultat, van, inutile. Var.: **estèrle**.

esterile n.m. (min.) Ròca que non contèn de mineraus valorisables.

esterilet n.m. Dispositiu contraceptiu de matèria plastica ò de coire, plaçat dins la cavitat uterina.

esterilizacion (-izacion) n.f. 1. Accion de destrúger li toxinas e lu micròbis dins un local, dins una substància, sus un instrument cirurgical, etc., per de procediments fisics (calor, radiacions ultravioleti ò quimiqui). 2. (fig. lit.) Accion d'esterilizar lu esperits, la creativitat.

esterilisador (-izador) n.m. Aparelh d'esterilizacion.

esterilisant (-izant), a adj. Que rende esterile, qu'esterilisa.

esterilizar (-izar) vt. 1. Rendre esterile, inapte à la generacion, à la produccion, à l'invencion. 2. Operar l'esterilizacion de.

esterilisat (-izat), ada adj. Sotamés à l'esterilizacion. ◇ *Lach esterilisat*: Lach portat à auta temperatura, que pòu èstre conservat longtemps.

esterilitat n.f. Estat de cen qu'es esterile, de quauqu'un qu'es esterile.

estèrle, a adj. Esterile.

esterlejar vt. Faire venir estèrle.

esterlet n.m. Esturion dei cors d'aiga d'Euròpa orientala e d'Àsia occidental, que lu sieus òus sièrvon à faire lo caviar.

esterlin n.m. (angl. *sterling*) Moneda d'origina escocesa, qu'avia cors en Euròpa à l'Atge-Mejan.

estèrn n.m. Sentida. ◇ (pop.) Nas. *Aver boan estèrn*: Faire pròva de clarveençia. Sin.: **aver boana sentida**.

estèrna n.f. Auceu palmipède de la tèsta negra e de l'esquina grisa, que viu sus li coastas (longuessa 40 cm). Es l'aucèu migrator que complisse lo viatge mai lòng, practicament de l'Artic a l'Antartic. Si declina, segond li varietats en mantu tèrmes: **fumet, mascaron, gafeta...** (Fam. dei esternidats). Sin.: **arèndola de mar**.

esternal, ala adj. Relatiu à l'esternum. Var.: **esternau**.

esternau, ala adj. Esternal.

esternidat n.m. *Esternidats*: Familha d'auceus migrators que lo tipe n'es l'estèrna.

esternir vt. Espantegar (de fen, de fèm). ♦ **s'esternir** v.pr. Venir tèrne.

estèrno-cleïdo-mastoïdian adj. m. e n.m. (anat.) Si di d'un muscle que s'inserisse sus l'esternum, la clavícula e l'apofisi mastoïda.

estèrno - tiroïdian adj. e n.m. (anat.) Si di d'un muscle que s'espandisse de l'esternum au cartilague tiroïde.

estèrno-clavicular, a adj. (anat.) Relatiu à l'esternum e à la clavicula.

estèrno-eleïdo-ioïdian adj. e n.m. (anat.) Si di d'un muscle superficial de la part anteriora dau coal, que va de la clavicula e de l'esternum à l'oàs iloïde.

esternopatge n.m. (med.) Mostre doble, que lu sieus doi còrs son religats per l'esternum, m'un amboric comun.

esternopatgia n.f. (med.) Conformatio dei esternopatges.

esternorinçes n.m.pl. Sota-òrdre d'insèctes omopteràs qu'enclau lu nierons, li cochenilhas....

esternotomia n.f. (cir.) Trencament cirurgical de l'esternum.

esternum n.m. Oàs plat, situat en avant de la gàbia toracica e au quau son religadi li promieri sèt coastas de l'òme. Sin.: (pop.) **poast de l'estòmegue**.

esteroïde, a adj. *Ormòna esteroïda*: Ormòna derivada dei esteròls e secretada per li glandas endocrini.

esteroïdian, a adj. Relatiu ai esteroïdes. Var.: **esteroïdic**.

esteroïdic, a adj. Esteroïdian.

esteròl n.m. (quim.) Alcòl policiclic que dins lo sieu grop si tròvon lo colesteròl, li vitaminas D e lu esteroïdes.

esterpaira n.f. Mena d'araire per recavar lo soal.

estertorós, oa adj. (med.) *Respir estertorós*: Respir dificile e bruissent sota l'accion de la narcòsi ò dins un estat d'agonia.

estesia n.f. Aptitud à provar una sensacion; sensibilitat.

estesiogène, a adj. (fisiol.) Que produe ò acreisse la sensibilitat.

estesiologia n.f. Estudi scientific de la sensibilitat organica.

estesiòmetre n.m. Instrument per mesurar la sensibilitat tactila.

estesiometria n.f. Accion de mesurar la sensibilitat tactila.

esteta n. e adj. 1. Persona que li agrada l'art e lo considèra coma una valor essenciala. 2. (pej.) Persona qu'afècta lo culte dau beu, en dessobre de tota valor.

estetic, a adj. 1. Que pertòca lo sentiment dau beu, la sieu percepcion. 2. Qu'es beu, graciós: *Un gèst estetic*. 3. Que mantèn la beutat dau còrs: *Una cura estetica*. ◇ *Cirurgia estetica*: Cirurgia plastica que la sieu tòca es de melhorar li alteracions ò traumatiqui dau còrs, ò l'aspècte exterior, especialament de la cara.

estètica n.f. Teoria dau beu, de la beutat en general, e dau sentiment dau beu que fa nàisser en nautres. 2. Ensèms dei principis à la basa d'una expression artistica, literària, etc., per la rendre conformata à un ideal de beutat: *L'estètica classica*. 3. Armonia, beutat d'una forma d'art quala que sigue: *L'estètica d'una construccion*. 4. *Estètica industrialia*: Disciplina qu'estudia lu produchs fabricats segond de critèris de beutat, ma en tenent còmpte finda dei critèris d'adaptacion à l'usatge. Var.: **estetica**.

estetica n.f. Estètica.

esteticament adv. 1. D'un biais estetic. 2. Dau ponch de vista estetic.

estetician, a adj. 1. Escrivan, filosòfe que s'occupa d'estètica. 2. (sobretot au fem.) Persona que travalha dins un institut de beutat.

esteticisme n.m. Teoria que fa de l'art un afaire de sensibilitat pura, en laissant de caire lu pensaments utilitaris, intellectuals ò morals.

estetisme n.m. Escòla artistica e literària anglosaxona que si prepaua de faire tornar lu arts e la poesia ai sieu formas primitivi.

estetoscòpi n.m. (med.) Aparelh emplegat per auscultar.

esteu n.m. Ròca ò grope de ròcas à flor d'aiga, generalament pròche dei coastas. 1572: «...un pilot non reconoui l'esteou...», Bellaud. 1575: «... a l'esteou souto l'aiga...». Var.: **estel**. Sin.: **escuèlh, banc, seca, secan**.

esteva n.f. Manelha d'un araire.

estibiat, ada adj. (farm.) Dont ièntra d'antimòni.

estibina n.f. Sulfure natural d'antimòni Sb_2S_3 , principal minerau d'aqueu metal.

estiblada n.f. 1. Tibadura. 2. Usura dau linge. 3. Escorreguda lònga. 4. Lassiera (fatiga). 5. Tanada, rosta, tabassada.

estiblaire n.m. Estiblador.

estiblador n.m. (tecn.) 1. Estanhador de filaira (tròç de cuèr o d'estofa per aparar li mans d'una filaira) 2. Paumèla de cordier.

estiblar vt.) 1. Estirar e espandir lo linge; brandir una escanha. 2. Frustar lo linge. 3. Penchenar lo cànebe. 4. Estrilar, tustassar, tanar, tabassar.

estiça n.f. (it.) 1. Ràbia, despièch. 2. Gota que s'escorre dau nas.

esticomitia n.f. (lit.) Dialògue tragic dins lo quau lu interlocutors si respoàndon vers per vers.

estigador, airitz n. Persona qu'estiga, qu'abuta à faire d'accions. Sin.: **cabalaire**. Var.: **estigant**.

estigança n.f. 1. Accion d'estigar; lo sieu resultat. 2. Encarar de projèctes dins una tòca precisa. Sin.: **intencion, tòca**.

estigançar vt. Abutar quauqu'un à complir una accion, un projècte.

estigant, a n. Estigador.

estigma n.m. 1. (biol.) Ponch sensible au lume, per d'unu protistas. 2. (bot.) Partida superiora dau pistil, que reçaup lo pollèn.

estigmatas n.m. pl. 1. Marca duradissa qu'una plaga (ò una malautia) laissa. 2. (lit.) Traça, marca que tradisse una degradacion. 3. (zool.) Orificis respiratori dei traqueas dei insèctes, dei aracnides. ♦ pl. Plagas que reproduón aqueli dau Crist crucificat, per d'unu mistics cristians.

estigmatic, a adj. Dotat d'estigmatisme.

estigmatisacion (-izacion) n.f. Accion d'estigmatisar.

estigmatisar (-izar) vt. Blaimar durament e en public: *Estigmatisar la violacion dei drechs de l'òme*.

estigmatisat (-izat), ada adj. e n. Si di d'una persona que poarta d'estigmatas.

estigmatisme n.m. (opt.) Qualitat d'un sistema optic que dona un ponch imatge d'un ponch objècte.

estigmomètre n.m. Dispositiu de messa au ponch qu'equipa d'un miraires d'aparelhs fotografics reflex. Sin. **telemètre de Dodin, telemètre de camp encrosat.**

estilar vt. Formar à d'uni abitudas, à d'uni règlas (lo personal domestic, en particular).

estilat, ada adj. Que fa lo sieu servici en seguissent d'uni règlas, en parlant d'un emplegat de maion ò d'ostalaria.

estile n.m. 1. Biais particulier d'exprimir la sieu pensada, li sieu emocions, lu sieus sentiments: *Un autor que travalha lo sieu estile, un exercici d'estile.* 2. Forma de lenga pròpria à una activitat, à un mitan donat, à un grop social: *Estile administratiu.* 3. Biais personal de practicar un espòrt, una art, etc., en fucion de divèrs caràcters: *L'estile de Brea.* 4. Biais particulier d'una època, d'un genre, especialament en matèria d'art, en fucion de divèrs caràcters formals: *Estile epic, estile gotic.* ◇ *D'estile:* Si di de móbles, d'objèctes fabricats en conformitat m'un estile de decoracion ancian. 5. Qualitat de quauqua ren ò de quauqu'un que presenta de caràcteres estetiqui originali: *Mancar d'estile, aver d'estile.* 6. Ensèms dei gusts, biais d'estre de quauqu'un; biais particulier de si vestir, de si comportar, etc.: *Adoptar un estile esportiu.* 7. (Antiqu.) Ponchon metallic per escriure sus de tauletas d'argila cubèrti de cera. 8. (tecn.) Agulha que sièrve à traçar la corba d'una variacion sus un aparelh enregistraire. 9. Asta que la sieu ombrá marca l'ombrá sus un relòri solari. 10 (bot.) Colomna sobre l'ovari, que poarta lo estigmas à la sieu cima.

estilet n.m. 1. Pichin punhal de la lama foarça esfilada. 2. Pichina asta metallina fina e ponchuda emplegada en cirurgia per explorar un trajècte fistulós, una plaga, etc. 3. Organe fin e ponchut d'un animaus.

estiletar vt. Ferir ò tuar quauqu'un m'un estilet.

estilisacion (-izacion) n.f. Accion d'estilisar.

estilisar vt. Representar d'un biais estilisat.

estilisat (-izat), ada adj. Representat sota una forma simplificada, sintetica, que dona un aspècte decoratiu particular, un caràctere especial.

estilisme n.m. 1. Tendença à s'entrevar dau sieu estile. 2. Activitat, profession d'estilista.

estilista n. 1. Escrivan qu'a un estile de granda qualitat. 2. Persona que lo sieu mestier es d'inventar de formas novèli per lu vestits, l'automobila, lu móbles, etc.

estilistic, a adj. Relatiu à l'estilistica, à l'estile.

estilistica n.f. (ling.) Estudi scientific de l'estile.

estilisticament adv. Dau ponch de vista de l'estile, de l'estilistica.

estilistician, a n. Especialista d'estilistica.

estilit n.m. Solitari cristian oriental qu'avia plaçat la sieu cèla sus un pòrtuge ò una colomnada en roïna.

estillagotas n.m. (med.) Còmptagotas.

estilo n.m. [es'tilo] Poartapluma que lo sieu mànegue, vuèi, contèn una reserva de tencha. Var.: **estilografe.**

estilobat n.m. (arquit.) Cen que sostèn una colomnada.

estilo-faringian, a adj. e n.m. (anat.) Si di d'un muscle que va de l'apofisi estiloïda fins au cartilague tiroïde e ai parets de la faringe.

estilo-feutre n.m. Feutre que sièrve essencialament à escriure e que lo sieu capochon a una agrafa coma aqueu d'un estilo.

estilo-glòssa adj. e n.m. Si di d'un muscle que s'espandisse de l'apofisi estiloïda de l'oàs temporal fins au bòrd lateral de la lenga.

estilografe n.m. Estilo.

estilografic, a adj. Relatiu à un estilo.

estiloïde, a adj. (anat.) Pertòca d'apofisis ossudi, vist la sieu forma que sembla aquela d'un estile.

estilo-ioïdian, a adj. e n.m. (anat.) Si di d'un muscle mistolin que s'espandisse de l'apofisi estiloïda de l'oàs temporal fins a l'oàs iloïde.

estilolit n.m. Cessament brusc en forma de colomneta dau plan que dessepara doi jaças d'una ròca calcària.

estilo-mastoïdian, a adj. (anat.) Orifici situat sus la facia sotrina dau rocàs, entre li apofisis estiloïdi e mastoïdi.

estilomatofòr n.m. *Estilomatofòrs:* Òrdre de gastropòdes paumonats enclausant aquelu que, coma li limaças e li bavoas, an lu uèlhs plaçats à la poncha dei banas retiradissi.

estilomina n.m. Poartamina.

estilopòde n.m. Partida de la pata dei vertebrats directament estacada à la cenza ossuda e axada sus un oàs unic, coma l'umèrus en davant e lo femur en darrer.

estima n.f. 1. Apreciacion. 2. Vejaire positiu de la valor de quauqu'un ò de quauqua ren. Var.: **estimacion, estimada.**

estimablament adv. D'un biais estimable.

estimable, a adj. 1. Que si pòu estimar. 2. Important. 3. Coma si deu, de merit, en parlant d'una persona.

estimacion n.f. Apreciacion. Var.: **estima.** Sin.: **avalorament, preada, estimada.**

estimador n.m. (lit.) Persona que fa una estimacion. Var.: **estimaire.** Sin.: **preaire.**

estimaire n.m. Estimador. Sin.: **preaire.** Sin.: **estimador.**

estimar vt. 1. Determinar la valor d'un ben, lo prètz d'un objècte. Sin.: **avalorar.** 2. Calcular aproximativament. 3. Aver una boana opinion de quauqu'un, n'en reconóisser la valor. 4. Jutjar, èstre d'avís, considerar: *Estimi que poades travalhar un pauc mai.* ♦ **s'estimar** v.pr. Si considerar coma, si crèire.

estimatiu, iva adj. Que constituisse una estimacion.

estimator, tritz n. Preaire.

estimatòri, òria adj. Relatiu à l'estimacion.

estimugène, a adj. 1. Pròpri à estimular, à acréisser l'activitat fisica, intellectual; fortificant, tonic. 2. (fig.) Qu'aumenta l'ardor. ♦ n.m. 1. Substança, medicament qu'activa li foncions psiquiqui. 2. (fig.) Cen qu'es de natura à tornar donar de coratge à quauqu'un.

estimul n.m. Estímulus.

estimulacion n.f. Accion d'estimular. Sin.: **ponchonada, avivada, agulhada, agulhonada.**

estimulador n.m. *Estimulador cardiac*: Aparelh electric que provòca la contraccion cardiaca quora non si fa normalament. Sin.: **pacemaker** (angl.), **avivaire**, Var.: **estimulatòr**.

estimulant, a adj. 1. Pròpri à estimular, à acréisser l'activitat fisica, intellectual; fortificant, tonic. 2. (fig.) Qu'aumenta l'ardor; encoratjant. Sin.: **ponhèire, confortant**. ♦ n.m. 1. Substança, medicament qu'activa li foncions psiquiqui. Sin.: **cordial**. 2. (fig.) Cen qu'es de natura à tornar donar de coratge à quauqu'un. Sin.: **ponchon, agulhon**.

estimular vt. 1. Incitar, butar à agir; encoratjar. Sin.: **estigar**. 2. Acréisser l'activitat de: *Estimular un sentiment, una industria*. Sin.: **avivar, ponchonar, agulhonar**.

estimulator n.m. Estimulador.

estimulina n.f. Ormòna secretada per l'ipofisi e qu'estimula l'activitat d'una glanda endocrina per la secrecion d'una altra ormòna (nom generic).

estímulus n.m. (fisiol.) Element de l'environament susceptible d'activar d'unu receptors sensorials d'un individú e d'aver un efècte sobre lo sieu comportament. Var.: **estimul**.

estinhecat n.m. Pichin peis de mar ò d'aiga doça, que poarta d'espines dorsali e que lo mascle garda lu òus e bastisse eu-meme un nis sus lo fond (Familha dei gasterosteïdes).

estínher vt. Esténher.

estipendi n.m. Salari.

estipendar vt. (*estipendi*, classic *estipendii*) (lit. e pej.) Aver au sieu servici, en pagant. Sin.: **assoudar, pagar**.

estipendiat, ada adj. (lit. e pej.) Qu'es pagat per accomplir una accion; corrot. Sin.: **assoudat, pagat**.

estipi n.m. (bot.) Fust non ramificat, recubèrt per li cicatriz dei fuèlhas, coma dins lu paumoliers; axe principal d'uni algas e d'unu fonges.

estipitat, ada adj. Si di dei organes vegetals qu'un estipe poarta.

estiptic, a adj. e n.m. (med.) Si di d'un astringent potent (saus de plomb, de fèrre, etc.).

estipula n.f. (bot.) Apendici pichin membranós ò foliaceu, que si rescoantra au ponch d'insersion dei fuèlhas.

estipulacion n.f. Clausa, mencion dins un contracte. Sin.: **condicion, disposicion, article, obligacion**.

estipulant, a adj. e n. (dr.) Persona qu'exigisse quauqua ren per convencion.

estipular vt. 1. (dr.) Enonciar una clausa, una condicion dins un contracte. Sin.: **convenir, acordar, precisar**. 2. Faire saupre expressament.

estir n.m. (med.) Contraccion dei nèrvis e dei muscles.

estira n.f. 1. Tortura d'una persona condemnada à la question. Sin.: **calvari, suplici, martiri**. 2. Escorreguda.

estirable, a adj. Que pòu èstre estirat sensa si rompre.

estiracaceu n.m. *Estiracaceus*: Familha d'aubrilhons, que lo sieu tipe es l'alibofier.

estiracina n.f. Cinnamat de cinnamile que contèn l'alibofier.

estirada n.f. 1. Tiralhament (dau còrs). 2. *Escorreguda lònga*: Una estirada de camin.

estiradís, ssa adj. Que si pòu estirassar.

estiradoira n.f. Destiraira.

estirador, a adj. 1. Que dura totplen. 2. Que li agrada d'esperlongar.

estiraire, airitz n. Persona qu'estira de metals, de pèus, de matèiras textili.

estiralhar (s') v.pr. S'estirar sus lo lièch ò sus lo soal.

estirament n.m. Accion d'estirar, de s'estirar; lo sieu resultat. Sin.: **tesada**.

estiranhar vt. Estirar.

estirar vt. 1. Alongar, estendre per traccion. Sin.: **tesar**. 2. (metall.) Menar una barra à una longuessa mai granda e à una secció mai pichina, per passatge à frèi au travers d'una màquina especiala. 3. (text.) En filatura, reduire la secció dei ribans de fibras textili. Sin.: **sang sanguena**. 4. Formar en continú un fuèlh de vèire plat ò de fibra de vèire. ♦ **s'estirar** v.pr. Estendre lu sieu membres.

estirassada n.f. 1. Traça laissada sus una susfàcia ò dins l'espaci per un còrs en movement, per una substància espantegada. 2. (mecan.) Foarça aerodinamica que s'opaua à l'avancament d'un mobile dins l'ària.

estirassament n.m. 1. Accion d'estirassar; lo sieu resultat. 2. Atirança.

estirassant, a adj. Atraent.

estirassar vt. 1. Desplaçar quauqua ren en lo si tirant darrer. 2. Menar quauqu'un pauc ò pron còntre la sieu voluntat: *Estirassar un enfant à l'escola, estirassar quauqu'un au tribunal*. 3. (loc.) *La raça estirassa*: Lu enfants sèmblon ai sieus parents, an li memi qualitats, lu memes comportaments, etc.

estiratge n.m. 1. Accion d'estirar (un metal, un teissut, etc.). 2. (text.) *Banc d'estiratge*: Màquina per estirar.

estirax n.m. Aubrilhon exotic que fornisce lo benjoïn e un baume; aqueu baume (Familha dei estiracaceas). Sin.: **alibofier**. Var.: **estorax**.

estirène n.m. Idrocarbure benzemic C_8H_8 que sièrve de matèria promiera per de nombroï matèrias plastiqui. Var.: **estirolène**.

estirolène n.m. Estirène.

estiu n.m. 1. Sason que vèn après la prima e avant l'auton e que, dins l'emisfèri boreal, comença lo 21 ò lo 22 de junh per s'acabar lo 22 ò lo 23 de setembre. 2. Periode dei calors. ♦ (au Canadà, ma finda, per extension, dins lo rèsta dau monde) *Estiu indian*: Periode de bèi jorns tardius, à la fin de l'estiu ò au començament de l'auton. Sin.: **estiu de sant Martin**.

estiva n.f. 1. Cròta. 2. (mar.) Part interiora d'una nau, prevista per reçaupre lo cargament de mercandisa; lo cargament propriament dich. ♦ Part darierra dei barcas de pesca enclausa entre lo darrer banc e lo sanon.

estiva n.f. Pastura d'estiu, en montanha.

estivacion n.f. (zool.) Engordiment d'unu animaus, en estiu.

estivada n.f. Amontanhatge. Var.: **estivatge**.

estivaire

estivaire n.m. Emplegat d'un poart qu'estiva la mèrc sus una nau. Sin.: **cargaire, camalo**.

estival, a adj. De l'estiu; relatiu à l'estiu. Var.: **estival, estivau, estivenc**.

estivalha n.f. Estiva (per li bèstias).

estivalhar vt. Estivar (de bèstias).

estivament n.m. Tassament.

estivandier, a n. Estivant.

estivant, a n. Persona que parte à faire un sejorn pendent li vacanças d'estiu. Var.: **estivandier**.

estivar vt. Metre lo bestiari à l'estiva. Sin.: **amontanhar**. ♦ vi. Passar l'estiu en montanya, en parlant dau bestiari.

estivar vt. Dispauar metodicamente e fixar solidament (lo cargament d'una nau, d'un veïcule, d'un avion): 1572: «*dins trento naux tant de blat estivar...*», Bellaud.

estivatge n.m. (mar.) Accion d'estivar.

estivatge n.m. Estivada.

estivatge n.m. Tirant d'aiga. Sin.: **cotatge**.

estivau, ala adj. Estivenc.

estivau n.m. Bòta de pescadors. Braias de cerat.

estivau n.m. Calors de l'estiu.

estivenc, a adj. De l'estiu. Var.: **estival**.

estivenc, a adj. Estival.

esto, a adj. dem. Aquesto: *Esto còup, esto sera, esto matin, esta nuèch.*

estoarça n.f. Entòrsa.

estòbi n.m. (mar.) Èrsas que demòron un còup passada una tempèsta.

estobla n.f. Estòbla.

estòbla n.f. 1. Part dau pen dei cerealas que rèsta dins lo camp après la meisson; lo camp eu-meme. 3. Palha lònga que s'emplegava per curbir li abitacions dins d'uni regions. Var.: **estobla, restòbla, restobla**. Sin.: **cost**.

estoblada n.f. Camp semenat de blat. Var.: **restoblada**.

estoblar vt. e vi. (*estobli, estòbli*) Arrancar l'estòbla après la meisson. Var.: **restoblar**.

estoblatge n.m. 1. Accion d'estoblar après la meisson. 2. Epòca de l'annada quora s'estòbla. Var.: **restoblatge**.

estòble adv. Exprèssi, escient. ♦ *Faire estòble*: Faire d'un biais deliberat. Sin.: **a bèl expressi**.

estòc n.m. Espada per tocar mé la poncha. ♦ *Picar d'estòc e de talha*: En si servent de la poncha e dau trencant d'una arma blanca.

estocada n.f. 1. Còup donat mé la poncha de l'espada. 2. Còup d'espada que lo matador dona per acabar lo taur. 2. (fig. lit.) Atac violent portat d'improvista.

estòc n.m. Instrument per fixar un objècte que si deu trabaillhar, format de doi maissas que si pòu avesinar pauc ò pron per lo biais d'una vitz.

estocafic n.f. 1. Merluça secada à l'ària. ♦ *Maigre, sec coma un estocafic*: Foarça maigre. 2. Recèpta niçarda à basa d'aqueu peis. «*Lo luns lo metre a müèlh, e lo vendres vengut, lo retirar dau banh, que tendre l'a rendut*» (R. Rancher).

estocaficada n.f. Plat d'estocafic.

estof, a adj. Sadol.

estòfa n.f. 1. Teissut. 2. (fig.) Aver d'estòfa: Aver de grandi qualitats.

estofacastanhas n.m. 1. Estòfa grossiera per estofar li castanhas rostdi. 2. Capeu de forma ridicula.

estofacristian n.m. (fam.) Aliment espès ò farinós, que si digerisse dificilament. Sin.: **estofagarri**.

estofagarri n.m. (fam.) 1. Estofacristian. 2. (fig.) Si di de quauqua ren qu'es noiós, alassant: *Aqueu film es verament un estofagarri!*

estofada n.f. À *l'estofada*: Si di d'un móde de cuècha dei carns ò dei legumes à la vapor, dins un recipient tapat.

estofadoira n.f. Pinhata per cuèire à l'estofada.

estofador n.m. 1. (mús.) Pèça de boasc garnida de feutre que permete l'arrést dei vibracions d'una coarda de clavecin ò de piano. Sin.: **sordina**. 2. (fam.) Local que la sieu atmosfèra es cauda e confinada.

estofaire, airitz adj. e n. Que provòca l'estofament. Var.: **estofegaire**.

estofalume n.m. Atupor.

estofament n.m. 1. Accion d'estofar; fach d'estre estofat. Var.: **estofegament**. Sin.: **estenhement**. 2. Granda dificultat à respirar.

estofant, a adj. Que rende la respiracion dificila. Var.: **estofareu**.

estofar vt. 1. Faire morir per asfixia. 2. Embarrassar en rendent la respiracion dificila: *Una calor qu'estofa*. 3. Arrestar la combustion de, amurcir: *Estofar lo fuèc*. 4. (fig.) Rendre mens sonore, assordir. 5. (fig.) Empachar la propagacion, lo desenvolapament de: *Estofar un sentiment, un escandale*. ♦ vi. 1. Morir per asfixia. 2. Respirar mé dificultat. ♦ s'**estofar** v.pr. Perdre la respiracion.

estofar vt. (*estòfi*) 1. Garnir d'estòfa. 2. Enriquir de matèria, de fachs, desenvolopar.

estofareu, èla adj. Estofant.

estofat, ada adj. 1. Moart per estofament. 2. Que lo sieu esclat es assordit: *Un rire estofat*.

estofat, ada adj. Ric de matèria: *Un travalh estofat*.

◇ *Votz estofada*: Plena e sonora.

estofegament n.m. Estofament.

estofegar vt. (*estofegui*) Esténher.

estofegatge n.m. Accion d'estofar.

estofiar (s') v.pr. (*m'estofí, classic m'estófi*) Si desgustar.

estofisiologia n.f. Part de la fisiologia que tracta dei relacions entre lu estats nerviós e lu fenomènes de la consciéncia.

estoïc, a adj. Si di de quauqu'un que supoarta la dolor embé coratge, sensa si plàner.

estoïcament adv. D'un biais estoïc.

estoïcian, a adj. e n. 1. Qu'apartèn à l'estoïcisme; que n'èra partidari. 2. Que rèsta impassible devant lo malur, la sofrença, la dolor, etc.

estoïcisme n.m. (filos.) 1. Doctrina filosofica de Zenon, Seneca, Marc Aurèli (sovent opauada à l'epicurisme). (per ext.) Fermetat, austerioritat.

estoireta n.f. 1. Insèete que viu sota li pèiras e dins lu fruchs, finda sonat trauca-aurelha à causa dei doi apendicis en forma de pinça qu'acabon lo sieu abdomèn.

estòla n.f. 1. Insigne liturgic format d'una larga benda d'estòfa, que poàrton l'evesque, lo prèire e lo diacre.

estolon n.m. 1. (bot.) Part aerènca, que si finisse m'un grèlh que, de plaça en plaça, crea de novèli raïç, ponchs de partença de noveus pens. 2. (zool.) Grèlh qu'assegura la multiplicacion asexuada d'unu animaus.

estolonifèr, a adj. Que produe d'estolons.

estoloniforme, a adj. Que retipa la forma de l'estolon.

estomac n.m. Estòmegue.

estomacal, a adj. De l'estòmegue. Var.: **estomacau**.

estomacau, ala adj. Estomacal.

estomagada n.f. Indigestion; dolor estomacala. Var.: **estomagadura**.

estomagadura n.f. Estomagada.

estomagar vt. (*estomagui*) (fam.) Estupefar, estonar, d'un biais agradiu ò desagradiu. Sin.: **laissar nèc, espantar**. ♦ **s'estomagar** v.pr. S'estonar.

estomaquic, a adj. Si di d'un medicament que favoreja lo funcionament normal de l'estòmegue.

estomat n.m. Orifici microscopic en nombre grandàs sus la faça inferiora dei fuèlhas dei plantas superiori, qu'assegura lu escambis gasós (fotosintesi, alenament...).

estomatiti n.m. Inflamacion de la mucoa bucalia.

estomatodinia n.f. (med.) Dolor de la cavitat bucalia.

estomatologia n.f. Especialitat medicala que lo sieu objècte es l'estudi e lo tractament dei afeccions de la boca e dau sistema dentari.

estomatologic, a adj. Relatiu à l'estomatologia.

estomatologista n. Estomatòlogue.

estomatològue, òga n. Mètge especialisat en estomatologia. Var.: **estomatologista**.

estomatoplastia n.f. (med.) Restauracion cirurgicala de la boca.

estomatopòde n.m. *Estomatopodes*: Pichon nombre de crustaceus superiors.

estomatorragia n.f. (med.) Emorragia de la boca.

estomatoscòpi n.m. Instrument per examinar la boca.

estomatoscopia n.f. (med.) Examèn de la boca au mejan d'un estomatoscòpi.

estòmegue n.m. 1. Dins l'òme, part renflada dau tube digestiu situada sota lo diafragma, entre esofague e l'intestin greule, dont lu aliments son banhat d'acide gastric, qu'idrolisa li proteïnas. 2. Part renflada dau tube digestiu dei animaus, formada de quatre pòchas per lu romegaires. 3. Part dau còrs au niveau de l'estòmegue: *Mandar un punh dins l'estòmegue*. ◇ Aver d'estòmegue: Èstre ardit, audaciós. Var.: **estomac**. Sin.: **aver de front de pièch**.

estomiera n.f. Trama inserida dins lu teissuts dobles. Sin.: **emborratge**.

estomocòrde n.m. *Estomocòrdes*: Classa d'animaus marins primitius, vesins dei cordats.

estomòxe n.m. Mosca que ponhe lo bestiari e pòu transmetre de micròbis (estreptocòcs, micròbi dau carbon, etc.).

estompa n.f. 1. Pèu, paper rotllats e acabats en poncha per estalar la color d'un dessenh. 2. Dessenh obtengut d'aqueu biais.

estompament n.m. (lit.) Fach de s'estompar.

estompar vt. 1. Adocir ò ombrar un dessenh au mejan d'una estompa. Sin.: **ombrejar, esfumar**. 2. Curbir quauqua ren m'una ombra leugierament degradada; velar. Sin.: **ombrejar, esfumar**. 3. Demenir la rudessa de quauqua ren. ♦ **s'estompar** v.pr. 1. S'escafafar, devenir fosc. 2. Baissar en violença, en intensitat: *La mieu dolor s'estompa*.

estompat, ada adj. Adocit, mens viu, en parlant de l'esclat d'una color.

estompatge n.m. Accion d'estompar.

estonablament adv. D'un biais estonant. Var.: **estonadament**.

estonable, a adj. Que pòu èstre estonat.

estonadament adv. Estonablament.

estonament n.m. Sorpresa causada per quauqua ren d'imprevist, d'extraordinari. Sin.: **esbaïment**.

estonant, a adj. 1. Qu'a un caractèr imprevist, estrange. 2. Extraordinari, prodigiós, remirable. Sin.: **esbaïssent**.

estonar vt. Sorprendre peuqua ren d'extraordinari, de meravilhós, d'imprevist. Sin.: **esbaïr**. ♦ **s'estonar** v.pr. Trovar estrange, èstre sorpés (de): *M'estoni de ti vèire aquí*.

estonian, a adj. e n. D'Estònia. ♦ n.m. Lenga parlada en Estònia. Sin.: **èste**.

estonix n.m. Mamífer fossile de l'eocène dei Estats-Units que presentava à l'encòup una natura de roseigaire, de carnassier e sobretot d'insectívore.

estòp interj. (anglés *stop*) Per exprimir l'òrdre de cessar, de s'arrestar. Sin.: **basta!, ou!, arrèsta!, arrestatz!**

estòp n.m. (anglés *stop*) 1. Paneu de senhalisacion rotiera que demanda imperativament de s'arrestar. 2. Senhal luminós plaçat à l'arrier d'un veïcule e que s'aluma quora si frena. 3. (fam.) Autostòp.

estopa n.f. Compauanta fibroa que sobra dau tractament dau cànebre.

estopar vt. Tapar mé d'estopa. Var.: **estoponar**. Sin.: **calafatar**.

estopat, ada adj. Tapat mé d'estopa.

estopilha n.f. Artifici que contèn una composicion fulminanta que sièrve à botar fuèc à una carga de podra.

estopilhar vt. Provedir d'una estopilha.

estopilhon n.m. Estopilha pichona.

estopin n.m. Tampon d'estopa per borrar la podra.

estopinar vt. 1. Borrar mé d'estopa, d'estraças, etc. 2. Calafatar.

estopinar vt. Sortir d'un topin.

estopon n.m. Tap d'estopa.

estoponar vt. Estopar.

estopós, oa adj. Cotonós, que sembla d'estopa. Var.: **estoponós**.

estoponós, oa adj. Estopós.

estoppel n.m. (mòt angl.) Objeccion peremptòria qu'empacha un Estat, partida dins un procès, de contradire la posicion que sostèn ò qu'a sostengut.

estorach n.m. Estorax.

estorax n.m. Estirax.

estorçedula n.f. 1. Accion d'estoàcer; lo sieu resultat. 2. Entòrsa.

estordaria n.f. 1. Caractèr d'aqueu que non pensa denant d'agir; distraccion, inatencion. 2. Acte fach sensa pensar: *Cometre d'estordarias*. Sin.: **folastrige**.

estordidament adv. En estordit; inconsideradament, imprudentament.

estordiment n.m. Perda de consciéncia passatgiera; vertige. Sin.: **lordite**.

estordir vt. (*estordissi*) 1. Faire perdre parcialament la consciéncia à: *Estordir d'un coup de baston*. Sin.: **ensucar, enlordinar, entartugar, estramortir**. 2. Causar una mena d'euforia: *Lo vin estordisse*. Sin.: **enebriar**. 3. Importunar: *Tròup de bosin finisse per estordir*. ◆ **s'estordir** v.pr. S'esforçar de perdre la consciéncia de la realitat. Sin.: **s'enebriar**.

estordissent, a adj. Qu'estordisse.

estordit, ida adj. e n. Qu'agisse ò parla sensa pilhar lo temps de la reflexion, sensa faire atencion: *Un enfant estrodit*. Sin.: **despensierat, espensierat, destartavelat, inatentiu**.

estòri n.m. Estòria.

estòria n.f. Trena de palha entreçada, etc. Var.: **estòri**.

estorne, a adj. Que la sieu color fa pensar à-n-aquela d'un estorneu.

estorneu n.m. 1. Passeron dei plumas escuri tacadi de blanc, insectívore e frugívore (20 cm de lòng, Familha dei esturnides). 2. (fig.) Persona estordida, tèsta en l'ària.

estornic n.m. Expulsion reflèxe brusca d'ària per lo nas e la boca, que la provòca una excitacion de la mucoa nasal. Var.: **esturnic**.

estornicada n.f. Accion d'estornicar. Var.: **esturnicada**.

estornicar vt. (*estorniqui*) Faire un estornic. Var.: **esturnicar**.

estorniga n.f. Àrnica.

estornigon n.m. Simèc. Var.: **estaurigon**. Sin.: **gautàs, gautada, balorda, virasoleu**.

estrabíic, a adj. e n. Que sofrisse d'estrabisme.

estrabisme n.m. Deca de parallelisme dei axes optics dei uèlhs, que provòca un trebolici de la vision binoculària.

estrabomètre n.m. Aparelh que mesura lo niveu d'estrabisme.

estrabòt n.m. Fach de passar sensa rason d'un subjècte à un autre: *Faire, dire d'estrabòts*. Sin.: **desparlatge**.

estrabotar vi. (*estrabòti*) Faire d'estrabòts. Sin.: **sautar de la cabra au perier**.

estrabotomia n.f. (cir.) Tractament cirurgical de l'estrabisme.

estrac, a adj. Las. Sin.: **alassat, flac, crepat, desanat**.

estraç n.m. Degalh fach à un teissut. Sin.: **esgarradura, esgarron**.

estraça n.f. 1. Tròç de vièlha estòfa. Sin.: **androlha, panochon**. 2. Borra ò sobra de la seda, en sericultura. 3. Persona gaire recomandabla. Sin.: **palhasso, rementa**.

estraçadura n.f. Accion d'estraçar; lo sieu resultat.

estraçament n.m. Accion d'estraçar quauqua ren; lo sieu resultat.

estracar vt. (*estraqui*) Rendre las. Sin.: **crepar, añaquir, alassar, crepar**. ◆ **s'estracar** v.pr. S'allassar, si crepar.

estraçar vt. Redurre à l'estat d'estraça.

estracejar vt. Metre en pèças. Sin.: **frandalhar, desfelengar**;

estrachana n.f. Amèndola dura.

estracier, a n. Persona que rabalha li estraças ò lu vièlhs objèctes per li tornar vendre. ◇ (fig.) *Si batre coma d'estraciers*: Si batre d'un biais encaïnat.

estraçon n.m. Estraça pichona.

estraçum n.m. Ensêms de cen qu'es estraçat.

estrada n.f. 1. Calada romana. Rota, camin: *Batre l'estrada*.

estradier, a adj. Relatiu à un camin, ai rotas: *Lo malhum estradier*. Sin.: **rotier**.

estradiòt n.m. Cavalier leugier originari d'Albania ò de Grècia, emplegat dins li armadas europeï coma avantgarda (siècles XVⁿ - XVIⁿ).

estradiòu n.m. (bioquim.) Principala ormòna estrogèna de l'ovari.

estrafachar (s') v.pr. Si contrafaire.

estrafaciar vt. (*estrafaci, classic estrafacci*) Descarar, desfigurar. Sin.: **estrafigurar**.

estrafigurar vt. Desfigurar. Sin.: **estrafaciar, descifar**.

estrafoisson n.m. Prepotent, entrecujat.

estrafonhar vt. Escafondar.

estragon n.m. Planta aromatica emplegada coma condiment (Familha dei composeas).

estrai n.m. (mar.) Cau metallic ò cordatge destinat à mantenir un aubre en plaça.

estraissinar vt. Estransinar.

estral, a adj. (fisiol.) Relatiu à l'estrus. ◇ *Cicle estral*: Modificacion periodica dei organes genitals femeus, en rapoart mé la liberacion dei ovules (per la frema, lo cicle estral dura 28 jorns e compoarta doi fasas: follicularia e luteala). Var.: **estrau**.

estralucar vt. (*estraluqui*) Especular.

estralunat, ada adj. Lunatic. Var.: **extralunat**.

estralúser v.i. Lúser d'una mena passadissa.

estralusida n.f. Lutz passadissa.

estram(e) n.m. Forratge.

estramaç n.m. Tombada sus lo soal d'un biais lorda e brusca.

estramaçada n.f. Accion d'estramaçar.

estramaçar vt. Abatre, estirassar per tèrra. ◆

s'estramaçar v.pr. Si picar en tèrra lordament. Sin.: picar dau nas, dau morre.

estramaçon n.m. Espada lònga, mé doi trencants (s. XVIⁿ e XVIIⁿ).

estrambalada n.f. Extravagança. Sin.: **folastrada**, desvari.

estrambalat, da adj. Extravagant. Sin.: **folesc, folàs**.

estrambòrd n.m. Entosiasme, envanc. Sin.: exaltacion.

estrambordant, a adj. Que dona d'entosiasme. Sin.: exaltant.

estrambordar vt. (*estrambòrdi*) 1. Transportar de gaug. 2. Donar d'envanc à. Sin.: **exaltar**.

estramònì n.m. Estramònìa.

estramònìa n.f. Planta velenoa dau genre datura, dei grandi flors blanqui e dau fruch espinós (Familha dei solenaceas). Var.: **estramònì**.

estramortiment n.m. Estordiment.

estramortir vt. (*estramortissi*) Estordir. Var.: **extramortir**.

estramòt n.m. Solecisme, barbarisme. Var.: **extramòt**. Sin.: **bastardalha**.

estramudar vt. Cambiar (una planta) de vas.

estrangle, ja adj. Estranh.

estrangier, a adj. e n. 1. Qu'es d'una autra nacion: *Un torista estrangier*. Sin.: **foarapaís, forastier, forestier, estranhier**. 2. Que non es d'un grop, d'una familia. ◆ adj. 1. Que non apartèn à la nacion dont si viu: *Una lenga estrangiera*. 2. Que non apartèn à un organisme, à una empresa: *Persona estrangiera au servici*. 3. Qu'es sensa rapoart, sensa relacion embé: *Èstre estrangier à un afaire*. 4. Pas conoissut: *Una cara estrangiera*. 5. (med.) *Còrs estrangier*: Caua que si tròva, còntra natura, dins lo còrs de l'òme ò d'un animau. Sin.: **estranhier**.

estrangier n.m. País, ensèms de país autre qu'aqueu que n'en siam ciutadans. Sin.: **foarapaís**.

estrangieralha n.f. (pej.) Lu estrangiers. Sin.: **estranhieralha**.

estranglacat n.m. Peis d'aiga doça ò de mar, provedit d'espines dorsali e lateralí mobili (Familha dei gasterosteïdats). Sin.: **sabatier**.

estranglacavau n.m. Èrba comuna dins lu prats, lu boascos e lu gasts (Familha dei graminaceas). Sin.: **bauca**.

estranglada n.f. Accion d'estranglar ò de s'estranglar; lo sieu resultat. Var.: **estrangolada**.

estrangladura n.f. (mar.) Cordatge que sièrve per ligar li pècs de fusta apariadi à un aubre per lo renfortir.

estranglaire, airitz adj. e n. Estrangolaire.

estranglar vt. Estrangolar. ◆ **s'estranglar** v.pr. S'estrangolar.

estranglon n.m. 1. Crop. 2. Difteria.

estrangolada n.f. Estranglada.

estrangolalops n.m. (bot.) Autre nom de l'aconit.

estrangolaire, airitz adj. e n. Qu'estrangola. Var.: **estranglaire**.

estrangolament n.m. 1. Estrangulacion. 2. Estrechiment: *L'estrangolament d'una valada*. Var.: **estranglement**.

estrangolar vt. 1. Faire morir per constriccion ò oclusion dei vias respiratori. Comprimir per demenir la largessa, la dubertura. 3. Empachar de si manifestar, de s'exprimir: Estrangolar li libertats. 4. (mar.) Bridar ◆ **s'estrangolar** v.pr. S'estofar, mé quauqua ren que vèn tapar li vias respiratori en avalant.

estrangolat, ada adj. 1. Tròup estrech. 2. *Votz estrangolada*: Mièja estofada, especialament sota l'efècte de l'emocion.

estrangolhon n.m. 1. Angina que pertòca lo bòu e lo cavau. 2. *Pera d'estrangolhon*: Varietat de pera totplen aspra. 3. Coal d'un bofet idraulic. Var.: **estrangolon**.

estrangolon n.m. Estrangolhon.

estrangulacion n.f. Accion d'estrangolar; lo sieu resultat. Var.: **estrangolament**.

estranh, a adj. Que soarte de l'ordinari; espantant: *Una nova estranya*. Var.: **estrange**.

estranhament adv. D'un biais estranh. Var.: **estranjament**. Sin.: **curiosament**.

estranhessa n.f. 1. Caractèr de cen qu'es estranh. 2. (lit.) Accion, caua estranya. 3. (psicol.) *Sentiment d'estranhessa*: Alteracion de la resonança afectiva dei percepçions. Var.: **estranhetat**.

estranhetat n.f. Estranhessa.

estranjament adv. Estranhament.

estransidura n.f. Tristum, preocupacion. Sin.: **languiment**.

estransinar vt. Crepar (quauqu'n ò una bèstia) de travalh. Var.: **estraissinar**. ◆ **s'estransinar** v.pr. Morir de languiment, de pena, de dolor.

estransir vt. Provocar l'ànsia. ◆ **s'estransir** v.pr. Viure dins l'ànsia, si languir dins l'aspèra.

estrànsola n.f. Si di d'una persona vestida d'estraças.

estransolit, ida adj. Vestit d'estraça. Sin.: **frandalhier, espelhandrat**. Var.: **estransolit**.

estràntola n.f. Taula dont si paua lo pan. Sin.: **tranta**.

◇ *Èstre sec coma una estràntola*: Èstre totplen maigre.

estrapada n.f. Suplici dins lo quau si laissava tombar d'en aut un condemnat estacat à una coarda que non davalava fins au soal.

estrapagar vt. Pagar quauqua ren troup car.

estraparlar vt. Delirar, divagar. Sin.: **anar en ravaría, perdre l'estela**. Var.: **extraparlar**.

estrapàs n.m. 1. Injúria; marrits tractaments. 2. Excès. Var.: **estrapassada**.

estrapassada n.f. Estrapàs.

estrapassar vt. 1. Mautractar. 2. Crepar, alassar.

estrapilhar vi. Tirassar lu pens.

estrapilhon n.m. Lagramua grisa. Var.: **estrapion**.

estrapion n.f. Estrapilhon.

estraplomb n.m. Estat d'una part en salhida per rapoart ai parts que son sota. ◇ *En estraplomb*: En avant de l'aplomb. Sin.: **tresplomb**.

estraplombar vt. Si trovar en estraplomb sobre. Sin.: **tresplombar**.

estrapontin n.m. 1. Sèti de complement fixe, dins una sala d'espectacle, un veïcule, etc. 2. (fig.) Foncion, plaça

de gaire d'importança dins una assemblada, una organisaion.

estraquessa n.f. Lassitge.

estraribar vi. Desbordar.

estrasborgés, esa adj. e n. D'Estrasborg.

estrass n.m. 1. Vèire colorat au mejan d'oxides metallics, qu'imita divèrsi pèiras precioï. 2. Cen que brilha d'un esclat faus.

estrat n.m. Estrata.

estrata n.f. 1. Caduna dei jaças de materiaus que constitúisson un terren, en particular un terren sedimentari; per ext., cada niveu, cada plan constitutiu de quauqua ren. Sin.: **jaç, jaça, taulada**. Var.: **estrat**. 2. Niveu que lo fulhatge dei vegetals pòu rejónher. 3. Cadun dei sotensembles que sièrvon à escandalhar una populacion.

estratagema n.m. Engan abile. Sin.: **finta, artifici, astúcia, maquinacion, trama**.

estratamètre n.m. Aparelh d'usança dins lu sondatges miniers per mesurar l'inclinason dei estratas.

estratègi n.m. 1. Especialista d'estategia. 2. (ist.) Principal magistrat, à Atenas; comandant d'armada.

estategia n.f. 1. Art de coordenar l'accion de foarças militari, politiqui, economiqui e morali implicadi per menar una guèrra ò la preparacion de la defensa d'una nacion ò d'una coalicion. 2. Art de coordenar d'accions, de manobrar abilament: *L'estategia electoral*. 3. (mat.) Ensèms de decisions pilhadi en foncion d'ipotèsis de comportament dei personas interessadi dins una conjontura determinada, dins la teoria dei juècs. ◇ *Juèc d'estategia*: Juèc de simulacion istorica que li sieu règlas seguissón lu principis de l'estategia ò de la tactica.

estrategic, a adj. Qu'interèssa l'estategia.

estrategicament adv. D'un biais estrategic.

estratificacion n.f. 1. Disposicion en jaças sobrepaudi. 2. (geol.) Disposicion dei sediments ò dei ròcas sedimentari en estratas sobrepaudi. 3. (psicol.) Tecnica particuliera d'enquista per sondatge, dins la quala la populacion que si vòu estudiar es prealablamet partatjada en estratas.

estratificar vt. (*estratifiqui*) 1. Dispauar en jaças sobrepaudi. 2. Dispauar en estratas.

estratificat, ada adj. e n.m. 1. Que si presenta en jaças sobrepaudi. 2. Si di d'unu produchs fabricats à partir de supoarts divèrs (papier, tela, boasc, etc.) e banhats d'un verniq termoplastic.

estratifòrme, a adj; Dispauat en jaç sobrepauvats.

estratigrafia n.f. 1. Part de la geologia qu'estudia li jaças de la rusca terrèstra en vista d'establir l'òrdre normal dei sobreposition e l'atge relatiu. 2. Metòde de tomografia dins la quala una foant de rais X demòra fixa. Sin.: **planigrafia**.

estratigrafic, a adj. Relatiu à l'estratigrafia. ◇

Escala estratigrafica: Cronologia dei eveniments que si son succedits à la susfàcia de la Tèrra au cors dei temps geologics.

estriòma n.m. Mosca robusta, pusleu plata, generalament bruna, marcada de jaune e de blanc, que si di finda mosca armada.

estratocumulus n.m. Jaça continua ò ensèms de bancs neblós, generalament d'una espessor pichina e reguliera. Var.: **cumuloestratus**.

estratofortalessa n.f. Estratofortaressa.

estratofortaressa n.f. Bombardier lord B-52 ò B-58 d'Amèrica. Var.: **estratofortalessa**.

estratopaua n.f. Limit entre l'estratosfèra e la mesosfèra.

estratosfèra n.f. Part de l'atmosfèra entre la troposfèra e la mesosfèra, qu'es espessa d'un trentenu de quilomètres e dont la temperatura creisse gaire.

estratosferic, a adj. Relatiu à l'estratosfèra.

estratotipe n.m. Espessor de jaças retenguda per definir una unitat estratigrafica ò un limit estratigrafic.

estratovision n.f. Tecnica de difusion dei emissions televisadi, partent d'avions volant en auta altitud, per fin de desservir una granda emplanada d'un terròri.

estratovolcan n.m. Volcan format de jaç estratificats de lavas ò de cendres: *Lu estratovolcans d'Hawaii*.

estratus n.m. Nebla bassa que si presenta sota forma d'una jaça unifòrma grisa e forma un vel continú.

estrau, ala adj. Estral.

estravent n.m. (mar.) Posicion sota lo vent.

estravestir vt. (*estravestissi*) Travestir. ◆
s'estravestir v.pr. Si travestir.

estraviadura n.f. Accion ò resulta de s'estraviar. Var.: **extraviadura**.

estraviar (s') v.pr. (*m'estravii*) 1. S'escartar dau sieu camin. Sin.: **si descaminar, si desaviar, si foaraviar**. 2. Si pervertir, si desvariar. Var.: **s'extraviar**.

estravici n.m. Desbaucha. Sin.: **malavida, desaviadura, estraviadura, bagassaria, gorrinaria**.

estravirar vt. Comòure, revirar. Sin.: **esmòure, emocionar**.

estravirat, ada adj. 1. Esmogut, revirat. 2. Perdut, en parlant dau regard.

estre n.m. Mosca que ponde pròche dei nharras dei feas e dei cabras, que la sieu larva si desenvolopa dins lu oàs dau crani e provòca de vertiges de l'animaus. Sin.: **varon**.

èstre vi. 1. Existir, aver una realitat. 2. Vèrbo que sièrve à ligar l'atribut, lo complement (de luèc, de temps, de maniera, etc.) au subjècte: *La neu es blanca*. ◇ *Èstre à*: Si trovar à, si debanar à. ◇ *Èstre a l'agach*: Pilhar garda.

- *Li es, li èra, li serà*: Formas correnti dont lu autres dialèctes occitans emplegón *li a, li avia, li aurà*. ◇ *Èstre de*: Apartenir à. ◇ *Èstre de*: Provenir de, faire partida de. ◇ *Èstre en*: Èstre vestit en. ◇ *Èstre per*: Aportar lo sieu sostèn à. 3. *N'estre*: Èstre pervengut à un resultat: *Dont n'en siatz?* ◇ *N'estre per la sieu pena*: Aver perdut la sieu pena, lu sieus esfoarç. ◇ *Li èstre*: Si trovar dins un luèc (espec. au sieu); (fig.) Capir finalament: *Li siéu!* ◇ *Èstre benastrugat*: Aver la boana idèa, la boana sentida.

◇ *Èstre de manca*: Èstre absent. ◇ *Èstre à plàner*: Que pòu causar de pena, de compassion; de maucontentament. ◇ *Èstre per grana*: Èstre laissat de caire. ◇ *Èstre naissut quora lo diau si penchenava* (Luceram): Èstre malastrat. ◇ *Èstre à cap de camin à*: Èstre a la tècola. ◇ *Es pas lo mieu góto de vin cuèch à*:

Aquò mi laissa indiferent, mi pertòca pas. ◇ *Èstre en estament de...*: Èstre capable de... ◇ *Èstre de vena à:* Manifestar la sieu imaginacion, la sieu fantasia per lo biais de la paraula. ◇ *Non èstre dins lo sieu èstre à:* Si sentir mau. ◇ *Coma se de ren non èra:* M'una una indiferència aparenta per un eveniment passat, tocant cen que s'es fach ò dich. Sin.: **coma se de ren lo monde auguesse cambiat, coma se ren siguesse.** ◇ *Èstre clinat, portat à:* Que la sieu natura abuta, expaua à... ◇ *Èstre d'esquina:* Èstre pertocat dins un estament sensa li poder escapar. ◇ *Li èstre d'en plen:* Li èstre pròpi. 4. Vèrbo emplegat coma auxiliari dins lu temps compauats (cau notar que si conjugar m'eumeme: *Síeu estat*). 5. Anar, sojornar: *Siam estats à Roma*.

èstre n.m. 1. Lo fach d'èstre, l'existència. 2. Cen qu'a una existència, la vida: *Lu èstres vivents*. 3. *L'Èstre soberan:* Dieu (espec. dins lo culte deïsta que Robespierre organisèt en mai-junh dau 1794). 4. Persona, individú. 5. *Èstre de rason:* Cen qu'a una existència, una realitat, solament dins la noastra pensada; entitat.

estrech, a adj. 1. Gaire larg: *Un camin estrech*. ◇ *À l'estrech:* Dins un espaci tròup pichin. 2. (fig.) Que manca de dubertura: *Un esperit estrech*. 3. Que tèn sarrat: *Un grop estrech*. 4. Intime, que liga fortament: *Una amistat estrecha*. 5. Rigorós: *Una educacion estrecha*.

estrech n.m. 1. Destrech (braç de mar entre doi tèrras). Var. **destrech**. *Lo destrech de Gebeltari*. 2. Passatge gaire larg e generalament prefond entre doi montanhás. Sin.: **clua**.

estrecha n.f. Estrencha.

estrecha n.f. (mús.) 1. Part finala d'una fuga dont li represas dau subjècte son totplen rapprochadi, m'una votz que comença denant que l'autra sigue acabada. 2. Dins la música teatrala, part finala d'un ensèms dont lo movement s'accèlera e dont li intervencions dei diferenti votz son totplen rapprochadi.

estrechament adv. 1. D'un biais estrech; à l'estrech. 2. Intimament. 3. Rigorosament: *Aplicar estrechament un ordre*.

estrechar vt. e i. (mar.) Costejar, ribejar, sarrar la costa en parlant d'una nau. 1522: «...avem comptat ben XX vellas tant latinas que cayras... las qualas s'en venon et estrechon la terra.» A.C. Arles.

estrechessa n.f. 1. Caractèr de cen que non es gaire larg, que manca d'espaci. 2. (fig.) Que manca de larguessa d'esperit, de generositat. Var.: **estrechor, estrechura**.

estrechiment n.m. Accion d'estrechir ò de s'estrechir; lo sieu resultat. Var.: **restrechiment**. Sin.: **restrenhement, ressarament**.

estrechir vt. (*estrechissi*) 1. Faire mai cort: *Estrechir un vestit en lo lavant*. 2. Rendre estrech. Var.: **restrechir**. Sin.: **restréñher**. ♦ vi. 1. Venir mai cort. 2. Venir estrech.

estrechon, a adj. e n.m. Qu'es un pauc estrech.

estrechor n.f. Estrechessa.

estrechura n.f. Estrechessa.

èstre-là n.m. (filos.) Per lu existentialistas, l'òme qu'existeisse concretament dins lo monde.

estrelha n.f. Estrilha.

estrelhada n.f. Estrilha.

estrelhaire, airitz n. Estrilhaire.

estrelhar vt. Estrilar.

estrelhatge n.m. Estrilhatge.

estrelítzia n.f. Planta d'ornament dei grandi flors eleganti e coloridi, originària d'Àfrica australa (Familha dei musaceas).

estremada n.f. Extremada.

estremaire, airitz adj. e n. Extremaire.

estremar vt. Extremar.

estremat, ada adj. Extremat.

estrematge n.m. Extrematge.

estrematòri n.m. Extrematòri.

estrementida n.f. Tremolament; commocion.

estrementiment n.m. Tremolament; commocion.

estrementir vt. Faire tremolar; commoure.

estremier, a adj. Extrème, extremier.

estrena n.f. (espec. au pl.) Present, gratificacion que son oferts per Cap d'An. Sin.: **boanaman**.

estrenada n.f. Inauguracion.

estrenar vt. Emplegar per lo promier còup; èstre lo promier à emplegar quauqua ren. Sin.: **inaugurar**. ♦

estrenar vi. (fam.) Èstre lo promier à subir un inconvenient.

estrencha n.f. Accion d'estrenher, de sarrar entre lu braç. Var.: **estrenhedura**.

estrenhedura n.f. Accion d'estrenher. Var.: **estrenhura**.

estrenhement n.m. Fach de venir estrech.

estrénher vt. 1. Sarrar foart entre lu sieus membres. 2. Sarrar entre lu braç en signe d'afeccion. 3. (fig.) Faire sofrir: *L'emocion m'estrenhe*.

estrenhura n.f. Estrenhedura.

estrepaira n.f. Extractor.

estrepar vt. Extirpar.

estrepsilèn(e), a adj. (biol.) Un dei estadis de la meiòsi, caracterisat per lo desdoblamet dei cromosòmas.

estrepsitèr n.m. *Estrepsitèrs:* Òrdre d'insèctes minuscules, parasites d'autres insèctes.

estreptobacille n.m. Bacille que dona de colonias en cadenetas dins un mitan liquide.

estreptobacillòsi n.f. Enfèciment provocat per d'estreptobacilles.

estreptocòc n.m. Bacteria en còc, que lu sieus individús son dispauats en cadenas e que de nombroï espècias prodúon d'infeccions grèvas (escarlatina, septicemia, etc.).

estreptococcia n.f. Infeccion deuguda à l'estreptocòc.

estreptococcemia n.f. Septicemia que lo sieu grèlh es l'estreptocòc.

estreptococcic, a adj. Relatiu à l'estreptocòc.

estreptocolisina (med.) Emolisina secretada per l'estreptocòc.

estreptodifteria (med.) Forma de difteria dins la quala d'estreptocòcs son apariats ai bacilles de Löffler.

estreptodornasa n.f. Enzima qu'a la proprietat de fluidificar lu exsudats postemós mai espés.

estrepolisina n.f. Lisina qu'apareisse dins lo sang dei personas pertocadi per un enfeciment estrepoccic, que si compoarta coma un antitoxina.

estreptomicina n.f. Antibiotic tirat d'una mofa dau soal, actiu còntre lo bacille de la tuberculosi e còntre d'autri bacterias (bacilles dau carbon, de la difteria, de la pèsta, etc.).

estreptoquinasa n.f. Produk extracellulari de natura enzimatica deugut à l'activitat de l'estreptocòc emolitic.

estria n.f. Caduna dei regas gaire prefondi parallèli entre eli que mèrcon una susfàcia. Sin.: **regà**.

estriacion n.f. Accion d'estriar; ensèms dei estrias.

estriar vt. (*estriar*) Marcar d'estrias ò de regas pauc ò pron parallèli. Sin.: **regar**.

estriat, ada adj. Que la sieu susfàcia presenta d'estrias. Sin.: **regat**. ◇ (anat.) *Còrs estriats*: massas de substància grisa situada à la basa dau cerveu e qu'intervén dins lo tòns musculari e dins lo compliment dei movements automatics. ◇ *Muscle estriat*: Muscle à contraccion rapida e voluntari, que li sieu fibras fan vèire au microscòpi una estriacion transversala, deuguda à l'alternança de discs clars e escurs dins li fibrilhas, per oposicion au muscle *lisc*.

estribòt n.m. Quatren satiric utuliat per lu trobadors.

estriccion n.f. 1. Estrechiment transversal d'una esproveta metallica sotamessa à una pròva de traccion simpla e localizada sobre una part de la sieu longuessa (l'estriccion caracterisa la ductibilitat dau metal).

estricinina n.f. Alcaloïde potent que provèn de la notz vomica, emplegat coma estimulant à pichini dòsis.

estrichtament adv. D'un biais estriete. Sin.: **estrechament**.

estriete, a adj. 1. Rigorós, que non laissa minga libertat. 2. Que tolèra minga negligència; sevère. 3. Sòbre, sensa ornaments: *Un vestit estriete*. 4. Minimal, reduch à la valor mai pichina: *L'estriete necessari*. ◇ (mat.) *Inegalitat estricta*: Inegalitat dau tipe $a < b$ embé $a \neq b$. Sin.: **estrech**.

estridença (-éncia) n.f. (lit.) Caractèr d'un son estrident; sonoritat estridenta.

estrident, a adj. Si di d'un son agut e foart: *Un crit estrident*.

estríidor n.m. (med.) Bosin agut au moment de l'inspiracion, deugut à une desformacion congenitala de la laringe.

estridulacion n.f. Grinhament agut que prodúon d'unu insèctes insèctes (cigala, grilhet).

estridulant, a adj. Que fa audir un bosin agut.

estridular vi. Emetre de senhals sonòres per estridulacion.

estridulós, oa adj. (med.) Relatiu à l'estríidor.

estriga n.f. Estrige.

estrike n.m. Esperit nuchenc e maufasent que pòu èstre la metamorfosi d'un èstre uman viu ò moart, dins li legendas orientali. Var.: **estriga**.

estrigidat n.m. Estrigide.

estrigide n.m. *Estrigides*: Familha d'auceus rapacis de nuèch, coma la nuèchola. Var.: **estrigidat**.

estrigilacion n.f. Massatge practicat au mejan d'un estrigile.

estrigilaire n.m. Massaire qu'utilisava l'estrigile dins lu tèrmes romans.

estrigile n.m. 1. (Antiqu.) Mena de rasclat recorbat en forma de serreta, que, dins l'Antiquitat, servia per netejar la pèu après un banh de vapor ò d'exercicis atletics. 2. (arqueol.) Caneladura serpejanta emplegada coma motiu decoratiu d'unu sarcofagues antics.

estrilha n.f. Peis d'aiga de la carn recercada, mé de barbilhons mentoniers, qu'una espècia viu dins li ròcas e una autra dins la fanga: *Estrilha de fanga*. Sin.: **galineta**.

estrilha n.f. Instrument format de pichini lamas denteladi, per levar lu impuretats que vènon brutar lu peus dei cavaus. Var.: **estrelha**.

estrilhada n.f. 1. fach d'estrilhar una bèstia. Var.: **estrelhada**. Sin.: **brüstia**. 2. Rosta, frusta. Sin.: **cenglada, sacada, rasclada, barcelada, frandacion**.

estrilhaire, airitz n. Persona qu'estrilha. Var.: **estrelhaire**. Sin.: **brustaire**.

estrilhar vt. 1. Penchenar un ae, un cavau m'una estrilha. Sin.: **brustiar**. 2. (fig.) Batre largament, faire subir una gròssa desfacha à. 3. (fig.) Faire pagar troup: *Lo govèrn nos estrilha*. Var.: **estrelhar**. Sin.: **extrapagar**.

estrilhatge n.m. Accion d'estrilhar; lo sieu resultat. Var.: **estrelhatge**. Sin.: **brustiatge**.

estrildide n.m. *Estrildides*: Familha de passerons que comprèn 31 genres e 141 espècias.

estrinar v.t. Estrénher.

estring n.m. Amagasèxe que laissa vèire li gautas dau cuu. Var.: **string** (angl.).

estrioscopyia n.f. Estudi, per lo metòde fotografic, dau silhatge que produe dins l'ària un projectile ò una ala dins una soflaria aerodinamica.

estrioscopic, a adj. Relatiu à l'estrioscopyia.

estripar vt. 1. Levar li tripas, li entralhas de: *Estripar un coniu*. Sin.: **esbudelar**. 2. (fam.) Ferir sauvatjament, tuar m'una arma blanca. ♦ s'**estripar** v.pr. Si batre sauvatjament.

estripaforca n.m. Persona marrida, maufatan.

estripaire, airitz n. Persona que ferisse, que tua impietadosament. Sin.: **esventraire**.

estripament n.m. Estripatge, esbudelatge.

estripatge n.m. Accion d'estripar, de s'estripar.

estripatge n.m. (de l'anglés *stripping*) Reaccion nucleària dins la quala un nucleon es arrancat d'un nucleu projectile e es captat per lo nucleu bersalh.

estrissador vt. Trissador.

estriu n.m. Arceu de metal, de boasc ò de cuer que pende de cada costat de la sèla per li pauar lo pen.

estriviera n.f. Corràia que li es estacat l'estriu.

estrix n.m. Rapaci nuchenc (Familha dei estrigides).

estrobil(e) n.m. 1. (bot.) Fruch en còne dau loblon. 2.(zool.) Forma larvària d'uni carnmarinas.

estrobilacion n.f. Multiplicacion asexuada dei carnmarinas partent d'un estrobile, ò per li tènias, partent d'un escolet.

estrobodine n.m. Cambiaire de frequenças en electronica.

estrobofotografia n.f. Fotografia obtenguda au mejan d'un aparelh m'un flash electronic estroboscopic que permete de reglar lo nombre de fotografias per segonda.

estroboscòpi n.m. Aparelh que sièrve à observar per estroboscopia.

estroboscopia n.f. Mòde d'observacion d'un movement periodic rapide, au mejan d'ulhauç reguliers que la sieu frequença es vesina d'aquela dau movement.

estroboscopic, a adj. Relatiu à l'estroboscopia.

estrobosic, a adj. Que pertòca lu enlusiments d'optica congraets per lo tornejament ò lo desplaçament dei figuras.

estrocejar vt. Talhar à tròç.

estròfa n.f. 1. Grop de vers que fórmون una unitat e son ordenats per presentar una correspondéncia metrica m'un grop semblable ò d'autres gropes semblables. 2. Promiera dei tres parts liriqui que lo còr canta dins la tragèdia grèga.

estrofant n.m. Aubre ò liana dei regions tropicali d'Àfrica ò d'Àsia, que li sieu flors an de petales prolongats en lòngui lanieras e que lo sieu fruch dona d'eterosides tonicardiacs.

estrofantina n.f. Alcaloïde tirat de l'estrofant e emplegat coma tonicardiac.

estrofeta n.f. Pichina estròfa.

estrofic, a adj. Si di d'una cançon qu'enclau de coblets, que li sigue ò non de refranh.

estrofisme n.m. Tropisme vegetal caracterisat per una torcedura en elica dei sieu fuèlhas.

estrogène, a adj. e n. Si di dei substàncias (ormònons) que provòcon l'estrus.

estròma n.m. (anat.) Teissut conjontiu que forma l'encastre d'un organe, d'una tumor.

estrombolian, a adj. Si di d'un tipe d'erupcion volcanica caracterizada per l'alternança d'explosions e d'emissions de lavas.

estromatoporidats n.m. Estromatoporidats: Celenterats fossiles foarça comuns dins lu terrens calcaris dau silurian e dau devonian.

estròmba n.f. Beu mollusc grandàs, gastropòde dei mars caudi, m'una cauquilha espessa d'usanza ornamental.

estromeirita n.f. Sulfure natural d'argent e d'aram.

estron n.m. Matèria fecala consistenta de forma motllada de l'òme e d'unu animaus; exrement. Var.: **estront**.

estronàs n.m. Estron gròs. Sin.: (vulg.) **merdassa**.

estronci n.m. Metal alcalinoterrós jaune analògue au calci; element (Sr) de n° atomic 38 e de massa atomica 87,62. (S'emplega lo nitrat d'estronci en pirotecnica, per colorar li flamas en roge).

estronciana n.f. Oxide ò idroxide d'estronci, que s'emplega dins li sucràrias.

estroncianita n.f. Carbonat natural d'estronci.

estronet n.m. Esteron pichon.

estrongilòsi n.f. (veter.) Malautia provocada que de nematòdes dónon à d'unu animaus.

estront n.m. Esteron.

estròp n.m. Tropa, claca. ◇ (espec.) Acamp d'animaus domestics: *Un estròp de feas*.

estròp n.m. (mar.) Aneu de cordatge ò de cuer que liga lo rem à l'escaume.

estropiar (mar.) vt. (mar.) Cenchar au mejan d'un cordatge.

estròpa n.f. (mar.) Cencha en filin que si mete à l'entorn d'una carèla e que sièrve à la suspendre ò à la fixar.

estropiadura n.f. Infirmitat, diformitat. Var.: **estropiament**.

estropiament n.m. Estropiadura.

estropiar vt. (*estròpi*, classic *estròpii*) 1. Privar de l'usatge normal d'un membre, de mai d'un membre. 2. Desformar, escornar dins la prononciacion ò l'ortografia: *Estropiar un nom.* ◆ s'**estropiar** v.pr. (fig. fam.) Si faire totplen mau.

estropiat, ada adj. e n. Si di d'una persona privada de l'usatge d'un au manco dei sieus membres. Sin.: **andicapat, endecat**.

estruc n.m. Estruci.

estruci n.m. Auceu de granda talha (2,60 m) que viu en gropes, dei alas impròpri au vòl, que pòu córrer leu, peia 100 kg e pòu viure 50 ans (sotaclassa dei ratites). ◇ (fam.) *Aver un estròmegue d'estruci:* Que digerisse tot. ◇ Politica de l'estruci: Refut de pilhar en consideracion una dificultat, una menaça, un perilh. Var.: **estruc**.

estructura n.f. 1. Biais que li parts d'un ensès concret ò abstrach son organisat entre eli; disposicion: *L'estructura d'una charradissa.* ◇ (geol.) Agençament dei jaças geologiqui li uni per rapoart ai autri. 2. Organisacion dei partidas d'un sistema, que li dona la sieu coerènça e n'es la caracteristica permanenta: *L'estructura d'un Estat, d'una empresa.* ◇ (econ.) Ensès dei caràcters relativament estables d'un sistema à-n-una època donada (per op. à *conjuntura*). 3. Organisacion, sistema complèxe considerat dins lu sieus elements fondamentals: *Li estructuras administrativi.* 4. (arquit. e tecn.) Constitucion, disposicion e assemblatge que fórmون l'ossamenta d'un bastiment, d'una carroçaria, d'un carenatge, etc. Sin.: **carcassa, armadura, esquelèt, bastit.** 5. (filos.) Ensès ordenat e autonòme d'elements interdependents que lu sieus rapoarts son reglats per de lèis. Sin.: **fondamentas.** 6. (mat.) Ensemble proredit d'au manco una lèi de composicion e d'au manco una relacion: *Estructuras algebríquies.*

estructurable, a adj. Que pòu èstre estructurat.

estructuracion n.f. Accion d'estructurar; fach d'èstre estructurat.

estructural, a adj. 1. Relatiu à l'estructura. ◇ (filos.) *Causalitat estructurala:* produccion d'efèctes d'una estructura sobre lu elements que la constituissón, en fucion de la plaça que li ocúpon. ◇ *Geologia*

estructuralament

estructurala: Part de la geologia qu'estudia l'estructura superiora de la rusca terrèstra. ◇ *Susfàcia estructurala:* Susfàcia constituida per la part superiora d'una jaça dura desgatjada per l'erosion d'una jaça tendra. 2. (didact.) Relatiu à l'estucturalisme. *Structural e structurel.* 3. Relatiu ai estructuras: Crisi estructurala, caumatge estructural. Contr.: **conjontural**. Var.: **estructurau**.

estructuralament adv. D'un biais estructural.

estructuralisme n.m. 1. Corrent de pensada que mira à privilegiar d'un caire la totalitat per raport à l'individú e d'un autre caire la sincronicitat dei fachs pusleu que la sieu evolucion, e enfin li relacions qu'unisson aquell fachs pusleu que lu fachs elu-memes dins lo sieu caractèr eterogeneu e parcellari. 2. (ling.) Procediment teoric que consistisse à envisatjar la lenga coma una estructura, valent à dire coma un ensèms d'elements qu'entretènon de relacions formalis. Sin.: **lingistica estructurala**.

estructuralista adj. e n. Relatiu à l'estucturalisme; partidari de l'estucturalisme.

estructurat, a adj. Que permete l'estucturacion ò la determina.

estructurar vt. Provedir d'una estructura.

estructurat, ada adj. Si di de cen qu'a una estructura donada: *Un discors estructurat*.

estructurau, ala adj. Estructural.

estruma n.f. Escrofula. Sin.: **escròlas**.

estrumós, oa adj. Relatiu à l'estruma.

estrus n.m. (fisol.) Ensèms dei fenomènes fisiologics e comportamentals que precedisson e acompañhon l'ovulacion de la frema e de la femèla dei mamifèrs.

estuari n.m. Boca d'un flume sus una mar dubèrta e dont si fan sentir li mareas. Sin.: **fos, grau** (Lengadòc).

estuarian, a adj. Relatiu à un estuari, ai estuaris.

estuba n.f. 1. Local de banhs, que si fa montar la sieu temperatura per faire sudar. ◇ Pèça dont fa totplen caud. Sin.: **caldari** (època romana; etim. lat. *caldarium*). 2. (tecnol.) Encencha dont d'unu produchs (aliments, boasc, pèus, textiles) son tractats à la calor e à la vapor. ◇ Aparelh per desinfectar ò esterilizar au mejan de la calor. ◇ Aparelh emplegat en microbiologia per mantener li culturas à una temperatura constanta.

estubada n.f. Accion d'estubar. Var.: **estubadissa**.

Sin.: **fumigacion**. ◇ À l'estubada: À l'estofada.

estubadís, issa adj. e n.m. Fumigène.

estubadissa n.f. Estubada.

estubaire, a adj. Que permete d'estubar. ♦ n.

Aparelh per estubar. Sin.: **fumigator**.

estubament n.m. Estubatge.

estubar vt. 1. Tractar à l'estuba. Sin.: **fumigar**. 2. Far cuèire à l'estubada.

estubat, ada adj. 1. Qu'es estat tractat à l'estuba. 2. (fig. fam.) Embriac.

estubatge n.m. Accion d'estubar. Var.: **estubament**.

estuc n.m. Revestiment qu'imita lo marmo, compauat essencialament de gip fin, d'una pega e de poussa de marmo. ♦ pl. Ornament decoratiu mural (esculptat, colorat, etc.) realisat m'aquesto materiau.

estucador, airitz n. Estucaire.

estucaire, airitz n. Obrier, artista que travalha l'estuc. Var.: **estucator**.

estucar vt. (*estuqui*) Recurbir d'estuc.

estucatge n.m. Aplicacion d'estuc; revestiment d'estuc.

estucator, tritz n. Estucaire.

estuch n.m. Estug.

estudeta n.f. Estúdio pichin.

estudi n.m. 1. Travalh de l'esperit que s'aplica à emparar ò à aprefondir. 2. Ensèms dei travalhs que precedisson, alestísson l'execucion d'un projecte: *Bureau d'estudis*. 3. Obratge qu'expaua lu resultats d'una recèrca: *Un estudi sobre l'òbra dei trobadors*. 3. Dessenh, etc., fach d'après natura, sovent coma preparacion d'una òbra mai elaborada ò d'una partida d'aquella òbra. 4. (mús.) Tròç compauat en principi dins una tòca didactica. 5. Sala dont lu escolans travàlhom en defoara dei oras de cors; temps que li passon. 6. Local de travalh d'un oficier ministerial e dei sieus clergues: *Un estudi de notari*. ◇ Carga, personal, clients d'aquel oficier ministerial. ♦ pl. Ensèms dei cors seguits dins un establimet escolari ò universitari: *Faire d'estudis de medecina*.

estudiaire, airitz adj. e n. Qu'estúdia.

estudiant, a n. Persona que fa d'estudis superiors. ♦ adj. Dei estudiants; relatiu ai estudiants: *Una manifestacion estudianta*.

estudiantin, a adj. Relatiu ai estudiants: *La vida estudiantina*.

estudiar vt. (*estudi, classic estúdii*) 1. Cercar d'aquistar la conoissença ò la tecnica de; emparar: Estudiar l'occitan, la música. 2. Examinar, analisar atentivament: *Estudiar un projecte*. ♦ **s'estudiar** v.pr. S'observar personalament embé atencion.

estúdio [es'tydi] n.m. 1. Pichin apartament que comprèn una soleta pèça principal. 2. Local dont opèra un fotografie. 3. Local dont si fan de films, d'emissions de ràdio ò de television, etc. ◇ Sala de repeticion per la dança.

estudiós, oa adj. 1. Que li agrada l'estudi, aplicat: *Un escolan estudiós*. 2. Dedicat à l'estudi: *De vacanças estudioï*.

estudiosament adv. Embé aplicacion.

estug n.m. [es'tytʃ] 1. Boita, envelopa destinada à contenir un objècte ò à lo recubrir, e qu'a pauc ò pron la mema forma qu'eu: *Un estug per lu belicres*. 2. (arm.) Cilindre que contèn la carga d'una cartocha e au quau es fixat lo projectile. Var.: **estuch, estuga**.

estuga n.f. Estug; carapaça.

estujar vt. Metre dins un estug.

estup, a adj. Estabosit.

estupa n.f. Monument funerari ò commemoratiu en forma de dòma plen, quilhat sobre de relíquias de Bodà ò de religiós eminentes.

estupefaccion n.f. Grand estonament qu'empacha tota reaccion. Sin.: **estabosiment, espant, espantament, estupor**.

estupefach, a adj. Estabosit. Sin.: **espantat, sorprés**.

- estupefaguent, a** adj. Qu'estupefà: Una nòva estupefagenta. ♦ n.m. Estupefasant.
- estupefaire** vt. Cauar una granda sorpresa, d'estupor à. Var.: **estupefar**.
- estupefar** vt. Estupefaire.
- estupefasent, a** adj. Espantant, estonant. ♦ n.m. Substança psicotòpia que provòca una acostumança e un estat de besonh que poàdon menar à una toxicomania. Var.: **estupefaguent**. Sin.: **narcotic**. Sin.: **nesciament, bestiament**.
- estupidament** adv. D'un biais estupide.
- estupide, a** adj. Que manca d'intelligença, nèsci. Sin.: **bèstia, imbecil, tardòc, toarea, colhon, babèu, estaci**.
- estupidir** vt. (*estupidissi*) Rendre estupide.
- estupiditat** n.f. Caractèr d'una persona estupida; paraula, accion estupida. Sin.: **nescitge, colhonitge, inepcia, estupides(s)a**.
- estupit, ida** adj. Que pròva d'estupor. Sin.: **estabosit, estonat**.
- estupor** n.f. 1. Grand estonament. 2. (psiquatria) Estat d'inibicion motritz d'origina psiquica.
- estuporós, oa** adj. (psican.) Relatiu à l'estupor.
- estupre** n.m. (lit.) Granda desbaucha, luxura. Sin.: **gorrinitge, bagassaria**.
- esturion** n.m. Peis condrostrean de la boca ventrala e prodedit de cinc rengs longitudinals de placas sus lu flancs, que passa un an ò doi dins lu estuaris, denant d'acabar la sieu creissença en mar. Cada femèla, que pòu faire fins à 6 m de long e 200 kg, ponde en aiga doça 3 à 4 milions d'òus que constitússon lo *caviar*). Var.: **esturjon**.
- esturjon** n.m. Esturion.
- esturnic** n.m. Expulsion reflèxe brusca d'ària per lo nas e la boca, que la provòca una excitacion de la mucoa nasal. Var.: **estornic**.
- esturnicada** n.f. Accion d'esturnicar. Var.: **estornicada**.
- esturnicar** vt. (*esturniqui*) Faire un estornic. Var.: **estornicar**.
- esturnide** n.m. *Esturnides*: Familha de passerons dau bèc gròs, dau plumatge escur, coma l'estorneu.
- esvaliment** n.m. Accion d'esvalir; lo sieu resultat. Fach de s'esvalir. Var.: **avaliment**; Sin.: **desaparicion**.
- esvalir** vt. (*esvalissi*) Far disparéisser. Var.: **avalir**. ♦ **s'esvalir** v.pr. Disparéisser.
- esvaniment** n.m. Fach de s'esvanir.
- esvanir (s')** v.pr. (*m'esvanissi*) 1. Perdre conoissença. 2. Disparéisser. 3. Perdre li sieu colors.
- esvanit, ida** adj. Qu'a perdut conoissença.
- esvaporable, a** adj. Que si pòu esvaporar, que pòu èstre esvaporat. Var.: **evaporable**.
- esvaporacion** n.f. Transformacion sensa ebullicion d'un liquide en vapor. Var.: **esvaporada, esvaporacion**.
- esvaporada** n.f. Evaporacion. Var.: **evaporada**.
- esvaporar** vt. Produrre l'esvaporacion de (un liquide). Var.: **evaporar**. ♦ **s'esvaporar** v.pr. 1. Si transformar en vapor per esvaporacion. 2. (lit.)
- Disparéisser, cessar d'estre. 3. (fig.) Disparéisser bruscament, s'esbinhar.
- esvaporat, ada** adj. (fig.) Tèsta en l'ària, destartavelat. Var.: **evaporat**. Sin.: **destartavelat, despensierat, durganàs**.
- esvaporator** n.m. 1. Element d'un circuit frigorific, escambiaire de calor dont lo liquide frigorigène si vaporisa en produent de frèi. 2. Aparelh que sièrve à la dissecacion dei fruchs, dei legumes, dau lach, etc. 3. (mar.) Aparelh escaufat au mejan de vapor, que sièrve à destillar l'aiga de mar. Var.: **evaporator**.
- esvaporatori, òria** adj. Pròpri à provocar l'esvaporacion. Var.: **evaporatori**.
- esvaporita** n.f. Depaus que resulta de l'esvaporacion de l'aiga dei mars barradi ò dei lacs salats. Var.: **evaporita**.
- esvaporometre** n.m. Instrument previst per mesurar lo poder esvaporant de l'atmosfèra.
- esvapotranspiracion** n.f. Ensèms dei fenomènes d'esvaporacion de l'aiga dau soal e dei jaçs liquidi, e de transpiracion dei vegetaus. Var.: **evapotranspiracion**.
- esvari** n.m. Diferença, escart.
- esvedelar (s')** v.pr. (*m'esvedèli*) Si corcar d'una mena desgaubiada sus lo soal, sus un lièch, etc.
- esvenar** vt. (cirurg.) Suprimir per lo biais de la cirurgia li venas vengudi varicòsi.
- esvenatge** n.m. Accion d'esvenar.
- esventable, a** adj. Decelable.
- esventament** n.m. Accion d'esventar.
- esventar** vt. 1. Alterar au contacte de l'ària. 2. Decelar. 3. Divulgar.
- esventat, ada** adj. 1. Alterat per l'ària. 2. Divulgat (secret).
- esventracion** n.f. Rompedura congenitala ò accidentala de la paret muscularia de l'abdomèn, que laissa li viscèras directament au contacte de la pèu. Var.: **esventrada**.
- esventrada** n.f. Esventracion.
- esventraire, airitz** adj. e n. Que duèrbe lo ventre. ♦ n. Assassin que tua en esventrant.
- esventrar** vt. 1. Durbir lo ventre à. 2. Durbir quauqua ren de foarça, en lo degalhant.
- esvisceracion** n.f. (med.) Sortida dei viscèras foara de l'abdomèn (generalament deuguda à la desunion d'una plaga operatòria). Var.: **evisceracion**.
- esviscerar** vt. (*esvisceri*) Levar li viscèras, li entralhas de. Var.: **eviscerar**.
- esvista** n.f. Bestiesa, asenada.
- esvitar** vt. (it.) Levar li vits de.
- eta** Letra grèga.
- etaira** (Antiqu. Gr.) Cortisana d'un reng elevat.
- etambutòl** n.m. Antibiotic sintetic.
- etan(e)** n.m. (quim.) Idrocàrbure saturat C_2H_6 gasós, emplegat coma combustible.
- etanal** n.m. (quim.) Aldeïde desribat de l'alcòl etilic, de formula C_2H_4OH . Sin.: **acetaldeïde**.

etanoïc, a

etanoïc, a adj. (quim.) *Acide etanoïc*: Acide CH₃CO₂H, que lo vinaigre li deu la sieu sabor. Sin.: **acide acetic**.

etanol n.m. (quim.) Alcòl desribat de l'etane, de formula C₂H₅OH. Sin.: **alcòl etilic, alcòl**.

etapa n.f. Estapa.

et cetèra loc. adv. E lo rèsta. Abrev.: **etc.**

etc. abrev. Et cetèra. Var.: **eca., e.c.a.**

eteocretés n.m. Lenga dei inscripcions cretesi dau 600 au 300 av. J.C., escrita en caractèrs grècs e pas encara descriptada.

etèr n.m. 1. Fluide subtil que, d'après lu Ancians, emplissia lu espacis situats en là de l'atmosfèra. 2. (poet.) Ària, ceu. 3. (fis.) Ancianament, fluide ipotetic, impoderable, elastic, dins lo quau li ondas luminoï si dévon espandir. 4. (quim.) Oxide d'alquile ò d'arile, de formula ROR (nom generic). ◇ *Etèr sulfuric* ò *etèr*: Oxide d'etile (C₂H₅)₂O, liquide foarça volatil e inflamable, emplegat coma souvent, antiseptic e anestesic.

eteradèlf adj. m. e n. Si di d'un mostre doble, qu'un dei doi, sensa tèsta, repaua sus la faça anteriora dau còrs de l'autre.

eteralian, a adj. e n. Si di dei mostres dobles parasitaris que lo sieu subjècte parasite es reduch lo mai sovent à un organe imperfècte implantat sus la tèsta dau subjècte màger.

eteraquís n.m. Nematòde parasite de l'òu de la galina.

eterenc, a adj. Etere.

etereu, ea adj. 1. (poet.) Aerenc, foarça pur: *Un amor etereu*. 2. Qu'a la natura de l'etèr, l'odor de l'etèr. Var.: **eterenc**.

eterificacion n.f. (quim.) Reaccion de formacion d'un etèr à partir d'un alcòl.

eterificar vt. (eterifiqui) Sotametre à l'eterificacion.

eterisacion (-izacion) n.f. (med.) Accion d'eterisar.

eterisaire n.m. Aparelh previst per porgir de vapors d'etèr per obtenir una narcòsi.

eterisar (-izar) vt. (med.) Anestesiar au mejan d'etèr.

eterisme n.m. Intoxicaion per l'etèr.

eternal, a adj. Èterne. Var.: **eternau**.

eternalament adv. Eternament.

eternament adv. 1. Despí totjorn, per l'eternitat. 2. Sensa relambi. Var.: **eternalament**.

eternau, ala adj. Èterne.

etèrnia, a adj. 1. Sensa començament ni fin. Var.: **eternal, eternau**. ◇ *Fuèc etèrnia, flamas èterni*: Suplici que lu damnats subisson (per op. à *vida èterna*). 2. Que dura longtemps, que non s'en pòu imaginar la fin; indestructible, infinit: *Una reconoissença èterna*. ◇ *La Vila Èterna*: Roma. 3. Que dona l'impression de jamai s'acabar, qu'alassa per la sieu repeticion: *Totjorn la sieu èterna discussion*. 4. Abitual: *Portava lo sieu èterne manteu*. ♦ *L'Èterne*: Dieu. Var.: *L'Eternal, L'Eternau*.

eternisacion (-izacion) n.f. Accion d'eternisar.

eternisar (-izar) vt. Faire durar troup longtemps: *Eternisar una discussion*. ♦ **s'eternisar** v.pr. 1. Durar foarça longtemps, troup longtemps. 2. (fam.) Restar troup longtemps dins un luèc.

eternitat n.f. 1. Durada etèrna, sensa començament ni fin. 2. Durada indefinida, temps foarça lòng: *T'aspèri despí una eternitat*. ◇ *De tota eternitat*: Despí totjorn.

eteroaglutinina n.f. Aglutinina introducha dins lo sang d'un animau per l'injeccion de sang d'un animau de raça despariera.

eteroanticòrs n.m. Anticòrs introduchs per un organisme au mejan d'un antigène d'una autra raça animala.

eteroatòme n.m. Atòme different dei autres dins una tiera d'atòmes identics.

eterobranca n.m. Peis siluridat dei fluvis d'Àfrica provedits d'organes d'alenament aerenc particuliers.

eterocard n.m. *Eterocardes*: Sota-òrdre de gastropòdes prosobrancas marins de que lo tipe n'es l'alàpia.

eterocarp(e), a adj. Que balha de fruchas de mai d'una qualitat.

eterocefal(e), a Qu'a de flors mascli e femèli en capítules desseparats.

eterocèrc, a adj. (zool.) Si di de la nadarèla caudala d'un peis que lo lòbe dorsal, mai desenvolopat que lo ventral, contèn l'extremitat de la colomna vertebral (per op. à *omocèrc*). ■ Si pòu finda emplegar *eterocèrca* au masculin.

eterocerquia n.f. Caractèr dei menas eterocèrqui.

eterocicle n.m. (quim. org.) Compauat organic ciclic que contèn una cadena clavada que comprèn d'atòmes d'elements autres que lo carbòni.

eterociclic, a adj. (quim. org.) Relatiu à un eterocicle.

eterocinesia n.f. Desturbi de la mobilitat que si verifica dins un membre quora si fa mòure lo membre simetric.

eteroclit, a adj. 1. Que s'escarta dei règles pròpri au sieu genre, dei règles de l'art. 2. Fach de pèças, de tròç despariats.

eterocromatic, a adj. Compauat d'eterocromatina.

eterocromatina n.f. Cromatina pròpria ai eterosònes.

eterocromosòma n.m. [eterucrumu'sòma] (biol.) Cromosòma que n'en depende lo sexe dau zigòt (XX per la frema, XY per l'òme). Var.: **eterocromo-sòma**. Sin.: **allosòma, cromosòma sexual**.

etero-cromosòma n.m. Eterocromosòma.

eterocronia n.f. Diferença de desenvolopament dins lo temps, dei organes de l'embrion, d'unu à respièch dei autres.

eterocronisme n.m. Diferença de la cronaxia dau nèrvi à rapoart à-n-aquela dau muscle, qu'entrava la transmission de l'influx au moment dei excitacions isoladi, mas que lo laissa passar au moment d'excitacions iteradi.

eterodèr n.m. Anguillula parasit de la blearaba.

eterodina n.f. Generator d'oscillacions electriqui sinusoïdali, generalament emplegat dins un receptor radioelectric per efectuar un cambiament de frequència.

eterodònt n.m. *Eterodònts*: Sotaclasse de molluscs bivalves que comprèn de varietats que li gaunhas son tipicament lamellari.

eterodòxe, a adj. 1. (relig.) Que s'escarta de l'ortodoxia. 2. Que s'opaua ai estereotipes, au conformisme.

eterodoxia n.f. 1. Caractèr de cen qu'es eterodòxe; doctrina eterodoxa. 2. Non conformisme.

eterodròme, a adj. Si di d'una leva que lo sieu ponch d'aponteu si tròva entre la potència e la resistència.

eteroempeutatge n.m. (cirur.) Eteroplastia.

eterofil(e), a adj. Que pròva una atirança per li personas de l'autre sexe.

eterofilia n.f. Amor per de personas de l'autre sexe.

eterofillia n.f. Caractèr dei plantas que possedísson de fuèlhas de mantu tipus coma la sagitària.

eterofonia n.f. (ling.) Prononciacion diferenta representada per de grafias identiqui.

eterofonic, a adj. (ling.) Pròpri ò relatiu à l'eterofonia.

eteroforia n.f. (med.) Trebolici foncional de la vision binoculària, en raport m'ai variacions de l'equilibri dei muscles motors dei glòbes ocularis.

eteroftalmia n.f. Diferències entre lu doi uèlhs dins lo relarg de la forma, la color....

eterogame, a adj. (bot.) Que si multiplica per l'eterogamia.

eterogametia n.f. Caractèr dau sexe eterogametic.

eterogametic, a adj. (biol.) Sexe eterogametic: Que lu sieus gametas, de doi categorias differenti e en nombre parier, determinon lo sexe (per lu mamifèrs, es lo mascle qu'es eterogametic; per lu auceus, es la femèla). Contr.: **omogametic**.

eterogamia n.f. (biol.) Fusion de doi gametas pauc ò pron despariers (cas que si presenta lo mai generalament). Contr.: **isogamia**.

eterogeneitat n.f. Caractèr de cen qu'es eterogeneu.

eterogenèsi n.f. Alternança reguliera per un animau ò una planta de doi generacions que presènton una parença differenta.

eterogeneu, ea adj. Format d'elements differents, d'elements mau assortits. Contr.: **omogeneu**.

eterogenita n.f. Oxide idratat natural de cobalt.

eterogine, a adj. Si di dei insèctes socials que presènton mai d'una casta de femèlas (abelhas, formigas...).

eterogonia n.f. Creissença deferenciala dei diversi parts d'un organisme en cors de desenvolupament. Sin.: **allometria**.

eterograde, a adj. Que si pòu mesurar, quantificar.

eterografia n.f. (ling.) Grafia differenta per representar de monemas qu'an una prononciacion identica.

eterografic, a adj. (ling.) Pròpri ò relatiu à l'eterografia.

eteroïc, a adj. Si di dei parasites que lo sieu cicle evolutiu compoarta lo passatge sus mantu òstes consecutius.

eterolisina n.f. Substança que pòu destruir una cellula estrangiera e l'organisme que la produch. Contr.: **autolisina**.

eterològue, òga adj. Que sembla sensa deguna analogia embé d'autri parts ò teissuts de l'organisme.

eteromèr n.m. *Eteromèrs*: Grope de coleòpters que lo tars compoarta un article de mens à la pata posteriora à respièch dei autri patas.

eteromane, a adj. e n. Toxicomane que pilha regulierament d'etèr.

eteromania n.f. Intoxicacion per l'etèr.

eterometabòle, a adj. Si di dei insèctes qu'an de metamorfòsis progressivis, sensa fasa ninfala. Contr.: **olometabòla**.

eteromiaire n.m. *Eteromiaires*: Òrdre de molluscs bivalves polidònts qu'an, sigue doi muscles adductors inegals (muscles), sigue un muscle adductor unic (òstregas).

eteromòrf, a adj. Que presenta de formas foarça differenti dins una mema espècia.

eteromorfia n.f. Caractèr eteromòrf. Var.: **eteromorfisme**.

eteromorfisme n.m. Eteromorfia.

eteroneure n.m. *Eteroneures*: Sota-òrdre de parpalhons provedits d'una trompa normalament desenvolopada qu'enclau de dètz parts nou dei varietats. Contr.: **omoneures**.

eteronime, a adj. 1. Si di de mòts escrichs d'una mena identica, ma de prononciacion e de sens despariers: *Sabon e sàbon son eteronimes*. 2. Si di de mòts que vènon d'etimes despariers, ma de sens identic, tant coma: *Èga e cavala son eteronimes*.

eterònòme, a adj. Que li vènon dau defoara li lèis per reglar lo sieu comportament, en plaça de li trovar en se. Contr.: **autònòme**.

eteronomia n.f. Fach d'estre eterònòme; absençia d'autonomia.

eteronuclear(i), a (-ària) adj. Caracteristica d'una molecula formada d'atòmes despariers.

eteroparental, a adj. Mé de parents dei doi sexes: *Educacion eteroparentala, familha eteroparentala*.

eteroparentalitat n.f. Parentalitat assegurada per un ôme e una frema.

eteroplastia n.f. Formacion, au prejudici d'un teissut san, d'un teissut patologic que lu sieus elements diferísson d'aquel que li an donat naissença. Sin.: **exoplastia**.

eteroplastia n.f. (cirur.) Ensèrt que l'empeut es manlevat à une espècia despariera. Sin.: **eteroempeutatge**.

eteroplàstic, a adj. Relatiu à l'eteroplastia.

eteropòdes n.m. *Eteropòdes*: Òrdre de gastropòdes prosobrancas marins pelagics, que lo sieu pen s'es tresmudat en nadarèla.

eteropolar(i), a (-ària) adj. Si di d'una molecula que lu sieus atòmes son ligats per electrovalença. Pertòca una cadena electrica ò magnetica de que lu sieus doi pòles de noms contraris altèrnون consecutivament.

eteroprotalia n.f. (bot.) Caractèr dei pradelas e dei licopòdis que lu sieus protals mascles e femeus son destriats.

eteroproteïna n.f. Proteïna complèxa formada d'acides aminats e d'un gropament prostetic.

eteroptèr n.m. *Eteropteràs*: Òrdre d'insectes emipteroïdes que li sieu alas anteriori son miègi coriaci, coma lo bertaú.

eterosexual, a adj. [-s-] Que s'acobla m'un individú de l'autre sexe. Var.: **etero-sexual, eterossexual, eterosexuau**. Contr.: **omosexual**.

eterosexualitat n.f. Sexualitat d'una persona eterosexuala. Contr.: **omosexualitat**.

etero-sexua, ala adj. Eteroexual.

eterosexuau, ala adj. Eteroexual.

eterosfèra n.f. Jaça de l'atmosfèra, situada en dessobre de l'omosfèra, dont predomínon de gas leugiers (azòt, idrogène, èli).

eteròsi n.f. Acreissement de la vigor generala d'un ibride, per raport ai linhadas, ai raças, etc., d'origina.

eteroside n.m. Osida format d'òsas e d'un compauat non glucidic. Sin.: **glucoside**.

eterosinapsi n.f. Agropament de doi cromosòmas despariers, non omològues.

etersòme n.m. *Etersòmes*: Sota-òrdre de peis ossuts enclausant lu «peis plats» (sòlas, ròmbos, pampalòtis) que vívon ajaçats au fond de l'aiga, m'ai sieus doi uèlhs gropats sus un solet costat.

eterosporat, da (bot.) Si di d'un vegetal que dona doi sòrtas d'espòras de parença despariera, mascles e femèlas.

eterosporia n.f. (bot.) Caractèr dei plantas eterosporadi.

eterossexual, a adj. Eteroexual.

eterossexuau, ala adj. Eteroexual.

eterostatic, a adj. Si di d'un metòde de mesura electrica dins la quala si fa usança d'una electrisacion auxiliària indepedenta d'aquela dei còrs sotamés à l'experiència.

eterostilia n.f. (bot.) Caractèr de varietats florali que, coma la primavèra, an doi menas de flors, una m'au pistil cort e l'autra m'un pistil cort. (Aquò afavorisse la pollenisacion per lu insectes).

eterotaxia n.f. (anat.) Inversion totala ò parciala dei organes à respièch dau plan de simetria de l'organisme, sensa n'entravar lo foncionament.

eterotopia n.f. Presença d'elements anatomics normals d'esperelu (cruissentela, peu, etc.) dont n'i a pas costumierament.

eterotròfe, a adj. (biol.) Si di d'organismes que si procúron la sieu matèria organica en la manlevant sus d'autres organismes, vivents (cas dei parasites) ò moarts (predators, necrofagues), ò encara sus li sobras d'autres èstres vivents (fuèlhas moarti, ancians teguments eliminats, excrements...). Si destrón doi tips d'eterotrofes, en foncion dau mecanisme d'absorpcion au niveu cellulari: lu *fagotròfes* e lu *osmotròfes*. Var.: **eterotrofic**. Contr.: **autotrofic**.

eterotrofia n.f. Caractèr de cen qu'es eterotrofic; necessitat per un organisme vivent de si noirir de constituents organics preeixents. La nocion d'eterotrofia s'opaua à-n-aquela d'*autotrofia*.

eterotèrme, a adj. e n.m. Si di dei bèstias que la sieu temperatura varia m'aquela dau mitan, coma lu reptiles, lu peis, etc. Sin.: **poiquilotèrme**. Contr.: **omeotèrme**.

eterotrofic, a adj. Eterotrófe. Contr.: **autotrofic**.

eterozigòt, a adj. e n.m. Si di d'un subjècte que lu sieus gènes allèles, per au manco un caractèr ben definit, son diferents (un dei gènes vèn dau paire, l'autre vèn de la maire). Contr.: **omozigòt**.

etèr-sau n.m. Estèr.

etesian, a adj. *Vents etesians*: Que vènon dau Nòrd, en Mediterranea orientala, pendent l'estiu.

etic, a adj. Que pertòca lu principis de la moral: *Jutjament etic*.

ètica n.f. 1. Part de la filosofia qu'estudia lu fondaments de la moral. 2. Ensèms dei règlas de captenement. 3. *Ètica medicala*: Bioetica. Var.: **etica**.

etica n.f. Ètica.

etil(e) n.m. (quim. org.) Radical monovalent $C_2H_5^-$, desribat de l'etan.

etilacion n.f. 1. Intratge dins una molecula, dau radical etile. 2. Incorporacion de plomb tetraetile dins l'essença.

etilamina n.m. (quim.) Liquide foartament basic preparat per accion de l'ammoniac sobre l'etanol e emplegat dins l'industria dau petròli, dei colorants e dei medicaments.

etilar vt. Mesclar de plumb tetraetile dins l'essença.

etilat, da adj. Que contèn lo radical etile.

etilbenzène n.m. Idrocarbure contengut dins lo quítran de carbon de terra.

etilcellulòsa n.f. Matèria termoplastica obtenguda generalament per lo biais de l'accion dau clorure d'etile sus la cellulosa.

etilène n.m. Idrocarbure gasós incolor (CH₂=CH₂), leugierament odorant, produch à partir dau petròli e qu'es à la basa de nombroi sintèsis.

etilenic, a adj. (quim. org.) Que contèn una dobla ligason carbòni-carbòni dins la sieu molecula. ◇ *Idrocarbures etilenics*: Alcènes, oléfinas.

etilglicòl n.m. Glicòl que bulhe à 135°C, utilisat coma solvent, fluida idraulic per lu frens, etc.

etilic, a adj. Desribat dau radical etile. ◇ *Alcòl etilic*: Etanol. ◆ adj. e n. Persona alcolica.

etilidène n.m. Radical bivalent de formula CH₃CH.

etilina n.f. Nom generic dei estèrs de l'alcòl etilic.

etilisme n.m. Alcolisme.

etilomètre n.m. Etilotest.

etilotest n.m. Aparelh que dona lo taus d'alcolemia à partir de l'analisi de l'ària. Sin.: **alcotest, etilomètre, balon** (fam.).

etime n.m. Etimon.

etimologia n.f. 1. Estudi scientific de l'origina dei móts. 2. Origina ò filiacion d'un mó.

etimologic, a adj. Relatiu à l'etimologia; confòrme à l'etimologia.

etimologicament adv. En tenent còmpte de l'etimologia.

etimologista n. Especialista d'etimologia.

etimon n.m. (ling.) Forma atestada ò reconstituida qu'es à l'origina d'un mòt. Var.: **etime**.

etiologia n.f. (med.) Recèrca dei causas d'una malautia.

etiològic, a adj. 1. (med.) De l'etiologia. 2. (antrop.) Si di d'un racònte que vòu explicar, au mejan de fachs vertadiers ò mitics, li originas, la significacion d'un fenomène natural, d'un nom, d'una institucion, etc.

etionamida n.f. (farm.) Antibiotic antituberculós.

etiopata n. Especialista d'etiopatia.

etiopatia n.f. Metòde de medecina naturala à basa de manipulacions, fondada sobre la recèrca dei originas de la dolor.

etiopian, a adj. e n. D'Etiòpia. ◇ *Lengas etiopian i etiopian*: Groupe de lengas semitiqui parladi en Etiòpia.

etíopic, a adj. Que pertòca Etiòpia, ò lu Etiopians.

etiqueta n.f. 1. Pichin carteu fixat à un objècte per n'indicar la natura, lo prètz, lo contengut, etc. Sin.: **tilheta**. ◇ *Metre una etiqueta à quauqu'un*: Lo classar en foncion de la sieu apartenença política, sociala, ideologica, etc. 2. Ceremonial e usatge dins una cort, una recepcion oficiala: *Observar l'etiqueta*. Sin.: **protòcol(e)**. 3. (inform.) Ensèms de caractèrs ligat à un grope de donadas ò plaçat davant una instruccio d'un programa e destinat à l'identificar.

etiquetaira n.f. Màquina per etiquetar.

etiquetaire, airitz n. Persona que paua d'etiqueta.

etiquetar vt. 1. Marcar d'una etiqueta. 2. (fig.) Classar (quauqu'un) d'un biais pauc ò pron arbitrari.

etiquetatge n.m. Accion d'etiquetar.

etisia n.f. Ectisia.

etmoïdal, a adj. (anat.) De l'etmoïde. Var.: **etmoïdau**.

etmoïdau, ala adj. Etmoïdal.

etmoïde n.m. (anat.) Oàs situat à la part mediana anteriora de la basa dau crani, que la sieu lama criblada es traversada per li terminasons dau nèrvi olfactiu.

etmoïditi (med.) Inflamacion de l'etmoïde.

etnarca n.m. 1. (Antiqu.) Governaire d'una província d'Orient, relativament autònoma, à l'època grecoromana. 2. (relig.) Evesque d'uni Glèias ortodòxi. 3. Cap civil d'una comunautat judiva, dins l'Ancian Testament.

etnarquia n.f. (Antiqu.) 1. Dignitat d'etnarca. 2. Territori plaçat sota la dominacion d'un etnarca.

etnia n.f. Gropament uman que possedisse una estructura familiala, economica e sociala omogenea e que la sieu unitat repausa sobre una comunautat de lenga e de cultura.

etnic, a adj. 1. Relatiu à l'etnia. 2. Que designa una populacion. ◇ *Nom, adjectiu etnic*: Que vènon d'un nom de país, de vila, de region. Sin.: **etnonime**.

etnisme n.m. Teoria que basa la particion en nacions sobre li etnias, definidi en promier luèc per la sieu lenga: *Fontan es un dei fondators de l'etnisme*.

etnobiologia n.f. Estudi dei raports entre li diversi populacions umani e lo mitan animal e vegetal.

etnobotanica n.f. Sciença dei raports de l'òme m'au sieu ambient natural.

etnobotanista n. Especialista en etnobotanica.

etnocentric, a adj. Caracterisat per l'etnocentrisme.

etnocentrisme n.m. Tendença à valorisar un grope social, lo sieu país, la sieu nacionalitat.

etnociði n.m. Destruccion d'una etnia sus lo plan cultural: *L'etnociði de la civilisacion occitana*.

etnocracia n.f. Govèrn que seria fondat sus la moralà soleta.

etnocrata n. Partidari de l'etnocracia.

etnocratic, a adj. Relatiu à l'etnocracia.

etnocultura n.f. Cultura d'una etnia.

etnogenèsi n.f. Teoria qu'afortisse qu'un grope etnic vèn d'una mescla de clans.

etnografe, a n. Especialista d'etnografia.

etnografia n.f. Branca dei sciéncias umani qu'a per tòca l'estudi descriptiu dei etnias.

etnografic, a adj. De l'etnografia.

etnolingüistic, a adj. De l'etnolingüistica.

etnolingüistica n.f. Estudi dau lengatge dei pòbles sensa escriptura e dei relacions entre aqueu lengatge, la cultura e la societat.

etnolingüista n. Especialista d'etnolingüistica.

etnologia n.f. Estudi scientific dei etnias, dins l'unitat de l'estructura lingüistica, economica e sociala de caduna, dins lu sieus ligams de civilisacion pròpries e dins la sieu evolucion.

etnologic, a adj. De l'etnologia.

etnòlogue, òga n. Persona que s'entrèva d'etnologia.

etnometodologia n.f. Corrent de la sociologia que considèra que la realitat sociala pòu èstre descricha e capida au travèrs dei practicas ordinari e banali de la vida quotidiana.

etnomusicologia n.f. Estudi scientific de la música dei societats non industriali e de la musica populària dei societats industriali.

etnonime n.m. Nom ò adjectiu etnic.

etnopsicologia n.f. Estudi dei caractèrs psiquics dei gropes etnics.

etnopsiquiatria n.f. Estudi dei desòrdres psiquics en foncion dei gropes culturals d'apartenença dei malauts.

etnotipe n.m. Vision collectiva d'una etnia, que vira sovent à l'estereotipe.

etnotipic, a adj. Que pertòca l'etnotipe.

etograma n.m. Catalògue dei comportaments d'un animau, establit en vista de lo destriar dei espècies vesini.

etologia n.f. Estudi scientific dau comportament dei animaus dins lo sieu mitan natural.

etologic, a adj. De l'etologia.

etologista n. Especialista en etologia.

etòs n.m. (antrop.) Caractèr comun à un grope d'individús qu'apartènon à una mema societat.

etrusc, a adj. e n. D'Etrúria. ♦ n.m. Lenga sensa parentat conoissuda, que parlàvon lu Etruscs.

etruscologia n.f. Sciença qu'estudia la civilisacion etrusca.

etruscològue, òga n.m. Especialista en etruscologia.

Eu Simbòle quimic de l'euròpi.

eubean, a

eubean, a adj. e n. 1. Que pertòca l'Eubea. 2. Estatjant ò originari d'Eubea.

eubiotica n.f. Sciença d'una vida sana.

eucaliptòl n.m. Òli essencial extrach dei fuèlhas d'eucaliptus e emplegat en medecina.

eucaliptus n.m. Aubre originari d'Austràlia, que creisse sobretot dins li regions caudi e que li sieu fuèlhas son totplen odoranti (aut.: mai de 100 m en Austràlia, pauc ò pron 30 m en Occitània; Familha dei mirtaceas).

eucaride n.m. *Eucarides*: Superòrdre de crustaceus decapòdes de la carapaça desvolopada, coma lo ligoban.

eucariòta adj. e n.m. Si di dei espècias viventi que la sieu cellula ò li sieu cellulas an una membrana nucleària que separa lo nucleu dau citoplasma (per op. à *procariòta*). ◇ *Cellula eucariòta*: Cellula qu'a un nucleu diferenciat.

eucaris n.m. Pichon imenoptèr que viu en parasite sus divèrs insèctes, sobretot de formigas.

eucaristia n.f. 1. Sacrement que, per la Glèia catolica, transforma realament e substancialment lo pan e lo vin en còrs e sang dau Crist. 2. Comunion au pan e au vin consacrats; messa: *Celebrar l'eucaristia*.

eucaristic, a adj. Relatiu à l'eucaristia.

euclasa n.f. Silicat idratat natural d'alumini e de berilli, de color vèrd palle ò blau clar.

euclidian, a adj. Relatiu à Euclide e au sieu metòde.

◇ *Geometria euclidian*a: Que repaua sobre lo postulat dei parallèlas d'Euclide. ◇ *Geometrias non euclidiani*: Geometrias dins li quali l'axiòma que correspoande à l'ancian postulat es remplaçat per un autre. ◇ *Espaci vectorial euclidian*: Espaci vectorial provedit d'un produch escalar.

eucològi n.m. (rare) Libre liturgic dau rite bisantin, que la segonda partida correspoande au *Ritual latin*.

eucryptit n.m. Silicat natural d'alumini e de liti.

eucròma n.m. Coleoptèr foarça beu d'Amèrica miegjornala, que li sieu elitras son emplegadi en joieraria.

eudèmis n.m. Pichona toara torceiritz que degalha gremium lo vinhau occitan despí lo començament dau s. XX^{en}.

eudiomètre n.m. (quim.) Instrument que sièrve à l'analisi volumetrica dei mesclums gasós ò à la mesura dei variacions de volume dins li reaccions quimiqui entre gas.

eudiometria n.f. (quim.) Determinacion de la composicion d'un gas au mejan de l'eudiomètre.

eudiometric, a adj. Relatiu à l'eudiometria.

eudemonic, a Relatiu à l'eudemonisme.

eudemonisme n.m. Teoria moralà fonda sus l'idea dau benastre conceput coma un ben soberan, qu'enclau l'edonisme (doctrina dau plaser dau moment), l'epicurisme (doctrina dau plaser intellectual), la moralà d'Aristòtel, e l'utilitarisme anglosaxon.

eudemonista adj. e n. Que pertòca ò professà l'eudemonisme.

eudendri n.m. Celenterat idroïde comun en toti li mars, que sembla una carnmarina.

eudista n.m. Membre de la Societat dei prèires de Jèsus-e-Maria, que Jean Eudes fondèt en lo 1643 per la formacion dei seminaristas e li missions parroquiali.

eufausiacea n.f. *Eufausiaceas*: Òrdre de pichins crustaceus marins que vívon en tropas immensi e son manjats per li balenes.

eufemic, a adj. Que constituisse un eufemisme, que n'a lu caractèrs.

eufemicament adv. En emplegant un eufemisme.

eufemisme n.m. Adociment d'una expression jutjada troup foarta: *Per eufemisme, si di «una lònga malautia» per non dire «lo cancre»*.

eufòne n.m. Passeron tanagridat american, saure e negre, cantaire de tria.

eufonia n.f. Qualitat de sons agradius à audir; resultat armoniós de la sieu combinacion, en particular dins lo mòt ò dins la frasa.

eufonic, a adj. Que produe l'eufonia: *Lo N dins «à-naqueu» es eufonic*.

eufonicament adv. D'un biais eufonic.

eufòrbi n.m. Planta comuna, dau latèx blanc, tipe de la Familha dei euforbiaceas. Var.: **eufòrbia**. Sin.: **èrba dau lach, gaujoa, tuèissegue**.

eufòrbia n.f. Eufòrbi.

euforbiacea n.f. *Eforbiaceas*: Familha de plantas dicotiledonei, coma l'eufòrbi, lo ricin.

eufòria n.f. Sensacion intensa de benèstre, de grand gaug interior, de satisfaccion, de plenitura.

eufòric, a adj. Qu'a lu caractèrs de l'eufòria, qu'exprimisse aquela sensacion.

euforisacion (-izacion) n.f. Accion d'euforizar.

euforisant (-izant), a adj. e n.m. ♦ adj. Que provòca l'eufòria.

euforisar (-izar) vt. Rendre eufòric.

eufotic, a adj. (idrol.) Que la lutz dau soleu tòca, en parlant de la susfàcia superficiala d'un ocean ò d'un lac.

eufràsia n.f. Planta que parasita li raïç dei gramineas (10 cm d'autessa, Familha dei escrofulariaceas).

eufuisme n.m. (lit.) Preciositat (sobretot dins l'Anglatèrra elisabetana).

eugenat n.m. Pasta durcissenta, à basa d'oxide de zinc e d'eugenòl, totplen emplegada en cirurgia dentària.

eugenesia n.f. Crosament racial que lu sieus mestís son indefinidament feconds, tant entre elu coma m'ai personas dei doi raças maires, donant en aqueli condicions una raça novèla.

eugènia n.f. (bot.) Mirtacea asiatica e americana arborescenta.

eugenic, a adj. Relatiu à l'eugenisme.

eugenica n.f. Eugenisme.

eugenisme n.m. Ensèms dei metòdes que miron à melhorar lo patrimòni genetic de gropes umans; teoria que preconisa la sieu aplicacion. Var.: **eugenica**.

eugenista adj. e n. Partidari de l'eugenisme.

eugenòl n.m. Constituent de l'essença de giròfle, analgesic e antisèptic.

euglène n.m. Protozoari flagelat dei aigas doci, à l'encòup denedaire e clorofilian, provedit d'un uèlh rudimentari.

eoglobina n.f. Euglobulina.

eoglobulina n.f. Globulina insolubla dins l'aiga pura, ma solubla en presenza d'una traça d'electrolit. Var.: **eoglobina**.

eulogia n.f. Benediccion, pan benedit. ■ Dins la Glèia primitiva, si virava de pans non consacrats, regalats per lu fideus e que, un còup benedit per l'oficiant, èron distribuits au pòble.

èume n.m. Èlme.

eumène n.m. Vèspa solitària dei regions caudi. Sin.: **vèspa maçona**.

eumicèt n.m.(bot.) Fonge au sens estrech dau terme (per op. à *mixomicèt*).

eunècte n.m. Anacònda.

eunosibi n.m. Coleoptèr de Guiana qu'encava lo sieu nis dins lo pecol d'uni fuèlhas.

eunuc n.m. 1. Òme castrat que li èron confidadi, dins l'Antiquitat, de cargas administrativi importanti, pi, dins l'Empèri otoman, la garda de l'arèm imperial. 2. (fig. lit.) Òme sensa energia, desprovedit de tota virilitat. Sin.: **crestat**.

eunucoïd(e), a adj. Si di d'un timbre de votz particulier que sembla aqueu dei crestats.

eunuquisme n.m. Estat d'aqueu qu'es eunuc.

eupatòri n.m. Eupatòria.

eupatòria n.f. Planta de la Familha dei composeas, qu'una espècia à flors ròsis, sonada usualament *cànebe d'aiga*, es comuna dins lu luècs umides (autessa 1,50 m). Var.: **eupatòri**.

eupepsia n.f. Boan fonctionament de l'estòmegue; boana digestion.

eupeptic, a adj. e n.m. (med.) Si di d'un medicament que melhora la digestion.

euplectèla n.f. Espongiària dei mars caudi, de l'esquelèt silicíos.

eupraxic, a adj. (psicol.) Adaptat à la tòca perseguida, en parlant d'un comportament motor.

euquera n.f. Pieride american que li sieu toaras tésson un nis collectiu en papier foarç robust.

euquits n.m.pl. Erètges orientals (s. IV-VIIⁿ) que vivón en comunautat, dins la pauretat e que bandission lu sacraments; espandits dins lo bacin oriental de la Mediterrània, si mescleron ai Bogomils au s. VIIⁿ.

eurafican, a adj. Que pertòca à l'encòup l'Euròpa e l'Africa.

urasian, a adj. e n. Metís d'Europeu e d'Asiatic.

urasiatic, a adj. e n. D'Euràsia.

eure n.m. Planta linhoa, dei fuèlhas persistenti, dei baias negri toxiqui, que si fixa ai barris, ai aubres au mejan dei sieu raïç crampons (Familha dei ederaceas).

eurèka interj. Paraula de contentament emplegada quora si tròva bruscament una solucion, una boana idea.

eurialin, a adj. (biol.) Que supoarta de grandi diferéncias de salinitat, en parlant d'un organisme marin.

eurialinitat n.f. (biol.) Caractèr d'un mecanisme eurialin.

euribata adj. (biol.) Si di dei espècias marini que poàdon viure à de prefondors foarçà divèrsi.

euribiòt n.m. (biol.) Organisme que pòu resistir à la pression dei grandi profondors. Contr.: **estenobiòt**.

euricefal(e), a adj. (anat.) Si di d'un crani foarçà ample, que lu sieus diamètres anteroposteriors e transvèrses son de valors es quasi egali.

euricòma n.m. Aubre de Cochinchina e l'Indonèsia que lo sieu boasc es utilisat per lo fustatge.

uri-ionic, a adj. (bot.) Si di dei espècias aigassieri que supoàrtan de grandi variacions dins la reaccion ionica (pH) de l'aiga.

eurip(e) n.m. Canal ò valat emplenat d'aiga que, à l'epòca romana, desseparava lu bancaus de l'arena, e li bèstias fèri dau public.

euriprosòpe, a adj. Qu'a la cara mai larga que lònga. Contr.: **leptoprosòpe**.

euriprosopia n.f. Caractèr de la persona euriprosòpa. Contr.: **leptoprosopia**.

euriptèr n.m. Antropòde fossile dins lo primari, semblant à l'encòup ai trilobits e ai escorpius, provedits d'un pareu grandàs de patas toraciqui e d'un agulhon caudal.

euristic, a adj. (didact.) Qu'a una utilitat dins la recerca, espec. la recerca scientifica e epistemologica; qu'ajuda à la descubèrta: *Ipòtesi euristic*.

euristica n.f. Disciplina que si prepausa de desgatjar li règlas de la recerca scientifica e de la descubèrta.

euritème, a adj. (biol.) Que supoarta de grandi diferéncias de temperatura, en parlant dei organismes poiquilotèrmes.

euritermia n.f. Caractèr d'un organisme euritème.

euritmia n.f. 1. Combinason armonioa dei proporcions, dei linhas, dei colors, dei sons. 2. (med.) Perfècta regularitat dau pols.

euritmic, a adj. Qu'a un ritme regulier, armoniós.

euro n.m. Moneda comuna d'unu país de la Comunautat Europea.

eurobanca n.f. Banca que la sieu activitat repaua sobre li eurodevisas.

eurocentrisme n.m. Analisi de toi lu problemas en plaçant l'Euròpa au centre. Var.: **europeucentrisme**.

eurocomunisme n.m. Corrent d'idea que la sieu amira es d'adaptar li teorias comunisti à la situacion politica dei país d'Euròpa de l'Oèst.

eurocomunista adj. e n. Relatiu à l'eurocomunisme; partidari d'aquesta tendença.

eurocrata n. Foncionari dei institucions europei.

eurodeputat, ada n. Deputat dau Parlament europeu.

eurodèstra n.f. Ensèms dei corrents politics favorables à l'union de toi lu partits de dèstra extrèma d'Euròpa. Var.: **eurodrecha**.

eurodevisa n.f. Devisa detenguda per un non-resident e plaçada, en Euròpa, dins una banca d'un país different dau país d'origina de la devisa. Var.: **euromoneda**.

eurodòlar n.m. Dòlar depauat dins una banca europea.

eurodrecha n.f. Eurodèstra.

eurosceptic, a adj. e n. Persona que non cretz à l'idèea d'una Euròpa dins lo relarg de la sieu bastison, de la sieu economia ò de la sieu política d'una mena generala.

euroscepticisme n.m. Sentiment d'una persona eurosceptica.

euroestrategia n.f. 1. Estudi dei questions estrategiqui especificament ligadi à la situacion geografica e politica dei Estats d'Euròpa de l'Oèst. 2. Estrategia globala dei país d'Euròpa de l'Oèst.

eurofranc n.m. Nom que si donava au franc, quora èra depauat dins una banca d'un autre país europeu.

euromercat n.m. Mercat europeu dei capitals.

euromissile n.m. Missile nucleari american de portada mejana basat en Euròpa.

euromoneda n.f. Eurodevisa.

eurò-obligacion n.f. Valor dau revengut fixe libellada en eurodevisas, emessa sus lo mercat financier internacional per l'intermediari de bancas de divèrsi nacionalitats.

europeïsacion (-izacion) n.f. Accion d'europeïsar; fach d'estre europeïsat.

europeïsar (-izar) vt. 1. Faire aderir au mode de vida europeu; rendre europeu per li abitudas, lo biais d'estre, de pensar. 2. Considerar, envisatjar (un problema, una question) à l'escala de l'Euròpa.

europeïsme n.m. Volontat de desenvolopar la cooperacion dei Estats europeus.

europeïsta n. Partidari de l'europeïsme.

europenc, a adj. e n. Europeu.

europeu, ea adj. e n. 1. D'Euròpa. 2. Relatiu à la comunautat europea ò politica d'Euròpa. Var.: **europenc**.

europeocentrisme n.m. Eurocentrisme.

europi n.m. Metal dau grop dei lantanides ò tèrras rari; element (Eu) de n° atomic 63 e de massa atomica 151,96.

euroregion n.f. Estructura administrativa de cooperacion transfrontaliera entre de territoris de diferents Estats europeus.

euroterrorisme n.m. Ensèms dei movements terroristas que si desvelòpon au niveu de l'Euròpa occidental.

eurovision n.f. Possibilitat de seguir un programa televisiu dins lo même temps dins diferents país d'Euròpa: *Una partida de balon transmessa en eurovision*.

euse n.m. Mena de rore, dau fulhatge persistent (*Quercus ilex*). Var.: **euve**.

euseda n.f. Eusiera.

eusian bofa n.m. Silène enflada (*Silene inflata*), que li sieu fuèlhas si mènjon en salada; lu enfants jugavon à n'en faire petar lu calicis (en forma de bofas).

eusiera n.f. Luèc plantat d'euses. Var.: **euseda**.

eusina n.f. Agland de l'euse.

eustatic, a adj. Relatiu à l'eustatisme.

eustatisme n.m. (geol.) Variacion dau niveu general dei oceans, deuguda à un cambiament climatic ò à de movements tectonics.

eutanasia n.f. Ensèms dei metòdes que provòcon una moart sensa sofrènça, per fin d'abreujar una lònga agonia ò una malautia dolorosa de l'eissida fatala.

eutanasiar vt. (*eutanasiar*) Faire morir per eutanasia.

eutanasic, a adj. Relatiu à l'eutanasia.

eutectic, a adj. Relatiu à l'eutexia.

euterian n.m. Mamifèr placentari tipic.

eutexia n.f. (quim.) Proprietat que presènton de mesclums solides en proporcions ben determinadi, que la sieu fusion si fa à una temperatura constanta (*ponch d'eutexia*) coma aquela dei còrs purs.

eutocia n.f. (med.) Acochament normal (per op. à *distocia*).

eutocic adj. Relatiu à l'eutocia.

eutroficacion n.f. (ecol.) Enriquiment artificial d'una aiga en matèrias nutritivi (l'eutroficacion perturba l'equilibri biologic de l'aiga dei lacs per demeniment de la dissolucion d'oxigène).

eutrofisacion (-izacion) n.f. (ecol) Enriquiment natural d'una aiga en matèrias nutritivi.

euve n.m. Euse.

eV Simbòle de l'electron-vòlt.

evacuacion n.f. 1. Accion d'evacuar. 2. (med.) Fach de rejetar per via naturala de matèiras tròup abondoï ò marridi. Sin.: **espurgada, flux**.

evacuaire, airitz adj. Que sièrve à l'evacuacion.

evacuar vt. (*evacuï*) 1. Faire sortir, transportar dins un autre luèc: *Evacuar un ferit*. 2. Faire quitar en grand nombre (un luèc): *Evacuar un teatre*. 3. Cessar d'ocupar (un luèc): *Lu espectadors an evacuat la sala*. Sin.: **abandonar**. 4. Rejetar, eliminar (de matèrias amolonadi dins una partida dau còrs). 5. Vuar, deversar au defoara: *Evacuar l'aiga d'una cisterna*. Sin.: **desbondar**.

evacuat, ada adj. e n. Abitant d'una zòna de combat, d'una zòna sinistrada ò perilhoa, constrench de laissar lo sieu domicili.

evacuator, tritz adj. Que sièrve à l'evacuacion.

evacuator n.m. Dispositiu que sièrve à evacuar li aigas sobrabondoï d'un barratge. Sin.: **escampador**.

evaginacion n.f. (patol.) Fach per un organe de sortir de la sieu envelopa.

evaluable, a adj. Que pòu èstre evaluat.

evaluacion n.f. 1. Accion d'evaluar. 2. Quantitat evaluada. Sin.: **avaloracion**.

evaluar vt. (*evaluï*) Determinar la valor, lo prètz, l'importança de. Sin.: **avalorar**.

evaluatiu, iva adj. 1. Que contèn ò constituisse una evaluacion. 2. *Crèdit evaluatiu*: Crèdit que sièrve à pagar lu deutes de l'Estat.

evanescença (-éncia) n.f. Caractèr de cen qu'es evanescent.

evanescent, a adj. (lit.) Que dispareisse gradualament, que s'escafa plan plan; que non dura. Sin.: **fugidís**.

evangèli n.m. 1. (m'una majuscula) Messatge, ensenhamant de Jèsus-Crist. 2. (m'una majuscula) Ensèms dei quatres libres dont son portadi la vida e li paraulas de Jèsus-Crist; cadun d'aquel libres. 3. Passatge d'aquel libres lejut pendent la messa; moment d'aquesta lectura. 4. (fig.) Tèxto, document que sièrve de fondament à una doctrina. ◇ *Paraula d'evangèli*: Que s'en pòu èstre segur, que s'en pòu fidar. Sin.: **paraula de ceu**.

evangeliori n.m. Libre liturgic que contèn l'ensèms dei tròc de l'Evangèli que son lejuts à la messa.

evangelic, a adj. 1. Relatiu à l'Evangèli; conforme ai precèptes de l'Evangèli. 2. Qu'apartèn à una Glèia protestanta.

evangelicament adv. D'un biais evangelic.

evangelisacion (-izacion) n.f. Accion d'evangelizar.

evangelisaire (-aire), airitz n. Qu'evangelisa.

evangelisar (-izar) vt. Predicar l'Evangèli à; convertir au cristianisme au mejan de la predicacion.

evangelisme n.m. 1. Aspiracion ò tendença à tornar à una vida religioa segond l'esperit evangelic. 2. Doctrina dei Glèia evangeliqui.

evangelista n. 1. Autor d'un dei quatre Evangèlis. 2. Predicator laïc, dins d'uni Glèias protestanti.

evaporable, a adj. Esvaporable.

evaporacion n.f. Esvaporacion.

evaporada n.f. Evaporacion.

evaporar vt. Esvaporar. ◆ **s'evaporar** v.pr. S'evaporar.

evaporat, ada adj. (fig.) Destartavelat. Var.: esvaporat. Sin.: **tèsta verda, encigalat, dурганàs**.

evaporator n.m. Esvaporator.

evaporatori n.m. Esvaporatori.

evaporita n.f. Esvaporita.

evapotranspiracion n.f. Esvapotranspiracion.

evasiment n.m. Evasion.

evasion n.f. 1. Fach de s'evasir, de s'escapar d'un luèc de detencion. Sin.: **fugidura, escorrida, fugida**. ◇ *Evasion fiscal*: Fach de non pagar li taxas, en emplegant de mejans legals. ◇ *Evasion de capitals*: Exportacion, sovent clandestina, de capitals que lo sieu detendor vòu sostraire ai condicions economiqui ò fiscali dau sieu païs. Sin.: **fuga dei capitals**. 3. Distraccion, cambiament.

evasir (s') v.pr. S'escapar (en particulier d'una preson). Sin.: **fugir**.

evasit, ida adj. e n. Que s'es escapat dau luèc dont èra detengut. Sin.: **fugitiu, fugidor**.

evasiu, iva adj. Imprecís, vague, ambigú au ponch de non poder èstre capit ni interpretar. Sin.: **indefinit, indecis, incert, incertan**.

evasivament adv. D'un biais evasiu. Sin.: **imprecisament, pauc ò pron**.

evection n.f. (astron.) Inegalitat periodica dins lo movement de la Luna.

evelh n.m. 1. Fach de s'evelhar, de sortir dau soam; accion d'evelhar, de revelhar quauqu'un. Sin.: **desvelh**. 2. Fach de sortir dau sieu engordiment: *L'evelh de la natura*. 3. Accion d'evelhar, de sensibilizar quauqu'un à

quauqua ren: *Evelhar lu enfants à la protecccion de la natura*. ◇ *En evelh*: Atentiu. ◇ *Donar l'evelh à quauqu'un*: Lo metre en garda, atirar la sieu atencion. 4. Fach de s'evelhar à quauqua ren, de si manifestar, d'aparéisser: *Evelh de sensibilitat*. ◇ *Disciplinas d'evelh*: Destinadi à desenvolopar, dins lu enfants de l'escòla elementària, lo gust de l'observacion, la curiositat intellectuala, etc. (s'agisse de l'istòria-geografia, dei scièncias d'observacion e dei activitats artistiqui).

evelhar vt. 1. (lit.) Tirar dau soam; revelhar. 2. Excitar, estimular, desenvolopar (una facultat, un sentiment, etc.); provocar (una reaccion). ◆ **s'evelhar** v.pr. Cessar de durmir. Var.: **si revelhar, si desvelhar**.

evelhat, ada adj. Que lo sieu esperit es en evelh, que la sieu intelligença es viva. Sin.: **abelugat, escarrabilhat, afistolat, bulo**.

evenemerisme n.m. Concepcion segond la quala lu personatges de la mitologia son d'estres umans divinisats après la sieu moart.

evencir vt. Escartar, eliminar, metre foara. Sin.: **exclure, despoderar, foaragetar, bandir, despossedir**.

evenimencial, a adj. 1. Que cuènta d'eveniments en seguisson lo solet òrdre cronologic: *Istòria evenimenciala* (per op. à *Istòria causala*). 2. Relatiu à un eveniment particular. Var.: **evenimenciu**.

evenimenciu, ala adj. Evenimencial.

eveniment n.m. 1. Cen qu'arriba ò apareisse; fach, circonstanca. 2. Fach important. ◇ *Asperar un urós eveniment*: Asperar un pichon, en parlant d'una frema ò d'una cobla. 3. Incident, aventura. 4. (estad.) Eventualitat que devèn reala, dins un univèrs donat. ◆ pl. Ensèms de fachs importants, excepcionals.

eventual, a adj. Que depende dei circonstanças; ipotetic, possible. Var.: **eventuaui**.

eventualament adv. D'un biais eventual. Sin.: **magara, se n'en vira, per escadença, s'aquò s'endeven, segond lo cas**.

eventualitat n.f. 1. Fach que si pòu realisar. Sin.: **escadença, possibletat**. 2. Caractèr de cen qu'es eventual.

eventuaui, ala adj. Eventual.

eversat, da adj. Revertegat au defoara.

eversion n.f. 1. (patol.) Renversament de l'entorn d'un orifici. 2. Caractèr dei labras d'uni etnias negri que son à l'encòup foarça espessi e revertegadi.

evescal, a adj. Episcopal. Var.: **evescau**.

evescat n.m. 1. Territori sotamés à la juridiccion d'un evesque. Sin.: **diocèsi, vescovat** (it.). 2. Sèti, palais episcopal.

evescau, ala adj. Evescal.

evesque n.m. 1. Prèire qu'a obtengut la plenitura dau sacerdòci e qu'a la direcccion espirituala d'una diocèsi, dins la Glèia catolica romana e dins li Glèias de rite oriental. 2. Dignitari eclesiastic, dins d'uni Glèias protestanti.

evesquessa n. f. Abadessa mitrada. Esposa d'un evesque anglican.

eviccion n.f. 1. Accion d'escartar, de metre foara; fach d'estre escartat. ◇ *Eviccion escolària*: Interdiccion facha à un enfant contagiós de frequentar l'escola. Sin.: **bandiment, foarabandiment, exclusion**. 2. (dr.) perda d'un drech sobre una caua en rason de l'existença dau drech d'un tèrc sobre la mema caua. Sin.: **despossession, despoderament**.

evidència (-éncia) n.f. 1. Caua evidenta. 2. Caractèr de cen qu'es evident. ◇ *De tota evidència*: Segurament, sensa dubi. ◇ *Metre en evidència*: Rendre manifèste, metre en avant. Sin.: **evidenciar, montar en esplinga**. ◇ *Si metre en evidència*: Si faire remarcar.

evidenciar vt. (*evidenci*, classic *evidènci*) Metre en evidència. Sin.: **montar en esplinga**.

evident, a adj. Que s'impaua à l'esperit, absolutament segur; manifèste, indiscutible. Sin.: **clar, tot vist, cèrt, certan, assegurat, formal, indubitable**.

evidentament adv. 1. Segurament, sensa dubi. Sin.: **clarament**. 2. D'un biais evident.

evisceracion n.f. Evisceracion.

eviscerar vt. (*eviscèri*) Esvicerar.

evitable, a adj. Que pòu èstre evitat.

evitacion n.f. Evitament.

evitament n.m. 1. (psicol.) Reaccion per la quala un èstre vivent evita ò empara à evitar un estímulus donat. 2. (c. de f.) *Via d'evitament*: Via que dobla una via principal per permetre de parquejar un tren en vista dau sieu despassament per un autre. Var.: **evitacion**.

evitar vt. 1. Escapar à, defugir (quauqua ren de desagradiu ò de perilhós): *Evitar un chaple*. Sin.: **si sauvar de..., espranhar, s'aparar de...** 2. Permetre à quauqu'un de si sostraire à quauqua ren de perilhós ò de penòs): *Evitar un problema à un amic*. Sin.: **espranhar, levar**. 3. *Evitar de*: S'abstenir, si gardar de. 4. S'esforçar de non rescontrar (quauqu'un). ♦ vi. (mar.) Virar à l'extremitat de la sieu linha d'ancoratge à l'entorn de la sieu àncora, sota l'accion dau vent ò dau corrent, en parlant d'una nau.

evitatge n.m. (mar.) Movement d'una nau qu'evita; espaci liure de tot obstacle, necessari à-n-aqueu movement. Sin.: **tornejament, virament**.

eviva! interj. Sièrve per aclamar (quauqua ren ò quauqu'un): *Eviva Catarina!* Var.: **viva!**

evocable, a adj. Que pòu èstre evocat.

evocacion n.f. 1. Accion d'evocar; cen qu'es evocat. 2. (psicol.) Foncion de la memòria per la quala lu sovenirs son rapelats à la consciència. 3. (dr.) Poder d'evocar d'una cort d'apèl; fach d'evocar.

evocador, airitz adj. Evocator.

evocar vt. (*evòqui*) 1. Faire pensar à, ramentar. 2. Faire tornar en memòria (quauqua ren dau passat). 3. Faire allusion à, rendre present à l'esperit: *Evocar lo problema de la fam dins lo monde*. Sin. (1, 2 e 3): **remembrar, recordar, memoriar**. 4. Faire aparéisser (d'esperits, de tràvés) per la magia, d'incantacions. 5. (dr.) Estatuar sobre l'apèl e sobre lu ponchs non jutjats en promiera instança, dins d'un cas, en parlant d'una cort d'apèl.

evocator, tritz adj. Qu'evòca, qu'a lo poder d'evocar (quauqua ren, quauqu'un). Var.: **evocador**.

evocator n.m. (etol.) Stimulus aviaire.

evocatori, òria adj. Que permete una evocacion.

evolucion n.f. 1. Transformacion graduala e continua. 2. Succession de fasas d'una malautia. 3. Ensèms dei cambiaments subit au cors dei temps geologics per li linhadas animali e vegetali, qu'an augut per resultat l'aparicion de formes novèli. 4. (sovent au plural) Movement ò ensèms de movements divèrs e coordenats: *Li evolucions d'un acrobata*. 5. Movement ordenat executat per una tropa, de veïcules, de naus, d'avions, dins una formacion precisa fixada per avança. Sin.: **manòbras** (aquí generalament au plur.: *Li evolucions de l'escadra*).

evolucionar vi. Evoluir.

evolucionat, ada adj. Evoluit.

evolucionisme n.m. 1. (biol.) Ensèms dei teorias explicativi de l'evolucion dei espècias au cors dei atges (lamarckisme, darwinisme, mutacionisme). 2. (antropol., sociol.) Doctrina d'après la quala l'istòria dei societats si debana d'un biais progressiu e sensa discontinuitat. Contr.: **determinisme**.

evolucionista adj. e n. Relatiu à l'evolucionisme; partidari de l'evolucionisme.

evoluir vi. (*evoluissi*) 1. Si modificar, si transformar progressimvament: *La societat evoluisse*. 2. Modificar lo sieu biais de pensar, de si comportar; cambiar. 3. Executar una evolucion, d'evolucions. Var. (toi lu sens): **evolucionar**.

evolut, ida adj. Qu'a rajonch un niveu important d'evolucion ò de cultura. Var.: **evolucionat**.

evolutiu, iva adj. Susceptible d'evoluir, d'estre modificat: *Un crédit evolutiu*.

evolutivitat n.f. (med.) Potencial evolutiu d'una tumor, d'una malautia.

evòri n.m. Avòri.

evoreria n.f. Art de l'evorier. Var.: **avoraria**.

evorier, a n. Persona que trabalha, que magença l'evòri. Var.: **avorier**.

evorin, a adj. Qu'a la blancor, la color de l'evòri. Relatiu à la Coasta d'Evòri. Var.: **avorin**.

evulsion n.f. (cir.) Extraccion.

evzòne n.m. Fantassin grèc.

èx n. (fam.) Persona mé cu s'es rota una relacion amoroa (calinnaire, espòs, etc.): *La mieu ex*.

èx- pref. Exprimisse cen que quauqu'un ò quauqua ren a cessat d'estre ò non a plus: *Un èx-ministre, la sieu èxfrema*.

exa- pref. Si plaça davant una unitat per la multiplicar per 10^{18} (simbòle E).

ex abrupto loc. adv. (mòts latins) Bruscament, sensa preparacion.

exaccion n.f. 1. (lit.) Accion d'exigir cen que non es deugut ò mai que lo deugut (espec. per abús de poder). 2. Percepcion de taxas. ♦ pl. Seviciois, actes de violença, comés còntra de populacions.

exacerbacion n.f. Paroxisme, exasperacion d'un sentiment, d'una sensacion, etc. Sin.: **exasperacion** (lit.).

exacerbar vt. (*exacèrbi*) Portar (un sentiment, un estat) à un niveu aut, au sieu paroxisme: *Exacerbar la ràbia de quauqu'un.* Sin.: **agreujar, agusar.**

exaclorobenzène n.m. Derivar dau benzène.

exactament adv. Precisament, rigorosament; embé exactituda.

exaclorocicloexan n.m. Compauat de formula C₆H₆C₁₆, desribat dau cicloexan, qu'un dei sieus isomèrs es emplegat coma insecticidi.

exaclorofènè n.m. Fenòl clorat.

exaclorur(e) n.m. (quim.) Clorure que la sieu molecula contén sièis atòmes de clòre.

exacorallari n.m. *Exacoralliaris:* Sota-òrdre de cnidaris qu'an sièis tentacles (ò un multiple de sièis) e lo meme nombre de lòtjas.

exacòrde n.m. (mús.) Seria ascendenta ò descendenta de sièis gras diatonics, sobre la quala repaua lo sistema musical emplegat fins au siècle XVIIⁿ (li a tres exacòrdes: exacòrde natural *do* → *la*, exacòrde d'au becarra *sol* → *mi*, exacòrde *fa* → *re*).

exact(e), a adj. 1. Just, confòrm a la règla ò a la veritat: *Un calcul exacte.* ◇ *Scienças exacti:* matematicas, astronomia, scienças fisiqui (per op. ai *scienças umani*). 2. Que respècta l'orari: *Un emplegat exacte.* Sin.: **regulier, atengut, pontual, precís.**

exactessa n.f. Exactituda.

exactituda n.f. 1. Caractèr de cen qu'es exacte, rigorós, confòrm a la logica. Sin.: **veracitat, veritat, autenticitat.** 2. Qualitat d'una persona exacta, qu'arriba a l'ora: *L'exactituda es la cortesia dei rès.* Var.: **exactessa.** Sin.: **precision, pontualitat, regularitat.**

exactor n.m. (rare) Aqueu que comete una exaccion.

exactoria n.f. Percepcion.

exadecimal, a adj. Si di d'un sistema en basa 16. Var.: **exadecimau.**

exadecimau, ala adj. Exadecimal.

exaèdre n.m. (mat.) Polièdre de sièis faças: Lo cube es un exaèdre regulier.

exaedric, a adj. Relatiu a l'exaèdre; qu'a la forma d'un exaèdre.

ex aequo loc. adv. e adj. inv. (latin) Qu'es au meme reng (en parlant d'una persona, d'una equipa, dins un concors, una competicion, etc.). Sin.: **a egalitat, aduch, apàrias.** ◆ n. inv. Situacion de personas qu'an obtengut lo meme reng; aqueli personas: *Li a doi ex aequo dins aqueu concors.*

exafluorur(e) n.m. Fluorure que la sieu molecula contén sièis atòmes de fluòr (l'exafluorure d'urani sièrve dins la separacion isotopica d'aquesto còrs).

exageracion n.f. Accion d'exagerar; excès. Sin.: **abusança, desmesura, otrança.**

exageradament adv. D'un biais exagerat.

exageraire, airitz adj. e n. Qu'exagèra.

exagerar vt. (*exagèri*) Accentuar a l'excès: *Exagerar un detalh.* Sin.: **accentuar, amplificar, forçar.** ◆ vi. Despassar la mesura, la veritat, per li sieu paraulas ò lu sieus actes. Sin.: **abusar, passar l'òsca, la rega, tirar sus lo blèst, cargar l'ae, n'ajustar.**

exagerat, ada adj. Dont li a d'exageracion; excessiu: *La tieu estimacion mi sembla exagerada.* Sin.: **accentuat, amplificat, forçat.**

exageratiu, iva adj. Qu'a un caractèr exagerat, que compoarta d'exageracions.

exagonal, a adj. Qu'a la forma d'un exagòne. Var.: **exagonau.**

exagonau, ala adj. Exagonal.

exagòne n.m. (geom.) Poligòne de sièis angles e sièis costats. ◇ M'una majuscula, denominacion de la mapa de França.

exalacion n.f. 1. Fach de s'exalar. Sin.: **enairament.**

2. (med.) Eliminacion dei produchs volatiles per la respiracion, per la pèu.

exalament n.m. Gas ò odor que s'exala d'un còrs. Sin.: **escampa, espantegada.**

exalar vt. 1. Mandar foara, espantegar (de vapors, d'odors): *Li ròsas exàlon un doç perfum.* Sin.: **odorar, odorejar, escampar, espantegar.** 2. (lit.) Donar liure cors a, exprimir: *Exalar la sieu ràbia.* ◆ s'**exalar** v.pr. 1. S'espantegar dins l'atmosfèra. 2. Si manifestar.

exalatori, òria adj. Qu'afavorisse l'exalacion.

exaltacion n.f. 1. Sobrexicitacion intellectuala e afectiva; emportament euforic. 2. (lit.) Elevacion a un niveu foarça aut de sentiment, d'un estat afectiu. 3. (lit.) Elògi; glorificacion. Sin.: **estrambòrd, enaurament, afogament.** Contr.: **ateuniment.**

exaltant, a adj. Que provoca d'exaltacion; qu'estimula. Sin.: **enaurant, estrambordant, afogant.**

exaltar vt. 1. Provocar l'exaltacion de; entosiasmar, excitar. 2. (fig.) faire l'elògi de, celebrar (quauqu'un, quauqua ren). Sin.: **enaurar, estrambordar, afogar, apassionar.** ◆ s'**exaltar** v.pr. Si laissar anar a l'exaltacion, s'entosiasmar.

exaltat, ada adj. Plen d'exaltacion; passionat, afogat.

examèn n.m. 1. Observacion atentiva, estudi minuciós. Sin.: **vistalhada.** ◇ *Examèn medical:* Ensèms dei investigacions cliniqui e tecniqui qu'un mètge efectua per estimar l'estat de santat d'una persona. ◇ *Examèn de consciència:* Examèn critic dau pròpri comportament. ◇ *Liure examèn:* Fach de crèire unicament cen que la rason individuala pòu contrarotlar. 2. Espròva ò ensèms d'espròvas qu'un candidat subisse per obtenir un diplòma.

examètre adj. e n.m. Si di d'un vers de sièis mesuras ò de sièis pens.

examidina n.f. Antiseptic bactericida potent per usatge intèrne.

examina n.f. Compauat quimic que resulta de l'unio de l'ammoniac m'au formòl. Var.: **exametilenetetramina.**

examinar vt. 1. Observar atentivament, minuciosament. Sin.: **espelucar, estralucar.** 2. Faire subir un examèn, espec. medical.

examinator, tritz n. Persona encargada de faire passar un examèn a un candidat.

examotor adj. e n.m. Avion provedit de sièis motors.

exan n.m. Idrocarbare saturat C₆H₁₄.

exancós n.m. Autre nom dau monge, varietat de làmia (*hexanchus griseus*).

ex ante loc. adj. (latin) Si di de l'analisi previsionala dei fachs economics (per op. à *ex post*).

exantema n.m. (med.) Erpcion cutanea qu'acompanha d'uni malautias infeccioï (escarlatina, varicèla).

exantematic, a adj. De la natura de l'exantema; que s'acompanha d'un exantema.

exantematos, oa adj. e n. 1. Que patisse d'exantema. 2. Que pertòca l'exantema.

exapòde, a adj. e n. (zool.) Que possedisse tres pareus de patas: *Larva exapòda d'un insekte*.

exarca n.f. 1. (ist.) Dignitari que governava en Itàlia e en Àfrica per lo còmpte dei emperaires bizantins. 2. Prelat de la Glèia orientala qu'a juridiccion episcopal.

exarcat n.m. 1. (ist.) Govèrn militar bizantin sota l'autoritat d'un exarca. 2. En Orient, circonscrpcion eclesiastica sota l'autoritat d'un exarca.

exartròsi n.f. (med.) Desmalugadura.

exasperacion n.f. 1. Fach de s'exasperar, d'estre exasperat. 2. (lit.) Exacerbacion. Sin.: **enaspriment, agusada, agreujament, agusament**.

exasperant, a adj. Qu'exaspèra. Sin.: **enaspissent**.

exasperar vt. (exaspèri) 1. Irritar foartament, faire totplen embilar. 2. (lit.) Exacerbar (un sentiment, un desidèri). Sin.: **enasprir (enaspissi), enrabiatar, agusar, agreujar**.

exastile, a adj. (arquit.) Qu'a sièis colomnas de front: *Temple exastile*.

exaudiment n.m. Accion d'exaudir; lo sieu resultat.

exaudir vt. (exaudissi) 1. Escotar favorablament quauqu'un en parlant de Dieu ò d'una divinitat. 2. Satisfaire quauqu'un en li autrejant cen que demanda; aculhir favorablament (cen qu'es demandat): *Exaudir un desidèri*.

exhaustion n.f. (mat.) *Metòde d'exaustion*: Metòde de calcul per aproximacions de mai en mai precisi.

exhaustiu, iva adj. Que fa completament lo torn d'un subjècte: *Un estudi exhaustiu*.

exhaustivament adv. D'un biais exhaustiu.

exhaustivitat n.f. Caractèr de cen qu'es exhaustiu.

exhaustor n.m. Sistema de depression qu'aspira lo carburant dau reservador màger per alimentar lo caburador per gravitat, en usança dins li automobilas ancianas.

excaceracion n.f. Accion de traire quauqu'un de preson; lo sieu resultat. Sin.: **empresonament**. Contr.: **incarceracion**.

excacerar vt. (excarcèri) Far sortir quauqu'un de preson. Sin.: **empresonar**. Contr.: **incarcerar**.

excardinacion n.f. Accion d'excardinat ò d'estre escardinat; lo sieu resultat.

excardinat n.m. Declaracion de l'evesque qu'excardina.

excardinat vt. Per un evesque, declarar que tal prèire non fa plus partida de sa diocèsi e que si pòu far incardinat dins una autra ò li venir religiós.

ex catedra (loc. lat.) De la sieu cadiera de Papa (quora lo Papa parla en tant que Papa); quora quauqu'un parla oficialament.

excavacion n.f. 1. Accion de cavar dins lo soal. 2. Cròs, cavitat. Var.: **excavament**.

excavadura n.f. Partida excavada, entalhada au bòrd. Sin.: **escoladura, encrena, entalh**.

excavament n.m. Excavacion.

excavar vt. 1. Cavar, entalhar lo bòrd de. Sin.: **encrenar, escolar**. 2. Cavar dins (la tèrra).

excavat, ada adj. Que presenta una excavadura.

excavator n.m. Excavatriz.

excavatritz n.f. Engenh de terrassament provedit d'una pala ò d'una cadena mé de caissons. Var.: **excavator**.

excedent n.m. Cen qu'es en troupe. Sin.: **demai, sobra, sobrepés**. ◇ (econ.) Sòlde positiu (per oposicion à *deficit*). ◇ *Excedent de la balança comercial*: Sòlde positiu de la balança, realisat quora li exportacions despàsson en valor lo montant dei importacions.

excedentari, ària adj. Qu'es en excedent.

excedir vt. (excedissi) 1. Despassar en nombre, en quantitat, en durada (lo limit fixat). 2. Importunar, exasperar: *Aqueu bosin m'excedisse*. Var.: **excedre**.

excedre vt. Excedir.

excellença (-éncia) n.f. 1. Caractèr excellent de quauqua ren, de quauqu'un; perfeccion. ◇ *Prèmi d'excellença*: Prèmi donat ancianament dins li escòlas au promier d'una classa. ◇ *Per excellença*: Tot particularment. 2. (m'una majuscula) Títol donat ai ambassadors, ai ministres, ai evesques: *Son Excellença*.

excellent, a adj. Superior dins lo sieu genre; perfècte. Sin.: **requist, egrègi, famós**.

excellentament adv. (lit.) D'un biais excellent.

excellir vi. (excellissi) Èstre superior dins lo sieu genre, èstre totplen en dessobre dei autres: *Excellir en matematicas*.

excentracion n.f. Accion d'excentrar. Var.: **descentracion**.

excentrament n.m. (topon.) Distança que dessepara un ponch d'estacion dont si fan de mesuras taqueometrici, dau ponch dau terren dont seran aplicadi ulteriorament. Var.: **descentrament**.

excentrar vt. (mecan.) Desplaçar lo centre, l'axe de. Sin.: **descentrar**. ♦ **s'excentrar** v.pr. (espòrts) S'alunhar dau centre, anar vers l'ala: *Lo jogaire s'es excentrat*.

excentrat, ada adj. Luènh dau centre; excentric: *Una region excentrada*. Var.: **descentrat**.

excentric n.m. (mecan.) Dispositiu excentric, calat sus un aubre que vira e emplegat per comandar d'unu movements.

excentric, a adj. 1. Situat luènh dau centre: *Quartier excentric*. Sin.: **folesc, desvariat, original, ensolehat**. 2. (mat.) *Cercles excentrics, figures excentriqui*: Que lu sieus centres non coïncidisson.

excentric, a adj. e n. Qu'es en oposicion m'ai usatges establits; extravagant.

excentricament adv. D'un biais excentric.

excentricitat n.f. 1. Originalitat, extravagança d'una persona excentrica; acte extravagant. Sin.: **desvari, folastrada**. 2. Caractèr de cen qu'es excentric, luènh dau centre. ◇ (tecn.) Desplaçament dei centres un per raport à l'autre ò lu uns per raport ai autres: *Corregir l'excentricitat de doi pècas*. ◇ (mat.) *Excentricitat d'una conica*: Raport, constant, dei distàncas d'un ponch quau que sigue de la corba à una drecha fixa (*directritz*) e à un ponch fixe (*fogau*). ◇ (astron.) *Excentricitat de l'orbita d'una planeta, d'un satellit*: Excentricitat de la conica descricha.

excepcion n.f. 1. Cen qu'es foara de la règla comuna; inabitual. ◇ *Faire excepcion*: Escapar à la règla. ◇ *Lèi, tribunal d'excepcion*: En defoara dau drech comun. ◇ *À l'excepcion de*: Exceptat, franc de. Sin.: **levat, foara**. 2. (dr.) Tot mejan que tende sigue à declarar una procedura irreguliera, sigue à n'en suspendre lo cors.

excepcional, a adj. 1. Que fa excepcion, que non es ordinari. 2. Que si distinguise per la sieu valor, lu sieus meritis. Var.: **excepcionau**.

excepcionalament adv. D'un biais excepcional.

excepcionau, ala adj. Excepcional.

exceptar vt. (*excépti*) Non comprendre dins un ensms: *Exceptar d'unu condemnats dins una amnistia*.

exceptat prep. En defoara de, franc de. Sin.: **levat, à despart de**.

exceptat, ada adj. Non comprés dins un ensems.

excès n.m. 1. Quantitat que si tròva en mai: *L'excès d'un nombre sobre un autre*. Sin.: **sobra**. 2. Cen que despassa la mesura normala: *Excès d'indulgença*. Sin.: **demasiadura**. ◇ (dr.) *Excès de poder*: Acte que despassa la competència d'una autoritat, en particular aquela d'una autoritat administrativa. 3. Desreglament de comportament, abús. Sin.: **demasiadura**. ◇ *Excès de lengatge*: Prepaus discortés, injuriós. ♦ Actes de violència, de desmesura.

excessiu, iva adj. 1. Que passa la mesura; exagerat, exorbitant: *Una rigor excessiva*. Sin.: **sobrier, demasiat**. 2. Que poarta li causas fins à l'excès: *Es excessiu dins li sieu reaccions*.

excessivament adv. 1. À l'excès. Sin.: **troupe, demasadiament, sobrierament**. 2. Totplen.

excipient n.m. (farm.) Substança neutra dins la quala es incorporat un medicament (*principi actiu*) per permetre la sieu absorcion.

excipir (de) vt. ind. (*excipisci*) (dr.) Allegar (una excepcion, una excusa).

excisa n.f. (dr.) Taxa sobre d'unu produchs de consumacion, en Grand-Bretanya e ai Estats-Units.

excisar vt. Levar m'un intrument trencant: *Excisar una tumor*.

excision n.f. 1. Accion d'excisar, de talhar. 2. Ablacion rituala dau clitòris (e, de còups, dei pichini labras de la vulva), que d'unu pòbles practicon.

excitabilitat n.f. Caractèr de cen qu'es excitabile.

excitable, a adj. 1. Prompt à s'excitar; irritable. Sin.: **bosticable, afogable, atissable**. 2. (biol.) Que pòu èstre excitat.

excitacion n.f. 1. Accion d'excitar; cen qu'excita. 2. Activitat anormala de l'organisme. ◇ (psiquiatria) Agitacion psicomotritz. 3. Encoratjament, provocacion: *Excitacion à la violència*. Sin. (1, 2, 3): **escaufestre, atissada**. 4. (fis.) Procèssus per lo quau un atòme, un nucleu, una molecula, pàsson d'un niveu d'energia à un niveu mai elevat. 5. (electr.) Produccion d'un flux d'induccion magnetica dins un circuit magnetic au mejan d'un corrent electric.

excitant, a adj. Qu'inspira l'interès, que provoca l'emocion ò lo desidèri. Sin.: **afogant, atissant, bostigant, aquissant, escaufant**.

excitant, a adj. e n.m. Si di d'una substància pròpria à aumentar lo niveu d'evelh e l'activitat motritz. Sin.: **incitant**.

excitar vt. 1. Donar de vivacitat, d'energia à; metre dins un estat de tension. Sin.: **afogar, bostigar, escaufar**. 2. Provocar, far nàisser: *Excitar lo rire*. Sin.: **atissar, aquissar, escaufar**, (fig.) **somòure**. ♦ s'excitar v.pr. 1. S'embilar. 2. Pilhar un grand interès à, s'entosiasmar per. Sin.: **s'estrambordar, s'afogar**.

excitat, ada adj. e n. 1. Qu'es enrabiad, irritat, agitat. 2. (fis.) Qu'a subit una excitacion.

excitator, tritz adj. e n. Qu'excita. ♦ n.m. Persona que somòu de gents a la revòlta. Sin.: **agitaire, agitator, somotor**.

excitatritz n.f. (electr.) Generator qu'alimenta l'inductor d'una autra màquina.

excitron (electron.) Redreiçaire provedit de gas e d'un catòde de mercuri que fonciona per lo biais d'una descarga monoanodica.

exclamacion n.f. 1. Crit de gaug, de sorpresa, d'indignacion. 2. (ling.) Frasa, que pòu èstre reducha à una simpla interjeccion, qu'exprimisse una emocion viva ò un jutjament afectiu. ◇ *Ponch d'exclamacion*: Signe de pontuacion (!) que si mete à la fin d'una frasa exclamativa ò après una interjeccion.

exclamadís, issa adj. Exclamatiu.

exclamar (s') v.pr. Mandar d'exclamacions.

exclamatiu, iva adj. Que marca l'exclamacion: *Una frasa exclamativa, un ponch exclamatiu*. Var.: **exclamadís**.

excludre vt. Exclure.

excluir vt. (*exclui*) 1. Remandar, metre foara (quauqu'un); expulsar. Sin.: **faidir, bandir, descaçar, foarabandir, foaragetar**. 2. Non comptar (quauqua ren) dins un ensms: *Exclure una ipotesi*. Sin.: **laissar de caire**. 3. Èstre incompatible embé (una caua eventuala). Var.: **excludre**.

exclús, usa adj. e n.m. 1. Qu'es estat rejetat, caçat d'un grop. Sin.: **faudit, descaçat, bandit, foarabandit**. 2. Impossible, impensable: *Es totalament exclús que laissi tombar!*

exclusion n.f. 1. Accion d'excluir. Sin.: **faidiment, bandiment, foarabandiment, destitucion, eliminacion, remandament, revocation**. 2. À l'exclusion de: En defoara de, à l'excepcion de. 3. (log.) Relacion entre doi classas non vuëii dins li quali minga element d'una apartèn à l'autra, e reciprocament.

exclusiu, iva adj. 1. Qu'apartèn à un solet, per privilègi especial: *Un drech exclusiu.* 2. Que refuda tot cen que li es estrangier: *Un amor exclusiu.* 3. Absolut: Un òme exclusiu dins li sieu ideas.

exclusiva n.f. 1. Mesura d'exclusion: *Prononciar l'exclusiva còntre quauqu'un.* 2. Exclusivitat.

exclusivament adv. 1. En excludent. 2. Unicament.

exclusivisme n.m. Caractèr dei personas exclusivi.

exclusivista adj. e n. Qu'es exclusiu de natura. Sin.: **sectari, fanatic.**

exclusivitat n.f. 1. Possession sensa partatge. 2. Drech exclusiu de publicar un article, una informacion, de vendre un produch donat, un libre, de donar un film; produch concernit per aqueu drech. Var.: **exclusiva.**

excomuniaire, airitz adj. m. e n.m. Qu'excomúnia. Sin.: **escumenjaire.**

excomuniar vt. (*excomuni*, classic *excomúmii*) Punir d'excomunicacion. 2. Exclure d'un grope. Var.: **escumenjar, excomunigar.**

excomuniat, ada adj. e n. Qu'es estat excomuniat. Sin.: **escumenjat.**

excomunicacion n.f. 1. Censura eclesiastica qu'exclue quauqu'un de la comunio dei fidèles. 2. Exclusion d'un grope. Var.: **excomúniga.** Sin.: **escumenge.**

excomúniga n.f. Excomunicacion.

excomunigar vt. Excomuniar.

excoriable, a adj. Que pòu èstre excoriat. Sin.: **escorjable.**

excoriacion n.f. Leugiera escorjadura.

excoriar vt. (*excòri*, classic *escòrii*) Escorjar leugierament (la pèu).

excoriatiu, iva adj. Qu'a lo poder d'excoriar. Sin.: **escorjatiu.**

excoriòsi n.f. (bot.) Malautia criptogamica de la vinha, qu'entira l'excoriacion dei gaveus.

excorporacion Accion d'excorporar; lo sieu resultat.

excorporar vt. (*excorpòri*) Declarar, en parlant d'un evesque, que tau prèire es plus de la sieu diocesi.

excrecion n.f. (fisiol.) 1. Foncion organica qu'assegura l'evacuation dei constituents inutiles o nocius dau mitan interior, sota forma gasoa (ària expirada), liquida (urina, sudor) o solida (per d'un animaus dau desèrt). Sin.: **eliminacion.** 2. Evacuation per una glanda dei sieus produchs de secrecion.

excreissença (-éncia) n.f. 1. (med.) Tumor superficialia benigna de la pèu (verruga, etc.). 2. (bot.) Desvolopament anormal d'un teissut vegetal. 3. (fig.) Desvolopament parasitari de quauqua ren: *Excreissença bureucratica.*

excremencial, a adj. De la natura de l'excrecion. Var.: **excremenciau, excremental, excrementós.**

excremenciau, ala adj. Excremencial.

excrement n.m. (sovent au pl.) Matèria evacuada dau còrs per li vias naturali, e particulierament sobras solidi de la digestion evacuats per lo rectum. Sin.: **fèmsa, mèrda** (vulg.), **cagadura** (pop.).

excremencion n.f. Eliminacion dei excrements. Sin.: **defecacion.**

excremental, a adj. Excremencial. Var.: **excrementau.**

excrementau, ala adj. Excremencial.

excrementós, oa De la natura dei excrements. Var.: **excremencial, excremental.**

excretar vt. Evacuar per excretion.

excretor, tritz adj. Que sièrve à l'excretion: *Condutx excretor.* Var.: **excretòri.**

excretòri, òria adj. Excretor.

excursion n.f. Viatge o passejada d'agrement o de recèrca. Var.: **escorreguda.**

excursionar vi. Faire una excursion.

excursionisme n.m. Atrach per li excursions, li passejadas en montanya, en campanha.

excursionista n. Persona que fa una excursion.

excusa n.f. 1. Rason que si dona per si disculpar o disculpar quauqu'un: *Fornir una excusa.* 2. (dr.) fach previst dins la lèi, que, en accompanhant una infraccion, pòu menar à una reduccion de la pena o à la sieu supression. 3. Escampa, rason invocada per si sostraire à una obligacion: *Si trovar una boana excusa per ren faire.* Sin. (1, 2 e 3): **desencusa, desenculpa, desculpa.** 4. Carta dau juc de taròt, un dei tres oudlers. Sin.: **foal.** ♦ Expression dau regret d'aver comés una fauta o ofensat quauqu'un: *Faire d'excuses.* Sin.: **desencusa, desenculpa, desculpa.**

excusable, a adj. Que pòu èstre excusat. Sin.: **desencusabile, desenculpable, desculpable.**

excusar vt. 1. Disculpar (quauqu'un) d'una fauta, d'una error; justificar. 2. Perdonar (quauqua ren), tolerar per indulgença. 3. Servir d'excusa à (quauqu'un). Sin. (1, 2 e 3): **desencusar, desculpar, desenculpar, innocentar, absòlver, justificar, emblancar, descagar.** ♦ **s'excusar** v.pr. Presntar li sieu excusas, exprimir de regrets.

exeat n.m. 1. Permission qu'un evesque dona à un dei sieus prêires de quitar la sieu docèsi, qu'un cap de servici dona à un fonctionari de quitar la sieu circonscripcion. 2. Per d'unu fonctionaris, autorisacion de la mudacion demandada. 3. Per un escolan, document qu'atèsta qu'es administrativament en règla per poder laissar un establimet e anar dins un autre.

execrablamet adv. (lit.) D'un biais execrable; foarça mau. Sin.: **abominablament, fastigosament, descoradament, antipaticament, repulsivament, odiosament.**

execrable, a adj. Detestable; foarça marrit: *Un temps execrable.* Sin.: **abominable, orresc, fastigós, descorós, odiós, repulsiu, antipatic.**

execracion n.f. Sentiment d'orrer extrèma; l'objècte d'aqueu sentiment. Sin.: **abominacion, descoar, òdi, antipatia, repulsion, fàstic, aborriment, detestacion.**

execrar vt. (*exècri*) Detestar. Sin.: **aborrir, abominar, descorar, odiar, afastigar, detestar.**

execrator, a adj. Relatiu à l'execracion. Var.: **execratori.**

execratori, òria adj. Execrator.

execucion n.f. 1. Accion, biais d'executar, d'acomplir: *L'execucion d'un plan.* Sin.: **compliment,**

realisacion. ◇ *Metre à execucion:* Realisar. 2. Accion de sonar una òbra musicala. 3. *Execucion capitala:* Fach de metre à moart un condamnat. 4. (dr.) *Execucion forçada:* Execucion d'un acte, d'un jutjament mé l'ajuda de la foarça publica ò d'una sasida.

executable, a adj. Que pòu èstre executat. Sin.: **realisable, factible, fasable, fasedor.** ♦ n.m. (inform.) Si di d'un fichier que si duèrbe solet, sensa emplegar un programa particular.

executant, a n. 1. Persona qu'executa un òrdre. 2. Musician, musiciana qu'executa la sieu partida dins un concèrt.

executar vt. 1. Realisar, complir. 2. Menar à boana fin, acabar (un obratge): *Executar un tableau.* 3. Interpretar (una pèça musicala) 4. Metre à moart (un condamnat). ◇ *Assassininar:* *Executar un complici.* 5. (dr.) *Executar un debitor:* Sasir lu sieus bens e lu faire vendre per autoritat de justicia. ♦ **s'executar** v.pr. Si decidir à agir; obeïr.

executiu, iva adj. Si di dau poder encargat d'aplicar li lèis. ♦ n.m. Organe que detèn lo poder executiu dins un Estat.

executor, tritz n. 1. *Executor testamentari:* Persona à cu lo testator a afidat la carga d'executar lo sieu testament. 2. (anc.) *Executor dei auti òbras:* Borreu, bòia.

executòri, òria adj. e n.m. (dr.) Que dona poder de procedir à una execucion. ◇ *Formula executòria:* Formula obligatoriament escrita en fin d'un jutjament, d'un arrèst ò de tot acte susceptible d'execucion forçada.

executoriamet adv. (dr.) D'un biais executòri.

exèdra n.f. 1. (Antiqu.) Sala, lo mai sovent en emicicle, provedida de sètis per la conversacion. 2. Banc de pèira adossat au fond de l'absida, dins li basilicas paleocristiani. 3. Edicule de pèira que forma una banqueta mièja-circulària (dins un jardin, un pargue, etc.).

exegèsi n.f. 1. Sciença que consistisse à establir, segond li nòrmas de la critica scientifica, lo sens d'un tèxto ò d'una òbra literària (lo tèrma s'aplica sobretot ai tèxtos biblics). 2. Interpretacion d'un tèxte, espec. sobre de basas filologiqui.

exegeta n. Especialista de l'exegèsi.

exegetic, a adj. Relatiu à l'exegèsi. ◇ *Metòde exegetic:* Metòde de critica istorica fondata sus l'interpretacion dei tèxtes.

exempcion n.f. Accion d'exemptar; fach d'estre exemptat; privilegi que descarga, dispensa d'una obligacion. Sin.: **descarga, dispensa, exoneracion, immunitat.**

exemplari n.m. 1. Caduna dei objèctes (libres, gravaduras, etc.) produchs d'après un tipe comun. 2. Individú d'una espècia vegetala, minerala ò animala.

exemplari, ària adj. 1. Que pòu servir d'exemple: *Un comportament exemplari.* 2. Que pòu servir de leçon, d'avertiment: *Una punicion exemplària.*

exemplariament adv. D'un biais exemplari.

exemplaritat n.f. Caractèr de cen qu'es exemplari: *L'exemplaritat d'un comportament.*

exemplatiu, iva adj. Qu'illustra, exemplifica.

exemple n.m. 1. Cen que pòu èstre retipat en parlant d'una persona ò d'una cauva. 2. Cen que pòu servir de modèle. 3. Cen que pòu servir de leçon, d'avertiment. 4. Castic afortit: *Faire un exemple per restablir l'òrdre.* 5. Fach anterior considerat a respièch de cen que si passa an-aqueu moment. Sin.: **precedent.** 6. Fach, pròva per afortir una assencion.

exemplificacion n.f. Accion d'exemplificar.

exemplificar vt. (*exemplifiqui*) Explicar, illustrar au mejan d'exemples.

exempt, a adj. 1. Que non es assubjectit à (una carga): *Exempt de servici.* Sin.: **franc.** 2. Qu'es à la sosta de: *Èstre exempt de preocupacions.* 3. Sensa: *Exempt d'errors.*

exempt n.m. (anc.) Oficier de polícia que, autrifés, dins d'un còrs, comandava en l'absença dau capitani e dei luetenents e que podia èstre exemptat dau servici ordinari.

exemptar vt. Rendre exempt, dispensar d'una carga.

exemptat, ada adj. e n. Dispensat d'una obligacion, especialament dei obligacions militari.

exequatur n.m. inv. (mòt latin) (dr.) 1. Acte que permete à un cònsol estrangier de complir li sieu foncions. 2. Decision judiciària que rende executòri un jutjament estrangier ò una sentença arbitrala.

exercici n.m. 1. Accion de s'exercir. 2. Travall destinat à adestrar quauqu'un. ◇ Formacion militària practica. ◇ Travall donat ai escolans en aplicacion de cen qu'es estat emparat dins un cors. ◇ *Exercicis espirituals:* practica de devocions. 3. Esfoarç fisic, activitat esportiva: *Faire d'exercici, pilhar d'exercici.* 4. Accion, fach de practicar una activitat, un mestier: *Exercici de la medecina.* 5. Període comprés entre doi inventaris comptables ò doi budgets.

exercir vt. (*exercissi*) 1. Metre una foarça en accion, complir quauqua ren. Sin.: **abiaissar, a praticar, exercitar.** 2. *Exercir un drech:* N'en faire usatge. ♦ **s'exercir** v.pr. S'adestrar, s'abiaissar.

exercisaire n.m. Aparelh de gimnastica que compoarta de dispositius elastics que permeton de faire travalhar la musculacion.

exercitar vt. Exercir.

exeredacion n.f. (dr.) Accion de deseretar. Sin.: **deseretament, deseretatge.**

exeredar vt. (dr.) Deseretar.

exeràsi n.f. (cir.) Operacion per la quala si retira dau còrs cen que li es estrangier ò nociu (tumor, organe malaut); ablacion.

exèrgue n.m. 1. Espaci au bas d'una moneda, d'una medalha; inscripcion que li es gravada. 2. Inscripcion en tèsta d'un obratge. ◇ *Metre en exèrgue:* Metre en evidéncia.

exfiltracion n.f. Accion d'exfiltrar.

exfiltrar vt. Faire sortir de personas (presoniers, ostatges, etc.) que son dins un mitan ostile.

exfoliable, a adj. Que pòu èstre desseparat en pichoni lamas.

exfoliacion n.f. 1. Accion d'exfoliar. 2. (fisiol.) Separacion dei partidas moarti que si destàcon d'un

exfoliant, a

teissut, particulierament de l'epidèrma ò d'una mucoa, sota forma de pichini lamas. Sin.: **escaumacion**.

exfoliant, a adj. Que provòca una exfoliacio de la pèu: *Una crema exfolianta*. Sin.: **escaumant**.

exfoliar vt. Destacar en lamas teuni e superficiali. Sin.: **escaumar**.

exibicion n.f. 1. Accion d'exibir, de far vèire, de presentar. 2. Espectacle que presenta de causas espectaculari. 3. Estalatge impudent de causas que deurón èstre mostradi embé discrecio, resèrva.

exibicionisme n.m. 1. Perversion de l'exibicionista. 2. Comportament ostentatori.

exibicionista n. 1. Pervèrs sexual que fa vèire lu sieus organes genitals. 2. Persona que li agrada de s'exibir.

exibir vt. (*exibissi*) 1. Presentar (un document oficial). 2. Mostrar embé ostentacion: *Exibir li sieu medalhas*. ♦

s'exibir v.pr. Si mostrar en public d'un biais ostentatori, provocant.

exhibitòri, a adj. Relatiu à l'exibicion.

exigència (-éncia) n.f. 1. Cen qu'una persona exigisse, reclama à un autre. 2. Caractèr d'una persona exigenta. 3. Cen que quauqu'un comanda; necessitat, obligacion: *Li exigèncias d'una profession*.

exigent, a adj. Dificile à contentar. Sin.: **demandaire**.

exíger vt. Exigir.

exigibilitat n.f. Caractèr de cen qu'es exigible.

exigible, a adj. Que pòu èstre exigit.

exigir vt. (*exigissi*) 1. Demandar imperativament (cen qu'es considerat coma deugut). 2. Necessitar, reclamar. Var.: **exíger**. Sin.: **requerir**.

exigú, exigüa adj. Pichin, tròup pichin: *Una maioneta exigüa*. Sin.: **estrech, minuscule**.

exigüitat n.f. Caractèr de cen qu'es exigú: *L'exigüitat d'una maion*. Sin. **estrechessa**.

exili n.m. 1. Mesura que consistisse à expulsar quauqu'un foara dau sieu país embé l'interdiccion de li tornar; estat que n'en resulta. Sin.: **despatriament, faidiment, bandiment**. 2. Situacion de quauqu'un qu'es constrench de viure alhors que dont viu abitualament, dont li agrada de viure. 3. Luèc dont rèsta una persona exiliada.

exiliar vt. 1. Condamnar (quauqu'un) à l'exili. Sin.: **despatriar, fadir, bandir, foarabandir**. 2. Constrénher (quauqu'un) à viure luènh dau luèc dont vorria èstre. ♦ **s'exiliar** v.pr. 1. Quitar voluntariament lo sieu país. 2. Si retirar per viure à l'escart.

exiliat, ada adj. e n. Si di d'una persona que viu en exili ò qu'es condamnada à l'exili.

exinscrich, a adj. (mat.) *Cercle exinscrich à un triangle*: Tangent à un costat d'aquesto triangle e ai prolongaments dei autres doi.

existència (-éncia) n.f. 1. Fach d'existir: *L'existència d'un tractat*. 2. Vida, biais de viure. 3. Durada: *Govèrn qu'a doi mes d'existència*.

existencial, a adj. 1. (filos.) Relatiu à l'existència. 2. (log.) *Quantificator existencial*: Simbòle notat \exists (que s'enòncia *existisse*), qu'exprimisse lo fach que d'unu elements d'un ensèms (un au manco) verificon una proprietat donada. Var.: **existenciu**.

existencialisme n.m. Movement filosofic que s'interròga sobre l'Èstre en general à partir de l'existència que l'òme viu (lu filosòfes mai conoissuts d'aqueu movement son Heidegger, Kierkegaard e Sartre).

existencialista adj. e n. 1. Relatiu à l'existencialisme.

2. *Lu existencialistas*: La joventura à la mòda que, à la fin de la Seconde Guerra mondiala, si reclamava de l'existencialisme e frequentava lu cafès de Sant-German-dei-Prats à París.

existenciu, ala adj. Existencial.

existent, a adj. e n.m. Qu'existisse, actual.

existir vi. (*existissi*) 1. Èstre actualament en vida, viure. 2. Èstre en realitat; durar, subsistir. 3. Èstre important, comptar. 4. Èstre possible: *Existisse un solucion*. Var.: **existre**. Sin.: **estar**.

existre vi. Existir.

exit (mòt latin) Indicacion scenica de la sortida d'un actor, d'un luèc public (teatre, etc.).

ex-libris n.m. inv. (mòts latins) 1. Formula que, escricha sus un libre e seguida per un nom pròpri, indica que lo volume apartèn à la persona que respoande à-n-aqueu nom. 2. Vinheta que lu bibliofiles pégan au revèrs dei religaduras dei sieus libres e que poarta lo sieu nom, la sieu devisa, etc.

exobiologia n.f. Sciença qu'estudia li possibilitats de vida dins l'Univèrs. Sin.: **astrobiologia, bioastronomia**.

exocet n.m. Peis dei mars caudi, dei nadarèlas pectorali desenvolopadi en forma d'alias que li permeton de faire de sauts lòngs (dins lu 200 m) en defoara de l'aiga e que per aquò si di finda *peis volant* (Familha dei exocoetids). Sin.: **arèndola de mar**.

exocoetidat n.m. *Exocoetidats*: Familha de peis, que lo tipe n'es exocet.

exocitòsi n.f. Mecanisme per lo quau la cellula libera de largui biomoleculas au travèrs de la sieu membrana. L'exocitòsi si produe quora de vesicules de transpoart ò de secrecion fusiónon mé la membrana plasmica e que lo sieu contingut soarte dins lo mitan extracellulari. Contr.: **endocitòsi**.

exocoal n.m. (anat.) Part vaginala dau coal uterin.

exocranian, a adj. Situat en defoara de la cavitat craniiana.

exocrin, a adj. *Glàndola exocrin*: Glàndola que devèrsa lu sieus produchs de secrecion sus la pèu ò dins una cavitat naturala que comunica m'au mitan exterior (glàndolas sebaceas, digestivi, etc.). Contr.: **endocrin**.

exocrinopatia n.f. (med.) Malautia dei glàndolas exocrini.

exocrinòsi n.f. (med.) Afeccion non inflamatòria dei glàndolas exocrini.

exòde n.m. 1. Emigracion en massa d'un pòble. ◇ *Exòde rural*: Migracion definitiva dei abitants dei campanhas vers li vilas. ◇ (m'una majuscula) Sortida d'Egipte dei Ebreus. 2. Partença en grand nombre: *L'exòde dei vacanciers*. 3. *Exòde dei capitals*: desplaçament de capitals vers l'estrangier.

exodèrma n.m. Membrana extèrna d'un teissut vivent, coma la pèu.

exòdi n.m. Darriera part de la tragèdia grèga.

- exodontia** n.f. Art dei extraccions dentali.
- exoelectron** n.m. Alectron emès per un metau au moment d'un tresmudament allotropic.
- exoenergetic, a** adj. Que pertòca un fenomène que genera d'energia.
- exoespòra** n.f. Espòra naissuda à l'ària liura, dins lu fonges basidiomicèts e quaucu mixomicèts.
- exoesquelèt** n.m. (zool.) Formacion esqueletica extèrnia d'un animaus (cauquilha dei molluscs, carapaça dei artropòdes, etc.).
- exoftalmètre** n.m. Instrument per mesurar una exoftalmia.
- exoftalmetria** n.f. Mesura d'una exoftalmia.
- exoftalmia** n.f. Salhida dau glòbe oculari foara de la sieu orbita.
- exoftalmic, a** adj. Relatiu à l'exoftalmia.
- exogame, a** adj. e n. Que practica l'exogamia. Contr.: **endogame**.
- exogamia** n.f. (antrop.) Règla que constrenhe un individú à causir lo sieu conjonch en defoara d'au gropau quau apartèn. Contr.: **endogamia**.
- exogamic, a** adj. Relatiu à l'exogamia. Contr.: **endogamic**.
- exogène, a** adj. 1. (didact.) Que provèn d'au defoara. Contr.: **endogène**. 2. (geol.) *Ròca exogèna*: Formada à la susfàcia de la Tèrra.
- exogira** n.f. Òstrega fossila que sembla una virgula, foarça abondoia en d'uni jaças d'au jurassic sobran.
- exomide** n.m. Manteu ò tunica, sigue dubèrts ò barrats, que laissa l'espatala d'estra descubèrta, que portavon lu trabalhaires e lu soldats.
- exomorfisme** n. m. (geol.) Modificacion dei ròcas encaissanti au contacte de la venguda de ròca endogèna.
- exon** n.m. Partida d'au gène que determina l'estructura d'una proteïna.
- exondar (s')** v.pr. Si descurbir, en parlant d'una tèrra immersida.
- exoneracion** n.f. Accion d'exonerar; dispensa, aleugieriment. Sin.: **descarga, franquessa, exempcion**.
- exonerar** vt. (exonèri) Dispensar, totalament ò parcialament, d'una carga, d'una obligacion (fiscal, en particular). Sin.: **exemptar, descargar, afranquir**.
- exonfalocèla** n.f. (med.) Ernia ombilicala.
- exonhatia** n.f. Desformacion transversala dei maissèlas, alargament d'au maxillari.
- exorbitança (-ància)** n.f. Caractèr de cen qu'es exorbitant. Sin.: **abusança, exageracion, otrança, excès**.
- exorbitant, a** adj. 1. Que despassa la mesura, excessiu: *Un prètz exorbitant*. Sin.: **abusiu, demasiat, excessiu**. 2. (dr.) Que soarte dei limits: *Un privilegi exorbitant d'au drech comun*.
- exorbitat, ada** adj. Uèlhs exorbitats: Que sèmblon sortir dei sieu orbitas.
- exorcisacion (-izacion)** n.f. Accion d'exorcizar.
- exorcistar (-izar)** vt. 1. *Exorcistar un demòni*: Lo conjurar, lo caçar per de preguieras especiali d'au ritual.
2. *Exorcistar quauqu'un, un luèc*: Lo desliurar dau demòni. Sin.: **esconjurar, desemmascar**.
- exorcisme** n.m. 1. Ceremònia au cors de la quala s'exorcisa. 2. Preguiera destinada à exorcistar. Sin.: **esconjur, esconjurada**.
- exorcista** n.m. 1. Aqueu qu'exorcisa, que conjura lu demònies. Sin.: **esconjuraire**. 2. Clergue qu'a obtengut lo tèrc ordre minor (òrdre suprimit en lo 1972).
- exorcistat** n.m. 1. Òrdre minor dins la Glèia latina. 2. Tèrc ordre minor conferit ai clergues.
- exòrdi** n.m. Promiera partida d'un discors oratòri.
- exoreïc, a** adj. Qu'es pròpri ai regions que li sieu aigas correnti van à la mar.
- exoreïsme** n.m. (geogr.) Caractèr dei regions (72% de la susfàcia d'au glòbe) que li sieu aigas correnti van à la mar.
- exortacion** n.f. 1. Encoratjament. 2. Discors, paraulas per exortar.
- exortar** vt. (exòrti) Excitar, encoratjar au mejan de paraulas: *Exortar quauqu'un à la paciença*. Sin.: **estigar, convidar, persuadir**.
- exoascals** n.f. pl. Òrdre de fonges ascomicèts parasits dei plantas verdi coma la bofiga d'au pesseguier.
- exocervical, a** adj. (anat.) Situat en defoara d'au coal de l'utérus. Var.: **exocervicau**.
- exocervicau, ala** adj. Exocervical.
- exocervicitat** n.f. Nom generic dei lesions exocervicali.
- exòsa** n.f. (quim.) Sucre de formula C₆H₁₂O₆, coma la glucòsa e la galactòsa.
- exosfèra** n.f. Zòna d'una atmosfèra d'una planeta (en dessobre de 1000 km per la Tèrra) dont lu atòmes leugiers escàpon à la pesantor e s'escàpon vers l'espaci interplanetari.
- exosmòsi** n.f. (fis.) Corrent de liquide que s'establisce d'un sistema tapat (una cellula, per exemple) vers l'exterior, au travèrs d'una membrana, quora lo mitan exterior es mens concentrat. Contr.: **endosmòsi**.
- exostosant, a** adj. Que genera d'exostòsis.
- exostòsi** n.f. 1. (med.) Tumor benigna d'un oàs, causada per un traumatisme, una inflamacion ò un trebolici de l'ossificacion: Exostòsi d'au pen d'au cavau, ò formela. 2. (bot.) Lòpia.
- exoteric, a** adj. (didact.) Qu'a fach l'objècte d'un ensenhamant public, en parlant de doctrinas filosofiqu ò religioï. Contr.: **esoteric**.
- exotermic, a** adj. (quim.) Si di d'una transformacion que desgatja de calor.
- exotic, a** adj. 1. Qu'apartèn ai païs estrangiers, que n'en provèn. 2. (fis.) Que li sieu caracteristicas son foarça diferenti dei caracteristiqui abituali: Una particula exotic.
- exotipe** n.m. Mudant.
- exotisme** n.m. Caractèr de cen qu'es exotic. 2. Gust per cen qu'es exotic.
- exotoxina** n.f. Toxina qu'una bacteria espandisse dins lo mitan exterior.
- exotropia** n.f. Estrabisme divergent.

exovirus n.m. (biol.) Retrovirus de que lo sieu genòma a plus pauc de 10% d'omologia m'au genòma de la cellula non enfeida.

exp Simbòle que representa la fórmula exponencial.

expandir vt. (*expandissi*) Dilatar quauqua ren.

expansibilitat n.f. Tendença qu'an lu còrs gasós à ocupar la totalitat de l'espaci que li es ofert.

expansible, a adj. Capable d'expansion.

expansion n.f. 1. Desvolopament (d'un còrs) en volume ò en susfàcia: *L'expansion dei gas*. Sin.: **espandiment**. 2. (anat.) Desvolopament d'un organes.

3. Movement de cen que si desenvolupa, s'acresce; tendença à venir mai grand: *Expansion coloniala*. ◇ *Expansion economica*: Acreissement dau revengut nacional, de l'activitat economica. ◇ (astron.) *Teoria de l'expansion de l'Univers*: Teoria que di que li diferenti galaxias de l'Univers s'escàrton li uni dei autri à una velocitat proporcionala à la sieu distància mutuala. 4. (lit.) Movement que buta à comunicar lu sieus sentiments: *Besonh d'expansion*.

expansionisme n.m. 1. Actitud politica que mira à l'expansion d'un país en là dei sieus limits. 2. Tendença d'un país à acréisser sistematicament la sieu potència economica.

expansionista adj. e n. Que mira à l'expansion; partidari de l'expansionisme.

expansiu, iva adj. 1. Comunicatiu, demostratiu, que li agrada de comunicar lu sieus sentiments. Sin.: **exuberant**. 2. (tecn.) Si di d'un ciment que la sieu presa s'acompanha d'una leugiera aumentacion de volume.

expansivitat n.f. Fach d'estre expansiu; caractèr d'una persona expansiva. Sin.: **exuberança**.

expansor n.m. Dispositiu en plaça en d'un receptors de radiodifusion, dins la tòca d'acréisser lo contraste entre lu sons mai febles e lu sons mai foarts.

expatriacion n.f. Accion d'expatriar ò de s'expatriar; estat de la persona expatriada. Sin.: **despatriament, bandiment, faidiment, exili**.

expatriar vt. (*expatri*, classic *expatrii*; *expatrii*) Constréner quauqu'un à quitar la sieu pàtria. Sin.: **despatriar, faidir, bandir, foarabandir, exiliar**. ◇ **s'expatriar** v.pr. Quitar la sieu pàtria.

expatriat, ada adj. e n. Qu'a quitat la sieu pàtria, s'es expatriat.

expauaire, airitz n. Expositor, expauant.

expauant n.m. 1. Persona qu'expaua, que presenta lu sieus produchs, li sieu òbras dins una exposicion publica. 2. (dr.) Persona qu'enòncia li sieu pretensions dins una requèsta.

expauant n.m. (mat.) Nombre b que figura en aut à drecha de la notacion a^b d'una potència. Dins $4^3 = 4 \times 4 \times 4$, 3 es l'expauant.

expauar vt. 1. Metre en vista, presentar au regard: *Expauar de produchs*. Sin. (1 à 5): **espondre**. 2. Plaçar d'un costat donat, orientar: *Expauar au miègjorn*. 3. Sotametre à l'accion de: Expauar de plantas au soleu. Sin.: **assolellhar**. 4. Metre en perilh, faire córrer un risc à: *Expauar la sieu vida*. 5 Sin.: **riscar, arriscar, avastar**. **s'expauar**. Explicar, far conóisser: *Expauar una teoria*.

6. (fot.) Sotametre (una susfàcia sensibla) à un raionament. ◇ **s'expauar** v.pr. Còrrer lo risc de: *S'expauar ai criticas*. Sin.: **s'arriscar, s'avastar**.

expectacion n.f. 1. Fach, per un individú, d'esperar un estímulus. Sin.: **expectativa**. 2. (med.) Practica dins la tòca de susvelhar l'evolucion de la malautia tant que lu senhaus insufisentament caracterisats non permeton encara d'en precisar lo diagnostic e de procedir, a una terapia activa.

expectant, a adj. Que preferisse esperar per agir. ◇ *Medecina expectanta*: *Medecina expectanta*: Que laissa agir la natura.

expectativa n.f. 1. Actitud prudenta de quauqu'un qu'aspèra denant de si decidir. Sin.: **aspèra**. 2. Expectacion.

expectoracion n.f. Accion d'expectorar; cen qu'es expectorar; escuèp: *Expectoracion seroa (serositat, aiga), mucoa (mucus), mucopurulenta, purulenta, sanglanta*. Sin.: **escupiment, escupenha**.

expectorant, a adj. e n.m. Si di d'un remèdi qu'ajuda à l'expectoracion.

expectorar vt. (*expectòri*) Rejetar per la boca li substàncies contengudi dins li broncas. Sin.: **escupir**.

expedicion n.f. 1. Accion de complir rapidament quauqua ren, de l'acabar; execucion: *Expedicion dei afaires corrents*. 2. Accion d'expedir; mandadís: *Expedicion per la poasta*. Sin.: **postatge**. 3. (dr.) Còpia d'un acte notariat ò d'un jutjament. 4. Operacion militària en defoara dau territori nacional. Sin.: **escorreguda, campanha militària**. 5. Viatge, mission (de recèrca, d'exploracion). ◇ (fam. iron.) Escorreguda penoa, complicada: *Es tota una expedicion!*

expedicionari, ària n. 1. Emplegat d'administracion encargat de recopiar lu estats, etc. 2. Expeditor de mèrç. Var.: **expedicionier**. ◇ adj. *Còrs expedicionari*: Ensèms dei tropas d'una expedicion militària.

expedicionier, a n. Expedicionari.

expedient n.m. 1. Mejan rapide e engenhós de capitlar. 2. (pej.) Mejan per resòlvre momentaneament una dificultat, un problema, de si tirar d'affaire: *Usar d'expedients*. Sin.: **biais, escampa**. ◇ *Viure d'expedients*: Emplegar de mejans de tota mena, licits ò non, per subsistir.

expedient, a adj. Qu'es utile, avantatjós.

expedir vt. (*expedissi*) 1. Mandar à destinacion: *Expedir un còlis*. 2. (dr.) Donar una còpia conforma: *Expedir un contracte de maridatge*. 3. Si desbarrassar de (quauqu'un): *Expedir un importun*. Sin.: **mandar au boasc**. 4. Faire quauqua ren rapidament per s'en desbarrassar: *Expedir un travalh*. Sin.: **despachar**.

expeditiu, iva adj. 1. Qu'agisse rapidament, qu'acaba rapidament un travalh. 2. Que permete de faire leu: *Una solucion expeditiva*. Sin.: **despachatiu, despachós**.

expeditivament adv. D'un biais expeditiu. Sin.: **despachosament, despachativament**.

expeditor, tritz n. Persona que fa un mandadís per la poasta, per corrier electronic, per camin de fèrre, etc. Sin.: **despachaire**.

experiència (-éncia) n.f. 1. Conoissença amolonada per una lònga practica e per l'observacion: Un òme d'experiència. 2. (filos.) Tot cen que lu sens poàdon agantar e que constituisse la matèria de la conoissença umana; ensèms dei fenomènes conoissuts e que si poàdon conóisser. 3. Espròva, assage fach per estudiar un fenomène: *Faire une experiença de quimia.* 4. Pròva, temptativa: *Una experiença de vida comuna.* Var.: **experiment.**

experiment n.m. Pròva facha per experimentar quauqua ren. Var.: **experiència.**

experimentalable, a adj. Que pòu èstre experimentalat.

experimentacion n.f. Accion d'experimentalat: *L'experimentacion d'un medicament.*

experimentaire, airitz adj. e n. Experimentator. Sin.: **assajaire, ensajaire.** Var.: **experimentator.**

experimental, a adj. 1. Fondat sobre l'experiència científica: *Lo metòde experimental.* 2. Que sièrve à experimentar, à metre au ponch: *Un modèle experimental.* Var.: **experimentau.**

experimentalament adv. D'un biais experimental.

experimentar vt. Sotamentre à una experiència.

experimentat, ada adj. Instruit per l'experiència. Sin.: **competent, dotat, apte; adrech, biaissut, embiaissat, adestrat, benadrech, gaubiós.**

experimentator, tritz adj. e n. Persona que practica l'experimentacion científica; persona que tempta una experiència. Var.: **experimentaire.** Sin.: **assajaire, ensajaire.**

experimentau, ala adj. Experimental.

expèrt, a adj. 1. Qu'a una granda conoissença d'una caua, en rason d'una lònga practica. 2. Que testimònia d'una granda conoissença; gaubiós: *Un obrier expèrt.* ◆ n. 1. Persona apta à jutjar de quauqua ren; coneissaire. 2. Persona que fa una expertesa. ◇ (dr.) *Expèrt judiciari:* Especialista qu'a l'agradiment dei tribunals e que lo jutge designa per faire una expertesa. Sin.: **estimaire.**

expertament adv. (lit.) D'un biais expèrt.

expèrt-comptable n.m. Persona que la sieu profession es d'analisar, de contrarotlar ò d'organisar de comptabilitats.

expertesa n.f. 1. Constatacion ò estimacion qu'un expèrt fa. ◇ *Expertesa judiciària:* Examèn de questions purament tecniui que lo jutge confida à un expèrt; raport que l'expèrt estableisse. ◇ *Expertesa medicala e psiquiatrica:* Que l'efectua un psiquiatre per estimar l'estat mental d'un inculpat. 2. Raport d'un expèrt: *Atacar una expertesa.* 3. Fach d'estre expèrt; ensèms dei conoissenças, de competenças d'un expèrt (messi au servici d'una empresa, etc.). Var.: **expertisa, expertitge.**

expertisa n.f. Expertesa.

expertesar vt. Sotametre à una expertesa. Var.: **expertisar.**

expertisar vt. Expertesar.

expertitge n.m. Expertesa.

expiable, a adj. Que pòu èstre expiat.

expiacion n.f. Fach d'expiar; castic, pena que fan expiar. Sin.: **castic, condemnacion, penitença.**

expiar vt. (*expii*) 1. Reparar (un crimi, una colpa, etc.) en subissent una pena impauada. ◇ (relig.) Reparar (un pecat) per penitença. 2. Subir una pena, una sofreça en consequència d'un acte sentit ò considerat coma colpable.

expiator, tritz adj. (lit.) Qu'expia: *Victima expiatritz.*

expiatori, òria adj. Que sièrve à expiar: *Sacrifici expiatori.*

expiracion n.f. 1. Accion de caçar foara dau pièch l'ària inspirada. 2. Fin d'un temps prescrich ò convengut: *Expiracion d'un balh.*

expirant, a adj. Que moare, qu'expira. Sin.: **morent.**

expirar vt. Mandar foara (l'ària inspirada) per contraccion dau pièch. ◆ vi. 1. Morir. Sin.: **defuntar, passar, trepassar,** (pop.) **plegar li parpèlas, bofar lo vent sota lu pens.** 2. Arribar au sieu tèrme, pilhar fin. Sin.: **s'acabar, si terminar.**

expirator adj. m. e n.m. *Muscle expirator:* Que la sieu contraccion provòca una expiracion (muscle intercostals e abdominals).

expiratori, òria adj. Que si raporta à l'expiracion de l'ària dei paumons.

explant n.m. (biol.) Fragment extrach d'un organisme vivent e que, plaçat dins un mitan favorable, li torna créisser.

expletiu, iva adj. e n. (ling.) Si di d'un mòt que non es necessari au sens de la frasa ò que la sintaxi non exigisse (coma *mi dins regarge-mi que meu soleu!*).

explica n.f. Explicacion.

explicable, a adj. Que pòu èstre explicat.

explicacion n.f. 1. Cen que permete d'explicar. Var.: **explica.** 2. Fach d'explicar.

explicaire, airitz adj. e n. Qu'explica.

explicar vt. (*expliqui*) 1. Faire capir ò faire conóisser en detalh per un desenvolapament oral ò escrich; esclarcir, expauar. 2. Comentar: *Explicar un autor, un tèxto.* 3. Constituir una justificacion, aparéisser coma una causa: *Lo marrit temps explica perquè la partida es remandada.*

◆ **s'explicar** v.pr. 1. Exprimir la sieu pensada, la sieu opinion. 2. Capir la causa, la rason, de (quauqua ren): *Non m'expliqui la tieu presença.* 3. Aver una discussion mé quauqu'un: *M'expliquerai directament ensèms m'eu.* 4. (pop.) Si batre per reglar un problema: *Vène aquí, que s'expliquerèm defoara!* 5. Devenir, èstre intelligible, comprensible: *La sieu reaccion s'explica facilament.*

explicatiu, iva adj. Que sièrve à explicar: *Una nota explicativa.*

explicator, tritz adj. Qu'explica, que permete de capir. Var.: **expligator.**

explicit(e), a adj. 1. Clar, que non pòu èstre contestat: *Una respoasta explicita.* 2. (dr.) Enonciat formalament, completament.

explicitacion n.f. Accion d'explicitar.

explicitament adv. En tèrmes clars, sensa equivòc: *Pauar explicitament una condicion.*

explicitar vt. Rendre explicite, formular en detalh: Explicitar la sieu pensada.

explica nf. Explica.

explicacion n.f. Explicacion.

expligar vt. (*expliguï*) Explicar.

expligatiu, iva adj. Explicatiu.

expligator, tritz adj. Explicator.

exploracion n.f. 1. Accion d'explorar; lo sieu resultat.

2. *Exploracion foncionala*: Ensèms d'examèns biologics ò clinics per estimar l'estat de funcionament d'un organe.

explorador n.m. (inform.) Programa integrat que permete de vèire l'arborescència dei fichiers presents sus lo computador. L'explorador permete de vèire lu dossiers, lu fichiers e d'efectuar d'operacions coma la còpia, la supression etc...

exploraire, airitz adj. e n. Explorator.

explorar vt. (*explòri*) 1. Percórrer un luèc desconoissut ò gaire conoissut en l'estudiant embé atencion. 2. (med.) Faire l'exploracion de (un organe) au mejan d'instruments especials. 3. Examinar lu differents aspèctes de (una question, un tèxto, etc.): *Explorar li possibilitats d'un acòrdi*. Sin.: **estudiar, espelucar**.

explorator, tritz adj. (med.) Si di d'un procediment ò d'un instrument que permete de conóisser l'estat d'un organe. Var.: **exploraire**.

explorator, tritz n. 1. Persona que fa un viatge de descubèrta (dins un país luenchenc, dins una region desconoissuda). 2. Persona que fa de recèrcas dins un camp particulier. Var.: **exploraire**.

exploratori, òria adj. Qu'a per tòca la recèrca de possibilitats ulteriori de negociacions; que tende a explorar un domèni denant intervencion: *De conversacions exploratori*.

explosibilitat n.f. Caractèr de cen qu'es explosiu.

explosible, a adj. Que pòu petar.

explosimètre n.m. Aparelh portadís que permete de verificar la tenor d'una atmosfèra en gas explosible.

explosion n.f. 1. Fach d'espatar violentament; bosin qu'acompanha aqueu fenomène: *L'explosion d'una bomba*. Sin.: **espètada, espètadura**. 2. Liberacion foarça rapida, sota forma de gas à auta pression e à auta temperatura, d'una energia en resèrva sota un volume reduch. 3. Tresen temps d'un motor à quatre temps, que correspoande à la combustion. 4. Manifestacion viva e imprevista: *Una explosion de ràbia*. Aparicion brusca d'un eveniment; desenvolopament, acreissement brutal d'un fenomène: *L'explosion demografica*.

explosiu n.m. Còrs ò mesclum de còrs que pòu subir una explosion.

explosiu, iva adj. 1. Qu'es de natura à provocar de reaccions brutali; critic, tendut: *Una situacion explosiva*. 2. Relatiu à l'explosion: *Un mesclum explosiu*.

exponencial, a adj. 1. (mat.) *Foncion exponenciala* (ò *exponenciala*, n.f.) de basa a (a *real positiu*): Foncion reala continua tala que $f(x) \cdot f(x') = f(x+x')$ e $f(1) = a$ (per $a = 1$, avèm *l'exponenciala naturala*). 2. (fig.) Creissença (ò desenvolopament, etc.) *exponenciala*: Rapida e continua. Var.: **exponenciau**.

exponenciala n.f. (mat.) Foncion exponenciala.

exponencialament adv. D'un biais exponencial; d'una creissença pariera à la foncion exponenciala.

exponenciau, ala adj. Exponencial.

exponent n.m. (mat.) Expauant.

expòner vt. Expauar.

exponitor, tritz n. Persona qu'expaua; que fa una exposicion. Var.: **expauant, expositor**.

exportable, a adj. Que pòu èstre exportat.

exportacion n.f. 1. Accion d'exportar; mèrc exportada. 2. Accion de difusar à l'estrangier d'ideas, una mòda, etc.

exportaire, airitz adj. e n. Qu'expoarta. Var.: **exportator**.

exportar vt. (*expoarti*) 1. Transportar, vendre à l'estrangier lu produchs de l'activitat nacionala. ◇ *Exportar de capitals*: Lu plaçar à l'estrangier. 2. Difusar, espandir à l'estrangier.

exportator, tritz adj. e n. Qu'expoarta. Var.: **exportaire**.

exposicion n.f. 1. Accion d'expauar, de presentar au regard dau public (d'objèctes divèrs, d'òbras artistiqui, de produchs industrials ò agricòlas, etc.); luèc dont son expauats. Sin.: **mòstra**. ◇ *Exposicion universal*: Exposicion dont son presentats de produchs e de realisacions de toi lu país. 2. Accion de far conóisser, d'explicar: *Exposicion d'un fach*. Part iniciala d'una òbra literària (en particular d'una òbra dramatica) ò musicala, dins la quala es expauat lo subjècte, lo tema. 4. Orientacion, situacion (d'un bastiment, d'un local, etc.) per raport à una direcccion, à la lutz dau soleu. 5. (fotografia) Accion d'expauar una susfàcia sensibla. 6. (fis.) Quocient per la massa d'un volume d'aria de la soma dei cargas electriqui de toi lu ions de meme signes produchs dins aqueu volume per un raionament γ ò X , quora toi lu electrons que lu fotons libèron son completament arrestats dins l'aria (l'unitat SI es lo columb per quilograma).

expositor, tritz n. Persona qu'expaua; que fa una exposicion. Var.: **expauant, exponitor, expauaire**.

ex post loc. adj. Si di de l'analisi dei fachs economics efectuada après la sieu sobreenguida (per op. à *ex ante*).

expòst n.m. Expauat.

expremir vt. (*expremissi*) Faire sortir (un liquide) per pression.

exprès, èssa adj. Precís, netament exprimit, formal: *Un ordre exprès*. ♦ adj. inv. e n.m. 1. Remés sensa tardar au destinatari: *Una letra exprès*. 2. (anc.) Encargat d'una mission particuliera e urgenta.

exprès adv. Exprèssi.

express adj. inv. e n. inv. (mòt anglés) 1. Qu'assegura un servici rapide: *Una via express*. ◇ *Tren express* ò *express*, n.m. inv.: Tren de viatjaires à granda velocitat, que s'arrèsta unicament dins li estacions importanti. 2. *Cafè express* ò *express*, n.m. inv.: Cafè pauc ò pron concentrat obtengut per lo passatge de vapor au travèrs dau cafè molinat.

expressament adv. En tèrmes exprès; d'un biais precís, que non pòu èstre discutit.

exprèssi adv. Intencionalament. Var.: **exprès**. Sin.: loc.adv. à **bèl exprèssi**. ◇ *Fach exprèssi*: Coïncidença estranya e desagradiva.

expression n.f. 1. Accion d'exprimir quauqua ren per lo lengatge. 2. Biais de s'exprimir per lo lengatge; mòt ò grop de mòts de la lenga parlada ò escricha. ◇

Expression blocada: Expression banala. 3. Expressivitat d'una òbra d'art, en particular musicala. 4. Ensèms dei signes exteriors que fan vèire una emocion, un sentiment, etc.: *L'expression dau gaug.* ◇ **Expression corporala:** Ensèms d'actitudas e de gèsts que poàdon tradurre de situacions emocionali ò fisiqui. 5. (mat.) **Expression algebrica:** Juxtaposicion de simbòles numerics, de simbòles operatòris e de parentèsis. ◇ **Redurre una fraccion à la sieu expression mai simpla:** Trovar una fraccion egala à la fraccion donada, ma exprimida m'ai tèrmes mai simples que si pòu. 6. (log.) Ensèms grafic formalisat que si referisse à un objècte real. ◇ **Expression ben formada:** Assemblatge de simbòles obtengut, dins un sistema logic, mé de règles expliciti. 7. Accion d'extraire en esquicant. ◇ (med.) **Expression abdominala:** pressions fachi sus l'abdomèn per ajudar l'expulsion dau fètus au moment de l'ajaçament.

expressionisme n.m. 1. Tendença artistica e literària dau s. XXⁿ, que s'estaca à l'intensitat de l'expression. 2. Caractèr d'intensitat e de singularitat expressivi. 3. (mús.) Movement que si caracterisa per una granda riquesa d'elements variats (cromatisme, agragats) per exprimir de sentiments d'un biais exasperat.

expressionista adj. e n. Relatiu à l'expressionisme, que li si restaca.

expressiu, iva adj. Qu'exprimisse embé foarça una pensada, un sentiment, una emocion: *Un gest expressiu.*

expressivament adv. D'un biais expressiu.

expressivitat n.f. Caractèr de cen qu'es expressiu.

exprímer vt. Eximir.

exprimible, a adj. Que pòu èstre exprimit, enonciat, traduch.

exprimir vt. (*exprimissi*) 1. Manifestar (una pensada, una impression) per lo gèst, la paraula, la cara. 2. (sc.) Definir, en parlant d'unitats. ♦ **s'exprimir** v.pr. Si faire capir, exprimir la sieu pensada.

ex professo loc. adv. lat. En explicitant d'una mena doctorala, complida, aprefondida.

expromission n.f. (dr. rom.) Substitucion de debitors dins la quala lo noveu debitor s'engatja sensa s'estre entendut prealablamet m'aueu que remplaça.

expropiable, a adj. Que pòu estar expropriat.

expropriacion n.f. Accion d'expropriar. Var.: **expropriament.** ◇ **Expropriacion forçada:** Sasida immobiliària seguida d'una venda judiciària.

expropriament n.m. Expropriacion.

expropriant, a adj. e n. Expropriator.

expropriar vt. (*exproprii*) Despossedir quauqu'un de la sieu proprietat, dins una tòca d'utilitat generala, en de formas legali accompanhadi d'una indemnitat.

expropriat, ada adj. e n. Qu'es objècte d'una mesura d'expropriacion.

expropriator, tritz adj. e n. Si di d'una persona, d'un organisme que fa d'expropiacions. Var.: **expropriant.**

expulsar vt. 1. Caçar quauqu'un mé violença ò per una decision de l'autoritat dau luèc dont èra establiti. Sin.: **descaçar, bandir, foarabandir, levar dau semenat** (pop.). 2. Evacuar, rejetar de l'organisme.

expulsat, ada adj. e n. Si di d'una persona expulsada.

expulsion n.f. Accion d'expulsar, d'exclure; lo sieu resultat. Sin.: **bandiment, foarabandiment.** ◇ (dr.) Mesura administrativa que constrenhe un estrangier à quitar lo territòri, que la sieu presenza pòu constituir una menaça per l'òrdre public ò una infraccion à la lèi. ◇ procedura qu'a per tòca de liberar de locals ocupats sensa drech ni titol ò sensa drech au manteniment dins lu luècs. ◇ (med.) Periòde terminal de l'ajaçament.

expulsiu, iva adj. (med.) Qu'acompanha ò favorisa l'expulsion.

expurga n.f. Expurgacion.

expurgacion n.f. 1. Accion d'expurgar. 2. (agric.) Accion de talhar lu aubres qu'empàchon la creissença dei autres. Var.: **expurga.**

expurgar vt. Levar d'un esrich cen que si pensa contrari à la moralà, ai convenèncias, etc.

expurgatori, òria adj. Que sièrve à expurgar.

exsangue, ga adj. Qu'a perdut una granda quantitat de sang; foarça palle. Sin.: **sangbeugut.**

exsanguinacion n.f. Sostraccion dau sang de quauqu'un per lo remplaçar per lo sang d'una autra persona.

exsanguinotransfusion n.f. Succession de sagnadas e de transfusions de sang normal que provènon de donaires compatibles, per cambiar parcialament ò en totalitat lo sang d'un malaut.

exstrofia n.f. *Exstrofia vesicala:* Mauformacion dei vias urinari dins la quala la vessia s'aboca directament à la pèu de l'abdomèn.

exsudacion n.f. 1. (med.) Escorrement patologic. 2. (metall.) Presença anormala, en susfàcia d'un aliatge, d'un dei sieus constituents.

exsudar vi. 1. Sortir coma la sudor. 2. (metall.) Presentar una exsudacion. ♦ vt. (med.) Produrre (un exsudat).

exsudat n.m. (med.) Liquide serós ò fibrinós que soarte au cors d'un procès inflamatòri.

extasi n.f. 1. Estat d'una persona que si tròva coma transportada foara dau monde sensible per l'intensitat d'un sentiment mistic. 2. Viva admiracion, plaser extrème causat per una persona ò una caua: *Èstre en extasi davant una òbra d'art.*

extasia n.f. Dròga dura, foarça nociva.

extasiar v.pr. (*extasi, classic extàsii*) Emplenar d'extasi. ♦ **s'extasiar** v.pr. Si meravilhar, s'emplenar d'extasi.

extasiat, ada adj. Meravilhat, emplit de gaudi, de jòia, de remiracion prefonda.

extatic, a adj. Causat per l'extasi. ♦ n. Persona subjècta à l'extasi.

extemporaneament adv. D'un biais extemporaneu.

extemporaneu, ea adj. 1. Situat en defoara dau temps. 2. (farm.) Preparat e administrat immediatament. 3. (cir.) Si di d'un examèn practicat au cors d'una operacion.

extensibilitat n.f. Caractèr de cen qu'es extensible.

extensible, a adj. Que pòu èstre alongat.

extension n.f. 1. Accion d'estendre ò de s'estendre: *L'extension dau braç.* ◇ *Per extension:* Si di quora

extensional, a

s'estende la definicion d'un mòt, d'una expression, per alargar la sieu significacion. 2. Alongament d'un còrs sotamés à una traccion. 3. Fach de s'estendre, de s'acréisser: *L'extension dau comèrci*. Sin.: **desvolopament, espandiment**. 4. Element que permete d'aumentar, de faire mai grand: *Bastir una extension à la sieu maion*. ◇ *Extensions capillari*: Bèrris faus que s'estàcon ai naturals per n'aumentar la longuessa, lo volume. 5. (filos.) Proprietat de la matèria per la quala lu còrs son dins l'espaci. ◇ Ensèms dei objèctes qu'un concèpte pòu designar. ◇ Modificacion d'un sens d'un mòt que, per analogia, s'aplica à mai d'objèctes. 6. (log.) *Extension d'un lengatge, d'una teoria*: Camp dins lo quau aqueu lengatge, aquela teoria, píthon la sieu referencia, la sieu significacion, per op. mé *comprehension*. 7. (inform.) Aumentacion de la capacitat d'un organè (espec. la memòria) d'un sistema informatic. ◇ *Extension de nom de fichier ò extension*: Sufixe mes à la fin d'un nom de fichier per n'en precisar lo format.

extensional, a adj. (log.) Si di de cen qu'a la totalitat dei proprietats definidi au dedintre d'un camp conceptual, per op. à *intensional*. Var.: **extensionau**.

extensionalitat n.f. Caractèr de cen qu'es extensional.

extensionau, ala adj. Extensional.

extensiù, iva adj. 1. Que produie l'extension: *Una foarça extensiva*. 2. Cultura extensiva: Practicada sus una susfàcia importanta, generalament m'un rendement bas. Contr.: **cultura intensiva**.

extenso (in) loc. adv. Dins la sieu totalitat: *Citar un tèxto in extenso*.

extensografe n.m. Extensomètre que pòu enregistrar.

extensomètre n.m. Aparelh electric de mesura de la variacion dei dimensions d'un solide.

extensometria n.f. Part de la metrologia enclausant la messa en òbra dei divèrs aparelhs tocant li constrenches mecaniqui.

extensor adj. m. e n.m. Que provòca l'extension d'un segment de membre: *Muscles extensors*.

extensor n.m. Aparelh de gimnastica que sièrve à desvolopar lu muscles.

exterior, a adj. 1. Qu'es en defoara (d'un luèc donat):

Quartiers extiors. ◇ (mat.) *Angle exterior d'un poligòne*: Angle format d'un costat d'un poligòne m'au prolongament dau costat adjacent. ◇ (mat.) *Bisectritz exteriora (d'un triangle ABC en A)*: Drecha perpendicularia en A à la bisectritz de l'angle de som A. ◇ Que non es dins un luèc claus: *La temperatûra exteriora*. 2. Que non apartèn à quauqua ren; estrangier: *De prepaus extiors au subjècte*. 3. Qu'existisse en defoara de l'individú: *Lo monde exterior*. 4. Que pertòca de païs estrangiers: *Politica exteriora*. 5. Que si ve dau defoara; manifeste: *Signes extiors de riquesa*.

exterior n.m. 1. Cen qu'es en defoara, à la susfàcia: *L'exterior d'una maion*. Contr.: **interior, dintre, dedintre**. 2. Païs estrangiers: *De nòvas de l'exterior*. 3. À l'exterior: Foara. ◇ (espòrts) Sus lo terren de l'adversari: *Jugar à l'exterior* (per op. à à *domicili*). Sin.: **foara, defoara**.

exteriorament adv. 1. À l'exterior. 2. En aparença.

exteriorisacion (-izacion) n.f. Accion d'exteriorisar, de s'exteriorisar.

exteriorisar (-izar) vt. Exprimir, manifestar per lo sieu comportament: *Exteriorisar lo sieu gaug*. ◆ **s'exteriorisar** v.pr. Manifestar lu sieus sentiments, lo sieu caractèr.

exterioritat n.f. (filos.) Caractèr de cen qu'es en defoara de la consciéncia.

exterminable, a adj. Que pòu estar exterminat. Sin.: **anientable, massacrable, maselable, sagatable**.

exterminacion n.f. Accion d'exterminar. Var.: **extermini**. Sin.: **anientament, supression, destruccion, genocidi, carnalatge, massacre, masel, fracatge, chapladís, tuada, tuaria**.

exterminaire, airitz adj. e n. Exterminator.

exterminar vt. Chaplar, massacrar, tuar fins au derrier ò en nombre foarça grand. Sin.: **anientar, suprimir, destruir, fracatjar, maselar, sagatar**.

exterminator, tritz adj. e n. Qu'extermina. ◇ *L'àngel exterminator*: Dins la Bibla, àngel encargat de portar la moart demiegu lo Egipcians, que persecutavon lu ebraïc. Var.: **exterminaire**. Sin.: **sagataire, massacraire, maselaire, chaplaire, tuaire**.

extermini n.m. Extermimi.

externament adv. Exteriorament.

externat n.m. 1. Maion d'educacion qu'admete unicament d'escolans extèrnes. 2. Situacion d'aqueu qu'es extèrne dins un establiment escolari. 3. Foncion d'extèrne dins un espitau.

extèrne, a adj. 1. Qu'es en defoara: *La façà extèrna*. 2. Que vèn dau defoara: *La causa extèrna d'una malautia. Medicament à usatge extèrne*: Que s'emplega en aplicacion sus la pèu, que non deu èstre absorbit. ◆ n. 1. Escolan que seguisse lu cors d'un establiment escolari 2. Estudiant en medecina que participa au fonctionament d'un servici ospitalier sota l'autoritat dau mètge cap de servici e de l'intèrne.

exteroceptiu, iva adj. (fisiol.) *Sensibilitat exteroceptiva*: Que reçau li sieu informacions de receptors situats à la susfàcia dau còrs e estimulats per d'agents extèriors à l'organisme (calor, ponhedura), per op. à *interceptiu* e *proprioceptiu*.

exteroceptivitat n.f. (fisiol.) Caractèr de la sensibilitat exteroceptiva.

exteroceptor n.m. (fisiol.) Receptor de la sensibilitat exteroceptiva.

extritorialitat n.f. (dr.) Immunitat que permete à d'uni personas (espec. diplomatas) de si sostraire à la juridiccion de l'Estat dont si tròvon.

extincion n.f. 1. Accion d'amurcir cen qu'era alumat: *L'extincion d'un incendi*. Sin.: **amurcitge**. ◇ *Extincion dei fuècs*: Sonaria, bataria, que dona ordre à de militaris, d'internes, etc., d'amurcir lu lumes. 2. Anequeliment, fin (de quauqua ren): *Si batre fins à l'extincion dei sieu foarças*. ◇ *Extincion de votz*: Baissada de la votz que fa que si devèn afòn. Sin.: **estenhement de votz**. 3. Supression, fin, anientament: *L'extincion d'un deute, l'extincion d'una espècia animala*. Sin.: **compliment**.

extintor, tritz adj. e n.m. Si di d'un aparelh que permete d'amurcir lu incendis ò lu començaments d'incendi. Sin.: **amurcèire**.

extinguible, a adj. Que pòu èstre amurcir; que si pòu anequelir, suprimir.

extirpable, a adj. Que pòu èstre extirpable: *Una tumor facilament extirpabla.* Sin.: **arrancable, desenraiçable, desraicitable, retirable**.

extirpcion n.f. Accion d'extirpar. Sin.: **arrancatge, desraicatge, desenraiçatge, extraccion, retirament**.

extirpaire, airitz n. Que sièrve à extirpar. Sin.: **arrancaire**.

extirpar vt. 1. Arrancar mé la raïç, levar completament: *Extirpar una tumor.* Sin.: **desraicar, desenraiçar, retirar, traire, estrepar, extraire**. 2. (lit.) Anientar, faire cessar: *Extirpar lu prejudicis.* 3. Sortir quauqu'un d'un luèc embé dificultat: *Extirpar lu passatgiers d'una veitura accidentada.* ♦ **s'extirpar** v.pr. Sortir d'un luèc embé dificultat, lentament: *S'extirpar d'una cabina telefónica.*

extirpator n.m. Instrument agricòla per arrancar li marridi èrbas e laurar superficialment. Sin.: **estrepaira, extractor**.

extorquèire, eiritz n. Persona qu'extorquisse de sòus. Sin.: **arrapaire**.

extorquiment n.m. Extorsion.

extorquir vt. (*extorquissi*) Obtenir per foarça, violença, menaça: *Extorquir de sòus, una confession.* Sin.: **arrapar**.

extorsion n.f. Accion d'extorquir. Var.: **extorquiment**.

extrà adj. e n.m. Extra.

extra adj. inv. 1. De qualitat superiora: *De fruchs extra.* Sin.: **requist.** 2. Meravilhós, remirable, excepcional: *Un tipe extra.* Var.: **extrà**.

extra n.m. inv. Cen qu'es en defoara dei abitudas correnti: *Faire un extra per lu convidats.* 2. Servici ocasional suplementari; persona que fa aqueu servici. Var.: **extrà**.

extra-articular(i), (àri)a adj. Foara d'una articulacion.

extra-atmosferic, a adj. Foara de l'atmosfèra.

extrabeure vi. Beure troup. Sin.: **beure coma un trauc, un potz, pintar**.

extrabudgetari, ària adj. Que non èra previst dins lo budget inicial.

extracargar vt. (*extracargui*) Sobrecargar.

extraccion n.f. 1. Accion d'extraire, d'arrancar: *L'extraccion d'una dent.* Sin.: **extirpcion.** 2. (mat.) Operacion per trovar la raïç d'un nombre: *Extraccion d'una raïç cairada.* 3. (lit.) Origina sociala. Sin.: **raça**.

extraçh n.m. 1. Passatge tirat d'un libre, d'un discors, d'un film. Sin.: **abreujat, analisi, precis, somari, resumit, acorcha, escorcha.** 2. Còpia literal de l'original d'un acte: *Extraçh d'un acte de naissença.* Sin.: **relevat.** 3. Substança extracha d'un còrs per una operacion fisica ò quimica. ♦ (espec.) Perfum concentrat. 4. Preparacion solubla e concentrada

obtenguda à partir d'un aliment: *Un extraçh de carn.* Sin.: **concentrat, esquiçum.**

extraconjugal, a adj. Qu'existeisse en defoara dau ligam conjugal: *Una relacion extraconjugal.* Var.: **extraconjugau.**

extraconjugau, ala adj. Extraconjugal.

extracorporal, a adj. Qu'es exterior au còrs. Var.: **extraconjugau.**

extraconjugau, ala adj. Extraconjugal.

extracorrent n.m. (electr.) Corrent que si produe dins l'aria au moment que si duèrbe un circuit inductiu percorrut per un corrent electric e que si manifèsta per un arc electric.

extractible, a adj. Que pòu èstre extrach.

extractiu, iva adj. Que pertòca una extraccion (de minerau, etc.): *Industria extractiva.*

extractor n.m. 1. (cir.) Instrument per extraire de còrs estrangiers d'un organisme. 2. Pèça de la coiraça mobila d'una arma de fuèc per retirar l'estug vuèi d'una cartocha après lo còup de fuèc. 3. Aparelh per desseparar lo meu dei rais de cera, qu'emplega la foarça centrifuga. 4. Aparelh qu'accelerà la circulacion d'un fluid. 5. (quim.) Aparelh per extraire una substància d'una matèria promiera vegetala ò animala. 6. (mec.) Aparelh previst per arrancar una pèça (rotlament de bilhas, coissinet divèrs) d'un element mecanic. 7. (motor, transmission, etc...) que si pòu pas extraire au mejan dei aisinas costumieri.

extractor, tritz n. Persona que practica una extraccion.

extracuèch, a adj. Tròup cuèch.

extradiccion n.f. Accion d'extradir, de remetre una persona à un autre país en seguida à una demanda de la justicia.

extradir vt. (*extradissi*) Liurar per extradicion.

extradoç adj. inv. Si di de l'acier ordinari que la sieu tenor en carbòni es foarça bassa (inferiora a 0,15 %).

extradòs n.m. 1. Plan sobran d'una ala d'avion. 2. Susfàcia convèxa e exteriora d'una vòuta.

extradur adj. inv. Si di de l'acier ordinari que la sieu tenor auta en carbòni es compresa entre 0,60 e 0,80 %, que li balha una foarta resistència mecanica.

extraescolari, ària adj. Que si debana en defoara dau quadre de l'escola.

extraestatutari, ària adj. Qu'es en defoara dei estatuts.

extrafin, a adj. 1. Foarça fin: *Un teissut extrafin.* 2. De qualitat superiora. 3. D'un calibre foarça picchin, per op. à fin, foarça fin: *De faiòus extrafins.* Sin.: **sobrefin**.

extrafoart n.m. Riban teissit emplegat per renforçar un orlet.

extrafoart, a adj. 1. Foarça resistent, foarça espés: *Un carton extrafoart.* 2. Totplen foart en gust: *Una mostarda extrafoarta.* Sin.: **sobrefoart**.

extragalactic, a adj. Qu'es en defoara de la galaxia.

extraire vt. 1. Tirar, retirar d'un còrs ò d'un ensèms: *Extraire una dent, extraire un passatge d'un libre.* Var.: **traire.** 2. (mat.) *Extraire la raïç d'un nombre:* La calcular. 3. Separar (una substància d'un còrs) per via

extrajudiciari, ària

fisica ò quimica. 4. Remontar (lu produchs d'una mina). 5. Faire sortir: *Extraire quauqu'un de la sieu veitura.* Sin.: **extirpar**.

extrajudiciari, ària adj. Fach en defoara de l'instància e dei formas judiciari.

extrajudiciariament adv. En defoara dei formas judiciari, de l'instància judiciària.

extralegal, a adj. Qu'es en defoara de la legalitat. Var.: **extralegau**.

extralegau, ala adj. Extralegal.

extralucide, a adj. e n. Qu'a un poder de vesença. Sin.: **extraveent**.

extralunat, da adj. Lunatic. Var.: **estralunat**.

extramortir vt. Estramortir.

extramòt n.m. Estramòt.

extramuros loc. adv. e adj. inv.(lat.) En defoara dei barris de la vila.

extraneitat n.f. (dr.) Qualitat d'estrangier.

extraordinari, ària adj. 1. Que soarte de l'usatge ordinari; excepcional, inabitual: *Una amassada extraordinària.* 2. Qu'estona per la sieu estranhessa; singulier: *M'es arribat quauqua ren d'extraordinari.* 3. Remirable, foara dau comun. 4. Foarça grand, intense, immense: *Una fortuna extraordinària.* Sin. (3 e 4): **espantant, estranh, fantastic, singular, incredible, insolit, estonant.**

extraordinariament adv. 1. D'un biais extraordinari. 2. Foarça, totplen: *Es extraordinariament ric.*

extraospitalier, a adj. Que si fa en defoara de l'espitaü.

extrapagar vt. e vi. (*extrapagui*) Pagar tròup.

extraparlamentari, ària adj. Que si fa, qu'existeisse en defoara dau Parlament.

extraparlar vi. Estraparlar.

extrapatrimonial, a adj. (dr.) Qu'es en defoara dau patrimòni. Var.: **extrapatrimoniau**.

extrapatrimoniau, ala adj. Extrapatrimonial.

extrapiramidal, a adj. (anat.) *Sistema extrapiramidal:* Ensèms dei estructuras nervioï e dei faisceus qu'assegúron lo contraròtle de la motricitat, autre qu'aqueu qu'es assegurat per lo sistema piramidal. ◇ (patol.) *Sindròme extrapiramidal:* Ensèms dei manifestacions deugudi à una lesion dau sistema extrapiramidal (tremolament, ipertonia, etc.). Var.: **extrapiramidau**.

extrapiramidau, ala adj. Extrapiramidal.

extraplòure vi. Plòure foart.

extrapodra vt. Encens.

extrapolacion n.f. 1. Extension, generalisacion. 2. (sc.) procediment per prolongar una seria estadistica ò la validitat d'una lèi scientifica en là dei limits dins li quali son conoissudi.

extrapolar vt. vi. (*extrapòli*) 1. Tirar una conclusion de donadas parciali ò incompleti. 2. Generalizar à partir de donadas fragmentari. 3. (sc.) practicar l'extrapolacion de.

extraprofessional, a adj. En defoara de la profession: *Aver una activitat extraprofessional.* Var.: **extraprofessionau**.

extraprofessionau, ala adj. Extraprofessional.

extrasensible, a adj. Que lu sens non poàdon percevre directament.

extrasensorial, a adj. Que pòu èstre sentit sensa l'intermediari dei receptors sensorials; que pertòca aqueu mode de percepcion. Var.: **extrasensoriau**.

extratensiù, iva adj. Tèrme d'usança en tipologia despí Rorschach, per nomenar un tipe de persona qu'a un clinament per respoandre en prioritat ai estímulus dau monde exterior.

extrasensoriau, ala adj. Extrasensorial.

extrasistòla n.f. Contraccion avançada dau coar, que pòu causar una leugiera dolor.

extraterrenal, ala adj. Extraterrèstre. Var.: foaraterrenal.

extraterrèstre, a adj. Situat en defoara de la Tèrra. Var.: **extraterrenal.** Sin.: **foaraterrenal.** ♦ n. Abitant supauat d'una planeta autra que la Tèrra.

extraterritorial, a adj. Si di dau sector bancari establit à l'estrangier e non sotamés à la legislacion nacionala. Var.: **extraterritoriau.** Sin.: **offshore** (anglés).

extraterritorialitat n.f. 1. Caractèr de cen qu'es extraterritorial. 2. Privilègi d'un diplomata qu'es pas sotamés ai leis dau territòri d'ont trabalha.

extraterritoriau, ala adj. Extraterritorial.

extra-uterin, a adj. Qu'es en defoara de l'utèrus: *Grossessa extra-uterina*.

extravagança (-ància) n.f. 1. Comportament de quauqu'un qu'es extravagant. 2. Caractèr de cen qu'es extravagant, excentric: *L'extravagança d'un projècte.* 3. Idea, accion extravaganta. Sin.: **excentricitat, desvari, folastrada, divagadura, armanacaria, utopia, desparlatge.**

extravagant, a adj. 1. Desrasonable, estranh. Sin.: **singular, folesc, foarasens, desvariant.** 2. Que despassa la mesura: *De prètz extravagants.* Sin.: **excessiu, sobrier, demasiat.** ♦ adj. e n. Que si compoarta d'un biais excentric.

extravagar vi. (lit.) Pensar, parlar ò agir d'un biais insensat. Sin.: **desvariar, desparlar, tresparlar.**

extravasament n.m. Fach de s'extravaras.

extravaras (s?) v.pr. (fisiol.) S'espantegar en defoara dei conducths que lu contènon, en parlant dau sang, de la saba, etc.

extraveent, a adj. e n. Extralucide.

extravèire vt. 1. Entrevèire. 2. Vèire de travèrs.

extraversion n.f. (psicol.) Caracteristica d'una persona qu'exteriorisa facilament lu sieus sentiments e qu'es receptiva au comportament dei autres. Contr.: **introversión.**

extravertit, ida adj. e n. Que manifesta d'extraversion. Contr.: **introvertit.**

extraviadura n.f. Estraviadura. Sin.: **extraviatge, foaraviada, desviament, descaminament.**

extraviar vt. (*extravii*) Estraviar, foaraviar, descaminar. ◆ **s'extraviar** v.pr. S'estraviar.

extremada n.f. Cen qu'es extremat. Var.: **estremada**.

extremaire, airitz adj. e n. Qu'extrèma. Var.: **estremaire**.

extremal, a adj. (didact.) Qu'a rejonch una dei sieu valors extrèmi. Var.: **extremau, estremal, estremau**.

extremament adv. À un niveu foarça aut. Sin.: **extraordinariament, foarça, totplen**.

extremar vt. Escondre, metre dins un luèc segur, metre sota clau. Var.: **estremar**. ◆ **s'extremar** v.pr. S'embarrar, s'entanar.

extremat, ada adj. Mes en plaça, mes sota clau. Var.: **estremat**. ◇ *D'estremat:* D'escondilhons, en s'embarrant. Var.: **d'estremat**.

extrematge n.m. Accion d'extremar ò de s'extremar; lo sieu resultat. Var.: **estrematge**.

extrematòri n.m. Luèc dont quauqu'un si pòu amagar ò amagar quauqua ren, l'extremar. Var.: **estrematòri**. Sin.: **amagado, escondedor, esconduda, recelada, amagatòri**.

extremau, ala adj. Extremal.

extrême n.m. Cen qu'es opauat; contrari: *Passar d'un extrême à l'autre*. Var.: **extremier, estremier**. ◇ *À l'extrême:* En là de tota mesura. ◆ pl. (mat.) *Lu extrèmes:* Lo promier e lo darrier tèrme d'una proporcion $\frac{a}{b} = \frac{c}{d}$: *Dins una proporción, lo produch dei extrèmes* (a.d) *es egal à-n-aqueu dei mejans* (b.c).

extrême, a adj. 1. Qu'es completament à l'extremitat, au tèrme; ultime: *Es la data extrême*. 2. Qu'es au niveu mai intense: *Un frèi extrême*. 3. Sensa mesura, excessiu: De remèdis extrèmes.

extremier, a adj. Extrème, darrier: *E venc tot dreit la peire lai on era mestiers.....Que-ls olhs e las cervelas e ls caichals estremiers...(La Canson de la crosada)*. Var.: **estremier**.

extrémis (in) loc. adv. À la fin finala, just avant lo tèrme extrème.

extremisme n.m. Tendença à emplegar de mejans extrèmes, violents, dins la lucha politica. Sin.: **radicalisme**.

extremista adj. e n. Que manifesta d'extremisme; que n'es partidari. Sin.: **radicalista**.

extremitat n.f. 1. Bot, fin de quauqua ren: *À l'extremitat de la carriera*. Sin.: **finiment, fin, tèsta, som, cap**. 2. Èstre à la darriera extremitat: *Èstre à l'agonia*. Sin.: **estar à la tècola, en ponch de moart**. ◇ *Èstre reduch à la darriera extremitat:* Èstre miserós. Sin.: **estar à cap de camin**. 3. Comportament extrème, accion extrème: *Passar d'una extremitat à l'autra*. ◆ pl. Mans, pens: *Si di que si pilha frèi per li extremitats*. 2. Actes de violença, espec. coma solucion extrème: *Èstre reduch ai darreri extremitats*.

extremonciar vt. (catol., *extremonci*, classic *extremónci*) Administrar l'extremoncion à. Sin.: **sacramentar**.

extremoncion n.f. (catol.) Sacrement administrat à un malaut en perilh de moart per l'aplicacion dei òlis sants sus lo front e li mans. Sin.: **sacrament dei malauts**.

extremoriental, a adj. D'Extrème-Orient; que pertòca l' Extrème-Orient. Var.: **extremorientau**.

extremorientau, ala adj. Extremoriental.

extrinsèc, a adj. 1. Que vèn dau defoara: *Causas extrinsèqui*. Contr.: **intrinsèc**. 2. *Valor extrinsèca:* La sieu valor legala, convencionala. Sin.: **valor faciala**.

extrinsecament adv. D'una mena extrinsèca.

extròrse, a adj. (bot.) *Antera extròrse:* Que si duèrbe vers l'exterior de la flor (renonculaceas).

extrudaira n.f. (tecn.) Aparelh que sièrve à extrudar.

extrudaire, airitz n. Obrier, obriera que lo sieu travalh es d'extrudar.

extrudar vt. Realisar l'extrusion de: *Extrudar una matèira plastica*. ◆ (geol.) Subir l'extrusion.

extrusion n.f. 1. (geol.) Erupcion de ròcas volcaniqui sota forma d'agulha o de còni: *L'extrusion de la montanya Pelada à la Martinica*. 2. (tecn.) Procediment de messa en forma dei matèrias plastiqui que consistisse à far passar la matèria au travèrs d'una filiera per la fluidificar.

extrusiu, iva adj. (geol.) Que si rapoarta à una extrusion.

exuberança (-ância) n.f. 1. Tendença à manifestar lu sieus sentiments per de demostracions excessivi. 2. Sobrabondança, profusion de quauqua ren: *L'exuberança de la vegetacion*. Sin.: **galhardia**.

exuberant, a adj. 1. Que s'exprimisse embé exuberança. Sin.: **demostratiu, expansiu**. 2. Caracterisat per una abondança excessiva: *Una imaginacion exuberanta*. Sin.: **sobreabondós**.

exulceracion n.f. (med.) Ulceracion superficiala.

exulcerar vt. (*exulcèri*) (med.) Provocar una exulceracion sus.

exultacion n.f. (lit.) Alegressa, grand gaug. Sin.: **estrambòrd, alegria**.

exultar vi. Provar un gaug foarça intense. Sin.: **si ralegrar, s'estrumbordar, si regaudir**.

exumacion n.f. Accion d'exumar; lo sieu resultat. Sin.: **dessosterrament, desenterrament**.

exumar vt. 1. Extraire de la tèrra. Sin.: **desterrar**. 2. (fig.) Tirar de la denembrança, rapelar: *Exumar un fach dau passat*. Sin.: **dessosterrar, desenterrar**.

exutòri n.m. 1. Biais de si desbarrassar de quauqua ren; derivatiu. 2. Dubertura, tube per l'escorrement dei aigas. 3. (med.) Nom donat à des manifestacions patologiqui que desbarràsson l'organisme de brutícias que contèn. 4. (fig.) Eissida que pòu ajudar à descaçar quauqua ren que desturba, dins la tòca de s'en desbarrassar: *L'espòrt pòu èstre un exutòri*.

exuvia n.f. Pèu qu'un artropòde ò una sèrp s'en desbarrassa à cada muda.

exuviacion n.f. Accion de mudar.

exuvial, ala adj. Que pertòca l'exuvia. Var.: **exuviau**.

exuviau, ala adj. Exuvial.

ex vivo loc. adv. (med.) Si di d'una cirurgia facha en defoara de l'organisme sus un organe manlevat en vista d'una transplantacion ulteriora.

ex-vòto n.m. inv. (mòts latins) Tableu, objècte ò placa gravada que si pende dins una glèia ò dins un luèc venerat

ex-vòto

en seguida à un vòt ò en memòria d'una gràcia
obtenguda: *Lu ex-vòto de Laguet.*